

G. POPA-LISSEANU

P. 1751/945.

B

MITOLOGIA GRECO-ROMANĂ

IN LECTURĂ ILUSTRATĂ

EDITIA VIII-a

Editura „UNIVERSUL“ S. A.

1944

**MITOLOGIA GRECO-ROMANĂ
IN LECTURĂ ILUSTRATĂ**

Fig. 29. — Fortuna.

Statuă de marmoră, găsită la Ostia, azi în muzeul Vaticanului, Roma.

G. POPA-LISSEANU

Inv. 81.745.

342060

29418

MITOLOGIA

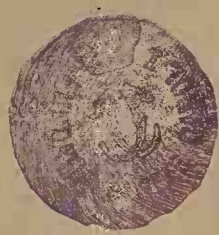
GRECO-ROMANA

IN

LECTURĂ ILUSTRATĂ

EDIȚIA VIII-a

32201

EDITURA „UNIVERSUL” S. A. STR. BREZOIANU Nr. 23-25, BUCUREȘTI

1944

29418

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
28418
881191 1953

RC 373/06

1961

1956

L

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
"CAROL I" BUCURESTI
COTA 37420

Biblioteca Centrala Universitara
"Carol I" Bucuresti
Cota 38083

B.C.U. Bucuresti

C32201

LEGENDELE ZEILOR

P R E F A Ț A

„Mitologia greco-romană ce publicăm astăzi face parte din grupa științelor auxiliare pe cari le socotim necesare să fie date, în mod sistematic, elevilor din cursul secundar. Ea a izvorit, deci, din trebuința de a spori și întregi, printr'o lectură particulară și extrașcolară, complexul de cunoștințe dobândite de elevi în studiul istoriei și, mai ales, în cel al limbii latine.

„Mitologia va lărgi vederile elevilor asupra lumii antice, făcându-i să cunoască mai de aproape cultura clasică și le va da, pe furis, o serie de îndrumări în domeniul artei, atât de înaintate, a celor vechi, dezvoltându-le în special simțul estetic.

„Cartea de față, deși riguros științifică, întrucât toate afirmațiunile ce facem sunt bazate pe datele precise ale autorilor clasici, totuși ea nu este o carte de știință. Ea este mai mult o carte de popularizare a științei mitologice. Pusă la îndemâna școlarilor din cursul secundar, în primul rând, și, în al doilea rând, la dispoziția publicului celui mare care nu poate avea nici timp și nici, în genere, pregătirea trebuincioasă spre a urmări cercetări mitologice, însoțite de aparatul științific, cartea ce publicăm acum va umplea, desigur, un gol, de mult simțit în literatura noastră românească.

„Și după cum am procedat în cursul nostru de limbă latină, urmărind sub diferitele ei aspecte Cultura romană și făcând-o accesibilă elevilor sub forma mai atrăgătoare de lectură ilustrată, tot astfel și aci, în această completare a cunoștințelor asupra culturii antice, am expus mitologia greco-romană, sub forma de lecturi ilustrate, prin cari, urmând povața lui Horațiu — Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci — punem pe școlar, pe nesimțite, să petreacă, cu profit, câteva momente în lumea veche, furându-i în același timp mintea și sufletul pentru probleme de artă clasică.

„Cartea aceasta va desvălui, sperăm, multe colțișoare tainice din sufletul cetitorului și-l va face să priceapă, cât de mare este puterea tradițiunii, arătându-i că, în mare parte, cultura antică

este cultura noastră modernă, că sufletul antic este sufletul nostru, credința antică credința noastră, și, în partea ei formală, religia păgână, — cine ar putea-o crede? — religia noastră subț sute și mii de raporturi. Cartea aceasta, fără să insistăm asupra interpretărilor, ne va arăta multe din miturile strămoșilor noștri, mituri pe cari nu le-a putut șterge din amintirea noastră nici lungul șir al anilor, nici restrîștea vremurilor.

„O mitologie a Românilor, însă, atât de necesară pentru cunoașterea ființei noastre și atât de bogată în date, cum o întrevădem noi, pentru moment, nu este posibilă, materialul de folklor nefiind până astăzi sistematizat. Ea însă se va produce desigur în viitor. ¹⁾

„Cartea de față pe care sperăm să o cetească toți elevii din învățământul secundar, înainte de a-și fi ales secțiunea de urmat în liceu, nădăjduim să desvolte gustul pentru cultura clasică și, în special, pentru cunoașterea artei antice. Dacă în Germania, în clasică Germania, bunăoară, cultura veche este așa de mult dezvoltată, aceasta se datorește, în mare parte, lecturii cărților de felul acesteia, se datorește în special aprecierii monumentelor antice și moderne, referitoare la antichitatea greco-romană. Piețele publice și muzeele statului și cele particulare sunt pline, acolo, de monumente de această natură.

„La noi, aceste monumente ori nu se cunosc ori nu se apreciază. Exemplarele destul de interesante din colecțiunile țării noastre, multe originale, ne lasă reci și nepăsători, tocmai din pricină că ne-a lipsit cu totul, până acum, lecturi de felul acesteia pe care o prezentăm acum publicului. Cele câteva exemplare, date în această carte, după originalele din muzeul nostru național, ne dovedesc încă odată mai mult că frumusețea stă în interesul subiectiv ce-l avem noi pentru lucru, iar nu în lucrul în sine. Cetești un tablou sau o statuă numai atunci când ai învățat să cetești, prețuești pe un Laocoon sau pe un Bacchus numai atunci, când poți să proiectezi ideile tale subiective asupra tabloului sau statuei ce ai înaintea“.

Acestea le spuneam acum treizeci și doi de ani, când, inaugurându-se Biblioteca secundară a Casei Școalelor, am publicat primul volum de Mitologie greco-romană în lectură ilustrată, *Legendele zeilor*, volum care s'a tipărit în urmă în șapte ediții.

Ca o completare a acestui prim volum de Mitologie, am tipărit

1) Vezi ale noastre *Urme de sărbători păgânești*: *Brumalia*, *Rosalia* și *Floralia* în *Conv-Liter*, XLI, 6, 7 și în *Romanica*, p. 9 sq.

de abia în 1926 — căci habet sua fata libelli — volumul al II-lea, *Legendele eroilor și, cam în același timp, un al III-lea volum: Legende și povești antice*. În acest din urmă volum lasam să se întrevadă prăbușirea panteonului greco-roman cu zeii săi îmbătrâniți și decrepiți și făceam să se întrezărească triumful noiei și umanității religii a lui Christ.

Astăzi publicăm într'un singur volum atât legendele zeilor cât și legendele eroilor.

Prin aceste publicațiuni ale noastre am urmărit să introducem pe elevii școlilor secundare în lumea de gândire antică, în acea lume simplă și naivă, în care, după cum se exprimă un scriitor de legende mitologice, oamenii purtau pe vreme călduroasă un singur fel de cămașe, peste care aruncau, în vreme de frig, o blană de lup sau de urs; în acea lume în care regii și prinții mâncau cu degetele și nu se rușinau să fie plugari sau păstori de vite, iar regii și prințesele se ocupau cu bucătăria și torceau la lână sau țesau la pânză; în acea lume, în sfârșit, în care nimenea nu știa nici să scrie nici să cetească și nici măcar poezii de meserie, între cari cel mai faimos dintre ei, Homer, se spune chiar că ar fi fost orb.

Nu știm precis care va fi fost originea acestor mituri. Dar, fie că ele vor fi fost simple născociri și invenții ale spiritului omenesc, după cum se susține în general astăzi, fie că ele vor fi fost odinioară adevăruri istorice, după cum căuta să o dovedească într'o vreme filosoful grec Evhemer, faptul incontestabil este că, în decursul vremurilor, miturile au ajuns subiecte de credință și s'au prefăcut pentru popoarele păgânătății în dogme și în realități ce nu se mai discutau.

Aceste mituri au creat în cele două lumi de cultură ale antichității instituțiuni de stat, au inspirat pe literați, pe poeți și pe artiști și au servit ca un izvor nesecat pentru admirabile creațiuni sufletești și chiar pentru capdeopere de netăgăduită originalitate. Și, de sigur, aceste mituri vor mai servi, și de aci înainte, ca izvoare de inspirație, mai ales în domeniul artelor plastice.

În afară de faptul că noi înșine, atât ca limbă cât și ca fel de a gândi și de a simți, suntem chiar poporul roman sau romanizat în evoluția sa și în afară de faptul că obiceiurile și tradițiunile păgânătății romane viează încă între noi, dar chiar literaturile moderne, cele culte ca și cele profane, s'au dezvoltat sub influența literaturilor antice și multe fapte ar rămânea neînțelese, fără o cunoaștere oricât de superficială a miturilor. Căci, fără cunoștința legendelor antice, n'ar putea fi pe deplin înțelese aceste literaturi

moderne, fiindcă în ele, și mai ales în clasicii moderni, întâlnim, la tot pasul, fie o aluzie, fie o comparație, fie o reminiscență mitologică.

Deși mitologia greacă este deosebită de mitologia romană, totuși de oarece aceasta din urmă a fost influențată de cea dintâi și de oarece poezii latini, urmând o tradiție statornică la Roma — tradiție care în parte s'a stabilit și la noi — au numit, fără un prea mare prejudiciu științific, pe eroii și zii Grecilor, cu numele corespunzător latinesc, ne-am pus și noi sub autoritatea lui Vergiliu și a lui Horatiu, cari au adoptat numele latin pentru divinitățile lui Homer și Hesiod.

Având convingerea profundă că nimica nu robește așa de mult pe cetitor ca povestea, am expus faptele mitologice sub forma ușoară de legendă, lăsând la o parte orice interpretare și am ilustrat aceste legende, în marginile posibilităților, pentruca, pe de o parte să introducem pe cetitor în arta antică, iar, pe de altă parte, pentru ca să-i punem sub ochi intuirea faptelor.

Mitologia greco-romană, ca fond de idei, nu poate avea pretenția de originalitate. Originalitatea ei stă mai mult în felul de expunere al diferitelor legende, expunere care să producă impresiune și reacțiune în sufletul cetitorilor. Legendele zeilor și ale eroilor nu pot fi, deci, decât o prelucrare, în românește a diferitelor mituri, transmise nouă de textele scriitorilor antici.

În volumul de față am utilizat, în afară de cele mai de seamă lucrări de mitologie ale autorilor moderni: Ménard, Commelin, Seemann, Schwab, Orvieto, Göll, Stoll, etc.¹⁾ operele originale ale scriitorilor greci și latini, adaptându-le ca formă, fără însă a le fi modificat ca fond. În același timp, am prefăcut, lucrare destul de grea și migăloasă, în narațiune, tragediile antice, compuse de autorii lor, pentru acțiune dramatică.

G. POPA-LISSEANU

1) Dintre lucrările în românește n'am utilizat decât mitologiile lui St. Mihăileanu, Laz. Șeineanu, și un articol al lui Anghel-Josif din ziarul *Minerva*.

I. CREAȚIUNEA

1. DESTINUL

La început, când omul s'a trezit în mijlocul naturii nemărginite, a trebuit să bage de seamă, că tot ceea ce-l înconjoară, ființe și lucruri, sunt unele trecătoare, adică cari se nasc, trăiesc și pier, ca bunăoară animalele și plantele, iar altele, vecinice, cari nici nu se nasc, nici nu pier, ca aerul, pământul etc. Această observație era natural să-l ducă la credința într'o ființă superioară, la credința într'o providență. Lumea trebuia deci să fie creată și cărmuită de o providență, adică de un Dumnezeu, unic, atotputernic și a toate știutor, care orânduiește cu înțelepciune soarta oamenilor și a noroadelor depe pământ.

Cu vremea, însă, popoarele din lumea veche și-au pierdut toată cunoștința lor despre acest Dumnezeu adevărat și, în locul lui au început să se închine la mai mulți zei, la o sumedenie de zei, pe cari și i-au închipuit stăpâniți de patimi și păcate, întocmai ca și oamenii muritori. Totuși o licăreală de cunoștință își vor mai fi păstrat ei despre providență și, de aceea, și-au plăsmuit o zeitate, mai presus decât ceilalți zei, o zeitate pe care au numit-o *Fatum* (de unde fatalitate), Destin.

Acest *Destin*, pe care Românul îl mai numește și *Ursită* sau *Soarte*, după credința Grecilor și a Romanilor, era fiu al *Chaosului* și al *Intunericului*, adică al noptii celei negre. Chaosul și Intunericul erau socotiți și ei tot ca niște zei, dar niște zei fără de început, fără de părinți. Amândoi însă au avut un sfârșit, o moarte, Chaosul prin creațiune, Intunericul prin lumină.

Toți ceilalți zei ai păgânătății au avut un început, au avut o naștere, deși se zicea că ei n'au sfârșit, că sunt adică nemuritori. Adevăratul Dumnezeu al nostru, Dumnezeul religiei creștine,

n'are nici început, n'are nici sfârșit. El singur este etern. Cei vechi n'au cunoscut, deci, zei eterni. Și în această privință, pe lângă multe altele, legea noastră creștinească, monoteistă, este mai presus decât legea păgânismului politeist.

Fig. 1 — Fatum.

Desemn de Sellier

fe, căci ar fi fost degeaba. Numai oracolele puteau să ghicească puterea și voia Destinului. Hotărârile sale erau scrise pe o tablă de aramă, de pe care nimenea nu le putea șterge și pe cari le puteau ceti numai zeii.

Poeții și artiștii își închipuiau pe Fatum ca un bătrân orb — norocul e orb, zicem și noi — având ochii legați, stând cu picioarele pe globul pământesc, ca dovadă că puterea lui pe pământ e nemărginită, și având în mâini o urnă, uneori o carte, în care se găsește scrisă soarta oamenilor și purtând un sceptru, simbolul atotputernicei sale. Deasupra capului zeului se vede o cunună de stele, semn că în stăpânirea lui nețărnută stă nu numai pământul și infernul, dar chiar și ceriul. (Fig. 1).

Destinul, după credința lumii antice, era un zeu fără milă și fără îndurare, un zeu aspru, rece. El nu-și apleacă urechea la rugăciunile oamenilor, cum o face Dumnezeuul nostru, în bunătatea sa nemărginită. Toți ceilalți zei se supuneau poruncilor aspre ale Destinului și chiar marele Jupiter nu îndrăsnia să i se împotrivescă; nici el nu putea să-l înduplece sau să câștige ceva dela el în hatărul oamenilor. Nimic nu se putea aștepta dela Fatum. De aceea, nici nu i se rugau oamenii; nu i se aduceau nici închinăciuni, nici jert-

2. FACEREA LUMII

La început de tot, înainte de a fi fost ceriu, pământ și apă, — ne spune poetul Ovidiu — era o singură priveriște în lume. Era un *Chaos*, adică o îngrămădire de elemente fără nici o înfățișare; o greutate fără viață și un amestec de tot felul de lucruri, în plină vrajbă. Pe ceriu nu lumina nici soarele dătător de viață și nici dalba lună cu coarnele ei mereu în refacere. Pământul, azi neclintit, nu era încă înconjurat din toate părțile de aer, iar marea nu-și întinsese încă brațele sale până la îndepărtata margine a uscatului. Peste tot, pe unde era pământ, pe acolo era și apă și aer: pământul nu era vârtos, unda nu știa de corăbii, aerul n'avea lumină. Nimica nu avea o formă a sa; nu erau corpuri. Toate elementele erau în luptă: frigul cu căldura, lucrurile umede cu cele uscate, cele moi cu cele tari, cele grele cu cele ușoare.

Un zeu, sau poate *natura* binefăcătoare, a pus capăt acestei lupte. A despărțit apa de uscat și uscatul de ceriu; a despărțit și aerul mai gros de eterul cel curat și subțire. După ce a desfăcut acest haos și a despărțit elementele, dând fiecăruia locul său, le-a orânduit legi hotărâte. *Focul* mai ușor s'a ridicat strălucind pe bolta cerească, ocupând locul cel mai de sus; *aerul*, mai greu decât focul, s'a așezat după el; iar *pământul* cel mai greu, mai greoiu decât aerul, a târît în jos, după sine, corpurile cele mari; în sfârșit *apa*, răspândindu-se în jurul uscatului, a intrat chiar în măruntaele pământului și l-a înconjurat de toate părțile.

După ce zeul a împărțit și a orânduit astfel lucrurile, a început să dea o anumită *formă pământului*; ca să fie la fel din toate părțile, l-a făcut rotund ca un glob. A dat

apoi poruncă să se formeze *mările* și să se umfle la suflarea vântului și să se răspândească împrejurul uscatului. A creat *izvoare* și *bâlți* și *lacuri* și *râuri*. Acestea din urmă, șerpuiind printre mări povârnite, sunt sorbite, pe ici pe colea, de uscat, alteori însă ajung la mare, și, intrând în câmpia întinsă și liberă a mării, isbesc țărmi în loc de râpe strâmte. În urmă au început să se în-

Fig. 2. — Eurus, vântul de sud-est.

Baso-relief, Athena.

tinză câmpiile, să se așeze ceva mai jos văile, să se acopere cu frunză pădurile, să se înalțe munții și să se ridice stâncile.

Și precum a împărțit zeul bolta cerească în cinci zone, două la dreapta, două la stânga și una la mijloc mai fierbinte decât celelalte, tot astfel globul pământesc, acoperit de bolta cerului, l-a împărțit în cinci zone sau regiuni. Zona de mijloc e atât de fierbinte că nu poate fi locuită; o zăpadă vecinică acopere pe cele dela margine. Intre aceste din urmă se găsesc zonele temperate de căldură și de frig.

Fig. 3. — Zephyrus, vântul de apus.
Baso-relief, Athena.

Aicea, în această regiune temperată, zeul a poruncit să se așeze și *negurile* și *nourii* și *tunetele* cari au să bage groaza în oameni, și *vânturile*, cari fac să se producă fulgerele, și *frigul*. Creatorul însă nu a lăsat vânturile de capul lor. Cu toate că ele au fiecare o împărăție deosebită, totuși, din pricina vrajbei lor de frați, cu greu le-ai putea opri să nu prăpădească lumea. De aceea, *Eurul* fu surghiunit în împărăția Persilor, în împărăția Arabilor și în munții, pe cari se ivesc razele îndepărtate ale *Aurorii*. Lăcașurile pe care le încălzește soarele cu razele sale dela asfințit sunt în stăpânirea *Zefirului*. Năpraznicul *Crivăț* s'a repezit în *Scythia* și în regiunile din *Miază-noapte*. Furtunosul *Austru* și-a stabilit împărăția nourilor și a ploilor în ținuturile de *Miază-zi*. (Fig. 2—5). De-asupra vânturilor, Creatorul a așezat eterul cel ușor și limpede, lipsit de miasmele necurate ale pământului.

Fig. 4. — Boreas, Crivățul, vântul de Miază-noapte.
Baso-relief, Athena.

După ce creatorul lumii a orânduit în hotare anumite locul diferitelor corpuri, *stelele*, cari până atunci stătuseră înmormântate în întunerecul haosului, începură să strălucească pe întreg

întinsul ceriului; și pentru ca toate regiunile să fie locuite, bolta cerească se prefăcu în locaș al stelelor și al zeilor; apele în locaș al peștilor; pământul al fiarelor sălbatice; aerul al păsărilor într'aripate. Lipsia însă un animal mai de seamă, cu o minte mai înaltă și făcut ca să poruncească tuturor celorlalte. S'a născut *omul*: fie că marele creator, care a scos lumea din haos, l'a plăsmuit dintr'o sămânță divină, fie că pământul, de abia ieșit din mâna creatorului, și de abia despărțit de eterul cel înalt, mai reținuse încă sămânța ceriului înrudit și pe care *Prometheu*, fiul lui *Iapet*, înmuind apă în țărâna pământescă, l-a făcut în chipul zeilor a toate stăpânitori. Și, în vreme ce toate celelalte animale privesc aplecate pământul, omului i-a dat o frunte mândră, și i-a poruncit să se uite la ceriu și să-și înalțe privirea spre stelele de sus. Astfel pământul, care odinioară nu era decât un haos fără formă, transformându-se căpătă figuri de oameni, necunoscuți mai înainte ¹⁾.

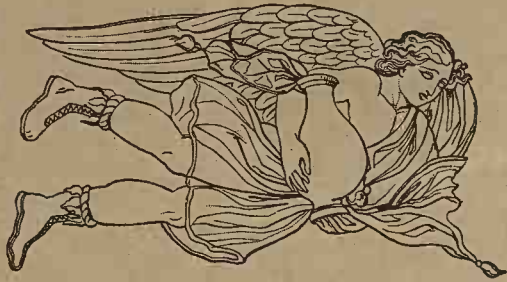

Fig. 5. — Notus, Astrul, vântul de Miază-zi.
Baso-relief, Athena.

3. NAȘTEREA ZEILOR

Fiindcă toate câte se văd și câte există în lume, s'au născut, după cum credeau Grecii, din puterile ceriului și ale pământului, era firesc lucru ca și zeii să fi fost născuți tot de aceleași puteri, de puterea ceriului, și a pământului, adică de *Uranus* (*Coelus*) ceriu, ca bărbat, și de *Gea*, pământ, ca femeie. Din unirea lor, adică din căsătoria lui *Uranus* cu *Gea* — care purta diferite numiri, ca *Titea*, *Ops*, *Tellus*, *Vesta* și chiar *Cybelă*, — s'au născut 45 de copii, *Titani* și *Titanide*, adică fii Titeei, sau ai Pământului, întruchipând diferitele puteri ale naturii. Cei mai însemnați dintre aceștia au fost: *Oceanus*, *Iapetus*, *Saturnus*, *Tethys*, *Mnemosina*, *Themis* și *Rhea*.

1) Compară *Creațiunea lumii*, după poetul Ovidiu, cu *Creațiunea lumii*, după tradițiunea biblică și cu *Creațiunea lumii*, după teoria științifică de astăzi.

Saturnus (Cronos, timpul), cel mai tânăr dintre Titani, era în același timp și cel mai șiret. Acesta, din cauză că tatăl lor Uranus, având teamă de copiii săi, îi arunca îndată după naștere în Tartar, adecă în sânul pământului, la îndemnul Geei, mama lor, se puse în fruntea fraților săi și se revoltară cu toții în potriva lui Uranus. Saturn primi dela mama sa o seceră, numită *harpe*, cu care răni

Fig. 6. — Cronos-Saturnus.
După o piatră antică gravată, Pompei.

așa de tare pe tatăl său, în cât îl aduse în neputință de a mai avea copii. De supărare și din cauza răni i, Uranus muri, după ce prevesti mai întâi fiilor săi pedeapsa ce aveau să-și primească pentru crima lor. Lui Saturn îi prezise în deosebi că la rândul-i va fi și el detronat și izgonit de fiii săi. (Fig. 6).

Sângele ce curse din rana cerească a lui Uranus se răspândi pe pământ și dete naștere *Furiilor*; cel care căzu în

spuma mării făcu să se nască *Aphrodita* (sau *Venus*).

După aceasta, Saturn se căsători cu soru-sa Rhea, (o altă personificațiune a pământului). Rhea deveni în curând mamă a copiilor *Hestia-Vesta*, *Demeter-Ceres*, *Hera-Iuno*, *Hades-Pluton* și *Poseidon-Neptun*. Dar, de frică să nu se împlinescă prevestirea lui Uranus, îndată ce soția sa Rhea năștea un copil, Saturn îl și înghiția, — timpul înghite toate.

Când se născu al șaselea copil, *Zeus-Jupiter*, muma, întristată de a fi pierdut atâți copii, ca să scape cel puțin pe acest fiu al ei de lăcomia lui Saturn, se gândi la un șiretlic. Pe copil îl ascunse într'o peșteră, iar lacomului părinte îi dete să înghiță o piatră

înfășată în scutece. Saturn, care avea vederea scurtă și stomacul excelent, o dete pe gât fără să simțã. Nenorocitul, nu băgã de seamã cã, înghițând aceastã piatrã, puneã la adãpost pe fiul sãu, care avea în urmã sã-l rãpue cu puterea brațelor și sã-l isgoneascã din domnia ce o avuse pãnã atunci. (Fig. 7).

Fig. 7. — Șiretlicul Rheeli.
Baso-relief antic, Muzeul Capitolului, Roma

Dupã un an de zile, Jupiter ieși din peștera unde fusese ascuns și se pregãti sã pedepseascã pe crudul sãu pãrinte. *Metis*, viitoarea soție a lui Jupiter, dete lui Saturn un vomitiv. Atunci acesta vãrsã mai întâiu piatra și apoi pe copiii înghițiți. În urmã, Jupiter tratã pe Saturn, precum acesta tratase pe Uranus și, gonindu-l din ceriu, se întronã în stãpânirea lumii.

4. SATURN PE PĂMÂNT

Se spune cã Saturn, fiind detronat de fiul sãu și redus la starea de simplu muritor, s'a refugiat în Italia, în *Latium* (*latere*, a se ascunde), unde adunã în jurul sãu pe oamenii cari, deși aveãu un conducãtor, un rege, pe *Ianus*, trăiau prin pãduri, ca niște sãlbatici. Saturn (*sata*-sãmãnãturã) învãță pe oameni agricultura și epoca cãt a trãit aci, a fost o epocã de belșug și de prosperitate: a fost epoca vãrstei de aur. Oamenii în aceastã vreme, trăiau într'o egalitate desãvãrșitã, fãrã griji și fãrã necazuri. Pãmãntul producea dela sine, nelucrat, toate bunãtãțile. Liberi de necãzurile zilnice, viețã se scurgea în liniște și pace. Oamenii nu știeau ce e suferințã sau neputințele vãrstii; ei trăiau în deplinã putere pãnã ce venia moartea. Sufletele, dupã moarte, se prefãceau în spirite bune, cari mângãeau pe cei rãmași în viețã, dându-le fericire și dreptate. Spre amintirea acestor vremuri fericite, Romanii sãrbãtoriau în fiecare an, cam la Crãciunul nostru, o sãrbãtoare foarte popularã, Saturnalele, cari

32201

țineau șapte zile. Sărbătoarea începea prin desfacerea unor legături de lână dela statua zeului, legături cu cari era legat un an întreg: aceasta însemna că se ridicau toate legăturile, cu cari era încătusată libertatea omului. Urma apoi un repaus, un armistițiu, în toate afacerile publice și particulare. Tribunalele se goliau; nici o crimă nu se mai pedepsia, nici un războiu nu se

Fig. 8. — Bustul lui Saturn.

Muzeul din Vatican. Roma.

mai declara. Erau numai chefuri, bucurie și veselie. Mai ales sclavii se bucurau de această libertate. Ei aveau dreptul să și pue pe cap pălării, semn al libertății, să se îmbrace cu togă de purpură, ca cei mai de seamă cetățeni, și, ce e încă mai mult, puteau să fie serviți de stăpânii lor, pe cari adeseori îi luau în

bătae de joc. Puteau cu această ocazie să spună toate păsurile serviciului lor și toate cusururile stăpânilor. Peste tot domnia bucurie și veselie, atât în case, cât și pe strade, și întocmai ca și la anul nou al nostru, își trimiteau fel de fel de cadouri. Puteau să zică, cum zicem și noi despre Crăciun, care a înlocuit sărbătoarea păgână a Saturnalelor, „căci aceasta este pentru noi, cea mai mare din sărbători“. Saturnalele amintiau vremurile de aur, din epoca lui Saturn (Fig. 8).

Fig. 9. — Janus.
După o monedă
romană.

Saturn era la Roma, în strânsă legătură cu *Ianus*, rege și zeu al începuturilor, — de aci Ianuarie — al intrărilor, — *ianua* poartă — și, fiindcă cunoștea trecutul și viitorul, era închipuit cu două fețe. (Fig. 9). Templul său nu era închis decât în timp de pace; în timp de războiu era totdeauna deschis. Inchis nu s'a întâmplat să fie decât de vr'o trei ori în întreaga istorie a Romanilor.

5. VARSTELE OMENIRII

Omenirea a avut mai multe vârste, cărora li s'a dat numele diferitelor metale. De obicei se numără patru vârste.

Cea dintâi a fost *vârsta de aur*¹⁾. Omul păzia, în această vârstă — ne spune poetul Ovidiu — dreptatea și buna credință, fără să aibă trebuință de legi și de judecători. Nu se știea pe atunci nici de pedeapsă, nici de frica de pedeapsă. Legile nu erau scrise, ca astăzi, pe table de aramă, iar oamenii nu tremurau înaintea judecătorilor. Oamenii trăiau în pace, fără să aibă trebuință de acești judecători. Poporul încă nu tăiasse brădul din munți spre a-l trimite pe câmpia lucie a mării să cutreere astfel, sub formă de corabie, o lume străină. Oamenii nu-și cunoșteau decât țara lor; nu erau, pe vremea aceea, cetăți împrejmuite cu șanțuri. Nu auziai nici trâmbiți, nici trompete de războiu. Nu vedeai nici coifuri, nici săbii, iar popoarele trăiau fără oștiri, în liniște și în pace. Chiar pământul, neatins nici de greblă, nici de plug, dedea, de bunăvoie, toate roadele. Mulțumiți de hrana ce producea dela sine pământul, oamenii culegeau poame, și coarnă și fragi de munte, și mure de pe măcăcinii spinoși și ghindă ce cădea din copacul consacrat lui Jupiter, din ștejar.

1) Compară cu acest capitol, Vechiul Testament I, 2, *Paradisul*.

Era o primăvară vecinică și adierea cea dulce a zefirului mângâia lin florile născute, fără să fi fost semănate. Pământul, ca să rodească, n'avea nevoie de munca agriculturului și câmpiile, fără să fi fost lăsate ogor, încărunțiau de spice bogate. Curgeau fluvii de lapte, fluvii de nectar, iar mierea cea bălăe picura din tulpina stejarului verde.

*

Dupăce Saturn a fost aruncat în negrul Tartar, lumea a trecut sub domnia lui Jupiter. Atunci începe *vârsta de argint*, mai rea decât vârsta de aur, dar mai bună decât cea de aramă. Jupiter a mai scurtat din primăvara cea lungă de odinioară și a împărțit anul în patru anotimpuri; în iarnă, în vară, în toamna cea schimbăcioasă și în primăvara cea scurtă. Pentru întâiaș dată s'a aprins văzduhul de o căldură năbușitoare, pentru întâiaș dată atunci apa înghețată de vânturi s'a prefăcut în sloi. Atunci pentru întâiaș dată și-au căutat oamenii un adăpost, și acest adăpost au fost peșterile, crângurile stufoase sau bordeele de nuele împletite. Atunci pentru întâia oară s'au aruncat seminte în brazde lungi și atunci pentru prima oară au gemut boii sub povara jugului.

*

După aceste două vârste, urmă *vârsta de aramă*. Rasa de oameni de atunci era sălbatecă, era gata de lupte crâncene, dar încă nu era nelegiuită.

Vârsta din urmă a fost *vârsta de fier*. Toate fărădelegile deteră năvală în acest veac plin de ticăloșii. Atunci fugiră din lume și rușinea și adevărul și buna credință; locul lor îl luară înșelăciunea și viclenia și trădarea și sila și păcătoasa lăcomie de avere. Atunci începu negoțul: corăbierul întinse pânzele la voia vânturilor, pe cari până acum încă nu le cunoscuse. Cataratele, care stătuseră multă vreme înfipte în vârful munților, se scoboriră acum de vale să înfrunte valuri necunoscute. Plugarul prevăzător își măsură și își hotărnicii acum moșia sa, care mai înainte fusese comună, a tuturor, întocmai ca și aerul și lumina soarelui. Și n'a fost deajuns că pământul mănos dedea recoltă și hrana trebuincioasă, dar oamenii, în lăcomia lor, au pătruns până și în măruntaele pământului și au scos comorile ce se țineau ascunse în apropierea umbrelor Styxului, comori cari sunt tot atâtea îmboldiri spre nenorociri. Ieși atunci la iveală fierul ueigător și aurul mai vinovat încă decât fierul; a ieșit la iveală războiul, care se luptă cu ajutorul amândurora, și al ferului și

al aurului, războiul care face să răsunе, în mână sa sângeroasă, armele zăngănitore. Oamenii trăesc acum din jafuri. Oaspetele se teme acum de gazda sa, soerul se teme de ginere, unirea este rară chiar între frați. Bărbatul pune la cale moartea soției sale, soția pe cea a bărbatului. Grozavele mame vitrige, amestecă otrăvuri ucigașe. Fiul este măhnit că tatăl său trăește prea mult. Respectul de cei mari zace doborât la pământ, iar fecioara *Astrea*, justiția, părăsește și ea, cea din urmă dintre zei, pământul stropit de sânge.

6. RHEA - CYBELA

Soția lui Cronos-Saturn era *Rhea*, care, fiindcă era mamă a mai multor zei, s'a numit *Mama mare*, mama zeilor și s'a confundat cu *Ops*, *Vesta* și mai ales cu *Cybela*¹⁾. Indată ce s'a născut, mama sa o aruncă într'o pădure, unde veniră fiarele sălbatice și o alăptară. Aci crescua ea mare și iubită de toată lumea pentru frumusețea, cuminenția și bunătatea ei deosebită. Zeița trăiește singură, până când întâlnind odată, în drumul ei, pe *Atys*, un tânăr Frigian frumos, îl îndrăgește și și-l luă de bărbat, însărcinându-l în același timp cu grija cultului ei. Ii puse însă o condițiune grea de îndeplinit: să nu calce niciodată legăturile de castitate. *Atys*, în entuziasmul său de tânăr, făcu jurământ, dar, mai târziu, cuprins de iubire pentru nimfa *Sangaris*, nimfa unui copac, își uită de jurământ și *Cybela* îi dete o grea pedeapsă. Făcu să piară rivala sa *Sangaris*, tăind arborele de care era legată soarta nimfei (să știe că nimfele trăiau numai atâta cât trăiau și copacii lor). La această priveriște, *Atys* fu cuprins de un acces de

Fig. 10. — Rhea sau Cybela.

1) Rhea (sau Hera, lat. Terra, germ. Erde) este tot *Gea*, zeificată supt al doilea nume al ei, iar *Cybela* este personificarea pământului muntos și stâncos.

nebuie. Străbătând pădurile *Dindyme* și ale *Idei*, din Frigia, și, în urlete, tăindu-și membrele corpului cu un cuțit ascuțit, făcea schimonosituri și lăsa ca bucele părului său frumos să se murdărească de praf și țărână; striga cât îl ținea gura că și-a meritat pedeapsa și că trebuie să plătească cu sângele său călcarea jurământului. Era aproape să se spânzure de supărare băiatul, când zeița, de milă, îl prefăcu într'un *pin*. De atunci, imitând exemplul lui *Atys*, preoții *Cybele*, în procesiuni, își făceau răni pe corp și scoteau urlete, însoțindu-le de sunete de tobe și de țimbale.

Cybelă este închipuită ca o femeie robustă purtând pe cap o cunună de stejar, arborele care a hrănit cu fructele sale pe

Fig. 11. — *Cybelă și Atys*.

Relief pe un altar.

cei dintâi oameni. Un turn ce ține în cap ne arată că orașele sunt supușe ocrotirea ei. (Fig. 10).

De multe ori *Cybelă* e închipuită stând pe un car, simbol al stabilității pământului, având într'o mână un disc, simbol al vânturilor, pe cari ea le ține închise în peșterile sale, și ținând în cealaltă mână o cheie. Carul său e tras de doi lei. (Fig. 11). Preoții ei erau *Cabirii*, *Corybanții*, *Cureții*, *Galii*, etc., toți în general eunuci, în amintirea lui *Atys*.

Sărbătoarea zeiței se ținea la începutul primăverii, timp de trei zile. În ziua întâia se tăia un pin de care se atârna chipul lui *Atys*; pe acesta îl duceau la templul zeiței. A doua zi, ziua așteptării, întonau din goarne cântece de asurziau munții și văile. Reprezentau prin aceasta tânguiriile *Cybele*, care caută pe *Atys*.

A treia zi era aflarea lui Atys. In urlete sălbatice, cu facla într'o mână și cu cuțitul în cealaltă, având părul vâlvoiu, preoții zeiței, la sunetul de trompete, goarne, fluere și țimbale, își făceau tăcturi la brațe și picioare.

7. HIPPOMENES ȘI ATALANTA

Leii cari trăgeau carul zeiței Cybela își au și ei povestea lor; e povestea lui Hippomenes și a Atalantei.

Atalanta era fiica lui Iasos, rege al Arcadiei, și a soției acestuia Clymena. Când s'a născut copila, tatăl ei s'a supărat grozav, căci el dorise să aibe un băiat și acum se vedea înșelat în speranțele sale. De aceea, porunci slujitorilor săi, să ia copila și să o arunce pe muntele Parthenion, ca să se prăpădească. Aci însă, o găsi o ursoaică, ai cărei pui fuseseră omoriți de niște vânători, o luă frumos cu botul și o duse în vizuina sa. Aplecând ugerul la gura fetiței, o învăță să sugă și astfel Atalanta creșcu, cum crește un puiu de urs.

Intr'una din zile, trecând pe la vizuina ursoaicei niște vânători, deteră cu ochii de fetiță, o luară cu ei și o duseră acasă, unde o creșcură până se făcu fată mare. Trăind în tovărășia vânătorilor, în aer liber, și în ținuturile muntoase ale Arcadiei, Atalanta se făcu frumoasă și voinică și ajunse să fie mai sprintenă la fugă decât o căprioară. Și măcar că o bătuseră vânturile și o arsese soarele, totuși avea strălucirea unei nimfe și frumusețea fecioarei Diana. In singurătatea munților trăia ea retrasă, mândră și castă, refuzând pe toți petitorii, câți îi cereau mâna. O singură plăcere avea această fată, să alerge pe jos și, cu sulița în mână, să gonească cerbii de prin munți și fiarele de prin păduri.

Aci o zăriră într'una din zile doi centauri, niște monștri, jumătate om, jumătate cal, cari își puseseră de gând să răpească pe frumoasa fecioară. Când însă se apropiară, cu gând rău, de Atalanta, ea puse mâna pe săgeți și dintr'o lovitură îi culcă la pământ pe amândoi deodată.

In urmă, împreună cu toți eroii Greciei, luă parte la vânatoarea mistrețului din Calydon și Atalanta fu cea dintâiu care dădu lovitura mortală fiorosului monstru; luă deasemenea parte și la jocurile în onoarea lui Pelias, unde birui pe mai mulți viteji.

Intr'un târziu, își regăsi părinții, și aceștia stăruiră cu tot dinadinsul pe lângă fată, ca să se mărite. Atalanta, însă, în rup-

tul capului nu voia să auză de aceasta, nu vrea să știe de măritiş. Jugui căsniciei o înspăimânta. De aceea, se duse să întrebe oracolul, ca să-și afle și ea viitorul, cum face orice fată mare. Acesta îi răspunse : „Tu, Atalanto, nu trebuie să te măriți nicio dată. Fugi de bărbați. Totuși nu o să scapi, și, cu toate că o să fii în viață, n'ai să mai fii Atalanta“. Ingrozită de această prevestire, biata fată fugi în pădure, părăsindu-și din nou părinții și, mai mult prin întunericul pădurilor de cât pe acasă, își petrecea ea timpul. Sumedenia de pețitori, însă, nu-i dedia pace nici acum. „Nu va avea mâna mea decât acela care mă va întrece în fugă, zise în cele din urmă, plictisită biata fată, iar cel care va fi fost învins va plăti îndrăzneala cu capul său“. Condițiunea era grea; frumusețea fetei însă, le dedia putere. Ceata pețitorilor nu se dă îndărăt să înfrunte orice pericol. Și astfel într'una din zile începu spectacolul; o întrecere în fugă.

Intre privitorii acestui neobicinuit spectacol se găsea odată și un tânăr fudul, un tânăr trufaș, cu numele de *Hippomenes*, care râdea de prostia pețitorilor și-i batjocorea în sine. „Ce să te expui la atâtea primejdii pentru o femeie!“ și, în taină și pe față, critica aspru nebunia acestor tineri orbiți de dragoste pentru o fată.

Indată ce însă, Atalanta apăru în câmpul de luptă, strălucind ca o zână, și îndată ce o văzu Hippomenes în toată splendoarea ei, zise: „Iertați-mă toți, pe câți v'am mustrat cu vorbele mele! Iertați-mi nesocotința! Răsplata pentru care vă puneți voi în joc viața și onoarea îmi era necunoscută“. Și începu să o laude și să o admire. „O, dacă n'ar întrece-o în fugă niciunul dintre aceștia“.

Cum ar vrea să fie Atalanta a lui! Incepuse să tremure; îl cuprinde gelozia. „Dar, de ce n'aș încerca și eu norocul luptei? Dumnezeu ajută pe cei curajoși. Va fi ca și un zeu acela, care va pune mâna pe această splendoare de fată“.

Pe când astfel de gânduri turburau mintea și inima lui Hippomenes, sprintena fecioară se înalță pe vârful picioarelor și zboară mai repede decât o pasere; săgeata din arcu unui Scyth nu străbate văzduhul mai iute decât alerga Atalanta și, cu toate acestea, în ochii lui Hippomenes, nu părea de loc mai puțin fermecătoare. Iuțeala îi da mai mult farmec, mai multă frumusețe. Dar, uite-o ajunsă triumfătoare la țintă; departe în urma ei veniau cei învinși, cari scoțând gemete se supun legii fatale, legii de a fi omorâți.

Totuși soarta crudă a celor nenorociți nu îngrozește pe Hip-

pomenes, pe Hippomenes care mai adineaori avea cu totul altă părere de tinerii cari își puneau în primejdie viața. Iese în mijlocul arenei și cu ochii nedeslipiți depe frumoasa fecioară, zise: „Dece Atalanto, umbli tu după o glorie așa de ușoară, măsurându-te cu acești neputincioși? Vin' de te măsoară cu mine și dacă soarta îmi va fi favorabilă, un învingător ca mine nu te va face să roșești de neizbânda ta; căci eu sunt Hippomenes, fiul lui Megareus, strănepot al lui Neptun, zeul mărilor. Puterea mea nu e mai prejos decât noblețea neamului meu; iar, dacă voiu cădea, gloria și meritul tău va fi cu atât mai mare, cu cât cel pe care îl vei fi învins, va fi fost un Hippomenes“.

Astfel grăi el, iar Atalanta îl privi cu ochii plini de înduioșare. Se turbură și ea în toată ființa ei și nu știe ce să facă, să se lase biruită sau să-l biruiască. „Ah, zice ea, ce zeu, gelos de frumusețea lui, vrea să-l piarză și-l împinge, cu primejdia prețioaselor sale zile, să mă ia de soție? o, dar eu, în ochii mei, nu prețesc atâta! Dar nu e atât frumusețea lui care mă mișcă, care mă turbură, cu toate că și aceasta ar putea să mă miște, să mă turbure: e tinerețea lui. Vârsta lui, nu el mă interesează. Și apoi mă interesează, fiindcă are atâta curaj, fiindcă nu vrea să știe de moarte, fiindcă e strănepotul lui Neptun, fiindcă mă iubește, fiindcă, în sfârșit, ține atâta la căsătoria cu mine, că vrea să moară, dacă destinul cel crud s'ar împotrivi speranțelor lui.

„Fugi, tinere, câtă vreme mai poți fugi; renunță la gândul tău. Patul meu de nuntă e un pat funebru. Alte fete nu-ți vor refuza mâna; tu poți face fericită pe orice fată... Dar, de unde o fi venind atâta interes ce-mi insuflă el, după moartea atâtor flăcăi? O, da; vrea să moară, fiindcă pieirea atâtor victime nu l'a descurajat, fiindcă disprețuiește viața.

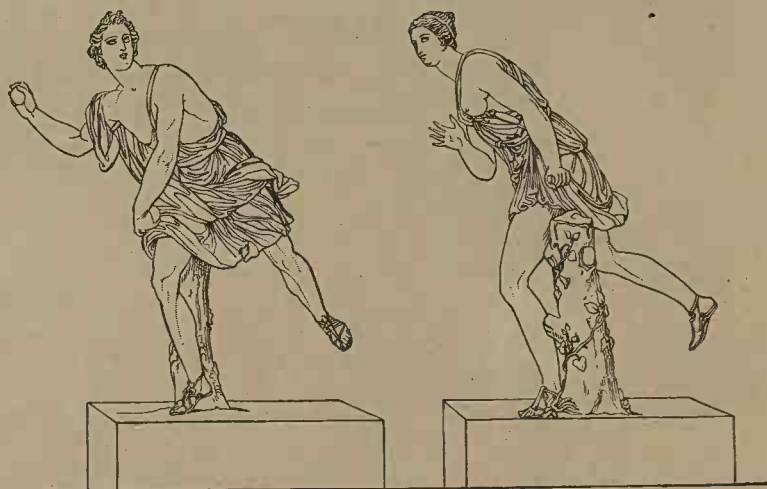
„O să moară, așa dar, fiindcă a voit să trăiască cu mine. Moartea! un preț nevrednic pentru dragostea lui. Izbânda mea n'are să fie de invidiat. Dar ce sunt eu de vină? O, dacă ai fi cel puțin mai iute de picior decât mine. Dar, uite ce trăsături de copil are el în fața sa! Are o înfățișare de fecioară... Nenocitățile Hippomenes, ce bine ar fi fost să nu mă fi cunoscut! Ar trebui să mai trăești! Dacă eu aș fi mai fericită, dacă o soartă crudă nu s'ar împotrivi la căsătoria noastră, ai fi tu, singur pe care l-aș alege de bărbat“.

Astfel grăi în naivitatea ei, atinsă de săgețile amorului, și,

fără să știe și fără să vrea a început să simtă în vinele ei focul dragostei.

În vremea aceasta regele, poporul, gloata întregă, cer cu stăruință să vadă lupta, să vadă fuga. Atunci, cu o voce tremurătoare, Hippomenes, strănepotul lui Neptun, se roagă în tăcere de ajutorul zeiței iubirii: „Prea frumoasă Venus, fii-mi priincioasă și, cu bunătatea ta, ajută-mă în încercarea mea plină de primejdii; căci tu ai aprins în mine flacăra iubirii; ție ți se cade să nu mă lași“. Zeița îi ascultă rugaciunea.

În insula Cipru se afla un pom, închinat zeiței Venus; din acesta ea culese trei mere de aur. Fără să fie văzută de cineva, Venus veni la Hippomenes, îi dăde prețioasele fructe și-i spuse în același timp, cum să se folosească de ele.

Hippomenes.
Statuă de Guillaume Coustou.

Fig. 12.

Atalanta
Statuă de Lepautre.

Trompeta dăde semnalul. Hippomenes porni cel dintâiu. Încurajat de strigătele mulțimii care îl îndemna și-l îmbărbăta, fugia bietul băiat din toate puterile, dar era încă departe de țintă și Atalanta, fără să-l scape din ochi, era pe urmele lui.

Atunci Hippomenes lăsa să-i cadă jos unul din merele de aur date de Venus și, ce să vezi, fecioara se opri, ademănită de fructul strălucitor; se pleacă și-l ridică cu uimire. (Fig. 12). În timpul acesta tânărul câștigă din fugă o bună bucată și când Atalanta era să-l ajungă din nou, Hippomenes aruncă al doilea măr în arenă. Fecioara iarăș nu putu să reziste ademănirii, în vreme ce Hippomenes se apropiea tot mai mult de țintă.

Mai rămăsese o mică parte de drum. „Acum, ajută-mă, zeiță binefăcătoare“ se rugă el cu glasul tare și aruncă într'o parte a arenei pe cel din urmă măr fermecat și fermecător.

Atalanta se opri pe loc: păru că stă la îndoială, dar pentru a treia oară se puse să alerge după mărul de aur. În vremea aceasta, Hippomenes ajunse la capătul drumului, salutat cu bucurie de strigătele mulțimii. Atalanta e învinsă și biruitorul își luă răsplata sa.

Intr'o pădure întunecoasă se găsea un templu, închinat Cybele, mama zeilor. Pe când, într'una din zile, treceau pe aci cei doi însurăței, oboseala drumului îi făcu să se odihnească puțin acolo. Intrară amândoi în sanctuar, pe care profanându-l, zeița se răzbună amar pe ei. Fură amândoi prefăcuți în lei, lei îngrozitori pentru oameni, dar blânzi față de zeiță și, dacă e bine să credem spuselor poetului Ovidiu, acești lei trăgeau carul zeiței Cybela.

II. ZEUS-JUPITER

1. NAȘTEREA ȘI COPILĂRIA LUI JUPITER

Multe țări își disputau, în vechime, onoarea de a fi văzut pe *Jupiter* născându-se și crescând. Tradițiunea cea mai vrednică de crezământ este, că el s'ar fi născut în insula *Creta*.

Mama sa *Rhea* era grozav de amărită, că pe copiii pe care îi naștea, îndată după ce vedeau lumina zilei, îi înghițea lacomul lor tată *Saturn*. Nu putea biata zeiță să se bucure și ea de

Fig. 13. — Zeus-Jupiter și Cureții.
Baso-relief antic.

copiii ei, ca toate femeile și să aibă și ea parte de plăcerea de fi mamă. Până acum mâncase pe *Vesta*, pe *Ceres*, pe *Pluton*, etc., când *Rhea* spre a-și scăpa capilul ce avea să nască, alergă la un șiretlic. Se refugiază în *Creta*, în peștera *Dicte*, unde dete zile lui *Zeus-Jupiter* și *Herei-Innona*. Aceasta a fost numai decât devorată lui *Saturn*. În locul băiatului, însă, îi dete să înghițită un bolovon înfășurat în scutice, iar *Jupiter* fu incredințat de *Rhea*

surorei sale *Themis*, care îl dete nimfelor *Adrastea* și *Ida*, numite *Melisse*, ca să-l crească. Acestea îl hrăniră cu miere și cu lapte de al caprei *Amalthea*. Cureții, niște preoți din *Creta*, fă-

ceau atâta zgomot cu zângănitul armelor lor, că Saturn nu putea să auză țipătul copilului. Intr'una din zile capra Amalthea și-a rupt de un arbore un corn; o nimfă îl găsi, îl învăli în frunze verzi și îl duse încărcat de fructe la buzele lui Jupiter. Când Jupiter se făcu, în urmă, stăpân al cerului, puse pe Amalthea printre stele, unde strălucește și astăzi, sub numele de *Constelațiunea caprei*. Din pielea ei se făcu vestita *egidă*, seutul Minervei. Acest seut nu putea fi pătruns de nici o săgeată. Cornul Amaltheei fu prefăcut în *Cornul abundenței*. (Fig. 13).

Jupiter creștea repede. Intr'un singur an s'a simțit atât de voinic și de puternic, că se hotărî să pedepsească pe crudul său tată.

Metis, zeița prevederii și a înțelepciunii, care în urmă avea să devie soție a lui Jupiter, dete lui Saturn un vomitiv, după care a trebuit să verse pe copiii înghițiți: Hestia-Vesta, Hera-Iuno, Demeter-Ceres, Hades-Pluton, Poseidon-Neptun. Cu ajutorul fraților săi, Jupiter goni pe Saturn și-și împărți cu ei domnia lumii: Pluton luă infernul, Neptun marea, iar Jupiter cerul și pământul, ca rege al zeilor și al oamenilor.

2. TITANOMACHIA

Jupiter, înainte de a-și fi statornicit domnia asupra lumii, avu să poarte o mulțime de lupte crâncene. Mai întâi se ridicară împotriva sa Titanii, cari începură în câmpiile Thessaliei, o luptă îngrozitoare. Jupiter, ajutat de ceilalți zei, luă poziție pe Olymp; Titanii se așezară pe muntele Othrys din față. Lupta fu cruntă; zece ani se bătură necontenit, făcând să răsune marea, cerul și pământul, fără ea, însă, războiul să se poată hotărî pentru vr'o parte sau alta. Gea sfătui atunci pe Jupiter și pe ceilalți zei, cari îi luaseră partea, să cheme în ajutorul lor pe *Cyclopi* (fulgerele) și pe *Heatonchiri* (furtunile). Acești monștrii steteau în Tartar, închiși de Saturn. Monstrul *Kampe* le păzia intrarea și nu-i lăsa să iasă de acolo. Jupiter omori mai întâiu pe *Kampe*, apoi scoase în ajutorul său pe ceilalți monștri din infern. Veseli și plini de recunoștință, că au fost liberați, pun mâna pe arme. Cyclopii, trei la număr, *Brontes*, *Steropes* și *Arges*, erau de o mărime colosală, cu un singur ochiu în mijlocul frunții. Ei deteră lui Jupiter fulgerul, care stătuse până acum ascuns în măruntaele pământului, lui Neptun tridentul, o furcă cu trei dinți, simbolul viitor al acestui zeu, iar lui Pluton, un

coif care făcea pe zeu nevăzut. Deasemenea Hecatonchirii, și ei trei la număr, *Briareus*, *Cottus* și *Gyges*, trei frați fiecare cu câte o sută de brațe și cu câte cincizeci de capete, ținură să-și arate recunoștința lor. Dintr'o singură dată aruncau asupra Titanilor câte treisute de stânci. Jupiter le dete de băut nectar, de mâncat ambrozie și însuflându-le curaj a început lupta îngrozitoare. Dacă ai fi văzut, sau dacă ai fi auzit atâta vuet și atâta lumină, ți s'ar fi părut că se năruie ceriul și pământul; căci era un sgomot infernal, făcut de pământul frământat și de ceriul prăvălit peste pământ: așa de mare era lupta între zei. In același timp, se urniră vânturile, cari ridicau praful, și tunetul și fulgerul și trăsnetul arzător, armele marelui Jupiter. Vuetul era asurzitor; și, în această harhalaie neconținută de învălmășală îngrozitoare, fiecare își arată puterea brațului său.

Pentru ca Jupiter să se folosească de toate armele sale, deslegă vânturile. Acestea duseră praful și fulgerile în obrajii Titanilor. În cele din urmă, aceștia fură zdrobiți de armele Hecatonchirilor de fulgerile Cyclopilor și fură siliți să se dea biruiți. Zeii învingători îi puseră în lanțuri și-i aruncară în negrul Tartar. Hecatonchirii îi păzesc acolo, în acest locaș îngrozitor, unde, dacă ar cădea un muritor, n'ar ajunge până la ei, într'un an întreg.

3. GIGANTOMACHIA

Gea răbda cu mare amărăciune soarta Titanilor, a fiilor săi, de aceea se hotărî să pedepsească pe zei pentru cruzimea lor. Pentru aceasta creiă pe Giganți, niște monștri îngrozitori, la privirea cărora chiar zeii păliau. Setoși de luptă, năvăliră pe pământ, și, ca să atace ceriul, îngrămdiră munte peste munte și, din vârful acestora, aruncau trunchiuri de copaci și bucăți de stâncă. Zeii fură cuprinși de spaimă la acest atac neașteptat. Un oracol însă prezisese că Giganții nu vor putea fi biruiți decât cu ajutorul unui muritor.

Atunci Jupiter chemă în ajutor pe *Heracle-Hercule*. Indată ce Gea a aflat despre aceasta, puse să se caute ierburi fermecate, cu cari să apere pe Giganți contra armelor muritorilor. Dar Jupiter, ca să stângenească pe Gea, a dat ordin zeităților de lumină, *Eos* (aurora) *Helios* (soarele), *Selene* (luna) să nu răsară, iar el, în timpul acesta, a smuls toate ierburile vrăjite, pentru ca să nu le mai găsească Gea. Și acum, începe lupta. Toți zeii luptau din răs-

puteri, iar printre aceștia mai ales Hercule. Aci, un gigant era ucis de o săgeată, dincolo un altul, de ferul aprins; unul cădea lovit de buzdugan, asupra altora se aruncau insule și munți de foc. Înaintea tuturor însă, Jupiter, cu puternicul său fulger, culca la pământ pe cei mai mulți, până ce în sfârșit nimenea nu se mai scula de jos. (Fig. 14 și 15).

Supărată și mâhnită din cauza pieirei Titanilor și a Giganților, Gea hotărî să se răzbune pe altă cale. De aceea, dete naștere unui monstru mai hidos decât toți cei de până acum, produse pe îngrozitorul *Typhaon* sau *Tiphoeus*. Acesta, având șerpi încolăciți în jurul său, începe lupta în potriiva ceriului, aruncând stânci aprinse și suflând din nări și gură pară de foc. Prin înfățișarea sa, băgă în spaimă întreaga adunare a zeilor: Aceștia o luară la fugă și transformându-se în chip de animale, ca să nu fie re-

Fig. 14. — Hecate în luptă cu Giganții.

Relief de pe altarul lui Jupiter dela Pergam, azi la muzeul din Berlin.

cunoscuți de Typhaon se ascuseră în Egipt. De atunci, Egiptenii au început să se închine zeilor lor, înfățișați sub formă de animale.

Chiar puternicul Jupiter o luă la fugă și, cu toate că arunca fugerile sale în spre monstrul ce-l urmărea, era cât pe aci să fie prins. Atunci marele zeu scoase secura sa de diamant, la vederea căreia monstrul o tui în altă parte. Fugi până la Caucas, unde între zeul ceriului și între Typhaon se dete o luptă crâncenă. Jupiter crezu că a biruit pe monstru, deoarece, din miile de răni ce i-a pricinuit fulgerul, țisneă sângele șiroaio. Din acest sânge, însă, răsăriră ca prin minune o mulțime nenumărată de balauri, cari a trântit pe zeu la pământ, iar Typhaon îi răpi secura. Li tăia

vinele și coardele dela mâini și dela picioare și, aruncându-l pe umerii săi cei lați, îl duse în Ciliția, unde îl închise într'o peșteră plină cu pucioasă. Vinele și coardele tăiate le înfășură într'o piele de urs și puse un balaur să le păzească, în vreme ce el, monstrul, se duse repede să dea de urma celorlalți zei. Nu numai vinele și coardele lui Jupiter, dar chiar și fugerul ce-l răpise zeului, îl dete în paza balaurului. La șueratul puternic al balaurului, se repeziră toți serpii să se războiască cu stăpânul zeilor, și lumina zilei fu întunecată, ca de o umbră groasă.

În vremea aceasta, trecând din întâmplare pe acolo *Cadmus*, Jupiter ca să-și redobândească fulgerul și vinele, îi propună să zidească o colibă, în care să atragă pe Typhaon prin sunetele me-

Fig. 15. — Jupiter în luptă cu Giganții.

Relief de pe altarul lui Jupiter dela Pergam, azi la muzeul din Berlin.

lodioase ale flautei sale, căci Cadmus era un mare cântăreț. „Cântă, Cadmus, îi zice, și vei da înapoi ceriurilor seninătatea lor de odinioară. Typhaon mi-a răpit fulgerul și nu mi-a mai rămas decât egida: dar ea nu poate să-mi fie de nici un folos împotriva focurilor puternice ale fulgerului. Fă-te cioban, pentru o zi, și fluierul tău ciobănesc servească-mi, ca să mi se redea imperiul, mie, păstorul etern al lumii. Serviciile tale nu-mi vor fi fără răsplată; tu vei fi un creator al armoniei din univers și prea frumoasa *Harmonia*, fiica lui Marte și a Venerei, va fi soția ta”.

Cadmus se prefăcu numai decât în cioban și stând proptit a lene pe un stejar, făcea să răsună pădurile din prejur de sunetele flautei sale.

Typhaon rămase încântat; se apropie de locul, de unde veniau sunetele fermecătoare. Atunci Cadmus se preface că are frică de fulgere; Typhaon, ca să-l scape de această frică, le ascunde într'o peșteră. Jupiter, face să se lase un nor în care se ascunde el însuși, în timp ce Typhaon asculta sunetele armonioase ale lui Cadmus. Astfel isbuti să pună mâna din nou pe fulgerile sale.

Păcălind astfel pe monstru, Jupiter se sui apoi pe carul său de tunete și caii săi într'aripați se puseră pe urma lui Typhaon. Acesta fugi de fulgerile zeului până la muntele Nysa. Aci mon-

Fig. 16. — Un Gigant.

După o piatră antică gravată.

strul flămând, la îndemnul Parcelor mănca niște fructe cari făcură să-i scază puterile. Indată ce însă, văzu pe Jupiter că se apropie, o luă din nou la fugă și nu se mai opri până în Tracia, pe muntele Haemus. Aci, pe muntele Haemus. (*haema* sânge, Balcanii de astăzi, numiți după sângele ce curse din rănilor monstrului), se dete o luptă disperată. Jupiter arunca fulgere peste fulgere, Typhaon stânci peste stânci. Fulgerele însă, fură mai zdrobitoare decât stâncile și monstrul biruit o luă din nou la fugă și nu se mai opri până în Sicilia.

Aici îl ajunge soarta, căci Jupiter îl aruncă la pământ și răsturnă peste el muntele Aetna. Acolo zace și acum și, când se întoarce sau se mișcă, se cutremură pământul. Când răsuflă, fumegă muntele și când se mânie ies flăcări și foc din vârful piscului. — Poetii își plăsmuiau că giganții, și mai ales Typhaon, sunt erupțiunile vulcanice.

Astfel pieri acest monstru, despre care poetul Hesiod ne spune: „Mâinile puternice ale acestui gigant lucrau fără încetare, iar picioarele lui erau neobosite. Pe umerii săi se ridicau o sută de

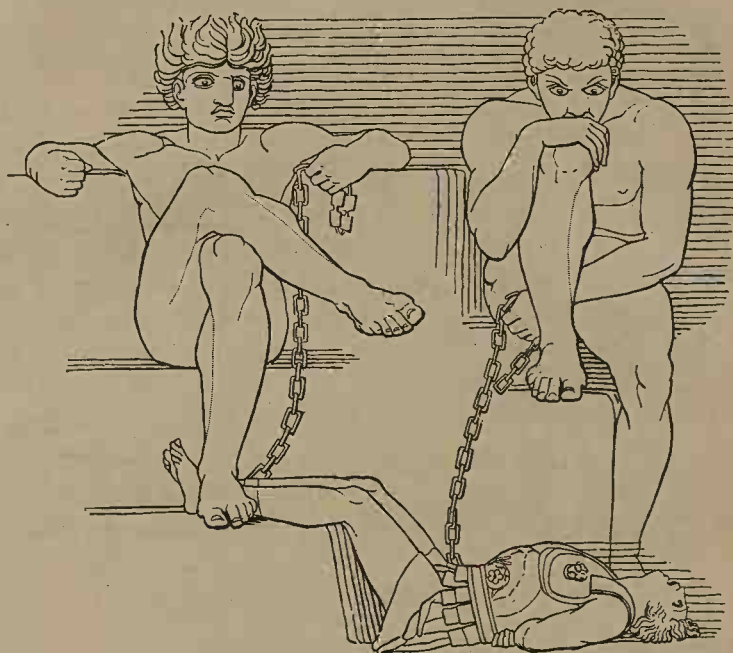

Fig. 17. — Marte înlănțuit și păzit de Otos și Ephialtes.

După o sculptură de Flaxman.

capete de balaur îngrozitor, fiecare cu câte o limbă neagră; ochii deschiși, în capetele lor monstruoase, scoteau flăcări strălucitoare; gurile lor hidoase scoteau mii de sunete neînțelese și, câte odată așa de ascuțite că zeii înșiși nu puteau să le auză; erau, când un muget de taur sălbatic și fioros, când un răget de leu teribil; adeseori, o minune, lătratul unui câine sau urlete asurzitoare de cari resunau munții cei înalți. Fig. 16).

Înainte de a-și statornici definitiv domnia sa, Jupiter mai avu de înfruntat o ultimă luptă.

Neptun avea doi fii, pe uriașii *Otos* și *Ephialtes*, numiți și *Aloizi*, după numele unui alt părinte al lor, *Aloeus*. Impliniseră abia nouă ani, când erau acum de o înălțime de nouă stânjeni și de o grosime de nouă cotoi, căci primiră dela tatăl lor însușirea de a crește pe fiecare an câte un stângen în înălțime și câte un cot în grosime. La această vârstă de 9 ani, vestiră lui Jupiter războiul și puseră unul peste altul munții *Pelion* *Ossa* și *Olympus*. Zeii se îngroziră de acest atac neașteptat și desigur ar fi fost biruiți, dacă uriașii nu s'ar fi grăbit să declare războiul, și dacă ar mai fi așteptat încă câțiva ani.

Ephialtes pretinse să ia de soție pe *Iunona*, *Otos* pe *Diana*. Cel dintâi care se opuse cererilor lor a fost *Marte*. Acesta porni războiul împotriva gigantilor. Fu însă învins, băgat în lanțuri, unde a stat legat timp de 13 luni, și din cari lanțuri n'a putut fi scăpat decât numai prin vicleșugul lui *Mercur* (Fig. 17). Tot prin violenție au putut fi răpuși și uriașii. *Diana* luă figura unui cerb, alergă între ei și în vreme ce, și unul și altul, aruncau cu săgețile lor în spre cerb, acestea atinseră pe giganti, cari căzură morți fiecare de mâna fratelui său. Ca pedeapsă pentru îndrăzneala lor, au fost țintuiți în infern de o coloană, unul la spatele celuilalt, și legați de jur împrejur cu șerpi veninoși. În vârful coloanei stă o bufniță, care, prin cărăitul ei, nu-i lasă să doarmă niciodată, iar un uliu le mănâncă mereu măruntaele care cresc neîncetat.

Aceasta a fost ultima luptă ce au încercat-o monștrii asupra ceriului; de atunci zeii trăesc liniștiți și neturburați de nimeni¹⁾.

4. ATOTPUTERNICIA LUI JUPITER

Jupiter este cel mai mare zeu și are privegherea peste tot ce se întâmplă, în ceriu, pe pământ și pe mare. Zeu al atmosferei, el e purtat în carul său tras de niște telegari într'aripați, cari nechiază sălbatic deasupra norilor; el aruncă fulgerul omorîtor, adună nourii și-i gonește, face să cadă ploaja, zăpada și grindina și sguide totul printr'o încruntătură de sprinceană.

Tronul său este sus în ceriu, pe *Olympus*, un munte înalt din *Thessalia*, ale cărui vârfuri sunt învăluite de nouri. De aceea și poartă el numele de *Olympic*. Din înălțimea ceriului privește la faptele și purtările oamenilor. Aci, în *Olympus* sunt palate de

1) *Titanomachia*, ca și *Gigantomachia*, închipuiesc prefacerile geologice ale pământului înainte de a ajunge în starea sa de astăzi.

strălucire neînchipuită, în care se fac ospetele zeilor și în care țin ei sfat. Soarta oamenilor, fericirea și nefericirea pământească, bogăția ca și sărăcia, viața ca și moartea, afărna de ei. Zeii urzind destinele sărmanilor muritori, au hotărît ca oamenii să trăiască în trudă și neazuri și numai ei, zeii, să fie lipsiți de orice grije. „Două butoaie stau în pragul lăcașului lui Jupiter și ele sunt pline de toate darurile: într'unul sunt bunurile, într'altul relele. Și Jupiter fulgerătorul, amestecând aceste daruri trimite unuia binele, altuia răul. Cel ce a avut parte de daruri rele, cade jertfă ocării; foamea blestemată îl roade pe pământul cel mănos, trăiește necinstit de zei, necinstit de oameni“. (Fig. 18).

Jupiter are în paza sa buna rânduială în lume și ca chezaș al cuvântului dat, al jurământului făcut, el pedepsește pe cel ce și calcă cuvântul, pedepsește pe sperjur. El are în grija sa pe călători și veghează ca legăturile de ospitalitate să fie ținute. Un oaspe, un strein, era socotit ca un trimis al ceriului, ca un protejat al lui Jupiter. Acesta, pogorându-se din când în când printre muritori, pedepsea cu asprime pe cei nelegiuți și răsplătea cu dărnicie pe cei buni și primitori.

5. PEDEAPSA LUI LYCAON

Lycaon — ne spune poetul Ovidiu — a fost un rege din Arcadia, în Peloponez. Aflând Jupiter că acest rege însetat de sânge, omora pe toți străinii, câți se întâmplau să vie în țara sa, spre a se convinge de adevăr, a luat chip de om și s'a hotărît să se ducă la palatul lui Lycaon.

Intr'o seară, târziu în amurg, Jupiter intră în palatul neospitalierului rege și prin oarecari semne dădu să se înțeleagă că a sosit un zeu. Mulțimea aleargă din toate părțile să se închine, căzând în genunchi înaintea străinului. Lycaon însă, ia în bătae de joc această rugăciune a mulțimii. „O să vedeți voi, zice el, dacă acest străin este un muritor sau un zeu“. În acest moment ia hotărârea în sufletul său să omoare un oaspe la miezul nopții, în momentul când l-ar fi cuprins somnul. Înainte însă de a-și pune planul în aplicare, poruncește să se taie un obstacul, trimis al poporului Molosilor, și o parte din membrele acestuia pune să le fiarbă de vii în apă clocotită, iar altă parte să le frigă la foc. În urmă le aduce pe masă, pentru cina oaspelui străin. Jupiter care observase și știea toate cele ce se petrecuse, făcu să ia foc casa. Surprins de aceasta, regele fugi în câmp. Voi să vorbească, dar

în zadar. Strigătul său era urlet, hainele sale se prefăcură în blană de păr, brațele în picioare, și în loc de om, alerga pe câmp un lup însetat de sânge. (*Lycos*, în grecește, însemnează *lup*).

6. PHILEMON ȘI BAUCIS

În același timp, Jupiter știea și să răsplătească pe cei cari păziau legile ospitalității. Dovadă despre aceasta legenda lui *Philemon* și *Baucis*, povestită de poetul Ovidiu :

Pe o colină din Frigia se poate vedea și astăzi un stejar de mii de ani și alături de el un teiu, de aceeași vârstă. Amândoi sunt adosiți de un zid scund. Nu departe de aci se află un lac întins ; odinioară era un oraș și o câmpie populată, astăzi este lăcaș al pescăreilor și lișetelor. În aceste locuri veni odată Jupiter în chip de om muritor. Era întovărășit numai de fiul său Mercur, cu toiagul în mână, dar fără de aripi. Pe la mii de case se abătura ei, cerând loc de găzduire, dar mii de zăvoare le închiseră ușile. Una singură i-a primit, un mic bordeiu, acoperit cu paie și stuf.

Aici, în această căscioară, bătrâna *Baucis*, plină de cucernicie, și unchișul *Philemon*, de aceeași vârstă cu ea, s'au unit în tinerețele lor și aci, în același bordei, au îmbătrânit împreună. Mărturisindu-și sărăcia lor și-o făceau mai ușoară, și și-o răbdau cu bărbăție. În acest bordei n'aveai să cauți stăpâni și servitori; toată familia o alcătuiau numai ei doi. Ei porunciau și tot ei aduceau la îndeplinire poruncile.

Indată ce zeii călcară pragul bordeiului, aplecându-se, bine înțeles, în ușa cea scundă, moșneagul *Philemon* i-a și poftit să șează, punându-le înainte o laviță, peste care *Baucis* întinse cu îngrijire o pătură țărănească. Apoi baba dete la o parte cenușa din vatră și atâta focul rămas din ajun, aprinzându-l cu foi uscate și cu surcele, în cari sufla cu toată puterea ei de bătrână. Pune pe foc aschii și vreaseuri, uscate după cuptoriu, tăiate mărunț, și deasupra lor, cușba cu un ceain. Și, în vreme ce *Baucis* curăță ceapa adusă de bărbatu-so din grădinița udată de un pârâias, *Philemon* cu o furcă ridică o bucată de slănină afumată ce stetea de multă vreme atârnată în grindă, și tăia o felie îngustă pe care o băgă în apă fierbinte. Și, ca să înșele vremea și să o scurteze până să se gătească mâncarea, se pun la vorbă. Agățat de o toartă stetea atârnat într'un cuiu în părete un ibric de lemn; îl umplură cu apă încropită și zeii își spălară picioarele. În mij-

locul colibei era o laviță cu perne înfundate cu muschiu; picioarele și laturile laviței erau de salcie. Baba întinse pe laviță hainele

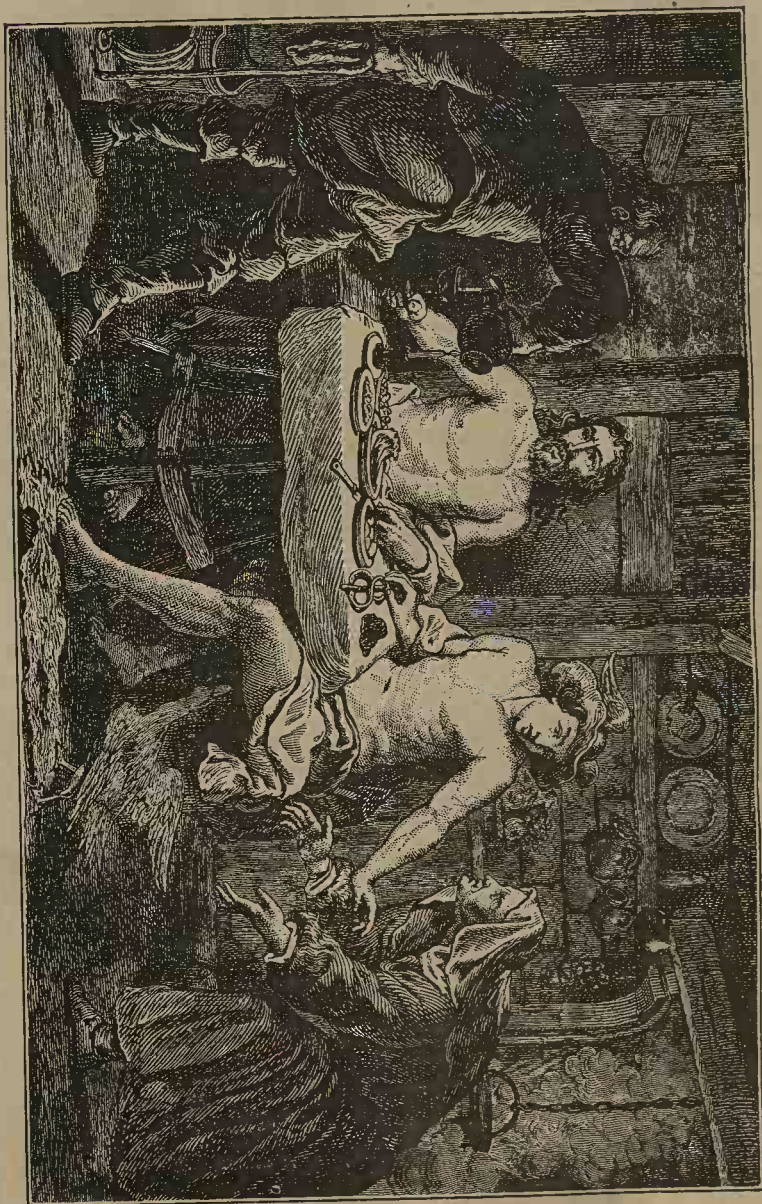

Fig. 19 — Philemon și Baucis.

Tablou de Van Hooeck.

ce de obicei le întindea numai în zile de sărbătoare; nu-i vorbă și hainele acestea erau învechite și fără preț, potrivite tocmai

pentru lavița de salcie. Pe ea se așezară zeii. Baba, suflecată și tremurând din mâini, puse masa. (Fig. 19).

Un picior al mesii era însă mai scurt. Un hârb vârit dedesupt, îl făcu și pe acesta la fel cu celelalte. Apoi șterse masa cu mentă verde și mirositoare. Pe ea puse măslina, coarnă tomnatică, ținută în saramură, apoi lăptucă, ridichi, brânză și ouă coapte în spuză; toate în vase de pământ, pline cu vin, și ulcele de fag, smălțuite pe dinăuntru cu ceară. După puțin timp, sosesc mâncările încălzite la foc și un vin care n'avusese vreme să se învechească. În urmă, dând la o parte vinul începe desertul. Se aduseră, în niște coșulețe largi, nuci și smochine și curmale sbârcite și prune și mere parfumate și struguri culeși din viță purpurie. În mijlocul mesei a așezat un fagur alb de miere; dar mai presus de toate, au adus moșnegii o față veselă și o inimă săracă, dar plină de bunăvoință.

Intr'aceea, de câte ori se golea ulciorul, el de el, se umplea din nou și cu toții vedeau cum sporește vinul. Uimiți de această minune, bătrânii încep să tremure și cu mâinile ridicate spre ceriu, sfiosul Philemon și sfioasa Baucis, cad în rugăcuni și cer iertare pentru mâncarea și masa lor cea sărăcăcioasă. Aveau o singura găscă, unica pază a bordeiului lor; se găteau tocmai s'o jertfească pentru zeii găzduiți. Ea însă, cu aripele ei cele iuți, face să se obosească zadarnic bătrânii, împovărați de ani și, multă vreme, îi ademeneste când aci, când colo; în sfârșit, ea caută loc de scăpare chiar la picioarele zeilor. Aceștia îi opresc să o taie.

„Da, suntem zei, ziseră, și avem să pedepsim pe nelegiuții voștri vecini; numai voi veți fi scutiți de nenorocire; părăsiți numai decât casa voastră și urmați-ne pe vârful acestui munte“.

Amândoi se supun cu smerenie, și sprijinindu-și bătrânețele pe toiagurile lor, se silesc să-și ducă pașii, târâș-grăpiș, pe înalta colină. Erau departe de vârful colinii, ca de o bătaie de săgeată, când, întorcându-și capul, zăresc înapoia lor tot satul scufundat într'un lac de apă; numai bordeiul lor mai rămăsese locului. Pe când se mirau de acea minune și plângeau soarta vecinilor lor, iată că deodată acea colibă sărăcăcioasă, mică chiar și numai pentru doi stăpâni, se preface într'un templu și în locul furcilor ce susțineau acoperișul se înalță coloane mândre; stuful se făcu aur galben; podina se acoperi cu marmoră; ușile se încărcară de sculpturi bogate și de aur strălucește acum întreg bordeiul lor.

Atunci părintele zeilor le grăi astfel: „Tu unchiuș iubitor de dreptate, și tu, femeie vrednică de un asemenea bărbat, spuniți

ce dorință aveți ?“ Bătrânii schimbară câteva vorbe și Philemon talmăci dorința lor comură: „Dorința noastră este să fim preoți și păzitorii templului vostru și, fiindcă ne-am petrecut veacul în plină unire, același ceas să ne ia pe amândoi; să nu văz rugul soției mele și nici ea să nu vază pe al meu“.

Dorința lor se împlini. Bătrânii păzira templul toată vicața. Incărcăți de ani și de vremuri, pe când într'una din zile steteau dinaintea templului, pe treptele sfinte, și povesteau trecătorilor întâmplarea acestor locuri, Baucis se pomenește că Philemon se acoperă de frunze, bătrânul Philemon se pomenește că Baucis se acoperă de ramuri; o scoartă rece îi înfășură încet-încet. Cât timp putură să mai vorbească și-au spus vorbe dulci. „Adio sot, adio soție“, au fost ultimele lor cuvinte și în aceeași clipă frunzișul acoperi gurile lor.

Unul a fost prefăcut în stejar, celălalt în teiu și multă vreme, în urmă, locuitorii de pe acolo arătau acești copaci sacri, de cari atârnavu ghirlande de flori.

7. POTOPUL-DEUCALION ȘI PYRRHA

După ce pedepsi pe Lycaon pentru fărădelegile sale și răsplăți pe Philemon și Baucis pentru bunătatea inimii lor, Jupiter se întoarse în Olymp, unde adună la sfat pe toți zeii și unde le spuse toate câte a văzut pe pământ. Pentruca, însă, să stârpească răul din rădăcină, se hotărî să piarză întregul neam omenesc.

Dar, deoarece prin fulgerile sale dacă le-ar fi aruncat în omenire, ar fi luat foc și pământul și bolta cerească și ar fi ars osia lumii pe toată întinderea ei și deoarece își aducea aminte că destinul a fixat în viitor un timp, când marea și pământul și palatul cerului vor fi mistuite de flăcări și când minunata mașină a lumii se va prăpădi într'un groasnic cataclism, a pus la o parte fulgerile ce i-au făurit Cyclopia și a hotărît o altfel de pedeapsă. A hotărît ca întreg neamul omenesc să fie înghițit de ape, cari să se reverse pe pământ din toate părțile cerului. De aceea, închise numai decât în peștera lui Eolus *Crivățul* și toate vânturile cari împrăstie nourii și nu lăsă în libertate decât *Austrul* care aduce furtunile și ploile. Austrul sbură numai decât pe aripele sale umede; fața lui teribilă se acoperi de un nor negru ca păcura, barba îi se îngreuiă de nouri; din părul lui cel alb curgeau valuri, pe fruntea lui ședeau negurile, iar din sân îi pica apa. Indată ce mâna sa a apăsât norii atârnați în aer, se auzi un

mare bubuit. Din înălțimea ceriului se năruiau revărsându-se puvoiri de ploaie.

Iris, curcubeul, pristavul Iunonii, gătită în haine de felurite culori, soarbe apa mărilor și adapă nourii. Secerișurile sunt culcate la pământ; nădejdea agricultorilor nimicită cu totul și, într'un moment, zădărnicită munca dintr'un an întreg.

Mânia lui Jupiter nu se mulțumește numai cu apele ce se varsă din ceriu; cere și ajutorul fratelui său Neptun, regele mărilor. Acesta chemă îndată în adunare, în palatul său, fluviile, cărorora le grăi astfel: „N'am nevoie de lungi discursuri. Desfășurați-vă toate puterile voastre; repeziți-vă și deschideți toate izvoarele voastre, răsturnați digurile și dați frânele tuturor apelor“.

Așa e porunca. — Acestea se întore pe acasă și dau drumul izvoarele cari se rostogolesc în mare într'un puvoiu fără frâu. Insuși Neptun izbi cu tridentul său în pământ. Acesta se cutremură și deschizându-se făcu loc apelor cari începură să dea năvală din toate părțile. Fluviile umflate se rostogolesc pe întinsul câmpiilor, târînd în torentul lor și plante și copaci și turnu și oameni și case și temple și sanctuare. Dacă, pe ici pe colo, a mai rămas vreo casă, putând să înfrunte furia valurilor, unda trece peste acoperișul ei și turnurile cele mai înalte sunt îngropate în fundul vâltorii. Acum uscatul nu se mai deosebia de mare, o apă era peste tot, iar marea nu mai avea țărmi. Oamenii se urcă, unul pe un vârf de colină, altul pe o barcă și vâslesc, pe unde mai înalte araseră cu plugul. Unul plutește pe deasupra semănăturilor, sau pe deasupra casei sale înecate, celălalt prinde pești în zârf de ulm. Dacă ancora s'ar putea arunca, s'ar înfige în vreo livadă verde; bărcile își fac drumul peste dealurile acoperite cu vii și, pe unde mai înainte ciuguliau iarbă căpritele ușoare, acum se tolănesc foclele cele urâte. Nimfele Naiadele se miră văzând acum, supt apele lor, dumbrăvi și orașe și palate. Delfinii își au locuința acum prin păduri; sar și izbesc cu cozile lor vârfuri de stejari. Lupul înoată printre oi, leul roșcat și tigru sălbatic înoată prin valuri. La nimic nu-i mai folosește acum mistrețului puterea dintelui, cerbului sprintenția picioarelor. Pasărea rătăcitoare, căutând în zadar un locșor uscat, unde să-și repauzeze puțin aripele-i obosite, cade în mare. Enorma revărsare de ape acoperise toți munții și acum pentru întâiaș dată, vârfurile lor erau isbite de valuri. Omenirea mai toată a fost înghițită de talazuri; pe câți i-a cruțat apa, au căzut biruiți de groaznica foame.

Intre Attica și Beoția se află Phocida, o țară bogată, mai

înainte de acest potop. Acum, fiind tot una cu marea, nu era decât o câmpie de ape. În această țară, un munte înalt cu două vârfuri, se pierde între stele. E *Parnasul* care se ridică deasupra nourilor.

Deucalion și soția sa, scăpând numai ei amândoi pe o mică barcă, se opriă aci, singurul loc pe care nu-l acoperiseră apele. Se coboară și fac închinăciuni, mai întâiu nimfelor coriciene, cari locuiau la poalele *Parnasului*, apoi celorlalți zei, stabiliți cu locașurile lor pe acest munte, și care, pe atunci, dădea oracole în aceste locuri. Pe vremea aceea n'a existat om mai bun și mai drept decât *Deucalion* și nici femeie mai evlavioasă decât *Pyrrha*.

Când *Jupiter* a văzut lumea prefăcută într'o mare nesfârșită și când dintr'atâtea mii de oameni a văzut că n'a rămas decât unul singur, și din atâtea mii de femei, o singură femeie, amândoi fără păcate, amândoi cucernici, a împrăștiat nourii, poruncind *Crivățului* să-i risipească și a desvelit pământului ceriul și ceriului pământul.

Furia mării se potoli, stăpânul oceanului își puse jos tridentul și astâmpără apele... Marea se retrase între țărmii săi, fluviile începură să scază și să intre în albiile lor. Dealurile păreau că cresc din unde, și pământul că se ridică pe măsură ce apele se retrăgeau. Copacii își descopere capetele lor, pline încă de noroiu, după ce stătuseră atâta vreme sub valuri.

În sfârșit, pământul ajunsese în starea sa de mai înainte. Când văzu, însă, *Deucalion* lumea golită de oameni și pământul pustiit, zăcând într'o adâncă singurătate, îl podidiră lacrimile și zise soției sale *Pyrrha*: „O soră, o soție, o femeie, tu care singură mai supraviețuiești sexului tău, tu care ai fost legată de mine prin legături de sânge, printr'o origine comună, iar în urmă printr'o căsătorie, de aci înainte ne va lega însăși nenorocirea. Pe întreg întinsul pământului, dela apus până la răsărit, nu suntem decât noi doi. Toți ceilalți își au mormântul în apă. Cu toate că, nici chiar acum nu sunt sigur de viața noastră. Și acum, mă mai îngrozesc nourii de pe deasupra capetelor noastre. Sărmană femeie, dacă ceriul ar fi voit ca tu să scapi fără mine, ce te-ai fi făcut? Singură, cum ai fi putut să rabzi atâta nenorocire? Cine te-ar fi mângâiat în durerea ta? Cât despre mine, crede-mă că, dacă te-ar fi înghițit pe tine marea, marea m'ar fi înghițit și pe mine împreună cu tine. O, dacă aș putea cel puțin să refac neamul omenească, după exemplul tatălui meu *Prometheu*; o, dacă mi-ar fi dat să însuflețesc, ca și el, țărâna frământată în mâinile mele! Acum

noi formăm întreaga rasă omenească; așa au voit zeii, ca noi să fim singurul model al omenirii întregi. Astfel grăi el și plângeau împreună.

În cele din urmă se hoară să ceară ajutorul zeilor și să întrebe oracolele. De aceea, plecară numaidecât la malurile Cephisului, ale căruia ape, deși încă pline de noroiu, curgeau prin matea lor. Aci după ce s'au stropit cu apă sfântă pe cap și pe haine, după obiceiul lor cel vechiu, se îndreptară spre sanctuarele zeiței. Acoperișul templului era plin de mușchiu murdar, iar focul de mult se stinsese pe altar. Sosind la treptele altarului, căzură amândoi cu fața la pământ și sărutară cu un fior de groază, marmora cea rece. „Dacă zeii, ziseră ei, pot fi înduioșați de rugăciunile umilite ale oamenilor, dacă mânia nemuritorilor poate fi îmblânzită, spune-ne, o Themis, pe ce cale se poate reface neamul nostru omenească, și, cu bunătatea ta, dă o mână de ajutor lumii seufundate supt ape“.

Înduplecată de aceste rugăciuni, zeița le răspunse: „când veți pleca din templu, acoperiți-vă capul, descingeți-vă hainele și aruncați în urmă oasele bunicei voastre“. Multă vreme rămaseră ca încrămeniți, neștiind ce să creadă; în cele din urmă Pyrrha întrerupse tăcerea și zise că ea nu se supune poruncilor zeiței. Să o ierte, — se ruga ea tremurând, — dacă nu îndrăznește să pângărească pe *manii* bunicii sale, risipindu-le oasele. Totuși se gândiră multă vreme la înțelesul ascuns al vorbelor echivoce ale oraculului.

În sfârșit, Deucalion își mângâie soția, liniștind-o cu aceste cuvinte: „Ori mă înșeală mintea, ori vorbele zeilor nu pot fi decât vorbe sfinte și nici decum nu pot ei să ne sfătuiască să facem o nelegiuire. Bunica este pământul, iar oasele cred că sunt pietrele de pe pământ; pe acestea poruncește ea să le aruncăm în urma noastră“. Multă vreme stătură melămuriți asupra înțelesului acesta. Dar, ce strică o probă? Plecară, își acoperiră capul, își deslegară brăul tunicelor și după sfatul lui Themis, aruncară pietre în urma lor. Pietrile — cine-ar putea-o crede, dacă n'ar fi însăși antichitatea martoră — pierzându-și țâria și vârtoșia lor, se înmuiară încetul cu încetul și căpătară o nouă formă. În urmă, pe măsură ce ele creșteau și pe măsură ce firea lor își pierdea asprimea, păreau că primesc un fel de figură de om, un chip însă nedesăvârșit, întocmai ca o marmoră din care artistul a început să croiască o figură omenească. Părțile moi și pământeste ale acestor pietre se prefac în carne, părțile tari și solide în oase;

ceeace fusese mai înainte vine, vine au rămas. Astfel, într'un scurt timp, prin puterea zeilor, pietrele aruncate de Deucalion se prefăcură în bărbați, cele aruncate de Pyrrha în femei. De aceea suntem noi astăzi o rasă tare și răbdătoare: noi dăm dovadă de originea noastră de piatră. Copilul lui Deucalion și Pyrrei a fost *Hellen*, strămoșul Ellenilor, adică al Grecilor. Astfel s'a populat din nou lumea.

III. HERA-JUNONA

I. CASATORIA ȘI CASNICIA LUI JUPITER CU JUNONA

După ce Jupiter se făcu mare și în vârstă de însurătoare, a început să cutreere lumea în lung și lat. Intr'una din preumblările sale avu cea dintâi aventură de dragoste. În insula Samos curgea un râu cu apă cristalină, în care Iunona, încă fecioară, soră a lui Jupiter, obicinuia să se scalde. Acolo Jupiter văzând-o desbrăcată, fu cuprins de o patimă fără frâu și de atunci a început să o pândească doar-doar o va întâlni odată singură. Fiindecă, însă, bănuia el că îi va refuza iubirea, fiindu-i frate, se transformă într'un cuc și se așază pe un munte, numit de atunci *Cochix* (cuc).

Aci veni și Iunona, de data aceasta singură; cucul cum o văzu, sbură și se așază pe genuchii ei, ca și cum ar fi vroit să scape de frigul cel cumplit ce era pe acel munte. Iunonei i se făcu milă de pasere și luând-o în brațe, o înfășură în haina sa. Jupiter, însă, își luă acum adevărata sa fire și, făgăduindu-i că o va lua de soție, de soție legitimă, devine bărbatul ei.

Jupiter și Iunona avură nuntă mare. (Fig. 20). La ea au poftit pe toți zeii și pe toate zeițele, și, după cum era obiceiul pe atunci și după cum mai este el și astăzi pe la noi, pe la țară, fiecare aduse câte un dar bogat. Jupiter, însă, observă un loc gol printre nimfe. Era *Chelone* care lipsia. Mercur, pristavul ceriului, fu trimis numai decăt să o întrebe de ce nu vine la ospăt. *Chelone* declară că ea nu se simte bine decăt acasă și se încumetă chiar să ia în bătaie de joc pe cei doi miri. Mercur, supărat foc de aceasta, făcu să-i cază casa în spate și prefăcând-o în broască țestoasă, o opri să mai vorbească pe viitor, o făcu adecă mută, ca să nu-și mai poată bate joc de zei. De aceea, broasca țestoasă,

căci *Chelone* însemnează în grecește broască țestoasă, își poartă totdeauna casa în spate și nu poate să scoată nici un strigăt.

Deși căsătorit legitim în urmă cu Iunona, totuși acest fapt nu-l împiedica pe marele zeu să se facă stăpânul și al altor femei. Din pricina aceasta avea dese scene familiale cu soția sa geloasă. Ba odată, Iunona supărată din cauza traiului rău ce ducea

Fig. 20. — Nunta lui Jupiter cu Junona.

Pictură pompeiană, azi în muzeul dela Neapole.

cu bărbatul său și din cauza deselor certuri familiale, a fugit din Olymp și s'a refugiat în Beoția.

Fuga de acasă a Junonei a supărat mult pe ceilalți zei, cari de altfel erau ei de mult năhniți de purtarea semeață a lui Jupiter și cu toții voră să se răscoale împotriva fratelui lor.

Jupiter, ca să preîntâmpine vrajba, veni în Beoția și, la poața regelui de aci, făcu o statuie de lemn, închipuind o femeie.

Pe aceasta a îmbrăcat-o în haine frumoase, a ridicat-o în carul său și o preumbla răspândind vorba, că ar fi frumoasa nimfă *Platea* pe care avea să o ia de soție și să o ducă în *Olymp*, unde să înlocuiască pe *Iunona*, care părăsise domiciliul conjugal. Când zeița a auzit de intențiunea soțului său, se supără grozav și alergând spre car, sfâșia veștințele presupusei nimfe, râse de spirituala glumă a lui *Jupiter* și se împacă cu dânsul. Deatunci rămase pentru totdeauna în *Olymp*.

*

Cu toate acestea, *Jupiter* nu putea să-și schimbe felul de vieată din pricina geloziei soției sale. Ba, în ciuda *Iunonei*, se hotărăște într'o zi să ducă în ceriu pe un tânăr, căruia să-i dea funcțiunea de paharnic, funcțiune pe care o avea până atunci *Hebe*, favorita *Iunonei*.

Văzând într'o zi pe prea frumosul *Ganymedes*, care păstrea turmele tatălui său *Tros*, pe muntele *Ida* din *Troada*, fiind răpit de frumusețea lui, sau, cum ne spune *Homer*, ca să redea ceriului o podoadă de care pământul nu era vrednic, se transformă în vultur, îl răpește și îl duce în *Olymp*, unde îi încredințează slujba de paharnic, slujbă ce o avea *Hebe*, pe care o îndepărtă. (Fig. 21).

Hebe era una din fiicele *Iunonei*, căci din căsătoria acesteia cu *Jupiter* se născură patru copii: *Marte* și *Vulcan* și două fete *Hebe* și *Ilythia*. *Hebe*, — despre care se mai spune că era fiică numai a mamei sale, căci *Iunona* a născut-o, după ce ar fi mâncat odată la un ospăț niște lăptuci sălbatice, — era zeița tinereței și a frumuseței eterne și servea ca paharnică a zeilor, având să verse nectarul în cupele nemuritorilor. Fiindcă odată, făcând un pas greșit, a căzut în râsul tuturor zeilor, a fost înlocuită din însărcinarea ei și a fost dată, în urmă, de soție, lui *Hercule*, când acesta s'a urcat la ceriu. În locul *Hebei*, a fost luat ca paharnic al zeilor *Ganymedes*. (Fig. 22).

Intre *Jupiter* și *Ganymede*, ne povestește *Lucian*, s'ar fi ținut următorul dialog :

Fig. 21. — Hebe desmierdând vulturul lui *Jupiter*. După o piatră antică grav.

Jupiter. — Sărută-mă, dragă, că ai scăpat de orice primejdie, că nu mai am nici cioc, nici ghiară.

Ganymede. — Ce s'a făcut cu ele? Nu ai venit tu la mine în chip de vultur să mă ridici din mijlocul turmei mele: Cum te-i prefăcut în om?

Jupiter. — Eu nu sunt nici om, nici vultur, ci stăpânul zeilor, și mă transformasem astfel, numai ca să te răpesc pe tine.

Fig. 22. — Răpirea lui Ganymedes.

Tabloul de Rembrandt, Muzeul din Dresda.

Ganymede. — Ești tu *Pan*? Dar tu n'ai nici coarne nici picioare acoperite de păr; nici măcar flautul care este semnul acestui zeu.

Jupiter. — Nu cunoști tu de loc alți zei?

Ganymede. — Nu; noi însă jertfim în toți anii lui *Pan* câte un țap, la intrarea în peștera sa; cât despre tine, eu cred că tu ești un geambaș de copii, din aceia cari fură copii ca să-i vândă.

Gränymedes

Statuă după Leochares, muzeul Vaticanului, Roma

Jupiter. — N'ai auzit de loc vorbindu-se de Jupiter, și n'ai văzut tu nici un altar ridicat pe muntele Ida pentru zeul tunetelor și al fulgerelor ?

Ganymede. — Ce ? Tu ești acela care faci tot acest sgomot care se aude acolo sus și căruia tatăl meu îi jertfește tot anul un berbec ? Ce ți-am făcut să mă răpești ? Poate în acest ceas oile mele le mănăncă vr'un lup.

Jupiter. — Te mai gândești la oile tale, acum când ești nemuritor și tovarășul zeilor !

Ganymede. — Cum ? Nu o să mă mai duci înapoi de unde m'ai luat ?

Jupiter. — Nu ; căci atunci aș fi muncit de geaba.

Ganymede. — O să se supere tata, când nu mă va mai vedea și mă va bate, căci mi-am părăsit oile.

Jupiter. — Nu te teme, ai să rămâi totdeauna aci.

Ganymede. — Nu vreau ; lasă-mă să mă duc și-ți făgăduesc că am să-ți jertfesc pe cel mai frumos berbec din turmă.

Jupiter. — Ce naiv ești, ce copil ești ! Trebuie să uiți toate acestea acum, când ești în ceriu și în stare să faci bine tatălui tău și țării tale, fără să-ți pese de supărarea lor ; căci tu nu vei mai fi om, ci zeu și, în loc de lapte și brânză, tu ai să te hrănești cu nectar și ambrozie și ai să vezi strălucind steaua ta pe ceriu mult mai luminoasă decât celelalte stele.

Ganymede. — Dar, când oi vrea să mă joc, cine o să-mi fie tovarăș ? căci eu aveam pe muntele Ida mai mulți tovarăși de vârsta mea.

Jupiter. — Cupidon are să se joace cu tine în arșice. Mângâe-te numai, și nu te mai gândești la lucrurile de pe pământ.

Ganymede. — Dar ce am să fac eu aci ? sunt oi de păscut ?

Jupiter. — Ai să fii paharnicul zeilor, să le verși nectar în cupe.

Ganymede. — E mai bun nectarul decât laptele ?

Jupiter. — N'ai să mai vrei să bei altceva, când vei fi gustat odată din el.

Regele Troadei fu nemângâiat de pierderea fiului său. Jupiter, însă, îi ușură durerea, arătându-i că, Ganymede a fost făcut zeu nemuritor și că l-a dus în ceriu, unde avea să devie un semn al zodiacului, supt numirea de *Vărsătorul*. În schimb, Jupiter dete întristatului părinte un buture de aur și niște cai cari fugiau mai repede decât vântul. (Fig. 23).

Iunona, când văzu pe Ganymede, turbă de mânie. De aceea, începu să comploteze cu Neptun, Apollo și Minerva și se hotărîră să prinză pe Jupiter și să-l lege cu lanțurile pe cari le făcuse Vulcan, anume pentru aceasta. Dar Thetis, cea cu picioarele de argint, aflând dela tatăl ei Nereu cele ce se uneltiau, se duce repede în Olymp și înștiințează pe Jupiter despre complotul urzit. Atunci Jupiter, ca să se răzbune alungă din cer pe pământ pe Neptun și pe Apollo și nu iartă decât pe Minerva. Pe Iunona o spânzură de ceriu cu un lanț de aur, atârându-i de picioare două nicovale mari. În urmă o iertă și pe ea și, convocând pe toți zeii, pe cel mai înalt creștet al Olympului, le grăi următoarele :

„Dacă vedea-voiu că vr'unul din zei pe furie se desparte
Ori de-l voiu prinde, svârli-l-voiu în bezna Tartarului negru,
Colo departe de tot, sub pământ, în prăpastie adâncă,
Temnița oarbă cu poarta de fier și cu pragul de-aramă,
Jos într'atăta sub iad, pe cât sub cer e pământul.
Ști-va pe urmă cât eu pe toți vă întrec în putere.
Haide, poftim și cercați, o zei, ca să știți fiecare :
Dac'atârna-veți un lanț de aur de-a cerului boltă
Și vă veți prinde de el cu toții, voi zei și zeițe,
Nu veți putea d'n pământ la cer să mă trageți pe mine,
Cel mai înalt domnitor, cu toată strădania voastră.
Dar de m'oi pune într'adins eu singur și trage-voiu lanțul,
Sus vă voiu smulge spre cer cu pământul și mările toate ;
Lanțul lega-voiu de jur împrejur de-a Olympului culme
Și voiu lăsa piutitor să spânzure totul în aer !
Iată cât eu covârșesc în putere bărbații și zeii“.
Zise, iar dânsii rămaseră toți cufundați în tăcere,
Plini de uimire auzind cumplitele vorbe a lui Zeus¹⁾.

De atunci, lăsat cu desăvârșire liber, s'a dat cu totul vieții destrăbălate, iar soția sa Iunona, protectoarea căsătoriei și a cinstei familiale, se mulțumia numai cu protestări și cu scene conjugale violente. (Fig. 24).

Cea mai frumoasă scenă casnică între Jupiter și Iunona a fost în timpul războiului troian.

Iunona era dușmană Troenilor și protectoare a Grecilor. Văzând ea că Grecii sunt mereu biruiți de săgețile lui Hector, se gândi să le dea un ajutor. Jupiter însă, care era dreptatea încarnată, oprise pe zei să ia parte în războiu, și, ca să-i privegheze mai de aproape, se așeză pe înălțimea muntelui Gargarus. Iunona se

1) G. Murnu. Omer, *Iliada*, VIII 19.

Fig. 24. — Hera-Juno, numită Barberini

Statuă probabil după un original al lui Praxiteles, muzeul Vaticanului, Roma

gândi atunci la un vicleșug. Se duse la Venus și sub pretext, că avea să facă o vizită, împrumută dela zeița frumuseții miraculoasă ei cingătoare, un brâu, care dedea celei ce-l purta o drăgălășenie irezistibilă. Astfel gătită, se duse să întâlnească pe bărbatul său prefăcându-se că vrea să-l întreție un moment. Fiindcă, însă, Junona luase cu sine și pe *Hypnos*, somnul, Jupiter, regele zeilor, adormi, și, într'o clipă, Troianii pierdură toate izbânzile ce le câștigaseră cu atâta trudă și greutate. Când s'a deșteptat Jupiter și a văzut păcăleala, o amenință cu un tratament la fel cu cel de mai sus. Faptul se petrecuse și Junona își ajunsese scopul.

2. SOTILE LUI JUPITER

Jupiter, înainte de a se fi căsătorit cu Junona, avusese mai multe soții. „Jupiter, regele zeilor — ne spune un poet antic — a luat ca primă soție pe *Metis*, cea mai știutoare dintre toți zeii

Primăvara.

Toamna.

Vara.

Fig. 25. — Horele, Anotimpurile.

După un baso-relief antic, Muzeul Luvrului, Paris.

și dintre toți oamenii. Iar când aceasta era să nască pe zeița Minerva, cea cu ochii de bufniță, Jupiter o înghiți în pântecul său, după sfatul Geei și al înstelatului Uranus, fiindcă astfel l-au sfătuit ea să nu aibă demnitatea corească altul dintre nemuritorii zei, în locul lui Jupiter. Căci era seris că dintr'însa avea să se nască copii prea înțelepți : mai întâiu copila cu ochii de bufniță, Minerva, care să aibă țaria și judecata prevăzătoare,

egală cu a tatălui ei ; apoi și ea avea să nască un copil cu suflet semeț, rege al zeilor și al oamenilor. Jupiter însă, de mai înainte, își înghiți soția în pânteccele său, pentruca zeița să-i facă astfel cunoscut și binele și răul“.

A doua oară a luat în căsătorie pe strălucita *Themis*, o titanidă, o mătușă a sa, zeița dreptății și a egalității. Ea voise să rămână fecioară, dar Jupiter o sili să-l ia de bărbat. Din această căsătorie s'a născut trei fete : *Dreptatea*, *Legea* și *Pacea*, cari tustrele se îngrijesc de relațiunile dintre muritori.

Fig. 26. — Parcele.

După o pictură de Michel Angelo, Muz. Florența.

Aceste trei fete, numite și *Horele* (Fig. 25), reprezentau cele trei anotimpuri. La început erau numai trei anotimpuri: primăvara, vara și toamna; — iarna în Grecia mai nu se observa. — Numai mai târziu, s'a adaus și al patrulea anotimp și deci și a patra Horă. Dintre cele trei fete, *Dreptatea* stetea totdeauna lângă Jupiter și observa pe cei nelegiuiți și-i pedepsea. In epoca de aur a omenirii, *Dreptatea* locuia printre oameni, în epoca de argint, însă, a început să se ascundă prin munți și prin câmpii și numai câte o dată se arăta printre oameni, ca să-i mustre și să-i amenințe că o să-i părăsească cu totul, dacă nu se vor lăsa de lăcomie, de nedreptate și de vrajbă. In epoca de bronz, zeița *Dreptății* părăsi cu totul omenirea ; de atunci strălucește pe cer *Constelația Fečioarei*, numită *Astrea*.

Tot ca fiice ale zeiței *Themis* treceau și *Parcele* (*Moire*) adică *Ursitoarele* : *Clotho*, torcătoarea, care urzia firul vieții, *Lachesis*, ursitoarea, care da fiecăruia partea sau norocul său și

Atropos, neclintita, care tăia firul vieții. Câteși trele luau parte la nașterea fiecărui copil și-i hotărau soarta viitoare. Nimic în lume și nici chiar Jupiter nu putea să schimbe sau să zădărnicească hotărârile lor. Ele sunt închipuite ca trei femei bătrâne, una

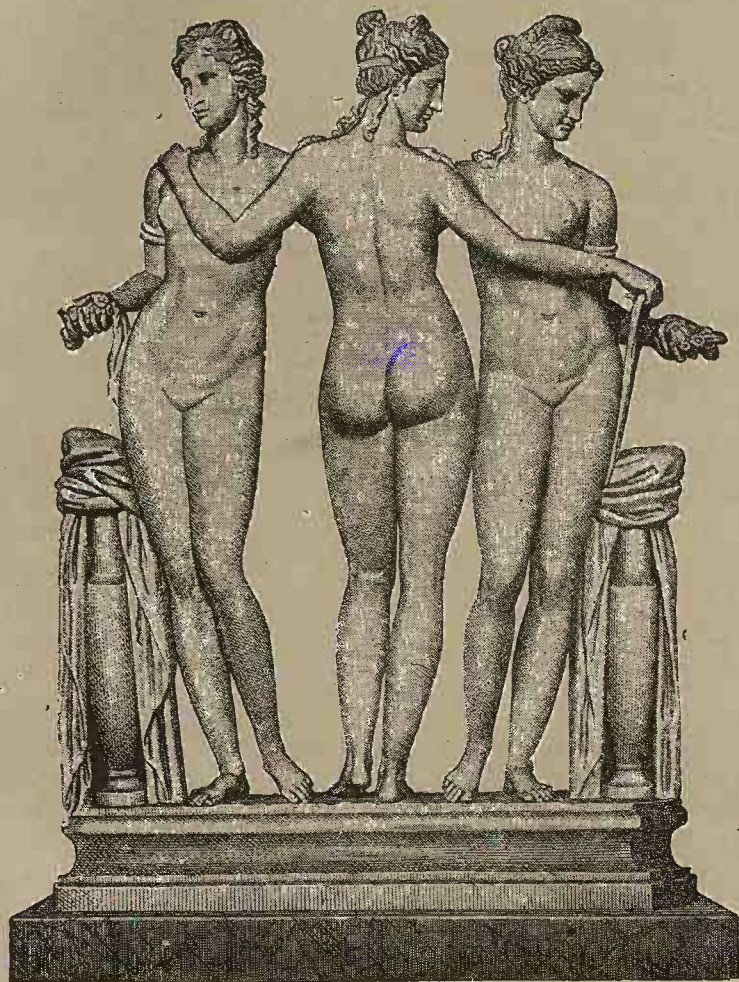

Fig. 27. — Cele trei Grații (Charitele).

Grupă antică. Muzeul Luvrului, Paris.

ținând fusul, a doua torcând și a treia tăind firul, când sosește ceasul din urmă. (Fig. 26).

În al treilea rând, Jupiter a luat de soție pe *Eurinome*, cea cu chip ispititor. Fiică a lui *Oceanos*. Aceasta i-a născut pe cele

trei grății : *Thalia*, *Aglæ* și *Eufrosina*. Aceste grății, cari strecurau amorul prin genele lor, ne dau tot ce ne poate face viața plăcută. Fără ele nici chiar zeii nu se puteau bucura de fericire deplină. (Fig. 27).

În al patrulea rând a avut de soție pe *Demetra-Ceres*, cu care a născut pe frumoasa *Persephona-Proserpina*, pe care o răpi dela mama ei *Pluton*.

Cu *Latona* dădu în urmă naștere lui *Apollo* și *Dianei*. Cea din urmă dintre soțiile lui *Jupiter* a fost *Junona*.

Pe lângă aceste soții, *Jupiter* a avut legături cu numeroase femei pământene, iar copiii lui sunt atâția cât sunt „frunzele pădurii și nourii cerului“.

Ca fiică a lui *Jupiter* a fost și *Tyche* sau *Fortuna*, care la Romani era una dintre zeițele cele mai însemnate. (Fig. 28 și 29).

3. CALLISTO

Fiica lui *Lycaon*, regele *Areadiei*, a fost prea frumoasa *Callisto*. (*Callisto* înseamnă în grecește *prea frumoasă*). Această fată nu stătea acasă, ca celelalte fete, să toarcă la lână, cum era obiceiul pe acele vremuri, sau să se gătească pieptănându-și părul toată ziua, ci aruncându-și pe ea o rochie și punând mâna pe arc și tolba cu săgeți, alergă să întâlnească pe zeița *Diana*, în preajma căreia îi plăcea să petreacă. Într-una din zile a zărit-o *Jupiter* și, uimit de atâta frumusețe, și-a făcut planul să și-o facă soție.

Soarele, pe carul său cel înalt. — zice *Ovidiu*, — făcuse jumătate drumul, când *Callisto* se duse într-o pădure, pe unde picior de om nu călcase și pe unde toporul nu intrase. Își luă tolba de pe umeri, își desdoi arcul lăsându-l slobod, se trânti pe iarba verde și-și puse la căpătâiu tolba-i strălucitoare. Când *Jupiter* o văzu astfel, singurică, obosită și fără paznic, își zise în sine : Soția mea *Junona* n'are să știe de furtișagul acesta, dar chiar de-ar afla, o ceartă bună și atâta tot.

Numai decât zeul se travestește în femeie, ia înfățișarea și îmbrăcămintea *Dianei* și se îndreaptă către fecioara *Callisto* și o întrebă : „Ascultă-mă, soro, pe ce culmi ai fost la vânat ?“ Copila se scoală în picioare și-i răspunde : „Te salut, zeiță, pe tine care, după părerea mea, ești mai mare și mai puternică — poate să mă auză chiar el, — decât însuși *Jupiter*“. Zeul surâde auzind-o și se bucură de precăderea ce-i dă. O sărută, și o sărută mai

Fig. 28. — Fyche-Fortuna

Statuă de marmoră, după Eutychides, muzeul Vaticanului, Roma

cu foc decum era sărutul castei Diana. Când fata începu să-i povestească prin ce păduri a fost la vânat, zeul îi tae vorba printr'o nouă sărutare și apoi, printr'o îmbrățișare criminală, se descopere cine este. In urmă pleacă.

Dar, iată că Diana, întovărășită de o ceată de nimfe, apare

Fig. 30. — Diana și Callisto.

După un tablou de Titian.

pe vârful unei coline, mândră că a vânat o sumedenie de fiare. Cum zărește pe Callisto o chiamă la sine. Fata temându-se să nu fie tot Jupiter, o ia la fugă. După ce, însă, a văzut pe suratele sale nimfe, avântându-se spre ea, se liniști și intră în mijlocul cetii, amestecându-se printre tovarășe. Dar curajul fetei acum nu

mai era ca altădată. În cele din urmă, casta Diana, aflând despre cele petrecute, o goni dela curtea sa.

Dar, și Junona aflase de multă vreme de ofensa ce-i adusese bărbatul său. Teribila ei răzbunare, însă, o amânase pentru vremuri mai priincioase. Acum sosise timpul. Callisto dete naștere unui copil, care a turburat grozav sufletul Dianei. Era *Arcas*, împotriva căruia se îndreaptă acum și privirea și mânia zeiții. „Asta îți mai trebuia, ticăloaso, strigă Junona năcăjită, mai trebuia să rămâi și însărcinată și să dai naștere unui copil, dovadă pipăibilă a insultei ce mi s'a adus și a fărădelegii bărbatului meu. Nu o să rămâi nepedepsită; am să-ți răpesc eu această frumusețe, eu care te fălești și care a aprins flacăra nelegiuită în sufletul lui Jupiter. Zicând acestea se repezi la ea o apucă de păr și o trânti la pământ. Biata Callisto, întinzându-și brațele se rugă de iertare. Când colo, ce să vezi? Brațele ei începură să se acopere de un păr negru și zbârlit, mâinile ei se schimbară în picioare. Gura ei, odinioară admirată de Jupiter, îi se lărgi și urâți. Și, ca nu cumva să se înduioșeze de rugăciunile ei, Junona i-a răpit și darul viririi. Callisto fu prefăcută în ursoaică.

Fiul ei *Arcas* creșcu mare și ajunsese un vânător isteț și pricepat. Într'una din zile, urmăria cu arcu în mână, o ursoaică care, din întâmplare, era tocmăi mama sa. Ea se oprește la vederea lui Arcas și-i pare că-l cunoaște. Arcas face un pas înapoi. Văzând-o că-și pironeste ochii asupra lui, începe să tremure. Ea se apropie de el. Vânătorul e cât pe aci să tragă. Jupiter, însă, neputând să rabde un paricid, ridică pe Callisto în ceriu, prefăcând-o în constelațiune. De aci originea și numirea de *Ursa cea mare* sau *Carul mare*.

Dar, nici acum nu putea Junona să sufere ca rivala sa să fie, și după moarte, așa de mult cinstită, să stea pe ceriu; de aceea, fiindcă un zeu nu putea desface ceea ce e făcut de alt zeu, se duse, plină de necaz și supărare, la Tethys, zeița mării și la bătrânul Oceanus, pe care îi rugă să nu o primească la ei, cum primesc pe celelalte stele. De aceea, *Ursa mare* (*septemtrio*, șapte aratori) se vede în totdeauna pe ceriu și nu apune niciodată în sânul mării, ca celelalte astre.

Arcas, după care s'a numit țara *Arcadiei*, a fost și el prefăcut după moarte în constelațiune *Ursa mică*.

4. I O

Fluviul Inachus avea o fată de o frumusețe răpitoare, avea pe drăgălașa nimfă Io.

Jupiter o văzu, pe când ea se întorcea din valurile tatălui ei și-i zise : „O fecioară, vrednică de Jupiter, cine va fi fericitul, care o să aibă parte de mâna ta ? Vino în umbra deselor păduri, vino cât este cald și cât timp soarele trece prin mijlocul orbitei. Nu-ți fie frică să intri singură în vizuina fiarelor ; un zeu te va călăuzi și te va apăra, și nu un zeu de rând, ci un zeu care ține marele sceptru al domniei cerești, care aruncă în dreapta și în stânga fulgerele. Oprește-te și nu fuși de mine“ — copila speriată fugia. — Atunci zeul ridică un nor des, cu care acoperi întinsul pământ și prinse pe Io.

În timpul acesta, Junona (Fig. 31), din înălțimile cerești își aruncă privirile pe pământ și mirându-se că niște nourași ușori putură să facă din zi noapte, și încă o noapte adâncă, simți ea că acei nouri nu puteau fi din vaporii râului, nici că se ridicau ei din sânul umed al pământului. Își aruncă deci ochii în jurul său, căutând să vadă unde-i bărbatul, căci îi cunoștea ea vicleniile, prinzându-l de atâtea ori. Negăsindu-l în ceriu, își zise : „de nu mă înșel, iarăși m'a trădat“. Și, scoborîndu-se din înaltul eter, se opri pe pământ, la Argos, și porunci să se risipească nourii. Jupiter, însă, presimțise sosirea soției sale și transformase chipul copilei lui Inachus într'o juncă mândră, mândră, căci și sub chipul de vacă tot frumoasă era.

Junona, fiica lui Saturn, prefăcându-se că ar admira frumusețea vacii și că n'ar fi știind adevărul, îl întrebă, a cui este și de unde este și din care cireadă ? Jupiter ea să scape de întrebări, născocoște o minciună, răspunzându-i că s'a născut deodată, din pământ. Junona cere să i-o dăruiască ei. Ce era să facă bietul Jupiter ? Era dureros să renunțe la dragostea inimii sale : dar un refuz ar fi dat de bănuț. Putea oare să refuze sorei sale un dar așa de mic, fără să nu fi bănuț ea că sub această juncă se ascunde altceva ? Deși fără voie, i-o dăruiește. Dar, chiar după ce rivala sa Io i-a fost dăruită, zeița nu scăpă totuși numai decât de gelozia ce o chinuia și de frica ce o tortura, căci se temea încă de Jupiter, se temea de o nouă trădare ; în cele din urmă a încredințat-o în paza lui Argus, fiul lui Arestor.

Argus era un monstru care avea împrejurul capului său o sută de ochi. Pe rând câte doi se odihneau, iar ceilalți vegheau și

steteu la pândă ; în orice poziție ar fi stat, privia pe Io. Chiar când stetea cu spatele, Io îi era tot înaintea ochilor. În timpul zilei o lăsa să pască ; când soarele însă scobora sub pământ o închidea și o lega de gât cu un lanț, nevrednic de un astfel de gât. Nenorocita ! Se hrănește cu frunze și cu iarbă amară ! În loc de pat, sărmana se culcă pe pământ, care nici măcar nu era acoperit cu iarbă. Când voia să întinză brațe rugătoare spre Argus, nu avea ce brațe să întinză ; când încerca să plângă, din gura sa nu putea să scoată decât mugete. Se înfricoșa de strigătul său și se îngrozia de propria-i voce.

Intr'una din zile veni și la malurile Inachului, unde adeseori, ca fată, obicinuia să se joace. Când își văzu în apă coarnele ei cele noi, se îngrozi și, simțindu-și nenorocirea, o luă la fugă. Naiadele nu o mai cunosc : chiar tatăl ei Inachus nu o mai cunoaște cine este. Dar ea însoțește pe tatăl său, însoțește pe surorile sale naiade, le îngăduie să o mângâie și s'o admire. Bătrânul Inachus culege iarbă și i-o pune dinainte ; ea linge mâinile tatălui său și-i le sărută și nu-și poate stăpâni lacrimile. De ce n'are ea graiu ? Ar cere ajutor, și-ar spune numele și și-ar povesti nenorocirea.

În loc de vorbă, însă litera pe care piciorul ei o făcu în pulbere, vestia trista transformare a corpului ei.

„Vai de mine, nenorocitul, exclamă tatăl ei Inachus, atârându-se de coarnele și de gâtul juncei albe ca zăpada ! Vai de mine, repetă el iarăș. Tu ești oare copila, pe care te-am căutat peste întreg pământul ? De nu te-aș fi găsit, jalea mea ar fi fost mai mică, decât acum că te-am găsit. Tu ești mută și nu răspunzi la vorbele mele, suspini numai din adâncul pieptului tău și la vorbele mele mugești ! Acesta e singurul lucru ce poți să faci. Iar eu fără să știu de soarta ta, îți pregăteam cameră de nuntă și de măritis; întâia mea dorință era un ginere și a doua niște nepoți. Acum tu trebuie să-ți cauți un mire în turmă, între vite : din turmă vei avea și copii și nu-mi e îngăduit să sfârșese prin moarte o durere așa de mare, ci mă chinuesc, căci sunt zeu — Inachus era zeul fluviei cu același nume — și închisa poartă a morții deschide jalea mea pentru vecie“.

Pe când amărit rostia el astfel de vorbe, Argus cu fruntea înstelată de ochi, îi întrerupe tânguirea, îi smulge pe Io din brațe și o duce în alte pășuni. În urmă monstrul se așează pe creștetul unui munte, din depărtare, de unde putea să spioneze în toate părțile.

Dar, stăpânul zeilor nu mai poate suferi nenorocirea atât de mare a copilei lui Inachus și chiamă numai decât pe fiul său Mercur, născut de strălucita Pleiadă, și-i poruncește să ucidă pe Argus. Mercur repede își pune aripi la picioare, își ia în mână sa puternică toiagul care aduce somn, și pe cap își potrivește casca. Astfel gătit se repezi din ceriu pe pământ. Aci, își scoase coiful, îl puse la o parte, își puse la o parte și aripile și nu rămase decât eu toiagul fermecat. În chip de cioban care mănându-și turma sa de capre prin țarini retrase, venia cântând din fluer. Păzitorul Argus, fermecat de noua arie, îi zise : „Oricine ai fi, stai, te rog, puțin cu mine pe această stâncă : căci nicăirea iarba nu este mai bună pentru turme, ca aci, și apoi această umbră pe care o vezi este așa de plăcută pentru păstori !“. Mercur se așază jos și spuindu-i multe fleacuri, îl ținu cu vorba o mare parte din zi. Cântând din fluerul său de trestie, se încerca să adoarmă ochii veghetori ai lui Argus. Acesta totuși se lupta să învingă molatecul somn și, deși somnul îi cuprinde o parte din ochi, ceilalți totuși veghiau. Se inventase de curând naiul. Argus îl întrebă în ce chip s'a inventat. Atunci Mercur începe să grăiască :

„În munții înghețați ai Arcadiei, între nimfele Dryade din pădurile nonacrine, a fost o naiadă pe care nimfele o numiau Syrinx (Naiul). Nu o singură dată frumoasa nimfă amăgise pe Satirii, cari o urmăreau și încă și pe zeii cari trăiesc prin umbroasa pădure și prin roditoarele câmpii ale acestei țări. Consa-crându-se zeiței Diana, imita în apucăturile ei, în îmbrăcămintea ei și în castitatea ei, pe această zeiță. Și ar fi putut fi luată drept Diana, dacă dânsa n'ar fi avut arcul de corn, pe când zeița de aur ; dar și așa făcea pe lume să se înșele. Pe când se întorcea odată de pe colina Liceană, Pan, având capul împodobit cu o ghirlandă de pin, o zărește și i se adresează cu aceste vorbe...

Rămânea să povestească vorbele lui Pan, cum nimfa, despre-tuind rugăciunile lui, a fugit prin poteci neumbrate, cum a ajuns până la liniștilele ape ale nisiposului Ladone : cum străvezilele ei surate nimfe naiade ar fi rugat-o să se transforme, fiindcă apele râului îi împiedecau fuga ; cum Pan, când socotia că o are în mâini îmbrățișa în loc de corpul nimfei o trestie de baltă ; cum, pe când Pan ofta, trestia bătută de vânt a produs un sunet ușor și asemea-nea unui suspin și cum zeul zise : „cel puțin pe această cale mă voi înțelege cu tine“, și cum, din trestii de felurite lungime,

unite între dânsele prin legături de ceară, a făcut naiul, siringa, care poartă numele nimfei...

Astfel de vorbe avea să-i spună, când Mercur vede că toți ochii monstrului Argus au fost biruiți și că lumina lor este acoperită de somn. Își curmă numai decât vorba și-i întărește somnul, mângâindu-i obosiții ochi cu toiagu-i fermețat. Fără zăbavă, cu sabia-i încovoiată, taie gâtul monstrului, îl îmbrâncește de pe vârful culmii și pătează cu sânge prăpăstioasa stâncă. O, Argus ! tu zaci în întineric și lumina, pe care o aveai în atâția ochi, s'a stins cu totul și o noapte adâncă acopere acum cei o sută de ochi ai tăi ! Copila lui Saturn, Junona, însă strângându-i, îi așază pe penele păserei sale favorite și umplu coada păunului cu giuvaeruri scânteietoare. (Fig. 32).

Fig. 32. — Mercur omorînd pe Argus. După o piatră antică gravată.

Cumplita turbare a Junonei, împotriva nenorocitei vaci Io nu se potoli nici acum. De aceea, porunci unei Furii ca, sub formă de taun sau streiche, să o gonească pe tot pământul. Ajungând la Nil, căzu în genunchi și ridicând-și gâtul spre ceriu cu gemete, lacrimi și mugete, se părea că roagă pe Jupiter să pună capăt nesfârșitelor ei nenorociri.

Jupiter înduioșat îmbrățișează cu brațele-i divine pe soția sa Junona și o roagă să sfârșească cu răsbunarea ei. „N'aibi, deaci înainte, nici o frică, îi zise, în viitor nu-ți va mai fi pricină de durere“ și se jură pe apele Stigelui, dovadă de sinceritatea spuselor lui. La aceasta zeița Junona își potoli ura. Io își ia numai decât figura de mai înainte și se face femeie cum a fost: dispare părul de pe corp, coarnele îi descresc, orbita ochiului devine mai mică, gura îi se strâmtează, îi revin mâinile și umerii, apoi căzându-i copita, revin cele câte cinci unghii. Nimic nu mai rămâne din vacă, afară de albeață. Nimfa se ridică slujindu-se de cele două picioare, dar se teme de a vorbi, ca să nu mugească, ca pe timpul când era vacă și cu frică scoate cuvinte întretăiate. După ce a dat naștere fiului său Epaphus, a rămas pentru totdeauna în Egipt și a fost adorată ca zeiță, supt numirea de Isis.

5. EUROPA

În singurătatea palatului său părintese din Tyr, trăia într-o vreme fecioara Europa, fiica regelui Agenor. Într'un miez de

noapte, atunci când visurile nu înșeală, fecioara Europa visă un vis ciudat. Ii se păru că două continente, Asia și cel pe care stăm noi astăzi, în chip de femei, se certau între ele, a cui să fie ea, Europa. Una dintre cele două femei, după înfățișare era streină, cealaltă însă, părea după chip și port chiar din țara ei, din Fenicia. Aceasta din urmă se lupta cu îndârjire pentru copila ei, pentru Europa, zicând că nu i o dă, căci ea a născut-o și ea a crescut-o. Femeia streină nu se dă biruită, ei o apucă în brațele ei uriașe, ca pe o pradă, și o duse cu sine, fără ca ea, Europa, să se fi putut împotrivi. „Vino cu mine, draguță, zise streina, te duc la Jupiter, căci așa îți este harăzit de soartă“.

Europa se deșteptă și, bătându-i inima cu putere, se ridică drept în picioare. Mult timp a rămas în pat uluită, având parcă, înaintea ochilor săi chipul celor două femei. Numai într'un târziu putu să grăiască și să rostească : „Ce putere cerească va fi cea care mi-a trimis această vedenie ? Ce visuri minunate mi-au turburat somnul meu cel dulce ? Cine o fi fost streina, pe care am văzut-o în vis ? Cum se apropia ea de dragăstos de mine și chiar când m'a luat cu deasila, cu ce privire de mamă nu mi-a răs ! Dare-ar zeei ea acest vis să se adeverească“.

Se făcu ziuă ; lumina strălucitoare a soarelui șterse din sufletul Europei orice urmă de vis. Porni deci gătită după plăcerile și ocupațiunile ei obicinuite. Veniră prietenele ei de joc și de preumblări și cu toatele se duseră pe țărmul mării, ca să culeagă flori și să asculte murmurul dulce al valurilor. Toate fetele își aveau hainelē înflorate ; Europa, însă, purta o haină brodată cu aur, reprezentând scene din viața zeilor. Haina aceasta fusese dăruită odinioară chiar de Neptun și ajunsese ca moștenire lui Agenor.

Gătită cu această haină de mireasă, Europa cu prietenele ei se găsia pe țărmul mării, jucându-se și culegând flori. Fiecare fată strângea florile ce-i erau mai dragi. Una culegea coprine, alta zambile, o a treia viorele, altele flori de sofran. Alergau zburdalnice de ici colo, și, în mijlocul tuturor, mai mândră decât toate era Europa, întocmai ca și Venus între Grații, și ținea în mână un munuchiș de trandafiri.

După ce culeseră destule flori, se așezară cu toatele pe iarbă, având pe Europa în mijlocul lor și începură să împletească cununi, pe care să le agățe în urmă de ramurile pomilor pentru nimfele acelor livezi.

Nu se bucurară mult de această stare, căci visul din timpul nopții începu să se adeverească. Nebiruitul Jupiter, fiind atins de săgețile iubirii, se îndrăgosti de frumusețea Europei, Dar, fiindcă

avea frică de gelozia soției sale și fiindcă n'avea nădejde să cucerască inima nevinovatei fecioare, a născocit o nouă șiretenie. Se schimbă dintr'odată la chip și se prefăcu în taur. Ce taur superb ! Nu era un taur ca cei ce pasc pe câmp, sau ca cei ce trag la jug, el era un taur mare, cu gâtul gros, cu ceafa rotundă și plină. Coarnele lui erau mici, subțiri și răsucite și erau străvezii ca pietrele scumpe. Avea o culoare galbenă ca aurul, și numai pe frunte avea o pată argintie, în formă de lună ; iar în cap îi străluceau niște ochi albaștri rotitori.

Înainte de a se întruchipa Jupiter în taur, chemă la sine pe Mercur, în Olym, și fără să-i descopere planurile sale, îi zise : „Grăbește-te, fiul meu, tu care întotdeauna mi-ai îndeplinit poruncile. Vezi, tu, colo jos, acea țară ? Este Fenicia. Du-te acolo și să-mi mâni cătră țărmul mării cirezile de vite ale regelui Agenor“. În câteva clipe într'aripatul zeu se și duse pe câmpiile Sidonului și mâna cirezile de vite, în mijlocul cărora fără să știe Mercur, se afla și Jupiter transformat în taur. Ajungând cu ele pe câmpiile unde se jucau fetele, răsfășându-se cu flori, frumosul taur, în care se ascunsese Jupiter, se apropia de fete, în vreme ce celelalte vite se răspândiră în toate părțile. Mândrul animal se preumbla falnic prin iarba deasă. Ochiul său nu era înspăimântător, întregul său făptură era plină de blândete. Europa și celelalte fete încep să admire frumusețea puternicului taur și văzându-l blând și domol, ardeau de dorința de a-l vedea din apropiere, de a-l mângâia, de a-i netezi părul. Taurul parcă simțea cât era de admirat de fete. De aceea, se apropia tot mai mult până ce veni la Europa. Ea văzându-l în apropiere se speria și se retrase câțiva pași înapoi; dar când văzu că animalul sta blând și nemișcat, prinse curaj, se apropia de el și întinse mănunchiul de flori la botul lui plin de spume. Taurul linse florile și mâna gingașe care îl mângâia. Din ce în ce îi părea fetii mai frumos taurul și, în cele din urmă, își luă curajul și-l sărută pe fruntea lui cea netedă. De bucurie taurul scoase atunci un muget, dar nu un muget obicinuit de taur, ci ca sunetul armonios al unei trompete, când răsună între doi munți. Se lasă jos la picioarele fetii, se uită cu drag și întorcându-și gâtul îi arată spinarea lată. Europa ne mai având acum nici un fel de frică de taur, zise către prietenele sale: „Veniți și voi mai aproape, dragile mele, să ne suim pe spinarea acestui animal. Vom petrece bine stând pe spatele lui ca pe o corabie frumoasă. E așa de blând și frumos, nu seamănă de loc cu ceilalți tauri ; credeți-mă, el are minte ca un om și nimic nu-i lipsește decât graiul“. Cu aceste cuvinte luând florile ce le aduceau fetele, împodobi

coarnele taurului și veselă se sui pe spinarea lui. Tovarășele se uitau încremenite la ea.

Taurul, după ce se văzu cu prada dorită în spate, se ridică numai decât și plecă cu pas domol, fără ca fetele însă să-l poată urma. Când ajunse la marginea câmpiei, pe tărâmul nisipos al mării, deodată își iuți pasul, alergând nu ca un taur, ci ca un cal într'aripat. Până ce Europa să se desmeteecească, el se și aruncă în valuri și înotând cu povara în spate, despica grabit apă. Fata se ținea strâns, cu dreapta de un corn al taurului, iar cu stânga se sprijinea pe spinarea lui (Fig. 33). Vântul îi sufla prin haine, întocmai ca în pânzele unei corăbii. Infricoșată biata fata privia

spre tărâm și-și striga neconținut prietinit într'ajutor. Dar în zadar. Acestea nu o mai vedeau și nu o mai auziau, iar apa o înconjura din toate părțile, ndându-i piciorușele ei cele albe. Taurul înota plutind în largul mării, întocmai ca o corabie. În curând nu se mai zăria nici tărâmul. Soarele se apropiea de asfințit. Incețul cu încetul, în licărirea nopții, nu se mai vedea

Fig. 33. — Răpirea Europei.
Piatră antică gravată.

decât valuri și stele. Noaptea întreagă și ziua următoare întreagă a dus-o taurul pe spatele sale, având însă grije ca apele să nu ude scumpa sa povară. În sfârșit către seară ajunseră la uscat. Taurul se avântă pe tărâm, așeză pe fată supt umbra unui pom, iar el se făcu nevăzut. În locu-i apăru un june de o frumusețe dumnezeiască. Acesta spuse fetii că este stăpânitorul insulei și-i făgădui sprijinul său, dacă îl va lua de bărbat. Europa, singură și părăsită, îi întinse mâna în semn de învoială. Cu aceasta Jupiter își ajunse seopul și se făcu apoi nevăzut.

A doua zi, Europa se deșteptă târziu din toropeala în care căzuse. Aiurită privia în dreapta, privia în stânga, ca și cum ar căuta cu ochii patria ei iubită și chema cu desnădejde numele scumpului ei tată. Se opri însă și își zise: „Cum mai pot eu perduta de mine, să mai rostesc numele tatălui meu? Ce nebuinie m'a împins să-mi uit de scumpii mei părinți și cum am ajuns eu

aci ? Nici cu moartea nu-mi pot spăla greșeala. Dar nu ; eu n'am făcut-o cu voia mea, eu sunt nevinovată. Și poate nici nu e adevă, ei un vis urît, care se va risipi îndată. Cum puteam eu să-mi părăsesc părinții, să plec din mijlocul florilor, dintre prietenile mele iubite, pentru ca să fug pe spatele unui taur ?". Așa vorbea ea și-și freca mereu ochii, voind să se trezească din visul cel urît. Dar totul era în zadar ; chipurile streine rămăneau în jurul ei neschimbate ; arbori necunoscuți, stânci necunoscute și valuri se izbeau de țărni necunoscuți. De mi-ar ieși acum înainte acel blestemat de taur strigă ea furioasă, l-aș omorî chiar cu mâinile mele. Nu m'aș lăsa până nu i-aș rupe monstrului coarnele, deși mai înainte mi se părea vrednic de iubit. In zadar însă plâng. După ce mi-am părăsit patria, acum nu mi-a mai rămas decât să mor. Zei, dacă nu m'ați părăsit cu totul, trimiteți-mi în cale un leu sau un tigru. Dar, poate că frageda mea carne îi va ademeni și pe aceștia și voi fi osândită să aștept până ce foamea neîndurată va scofâlci obrajii mei rotunji".

Nici o fiară sălbatică, însă, nu se arăta, iar natura în jurul ei surâdea scăldată în razele de soare ale unui ceriu senin. Ca biciuită de furii, Europa sări în sus. „Ființă ticăloasă, strigă ea, nu auzi tu glasul tatălui tău din depărtare. El te blestemă, dacă nu-ți pui capăt zilelor ce mai ai. Uite îți arată platanul acela, de care poți să te spânzuri cu cingătoarea ta, uite îți face semn către stânca aceea înaltă, depe care sărind te-ai putea prăpădi în adâncul mării. Sau vrei poate mai bine să fii amanta unui barbar, să-i fii selăvă toată viața ? Asta să-ți fie soarta ta, mândră fiică a lui Agenor ?". Așa se frământa biata fată, gândindu-se la moarte și totuși fiindu-i frică de ea. Deodată, însă, auzi în apropiere un murmur tainic ; speriată își întoarse capul și zări îndărătul ei pe zeița Venus, împreună cu fiul ei, Amor, strălucind într'o lumină supra-naturală. Zeița, cu surâsul pe buze, îi grăi astfel : „Nu fii mâhnită, fată frumoasă ! Urgisitul de taur va veni iarăși, pentru ca să-ți întinză coarnele sale pe care să le sfărâmi. Să știi, însă, că eu sunt aceea, care ți-am trimis în casa ta pârintească acel vis. Mângâie-te, Europo ; căci Jupiter este cel ce te-a furat. Tu ești soția de pe pământ a celui nebiruit din ceriu. Numele tău va fi nemuritor, căci pământul strein, care te-a găzduit, va purta pe viitor numele tău de Europa."

Europa. avu cu Jupiter trei copii, pe Minos, Rhadamante și Sarpedon.

IV. POSEIDON-NEPTUN

1. NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEULUI

Neptun era fiul lui Saturn și al *Rheei*, frate cu Jupiter și cu Pluton. La naștere, mama sa Rhea, temându-se ca să nu fie înghițit de Saturn, cum se întâmplase și cu ceilalți frați ai lui, îl ascunse — ne spune o legendă — într'un staul de oi, dându-l în seama ciobanilor să-l crească. Aci a stat el până când fratele său mai mic Jupiter, sculându-se în potrivea tatălui lor Saturn, l-a biruit pe acesta și l-a aruncat în negrul Tartar. Neptun dete ajutor fratelui său în această luptă și el a fost acela care a pus zăvoarele de aramă la porțile Tartarului, unde crudul său părinte a rămas pentru vecie. Iar la împărțirea lumii între cei trei frați, *Neptun* capătă împărăția mărilor și a apelor.

Vijelios, furios și furtunos, întocmai ca și marea turburată pe care o stăpânește, întocmai ca și puvoiul râului ce așterne la pământ toate în drumul său. Neptun poartă în mână un trident, un fel de furcă cu trei coarne, semnul atotputerniciei sale; cu acest trident fabricat, ca și sceptrul lui Jupiter, în atelierele Cyclopilor, când isbește în pământ, se elatină munții, și se cutremură infernul. Supt pașii săi se mișcă pădurile, se mișcă și câmpiile. El strânge nourii, face să curgă din ei ploaia, ridică furtunile,

Fig. 35. — Poseidon-Neptun.
Cap de bronz, Muzeul național din
București.

turbură marea și, când vrea, o potolește cu puternicul său trident. Uneori umblă peste valuri, pe un car de spume, înconjurat de Nercide, Tritoni, delfini, balene și câini de mare; alteori se odihnește în liniște în palatul său de cleștar din fundul mării Egee. De aci, cu câțiva pași, ajunge în Olymp, în ceata celorlalți zei. Cu oamenii muritori e bun și îndurător, și-i învață navigațiunea; câte odată, însă, se și supără și toate nenorocirile, câte se întâmplă pe ape, sunt pricinuite de supărarea lui. (Fig. 34, 35).

Neptun, întocmai ca și ceilalți zei, ia parte la isprăvile oamenilor, se amestecă în afacerile lor și uneori chiar îndeplinește slujbe, cari nu s'ar prea potrivi cu demnitatea sa. Astfel odată, când regele Laomedon a ridicat zidurile cetății sale Troia,

Fig. 36. — Iris.

Neptun, împreună cu Apollo, ea niște salahori, au ajutat pe rege în lucrarea sa; în urmă însă, Laomedon a refuzat lui Neptun răsplata serviciului dat, din care pricină zeul în războiul dintre Greci și Troiani, a luat partea Grecilor, alături de sora sa Junona.

Intr'una din zile, ne spune Homer, Junona și-a păcălit bărbatul, pe care desmerdându-l l-a adormit pe brațele sale. Neptun alergă numai decât în tabăra Grecilor, cari fuseseră biruiți și restabili lupta. Când Jupiter s'a trezit din somn și a văzut cele ce se întâmplase, a luat la ceartă pe Junona că a îndemnat pe zei să ia partea Grecilor împotriva Troianilor. — Se știe că Junona avea pică pe Troiani, de când Paris a dat mărul frumuseții zeiței Venus. — Junona s'a jurat, pe tot ce avea mai sfânt, că ea n'a pus pe Neptun să se lupte. Jupiter, când auzi jurământul soției sale, râse cu poftă și dete poruncă să fie chemată Iris (curcubeul). Iris (Fig. 36) care era mesagera puternicei Iuno, fu trimeasă numai decât la Neptun, cu poruncă aspră, să părăsească îndată lupta, și să se ducă, fie în Olymp, fie în valurile mărilor sale. Porunca cea aspră a lui Jupiter îl supără grozav pe Neptun. De aceea, zise lui Iris: „El mi-e frate, o recunosc, dar, când am împărțit domnia lumii, sortul a vrut ca el să ia cerul și eu marea. Pământul ne este comun. Amândoi avem putere deopotrivă asupra lui. Deci nu mă supun poruncii lui Jupiter. Cu poruncile lui îngâmfate să sperie el pe fii și ficele sale, nu pe mine!“.

nat pe zei să ia partea Grecilor împotriva Troianilor. — Se știe că Junona avea pică pe Troiani, de când Paris a dat mărul frumuseții zeiței Venus. — Junona s'a jurat, pe tot ce avea mai sfânt, că ea n'a pus pe Neptun să se lupte. Jupiter, când auzi jurământul soției sale, râse cu poftă și dete poruncă să fie chemată Iris (curcubeul). Iris (Fig. 36) care era mesagera puternicei Iuno, fu trimeasă numai decât la Neptun, cu poruncă aspră, să părăsească îndată lupta, și să se ducă, fie în Olymp, fie în valurile mărilor sale. Porunca cea aspră a lui Jupiter îl supără grozav pe Neptun. De aceea, zise lui Iris: „El mi-e frate, o recunosc, dar, când am împărțit domnia lumii, sortul a vrut ca el să ia cerul și eu marea. Pământul ne este comun. Amândoi avem putere deopotrivă asupra lui. Deci nu mă supun poruncii lui Jupiter. Cu poruncile lui îngâmfate să sperie el pe fii și ficele sale, nu pe mine!“.

Fig. 34. — Poseidon-Neptun

Statuă, muzeul dela Dresda

Iris, văzându-l atât de supărat, îl îmbună cu vorbe dulci și în urmă îi zise : „Să duc în adevăr vorbele tale puternicului Jupiter, sau îmi dai un alt răspuns ? — „Da, ai și tu dreptate, replică Neptun, ai vorbit o vorbă cuminte. Nu poți însă, să-mi iai în nume de rău ; vorbele fratelui meu m'au rănit adânc. Dar mai bine mă supun. Astfel Neptun părăsi tabăra Grecilor și se afundă în adâncul valurilor mării.

Două animale erau consacrate lui Neptun : calul și delfinul. Calul l-a creiat el însuși, izbind cu tridentul în pământ, iar ca să-l îmblânzească a născocit frâul. Mai scump decât calul, însă, îi era delfinul.

Intr'una din zile Neptun se luă după Ceres. Zeița însă, ca să scape de urmărirea zeului se prefăcu în iapă ; Neptun luă atunci forma unui cal și din unirea lor s'a născut vestitul cal Arion, pe care i l-a dăruit lui Hercule.

Soția lui Neptun a fost *Amphitrita*.

2. AMFITRITA, DELFINUL

Amphitrita, tânăra fiică a Oceanului, trăia retrasă la poalele muntelui Atlas, într'o peșteră fermecată, cu pereții de marmoră.

Fig. 37. — O Nereidă.

Desen pe un vas antic din Ruvo.

Aci, ferită de razele soarelui și de ochii oamenilor, Amphitrita primea prinoasele ce-i aduceau în fiecare zi toate noroadele mă-

rilor : alge mlădioase și scoici în fel de fel de fețe și mărgearurile cele mai curate.

Vestea despre această frumoasă zână a mărilor străbătuse departe-departes și ajunse chiar până la palatele de eleștar ale puternicului zeu din fundul apelor, ajunse până la urechile lui Neptun. Acesta într'o bună dimineată, își aruncă pe spate hlamida-i de purpură brodată cu fire de aur, își peptenă cu tridentul pletele și barba cea încâlceită și, punându-și pe cap eununa de rege, se duse să vază și el acea minune de față, de care vorbira întregul norod al mărilor.

Fig. 38. — Neptun și Amphitrite.
Băso-relief antic.

se pomenește în față cu un necunoscut, care avea fața arsă de vânt, barba plină de scoici și nisip și ochii mari și albaștri. Nimfa se îngrozi la această vedere și vru să o ia la fugă, dar zeul printr'o privire cruntă, dar și ademenitoare o pironi locului și o făcu să se uite la el. Ii zâmbi, iar zeul mulțumit cu atâta se întoarse la palatele sale de cristal, pentru ca să revie din nou a doua zi.

Amphitrita, scăpând de pericol, nu mai apăru, iar Neptun în fiecare zi venia, pe la apus de soare, ca să dea cu ochii de zâna care îl fermecase, și-i furase mințile. După o așteptare de ceasuri întregi, obosit și plictisit, zeul se retrăgea ca o fortună, și pe unde își ducea pașii, talazuri înalte cât casa se ridicau, um-

Ieșind tiptil din pașatul său străveziu, fără să fie observat de Nereide (Fig. 37) și Naiade, o porneste pe întinsul nesfârșit al apelor și ajunge la poalele bătrânului Atlas, care, de mii și mii de ani, purta pe spatele sale gârbovite bolta albastră a ceriului înstelat. Numai doi delfini neobservați de zeu, îi urmăreau pașii, ridicându-se în valuri și căutând să afle, unde se duce așa de grăbit stăpânul lor.

Soarele era pe asfințite, când Amphitrita, ieșind din ape, își storcea pletele sale ude și, ridicându-și ambele brațe deasupra creștetului, făcea să-i iasă sânii ei de fecioară. Atunci deodată

flând valurile și cufundând corăbiile cari din nenorocire i-ar fi ieșit în cale ; iar apele nu se linișteau decât atunci când ajungea în palatele sale din fundul mării. Ajuns acasă, înaintea mâniei lui, nimfele înfundau cotloanele și nimenea nu îndrăznea să-i mai iasă în față. Zile întregi de arândul mintea turburată a zeului turburase toate apele și toate mările și nimenea nu mai cuteza să-i iasă în cale, iar pricina acestei supărări nimeni nu o cunoștea. Numai cei doi delfini, ca doi bătrâni pricepuți, înțeleseră sufletul zeului și se hotărîră să se ducă, în numele stăpânului lor, la Am-

Fig. 39. — Neptun și Amphitrite.

Figură pe un vas antic.

phitrita să o ceară de soție. O porniră și, rostogolindu-se mereu prin ape, unul după altul, ajunseră la țărnul unei mări unde găsiră pe Amphitrita culcată pe iarbă verde. Nimfa auzind zgomotul apelor se ridică pe un cot și privia cu plăcere tumbel ce făceau cei doi pești.

Un mărgăritar uriaș se rostogoli la picioarele zeiței. Se făcu o lumină plină de farmec și unul din cei doi delfini povesti păsurile stăpânului său : celălalt începu să înșire bogățiile și comorile ce avea Neptun în palatele sale și mai ales să-i arate câte giuvae-

ricale și mărgăritare avea să-i dea ca zestre. Sufletul ei de femeie se înduioșă și primi propunerea peștorilor. Astfel cei doi delfini au dat liniștea și chiar viața stăpânului lor Neptun. (Fig. 38 și 39).

La nuntă cei doi delfini și-au cerut răsplata serviciului lor. Neptun, însă, i-a aruncat pe bolta cerească, unde și astăzi stau de strajă, Constelațiunea celor doi delfini.

*

De atunci pescuitul delfinilor este oprit și în orice caz, întocmai după cum faci un păcat, când omori o rândunică, păcătuiești în fața zeilor marini, când pescuești un delfin. Pescarul care pleacă la pescuit de delfini săvârșește o faptă rea, săvârșește o crimă care trebuie ispășită nu numai de el, ci și de întreaga lui familie. Și este tot una, în fața zeilor nemuritori, ori omori un om ori omori un delfin. Căci precum stăpânul pământului este omul, tot astfel stăpânul mărilor este delfinul și precum Dumnezeu a creiat pe om, ca să fie mai mare și să domnească peste viețuitoarele de pe uscat, tot astfel a vrut ca delfinul să fie mai mare și să domnească peste viețuitoarele din apă. E chiar o prietenie strânsă între om și delfin și, dacă trebuie să credem pe poezii de demult, delfinii trăiau odinioară în orașe și schimbându-și natura lor pentru elementul mărilor, au luat forma de pești. Deși au intrat în mare, schimbându-și natura, moravurile lor, însă, au rămas aceleași, ca și mai înainte. Aceasta se vede din toate faptele lor.

Nu numai atât. Delfinii sunt prieteni ai oamenilor, fiindcă dau acestora ajutor, când se duc la pescuit de alți pești. Uneori chiar scapă pe oameni de nenorocire, prevestind prin jocul lor furtuna, când ea se apropie. Și apoi sunt și iubitori de muzică.

3. ARION

Arion era un mare cântăreț care trăia prin veacul al VII înainte de Christos, la curtea regelui Periandru din Corint. Când își înstruna lira, rîmurile se opreau din cursul lor, lupul înceta de a mai urmări pe miel, iar acesta nu mai fugea de fiorosul său dușman. Câinele și iepurele, când cânta Arion, se așezau la aceeași umbră de copac, iar cerbul de mai multe ori, la cântecul lui Arion, s'e oprit pe același vârf de stâncă, alături de leu; cioara gâl-

cevitoare a șezut adeseori, la vocea lui, alături de bufniță, iar porumbița de multe ori s'a apropiat de șoim. Chiar Diana, fermecată de vocea lui Arion, adeseori s'a oprit să-l asculte, părându-i-se că aude vocea fratelui ei Apollo.

Arion a cutreerat mări și țări, încântând prin cântecele sale pe toți, pe câți îi întâlnea în drum. Numele lui Arion străbătuse peste tot pământul și toate noroadele auziseră de cântecele lui și le ascultase. În toate orașele Siciliei resunase lira armonioasă a lui Arion și concertele lui fermecase pe toți locuitorii Italiei.

Intr'una din zile, se hotărî să se întoarcă din Italia în patria sa dela Corint. Imbarcându-se pe o corabie, își îngrămădi pe ea toate bogățiile pe care le câștigase cu arta sa muzicală. Plin de sfială se urcă pe corabie temându-se în sufletul său, sărmanul, mai mult de valuri și de furtună, cu toate că valurile aveau să-i dea un azil mai bun decât însăși corabia. Marinarii lacomi, dorind să pue mâna pe bogățiile lui, hotărîseră să-l arunce în mare. În zadar se ruga el să-i cruțe cel puțin vieța. În schimbul vieții, le oferia toate tezaurile și bogățiile sale. Degeaba, căci marinarii se temeau să nu-i trădeze în urmă. Bietul Arion nu mai avea nici o scăpare. „Nu vă mai cer vieța, zise în cele din urmă cântărețul, luându-și inima în dinți, ca să înfrunte moartea, vă rog însă un singur lucru, lăsați-mi lira să mai cânt odată“. Cu un surâs batjocoritor, corăbierii îi îngăduiră această amânare, îi acordară această favoare. Arion își puse atunci pe cap coroana care ar fi stat bine și pe capul lui Apollo, își aruncă peste umeri hlamida-i vopsită cu purpură de Tyr și începu să-și acordeze lira-i răsunătoare. Era ca și lebăda care, pălită de o săgeată fatală, face să mai răsune încă odată, înainte de moarte, melodia ei mișcătoare.

Fără să-și desbrace hainele sale mândre, Arion se aruncă cu curaj, deodată, în mijlocul valurilor mării. Delfinii, cari în mare număr pare că ar fi presimțit cine se găsea în corabie, făcea să salte apa cu tumele și giumbușlucurile lor. Unul chiar primi numai decât pe poet în spatele sale, care cu lira în mână, fermeca până și undele cari îl ascultau. Astfel, neatins, duseră delfinii pe Arion, până la țărnul de miază zi al Peloponezului. Iar marinarii, în vremea aceasta, socoteau că valurile mării au înghitit de mult pe cântărețul Arion.

Arion sosi teafăr la Corint și povesti regelui Periandru minunata sa scăpare. Nu trecu mult și sosiră și marinarii. „Unde

ați lăsat pe Arion“, îi întrebă regele fără să-și trădeze mirarea. „A murit“ le fu răspunsul. Atunci intră în sală Arion. Corăbierii necrezându-și ochilor, socotiră că au înaintea lor fantomă. Iși mărturisiră crima și-și primiră cu toții pedeapsa cu moarte. Toți fură răstigniți pe cruce, după obiceiul de pe acele vremuri.

După moartea poetului, *lira* lui a fost pusă pe ceriu, unde formează de atunci o prea frumoasă *constelațiune*, nu departe de astrul delfinului, de pe calea Laptelui.

4. GALATEA ȘI POLIPHEM

Cea mai frumoasă dintre toate Nereidele, nimfele mării, a fost Galatea, fiica lui Nereu și a drăgălașei Doris. De câte ori nimfa pleca pe mare, Tritonii și Amorașii, cu arcurile lor întinse, o însoțeau și-i formau cortegiul. Fiind iubită de un ciclop, își povestește astfel, prin gura poetului Ovidiu, pățania ei :

Acis era fiul lui Faunus și al nimfei Symaetis, iubit de tatăl său, iubit de mama sa și iubit mai ales, de mine. Era chipeș, de vre-o 18 ani și-i mijia mustața. Il iubiam; un cyclop din Sicilia, însă, mă urmărea cu zor. Dacă m'ai întreba care patimă era mai mare în sufletul meu, dragostea pentru Acis sau ura petru ciclop, ți-aș răspunde că amândouă erau la fel de mari. O, prea bună Venus, mare este puterea ta! Acest gigant îngrozitor, spaima pădurilor, pe care nimenea nu l-a putut vedea fără să o pățească, acest disprețuitor al Olympului și al zeilor, simte și el puterea amorului. Cuprins de dragoste, își uită turmele sale, își uită de peșterile sale. Se gândește, însă, la chipul său, la chipul său cel urât și vrea totuși să placă și el. Iși pieptănă cu o grapă părul său cel sburlit; își taie cu o seceră barba sa cea răsfirată; se oglindește mereu în ape; își potrivește fața sa de sălbatic. Amorul îl doboară. Il părăsise acum și sălbăticia sa, și dragostea sa neînfrânată de sânge; corăbiile debarcau și părăsiau acum țărnul fără nici o primejdie.

Telemus ajungând în vremea aceasta pe coastele Siciliei, Telemus, fiul lui Eurymide, pe care prevestirile sale niciodată nu-l dădură de minciună, întâlnește pe teribilul Poliphem pe muntele Etna. „Unicul ochiu pe care îl ai în mijlocul frunții, îi zise el lui Poliphem, ți-l va scoate Ulyse“. „Minti, ghicitor stupid ce ești, altcineva mi l'a răpit“ răspunse ciclopul râzând și bătându-și joc de amenințarea augurului care nu greșise niciodată.

Gigantul n'avea astâmpăr: acum cutreera țărnul, turtind pă-

mântul supt pașii săi cei greoi, acum se retrăgea obosit în întunericul peșterilor sale.

Intr'una din zile veni și se așeză pe stânca ce se înălța cu vârful ei în mijlocuul undelor, fiind înconjurat de oile sale cari se strânseseră ele de ele, împrejurul gigantului. După ce și-a lăsat din mână bârna de brad care îi servia drept măciucă și din care s'ar fi putut face un cătari de corabie, își luă fluerul format dintr'o sută de trestii și făcu să răsună toți munții și toate apele de țiuiturile sale înfricoșate. Ascunsă supt o stâncă stăteam la sânul scumpului meu Acis, zice Galatea, și de departe auzii aceste vorbe cari se întipăriră adânc în urechile mele :

„O, Galatea, tu care ești mai albă decât floarea de mălin, mai înflorită decât florile din livezi, mai zveltă decât o nuia de alun, mai strălucitoare decât o seică tăvălită de talazurile mării, mai plăcută decât razele soarelui de iarnă și de cât umbra în timpul arșiței de vară, mai plăpândă decât cele mai plăpânde fructe, mai înaltă decât paltinul, mai străvăzătoare decât ghița, mai dulce decât strugurele copt, mai moale decât puful de lebădă, și, dacă n'ai fugi de mine, mai drăgălașe decât o grădină de flori. Dar, tot tu, Galateo, ești mai sălbatică decât o junceă nepusă încă la jug, mai tare decât un stejar încărcat de ani, mai înșelătoare decât o undă, mai alunecoasă din mâinile mele decât o ramură de salcie și decât o viță de vie, mai nepăsătoare decât o marmoră rece, mai năbădăioasă decât un fluviu, mai mândră decât păunul cu penele sale, mai iute decât focul, mai aspră decât ghimpele, mai fioroasă decât o ursoaică cu pui, mai surdă decât adâncimile mării, mai neîmblânzită decât un șearpe călcat în drum și, spre marea mea durere, mai iute decât o cerboaică gonită de o haită de câini, și mai ușoară decât aripa zefirului.

„Ah, dacă m'ai cunoaște, te-ai căi de fuga ta, și-ar părea rău de lunga ta împotrivire și ai face totul să mă ții pe lângă tine. Eu am pe coasta muntelui o peșteră tăiată în stâncă, unde nu se simte, iarna, înghețul. Am pomi încărcăți cu poame, am vii nenumărate, unele cu struguri aurii altele cu struguri ca purpura : ciorchinele lor te așteaptă. Tu cu mâna ta ai avea să culegi fragi parfumate, crescute în umbra pădurii și coarnă de toamnă și prune brumării și prune cu culoarea ca ceara. Nu-ți vor lipsi nici castane dulci, nici poame gustoase când vei fi soția mea: arborii cu toții îți vor împlini pofta inimii tale. Turmele ăstea sunt toate ale mele și altele încă multe, cari pase prin păduri și prin văi: multe chiar se odihnesc acum prin peșterile munților. Dacă

m'ai întreba de numărul lor, n'aş putea să-ţi spun câte sunt. Numai săracii, doar, îşi numără vitele. Nici nu m'ai crede când ți-aş spune ce fel sunt vitele mele: vino de vezi. cum de abia îşi mai pot duce ugerile lor. Mieluşeii stau în târlele lor cele calde, alţii de aceeaşi vârstă stau în târlele de iezi. Am un lapte alb ca zăpada: o parte îl țin pentru băut, la o altă parte îi dau chiag. Lângă mine nu vei avea numai aceste daruri obicinuite, plăceri pe cari și te poate da oricine: cerbi, iepuri, capre, o pereche de porumbițe și un cuib luat dintr'un vârful de copac. Am găsit în munți doi pui de urs, cu părul lung, pe cari cu greu îi poți să-i deosebești unul de altul, așa de mult se aseamănă. I-am găsit și mi-am zis: pe ăștia îi voi păstra pentru stăpâna inimii mele. Vino și nu disprețui darurile mele. Eu îmi cunosc chipul; m'am uitat mai adesea ori în oglinda unei ape și mi-a plăcut figura mea. Uite, ce mare sunt eu; nici Jupiter nu este mai mare în ceriu; căci, voi vorbiți mereu de nu știu care Jupiter, stăpânitor al lumii, cum îi ziceți voi. Fruntea mea o acopere o chică deasă, care îmi umbrește umerii întocmai ca o pădure. Iar dacă un păr sburlit îmi acopere membrele, crede-mă, aceasta nu e o urâciune. Frumusețea copacului stă în foile sale, frumusețea calului stă în coama ce-i acopere gâtul; podoaba păsărilor sunt penele, podoaba oilor este lâna; omului, însă, îi stă bine cu barbă și cu membre păroase. Am un singur ochiu în frunte, dar el e ca un scut colosal? Ce? soarele de pe ceriu nu vede el toate, măcar că are un singur ochiu! Unde mai pui că eu am de tată pe Neptun, stăpânul apelor voastre. El va fi socrul tău. Ai milă de mine, Galateo, te rog din adâncul inimii mele. Ascultă-mi rugăciunea. În viața mea, tu ai fost singura, de care mă rog. Eu nu vreau să știu de Olymp, nu vreau să știu de Jupiter, nici de fulgerele lui. Numai înaintea ta, fiică a lui Neptun, tremur eu. Supărarea ta este mai teribilă de cât fulgerul, Chiar și disprețul tău l-aș suporta mai ușor, dacă ai fugi de toată lumea, după cum fugi de mine. De ce, respingând pe un ciclop, tu iubești pe un Acis și pui mai prejos dragostea mea decât pe a lui. Acis să se iubească pe sine, nu pe tine. Galateo. De mi-o cădea, însă, în mână, are să vădă că puterea mea este deopotrivă cu mărimea-mi. Ti voi smulge de viu măruntaele și îi le voi împărștia pe câmpii și pe undele tale, pentru ca numai astfel să se unească cu tine. Căci eu sunt o pară, iar flacăra mă arde din ce în ce mai mult. Ard ca și când Etna și toate focurile sale ar fi în pieptul meu; și tu, Galateo, ești fără nici o milă!"

Cu aceste văicăreli neputincioase — eu vedeam totul — se scală și ca un taur furios, căruia i se ia o juncă, numai poate sta pe loc, ci nebun cutreeră munții, cutreeră pădurile. Deodată, însă, fără să știm și fără să bănuim, mă zărește în brațele lui Acis. „Vă văz, zberă el. Acestea sunt sărutările voastre cele din urmă”. Strigătul lui era teribil, cum numai un ciclop poate să strige la mânie. Etna răsună cu groază. Eu pierdută mă arunc în valurile învecinate. Acis o ia la fugă. „Ajutor, Galateo, strigă el, tată, mamă, ajutor; ascundeți-mă în apele voastre, unde vreau să pier”. Poliphem îl urmărește; smulge o stâncă și o aruncă asupra lui și cu toate că numai un bolovan din stâncă îl ajunse zdrobi totuși pe Acis. Sub stâncă ce strivi pe Acis, curgea sânge în valuri de purpură. În urmă, culoarea a început să dispară, apoi părea întocmai ca apa unui fluviu turburat din cauza unei ploii, în sfârșit se prefăcu în izvor cu apă limpede și curată. Stâncă se deschise, din crăpăturile ei crescuseră trestie verde și valuri de apă țâșniră în murmure. Era Acis metamorfozat în fluviu, în fluviul *Acis*, de lângă Etna (azi *Il Fiume freddo*).

5. ECHO ȘI NARCIS

Echoul a fost odată o nimfă, nu o simplă vorbă cum este astăzi. Fiind însă cam limbută, avea urîta apucătură, cum o are și acum, să îngâne, să spuie adică numai ultimele cuvinte pe care le aude. Pedepsa aceasta i-a dat-o zeița Junona, fiindcă într-o vreme, pe când ea, Junona, căuta să prinză pe nimfe în brațele bărbatului său Jupiter. Echo ținu de vorbă pe zeiță, până să poată fugi nimfele. Când, însă Junona a descoperit această viclenie a șiretei Echo, i-a zis: „Limba aceasta a ta, care m'a înșelat, nu va mai avea nici o putere și de aci înainte te va folosi prea puțin de ea”. Amenințarea s'a realizat. Echo de atunci n'a mai putut decât să redea ultimele sunete și să repete ultimele cuvinte pe care le aude.

Când odată Echo a zărit pe tânărul *Narcis* rătăcind prin păduri neumbrate, s'a aprins de dragoste pentru el și a început, pe ascuns, să-i urmărească pașii.

Cu cât îl urmărea mai mult, cu atât mai mult flacăra iubirii îi cuprindea inima, întocmai ca și o faclă când se aprinde. O! de câte ori n'a voit ea să se apropie de el cu cuvinte ademenitoare și să-i se adreseze cu vorbe dulci! Natura sa, însă, se împotrivește și nu o lasă să înceapă, dar, pe cât îi e îngăduit, ea e gata

să aștepte cuvântul lui Narcis și să-i răspundă la rândul ei. Din întâmplare odată, Narcis pierzându-se de băieții ce-l întovărășiau, strigase: „*Cine este?*“ *Este* răspunse atunci Echo, ascunsă după o stâncă. Incremenit își aruncă ochii cu uimire în toate părțile. „*Vino*“, strigă el cu glas tare și „*Vino*“ îi răspunse și Echo. Se uită înapoi și nevăzând pe nimenea venind, zise: „*Ce fugi de mine*“ și urechea sa auzi aceleași vorbe câte le spusese. Păcălit de acest glas care îl îngâna, grăi din nou: „*Vin să ne întâlnim -- Să ne întâlnim*“ răspunse și Echo, la cele mai plăcute vorbe pe care le doria să le auză. Se încânta astfel fata de vorbele sale și, ieșind din pădure, mergea să se arunce în brațele-i ce-i erau dragi. Narcis, însă, se smucește și cu fuga se smulge din brațele ei. „*Mai bine să mor decât să fiu al tău*“, iar ecoul nu răspunse decât *să fiu al tău*.

Nimfa disprețuită se ascunse atunci în pădure și rușinându-se își acoperi fața cu frunze și, din ziua aceea, trăește numai prin peșteri solitare. Dragostea însă i-a rămas în suflet și crește mereu din pricina durerii ce o simte în inimă pentru acest refuz. Grijiile ce nu o lasă să doarmă o slăbesc și-i istovesc trupul. Slăbiciunea o face să se sbârcească și tot sângele îi dispore din mădulare. Nu rămâne decât cu vocea și cu oasele; vocea n'a părăsit-o; oasele, însă, se zice că s'au prefăcut în stâncă. De atunci Echo stă ascunsă prin păduri; pe dealuri nu se mai zărește. E auzită de toți, câți o strigă; e numai un sunet toată fap-tura ei.

× Frumosul *Narcis* era din fire puțin cam sălbatic, și aceasta din pricina creșterii sale de acasă. Tatăl său a fost fluviul *Cephis*, care s'a îndrăgît de nimfa *Liriope*, vecina sa. Aceasta, însă, îi disprețuia iubirea. Atunci șiretul *Cephis* făcând să se reverse apele sale, dădu peste sârmana nimfă, care nu era decât un mic râuleț. Astfel se uniră apele lor și din această căsătorie se născu *Narcis*. Profetul *Tiresias*, fiind întrebat odată de *Cephis* în privința destinului acestui copil, răspunse că el ar putea să trăiască mulți ani, dacă nu s'ar vedea niciodată pe sine. Această vorbă păru o prostie și multă vreme nu i s'a dat nici un crezământ. Viitorul, însă, dovedi că profetul nu s'a înșelat în pro-rocia sa.

Nu departe de aci era un izvor cu apă limpede, din care curgeau unde argintii, neatinse nici de picior de păstor, nici de căprițele ce pasc pe vârful de munte, nici de vr'o altă vietate. Apa sa n'a tuburat-o nici o pasăre, nici o fiară și nici măcar vr'o

frunză căzută din copac. De jur împrejur locul umezit era verde, iar pădurea cea deasă nu lăsa să străbată până la izvor nicio rază caldă de soare. Obosit de vânatoare și de arșiță, tânărul Narcis s'a așezat odată aci fiind ademenit și de frumusețea locului și de apa cea limpede cu care voia să-și stingă setea. Dar cu cât bea mai mult, cu atât setea îi se făcea mai mare. Pe când, cu burta la pământ, sorbia apă, încântându-se de chipul său frumos din undă, s'a îndrăgostit de sine și începu să creadă că este trup însuflețit ceea ce de fapt nu era decât o umbră. Ca vrăjtit de sine rămase în nemișcare, pironit în aceeași stare, întocmai ca și o statuă de marmoră de Paros. Intins la pământ se uita mereu la ochii săi, ca două stele, la buclele-i din cap, vrednice de un Bacchus, vrednice de un Apollo, și la gâtul său ca de fildeș și la podoaba feții sale și la rumeneala de pe obrajii săi cei fragezi și albi ca zăpada. Era răpit de tot ceea ce făcea, ca el să fie un chip răpitor. Nebun, el se îndrăgostește de sine, face semne și i se răspunde la semne, iubește și e iubit; focul pe care îl aprinde, îl arde pe el însuși. Ah de câte ori n'a ascultat el izvorul amăgitor; de câte ori nu și-a vârît el brațele în unde, să pue mâna pe capul pe care l-a văzut, fără, însă, să-l poată prinde. Nu știa ce este ceea ce vedea, dar ceea ce vedea, îl înflăcăra și iluzia înșelătoare îi aprindea mai mult patima. Copil credul ce ești, de ce umbli în zadar după un chip, pe care n'ai să-l prinzi niciodată? Ceea ce cauți n'ai să găsești nicăieri. Dragostea ta, bagă de seamă, are să te piarză. Ceea ce vezi este chipul tău oglindit în apă. El n'are trup, n'are vieață, cu tine vine, cu tine rămâne; cu tine va pleca, dacă vei mai putea să mai pleci“.

Nimica, însă, nu-l mai poate smulge de aci, nici foamea, nici odihna. Intins pe iarba deasă, se uită cu ochiul nesățios la o frumusețe înșelătoare. Se stinge înveninat de veninul propriilor săi ochi și ridicându-și puțin capul, și întinzându-și brațele spre pădurile ce-l înconjurau, zise: „Ah, păduri, spuneți-mi, voi, iubit-a cineva vr'odată mai cu foc decât mine? Spuneți-mi-o, voi, cari ați fost de atâtea ori lăcașul ascuns și prielnic pentru cei îndrăgostiți? Spuneți-mi, voi cari duceți o vieață de atâtea veacuri, vă aduceți aminte, în îndelungata voastră vieață, de cineva care să se fi topit mai rău decât mine? E de fapt o frumusețe care îmi place, pe care o văz, dar ceea ce văz și îmi place, nu pot să o găsesc. Atât de zăpăcită e dragostea mea! Și ca o culme a necazului meu: pe noi nu ne desparte nici vr'o mare nemărginită, nici vr'o cale lungă, nici munți și nici cetăți cu porțile închise. Doar nițică

apă ne separă. Și el mă iubește și vrea să fie al meu; căci de câte ori mi-am întins buzele mele spre apa limpede, tot de atâtea ori și-a apropiat și el gura de a mea; se lasă să fie atins; iar ceeace se împotrivesc iubirii noastre e un lucru de nimic. Ah! oricine ai fi, ieși aci din unda asta; copil scump și iubit, de ce mă înșeli? De ce fugi de îmbrățișerile mele? Zău, nici frumusețea mea, nici vârsta mea n'ar trebui să te facă să fugi de mine! Și eu am fost iubit, nimfele au oftat odinioară după mine. Dar chiar acum, îmi dai oarecare nădejde cu privirea ta prietenească. Când eu îmi întind brațele spre tine, le întinzi și tu pe ale tale; când eu râz, râzi și tu; de câteori am plâns, am observat lacrimi și în ochii tăi; când îți fac semn din cap, îmi faci și tu, la rândul tău, și după cât pot bănui după mișcările drăgălașei tale guri, îmi trimieți chiar vorbe, cari însă nu ajung la urechile mele. Eu pe cât înțeleg, sunt în tine, chipul meu nu mă înșală. Ard de dragostea după mine, aprinz o flacăra, pe care o am în sufletul meu. Ce să mă fac? Să aștept să fii rugat sau să mă rog eu însumi? Dar ce să cer? Ceeace doresc e în mine, și deși am aceasta, totuși, sunt un nenorocit. O de aș putea să mă desfac de trupul meu! Curioasă dorință; aș vrea să n'am ceeace am. Dar văz că durerea îmi curmă puterile; mă sting în floarea vârștii. Moartea mea, însă nu e dureroasă, căci numai prin ea am să scap de dureri. Aș dori grozav de mult să trăească măcar el, el pe care îl iubesc, dar vom muri doi deodată, stingându-se o singură vieată“.

Așa grăia el și, nebun de durere, se întoarse iară, să admire chipul din izvor. Lacrămile sale însă, turbură apa, iar chipul său se întunecă în mișcarea undelor. Văzându-l pe acesta cum dispăre, zise bietul Narcis: „Unde fugi! rămâi, te rog, nu fii crud, nu părăsi pe iubitul tău. Dacă nu te pot atinge, lasă-mă cel puțin să te privesc, nu refuza atâta lucru nebuniei mele“. În mijlocul unei astfel de dureri, își sfâșia cu mâna haina, rupând-o dela guler și cu palmele-i reci ca marmora își lovi pieptul gol. Acesta roși puțin, întocmai ca poamele cari, roși pe o parte, își au cealaltă parte galbenă, sau ca strugurile care, începând să se coacă, capătă o culoare purpurie. Indată ce s'a aplecat iarăș spre unda limpede, n'a mai putut să-și privească chipul, ci, precum ceara aurie se topește la flacăra focului său, precum bruma dimineții se topește de razele soarelui, tot astfel se stinge încet și Narcis, istovit de focul ce-l poartă în suflet. El vede cum perde rume-neala din obrajii săi cei albi, și puterea și vigoarea și frumusețea cari, mai înainte, îl fermecau. S'a dus Narcis pe care odinioară

îl iubise Echo! Cu toate astea, când l-a văzut, biata fată, cu toate că ea își amintea de durerea ei de odinioară, îi s'a făcut totuși milă de el și, de câte ori sărmanul băiat striga „vai“, glasul lui Echo repeta „vai“ și de câte ori își isbia el peptul cu mâinele.

Fig. 40. — Narcissus.

După un tablou de Lipicé.

făcea și ea să se auză din pădure un sgomot la fel. Ultimul cuvânt al lui Narcis, aruncându-și privirea în undă, a fost „Vai, copil iubit în eadar“, și tot atâtea vorbe răspunse și pădurea, și la cuvântul „adio“, „adio“, zise și Echo! (Fig. 40).

Obosit își lasă capul pe iarba verde, iar noaptea, fermecată de frumusețea lui, îi închise ochii. În urmă chiar, târziu, după ce s'a scoborît în infern, și aci, se uita mereu în oglinda apei Stygiene. Naiadele, surorile sale, îl jeliră și, după obicei, își tăiară păr din cap spre a-l pune în urna funerară. Il jeliră și Dryadele. De plânsetele lor răsună însă, și Echo. Pe când ele pregăteau rugul și faclele funebre și catafalcul, corpul lui Narcis dispăru: în loc de corp găsiră o floare de culoare de șofran, cu petale albe (o *coprină*).

6. PYRAMUS ȘI THISBE

Pyramus, un flăcău falnic și chipeș, și *Thisbe*, o fată care întrecea toate frumusețile Orientului, își aveau casele alipite, una de alta, în mândra cetate a Babilonului; pe care se zice că o înconjurase Semiramida cu un zid înalt de o sută de metri și cu cincizeci de turnuri. Fiind vecini, cei doi tineri își făcură cunoștința și-și legară prietenie. Cu timpul se îndrăgostiră unul de altul și fără îndoială s'ar fi luat în căsătorie, dacă nu le-ar fi stat în cale părinții. Ceeace, însă nici părinții lor n'au putut să le împiedice a fost dragostea, de care au fost cuprinși amândoi deopotrivă. Nimenea nu aflase de iubirea lor; își vorbeau prin semne, își vorbeau din ochi, și cu cât focul lor era mai ascuns, cu atâta ardea mai cu putere.

În peretele care despărția casele lor era o mică crăpătură, lăsată chiar dela zidirea caselor și pe care nimenea nu o descoperise până acum. Dar, ce nu descopere amorul? Voi tineri îndrăgostiți, voi ați fost cei dintâi cari ați dat de urma ei și ați făcut din ea drum pentru șaptele voastre, pe unde fără primejdie să se auză murmurul ușor al vocii voastre. Nu arareori, s'a așezat aci *Thisbe*, dincolo *Pyramus* să-și soarbă unul altuia răsuflarea. „Perete invidios, își ziceau ei, de ce te pui tu stavilă dragostii noastre? De ce nu ne lași tu să ne unim de tot sau, dacă gelozia te oprește, de ce nu ne dai tu cel puțin un locșor pentru sărutat. Cu toate acestea noi nu-ți suntem nerecunoșcători; limba amorului nostru numai prin tine ne ajunge la urechi“. Stând unul în fața celuilalt, unul de o parte și celălalt de cealaltă parte, se tânguiau mereu, și când se apropiea seara, își luau rămas bun, încercând zidul cu sărutări, sărutări cari însă, nu puteau să se atingă.

A doua zi, când Aurora făcea să dispară de pe ceriu stelele

noptii și când soarele usca ierburile scăldate de rouă, ei se duceau în grabă la locul obicinuit. Aici, plângându-se multă vreme unul altuia, în șoapte cari de abia se auziau, au hotărît, odată, ca în tăcerea nopții să încerce să înșele straja paznicilor și, îndată ce vor fi ieșit de acasă, să părăsească porțile orașului și să se ducă împreună în lume.

Ca să nu cutreere, însă, prea mult, rătăcind pe întinsele câmpii, să hotărîră să se întâlnească la *Mormântul lui Ninus*, unde să se pitule supt crengile unui dud. Căci era acolo, la marginea unui izvor cu apă rece, un dud înalt încărcat cu duche albe ca zăpada. Planul era minunat.

Acum, ziua, care li se părea că trece grozav de încet, se scufundă în sânul mării și din aceeași mare se ridică noaptea. Thisbe, pe întuneric, deschizând cu meșteșug ușa, ieși scăpând de paznici și, acoperită cu un voal, ajunsese la mormântul lui Ninus și se așeză supt pomul hotărît de acasă; iubirea îi dădea destul curaj.

Iată, însă, că o leoaică cu botul mânjit încă de sângele unor boi pe care îi hăpăise, vine să-și potolească setea la izvorul din apropiere. Fecioara Thisbe o zărește de departe, prin razele de lună, și cu piciorul tremurând fuge într'o peșteră întunecată. În fuga ei îi căzu voalul în picioare. Sălbatica leoaică, după ce și-a potolit setea în unda apei, se întoarse în pădure, dar din întâmplare găsește voalul și, cu dinți-i plini de sânge, îl sfâșie în bucăți.

Pyramus, ieșind de acasă mai târziu, vede în țărână urmele sigure ale fiarei și se făcu galben ca ceara. Când însă a văzut voalul plin de sânge, începu să strige: „Aceeși noapte trebuie să ne piardă pe amândoi îndrăgostiții; ea, cel puțin, ar fi trebuit să trăiască o viață mai lungă! Vinovatul sunt eu, eu te-am pierdut, nenorocito; eu te-am îndemnat să vii într'aceste locuri pline de groază: și, cel puțin, dacă aș fi venit eu mai înainte! Sfâșiați-mă pe mine, leilor, voi toți, câți trăiți prin aceste stânci; cu mușcăturile voastre rupeți în bucăți trupul meu cel vinovat! Ah, dar, numai cei lași își chiamă moartea!“. Cu aceste cuvinte ia de jos voalul Thisbei și se repede cu el la pomul, unde Thisbe trebuia să-l aștepte și după ce a udat cu lacrimi și după ce a încărcat cu sărutări haina cea scumpă zise: „Primește acum și sângele meu care curge“ și-și împlântă în piept arma ce o purta la brâu. Murind își trase pumnalul din rana fierbinte. Răsturnându-se, cade la pământ. Sângele îi țâșni cu putere, întocmai cum țâșnește

apa dintr'o țevă de plumb care s'a spart. Stropite de sânge, dudulele cele albe se înegresc, iar rădăcina udată vopsește în purpură dudulele cari de atunci au mai atârnat în acel pom.

Dar, iată că Thisbe, tremurând încă de spaimă, se întoarce, ca să nu facă pe iubitul ei să o aștepte prea mult. Îl caută și cu ochii și cu inima, dorind din tot sufletul să-i povestească prin câte primejdii a trecut. Vede locul pe unde trecuse mai înainte, recunoaște dudul; forma acestuia însă și culoarea schimbată a dudelor o zăpăcește. Pe când stătea uluită, zărește la pământ un corp plin de sânge. Se întoarce repede spre el, cu fața mai palidă decât sâmceriul și tremurând, întocmai cum tremură marea la bătaia vântului. Când, însă, și-a recunoscut pe iubitul său, începe să urle, să-și isbească pieptul cu mâinile și să-și smulgă părul; prinde în brațe trupul neînsuflețit al lui Pyramus și plânge pe rana lui. Lacrimile sale se amestecă cu sângele lui și sărutându-l cu foc pe gura lui de ghiată, strigă cu putere: „Pyrame, ce nenorocire mi te-a smuls? Pyrame, răspunde! Thisbe a ta, dragă, te chiamă, ascultă-mă! Ridică-ți capul de jos. La numele de Thisbe, Pyramus își ridică ochii, apăsati de umbra morții, și după ce a privit-o îi închide din nou. Atunci ea zărește voalul și vede teaca fără sabie. Ah, nenorocitele, strigă ea, mâna ta, iubirea ta, te-a pierdut. Și eu am braț puternic care să te urmeze, și eu am iubirea mea care să-mi dea curaj. Te voi urma în mormânt. Se va spune odată că, eu, nenorocita de mine, am fost pricina și tovarășa morții tale. Vai, tu, pe care numai moartea ar fi putut să te despartă de mine. acum moartea nu te mai poate despărți de mine. Iar voi, nenorociți părinți ai Thisbei și ai lui Pyramus, ascultați-ne ruga noastră, a amândurora: „Băgați-ne într'un singur mormânt pe noi, pe care dragostea ne-a unit toată viața, pe cari ceasul din urmă ne-a unit pentru totdeauna. Iar tu copac, care acoperi cu ramurile tale trupul neînsuflețit al nenorocitului Pyramus și care vei acoperi îndată și pe al meu, păstrează de-apururea amintirea morții noastre: fructele tale să poarte în veci semnul doliului și al sacrificiului de sânge (*frăgar, dud negru*). Astfel grăi și s'a lăsat cu pieptul în vârful săbii, încă caldă de sângele lui Pyramus: Zeii le ascultară rugăciunea, le-o ascultară și părinții. Fructul dudului când se coace, capătă o culoare negricioasă, iar cenușa lor, a lui Pyramus și a Thisbei, se odihnește într'o singură urnă.

7. SALMAUIS ȘI HERMAPHRODITUS

În peșterile muntelui Ida, nimfele Naiade au crescut un copil născut din amorul zeului Hermes cu zeița Aphrodita. Ființă copilul semăna așa de mult cu părinții săi, le-a luat și numele, *Hermaphroditus*.

De abia atinsese băiatul vârsta de 18 ani, când părăsi munții unde s'a născut. Ducându-se departe de Ida, începu să cutreere locuri necunoscute și să viziteze fluvii nemai văzute. Curiozitatea îl făcea să nu simtă osteneala drumului. Străbătu și țara Liciei și orașele Cariei. Aci, în această țară, descoperi un loc, a cărei apă cristalină lasă ochiul să vadă până în fund. Nici trestia, nici papura, nici alga nu turbura limpezimea apei. Malurile lacului erau un covor de iarbă verde și de flori.

Aci locuște o nimfă, nimfa lacului; ei nu-i place vânătoarea: niciodată nu întinde arcul și nici nu se ia la întrecere în fugă cu celelalte nimfe. E singura dintre nimfele Naiade, care e necunoscută de sprintena Diana. Suratele ei Naide se zice că o îndemnau adeseori cu vorbele: „*Salmacis* ia și tu arcul, ia și tu tolba cu săgeți și, în loc de ședere, vino și tu la vânat”.

Ea, însă, nu lua nici arcul, nici tolba cu săgeți; ea nu-și turbura liniștea cu greutățile vânatului; ci, acum își scâldea membrele-i frumoase în apa cristalină, acum își peptena părul cu un cismir din muntele Cytorus; iar, când se gătia, se uita totdeauna în oglinda lacului. Câteodată acoperindu-și trupul cu un voal diafan sta culcată pe frunze sau pe iarbă moale. Adeseori culegea flori; și culegea tocmai flori, când odată zări pe tânărul păstor Hermaphroditus. Cum l-a văzut, s'a și îndrăgostit de el. Înainte, însă, de a-i grăi, cu toată nerăbdarea sa, își aranjă cu măiestrie părul de pe cap, își aranjă haina, își potrivi trăsăturile feții: putea să pară în adevăr frumoasă. Atunci începu să-i vorbească. „Băte, ar crede cineva că ești un zeu! Dacă ești un zeu, tu nu poți fi altcineva decât Cupidon; dacă însă, ești un muritor, fericite de părinții cari ți-au dat vieată! fericite de frate-tău și de soru-ta, dacă ai vr'un frate, dacă ai vr'o soră, fericite și de doica al căreia lapte l-ai supt! Dar de o mie de ori mai fericită, decât toți aceștia, este tovarășa ta sau aceea pe care tu vei socoti-o vrednică de a-ți fi tovarășe! Dacă tu ți-ai ales-o acum un dulce furțișag, să fie prețul iubirii mele; dacă alegerea încă n'ai făcut-o, o, dacă aș fi eu aceea, o dacă ai împărtăși cu mine plăcerile căsătorii!”

Cu aceste vorbe Naiada tăcu; băiatului i se rumeni fața; el nu știea ce e amorul; rumeneala, însă, îl făcu mai frumos. Era toc-

mai ca merele ce atârnă în ramurile mărului expus la soare, întocmai ca fildeșul vopsit, întocmai ca luna de pe ceriu. Nimfa îi cere cel puțin un sărut, cum primește o soră dela un frate, și își întindea brațele spre gâtul de alabastru al tânărului. „Oprește-te sau fug, îi zise el, te las singură aci“. Salmacis s'a cutremurat. „Străinule, rămâi stăpân pe aceste locuri libere“, îi răspunse ea, și întorcându-și pașii se prefăcu că pleacă. Apoi uitându-se îndărăt se ascunse într'o tufă deasă și îndoindu-și genunchii se opri în loc. Băiatul, ca orice băiat, crezând că nu-l vedea nimenea într'aceste locuri pustii, se duce în sus, se întoarce în jos și, așezându-se pe iarbă, își afundă în apă talpa picioarelor și și-le udă până la glesne. În urmă, fiind ademenit de apa căldicică, își leapădă hainele-i ușoare de pe trup. Salmacis, însă, încremenește și se înflăcărează la vederea frumuseții goale a băiatului. Ochii îi scânteie-

Fig. 41. — Hermaphroditus.

După o statuă antică, muzeul Luvrului, Paris.

ază, întocmai ca razele strălucitoare ale soarelui ce se reflectă într'o oglindă. Nu mai poate să se reție, nu mai poate sta pe loc; arde de dorința de a zbura în brațele lui; nu se mai poate stăpâni.

Băiatul, în vremea aceasta, își atinge ușor corpul și și-l mângâie cu mâinile și, apoi sprinten sare în apă. Și, în timp ce își întindea brațele în limpezimea apei, părea mai strălucitor decât o statuă de fildeș, mai alb decât un crin subț o sticlă transparentă. — „Am biruit, e al meu“ strigă Salmacis. Și, asvârlindu-și cât colo hainele, se aruncă în mijlocul undelor, prinde pe Hermaphrodit, care se sbătea în brațele ei și-l încarcă de sărutări. În zadar însă se luptă în potrivea nimfei. Din acel moment corpurile lor formează unul singur, jumătate bărbat, jumătate femeie. Ei parcă nu au nici un sex și le au cu toate acestea pe amândouă. (Fig. 41).

De atunci cine se scaldă în undele acestei ape, — e izvorul *Salmacis* din Caria — își perde, ne spune poetul Ovidiu, jumătate din sexul său. Bărbații se moleşesc și se afemeiază.

V. HADES-PLUTON

1. INFERNUL

Pluton, frate cu *Jupiter* și *Neptun*, este al treilea fiu al lui *Saturn* și al *Rheei*. Având aceeași soartă ca și ceilalți copii ai lui *Saturn*, a fost scăpat din pânțelele tatălui său, numai grație lui *Jupiter*. Ca recunoștință pentru aceasta, a luat parte, alături de fratele său, în toate luptele ce acesta a avut cu *Titanii* și cu *Giganții*. În urmă, când s'a făcut împărțirea lumii, lui *Pluton* i-a căzut la sorti stăpânirea peste Infern. (Fig. 42).

Fig. 42. — Hades-Pluton.
După o statuă antică.

Fiind urât și posomorît, și aceasta din cauza tristei sale împărății, împărăția morților, nici o zeiță n'a vrut să-l ia de bărbat. De aceea s'a hotărît să-și fure mireasa. Aceasta a fost *Proserpina*, fiica *Cererei*.

Împărăția lui *Pluton* (*Dis*) era supt pământ, acolo unde razele soarelui nu ajung niciodată și unde este un întunec vecinic. Erau mai multe intrări în regatul um-

breilor, dintre cari cele mai însemnate erau, una în Grecia, la capul *Matapan*, și alta în Italia, aproape de lacul *Avern*.

Înfernul era udat de două râuri mari, *Styx* și *Acheron*, cari aveau ca afluenți *Cocytus* și *Phlegethon*. Tot în infern se mai găsea și fluviul *Lethe* din care, bând, sufletele morților își uitau

de trecutul lor și de aceea nu căutau ele să se mai întoarcă pe pământ (*lanthano* în grecește însemnează *a sta ascuns și a uita*). Styxul înconjură de nouă ori imperiul umbrelor, iar Acherontul e păzit de luntrașul *Charon*, care transportă pe corabia sa sufletele.

Iată cum descrie poetul Vergiliu scoborîrea lui Aeneas în Infern:

Merg singuratici prin neguri acum și p'umbroasele drumuri ;
 Trec prin ținutul lui *Dis* și prin goluri și locuri deșerte...
 Tocmai în pragul dintâi și 'n gurile Iadului, gloata
Grijiilor neiertătoare stetea și cu dânsese *Amarul*,
 Veștede *Boale* împrejur și plina de chin *Bătrânețe*.
Foamea ce 'ndeamnă la rele și *Groaza* și mult urgisita
Lipsă, *grozave* vedenii și *Moartea* și *Truda* muncirii.
Somnul cu moartea 'nfrățitul (Fig. 43) și lacoma *Poftă* ce'n inimă
 Naște păcate : și plinul de-ucideri *Răsboiul* cel jalnic,
 Negre iatacuri de *Furii* se văd *Vrajba* îndrăcită :
 Părul îi curge, ca șerpilor, desprins din coardele crunte,
 Groaznice ramuri, la mijloc, un ulm le întinde noptatec.
 Brațe de sute de ani și acolo deșertele *Visuri*
 Cuișul și-l au, ațipind câte-un vis pe fiecă frunză...
 Drumul acum îl apucă spre râul cel negru din *Tartar*.
 Turbure aici de nămoluri, vârtejul se'nvolbură 'n valuri,
 Văjăe surd, tăvălind spre *Cocyt* năvalnic nămolul.
 Apele atâtor văltori vuitoare prin vaduri grozave
Charon le ține, lundrașul sbârlit în veșminte murdare :
 Surele-i țepi i se'ncurcă pe-obraz și-i scapără ochii,
 Haina-i atârnă pe umeri, soioasă. din copcii desprinsă.
 Luntrea împingând-o cu o lungă prăjină, dă vâslelor umblet.
 Umbre ou dânsul ducând în luntrea cea 'n fața ruginii.
 El e bătrân, dar voinic și verde 'n putere e zeul.
 Ceata de suflete acum de pe maluri cu sgomot se 'ndeasă.
 Mame și tineri bărbați și viețile stinse din trupuri
 Da ale vitejilor nobili, copii și copile fecioare,
 Tineri pe rug aruncați, sub ochii părinților jalnici
 Fără de număr !
 Toate se roagă cu plâns, dintâi să le treacă pe ele,
 Mănele 'ntind și se uită cu jale pe maluri dincolo.
 Tristul luntraș îi alege de-aici și de acolo pe unii,
 Pe-alții-i alung' asvârlind în ei cu nămoluri din baltă...
Cerber, (Fig. 47) trei guri ridicând, la praguri cu vute lațră
 Urlă și întinde scârbosul său trup, în ponoarele stâncii,
 Gâtul cu șerpi încomat, sbârlindu-l. Dar ziua-i aruncă
 Bulzul cu miere gătit și cu tari pregătitele zămuri :
 Dânsul trei gături căscând, turbat de flămând, cu pocnet
 Lacom înghite și-apoi își întinde grozava spinare.
 Cască și-n urmă lungit el de-alungul intrării se culcă.

Grabnic Aeneas, văzându-l răpus de beție pe Cerber,
 Intră și aleargă spre mal, spre vecinic ne'ntoarșele râuri,
 Iată, deodată 'mprejur scâncire s'aude și vaier;
 Suflete 'n prag, de copii, plâng jalnice plânsuri: pe dânșii,
 Cei ce la sânuri de-abia s'au deprins să zâmbească măicuței,
 Noaptea 'ngropării i-a smuls aruncându-i eternelor neguri.
 Cei mai de aproape de aici sunt cei osândiți prin năpas.e,
 Inșă locașul au toți prin județ hotărît și prin soarte,
 Minos ascultă și scoate din urnă sortirea și chiamă
 Mutele gloate 'mprejur și le judecă fapta și totul.
 Cei amărăți locuesc pe câmpia din față, cei care
 Singuri prin crime 'și curmară vieața și urându-și lumina
 Sufletul în ei l-au strivit. Și-acum ei și muncă și lipsuri
 Cât de cu drag le-ar trăi pe lumea din care fugiră!

Fig. 43. — Somnul și moartea 'ngropând un mort.

Pictură pe un vas din Athena.

Legea-i oprește! Și jalnici se uită la trista mocirlă.
 Styxul cu nouă vărsări le 'nchide cărarea prin ape,
 Nu'n depărtare de-acolo, pe 'ntindere fără de mângini,
 Câmpii durerii se văd, așa se numesc ei pe nume.
 Cei ce din multă iubire au pierit, în aprinderea poștei,
 Stau prin dumbrava de mirt, pe poteci singuratică aleargă
 Jalnici prin umbră. Nici morți, durerilor n'află repaos...
 Locul aici e, pe unde se'mpart cărările 'n două:
 Drumul din dreapta spre Dis și spre ziduri puternice pleacă
 Noi ne vom duce pe-aici în Ilisiu. Spre plinul de crime
 Duce, spre Tartar, în stânga, că-i drumul spășirii de rele.
 Fără de voie se uită viteazul 'ndărăt și la stânga,
 Vede-o cetate sub stânci, de trei ori cu ziduri încinsă
 Larg o 'mpresoară cu flăcări de foc și cu apele rezezi
 Phlegethon, râul din Iad și stânci vuitoare târăște,

Gem uriașele-i porți și de greu diamant îi sunt stâlpii
 Nici o putere de om și nici zeii să n'aibă putere,
 Ca să-î sfărâme, și un turn se ridică puternic în aer...
 Gemet răsună de acolo și plesnete crunte cu biciul,
 Vaier și zângăt de fiare și zornet de lanțuri târate...
 Ceia ce, pân'au trăit, pe frați prigonit-au vrîndu-i;
 Ori au gonit pe părinți, ori în curse vârit-au pe prieteni.
 Ori lăcomind au păstrat bogății cu zgârcenie adunate,
 Singur lăsându-și pe ai săi să cerșească — și mulți sunt aceștia —
 Cei ce prin dragoste case au stricat, ori acei ce porniră
 Vrajbe mișele și-acei ce vr'un bine-i plătiră cu rele;
 Toți își așteaptă pedepsele închisi. Nu cere știință,
 Care pedepse amenință pe răi și care li-e chipul.
 Unii de-a dura dau stânci uriașe, iar spite de roată.
 Pe alții desbină în bucăți...¹⁾

2. TARTARUL

Pluton, deși e zeu al morților, având împreună, cu soția sa Proserpina stăpânirea peste întreaga lume a Infernului, totuși sufletele nu le judecă el, ci trei judecători speciali: *Minos*, *Aeac* și *Rhadamante*. Aceștia, după ce-și pronunță 'judecata lor, dau fiecărui om soarta care o merită.

Fig. 44. — Hecate.
 Statuă în Capitoliu, Roma.

Cu toate că Proserpina este soția puternicului Pluton, ea, fiindcă petrece jumătate de an pe pământ, la mama sa Ceres, stăpânirea peste zeitele infernale o are *Hecate*, zeiță puternică și în ceriu și pe pământ și în infern. De aceea se și numește ea întreita Hecate. (Fig. 44).

În infern se găsea într-o parte *Tartarul*, loc unde toți câți au fost răi și păcătoși pe pământ, își primiau pedeapsa meritată, iar în altă parte *Câmpiile elysee*, unde cei buni duceau o viață fericită, o viață de zei.

În Tartar se găsea *Ixion*, care înșultând pe Junona, a fost aruncat de Jupiter în fundul întunericului, unde era condamnat să se învâртеască legat, pe o roată cu legături de aramă și șerpi.

¹⁾ Vergiliul *Aeneis*, VI, trad. G. Coșbuc.

Sisyphus fondatorul oraşului Corint. Fiind iavar şi înşelător, a fost condamnat să urce neîncetat o stâncă pe un munte din Infern, iar când isbutia să-şi ajungă scopul, stâncă printr'o putere divină era prăvălită în vale, şi din nou bietul Sisyphus era obligat să o urce până în vârful muntelui.

Pantatus, era un rege din Lidia. Primind odată vizita zeilor, el îi pofti la masă. Crezând, însă, că zeilor le plac sacrificiile ome-neşti, puse să taie pe fiul său Pelops şi să-l servească la masa zeilor. Aşezându-se la masă, Ceres, mai flămândă, începu să mănânce, şi mănă o parte din umărul copilului fără să bage de seamă Jupiter. Când acesta a descoperit faptul, ceilalţi zei n'au gustat din mâncare. La ordinul lui Jupiter, Mercur luă membrele copilului, le băgă într'o căldare magică de unde Parca Cloth scoase pe copil întreg. Ii lipsea însă un umăr. In locul acestui umăr, mâncat de Ceres, Jupiter îi puse un umăr de fildes.

Tantal îşi primi pedeapsa pentru barbaria sa. El fu aruncat în fundul Tartarului unde, având o sete neună, sta în mijlocul apelor fără să le poată bea. Indată ce-şi apleacă gura a-pele se retrag. De asemenea, fiind chinuit de foame, nişte pomi cu poame delicioase se apropie de el, însă când să le prinză cu mâna, poamele se retrag. Astfel Tantal e chinuit, pentru vecinicie, de sete şi foame. (Fig. 45).

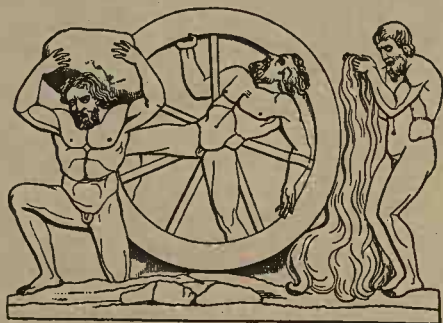

Fig. 45. — Sisyphus, Ixion şi Tantalus.
Relief pe un sarcofagiu, Muzeul Vatican, Roma.

Danaidele. Belus, un rege în Egipt a lăsat după sine doi fii, pe *Aegyptus*, după care s'a numit ţara Egipt, numită mai înainte ţara *Melampozi* şi pe *Danaus*. Cel dintâiu avea să domnească în locul lui Belus în Egipt, cel de al doilea în Libia. *Aegyptus* avea cincizeci de băeţi, iar *Danaus* cincizeci de fete. In urma unei revoluţiuni, pricinuită de fii lui *Aegyptus*, *Danaus* ne mai fiind sigur acasă, pleacă cu cele cincizeci de fiice ale sale şi ajunge în Argos.

Aci domnia *Gelanor*, căruia îi cere să-i lase tronul. Poporul din Argos se împotrivesc la aceasta. Intâmplându-se, însă, ca tocmai atunci un lup să omoare un taur într'o turmă de vite, Da-

naus caută să dovedească că lupul fiind străin a biruit taurul acasă la el și că aceasta este un semn al voinții zeilor. Poporul atunci se lasă convins și proclamă de rege pe Danaus.

Fiii lui Aegyptus sosesc într'aceea la Argos și cer în căsătorie pe fetele lui Danaus, pe verele lor. Regele se învoi, crezând că a sosit momentul să se răzbune, de aceea dete ordin fetelor sale, ca fiecare să-și omoare bărbatul în noaptea nunții. Danaidele, după ce-și omorîră bărbații, le aruncă trupurile în lacul Derna, iar capetele le aduseră părintelui lor, arătând cum i-au îndeplinit porunca. Una singură nu s'a supus ordinului. Era Hypermnestra, soția lui Lynceus.

Fig. 46. — Danaidele.

Tablou de Mouzaisse, Muzeul din Luxembourg, Paris.

După această ispravă, Danaus vesti în toate părțile curse de cai și curse cu carele, făgăduind că va da învingătorilor pe fetele sale în căsătorie. În același timp, caută să pedepsească pe fiica sa neascultătoare, pe Hypermnestra. De aceea, o aruncă în închisoare; poporul pronunțând achitarea ei, a fost chemat Lynceus, care, spre a-și răzbuna pe frații omorîți, ucide pe Danaus împreună cu toate fiicele lui, Danaide.

Zeii au condamnat pe aceste Danaide ca, în infern, să umple cu apă neconținut un butoiu fără fund (Fig. 46).

Câmpiile elysee erau locașul celor fericiți. Iață cum le descrie poetul Vergiliu :

Intră în faricele locuri și în lunca, cea verde deapururi,
 Codrii meniți desfătării, locaș al eternului bine.
 Etern 'nvăluie câmpul de-aici în lumină mai largă
 Purpură-i zarea : și soarele-i altul și altul e cerul.
 Trupul o seamă la luptă-și deprind pe praturi de iarbă.
 Jocuri de întrecere fac și frământă nisipul cel galben.
 Alții frământă pământul cu tropot de horă și cântă.
 Insuși în haînele-i lungi, cântându-le tracicul preot (Orpheu)
 Bate cu osul de fildes odată și odată cu mâna
 Tactul pe coardele lirei cu plânset de șapte resunuri...
 Iață pe aproape și scuturi și coifuri și carele goale ;
 Suliți se văd împlântate în pământ și pe șesuri de-alungul
 Roibii răsleți rătăcesc. Iubirea pe care-au avut-o
 Pân'au trăit și de car și de coif și de scut, și iubirea
 Cailor, dânsii și-o duc în mormânt și o păstrează și în moarte¹⁾

Fig. 47. — Cerberus.

1) Vergilius, Aeneis VI trad. G. Coșbuc.

VI. DEMETER-CERES

1. NAȘTEREA ZEITEI CERES

Ceres a fost a doua fiică a lui Saturn și a Rheeli. Fiind născută în mănoasele câmpii ale Siciliei, lângă orașul Enna avu și ea aceeași soartă, ca și ceilalți frați ai săi, de a fi înghițită. În urmă, când Metis dădu lui Saturn un vomitiv, a fost scoasă, și ea, la lumina zilei.

Ceres a fost întruchiparea pământului. E sora și soția lui Jupiter, cu care avu o fiică, pe *Proserpina* sau *Persephona* sau *Cora*, zeita vegetațiunii. Ca zeită a cerealelor avea ca semn al ei deosebit un fir de mac, un spic de grâu și un porc. Ea a fost cea dintâi care a învățat pe oameni să cultive pământul, să samene, să strângă grâul de pe câmp și să facă pâinea; cu un cuvânt, ea era zeita agriculturii și a cerealelor. (Fig. 48).

Ceres a fost iubită și de Neptun, care o urmăria cu dragostea lui peste tot locul. Ca să scape de stăruințele acestui zeu, pe care nu putea să-l sufere, s'a transformat într'o eapă. Zeul a băgat aceasta de seamă și de aceea se transformă și el într'un armăsar. Din unirea lor se născu vestitul cal Arion.

Supărată din pricina aceasta, Ceres se îmbracă în haine de doliu și se retrase într'o peșteră, unde rămase mai multă vreme. Lumea, în timpul acesta, fiind lipsită de binefacerile zeiței, era să se prăpădească de foame. Într'un târziu, zeul Pan găsindu-se la vânătoare, descoperi într'o peșteră din Arcadia pe zeită și în-cunoștiință despre aceasta pe Jupiter. La intervenția Parcelor, zeita a fost îmbunată și în urmă s'a întors iarăș în mijlocul oamenilor, pe cari i-a scăpat de foamete și de pieire.

Fig. 48. — Demeter-Ceres

Statuă, muzeul dela Dresda

2. RĂPIREA PROSERPINEI-PERSEPHONEI

Cupidon, zeul amorului, la îndemnul mamei sale Venus, a aruncat o săgeată în pieptul lui Pluton, în momentul în care acest zeu, stăpân al infernului, părăsind regatul său de sub pământ, străbătea Sicilia, să vadă nu cumva s'a zătienit ceva din funda-

Fig. 49. — Răpirea Proserpinei.

Grupă de Girardon în parcul dela Versailles.

mentele muntelui Etna, sub care gigantul Typhaon se șbătea grozav. Proserpina, frumoasa fiică a Cererei, culegea tocmai, în vremea aceasta flori, când fu zărită de Pluton. Împreună cu tovarășele sale alergau pe câmp să adune flori, pe cari să le împletească în cunune sau să facă buchete pe cari să le poarte la sân.

Pluton cum o vede, o și iubește și o răpește în carul său. Proserpina îngrozită chiamă în ajutor pe mama sa, pe tovarășele sale, pe toată lumea, dar în zadar, căci Pluton da frâne cailor și cu o lovitură de toiag își deschise un drum prin mijlocul pământului spre împărăția sa. (Fig. 49).

Totuși nimfa Cyana, cea mai vestită dintre nimfele Siciliei, ieșind până la brâu din undele apei sale, văzu furtul și recunoscute pe zeu. „N'ai să mergi mai departe, zise ea, și n'ai să fii cu deasila ginerele Cererei. Trebuia să peștești pe Proserpina, nu să-i o răpești. Și eu, dacă e permis să compar cele mici cu cele mari, și eu am fost iubită de Anapis, dar m'am măritat pețită, nu furată“. Astfel grăi și întinzându-și brațele în două părți, îi opri drumul lui Pluton. Fiul lui Saturn nu-și putu conține mânia, dete bice cailor și cu mâna sa puternică, aruncă sceptrul în vârtoarea apei. Pământul cutremurându-se deschise un drum până la Tartar și primi carul zeului. Cyana începe să plângă și plânge și răpirea zeiței și ocara adusă undelor sale. În mintea sa tăcută poartă o rană adâncă și din cauza lacrimilor sale se sfârșește de tot, dispare în apă, a cărei nimfă fusese mai înainte. Puteai să vezi cum membrele îi se înmoaie, cum oasele îi se încovoiaie și unghiile își perdeau tăria lor. Se prefăce toată în apă. Pluton spre a se scăpa de o denunțare ce ar fi putut să facă acest martor indiscret, transformă pe zeița Cyana într'un izvor.

3. CERES IN CĂUTAREA PROSERPINEI

Ceres, îngrozită de soarta fiicei sale, o caută zadarnic pe toate mările și prin toate țările. Nici aurora, cu părul ei cel roșiu, nici luceafărul de seară n'au văzut-o zăbovind pe undeva. Zeița atunci aprinse două facle la flăcările Etnei și fără zăbavă cutreeră cu ele întreg întunericul cel rece al nopții; iar când lumina strălucitoare a astrului zilei făcea să pălească stelele, ea căuta încă pe fiica sa dela soare răsare, până la soare apune.

Într'una din zile, istovită de oboseală și mai moartă de sete, zeița căuta un izvor, unde să se răcorească. Întâmplarea îi aduce în cale un bordeiu acoperit cu trestie. Bate la ușe. O babă iese din năuntru și vede pe zeița care cere să-i dea ceva de băut. Ii se aduse o băutură dulce. Pe când Ceres bea încet băutura oferită, un băiat urît și obrasnic, cu numele de Stellio, se oprește înaintea ei, râde de ea și o numește setilă. Zeița supărată aruncă restul băuturii în fața băiatului care vorbea mereu. Fața lui stropită de

această băutură se umplu numai decât de pete; în loc de brațe căpătă două labe, o coadă se adăogă la membrele lui transformate; capătă o formă mică, ca să n'aibă putere de a face oamenilor rău. Scăzând de tot, n'a rămas decât o șopârlă. Baba cu lacrimile în ochi, se miră de această minune. Vrea să se apropie de el. Acesta fuge însă, și se ascunde într'o crăpătură a zidului. Numele și-l trage dela culoarea pielii, pe care petele băuturii fatale sunt presămănată ca stelele. *Stellio* (latinește, șopârlă) se prefăcu în șopârlă.

Ar fi prea lung să spun pe câte mări și pe câte țări a cutreerat zeița, căutând pe fiica sa. Tot pământul l-a străbătut. In cele din urmă se întoarce în Sicilia și cercetând mereu, ajunge la mările Cyanei. Dacă n'ar fi fost metamorfozată, nimfa i-ar fi istorisit totul. In zădar, însă, voia să grăiască: n'avea nici gură, nici limbă, nici alt mijloc de a fi înțeleasă. Totuși îi dă indicații sigure, arătând zeiței brâul fiicei sale, care, căzând din întâmplare în undele ei sfinte, înota la suprafața lor. Ceres îl recunoșcu. Numai decât, ca și cum pentru prima oară ar fi aflat atunci despre răpirea fiicei sale, zeița începe să-și smulgă părul despletit și să se lovească în pept cu pumnii. Neștiind în ce parte a pământului se găsește, ea blestemă pământul întreg, îl acuză de nerecunoștință și-l declară nevrednic de binefacerea sale. Blestemă mai ales Sicilia, unde găsise urmele nenorocirii sale. Sfarmă cu mâna sa proprie plugul; în mânia sa, caută să prăpădească și pe agricultori și boii, tovarășii agricultorilor. Poruncește câmpurilor să nu mai producă grâne, face să se strice semințele. Piere vestea bogățiilor Siciliei; grâul moare în holdă, sau ars de para soarelui, sau inundat de puvoaietele de ploaie. Vânturile prăpădesc totul; pasărele lacome mănâncă grâul de abia băgat în sânul pământului; neghina, scaiul și buruienetele înăbușă spicele de grâu.

Atunci nimfa *Arethusa* își scoase capul din undele sale și, dând la o parte de pe fruntea sa bucelele-i umede, strigă: „Mamă a fructelor, mamă a Proserpinei, ce cutreeri tu lumea întregă? Pune odată capăt oboselii tale. Nu fi supărată pe pământul care îți este credincios. Pământul n'are nici o vină. Fără voia lui, s'a deschis el răpitorului. Nu te rog pentru patria mea. Eu sunt aci numai un oaspe. Patria mea este Pisa, originea mea este deci în Elida. Sicilia este pentru mine numai o țară ospitalieră — se credea că izvorul Arethusei din Sicilia este în Elida, în Grecia, și că apa curgea pe supt mare și ieșea oa izvor în Sicilia — dar aceasta e mai încântătoare decât oricare alta și, supt numele de

Arethusa eu îmi am aci casa și locuința. Cruță-mă cu bunătatea ta. Ai să afli într'o zi, cum, mi-am schimbat eu sălașul, cum mi-am croit o cale prin mijlocul nemărginitului Ocean până la malurile Sicilei. Povestea va fi mai nimerit să ți-e spun atunci, când liberă-de necazuri, supărarea nu-ți va mai posomorî fața.

„Pământul îmi deschide căi suptere și rostogolind apele mele prin adâncimile prăpăstioase, îmi ridic capul în aceste locuri, unde eu văd din nou astrele, de multă vreme dispărute dinaintea ochilor mei. Curgând prin fundul pământului, în căile mele învecinate cu vâltorile Styxului, ochii mei au zărit pe Proserpina, fiica ta. Supărarea și spaima sunt încă și acum întipărite pe fața ei. Dar ea e regină, este stăpâna împărăției întunerului, matroana puternică a zeului infernului“.

La aceste vorbe, mama Proserpinei rămase înmărmurită, întocmai ca o stâncă. Mult timp nu se putu mișca din loc. După ce, însă, se desmetici, se urcă îndată pe carul ei și se sui la locașurile zeilor în Olymp. Cu fața scâldată în lacrimi, cu părul despletit, cu desnădejdea în suflet, se oprește înaintea templului lui Jupiter. „Am venit să te conjur, stăpâne, pentru odrasla mea, și pentru odrasla ta. Dacă eu ca mamă, am pierdut dreptul la mila ta, ah, cel puțin fiica mea să-ți înduioșeze inima! Nu fi nepăsător la nenorocirea ei, dacă are singura vină că am purtat-o în sânul meu. Iată am găsit pe fiica mea, pe care de mult o căutam, dacă însemnează a o găsi, când ai mai mare siguranță de a o fi pierdut pentru totdeauna, sau dacă a ști unde se află, însemnează a o fi găsit. Am să iert pe răpitor, numai să mi-o dea înapoi. Fiica ta, căci acum nu mai este a mea, nu trebuia să fie răpită.“

Jupiter îi răspunse: „Proserpina ne este dragă la amândoi. Dar, dacă e să vorbim adevărul, răpirea ei nu este o insultă: este o crimă a amorului. Și nu e o rușine de a avea pe Pluton de ginere, în caz că consimți și tu la această căsătorie. Fără a mai vorbi de celelalte, nu e destul că e frate cu Jupiter? Ce-i lipsește lui? Numai eu îl întrec pe el și aceasta fiindcă soarta a voit așa. Dar, dacă totuși ții așa de mult să-i smulgi pe Proserpina din brațe, are să vie îndărăt în cer; însă numai cu o condiție și anume să nu fi atins cu buzele sale nici o mâncare acolo; căci astfel este porunca Parcelor“.

Așa grăi Jupiter, iar Ceres era sigură că avea să-și aducă înapoi pe pământ pe Proserpina. Destinul însă se împotrivi, căci fiica sa călcase legile abstenenței. Pe când ea se preumbla, în simplitatea vârstei ei, prin grădinile cultivate ale lui Pluton, luă dintr'un

arboare încărcat o rodie și atinse cu gura vr'o șapte sâmburi din coaja gălbuie. Nimenea nu o văzuse afară de *Ascalaphus*, *Ascalaphus* pe care una dintre cele mai frumoase nimfe ale Avernelui, *Orphne*, iubită de *Acheron*, l-a născut, zice-se, într'o peșteră întunecoasă. O văzu, și în urma unei denunțări infame, a împiedicat pe *Proserpina* să se poată întoarce la mama sa. Văzându-se dată pe față, regina *Erebului* scoase un gemet. Iar pe martorul indiscret îl transformă într'o pasere cobitoare; pe capul lui, udat de apele *Phlegethonului*, făcu să crească un cioc, pene și niște ochi mari. Pierzându-și forma de mai înainte se învâlește în aripi gălbinișoase; capul i se mărește, unghiile îi se lungesc și se încovoae. De abia își poate mișca penele crescute pe brațele-i grele. Se preface într'o pasere urâtă, prevestitoare de doliu și de jale, posomorita *cucuvae*, care, de câte ori cântă, prevestește o nenorocire. (*Ascalaphos* însemnează în grecește *cucuvae*).

4. SIRENELE

Indiscrețiunea a plătit-o *Ascalaphus* cu metamorfosa sa în *cucuvae*, fiicele lui *Achelous*, însă, fură prefăcute și ele, tot cu acest prilej, în niște misterioase zâne marine. Ele se numiau *Sirene* și făceau parte din ceata *Proserpinei*, în momentul când zeița a fost răpită de *Pluton*. După ce ele au căutat în zadar pe zeiță peste tot pământul, au intrat și în mare să vadă, nu cumva se găsește ea undeva în apă. S'au rugat, însă, de zei, ca să le dea putința să se ție pe suprafața valurilor, pe aripi, întocmai ca și cu vâslele. Zeii s'au arătat binevoitori față de dorința lor și din acest moment trupul li s'a acoperit de pene aurite. Și pentru ca să poată cânta cântece, a căror melodie să încânte urechia, le-a lăsat figura de fecioară și vocea omenească. (Fig. 50).

Sirenele erau un fel de muze ale morții, vestite mai ales prin frumusețea și prin dulceața cântecelor lor. Trăiau pe o insulă în apropierea coastei de miazăzi a Italiei și prin cântecele lor, atrăgeau pe călătorii, cari treceau cu corăbiile pe acolo, și îi sfășiau. De aceea, insula lor era acoperită numai de oase și de rămășițe omenești. Numărul *Sirenelor* era dela trei până la opt.

Fig. 50. — Sirenă.

Un oracol prezisese Sirenelor că ele vor trăi numai atât timp, cât vor putea să oprească pe călători din drumul lor, însă că, îndată ce un călător ar putea să treacă fără să fie oprit de frumusețea cântecelor lor, ele au să piară. Din pricina acestei prevestiri, Sirenele erau mereu neadormite și prin cântecele lor atrăgeau pe toți câți veneau prin apropiere și cari aveau imprudența să le asculte cântecele. Așa de mult fermecau ele prin melodiile lor pe trecători, că aceștia nu se mai gândeau la patria lor, nici la familia lor, nici la ei însuși; uitau chiar să bea și să mănânce și murău de foame; dacă cumva la sosirea lor nu-i omorau Sirenele.

Când Argo-nauții au trecut prin aceste locuri, ele au căutat în zadar să-i atragă. Căci Orpheu luă în mână lira sa și așa de mult le-a fermecat prin cântecul său, că au amuțit toate și și-au aruncat instrumentele lor muzicale în mare.

Când mai târziu Ulysse a fost silit să treacă cu corabia sa pe dinaintea Sirenelor, fiind înștiințat de puterea lor de către Circe,

a astupat cu ceară urechile tuturor tovarășilor săi ca să nu auză cântecul Sirenelor, iar el a poruncit să fie legat de catart, de mâini și de picioare. În același timp le-a dat ordin să nu-l deslege, dacă din întâmplare, auzind pe Sirene, și-ar arăta dorința să se

Fig. 51. — Sirenă.

oprească. Precauțiunea sa n'a fost fără folos, căci îndată ce a auzit pe cântărețe și melodiile lor cele dulci, deși fusese înștiințat de Circe și deși avea siguranța că va pieri, dădu totuși ordin tovarășilor săi să-l deslege; ceea ce, din fericire aceștia nu făcură. Sirenele, neputând să oprească pe Ulysse, se aruncară cu toatele în mare și micile insule pline de stânci, în cari locuiau, în fața promuntoriului Lucaniei, fură numite Sirenuse. (Fig. 51).

Ni se mai povestește că înainte de a fi trecut pe la ele Ulysse, Sirenele, la îndemnul Junonii, pretinzând că ele cântă mai bine decât Muzele, s'au luat cu ele la o luptă de întrecere. Muzele, însă, le-au învins și le-au smuls penelă; din cari și-au făcut coroane. De aceea, Muzele poartă pe capul lor uneori coroane de pene.

Jupiter fiind luat ca arbitru în cearta dintre fratele său Pluton și soru-sa Ceres, împarte anul în două părți egale și poruncește ca Prosperina să stea o jumătate de an la bărbatul său în Infern și o jumătate de an la mamă-sa pe pământ. Fața și inima Cererei se înveseli numai decât ; fruntea ei, care mai înainte părea tristă, chiar și tristului rege al infernului, se înveseli deodată, întocmai ca și soarele zilei, care, acoperit de nouri posomorâți, iese învingător și radios din mijlocul lor.

5. ARETHUSA

Dalba Ceres, fericită că și-a găsit pe fiica sa și liberă acum de orice griji, voi să afle dela *Arethusa* pricina sosirii ei, din Grecia în Sicilia, și cauza pentru care era socotită ca un izvor sfânt. Undele își opriră murmurul lor, iar nimfa, ridicându-și capul deasupra apelor, își netezi cu mâna păru-i de azur și începu să istorisească iubirea lui *Alpheus*, fluviul care udă țara Elida, din Peloponez :

„Eram una dintre nimfele din Achaia. Nici una nu știea ca mine să caute prin păduri locurile potrivite pentru vânat, nici unu nu știea ca mine să-și întinză lațul. Nici odată eu n'am vrut să țiiu la gloria frumuseții, niciodată nu m'am gândit la altă glorie decât la gloria curajului și, deși nu eram frumoasă, totuși eram socotită ca frumoasă. Puțin, însă, îmi păsa de svonul frumuseții mele. În simplitatea mea naivă, cu toate că o alta s'ar fi mândrit cu această însușire, eu totdeauna m'am rușinat de ea și, înaintea ochilor mei, darul de a plăcea, trecea drept o rușine.

Intr'una din zile, îmi aduc bine aminte, mă întorceam ostenită din pădurea Stympaliei. Era zăduf mare și oboseala mea făcea zăduful și mai mare. Dau de un pârâiaș care curgea lin și fără un pic de zgomot. Era așa de limpede, că puteai cu ochiul să numeri, întocmai ca printr'un cristal, petricelele din fund și așa de lin că nu puteai ști în care parte curge. Niște sălcii cu foaia albicioasă și niște plop, a căror verdeață o hrănia apa pârâiașului, țineau umbră malurilor sale povârnite. Mă apropiiai de pârâu și îmi îmuiai mai întâiu tapla piciorului în apă ; apoi intru până la genunchi. Nu mă mulțumii cu atâta și mă desbrac. Imi atârn de craca unei sălcii hainele și goală mă cufund în apă. În vreme ce loviam undele cu mâinile mele și plesniam apa în fel de fel de chipuri și în vreme ce o izbeam cu brațele fără preget, aud ieșind din unde nu știu ce murmur. Ingrozită sar repede pe

malul de alătura. „Unde fugi, Arethuso ? îmi strigă Alpheu din mijlocul apelor sale; unde fugi tu“ ? îmi repetă a doua oară, cu vocea lui răgușită. Eu fug fără haine, așa precum eram ; hainele le lăsasem pe cealaltă râpă. El mă urmărește și se aprinde din ce în ce mai mult. Și fiindcă eram goală, credea că mai ușor va pune mâna pe mine. Cu cât mai mult alergam, cu atât mai mult, în nebunia lui, mă urmăria. Fugeam de el precum fuge cu aripa-i tremurândă, porumbița dinaintea vulturului, alerga însă și el după mine, precum aleargă după o porumbiță îngrozită vulturul. Putui să fug până la Orchomenos și la Psophis și la Cyllene și la Menal și până la înghețatele vârfuri ale Erimanthului și până la câmpiile Elidei. El, însă, nu era mai iute decât mine. Dar, nefiind puternică ca el, nu puteam să suport multă vreme osteneala ; el putea, însă, să o ducă mai mult. Totuși am alergat peste câmpii și peste munți și peste pietre și peste stânci și prin locuri, pe unde nu era nici o potecă.

Soarele era îndărătul meu ; înaintea picioarelor mele văzui cum se întinde o umbră mare, afară dacă nu cumva mi se va fi părut de frică că e o umbră. Dar sunt sigură că auziam pașii lui îngrozitori și că el îmi atinge cu suflul gurei sale panglicele ce purtam pe cap. Istovită de puteri din cauza fugii, strigai : „Ajutor, Diano, mă prinde, dă ajutor nimfei, care îți duce armele, care ți-a purtat de atâtea ori arcu și tolba cu săgeți“.

Zeița m'a auzit și din înălțimea ceriului trimite un nour gros care să mă acopere din toate părțile. Indată ce am fost învelită de nour, râul Alpheu, neștiind unde sunt, mă căuta în toate părțile prin nourul ușor. De două ori făcu el ocolul nourului, fără însă să mă găsească, de două ori strigă el, „*Io Arethusa, Io Arethusa*“. Câtă groază nu m'a cuprins atunci, sărmana de mine ! Eram ca o mielușă, când aude lupul urlând împrejurul staulului, eram ca un iepuraș, care, ascunzându-se într'o tufă vede haita de câini colțoși și de frică stă în nemișcare. Alpheu nu se depărtează de lângă nour, căci nu văzuse nici o urmă a pașilor mei. Se uită stăruiitor și la nour și de jur împrejur. Pironită în loc, sudoare rece îmi trecu prin tot trupul și picături albastrui începură să curgă din membrele mele. Un lac se face sub picioare-mi ; din părul capului meu picura rouă și, mai repede decât povestea mea, sunt metamorfozată într'un izvor. Fluviul Alpheu, însă, mă recunosc și, după ce am fost prefăcută în apă, a început să mă iubească și în starea asta. Părăsindu-și și el figura sa de

bărbat pe care o luase, se transformă în undă, ca mai înainte, pentru ca să se amestece cu apele mele. Atunci Diana făcu să se deschidă pământul; eu sunt dusă spre ținutul Ortygiei (Sicilia) și această insulă, — scumpă pentru mine, căci ea poartă numele Dianei-Ortygia, care m'a scăpat, — îmi vede mai întâi apele izvorului meu.

6. TRIPTOLEM

Zeița Ceres colindase toate mările și toate țările, în căutarea scumpei sale fiice, Proserpina, răpită de zeul infernului Pluton. Intr'una din zile, plină de desnădejde, ajunge la locul unde este *Eleusis*, în Attica. Intreaga câmpie de aci era, pe vremea aceea, proprietatea bătrânului *Celeus*. Moșia sa era destul de mare, dar, pe timpurile acelea vechi, când ogoarele erau întinse, iar cultura lor destul de restrânsă, proprietarul ei era socotit sărac, fiindcă ducea o vieță sărăcăcioasă. Când Ceres ajunsese la *Eleusis*, bătrânul *Celeus* se întorcea tocmai dela câmp acasă, ducând în spate o cărcă cu găteaje, cu care să-și încălzească căminul; într'o traistă avea ghindă, iar într'o cofiță mure. În urma lui, o copilă a bătrânului, mâna dindărăt două căprițe, cari păscuseră pe o colină. Acasă rămăsese, în ziua aceea, soția unchișului, împreună cu un copilăș bolnav în leagăn.

Bătrânul și fiica sa, întâlnind dinaintea bordeiului lor pe zeița Ceres, care luase chipul unei babe, o poftiră să găzduiască la ei, în bordeiul lor, oricât de sărăcăcios ar fi fost el. Zeița primi invitația, povestindu-i la rândul ei amarul, cum căuta fără zăbavă pe unica sa fiică pierdută sau furată. Bătrânul, înainte de a intra în bordei, preveni pe musafiră că a lăsat acasă un copil bolnav. Și unul și altul își aveau păsurile lor. Intrând în colibă zeița văzu doliu. Mama, cu lacrimile în ochi, stătea la căpătâiul fiului ei, care își dădea ultima suflare.

Ceres o salută, se apropie de leagăn și cu buzele-i divine atinge gura băiatului. De odată, ca prin farmec, paloarea dispăru de pe fața acestuia, puterile îi veniră din nou și părinții pe neașteptate, plini de bucurie, văd cum copilul lor este scăpat. Zeița îl ia în brațe, îl desmerdă și șoptind câteva vorbe neînțelese și pline de mister, îl duce la vatra unde, sub cenușe, ardea focul. Ațâțând focul, zeița îl vârî în el, ca să-l curețe de păcate, să-l purifice, și astfel partea nemuritoare din copil să o despartă de partea cea muritoare, de partea materială.

„Ce faci acolo“, țipă mama, ca o nebună, smulgându și copilul din mijlocul flăcărilor ? — „Ai greșit fără să vrei“, îi zise Ceres. Teama ta de mamă a zădărnicit binefacerile mele. Acest copil va fi deci muritor. El însă va fi cel dintâi om în lume care va ara, va semăna și va culege fructele pământului cultivat; va fi *cel dintâi agricultor*“. Zicând acestea zeița făcu să se arate un nou, se ascunse numai decât în el, își luă carul tras de balauri și dispăru în văzduh.

Acest copil, numit *Triptolem*, făcându-se mare, a primit dela Ceres o înaltă chemare, chemarea de a cutreera pământul în lung și lat, învățând pe oameni agricultura, o meserie nouă, care până atunci nu exista. Zeița dându-i semințe pentru semănat, îi poruncește ca o parte din ele să le arunce în pământ, iar o altă parte să le păstreze pentru mai târziu, pentru țarinesele cari aveau să primească o a doua cultură. (Fig. 52).

Fig. 52. — Ceres și Triptolem.
După o piatră antică gravată.

Mergând pe sus, pe carul într'aripat, Triptolem străbătu toate ținuturile Europei și toate regiunile Asiei. In cele din urmă se oprește deasupra Scythiei, unde domnia regelui *Lyncus* și se duse deadreptul la palatul acestuia. Regele îl întrebă îndată, pe unde a venit, care e motivul sosirii sale, cum îl cheamă și care îi este patria. — „Patria mea, îi răspunse tânărul, este Athena, numele îmi este Triptolem, iar ca să ajung aci n'am străbătut nici marea cu corabia, nici pământul cu picioarele. Drumul meu mi l-am făcut prin văzduh. Aduc cu mine darurile Cererei cari, aruncate, în sânul pământului, produc secerișuri mănoase și hrană bună“.

Acestea le spuse Triptolem; iar barbarul rege *Lyncus*, plin de gelozie de atâtea binefaceri, și dorind să aibă el meritul unei descoperiri atât de însemnate, pofti cu gânduri rele pe tânăr la sine în gazdă.

Pe când dormia, regele se repezi la Triptolem, cu arma în

mână, ca să-l omoare. Era cât pe aci să-i străpungă pieptul, când zeița Ceres, protectoara lui Triptolem, prefăcu pe barbar într'un rîs, (*lynx*).

Lyncus metamorfozat în rîs o luă la fugă prin păduri, iar Triptolem își continuă drumul prin văzduh cu carul său într'aripat. Țara Scythiei rămase deci multă vreme lipsită de binefacerile agriculturii și ale civilizațiunei celei noi. (Fig. 53).

Intors în patria sa, în Athena, Triptolem primi o parte din teritoriul părintesc dela Eleusis și institui sărbătoarea Thesmo-

Fig. 53. — Triptolem între Ceres și Proserpina.

După o pictură pe un vas antic.

phoriilor, cea mai mare sărbătoare a agricultorilor din Grecia și la care nu puteau lua parte decât femeile măritate. Dacă un bărbat ar fi intrat în templu, în timpul acestor sărbători, primia cea mai mare pedeapsă, moartea.

7. CERES LA ELEUSIS

Nouă zile și nouă nopți cutreeruse zadarnic amărîta Ceres pămîntul, cu facla în mână, căutându-și pe fiica sa Proserpina, pierdută prin câmpiile mănoase ale Siciliei. În vremea aceasta ea și-a lepădat chipul de zeiță și s'a prefăcut într'o simplă femeie muritoare. În colindările ei a ajuns și în Attica și s'a oprit la *Izvorul Fecioarelor*, în apropierea orașului *Eleusis*, nu departe de Athena. La acest izvor aveau obiceiul fetele din împrejurimi să vie să ia apă și deaceia s'a și chemat acest izvor, izvorul fecioa-

relor. Aci Ceres întâlnește pe fetele regelui din Eleusis, pe fetele lui *Celeus*. Numai decât acestea, fără să bănuiască cine este străina, o întrebară, de unde vine, ce cată și cum o cheamă. Zeița le răspunse: „Mă cheamă *Dos* și am fost răpită din țara mea de niște pirații, cari m'au adus în aceste locuri. Pe când pirații își pregăteau mâncarea la țărmurul mării, eu, fără să bage ei de seamă, m'am furișat prin păduri și am ajuns astfel aci. De aceea, vă rog, aveți milă de mine, primiți-mă în serviciul vostru. Mă pricop să cresc copii și așa putea să fiu o bună menajeră.

Fetele auzind-o au alergat numai decât acasă și au istorisit mamei lor, regina *Metaneira*, întâmplarea. Aceasta a primit propunerea streinei și repede fetele s'au întors la izvor și au luat cu ele la palatul regal pe zeița Ceres. *Metaneira* o primi ca guvernantă a micului ei copil *Demophon*.

Pe drum Ceres avuse pe cap un voal negru și era îmbrăcată în haine cernite, căci cernit îi era și sufletul, din cauza pierderii scumpei sale fiice.

După ce a intrat, însă, în palat, și-a arătat toată puterea ei divină. Ridicându-și de pe cap voalul, casa întregă s'a umplut de o strălucire neobicinuită. *Metaneira* se scoală îndată de pe scaunul ei și pofteste pe zeiță să se așeze pe tronul regal, Zeița, însă, își ia numai decât chipul de mai înainte, chip de femeie sărmană și nu voeste să primească onorurile ce i se făceau. Selava *Jambe* îi aduce atunci un scaun obișnuit pe care Ceres se așează în liniște; își trage apoi pe față voalul cel negru și nu mai voeste nici să mănânce nici să scoată vr'o vorbă. I se aduce înainte vin, dar zeița refuză totul. Nu gustă decât o băutură făcută din apă, făină și zarzavat, un fel de bragă, care era socotită ca un fel de li-bațiune, făcută pentru zei.

Când *Metaneira* îi aduse pe micul *Demophon*, ca să-l îngrijească, îi spuse zeița, că ea știe să apere de descântece și de vrăji. De aceea, cresc pe copil nu cu mâncări pământești, ci îi dete de mâncat ambrozie și de băut nectar. În timpul nopții însă, pe când toți cei din palat dormiau, zeița lua copilul și îl vâra în flăcările focului ce ardea pe căminul casei, căutând astfel să-l deslege de partea trupească, de partea muritoare și să-l facă nemuritor și veșnic tânăr. În adevăr, copilul devenia din zi în zi tot mai frumos și *Metaneira* și toți ceilalți din casă se mirau de această neașteptată preface. De aceea, într'una din nopți regina se puse la pândă, și când își văzu copilul vârit în mijlocul flăcărilor, cuprinsă de groază, scoase un țipăt de disperare. În această clipă

se zădărnici toată lucrarea zeiței, care desamăgită grăi aceste cuvinte : „Oameni proști și nebuni ce sunteți ; voi nu pricepeți nici binele nici răul. Acum și tu și copilul tău aveți să ispășiți prostia ce ați făcut. Îți jur pe Styx, că aveam de gând să fac nemuritor și veșnic tânăr pe fiul tău Demophon. Acuma, însă, trebuie să se supue și el morții și legilor destinului omenesc. Totuși, fiindcă a fost ținut pe genunchii mei și fiindcă a dormit la sânul meu, va avea o glorie veșnică.

„Eu sunt Ceres, zeiță adorată, care aduc folos și bucurie și zeilor și oamenilor“.

După aceste vorbe se arată iarăși în toată strălucirea sa divină. Porunci să se ridice un templu și arată locuitorilor din Eleusis modul cum avea să fie adorată pe viitor.

În urmă dispăru, iar Celeus puse numai decât să se ridice templul, vestitul templu dela *Eleusis*, unde se serbau în urmă faimoasele *mistere Eleusine*. (Fig. 54).

8. ERYSICTION

Erysichthon, era fiul lui Triopas și nepotul lui Neptun, zeii mărilor. După ce ajunge rege în Thessalia, în locul tatălui său. începu să se poarte semet cu supușii și îngâmfat cu zeii. Ba încă merse așa de departe cu disprețul său pentru zeii cerești, că dete poruncă aspră locuitorilor regatului său să nu mai arză tămâie pe altarele acestora. Se zice chiar că odată punând mâna pe o secure, se duse singur să profaneze o pădure, închinată zeiței Ceres și să taie, singur, în persoană, cu fierul ascuțit tulpina copacilor, cruțați cu sfințenie de veacuri întregi.

Aci, în această pădure a zeiții, se înălța măiestros un stejar enorm, un stejar care singur părea a fi o pădure întregă. Cucerinția oamenilor împodobise acest copac cu bentițe, cu ghirlande de flori și, cum se făcea pe vremea aceea, cu tăblițe pe cari erau scrise versuri : toate acestea ca recunoștință pentru marea bună-tate a zeiței față de locuitorii țării aceleia. Nimfele Dryade, în zilele de sărbătoare, veniau adeseori aci să joace dansurile lor, la umbra acestui stejar ; și uneori chiar, apucându-se de mâini, în horă, întocmai ca fetele noastre, făceau cerc împrejurul tulpinii lui, tulpină, care singură avea o grosime de 15 coți, iar în înălțime se ridică peste ceilalți copaci atâta, pe cât aceștia se înălțau peste buruienile ce creșteau la umbra lor. Frumusețea și sfințenia maiestrosului stejar, însă, n'a putut să împiedice pe

fiorosul fiu al lui Triopas să se reție măcar dela acest odor al zeiții. De nimic nu vrea el să știe. Dă poruncă strajnică slujitorilor săi, ca să-l taie numai decât. Cum însă aceștia, mai buni la inimă și mai respectoși pentru cele sfinte decât stăpânul lor, nu îndrăzniau să lovească, regele furios smulge toporul din mâinile sfioase ale unui sclav și adause și aceste vorbe nesocotite: „Acest copac, oricât de scump ar fi el pentru zeița Ceres, acest copac, fie el chiar Ceres însăși, astăzi va atinge pământul cu vârful său înverzit“. Cu aceste vorbe ridică securea cu două tăisuri și izbește cu putere în trunchiul stejarului.

Arborele se clătină și un gemăt prelung se auzi; în același timp începu să pălească deodată și frunzele și ghinda și crengile lui cele lungi. La întâia lovitură, care făcu o rană trunchiului și făcu să se desfacă coaja, un val de sânge năpădi din rana copacului, tâșnind în depărtare, întocmai cum tâșnește, într'un potop întreg, sângele din rana unui taur ce cade ca victimă la picioarele altarului unui zeu. Minunea aceasta umplu de groază pe toți cei ce erau de față. Unul singur dintre ei — numai unul avu acest curaj — voi să împiedice crima și să oprească nelegiuirea ce se făcea. Erysichthon, însă, în turburarea sa, aruncându-i o privire plină de ură și mânie, îi zise: „Na și tu, primește-ți și tu, răsplata cucerniciei tale“ și cu lovitura ce avea să izbească în copac, îi reteză capul bietului Thessalian. În urmă, izbind mereu, izbuti să dea jos frumosul stejar. Din măduva mândrului copac se auziră ieșind aceste cuvinte: „Sub acest lemn mă ascundeam eu, cea mai scumpă nimfă a Cererei; murind îți proorocesc pedeapsă pentru neleguirile tale; ea se apropie; ea singură este mângâierea morții mele“.

Această amenințare nu-l oprește dela fapta sa criminală. Loviturile nenumărate și mereu repetate doborâră la pământ stejarul care, în prăvălirea sa, culcă la pământ o mare parte din pădure. Suratele sale, celelalte nimfe, Dryade, măhnite și plângând cu toatele de batjocura suferită de sora lor, cu lacrimile în ochi și în haine de doliu, se duc la stăpâna lor, la zeița Ceres, și cer, într'un glas, să nu lase nepedepsită fapta nelegiuită a lui Erysichthon. Ceres, puternica zeiță a cerealelor, le împlinește rugăciunea și scuturându-și corpul său maiestos, făcu să se scuture deodată toate semănăturile de pe câmpii. O foamete cumplită avea să îndure poporul stăpânit de cumplitul rege. Ca să pedepsească, însă, și pe regele criminal, zeița născocește o tortură vred-

nică de milă, dacă milă ar merita fărădelegea lui. *Foamea* avea să fie chinul și tortura lui Erysichthon.

Dar *Ceres* nu se putea întâlni în persoană cu *Foamea*. Destinul n'a îngăduit ca cele două zeițe să se vază vreodată. Unde era una, nu putea să fie și cealaltă. De aceea, zeița *Ceres* chemând la sine pe una dintre nimfele munților, pe una din *Oreade*, îi se adreseă cu următoarele cuvinte :

„In fundul înghețurilor Scythiei se găsește o regiune stearpă, fără cereale, fără fructe ; un pământ cu totul pustiu. Acolo își are locașul său și *Frigul* fără vlagă, și *Paloarea* cea galbenă și *Frica* cea înghețată și *Foamea* cea scofâlcită. Mergi și-i spune acesteia să se vâre în măruntaele lui Erysichthon, să biruie toate bogățiile lui, ori cât ar fi ele de mari, să mă biruie chiar pe mine, *Ceres*, zeița abundenței. Pleacă, ia carul meu, ia balaurii mei și mână-i cu frânele prin înălțimea văzduhului“.

Nimfa se suie numai decât pe carul zeiței și, străbătând mările și țărilor, ajunge în Scythia. Aci își oprește balaurii pe vârful înghețat al Caucazului și-i deshămə dela car. Căutând *Foamea*, o zărește în mijlocul unui câmp plin de pietriș, smulgând cu unghiile și cu dinții câte un firicel de iarbă ce deabia se găsia pe ici pe colea. Chipul ei era îngrozitor : avea părul sbârlit, ochii în fundul capului, obrajii galbeni ca ceara, buzele vinete, dinții mâncați de rugină, pielea aspră și așa de subțire că puteai să vezi prin ea mațele din fund ; oasele n'aveau deloc carne pe ele și-i ieșiau din șale ; în loc de pânțece, o mare gaură ; pieptul credeai că-i atârnă și că e numai agățat de șira spinării. Slăbi-ciunea făcea ca membrele ei să pară mai mari-; dura genunchilor era enormă, iar călcăele peste măsură de lungi și ieșite.

Când a zărit-o nimfa n'a cutezat să se apropie de ea ; din depărtare îi spusese poruncile Cererei. Deși de abia sosise și deși stetea la o distanță destul de mare de *Foamea*, totuși începu să-i simtă puterea. De aceea fără zăbavă, își inhămə balaurii și se întoarse repede, străbătând văzduhul, în Thessalia, de unde venise. *Foamea*, cu toate că e dușmana de moarte a Cererei, totuși de astădată se grăbește să-i dea ascultare, supunându-se poruncilor ei. Un vârtej de vânt, luând-o pe sus, o duse într-o clipă la bogatul palat al regelui Erysichthon. Fără multă paradă, intră în palatul regesc. Era noapte. Erysichthon dormia adânc. *Foamea* îl îmbrățișă cu cele două aripi ale sale, suflă asupra lui venin și adierea aceasta a ei îi umple și gura și gâtul și pieptul. *Foamea* se răspândește îndată în toate măruntaele regelui. Apoi, părăsește

repede cest locaș, unde nu era de ea, locaș, unde domnia bogăția și se îndreptă spre pustietatea sa sălbatecă, spre sărăcicioasa sa peșteră.

Somnul cel dulce desmerda încă cu aripile sale drăgălașe pe regele adormit. Măcar că era în somn, el cerea de mâncare, mestecă cu gura, macină cu dinții. Gâtul său înghite și în loc de alite, el devorează aer. După ce s'a deșteptat îl cuprinsese o poftă nebună de mâncare. Gâtulejul îi e înfometat; înfometate îi sunt și măruntaele. Cere să i se dea numai decât mâncări cari cresc în aer. I se aduc tot felul de bucate, pe cari le mănâncă. le mănâncă mereu și totuși se plânge că moare de foame. Cere mâncări peste mâncări. Nu-i ajung nici bucatele care ar putea să sature orașe întregi, cari ar putea să sature un popor întreg. Și cu cât se îndopa mai mult, cu atât era mai flămând.

Intocmai ea și întinsa mare și ea întinsul Ocean cari primesc în sânul lor toate fluviile pământului și cari înghit apele lor, fără însă, să-și poată potoli setea și întocmai ea focul mistuitor, a cărui furie nemăsurată mistuie arbori fără număr și cu cât mistue mai mulți, cu atât mai mult ar mistui și chiar prin această mistuire devine mai furios, tot astfel gura nesăturată a nelegiuitului Erysichthon, cu cât mânca mai mult, cu atât ar fi mâncat mai mult. Fiecare mâncare ațâța în el o nouă poftă de mâncare și golul stomacului, pe care voia să-l umple, nu face decât să se mărească mereu. În burta lui dispăruse acum toată averea rămasă moștenire dela bogății săi părinți. Foamea îngrozitoare, însă, a rămas tot nestinsă. Focul gurei sale a rămas tot nepotolit.

În sfârșit după ce a mâncat toate averile, i-a mai rămas o singură fiică, o fiică care ar fi fost vrednică de un părinte mai bun. În sărăcia sa, însă, căută să o vândă și pe aceasta. Mândra fată refuză să aibă un stăpân, să fie sclavă. Într'una din zile, pe când se afla ea lângă o apă, își întinse cu desnadejde albele sale brațe deasupra râului și zise: „Scapă-mă tu, mare zeu, de sclavia ce mă amenință“. Neptun se milostivi de ea și o dăruie cu un dar neprețuit, îi dăde puterea să se metamorfozeze, cum o vrea ea. Numai decât, în clipa în care marele stăpân al apelor își întoarse dela ea fața, *Metra*, — căci așa se chema fata, — se prefăcu într'o iapă frumoasă și alergă să întâlnească pe tatăl său. Acesta mort de foame, o vându, ca să mai câștige ceva ce să mănânce.

Tânăra fată se schimba mereu, ba în câine, ba în pasăre, întruchipându-se în mii și mii de forme și înapoindu-se mereu la tatăl său, când era din nou vândută. Ea era acum singurul mijloc de câștig al nenorocitului ei părinte. Curând, însă, și acel mijloc devine neîndestulător și Erysichthon nemai putând să-și sature cruda foame ce-l mistuia, sfârșește prin a se mânca pe sine însuși.

Erysichthon este pământul care înghite semințele.

Fig. 54. — Minotaurul.

După o gravură antică.

VII. PHOEBUS-APOLLO

I. LETO-LATONA

Latona era fiica titanului Coeus. Fiind iubită de Jupiter ea avea să divie mama lui Apollo și a Dianei. Junona, însă, soția legitimă a lui Jupiter, din gelozie, a urmărit-o cu ultima ei răzbunare, deși zeița nu făcea decât bine. Astfel în toată viața sa Latona n'a fost de cât o victimă a Junonei. Ca să nu aibă nici o liniște și nici un locșor, unde să poată da naștere celor doi copii ce-i purta în sânul său, Junona a pus toate țările și toate insulele să-i jure, că nu vor primi pe Latona. Ca să vadă dacă poruncile îi sunt îndeplinite sau nu, porunci ca fiul său Marte să stea pe un munte înalt, iar Iris, cucurbeul, pe un altul, de unde să observe și să-i comunice toate, și în sfârșit a trimis un șarpe să o urmărească.

Neptun, zeul mării, văzând că nenorocita zeiță nu găsește nicăiera și la nimeni nici un adăpost sau un scut de apărare, a fost cuprins de milă și a poruncit să iasă din adâncimile mării o insulă, insula *Delos*, până atunci necunoscută. Aceasta era o insulă plutitoare și Junona o trecuse cu vederea și nu i-a cerut să jure că nu va primi nici ea pe Latona. Indată ce zeița răătăcitoare a pus piciorul pe pământul acestei insule, se ridicară din mare patru coloane colosale, pe cari s'a sprijinit pe viitor insula și a rămas astfel de atunci fixată și mica insulă *Delos*.

Fiind cuprinsă de durerile nașterii, timp de nouă zile și nouă nopți, s'au adunat împrejurul ei toate zeițele cele mai ilustre, ca Diona, Rhea, Themis și Amphitrite. Numai Junona, cea cu brațele de fildeș, rămase în palatul lui Jupiter și ținea într'un nour de aur pe *Ilithya*, zeița nașterilor, care nu știea nimic de cele petrecute în *Delos*. Gelozia Junonei o reținea aci, în *Olymp*, căci nu

putea să sufere ea, soția marelui Jupiter, ca Latona să dea naștere unor copii atât de puternici, iar, fără Ilithya, Latona n'ar fi putut să nască. Atunci zeițele ținură sfat și rugară pe Iris, cucurbeul, mesagera Junonei, căreia îi făgăduiseră un colier de aur, lung de nouă coți, să se ducă și, fără știrea Junonei, să poftască pe Ilithya. Iris, mai iute decât vântul, se repezi prin văzduh și într'o clipă și ajunsese la Olymp. Aci găsind pe Ilithya o pofti să vie cu ea și amândouă, ca niște porumbițe, veniră la Delos. Ilithya deslegă aci pe Letona de povară. După naștere, zeița Themis oferi copilașilor nectar și ambrozie divină, iar celelalte zeități cântară în cinstea lor cântece religioase.

Fig. 55. — Latona urmărită de șarpele Python.

După o pictură.

Junona, însă, nu putea să ierte pe rivala sa, de a fi fost iubită de Jupiter, de aceea făcu să se ridice împotriva ei un șarpe îngrozitor, numit *Python*, fiu al pământului. La îndemnul și sfaturile Junonei, Python urmări fără preget pe nenorocita zeiță, care scăpă, însă, de el numai punând înaintea lui copiii ce-i ținea strâns în brațe. Zeița fuge îngrozită, iar copilașii nebănuind pericolul, își întind micile lor mânuțe către monstru. (Fig. 55).

Intr'una din zile, pe când zeița cutreera toată lumea, urmărită de neîndurata Junona, ținând în brațe pe cei doi copilași ai săi, ajunsese în *Caria*. Aci, la poalele muntelui Chimera, care aruncă flăcări din vârful său, — munte plin de lei, capre și șerpi,

din care poezii au întruchipat un monstru cu cap de leu, cu corpul de capră și cu coada de șarpe — aci, la poalele acestui munte, pe când soarele ferbinte dogoria mai cu tărie, făcu zeița un popas, istovită de oboseală și de drumul său cel lung. Din pricina căldurii și fiindcă copilașii îi supseră tot laptele, o cuprinse o sete sfâșietoare. Uitându-se în toate părțile, zărește în fudul unei văi adânci, o baltă cu apă limpede și curată. Niște țărani strângeau pe acolo trestii de papură și alge.

Zeița se apropie de baltă și punându-și genunchiul pe pământ, s'a aplecat să-și astâmpere setea cu apă răcoritoare. Țăranii însă o opresc. Zeița atunci îi întrebă cu blândete: „De ce mă opriti să beau apă, căci apa doar este comună pentru toată lumea. Buna natură a lăsat ca soarele, aerul și apa să fie ale tuturor; eu am venit să mă bucur de un lucru comun. Cu toate acestea, vă rog să-mi dați voie să beau, ca și când mi-ați da dela voi un dar. Eu n'am căutat să-mi spăl trupul, nici membrele obosite în această apă, ci numai să-mi potolesc setea. Chiar acum, când grăiesc aceste vorbe, gura mi se usucă de sete, gâtul mi s'a uscat de tot și de abia îmi mai trece glasul prin el. O înghițitură de apă ar fi pentru mine nectar și voi mărturisi în toată lumea că mi-ați dat vieață; căci cu această apă voi vieața îmi dați. Ar trebui cel puțin să vă înduioșeze acești mititei, cari își întind către voi mânișoarele lor“ — și din întâmplare copilașii își întindeau mânuțele spre ei.

Pe cine n'ar fi înmuiat vorbele dulci și blânde ale Latonei? Țăranii însă, stăruiesc în refuzul lor. Ba încă o iau la înjurături, la ocări, dacă nu pleacă mai repede. Nu numai atâta; chiar și apa din baltă o turbură cu mâinile și cu picioarele lor. Sărind cu răutate în apă, turburarea nomolul din fundul lacului. Zeița se supără grozav și supărarea îi potoli setea și necăjită nu i-a mai rugat mai mult pe acești țărani nevrednici de rugăciunile unei zeițe, ci, ridicându-și mâinile spre ceriu zise: „Să trăiți de-apururi în acest lac“.

Dorința ei s'a împlinit: Cu toții s'au aruncat în baltă și, când își afundau membrele cu totul în fundul lacului, când își scoteau capetele deasupra undelor, când înotau numai la suprafața apei. Acum steteau pe malurile lacului, acum săreau din nou în mijlocul apei pline de nămol. Și încep să se gâlcevească cu limbile lor și, goniti sub apă, sub apă încearcă să se certe între ei. Vorba însă acum le este răgușită, gâturile umflate și lărgite. Gâturile le dispar și capul se leagă de-a dreptul de trup. Spatele li

se înverzesc, burta le capătă o culoare albicioasă și transformăți în *broaște* sar în mocirla lacului. Astfel s'a născut neamului broaștelor.

De aci niște lupi, mai omenoși decât oamenii, conduc pe Latona pe malurile Xantului, unde zeița se purifică cu apa din acest râu, care de atunci a fost închinat lui Apollo, fiul ei.

2. DELPHI

La poalele muntelui Parnas, se găsea un templu, numit templul pythic și zidit de Apollo. Aci într'un colț de pământ sălbatic, înconjurat de toate părțile de stânci ce-ți dedeau fiori de spaimă, era o peșteră din care se ridica neîncetat aburi deși și amețitori de pucioasă. Iată care este povestea descoperirii acestei peșteri: Pe locul unde se găsește acum sanctuarul intern al templului — zice un scriitor din antichitate — era o peșteră. O turmă de capre păștea împrejurul acesteia. Cum se apropia vre-o capră de peșteră și privia în ea, începea să facă niște sărituri neobișnuite și să scoată niște behăituri, deosebite de cele de până atunci. Ciobanul acestor capre, cuprins de mirare de această întâmplare curioasă, se duse mai aproape de peșteră și privi înăuntru să vadă ce este. Dar iată că și lui îi se întâmplă același lucru, ca și caprelor sale. Acestea săreau ca inspirate, iar el, păcurarul, prevestea întâmplările viitoare. Când se lăți vestea între locuitorii țării despre această întâmplare, veniră cu toții în acest loc și se apropiară de peșteră. Fiecare voia să afle despre această minune și cu toții deveniau inspirați. Acest fapt produse credința, că acel loc este un loc de oracol și profețiile de acolo le atribuiră zeiței Gea. Câtăva vreme, cei cari voiau să aibă o prevestire, aveau obiceiul să se apropie de acel loc și își dedeau, unul altuia, orașele.

Fiindecă însă, cu timpul, mai mulți au sărit în peșteră și nu s'au mai întors îndărăt, locuitorii ținutului găsiră cu cale, pentru ca să nu se mai primejduiască atâta lume, să așeze în acel loc o singură femeie, care să dea profeții pentru toți.

De jur împrejurul acestei prăpăstii s'a zidit încetul cu încetul, orașul *Delphi* în formă de amfiteatru. Tot ținutul era așa de romantic, că vizitatorii erau plini de curiozitate și așteptau prevestirile cuprinși de o adâncă turburare. Căci, dinspre miază-noapte, Delphi era umbrit de vârfurile Parnasului, cari se ridicau la ceriu; dinspre răsărit și dinspre apus două stânci colosale făceau să nu pătrundă acolo razele de soare, iar la Miază-zi, un munte

amenința să cază deasupra orașului. În acest cazan răsunau nenumărate ecouri, iar groaza celui ce se cobora aci era mărită, tocmai de privescerea deosebită a acestor locuri.

La început, Grecii socoteau că zeița Gea este aceea care prezicea aci viitorul; mai târziu, însă, s'a atribuit aceasta lui *Apollo*. Deasupra peșterii s'a zidit un mic templu, care în urmă, în timpul războaielor persise, s'a transformat într'un templu de marmoră de Paros, construit cu cheltueala tuturor Grecilor și a cărui valoare era colosală. Pe poarta dela intrare erau scrise numai vorbele „Tu ești” iar pe frontonul templului: „Cunoaște-te pe tine însu-ți”. În centru era Pythion, sanctuarul în care se înălța mândru statua de aur a lui *Apollo*. Peste peșteră, din care ieșiau mereu vapori, era așezat un tripied, scaun cu trei picioare, pe care stetea preoteasa Pythia care împărtășia străinilor voința zeului.

La acest oracol Grecii și alte popoare găseau, la vremuri de nevoie, sfat și mângâiere. Chiar și persoane particulare, și trimiși ai regilor străini, puteau să afle aci voința zeilor și să cunoască viitorul. Vizitatorii erau cuprinși din depărtare de un adânc respect religios, căci de jur împrejurul templului, pe înălțimile munților înconjurători, străluciau acoperișurile localurilor sfinte și statuetele de aur, de argint și de marmoră, ridicate aci de nenumărați vizitatori. Dacă veniai, însă, mai aproape și te scoborai în căldărea munților, unde era templul propriu zis, dedeai de o dumbravă sfântă, în care erai înconjurat de dafini deși și de măslini răcoritori. Aerul era plin de miresme și un vâjeit sălbatic îți izbîia urechea, întocmai ca o muzică.

Vizitatorii, înainte de a putea intra, trebuiau să se pregătească prin jertfe, prin băi și prin posturi și mai ales prin darurile nelipsite ale lui *Apollo*. Jertfele se făceau în așa fel că, dacă n'ar fi ieșit favorabile la prima dată, trebuiau să se repete; aceasta pentru ca preoții templului să aibă timp să ispitească și să cerceteze pe oaspeți. O jertfă numai atunci era socotită ca favorabilă, dacă vita, stropită cu apă rece tremura din tot corpul său. În sfârșit, se vestia vizitatorilor că zeul îngăduie intrarea. Imbrăcați în haine de sărbătoare, în mijlocul unei muzici sgomotoase, având pe cap și în mâini cununi și flori de dafin, purtând în palme o farfurie împodobită de asemenea cu flori și pe cari era scrisă întrebarea, vizitatorii erau introduși în templu și aci, conduși într'o capelă, despărțită numai printr'un zid de sanctuarul zeului.

Preoții lăsau pe străini aci singuri, iar ei duceau în Pythi-

on farfuriile la Pythia,—aşa se numia preteesa întrebuinţată de preoţi la oracol.—Ea era foarte simplu îmbrăcată şi, înainte de a intra în templu făcea o baie în izvorul Castaliei, se încununa cu cu dafin şi mânca foi de dafin (sau laur) din dafinul dinaintea templului. După această pregătire, se aşeza pe tropod, unde e cuprindeau aburii ce se înălţau din peşteră. Atunci o părăsiau simţurile, preoţii puneau mâna pe ea să o ţie să nu cază, iar ea scoatea nişte urlete şi răgnete. Gura începea să-i spumege, ochii să-i se rotească în cap şi părul să i se sburlească. Din urletele ei se auziau vorbe izolate, pe cari preoţii le însemnau cu grije şi sfinţenie. Uneori furia şi convulsunile Pythiei erau aşa de violente că preoţii, deşi obicinuiţi cu astfel de scene, fugeau plini de groază. Din această cauză, s'a orânduit, cu timpul, ca să slujească la acest altar trei pretese.

După ce Pythia era luată de pe tripod şi adusă la simţire, preoţii căutau să tâlmăcească cuvintele rostite şi împărtăşiau răspunsurile zeului, în versuri, într'o restălmăcire atât de echivocă, încât vizitatorii niciodată nu ştiau în mod lămurit înţelesul răspunsului; aceasta pentru ca preoţii să poată tâlmăci în urmă în alt înţeles răspunsul, dacă nu se potrivea cu cele ce se întâmplau în realitate.

Din pricina multelor şi bogatelor daruri ce au trimis aci regii şi oamenii avuţi, s'au îngrămădit la Delphi bogăţii colosale. În afară de statui de aur şi de argint, cari împodobeau toate locurile din apropierea templelor, s'au adunat aci tot felul de daruri din partea regilor şi a popoarelor lor. Astfel, când odată locuitorii din Phocida s'au năpustit asupra templului dela Delphi şi l'au jefuit, numai din aurul şi argintul topit au câştigat peste 13 milioane de taleri.

3. NAȘTEREA LUI APOLLO

Apollo era fiul lui Jupiter şi al Latonei, născut în insula *Delos*, pe muntele *Cynhtus*.

Indată după naşterea sa, nimfele îl învăliră în scutece de mătase şi în giulgiuri şi-l înfăşară cu faşe de aur, iar zeiţa *Themis* îi dete ca băutura şi mâncare nectar şi ambrosie divină. Aceste mâncări cereşti făcură ca zeului să-i cază îndată faşa şi scutecele şi să păsească, ca un flăcău în floarea vârstei, vestind în gura mare că el e stăpânul chitarei şi al arcului care loveşte la distanţă.

Când s'a coborît depe munte la șes, și când l'au văzut zeii așa de frumos, s'au minunat de o așa făptură deosebită, iar insula Delos nu mai putea de bucurie că zeul și-a ales aici locuința-i favorită. Cu chitara în mână — chitară din care scotea sunete divine — cu capul înclinat cu raze, îmbrăcat în vestimente de aur, Apollo veni în mijlocul zeilor cari îl primiră cu admirație și cu o bucurie nespusă.

Primirea lui Apollo s'a făcut cu un mare alaiu. Din toate părțile răsună muzica și cântecul, iar Muzele umpleau văzduhul cu cântecele lor. Junona și Venus se puseră la joc, iar Artemis-Diana, sora gemenă a lui Apollo, prinse chitara fratelui ei și cânta.

Din acest moment, Apollo luă un loc de frunte printre zeii din Olymp și de câte ori intra între ei cu arcul său întins, toți zeii se sculau de pe fotoliile lor și-l salutau cu respect. Numai Latona, mama sa, și Jupiter, tatăl său, îl priviau stând pe scaune. Latona se scula apoi, îi lua tolba de pe umeri și o pune la o parte, iar arcul i-l atârna pe o coloană în sala zeilor și în urmă îl poftea să șează. Jupiter îi oferea cupa cu nectar.

Din Olymp se duse Apollo mai întâi în Pieria, partea de miază-zi a Macedoniei, o țară plină de văi încântătoare. De aci se coborî în Thessalia, apoi în insula Eubea, dar nicăiri nu găsi un loc potrivit pentru templul său. De aceea, plecă spre Beoția, care, fiind acoperită pe atunci cu păduri dese, nu era locuită de picior de om. Ajungând la izvorul Delphusa, voi să fundeze aci un templu: nimfa izvorului, însă, temându-se ca nu cumva gloria ei să fie întunecată de a zeului, i se adresă cu următoarele cuvinte: „Vrei tu în adevăr, Apollo, să-ți construiești aci un templu? Să știi că nenumărați cai vin să se adape la izvorul meu. Aceștia au să-ți turbure liniștea templului, iar oamenii, cari ar veni la tine, s'ar uita cu admirație mai mult la carele și caii cari vin la mine, decât să se roage la altarele tale. De ce nu te duci mai bine la *Parnas*, unde nu se aude nici zurut de căruță, nici tropot de cal? Acolo ai putea tu să-ți zidești în liniște templul tău“. Apollo primește sfatul nimfei, se duce în *Parnas* și pune temelie de piatră templului său, templu zidit în urmă din marmoră albă, de oamenii cari din toate părțile alergau acolo.

Nu departe de aci era un izvor, unde stetea la pândă un balaur, numit *Python*. Acest balaur vestit s'a născut din nomolul ce rămăsese pe pământ după potopul lui Deucalion, și

se reîntorc și acum sărbătorile vesele a lui Hyacinthus. Cântul de laudă, numit *paean* în onoarea lui Apollo, era însoțit, cu această ocazie, de chitară și de jocuri pantomimice. Sărbătoarea *Hyacinthia* se făcea primăvara, odată cu răsărirea acestor flori.

5. D A P H N E

Cea dintâiu aventură de dragoste a zeului Apollo a fost cu nimfa *Daphne*, fiica fluviului Peneu — malurile acestui fluviu din Thessalia sunt acoperite cu dafini. — Patima lui Apollo pentru această fată n'a fost o simplă întâmplare, ci o răzbunare a zeului amorului, a lui Cupidon. Intr'una din zile Apollo, mândru din cauza isprăvii sale împotriva balaurului Python, zărește pe Cupidon, pe când se căsnia să-și întinză arcul cu săgeți și luându-l în bătae de joc, îi zise: „Dragă băețele, de unde și până unde tu cu arme așa de grele? Tolba aceasta a ta se potrivește mai de grabă cu mine, care pot să pricinuesc răni sigure și fiarelor și dușmanilor, mie care am culcat la pământ, acum de curând, prin nenumărate săgeți, chiar pe năpraznicul Python, cel ce acoperia cu pânțelele său molipsitor atâtea pogoane de pământ. Tu mulțumește-te să aprinzi cu flacăra ta, nu știu ce amoruri, și nu aspira la gloria noastră”.

Fig. 57. — Apollo și Amor:
După o piatră antică gravată.

La aceasta fiul Venerii răspunse: „Arcul tău poate el să rănească orice; al meu te rănește pe tine: și pe cât fiarele sunt mai prejos decât un zeu, pe atât meritul tău este mai mic decât al meu“. (Fig. 57).

Astfel grăi și spintecând văzduhul cu aripa sa ușoară, se opri pe vârful umbros al Parnasului. Scoase din tolba sa două săgeți cu puteri deosebite; una din ele inspiră dragostea, cea de a doua o gonește. Cea dintâiu este de aur și are vârful scântetor, cea de a doua este neascuțită și poartă în vârful ei plumb. Cu cea dintâiu rănește pe Apollo, și-l străpunge până

în măduva oaselor, cu cea de a doua atinge pe fiica lui Peneu, pe Daphne. Apollo e cuprins de patima iubirii, iar Daphne nu putea să auză de numele zeului. Astfel se răzbună Cupidon.

Nimfa Daphne își petrecea, în vremea aceasta, timpul prin păduri, întocmai ca și Diana, vânând la fiare sălbatice și gătindu-se cu blănilor lor. Mii de pețitori îi cerură mâna; ea însă îi refuză pe toți, nevrând să știe nici de iubire, nici de căsătorie. Tatăl ei adesea îi zicea: „Dragă copilă, tu îmi datorești un ginere, tu îmi datorești nepoței“. Daphne, însă, rușinoasă respingând, ca o crimă, gândul de a se mărita, se înroșia până după urechi și se arunca de gâtul tatălui ei și desmierdându-l îi zicea: „Dragă tată, lasă-mă să trăiesc toată viața ca fată mare. Și Jupiter a făcut fiicei sale Diana acest hatâr, de a nu se mărita nici odată“.

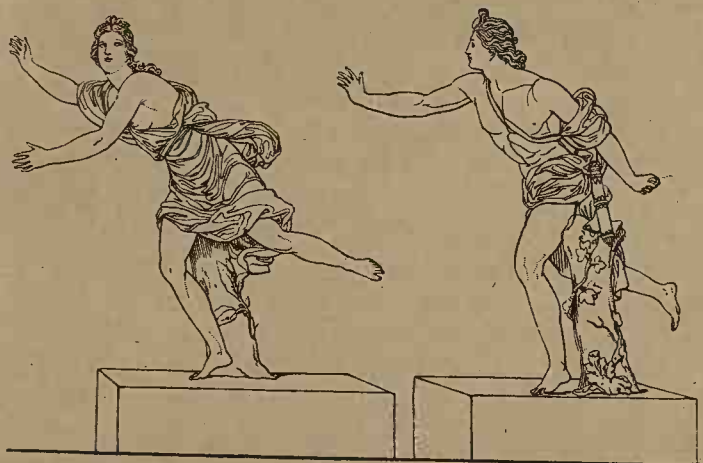
Apollo, în lungile sale preumblări, zări odată pe Daphne și, cum o văzu, se și aprinse de patima de a o avea de soție.

Fusese rănit de săgeata de aur a lui Cupidon. Degeaba însă, căci și Daphne fusese atinsă de săgeata ce purta în vârful ei plumbul cel rece.

Inima zeului era mistuită de flacăra iubirii, întocmai cum mistue focul în timpul verii o șiră de pae sau o grămadă de trestie uscată. Vede cum cosițele de păr din capul Nimfei cădeau neîngrijite pe umerii ei cei albi. „Ce ar fi, își zicea el, dacă aceste bucle ar fi și pieptănate și ar fi și potrivite cu măestrie“. Vede ochii ei strălucind ca două stele, vede buzele ei rumene, — nu-i destul să le vază — îi admiră și degetele și mâinile și brațele pe jumătate goale și ceea ce nu putea vedea îi aprindea și mai mult imaginația.

Daphne, însă, fuge de Apollo. Fuge mai repede decât vântul și degeaba căuta el să o oprească cu vorba: „Nimfă Peneană, te conjur. Nu e un dușman cel ce se ia după tine. Oprește-te nimfă, oprește-te. Mielușaua fuge de lup, cerboaița fuge de leu, porumbița tremurând fuge dinaintea vulturului; fiecare caută să scape de dușmanul său. Eu, însă, nu-ți sunt dușman; iubirea mea cea mare mă face pe mine să te urmăresc. Nenorocitul de mine! Vezi să nu-ți sângereze vr'un ghimpe piciorușele tale delicate. N'ăș vrea să-ți fiu vr'o pricină de durere. Potecile, pe cari tu alergi, sunt aspre. Umblă, te rog, mai încet; potolește-ți fuga și îmi voi potoli și eu fuga mea, te voi urmări mai încet. Cel puțin cunoști tu pe cel ce te place pe tine? Eu nu sunt nici vr'un țaran bătăran dela munte, nici nu sunt vr'un cioban,

ori vr'un păcurar de rând al unor cirezi de vite. Nesocotito, tu nu știi de cine fugi și de aceea fugi. Pământul dela Delphi este al meu, al meu este și Delos și Tenedos, al meu este și palatul dela Patara. Jupiter îmi este tată, prin gura mea se cunoaște și trecutul și prezentul și viitorul. Eu am meșteșugul de a potrive versurile cu melodia lirei; săgețile mele nimeresc sigur; numai o săgeată este mai sigură ca săgeata mea, aceea care mi-a rănit inima. Medicina este invenția mea, sunt doctorul lumii întregi; puterea tămăduitoare a ierburilor și buruienilor mie mi se supune. Ce păcat că amorul meu nu se poate lecu prin nici o buruiiană! Doctoriile cari folosesc tuturor oamenilor nu pot să folosească stăpânului lor“.

Daphne

Fig. 58.

Apollo.

Statul de Guillaume Coustou (în grădina Tuilleries). Paris.

Astfel grăiește el, iar nimfa, ca și când ar fi avut aripi la picior, fuge, fuge iute, lăsând îndărăt pe Apollo cu discursurile lui neisprăvite. (Fig. 59); în fuga-i nebună haina ei, mai suptire decât pânza de păianjen, îi se desface depe corp; zefirul face ca părul ei despletit să-i cadă ca un torent auriu pe trupul ei alb ca laptele și o fac și mai fermecătoare.

Ajutat de aripa iubirii, Apollo începu să-și iuțească pașii, alergând, întocmai cum aleargă fără suflare un ogar când a zărit un iepure fricos. Urmăria pe nimfă fără preget: și puteai să vezi cum cosițele ei fluturând îi mângâiau acum fața, iar ea simția respirațiunea înflăcărată a zeului, care mai mai era să pună mâna pe față.

Deodată, însă, Daphne își pierde orice putere. Obosită de atâta fugă și de atât străpăt, încetează de a mai alerga și de a se mai împotrivi. Își întoarce atunci iute privirile spre apele străvezii ale tatălui său Peneu și îi strigă, cerându-i ajutor:

„Dragă tată, dacă e adevărat că și râurile au putere dumnezeiască, ajută-mă, tată; tu, pământule, deschide-te și primește-mă în sânul tău, sau prăpădește cel puțin această frumusețe a mea, care mă face atâta de plăcută și atâta de dorită, care este cauza nenorocirii mele“.

Zeul rămâne încrămențit. Un mister se săvârșește; căci abia rostise ea aceste cuvinte, când membrele începură să-i amorțească, o scoarță ușoară îi învelește sânul ei delicat; părul îi se transformă în frunze, brațele îi se lungesc și se prefac în ramuri, piciorușele-i, mai înainte așa de repezi, prind acum rădăcini și se înțepenesc în pământ; un vârf de copac îi încoronează capul; nu mai rămâne din ea decât strălucirea frumuseții ei trecute.

Apollo o iubește și așa, metamorfozată, și strângând în brațele sale arborele cel nou, nemai cunoscut până atunci, pare că simția, și supt coajă, bătând încă inima frumoasei Daphne. Încarcă de sărutări arborele care, și acum, părea că îi respinge dragostea și rostește următoarele cuvinte duioase:

„Dacă nu mai poți să-mi fii soție, fii cel puțin arborele meu. De aci înainte, scumpă Daphne, frunzele tale să încunune și buclele capului meu și lira mea și tolba mea cu săgeți. Să fii pe viitor podoaba generalilor Romani, când aceștia, în mijlocul cântecelor de victorie și veselie, vor urca, în cortegiul triumfal, înălțimile Capitoliului. Și, precum capul meu încărcat de bucle, este semnul vecinicei tinereți, tot așa și tu, poartă vecinica cinste a frunzelor verzi. *Laurul* (definul — *Daphne*¹), la aceste vorbe își înclină blând delicatu-i creștet, în semn de aprobare pentru deosebita cinste ce i se făcea. Astfel a ajuns ca laurul să încununeze fruntea tuturor acelor, cari se luptă pentru cinstea și mărirea patriei și a neamului lor.

1) *Daphnis*, fiul lui Mercur, este socotit ca inventatorul poeziei ciobănești, a *poeziei pastorale*. A trăit în Sicilia, iubit de nimfe, iubit mai ales de nimfa *Licke* (*Lumina*). Căsătorindu-se cu aceasta și nerămânându-i credincios, a fost orbit chiar de ea, de soția sa. De aci înainte, a căutat necontenit să-și mângâie durerea, cântând duioase melodii cu flautul său cu două țevi. În cele din urmă, într-o seară, rătăcindu-și pașii, căzu depe o stâncă și muri. — Soarele, — care își paște turmele sale, razele, — în dimineața vieții iubește și e iubit de aurora; aceasta îl părăsește și, apoi, noaptea-l orbește, și, în cele din urmă el dispăre după o stâncă.

6. CHIPAROSUL

Cyparissus, fiul lui Amiclaeus, din insula Cos, iubia o mică cerboaică pe care o îmblânzise și cu care se juca toată ziua, de parte de concetățenii săi și de prietenii săi de aceeași vârstă. O lua de gât, se suia pe ea călare, o gonia prin înverzitele pajști ale insulei și se lăsa să fie gonit de ea. Astfel își petrecea tânărul Cyparissus tot timpul său de dimineața și până seara.

Intr'una din zile cerboaică, obosită de căldură și de alergare, s'a așezat pe iarba verde, la umbra unui copac stufos, să-și odihnească membrele sale delicate. Tânărul Cyparissus, însă s'a supărat că cerboaică a curmat deodată jocul și, mai mult în glumă decât în serios, a pus o săgeată în arcul său și a tras în cerboaică, cu gândul să o sperie. Nelegiuita săgeată, însă, s'a înfipt în trupul fraged al blândului animal și îl răni de moarte. Bietul Cyparissus în zadar mai căuta acum să o readucă la viață; animalul își dete suflarea pentru-totdeauna. Nebun de durere plângea cu lacrimi de sânge pieirea scumpei sale tovarășe. Totul era însă în zadar. Nimenea nu mai putea să readucă la viață pe draga lui cerboaică.

Zei din ceriu, însă, văd tote câte se petrec pe pământ și zeul Apollo îi se făcu milă de atâta tânguire a bietului Cyparissus. Veni să-l mângâe, dar, ce mângâiere mai putea să încapă față de disperarea lui cea mare? Când s'a potolit vr'odată, prin sfaturi adevărate durere? Nenorocitul Cyprissus umpluse văzduhul, umpluse câmpiile, umpluse și pădurile, cu tânguirile sale îndurerate. Totuși ceru un singur lucru dela protectorul său Apollo; ceru hatârul de a nu-i curma nici odată plânsul său de veci. Zeul îi ascultă rugăciunea și cu inima înduioșată îi făgădui că-i va împlini dorința.

Deodată, o minune se săvârșește. Chica tânărului care până acum se resfira ușor pe tâmplele lui albe ca laptele, se prefăce într'o coamă sburlită, într'o coamă țapoasă. Din lacrimile sale ce curgeau neconținut, căzând pe pământ, răsări un arbore falnic, totdeauna verde, a cărui frunte semeată se ridică spre înălțimele cerului. Din când în când, bătută de vânt, își apleacă fruntea, cătând spre pământul din care a ieșit. Tânărul se transformase într'un frumos *chiparos*. Orice durere de aici înainte, este simbolizată de acest cōpac, orice cale a plângerii este împodobită, de aici înainte, cu acest chiparos. Astrul radios al zilei, *Soarele*, privindu-l plin de întristare îi zice: „Tu, pe care te voiu plânge veci-

nie, tu vei fi arborele doliului și simbolul durerilor, al tânguirilor și al întristării“. De atunci a rămas obiceiul de a se pune pe morminte chiparos, sau tuie.

7. LEUCOTHEA ȘI CLITIA

Apollo, soarele, care vede toate, care străbate întreg universul în fiecare zi odată, bătă de seamă, el cel dintâiu, dragostea tainică a Venerei, zeița frumuseții, cu Marte, zeul războiului. El cel dintâiu, descoperi soțului ofensat, lui Vulcan, trădarea soției lui. Ca să se răzbune pentru aceasta pe zeul luminii, Venus inspiră în pieptul lui Apollo o neînvinsă iubire pentru nimfa *Leucothea*, fiica regelui Persilor, Orchamus, al șaptelea descendent al lui Belus. „Tu, Apollo, care arzi cu focul tău tot pământul — cântă poetul Ovidiu — ești ars și tu acum de un foc nestins; tu care ești hărăzit de soartă să vezi toate, nu mai vezi acum decât pe *Leucothea* și-ți ațintești numai, asupra acestei singure fecioare ochii tăi, pe care îi datorezi universului întreg; uneori te ridici pe ceriu mai de vreme decât Aurora, alte ori apui prea târziu în valuri; îți uiți de tine, ca să o privești pe ea și faci ca zilele de iarnă să fie mai lungi chiar decât cele de vară. Câte odată, nu te mai vezi de loc și cu întunericul înspăimântă pepturile oamenilor; și nu pălești, fiindcă ți se împotrivesc imaginea lunii, care este mai aproape de pământ; de sigur iubirea îți dă această culoare“. Atât de răpit era Apollo de grațiile nimfei *Leucothea*.

În regiunile Apusului se întind pășunile grase ale cailor soarelui. Aci în țara Hesperiei, în loc de iarbă, crește ambrozie. Aceasta îi hrănește și le repară membrele obosite din timpul zilei. Pe când patrupezii mâncău hrana cerească și pe când noaptea își făcea rândul, zeul pătrunde în camera de culcare mult dorită, transformat în chipul Eurinomei, mama nimfei și vede pe *Leucothea* între cele 12 servitoare ale sale, torcând cu fusu-i dibaciu urzeală suptire. După ce o sărută, întocmai după cum o mamă sărută pe scumpa sa copilă, zise servitoarelor: „Plecați voi, avem o taină; nu răpiți mamei puțința de a vorbi în secret cu fiica sa“. Servitoarele se supuseră, iar zeul rămase fără martori în odaie. „Eu sunt acela, îi zise, care văd toate: eu sunt ochiul lumii. Crede-mă, îmi plăci“.

Copila se înspăimântă și, de frică, îi cad din mână și furca și fusul. Apollo numai decât își ia fața adevărată și strălucirea-i obicinuită. Frumoasa nimfă, când a văzut scânteierea supra-ome-

nească a celui mai mareț dintre nemuritori, nu se mai împotrivi și consimți să-l ia de bărbat.

Înainte de Leucothea, Apollo, în lungul său drum, iubise însă, în Asia, pe nimfa Clitia, invidiată și invidioasă. Aceasta când simți trădarea necredinciosului ei Apollo, nebună de gelozie și de răzbunare, se îndreaptă către bătrânul tată al rivalei sale și-i denunță cele petrecute.

Nefericitul părinte, Orchamus, zdrobit de durere și de supărare, amenință cu moartea pe fiica sa, Leucothea; în zadar căuta nimfa să se desvinovățească, că fără voia ei a devenit soția zeului, căci nici lacrimile, nici scuzele ei nu putură să îmblânzească furia părintelui obidit. Orchamus, scos din fire, îngroapă de vie pe fiica sa și grămădește deasupra ei o movilă de pământ și de nisip.

Apollo, însă, este mai puternic decât tatăl ei și dă la o parte pământul îngrămădit pe mormântul care zdrobia trupul Leucotheei și aruncând deasupra ei binefăcătoarea căldură a razelor sale se silește să dea viață membrilor înțepenite ale adoratei sale. Contra morții, însă, zeul nu poate lupta și cu o voce disperată îi strigă:

„De vreme ce nu ai putut trăi într'alt fel, te vei preface, scumpă nimfă, în plantă și cu delicatul tău vârf vei atinge cerul“. Zise și stropi cu nectar divin corpul neînsuflețit al Leucotheei și pământul în care zăcea. Indată un vlăstar mirositor îi despică mormântul, își întinse prin pământ rădăcinile sale cele lungi, își înalță fruntea spre ceriu și de atunci crește pe pământ *libanotul* (planta care produce tămâia).

După transformarea Leucotheei, Apollo începu să urască pe Clitia, pentru denunțarea ei, ca una care a fost cauza morții fiicei lui Orchamus. Și, de atunci, a început să fugă de dânsa, deși ea îl iubea cu aceeași patimă. Nenorocita Clitia, zdrobită de greaua durere a disprețului, arsă de nebuna-i pasiune pentru luminosul zeu al zilei, fuge de societatea celorlalte nimfe și singură, rătăcind prin locurile deșerte, cu coșitele despletite, căzute în valuri pe umerii ei de marmoră, urmărește cu ochii pe amantul ei care fuge, fuge neconținut de înflăcăratele ei îmbrățișeri. Nouă zile întregi rămase fără să mănânce, fără să bea și fără să se miște din locul ce-și alesese, privind de acolo pe Apollo, care străbătea regulat regiunile eteriane.

Se spune că picioarele ei s'ar fi înțepenit în pământ; palida culoare care cuprinse figura ei desnădăjduită, colorează acum

rotunda floare ce-i ține loc de față. S'a transformat în *floarea tului*, față de liră, care era întrebuințată în Europa. Marsyas iubitul său soare și cu toate că s'a metamorfosat, mai păstrează încă iubirea ei înflăcărată de odinioară.

8. MARSYAS

Marsyas era personificarea muzicii frigiene și mai ales a *flautului*, față de liră, care era întrebuințată în Europa. Marsyas cânta așa de bine cu flautul său că, la invaziunea Galilor din Galatia în Frigia, făcu să inundeze la sunetul flautului său, apele fluviilor și astfel își scăpă țara de o cucerire sigură.

Ingânat de talentul său, Marsyas a îndrăsnit să se întrecă în cântec chiar cu Apollo și s'au înțeles ca cel învins să fie la bunul plac al învingătorului. Ca judecători au fost alese Muzele. La început, zeul cântă o arie pe lira sa. Marsyas în urmă suflă în flaut și judecătorii încântați de dulceața și noutatea sunetelor pe cari acesta le scotea, îi dădură întâietate. Apollo, însă, izbutind să câștige să li se încuviințeze o nouă probă, adause pe lângă sunetele lirii și cele ale vocii sale divine. Muzele se pronunțară acum pentru Apollo. Marsyas protestă, zicând că a fost vorba numai de cântece cu instrumentul

Fig. 60. — Apollo și Marsyas.
După o piatră antică gravată.

și că e o nedreptate să se compare o singură artă, arta instrumentală, cu două arte, instrumentul și vocea. (Fig. 29). La aceasta zeul răspunse că nu se va folosi de alte mijloace decât de cele întrebuințate de Marsyas și anume de gură și de degete. La a treia probă Apollo fu din nou declarat învingător. Nenorocitul Marsyas fu spânzurat de un pin și jupuit de piele fără milă. (Fig. 60).

Satirii și nimfele plânseră mult moartea lui Marsyas, îl plânseră atâta, până ce lacrimile lor formară un fluviu, care de atunci îi poartă numele, fluviul Marsyas. Flautul nenorocitului frigian căzu în acest fluviu și fu luat de curentul apei. Astfel

Fig. 59. — Apollo Musagetul

Muzeul Vaticanului Roma

ajunse flautul la malurile Sicyonei. Un cioban îl luă și-l consacra templului, dedicat aci lui Apollo.

Din pielea lui Marsyas s'a făcut un burduf, care fu dus în orașul Celene, patria lui Marsyas și așezat pe o coloană. Când cineva cânta din flaut, instrument frigian, acest burduf se mișca în semn de satisfacție, când însă se cânta din liră, instrument european, burduful rămânea într'o desăvârșită nemișcare. Marsyas este reprezentat de obicei împreună cu tânărul Olympus, căruia îi dă lecții de muzică.

9. M I D A S

Midas, fiul lui Gordius, regele Frigiei, era vestit pentru bogățiile sale nenumărate. Colinile muntelui Tmolus și malurile râului Pactolus erau acoperite de nemărginitele lui vii, cari produceau un vin, de care se dusese pomina în toată lumea. Zeul Bacchus, însoțit de droaia satirilor și bacantelor sale, se duse odată să viziteze aceste bogății, se duse să vadă văile roditoare și împrejurimile mănoase ale râului Pactolus care, pe vremea aceea, încă nu purta, ca astăzi, nisip de aur în undele sale. Din ceata zeului făcea parte și Silen. Acesta, despărțindu-se din întâmplare de zeu, s'a pierdut pe drum. Dar, niște păcurari, din partea locului, l-au găsit, clatinându-se din cauza vârstei și mai ales din pricina vinului. Băuse cam mult bietul om. Cum era el cu capul încununat cu flori, ciobanii l-au dus mai mult pe sus la regele Midas, care fusese inițiat, adică introdus în cultul lui Bacchus de către poetii Orpheus din Thracia și Eumolpus din Athena. Midas a recunoscut numai decât pe tovarășul lui Bacchus. — Întruchiparea butoiului — și, timp de zece zile și zece nopți, n'au mai conținut ospetele din cauza sosirii și găzduirii unui oaspe atât de vesel și atât de plăcut.

În ziua a 11-a, când lucefărul de dimineață făcea să pălească armata strălucitoare a stelelor de pe ceriu, Midas plin de bucurie aduce pe bătrânul Silen și îl dă lui Bacchus, care se găsia în roditoarele câmpii ale Lydiei. Vesel că și-a regăsit tovarășul pierdut, zeul, după ce mulțumi lui Midas, îi dăte voie să-și exprime o dorință, oricare ar fi fost ea. „Fă, doamne, zise Midas în prostia sa, ca tot pe ce voi pune mâna să se prefacă în aur“. Bacchus îi împlini numai lecăt dorința, deși îi păru rău că regele nu și-a ales ceva mai bun.

Luându-și ziua bună, Midas pleacă acasă vesel, bucurându-se

de aceea ce era o adevărată nenorocire pentru el. Nu-i venia să creadă în puterea ce o avea și se gândi să facă numai decât o probă. Intr'un stejar nu prea înalt, atârna o ramură verde. O trase jos; ramura se făcu de aur. Luă o piatră dela pământ; în mâinele sale ea se îngălbeni. Atinse o glie; și aceasta se prefăcu într'un bulgăre de aur. Puse mâna pe un spic de grâu: spicul se făcu de aur. Dintr'un pom luă un fruct: numai decât ai fi crezut că fructul e un măr din grădina Hesperidelor. Ajunse acasă: atinse cu degetele ușile palatului său; de aur străluciră ușile. Și băgă mâinile în apă; apa ce curgea din mâinile sale era ca și ploaia de aur ce înșelase pe Danae.

Nu mai putea de bucurie. Lacomul rege nu vedea decât aur. Slujitorii îi întinseră o masă bogată, plină de mâncări și fructe. Când însă, atinse cu mâinele sale darurile Cererei, acestea încep să se întărească și să se prefacă în aur. Când voi să macine cu dinții săi cei lacomi mâncările, acestea, în gura lui, se prefăceau în lame de aur, în cari de geaba își înfigea dinții. Apa și vinul în gura lui se prefăceau tot în aur.

Ingrozindu-se de această teribilă nenorocire, el care era și bogat și sărac în același timp, voi să se lipsească de acest dar al zeului. Dorința lui cea mai mare, devenise acum nenorocirea lui cea mai mare. Nimic nu-i mai putea potoli foamea și o sete grozavă îi usca gâtul; era chinuit de aurul pe care acum nu-l putea să-l sufere.

Ridicându-și atunci spre ceriu mâinile și brațele, cari străluciau încă de aurul ce-l atinsese, adresă lui Bacchus această rugăciune: „Iartă-mă, doamne, iartă-mă; iartă-mă, căci am greșit. Ia-mi înapoi amăgitorul tău dar, pe care mi l-ai dat“. — Zeii sunt totdeauna buni și, lui Bacchus făcându-i-se milă, a iertat lui Midas greșala mărturisită, deslegându-l de darul ce-i dăduse și pe care, desigur, nu i l-ar fi dat, dacă n'ar fi trebuit să-și ție promisiunea către rege: de a-i împlini orice dorință.

„Dacă vrei, îi zise zeul, să te desbraci de acest dar cu care te-a îmbrăcat dorința ta nesăbuită, du-te la râul Pactolus, care udă puternicul oraș Sardes, și suie-te în susul acestei ape, pe colinele munților, până cei vei fi găsit izvorul lui. Aci, la izvor, de unde apa iese mai cu putere, vâra-ți capul în unda plină de spume. Spălându-ți trupul, îți vei spăla și greșala“. Midas dădu ascultare poruncii zeului. Darul ce-l avea regele, trecu acum în apa fluviului. De atunci fluviul Pactolus a început să se îngălbenească. Și, chiar acum, — zice poetul Ovidiu, — în undele fluviului Pactolus

curge aur; iar malurile apei sunt galbene din pricina acestui metal prețios.

După ce Midas a scăpat de nenorocitul dar ce-i dăduse zeul vinului, a început să urască bogățiile, a început să-și părăsească somptuosul său palat și să petreacă mai bucuos în mijlocul naturii, prin livezi și prin câmpii. Aci, începu el să adore pe zeul câmpenesc *Pan*, care petrecea în singurătate prin peșterile munților. Inteligența regelui, însă, rămase aceeași, ca și mai înainte, și prostia sa avea să-i fie fatală pentru a doua oară.

Deasupra mării se ridică măiestros înaltul munte *Tmolus*, ale căruia coline se sfârșesc de o parte la poalele orașului Sardes, de altă parte la poalele micului *Hypaeis*. Aci, pe coastele muntelui *Tmolus* avea obiceiul *Pan*, zeul cu picioarele de țap, să cânte nimfelor adunate în jurul său cântece din fluer și să scoată melodii pline de armonie din trestia sa legată cu ceară. Nimenea nu putea să se întrecă în cântec cu zeul *Pan*: ba, odată, el a avut curajul să provoace la luptă pe însuși zeul muzicii, pe marele *Apollo*. Ca judecător, în această luptă de întrecere a lor, a fost ales bătrânul zeu al muntelui *Tmolus*.

Acesta, având pe părul său alb ca zăpada, o cunună de stejar, se așază pe o stâncă înaltă, fiind înconjurat de jur împrejur de nimfe drăgălașe, de oameni muritori și de femei muritoare. Între aceștia era și regele *Midas*. *Tmolus*, întorcându-și capul spre zeul turmelor, îi zise: „Judecătorul este gata“. Atunci *Pan* își umflă siringa. Sunetele ei câmpenești încântară și fermecară urechile lui *Midas*.

După ce a isprăvit *Pan*, *Tmolus* se întoarse spre *Phoebus*; pădurea întregă — căci capul zeului *Tmolus* era înconjurat de o întregă pădure — se întoarse și ea. *Phoebus*, cu buclele-i împodobite cu laur din *Parnas*, cu tunica-i de purpură de *Tyr*, ce-i atârna până la pământ, având în mâna stângă lira împodobită cu fildeș și petre nestimate, iar în dreapta arcușul, în ținută de artist, atingea cu degetele lui măiestre coardele armonioase ale lirei.

Tmolus, judecător priceput, fiind fermecat de accentele divine, pe care, le scotea *Apollo* se rosti pentru superioritatea lirei. Toată lumea, întreg norodul de muritori, întreaga ceată de nimfe a aprobat judecata zeului *Tmolus*, numai *Midas* se ridică împotriva ei, strigând în gura mare că e nedreaptă. *Delianul Apollo* nu putu să mai rabde ca niște urechi atât de proaste să mai aibă forma urechilor omenesti. De aceea, făcu să se lungească urechile lui *Midas*, să se acopere cu peri albicioși și să fie mișcătoare.

Midas e om în restul corpului; e pedepsit numai în această parte a trupului, să aibă adică urechile unui măgaruș leneș.

Sărmanul rege, fiindu-i rușine de aceste urechi de măgar, atârname pe fruntea sa regală, caută să și le ascundă supt o bandă de purpură. Servitorului, însă, care obicinuia să-i taie părul, n'a putut să-i rămâie acest lucru tăinuit. Dar nu îndrăsnia să divulge secretul, cu toată că grozav ar fi vrut să grăiască. Totuși, ca să-și ușureze sufletul, se duse la malurile unui râu, săpă aci o groapă în pământ, își șopti în ea secretul stăpânului său, acoperi în urmă gaura și plecă liniștit și ușurat de acolo acasă. Această taină, însă, nu ținu mult, căci în acea groapă răsări o pădure deasă de trestie, ale căreia vreaie, la adierea zefirului, șoptiau: „Regele Midas are urechi de măgar; regele Midas are urechi de măgar“. Astfel fu trădat secretul.

10. N I O B A

Toată Lidia era îngrozită de întâmplarea, că Arachne fusese prefăcută de zeița Minerva într'un paianjen. Vestea despre aceasta se răspândise prin toate orașele Frigiei și nimenea nu vorbea decât de această întâmplare. *Nioba*, regina Beoției, cunoscuse pe Arachne, înainte de a se mărita, când, ca fată, trăia la părinții săi, în Maeonia. Dar, pedeapsa Arachnei n'a învățat-o minte, să cedeze zeilor și să-și pue frâu gurii, să nu mai cleve-tească împotriva lor. Multe lucruri o făceau să fie îngâmfată; dar, nici talentul în cântec al bărbatului ei *Amphion*, nici nașterea strălucită a amândurora, — a ei și a soțului ei — nici nemărginita putere a regatului lor, nu o scoaseră atâta din minți, cât a scos-o copiii ei cei mulți și frumoși. Nioba ar fi fost cea mai fericită dintre mame, dacă nu s'ar fi crezut ca cea mai fericită.

Fiica lui Tiresias, profeta *Manto*, care cunoștea viitorul, inspirată de o dumnezeiască pornire, strigase într'o zi, în gura mare pe toate ulițele orașului: „Thebanelor, alergați cu toatele și aduceți Latonei și celor doi copii ai ei, rugăciuni și tămâie; împlețiți-vă părul cu laur; prin gura mea grăiește Latona“. Ascultând de îndemnul ei, toate Thebanele își împodobesc fruntea cu laur, ard tămâie pe altare și rostesc rugăciuni pioase în cinstea zeiței.

Dar, iată că vine Nioba în fruntea unei cete numeroase. E îmbrăcată într'o haină de purpură, țesută cu fir de aur; e frumoasă, deși e supărată; își mișcă măestos capul și cosițele lăsate

pe ambii ei umeri. Se oprește și, după ce plină de îngâmfare își aruncă privirile-i mândre de jur împrejur, zise:

„Ce nebunie v'a cuprins să puneți mai presus de zeii pe cari îi vedeți, pe niște zei, despre cari ați auzit numai vorbindu-se? De ce Latona să fie adorată, să i se facă jertfe pe altare, iar eu să fiu fără tămâie? Tatăl meu a fost Tantal, care singur dintre toți muritorii a putut să stea la masă, alătura de zei. Mama mea este una dintre Pleiade, iar puternicul Atlas, care poartă pe ceafa sa bolta cerească, este bunicul meu. Jupiter îmi este al doilea bunic și mă fălesc că tot pe dânsul îl am de soțru. Popoarele din Frigia, fosta mea patrie, se tem de poruncile mele, iar acum sunt stăpâna orașului lui Cadmus din Beotia. Acest oraș al Thebei, zidit la cântecul melodios al soțului meu Amphion, și poporul care locuiește aci, sunt supt stăpânirea mea și a bărbatului meu. În palatul meu, ori în care parte ți-ai arunca ochii, nu vezi decât bogății nenumărate.

„În sfârșit, frumusețea mea este demnă de o zeiță; mai adăugați la această glorie șapte fete și tot atâția flăcăi și, peste puțin timp, tot atâția gineri și tot atâtea nurori. Gândiți-vă bine, ce mândră trebură să fiu: și voi mai îndrăzniți totuși să-mi preferiți pe fata lui Ceus, un oarecare Titan, pe Latona, care într'o vreme n'a putut găsi, pe tot întinsul pământului, un singur colțisor, unde să poată da naștere copiilor ei! Și ceriul și pământul și mările au refuzat un locșor zeiței voastre. Ea a fost izgonită de lumea întreagă, până ce Delos, de milă, îndurându-se de pribeagă, îi oferii un loc și acela încă nestatornic, zicându-i: „amândouă suntem pribege, tu rătăcitoare pe pământ, eu rătăcitoare pe mare“.

„Ea a devenit mamă numai a doi copii, de abia a șaptea parte din câți am purtat eu în sânul meu. Sunt fericită! Cine ar putea să tăgăduiască, și fericită voi rămânea pentru totdeauna, cine ar putea să se îndoiască de aceasta? Atâta avuție câtă am, mă pune la adăpost de orice nevoie; sunt mai mare, decât ca soarta să mă poată atinge. Oricât de multe mi-ar răpi ea, tot mult mai multe îmi vor rămânea: bunurile mele covârșesc orice teamă. Inchipuiți-vă că din acest popor de copii ai mei s'ar putea răpi ceva: această pierdere nu m'ar putea reduce la doi, ca pe Latona. Cât are ea, e aproape de nimica. Haideti, haideti, părăsiți altarele ei, destule sacrificii ați făcut pentru ea, dați jos laurul de pe frunțile voastre“!

Thebanele se supun și lasă sacrificiile neisprăvite. Fac, însă, ceea ce pot să facă: se închină la divinitate în tăcere și pe ascuns

Latona, supărată și plină de indignare, se urcă pe muntele Cynthus și se adresează celor doi fii ai săi cu următoarele cuvinte :

„Iată eu, mama voastră, așa de mândră de a vă fi dat vieață, eu care în tot Olympul nu dedeam pasul decât uneia, singure dintre zeițe, Junonei, acum mă îndoesc chiar de divinitatea mea. mă îndoesc, dacă mai sunt sau nu zeiță. Aceste altare, pe care am fost cinstită de veacuri, pe viitor vor sta, dragii mei copii, fără jertfe, dacă nu-mi veniți voi într'ajutor. Și nu e numai atâta pricina durerii mele: fiica lui Tantal v'a adus și vouă cuvinte de ocară, a îndrăznit să vă pue pe voi mai prejos decât copiii ei : a cutezat chiar să zică că eu sunt o mamă fără copii; o de ar cădea asupra ei o atare nenorocire; a vorbit ca și tatăl ei Tantal“

Latona ar fi adaus și rugăciuni pe lângă aceste vorbe, dacă Phoebus nu i-ar fi curmat vorba zicând: „Destul. O tânguire mai lungă ar întârzia prea mult pedeapsa ce ea merită“.

Tot astfel grăi și Diana și, numai decât, amândoi înfășurați într'un nour des, despiciând repede văzduhul în sborul lor, se coboră deasupra fortăreții zidite de Cadmus, deasupra Thebei.

Aprape de oras, se întinde o vastă câmpie, bătătorită de umbrelul neconținut al șailor, și frământată de roțile carelor ce alergau aci la curse. În această câmpie, o parte din cei șapte fii ai lui Amphion încălecaseră pe cai ageri și se așezaseră pe șei cu oblânc de purpură și stăruiau la fugă cu frânele pline de fireturi de aur. Unul dintre ei *Ismenos*, cel dintâiu pe care mama sa îl purtase odinioară în sânul ei, pe când voia să întoarcă calul într'un anumit cerc și pe când căuta să facă să asculte de frâu gura plină de spume a animalului, strigă de odată: „Vai“ și o săgeată se înfipse în mijlocul peptului său. Scăpând frânele din mâna-i muribundă, alunecă încet pe șoldul drept al calului, căzând dealungul lui. Cel de al doilea *Sipylus*, la sg. motul săgeții care răsuna prin văzduh, dete frâne calului, întocmai ca un pilot când, la vederea unui nour ce aduce ploaie, desleagă toate pânzele depe catarg, ca să prinză în ele și cea mai mică adiere de vânt. Totul e în zadar; săgeata care nu poate fi înlăturată, îl ajunge și-i străpunge gâtul. Și cum alerga aplecat pe gâtul calului, care fugia mâncând pământ, se rostogolește dealungul gâtului și umplu pământul de sângele său cel cald. Nefericitul *Phaedimus* și *Tantalus*, moștenitorul numelui bunicului său, după ce au isprăvit cursa lor obicinuită, descălecară în arenă, pentru ca să se ia la luptă. Isi unseră membrele cu untdelemn și, în trânta lor, se țineau strânsi unul de altul, piept la piept, când o

Fig. 61 — Nioba
Statuă, muzeul din Florența

săgeată, aruncată din arcul întins, îi străpunsese pe amândoi deodată. Amândoi scoaseră un geamăt adânc, amândoi își lăsară la pământ membrele încovoiate de durere. Amândoi lungiți jos își deteră sufletul. *Alphenor*, lovindu-se cu pumnii în piept, îi vede, aleargă la dânsii, ca să ridice în brațe membrele înghețate ale fraților săi; cade însă și el, împlinindu-și această pioasă datorie. Delianul Apollo îi înfipse o săgeată mortală în cele mai adânci măruntae. Ferul pe care îl trase din rană, scoase și o parte din plămâni, împreună cu sufletul care se împrăstie în aer, deodată cu sângele său. Pe *Dimasichton*, cel cu chica ca de fată, nu-l doboară o singură rană. Fiind lovit în picior deasupra pulpii, pe când căuta să smulgă săgeata fatală, o altă săgeată îl lovi în gât. Tâșnitul sângelui o scoate și pe aceasta afară și o aruncă în sus, spintecând aerul în depărtare. Cel din urmă dintre toți *Ilioneus* își ridicase brațele sale rugătoare spre cer, — deși nimic nu aveau să-i folosească — și începu să implore pe zei. „Ajutați-mă, o zei, vă rog pe toți, — neștiind că nu era nevoie să-i roage pe toți, — cruțați-mă!“. Apollo purtătorul de arc fusese mișcat de aceste vorbe, dar, săgeata aruncată nu mai putea fi oprită. Totuși *Ilioneus* căzu din pricina unei răni ușoare, căci săgeata nu-i pătrunsesese adânc inima.

Fiind vestită de această nenorocire neașteptată, și prin svon și prin doliul poporului și prin lacrimile amicilor săi, *Nioba*, se miră că zeii au îndrăznit atâta față de ea. *Amphion* bărbatul ei, însă, împlântându-și un pumnal în piept, a pus capăt, în același timp, și durerilor și vieții sale.

Vai, câtă deosebire este acum între această *Niobă* și acea *Niobă*, care mai adineaora gonise pe popor dela altarele *Latonei* și, plină de îngânfare, își purta semeții ei pași prin mijlocul *Thebei*, mândră de ai săi. *Odinioară* invidiată de prieteni, acum inspiră compătimire până și dușmanilor ei. Se aruncă asupra cadavrelor înghețate ale fiilor ei și, la întâmplare le dă ultimele sărutări, apoi ridicându-și spre cer brațele-i învinete, zise :

„Satură-te acum de durerea mea, crudo *Latonă*! Satură-te de lacrimile mele, satură-ți inima ta cea fירוasă! Eu mor acum de șapte ori. Tresaltă de bucurie și triumfă, dușmană biruitoare! Dar de ce biruitoare? Deși nenorocită, totuși mie îmi trăiesc mai mulți decât ție, care ești fericită: după atâția morți, eu tot te întrec pe tine“.

Astfel grăi și o săgeată vâjei din arcul întins al zeiței. Sgomotul îngrozi pe toată lumea. Numai *Nioba* rămase nemișcată.

Indrăsneala ei creștea, cu atât mai mult, cu cât îi creștea și nenorocirea. Fucele ei, în haine cernite, cu părul despletit, stăteau în fața rugurilor fraților lor.

Una din ele, pe când voia să smulgă din pieptu-i o săgeată ce-o lovi pe neașteptate, căzu murind peste fratele său. A doua, căutând să mângâie pe nenorocita lor mamă, amuți de odată și corpul ei isbit de o mână nevăzută, se aplecă spre pământ. A treia căutând să fugă, căzu moartă peste corpul surorii sale. Una caută să se ascundă, alta aleargă din colț în colț. După ce moartea făcuse șase victime, lovite de diferite răni, mai rămăsese una, una singură, pe care mama acoperind-o peste tot corpul cu hainele sale, zise :

„Lasă-mi una! Din atâtea fete nu-ți cer decât una singură, pe cea mai mică, singura care mi-a mai rămas“. (Fig. 61).

Pe când se ruga, acea pentru care se ruga, se prăvăli la pământ. Rămase Nioba cu între atâția morți: copiii, copile și bărbat și, din pricina nenorocirilor, împietri și ea. Adierea vântului nu-i mai mișca părul, sângele nu-i mai colora obrazii, ochii îi stăteau nemișcați supt tristele-i gene. Nimic nu mai este viu în ea. Limba îi stă lipită de ceriul rece al gurii. Vinele îi stau fixe. Nici gâtul nu se mai poate îndoi, nici brațele nu mai pot face v' o mișcare, nici picioarele nu mai pot să umble. Chiar măruntaele din înăuntrul trupului ei sunt împietrite. Totuși ea plânge. Un vânt puternic o luă și o duse în patria ei de odinioară. Aci a fost ținută pe un vârf de munte și până și astăzi lacrimile curg pe trupul ei de marmoră.

11. M U Z E L E

Apollo este conducătorul și protectorul celor nouă *Muze*, nouă surori, fiice ale lui Jupiter și Mnemosynei (memoria). La început, muzele au fost nimfe, nimfe ale izvoarelor, cari însă, fiindcă au inspirat pe poeți și pe artiști, fiindcă prin darul lor divin au făcut ca poeții și artiștii să făurească lucrări de o frumusețe uimitoare, lucrări ideale, s'au ridicat peste rangul celorlalte nimfe și s'au prefăcut în muze.

Iată cum le descrie poetul Hesiod, „In Olymp Muzele farmecă prin melodii sublime pe înțeleptul lor părinte, când, cu toate împreună, cântă prezentul, trecutul și viitorul. De pe buzele lor curg, cu o dulceață nemărginită, cântece neîntrerupte; ele umplu de veselie palatul lui Jupiter, stăpânul fulgerului, palat, în care

fac să se reverse accentele lor armonioase și să răsunе vârfurile pline de zăpadă ale Olympului, lăcașul zeilor. Gura lor divină, când se deschide, înalță în slavă și familia cerască a *Geei* și pe *Uranus* cel nemărginit și pe copiii acestuia și pe zeii creatori ai tuturor bunătăților din lume. Ele cântă pe Jupiter, tatăl zeilor și al oamenilor, începând și sfârșind, cu laudele lui, celebrând în în el pe cel mai tare și pe cel mai puternic dintre zei. Ele cântă neamul omenesc, ele cântă și neamul îngrozitor al gigantilor. Astfel farmecă în Olymp inima lui Jupiter, aceste zeițe Olympiene, pe cari Jupiter însuși le-a făcut să se nască, pe cari în Pieria îi le-a dăruit Mnemosyna, stăpâna colinelor roditoare din Eleutheria, aceste fiice ale zeiței memoriei, cari aduc cu sine uitarea neazurilor și potolirea durerilor. De nouă ori a vizitat marele Jupiter pe Mnemosyna, iar când anul fu pe isprăvite, când se împliniră cele nouă luni, zeița dete naștere la nouă fecioare, animate de același suflet, libere de orice grije și având un singur gând, acela de a cânta. Mnemosyna le dete naștere, nu departe de vârful cel înalt al Olympului plin de zăpadă. Aci își au ele palate strălucitoare, aci au ele teatrul danțurilor lor; și tot aci, în apropiere de ele, se găsește locuințele Grațiilor și ale Păcerii. Aci, în mijlocul ospetelor pline de veselie, vocea lor fermecătoare cântă legile Universului și viața divină a nemuritorilor zei. Mândre de glasul lor frumos și de accentele lor melodioase, se urcă de aci, în Olymp. Pământul cel negru răsună la glasul lor și supt picioarele lor se ridică un zgomot plin de farmec, când își îndreaptă pașii spre autorul zilelor lor, spre Jupiter, care, stăpân pe fulgerul scânteietor și pe tunet, biruitor al tatălui său Cronos, a împărțit cu dreptate tuturor zeilor sarcinile și onorurile cuvenite.

„Acestea le cântă în Palatul Olympului muzele, cele nouă fiice ale lui Jupiter: *Clio*, *Euterpe*, *Thalia*, *Melpomene*, *Terpsichora*, *Erato*, *Polyhymnia*, *Urania* și *Calliope*, cea mai frumoasă și mai puternică dintre cele nouă suori¹⁾. Aceasta din urmă lo-

1) *Clio*, muza istoriei, ține în mână a carte.

Calliope, cea cu fața frumoasă, era muza poemelor, destinată să preamărească pe eroi. Șade pe o stâncă din Parnas și pare că se gândește și se pregătește să scrie versuri pe o tăbliță ce o ține în mână.

Melpomene, muza tragediei, ține în mână o mască. (Fig. 62).

Terpsichora, muza dansului și a poeziei lirice, ține în mână o liră.

Erato, muza poeziei amoroase, poartă în mână o liră cu două coarde.

Euterpe, muza muzicii, ține în mână un flaut.

Thalia, muza comediei, încununată cu iederă, având într-o mână un

cuște alături de regii cei mai mari. Când fiicele marelui Jupiter voesc să favorizeze pe vreunul din acești regi, îndată după nașterea acestora, ele varsă pe limba lor rouă dulce; din gura lor cuvintele curg atunci mai dulce decât mierea. Norodul, când ei judecă certurile șiși pronunță judecata lor cea dreaptă, îi admiră. Ei vorbesc atunci cu autoritate, și înaintea vorbelor lor cad îndată cele mai mari vrăjmașii. Căci în aceasta stă înțelepciunea unui rege, ca să facă dreptate popoarelor apăsate și, când vorbește el în piața publică, toți să se supue vorbelor lui convingătoare. Când merge prin oraș, să fie cinstit, ca și un zeu cu respect și iubire, și în mijlocul mulțimii el să fie cel dintâiu. Astfel sunt darurile pe cari le dau oamenilor muzele. Dela muze și dela Apollo ne vin poezii, stăpânitorii lirii; dela Jupiter vin zeii. Ferice de muritorul pe care îl îndrăgesc muzele. Din gura lui curge vorba dulce. Când aveți vr'un necaz, când sunteți triști, când vr'o durere seacă inima voastră, dacă vre-un preot al muzelor vă cântă povestea celor dintâi oameni și binefacerile locuitorilor Olympului, vă uitați de supărări, nu vă aduceți aminte de necazuri și numai decât vă schimbați prin binefacerea divină a acestor zeițe.

Locuințele muzelor erau pe munții Helicon, Parnas, Pind și Pierus. Calul într'aripat *Pegas*, pe care nu încalică decât poezii, păștea deobicei pe acești munți.

12. P I E R I D E L E

Muzele stăteau odinioară de vorbă cu zeița Minerva când de odată dintr'un copac înalt se păru că o voce, salută pe zeiță. Fiica lui Jupiter își ridică ochii și căută să văză, de unde vin aceste sunete așa de bine rostite; credea că e o voce de om. Era însă de pasăre. Era un glas de *coțofană*, una din cele nouă surori, prefăcute în coțofene, cari își plângeau soarta și cari agățate pe crăci de arbore, imitau vocea omenească. Minerva fu cuprinsă de mirare. Una dintre muze, însă, îi povesti următoarele:

„Acestea, fiind biruite de curând într'o luptă, au sporit numărul păsărilor. Tatăl lor a fost bogatul *Pierus*, rege în câm-

baston, în cealaltă o mască comică, era prezentată ca o fată tânără, în plină veselie. (Fig. 63).

Polyhymnia, muza elocinții și a muzicii, era îmbrăcată într'o mare manta și încununată mai întotdeauna cu o ghirlandă de trandafiri. (Fig. 64).

Urania, muza astronomiei (*Uranos*, ceriu), era îmbrăcată într'o haină de azur, cu capul încununat cu stele și ținea în mâini un glob, pe care părea că-l măsoară.

Fig. 63. — Thalia

Statuă, muzeul Vaticanului, Roma

piile dela Pella, iar de mamă au avut pe Evippe din Paeonia. Îngâmfându-se prosteste de numărul lor, străbătură orașele Hae-moniei și ale Achaiei și veniră până aci, provocându-ne la luptă cu următoarele vorbe obraznice : „Incețați odată de a mai păcăli norodul nepriceput cu dulceața goală a cântecelor voastre : dacă vă încumetați, poftiți de vă luați la întrecere cu noi. Nu o să ne biruiți nici prin măestria cântecului, nici prin glas, și apoi și numărul nostru e egal cu al vostru. Dacă veți fi învinse, să ne lăsați nouă *Izvoarele Hippocrenei* și *Aganippeii*, iar dacă veți fi învingătoare, luați în stăpânire câmpiile Emathiei până la munții Paeoniei, acoperiți deapururi cu zăpadă. Judecători fie-ne nimfe!”.

Ne era rușine să ne luăm la luptă, dar și mai rușine să refuzăm lupta. Nimfele alese ca arbitri, jurară pe fluvii și se așezară pe sdaune tăiate în stâncă vie. Apoi, ridicându-se fără să fi fost aleasă prin sorț, Pierida, care ne provocase la luptă, începu să cânte războaiele zeilor; ridică în slavă, pe nedrept, pe Giganti, înjosește faptele puternicilor zei, istorisește cum Typhaon, ieșit din măruntaele pământului, a băgat în sperietți pe locuitorii cerului, cum aceștia au luat-o la fugă, cum de abia și-au găsit un refugiu în Egipt, pe malul Nilului.

Povestește, cum monstrul, născut din măruntaele pământului, a venit și aci și cum zeii, ca să scape, au trebuit să se metamorfozeze în diferite chipuri de animale. Șeful turmii, zicea ea, era însuși Jupiter, de aceea este el cinstit, până în ziua de astăzi, în Libia, supt forma lui *Ammon*, cu coarne în frunte. Apollo se prefăcuse într'un corb, fiul Semelei, Bacchus, într'un țap, sora lui Phoebus în pisică, fiica lui Saturn într'o vacă albă, Venus în pește, iar Mercur se ascunse sub aripele unui ibis.

Așa cânta fiica lui Pierus, iar la vocea sa se adăuga și sunetul de liră. Trebuia să începem acum noi. Dar, poate, ziseră muzele Minervei, tu n'ai răgaz să ascuți și cântecele noastre. — „Nu, răspunse Minerva, nu vă opriți de a-mi cânta subiectul cântecelor noastre“, și se așeză la umbra unui copac, pe care îl adia vântul. Muza începu să cânte misterioasa răpire a Proserpinei.

Cântecul muzelor era parcă dumnezeesc. Cerul și pământul ascultau cu urechile ațintite. Stelele se opriră din mersul lor, ca să asculte și ele. Marea și râurile își opriră murmurul. Heliconul de bucurie începu să se umfle și ar fi atins, înălțându-se, chiar cerul, dacă Neptun, zeul mării, n'ar fi trimes pe Pegas, ca să împiedice urcarea muntelui. Acesta veni și lovi Heliconul cu co-

pita sa. Muntele atunci se potoli. Din lovitura de copită ieși isvorul *Hippocrene*, din a cărui apă toți câți beau deveneau inspirați.

Nimfele, în unanimitate, se rostiră pentru cântecul muzelor. Pieridele însă începură să insulte divinitățile Heliconului. „Fiindcă pentru voi, zice atunci Calliope, este prea puțin de a fi fost biruite, și fiindcă ne mai și insultați, nu vom mai răbda ocara voastră și vă veți lua pedeapsa“. Pieridele primesc amenințarea muzelor cu un hohot de râs. Voiau să vorbească și, pe lângă insultele lor, aveau să mai adauge și amenințări obraznice. De odată, însă, se văd transformate în *coțofene*. Păstrând mereu aceeași dorință de a vorbi, ele fac să răsunе pădurile de strigătele lor cârâitoare

13. P H A E T H O N

Helios — soarele — a avut cu frumoasa nimfă *Clymena* un fiu, numit *Phaëthon*, strălucitorul. Acesta era grozav de fudul și de îngâmfat din cauza nașterii sale. Intr'una din zile, luându-se la sfadă cu Epaphus, un fiu al lui Jupiter, acesta ridică bănueli în privința originii lui, spunându-i că e îndoială, dacă este fiu de zeu. Cu lacrimile în ochi la sfatul mamei sale, băiatul Phaëthon se duse să găsească pe tatăl său, pe care să-l roage să dea lumii întregi o probă, că în adevăr el este fiul său. Soarele mișcat de mâhnirea și supărarea fiului său, se jură pe Styx, fluviu din Infern, că îi va da orice probă ar cere. Phaëthon îi ceru numai decât carul, ca să lumineze lumea pentru o zi. Soarelui i-a părut rău de jurământul ce a făcut, și clătînând de trei ori din capul său plin de raze, zise; „Dorința ta arată că făgăduiala mea a fost nesăbuită. Ah! dacă aș putea să nu o îndeplinesc! Îți mărturisesc, dragă băiete, că numai acest lucru ți l-aș refuza. Totuși, am datoria să-ți atrag luarea aminte, cât de primejdioasă este dorința ta. Ceri un lucru prea mare, dragul meu Phaëthon, care nu se potrivește nici cu puterile tale, nici cu vârsta ta de copil. Tu ești muritor, iar ceea ce ceri este treabă de zeu nemuritor. Tu, în nesocotința ta, ceri mai mult decât nu îndrăsnesc nici chiar zeii să ceară. Oricâtă încredere ar avea fiecare în puterile sale, nimenea afară de mine nu poate să stea în carul de lumină. Nici chiar Jupiter, stăpânul Olympului, care cu mâna sa teribilă aruncă fulgerile nimicitoare, n'ar putea să conducă acest car. Și pe cine avem noi mai mare decât Jupiter? La începutul cursii, drumul este greu, drum pe care dimineața deabia pot să-l urce

Fig. 64. — Polyhymnia
Statuă, muzeul Vaticanului, Roma

caii odihniți. În mijlocul cerului, înălțimea este colosală. Din această înălțime, privind marea și pământul, eu însu-mi mă cutremur și inima-mi rece mi se bate de groază. Spre sfârșit, calea e repede și are nevoie de un cărmaci priceput. Chiar zeița mării, Thetis, care de obicei mă primește în brațele sale umede, se teme să nu cad peste cap. Mai pune pe lângă aceasta că și cerul se învârtește neconținut și târăște după sine stelele cele înalte și le face să se învârtească cu o mare iuțeală. Eu mă las pe spate și numai astfel pot să birui iuțeala ameteitoare.

Inchipuește-ți că ți-am dat carul. Ce o să faci? Vei putea tu să lupți împotriva învârtirii polilor și să învingi repeziciunea osiei ceriului. Tu îți inchipuești poate că ai să întâlnești în drumul tău dumbrăvi și orașe și palate și altare încărcate cu daruri.

Fig. 65. — Helios și Stelele.

Desemn pe un vas. Muzeul britanic, Londra.

Calea e presărată de primejdii și monștri îngrozitori. Telegarii mei, vărsând foc din gură și din nări, sunt greu de mânat; de abia mă rabdă pe mine, când se înferbântă, și gaturile lor nu suferă hățurile. Deaceea, dragul meu, nu mă face să-ți dăruiesc un dar primejdios. Câtă vreme mai ai putință, schimbă-ți această dorință. Fără îndoială, tu vrei o dovadă că ești născut din sângele meu. Oh ar această teamă a mea poate să-ți slujească drept dovadă, că îți sunt tată. Ia, privește în fața mea. O, de ar da zeii ca ochii tăi să poată pătrunde în adâncul sufletului meu și să poată desprinde de acolo îngrijorările mele părintești.

În sfârșit, privește bogățiile lumii și cere ceva din atâtea și atât de mari bunuri din ceriu, de pe pământ și din mare. Nimic nu ți se va refuza. Numai acest singur lucru, te sfătuiesc să nu-l

ceri, lucru care pe adevăratul său nume este o pedeapsă, nu o cinste; o pedeapsă ceri, dragă Phaëthon, nu un dar... nenorocitul, de ce îmi strângi gâtul cu brațele tale desmierdătoare. Nu mai sta la îndoială; am jurat pe undele lui Styx și vei primi ceea ce ți-am făgăduit. O, dacă ai dori ceva mai cuminte“!

Astfel grăind, își sfârși povăța. Phaëthon stăruiește totuși în hotărârea sa și arde de dorința de a se sui pe carul tatălui său. Phoebus se împotrivi cât putu, dar în cele din urmă, cedând a condus pe tânăr la car, opera măiastră a marelui Vulcan. Osia carului era de aur, de aur oiștea, de aur obezile, spițele de argint.

F g. 66 — Căderea lui Phaëton.

Piatră gravată, Muzeul din Florența.

Chrisoliții și piatrile nestimate, așezate cu măiestrie, străluciau de lumina clară a soarelui.

Pe când îndrășnețul Phaëthon admira și examina cu deamănuntul lucrarea, iată că Aurora, care veghia ză neconținut, deschide porțile purpurii ale Răsăritului roșatic și sălile cele vaste pline de trandafiri. Stelele se risipesc. Cetele lor le strânge Luceafărul, care, el cel din urmă, se retrage de pe bolta cerească. Când soarele văzu universul înroșindu-se și oarecum întunecându-se coarnele lunii, poruncește Horelor iuți să înhame caii. Zeițele grăbite îi aduc la îndeplinire porunca; aduc dela ieslele cerești telegarii ce vărsau foc și, sătui de ambrozie, îi înhamă cu

hamuri zăngănitore. În urmă. Phoebus stropi pe fruntea fiului său câteva picături de esență divină și-l făcu astfel să nu-l atingă razele arzătoare ale soarelui și-i puse pe cap cununa sa de raze. Apoi, scoțând din pieptul său un suspin adânc, îi zise: „Dacă ai putea să ascuți cel puțin de ultimele sfaturi ce-ți dau! Folosește-te cât mai puțin de biciu și cât mai mult de frâne. Căi merg dela sine; toată greutatea stă în a ști să-i oprești“.

Cei patru cai ai soarelui Pyrois, Eous, Aethon și Phlegon umplură văzduhul de nechezatul lor și de flăcările lor și loviră cu piciorul barierele Răsăritului. Simt, însă, numai decât că, în carul pe care îl trag, nu se găsește vizitiul de mai înainte și, părăsind calea pe care ei erau obicinuiți să umble, o apucă cu o iuteală uimitoare pe drumuri necunoscute. Phaëton băgând-o pe mâneacă îngâbeneste; când, însă, observă zodia scorpionului, care părea că-l amenință cu coada încovoiată și ascuțită, groaza ce o simți îl făcu să lase frânele. Căi simțindu-le libere pe spatele lor și văzându-se fără conducător se ambelează înspăimântător și, acum se ridică până la stelele de pe ceriu, acum se scoboară spre pământ, pe care aproape îl ating. Iarba se usucă, arborii sunt arși, pământul se scorojește, orașele se aprind, pădurile și munții sunt în flăcări, ținuturi întregi sunt uscate pentru totdeauna; mări întinse seacă și deșerturile de nisip le iau locul. De atunci locuitorii din Africa s'au înroșit la piele și culoarea

ce au primit-o cu acest prilej nu li s'a mai putut schimba. Nilul îngrozit se retrase la marginea lumii și-si ascunse izvorul, care de atunci n'a mai putut fi descoperit¹⁾. Nimfele se uită buimăcite cum izvoarele lor seacă, iar fluviile nu-și mai pot rostogoli în torenți apele lor. Neptun mâniat, de trei ori voi să-și scoată din

Fig. 67. — Phaëtusa.

După o statueta de Théodon,
Muzeul Luvrului, Paris.

¹⁾ În antichitate nu se cunoșteau izvoarele Nilului.

mare brațele sale vânjoase; de trei ori zăduful îl sili să-și caute un refugiu în adâncimea apelor sale.

Văzând Jupiter prăpădul lumii întregi, voi să facă să cadă ploile sale pe pământ, dar nu mai existau nici nouri, nici vapori. Atunci puse mâna pe fulger și trăsni pe Phaëthon, care căzu prăvălindu-se din carul său (Fig. 66). Sărmanul soare cuprins de durerea care i-o pricinui moartea fiului său, nu mai voi să lumineze pământul și nu-și reluă serviciul, decât după un ordin sever al lui Jupiter.

Surorile lui Phaëthon atât de mult se mâhniră de moartea fratelui lor, că, timp de patru luni, nu putură să-i părăsască mormântul. Cum plânseră mereu în același loc, simțiră încetul cu încetul, că picioarele lor prind rădăcini, ca un arbore, și că trupurile lor se acoperă cu coaje (Fig. 67). Lacrimile ce curgeau din acest arbore nou se întăriră la soare și deveniră tot atâtea boabe de *chihlibar*. Eridanul le primi în apele sale și de aceea erau căutate aci, pentru ca din ele să se facă giuvaericele pentru damele romane.

Regele *Cygnus*, un prieten al lui Phaëthon, fu martorul tuturor acestor minunății. Catastrofa ce s'a întâmplat fiului soarelui atât de mult l'a mișcat că, în ura sa pentru foc, a trăit mereu cufundat în apă rece. Nepărăsind deloc apa, corpul său a început să se metamorfozeze. S'a prefăcut în *lebedă*. (*Cygnus* = cygne, lebedă).

14. ASCLEPIOS-AESCULAPIUS

Coronis era o nimfă de o frumusețe răpitoare. Apollo văzând-o a îndrăgit-o. Corbul, însă, pasărea favorită a zeului, alergă într-o zi la stăpânul său și-i spune că a văzut pe *Coronis* în brațele unui flăcău din Thessalia. La auzul acestei nelegiuiri, Apollo lăsă să-i cadă cununa de lauri de pe cap, se schimbă la față, lira îi alunecă din mână, îngălbenește și o ură nebună îi frământă sufletul. Pune mâna pe armele-i cunoscute, întinde arcul încovoiat și străpunge pe *Coronis* cu o săgeată ucigașe. Nimfa rănită scoate un gemet, trage ferul din rană și un val de sânge înroși membrele ei cele albe. „Trebuia să-mi ispășese greșala, o Phoebus, strigă ea, însă, numai după ce aș fi devenit mamă. Doi inși murim acum deodată”. Astfel grăi; și, împreună cu sângele seu, îi se scurse și viața; moartea cea rece îi cuprinse trupul ei neînsuflețit.

Fig. 68. — Asclepios-Aesculapius
Statuă, muzeul din Neapole

Bietul Apollo se căi de fapta sa; era însă prea târziu. Se blestemă pe sine că a dat crezământ destăinuirii și că s'a înfuriat până într'atâta. Blestemă și pe corb, că îi adusese acea învinuire urită și că a fost pricina furiei sale; își blestemă și săgeata și arcul și mâna și, împreună cu mâna, lovitură-i ne bună. Apoi cu sufletul îndurerat ridică pe Coronis de jos, o strânge în brațe și cu leacuri cam târzii, caută să înlătore legile destinului. De gâmba, însă, întrebuintează el toate secretele artei sale doftoricești. Zadarnică îi rămâne orice încercare. El vede pregătindu-se rugul, pe ale cărui flăcări aveau să arză ultimele rămășițe ale iubitei sale. Atunci scoase din adâncul inimei sale gemete — căci lacrimile nu se cade să scalde fața zeilor nemuritori — întocmai precum mugește o juncă, atunci când vede legănându-se în aer maiul, care are să isbească cu o lovitură puternică capul vițelului său de lapte.

După ce a stropit trupul femeiei cu miresme, destul de neplăcute pentru sine, după ce i-a dat ultima sărutare, după ce a plătit tributul durerii pentru fapta sa nedreaptă, Apollo n'a îngăduit ca același rug să prefacă în cenușe și fructul amorului său. De aceea, a scos fătul din pânțelele mamei și din flăcări și l-a dus în peștera *Centaurului Chiron*, căruia i l-a dat să-l crească. Pe corb, însă, care se aștepta să-și primească răsplata pentru credința sa, l-a pedepsit, oprindu-l de a se arăta printre păsări în pene albe, cum era până atunci.

Centaurul era tare mândru că avea de elev o vârstare de zeu și slujba sa îi producea o mare plăcere. Iată, însă, că sosește gătită, cu bucle blonde ce-i atârnav pe umeri, fiica Centaurului, născută odinioară de nimfa *Charicla*, pe malurile unui fluviu repede și pe care mama sa o botezase *Ocyrhoe* (care curge repede). Nu numai că aceasta cunoștea secretele tatălui său, dar chiar putea să cânte legile viitorului. Indată ce-a simțit aprinzându-se în sufletul ei de fecioară delirul profetic, îndată ce s'a încălzit din suflul zeului, pe care îl purta la sân, aruncându-și ochii spre copil strigă: „Crești, copile, pentru mântuirea lumii întregi! câți oameni nu o să-ți datorească ție viață! Tu vei putea să readuci sufletele în trupurile moarte. Dar, îndrăzniți să faci aceasta odată, împotriva voinții zeilor, fulgerul bunicului tău te va împedeca de a o mai face pe urmă. Din zeu ce ești, vei ajunge un corp fără suflare. Apoi iarăși te vei face zeu și de două ori îți vei reînoi destinul. Și tu chiar, prea scumpul meu părinte, *Chiron*, tu care nu ești muritor și care ai fost creat prin legea mașterii

tale, ca să vezi perindarea vecinică a veacurilor, ai să dorești odată să fii muritor, atunci când sângele unui șarpe veninos, străbătând în corpul tău printr'o rană, te va face să suferi dureri grozave — O săgeată de a lui Hercule, înmuiată în sângele hydrei căzându-i pe picior, îi făcu o rană incurabilă ; din cauza chinurilor se rugă zeilor să-l lase să moară, ceea ce nemuritorii îi împliniră, făcându-l să apară pe cer supt *Constelațiunea Săgetătorul* — deși nemuritor, zeii te vor supune legilor morții și cele trei Parce vor tăia firul zilelor tale”.

Li mai rămânea să desvălească și alte mistere ; un suspin adânc îi ieși din piept și lacrimi îi începură să-i curgă pe obraji. „Destinul mă oprește, zise ea, mă împiedecă de a vorbi mai mult. Nu mă mai pot folosi de limba mea” Ocyrhoe plăti scump destăinuirea zeilor. Mânia lor o simți numai decât, căci fu transformată într'o *iapă*. Voi să geamă, dar nu putu decât să necheze. Degetele îi se adunară într'una, unghiile reunite se rotunjiră în copită, gura îi se mări, gâtul îi se lungi, trena rochii îi se transformă în coadă, iar din părul capului ei se formă o coamă ce-i atârna pe partea dreaptă a gâtului.

Vestea despre nașterea unui zeu care poate să vindece toate boalele și chiar să învieze morții, s'a răspândit îndată. Lume din toate părțile venia la *Epidaur*, locul de naștere al zeului, ca să fie vindecată de arta lui miraculoasă. Dar mai ales învierile i-au făcut lui *Esculap* o reputație colosală. Când însă, voi să învieze pe Hippolit, fiul lui Theseu, omorât de un monstru zeul infernului Pluton se duse la Jupiter și se plânse că *Esculap* împieteează asupra drepturilor sale și că, dela nașterea acestui zeu, îi se împuținează supușii. Jupiter găsi fundată plângerea fratelui său Pluton și cu fulgerul său fulgeră pe *Esculap*. Partea divină se ridică în cer, iar partea omenească muri.

Când a aflat *Apollo* că fiul său *Esculap* a fost fulgerat de Jupiter, s'a supărat grozavi și, luându-și tolba și săgețile, a plecat să se răzbune. S'a dus deadreptul la Cyclopi, cu gândul să-i omoare pe toți, de oarece ei au făurit fulgerile lui Jupiter.

Jupiter, însă îl goni din ceriu, pentru această răsvrătire, și-l sili astfel să ducă o viață de muritor, fiind obligat să-și câștige pâinea de toate zilele, păscând turmele lui Admet, regele Thessaliei. După ce petrecu astfel mai mult timp pe pământ, într'o condițiune destul de umilă, Jupiter îl iertă, în cele din urmă, și-i dăte voie să se urce iar în ceriu.

Esculap (Fig. 68), însoțit de obicei de fiica sau soru-sa Hygia (Fig. 69), (de unde numirea de Higienă) este reprezentat având în mână un baston, împrejurul căruia este încolăcit un șarpe. Șarpele este socotit ca emblema a medicinei.

Intr'un din zile, se zice că Esculap, găsindu-se la un bolnav, un șarpe veni la el și se încolăci împrejurul bastonului lui. Zeul îl omorî. Nu mult după aceea, un alt șarpe sosi, aducând în gură o iarbă care înviă șarpele mort. Esculap văzându-i minunata însușire, luă iarbă și se folosi de ea.

Dealtfel nici odată șerpilor din Epidaur nu făceau rău omului. În templul zeului, din acest oraș, se adunau oamenii, în orele lor libere, întocmai cum se adună astăzi oamenii prin cafenele.

La Roma pe la anul 292 înainte de Christos, bântuia cu furie o mare epidemie. Nu se putu găsi nici un leac pentru această boală. Atunci alergară să ceară

sfat dela oracol. Acesta le dete povața să aducă pe Esculap dela Epidaur și să-i zidească un templu. O deputațiune fu trimisă numai decât în orașul din Argolida. Pe când deputațiunea stătea și admira statua zeului, ieși un șarpe de supt ea, se furișă prin oraș și de aci se îndreptă spre corabia Romanilor, încolăcindu-se în cabina soliei romane. Aci stătu nemșcat în tot timpul călătoriei spre Roma, și când corabia se apropia de țărmul Tiburului, șarpele sări din ea și se furișă între trestiiile din insula Tiberină. Molima încetă îndată. În locul unde se furișă șarpele, se zidi un templu zeului Esculap.

Fig. 69. — Hygia.

După o piatră antică gravată.

Labirintul.

Pe o monedă antică.

VIII. ARTEMIS-DIANA

NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEIȚII

Fiică a lui Jupiter și a Latonei s'a născut de odată cu fratele său Apollo, în insula Delos. Pe când era încă mică și stătea pe

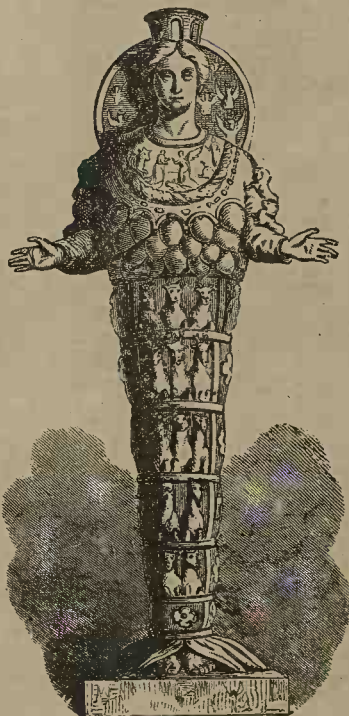

Fig. 70. — Diana din Ephes.
După o statuă de marmoră,
Muzeul Vaticanului, Roma.

genunchii tatălui său, începu să-i facă următoarea rugăciune: Prea bunule tată, fă ca fiica ta, să rămână totdeauna fecioară, să aibă tot atâtea nume cât are și fratele meu Phoebus. Dă-mi ca și lui un arc și săgeți. Nu trebuie tu, iubite tată, nu trebuie tu să înarmez pe fiica ta. Se vor grăbi de sigur Cyclopul să-mi făurească arcuri, să-mi fabrice săgeți. Dă-mi ca semn deosebit al meu, să port o faclă, să îmbrac o tunică cu ciucuri, nu mai lungă decât până la genunchi, pentru ca să nu mă împiedice în mersul meu, când voi fi la vânat. În suita mea să ia parte șasezeci de Oceanide, în vârstă de a nu avea cingătoare — fetele purtau cingătoare numai după ce ajungeau în vârstă de măritat. — Fă ca alte douăzeci de nimfe să fie în serviciul meu, ca să-mi păzească încălțăminta și câinii mei credincioși, când nu voi fi la vânat de râși și de cerbi. Dă-mi mie munții. Orașe nu cer, decât unul singur, după alegerea ta. Diana se va scobori rareori în orașe. Locuința mea vor fi munții, în orașe nu mă voi duce decât atunci când mă vor chema femeile". (Fig. 70 și 71).

Fig. 71. — Diana din Versailles
Statuă, muzeul Luvrului, Paris

Diana numită și *Phoebe* se confunda uneori cu *Semele*, luna, după cum fratele său, *Phoebus-Apollo*, se confunda cu *Helios*, soarele.

Semele era o fecioară care iubia pe un tânăr, *Endymion*, soarele adormit, când se ridică pe ceriu luna. Acest tânăr, întruchiparea somnului, era un păstor de o frumusețe rară, care dormia neconținut în răcoroasele peșteri ale muntelui *Latmus* din *Asia Mică*. Luna îndrăgindu-l venia în fiecare noapte să-l privească și să-l admire și nu putea să-și sature patima de a se uita la el. Cu razele sale îi smulgea pe furis câte o sărutare, fără însă să-i turbare somnul.

În timpul zilei *Endymion* se ocupa cu vânătoria și, când se obosia, venia să se culce la umbra unui arbore în peștera-i obișnuită. Astfel ducea acest păstor tânăr o fericire, pe care i-o invidiau și zeii și oamenii. Era fericit, căci era vecinic tânăr și frumos. Se zice că *Jupiter* dându-i să-și aleagă felul de viață ce i-ar fi convenit mai mult, *Endymion* ceru să fie nemuritor, să nu îmbătrânească niciodată și să fie afundat într'un somn fără sfârșit.

2. A C T E O N

Autonoe, fiica regelui *Cadmus*, din *Theba*, a născut cu *Aristeu*, zeul turmelor și al semănăturilor, un copil de o frumusețe rară, pe *Acteon*, pe care l-a dat să-l crească centaurul *Chiron*. Acesta a învățat pe copil multe lucruri folositoare, dar, mai presus de toate, l-a deprins cu vânătoria, pentru care *Acteon* căpătă cu timpul o adevărată patimă. După ce se făcu mare și se întoarse acasă, în *Theba*, la mama sa, și-a continuat aceeași ocupațiune și aci. Ținea acasă o haită de cincizeci de câini, de cea mai bună rasă și, fiind muntele *Citheron* în apropierea orașului *Theba*, tânărul *Acteon* în fiecare zi o pornia de dimineață la vânat acolo. După ce se obosia, se așeza pe o stâncă lângă un izvor cu apa limpede, numit *Gargaphia*, izvor care multă vreme a purtat numele tânărului *Acteon*.

Dar, tot acest izvor era consacrat și zeiței *Diana*. Aci în apele limpezi și cristaline ale izvorului, venia și zeița să se scalde și să se răcorească de oboseală, după o zi de vânat. Aici, zeița se desbrăca și însărcina pe o nimfă cu paza armelor sale și pe o a doua cu paza hainelor. (Fig. 72). Alte două nimfe îi descălțau sandalele din picioare. Nimfa *Crocale* îi lega cosițele cu o ben-

tiță. Nimfele Nephele, Hyale, Rhanis, Psecas și Phiales scoteau apă în urnele lor și-i stropeau corpul ei obosit.

Intr'una din zile, pe când Diana se spală în apa obicinuită, iată că, din nenorocire, Acteon, nepotul lui Cadmus, sfârșind de vânat, veni la izvorul răcoros al Gargaphiei. De abia a intrat în peștera, de unde șipotește apa izvorului, când nimfele rușinându-se că le-a văzut un om, începură să se lovească în piept, să umple dumbrăvile de țipetele lor neașteptate și, strângându-se împrejurul Dianei, să o acopere cu corpurile lor. Dar zeița, mai înaltă decât ele, le întrecea pe toate. (Fig. 73).

Fig. 73. — Diana și Acteon.

Tablou de Albano, Muzeul Luvrului, Paris.

Cum e culoarea unui nou, așezat în fața soarelui și isbit de razele lui, cum e culoarea Aurorii purpurii, tot astfel a fost și culoarea obrazilor Dianei, când a fost văzută goală de privirile unui muritor. Deși a fost acoperită de mulțimea tovarășelor sale, totuși se opri cu coasta spre tânăr și-și întoarse fața îndărăt. Cum ar fi vrut ea să-și aibă săgețile gata! Luă însă, ceea ce avea la îndemână, luă apa cu care stropi capul și fața tânărului, adăogând aceste cuvinte prevestitoare de nenorocire:

„Acum să 'poveștești, dacă mai poți să poveștești, că m'ai văzut goală, desbrăcată de haine“. N'a mai rostit și alte cuvinte de amenințare: îi pune pe capul stropit cu apă coarne de cerb

Fig. 72. — Nimfă

Statuă, muzeul Vaticanului, Roma

sprinten, îi dă un gât lung, îi ascute urechile, îi preface mâinile în picioare, brațele îi le subțiază, îi acopere corpul cu o blană pătată și îi vârî în suflet frica.

Acteon începe să fugă și se miră el însuși de iuțeala picioarelor sale. Când își văzu, însă, într'o apă chipul și coarnele de cerb, era să zică: Nenorocitul de mine", dar nu mai avea glas, care să-i împlinească această dorință. Gemetul ținea acum loc de cuvinte. Numai lacrimile îi mai curgeau pe față; din trecutului său de om nu-i mai rămăsese decât mintea. Ce era să facă? Să se întoarcă acasă în palatul său regal sau să se ascundă în pădure? Rușinea îl împedica dela una, frica dela cealaltă? Pe când se gândea astfel în sine, l'au zărit câinii săi. Mai întâi Melampus și inteligentul Ichnobates, unul de rasă creană, celălat de neam spartan, deteră alarma prin lătratul lor. După ei năvăliră mai iute ca adierea vântului, Pamphagus, Dorceus și Oribusus, toți trei din Arcadia și puternicul Nebrophonus și neînblânzitul Theron și Lelaps și Pterelas cel iute și Agre cel cu mirosul fin și fiorosul Hyle, lovit de curând de un mistreț sălbatec și Nape, zămislită dintr'un lup și Poemenis, care alta dată mergea după turme și Harpyia, însoțită de doi căței și Ladona din Sicyonia cu coastele lovite și Dromas și Canace și Sticte și Tigris și Alce, și Leucon cu părul alb ca zăpada, și Asbolus cel negru și puternicul Lacon, și Aello, neîntrecută în fugă și Thous și Lycisca cu fratele său Cyprius și Harpalos având în fruntea-i neagră o pată albă și Melaneus și Lachne cu părul sburlit și Labrus și Agriodus, născuți dintr'un tată din Creta și

Fig. 74. — Acteon.

Grupă din marmură, Muzeul
Britanic, Londra.

dintr'o mamă din Laconia și Hylactor cu glasul ascuțit și alți vr'o două-zeci, pe cari nu-i mai amintesc. Această haită de câini, în pofța lor de pradă, îl urmăresc prin râpe și prin stânci, prin poteci pline de bolovani, prin higiuri neumblate și fără de cărări. Acteon fuge prin locuri, pe unde odinioară urmărise el însuși vânatul său. Vai, el fugia de ai săi ! Voia să le strige : Sunt Acteon, recunoașteți pe stăpânul vostru. Cuvintele însă îi lipsiau. Văzduhul răsuna de lătrături.

Melanchaetes îl răni cel dintâiu pe la spate, apoi Theridamas, în urmă Oresitrophus îi înfige colții în umăr. Aceștia ieșiseră mai târziu, dar o potecă care tăia deadreptul peste munte îi lăsa să ajungă înaintea. Pe când aceștia opriau pe stăpânul lor, sosi și cealaltă droaie și se repezira cu colții lor asupra lui Acteon. Curând îl râniră peste tot locul. El mugește și scoate un gemăt care, deși nu e gemăt de om, totuși n'ar putea să-l scoată un cerb. Cu gemetele sale umplu toți munții dimprejur. Tovarășii lui îl strigă din toate părțile, îl strigă să se bucure de prada ce făcuseră. La auzul numelui de Acteon, cerbul își ridică capul. În urmă câinii îl înconjurară din toate părțile și, cu boturile înfipite în stăpânul lor, îl sfâșiară până îl omoriră. (Fig. 47).

Astfel s'a răzbuțat Diana pe sârmanul Acteon, pentru o greșală a căreia vină o purta numai întâmplarea.

După moartea stăpânului lor, câinii lui Acteon, străbătura zile întregi dearândul munții și văile, urlând neconținut cu urlete tânguitoare. Ajungând în cele din urmă la peștera lui Chiron și acesta bănuind cele ce se întâmplaseră, le arată o statuie a stăpânului lor și, numai cu chipul acesta, credincioasele animale amăgite își potoliră urletele lor jalnice.

3. EOS-AURORA

Aurora este sora lui Helios, soarele. Când noaptea dispăre, ea, îmbrăcându-se într'o haină de safran, având pe cap o stea, în mână o faclă, iese înaintea fratelui său și-i deschide porțile Răsăritului cu degetele ei de rose. Are un car cu doi cai, care umblă pe ceriu înaintea carului soarelui și se duce să se culce în Ocean, la Apus. Apoi, după ce a făcut acest drum, pleacă îndărăt, prin ținuturile de Miază noapte ale pământului, spre Răsărit, pentru ca să apară iarăși a doua zi.

De bărbat Aurora are pe *Tithon* fratele lui Laomedon, re-

gele Troiei. De oarece Aurora, după ce a văzut pe Tithon, l-a iubit cu înfocare, a rugat pe Jupiter să i-l dea de bărbat, acordându-i în același timp și nemurirea. Jupiter i-a împlinit rugăciunea; dar, fiindcă zeița uitase să ceară pentru soțul său și o tinerețe vecinică, acesta, cu timpul, se făcu așa de slab, urât și scârbos, că toată iubirea Aurorei pentru el dispăru. De aceea, îl închise într-o cameră, unde îl auzia lumea gemând și văitându-se de povara bătrânețelor. De geaba s'a rugat el de zei să-i ia darul nemuririi, căci legile destinului se împotriveau la aceasta. In cele din urmă, făcându-i-se milă zeiței de el, l-a prefăcut în *greer*. De atunci Aurora n'a mai încetat cu plânsul, și lacrimile ei produc roua dimineții. Din căsătoria Aurorei cu Tithon s'a născut eroul Memnon, omorît de Achille în războiul Troiei.

4. ORION

Jupiter, Neptun și Mercur călătoriau odată împreună. Era pe înserate, în vremea când boii se întorc cu plugul întors spre casă, când oile sătule se apleacă ca să sugă mieii. Bătrânul *Hyrieus*, un mic proprietar de pământ, cum stetea el în picioare în pragul colibeii sale, îi vede din întâmplare. „Calea e lungă, le zise, și timpul până la noapte nu mai e mult; casa mea e deschisă pentru oaspeți“. Vorbele sale le-a însoțit și cu o față veselă și i-a poftit la sine. Zeii îl ascultară, după multă stăruință, dar nu-i se desveliră. Intr'un tăciune mai era puțin foc din ziua cealaltă. Bătrânul se puse în genunchi și cu suflarea sa atăță focul. Aduce surcele și le face mărunte. Erau două oale, într'una mai mică era fasole, într'alta zarzavat. Repede-repede le pune la foc și amândouă începură să fiarbă, cum se vedea după capacele pe cari le ridicau aburii.

În vreme ce așteptau masa, bătrânul cu mâna-i tremurândă toarnă oaspeților vin roșu. Zeul mării prinse cel dintâiu cupa și golind-o, zise: „Dă-o acum lui Jupiter, să bem pe rând“. Auzind numele de Jupiter, bătrânul a îngălbenit. După ce și-a revenit în fire, se duse să jertfească boul, cu care își lucra micul său ogor și îl frige la un foc mare. Apoi scoate dintr'un butoiu vinul ruginit, pe care îl băgase încă din anii copilăriei. Totul e gata. Zeii se așezară pe niște paturi de trestie, acoperite cu pânză de in, paturi scunde cari de abia se ridicau puțin dela pământ. Apoi mâncări, apoi vase pline cu vin străluciră pe masa sa. Cupa era

de pământ roșu, paharele de fag. După ce se ospătară, Jupiter pronunță următoarele vorbe : „Dacă ai vr'o dorință, spune-ni-o. Nimic nu ți se va refuza“. Bătrânul răspunse cu blândețe : „Am avut o soție scumpă, iubită de mine din tinerețe. Mă întrebați, unde este ? O urnă cuprinde cenușa ei. „Tu vei fi singura mea soție“, i-am spus eu jurând și vă iau pe voi de martori, dacă mi-am ținut sau nu făgăduiala solemnă. Am spus-o și îmi țin cuvântul; cu toate acestea, am o dorință, imposibilă de împlinit, să fiu tată, fără să fiu soț“. Zeii îi încuviințară cererea... I-au spus să îngroape pielea bouului sacrificat și să nu se atingă de ea decât după nouă luni. La termen Hyrieus găsi în locul pielii un copil, pe care l-a numit *Urion* sau *Orion*.

Acest copil se făcu mare, se făcu colosal de mare. Picioarele îi erau pe pământ, iar capul în nouri. Văzând odată uriașul Orion pe *Meropa*, fiica lui Oenopion, o ceru în căsătorie. Fiind însă refuzat, o fură. Oenopion atunci se rugă de Bacchus să nu lase fapta lui Orion nepedepsită. Zeul trimise atunci lui Orion un somn adânc, în timpul căruia Oenopion îi crăpă ochii. Orion rămase astfel multă vreme orb. Fiindcă, însă, un oracol îi prezise că își va recăpăta vederea, dacă se va uita în primele raze ale soarelui, Orion se întoarse spre răsărit și stetea astfel nemișcat, de câte ori răsăria soarele. Cu această ocaziune a fost văzut de *Aurora*, care fu cuprinsă de atâta patimă pentru tânăr, că-l răpi la sine.

Această legătură între Aurora și Orion nu ținu mult, căci Apollo, simțind că soru-sa Diana, luna, a căpălat oarecare simpatie pentru Orion, și temându-se, ca din această înclinare să nu nască vr'o pasiune, hotărî să-l omoare. Intr'una din zile prefăcându-se că se îndoeste de priceperea soru-si, în mânuirea armelor, îi arată la orizont, în răsărit, un punct negru, ce abia se observa și o puse la probă să vadă, dacă poate să nimerească. Era Orion care naviga pe mare. El fu atins de săgeata Dianei și omorât. Astfel Aurora rămase pentru a doua oară văduvă. După moartea sa, *Orion a fost așezat între astre*, unde are aparența unui gigant, cu sabie, cu piele de leu și o ghioagă. Apune la începutul lui Noembrie, când furtunile și ploile sunt mai dese.

5. CEPHALOS ȘI PROCRIS

Cea mai frumoasă dintre fetele lui Erechtheus era *Procris*. Pe aceasta o iubia cu patimă *Cephalos*, un fiu al lui Mercur. După ce Erechtheus dete lui Caphalos mâna fiicei sale, toți Athenienii socotiră pe cei doi tineri, ca cea mai fericită pereche. Fericirea lor, însă, nu fu de lungă durată, căci după două luni, pe când *Cephalos* se afla la vânatoare în aurora unei dimineți, zărindu-l zeița *Aurora* se aprinse de atâta iubire pentru el. că-l luă cu sine și-l duse în palatul său strălucitor. Iubirea zeiței, însă, nu putu să-l despăgubească de iubirea pentru scumpa lui soție *Procris*.

Fig. 75. — Eos-Aurora urmărind pe Cephalos.

Desemn pe un vas grecesc antic.

Cu lacrimile în ochi o striga mereu și o ruga pe zeiță să-i dea înapoi pe *Procris*. Supărarea îl consuma așa de mult că, în sfârșit, *Aurora* îi îngădui să se întoarcă acasă la soția sa. (Fig. 75). La despărțire, însă, îi profeti zeița că va trăi rău cu soția sa și că o să se căiască că a revăzut-o. Cuvintele îi se întipăriră așa de adânc în suflet că, din acel moment, a rămas neclintit și urmăria cu neîncredere toți pașii soției sale. Spre a pune la încercare iubirea ei, a venit odată la ea travestit, îi declară dragoste și o împinse să-i răspundă tot cu dragoste. Ea i-a dat speranțe și atunci deodată se desveli cine este și o încercă cu muștrări întemeiate.

Procris amărită îl părăsi și se duse în Creta la regele *Minos*, care o iubia cu patimă și care îi dăruie vestitul său câine *Laelaps*. Acesta putea să fugă ca vântul și să prinză, în fugă, orice vânat. Ii mai dete apoi și o săgeată, care niciodată nu dădea greș. Fiindcă, însă, *Pasiphae*, soția lui *Minos*, o urmăria cu gelozia, *Procris* părăsi iarăși insula și se întoarse la bărbatul ei și fiindcă, tra-

vestită cum era, recunoscu iubire la fostul ei bărbat care se căise de ceeace făcuse, se împăcară, dând bărbatului darurile primite dela Minos. Dar, odată sfărîmată iubirea prin neîncredere între soți, și prin gelozie, pacea nu mai revine niciodată. Precum bănuia și pândia mai înainte Cephalos pe Procris tot stfel acum bănuia și pândia Procris pe Cephalos.

Iată cum Cephalos își deplânge nenorocirea, prin gura poetului Ovidiu: „Când soarele atingea cu întâile sale raze vârfulile munților, eu porniam, în focul tinereții mele la vânat prin păduri. Nu luam ca tovarăși nici servitori, nici cai, nici căini cu nasul fin și nici lațuri pline de noduri. Imi era de ajuns sulița. Când mă simțiam obosit de vânat de fiare sălbatice, căutam să mă recreez la umbră de copac și la adierea zefirului, care sufla din fundul văilor răcoroase. În arșița soarelui, invocam pe dulcea *Aura* (adierea zefirului), pe *Aura* o așteptam; *Aura* era recrearea mea de căldură, *Aura* era recrearea mea de oboseală. Aveam obiceiul să cânt: „Vino, *Aura*, cu grațiile tale, intră în sânu-mi cu suflarea ta binefăcătoare; vino, ca în totdeauna și potolește-mi focul care mă arde“. Poate adăugam câteodată, — fiindcă așa mi-a fost soarta, — și alte vorbe dulci: „Tu ești dragostea cea mare, tu îmi dai tinerețe, tu îmi dai vieată, tu mă faci să iubesc pădurile și aceste locuri încântătoare și gura mea ar voi să soarbă mereu suflarea ta răcoritoare“.

Cineva, nu știu cine, a auzit aceste vorbe cu două înțelesuri și numele de *Aura*, așa de des repetat, și a crezut că este al vr'unei nimfe, de care aș fi fost îndrăgostit. Numai decât infamul denunțător s'a dus deadreptul la Procris și i-a șoptit ceeace ar fi auzit. Amorul e credul. Procris, pierdută de durere, căzu la pământ. Revenindu-și în urmă se blestema pe sine, ca fiind cea mai nenorocită femeie, își blestema cruda sa soartă, își blestema necredința bărbatului. Turburată de această învinuire minci-noasă, a prins o groază, de ceeace nu exista în realitate; s'a îngrozit de o chimera. Sărmana, plângea, ca și când ar fi avut o adevărată rivală. Din când în când, stătea la îndoială; în nenorocirea sa cea mare avea nădejdea, că a fost păcălită și nu credea în pârîtor. Înainte de a fi văzut ea însăși cu ochii, nu trebuia totuși să condamne pe bărbatul său de necredință.

A doua zi, după ce Aurora a gonit noaptea, eu ies, zice Cephalus, și mă îndrept spre păduri. După ce am vânat, mă asez pe iarbă verde și strig: „Auro, vino și ușurează-mi oboseala“. De odată mi se păru că niște gemete se amestecă cu vorbele mele.

„Vino, prea scumpo“, zisei. La sgomotul ușor al unei frunze ce căzu, socotind că e o fiară, am aruncat îndată o săgeată. — Era Procris. Având o rană în mijlocul pieptului striga: „Vai de mine“. Când am cunoscut vocea scumpei mele soții, pierdut alerg ca un nebun. O găsesc, nenorocitul de mine, aproape moartă, cu hainele desfăcute și pline de sânge, trăgându-și din rană săgeata pe care ea mi-o dăduse. Ridic, în brațele mele vinovate, corpul ei atât de scump și rupându-i haina de pe piept, îi leg rana și mă căsnesc să-i opresc sângele. O conjur să nu mă părăsească pe mine, care eram vinovat de moartea ei. Lipsită de puteri, cu sufletul pe buze se silia să-mi adreseze aceste vorbe: „Te conjur pe legătura căsniciei noastre, pe zeii de sus și pe cei la cari acum mă duc, te conjur pe iubirea noastră, din trecut, pe iubirea noastră de acum, când mor, nu îngădui ca Aura să-mi ia locul, ca soție în casa ta“. Astfel grăi și la aceste vorbe simții, în sfârșit, că o singură vorbă a fost cauza greșelii; dar ce-mi folosia că am mai simțit-o acum? Ea moare și puținele ei puteri o părăsesc deodată cu sângele. Cât timp a putut să mă privească cu ochii, m'a privit; în cele din urmă își dete sufletul nenorocit în brațele mele, pe buzele mele. Sigură de credința mea, mi se părea că moare cu mai puțin regret. — Procris e roua, pe care o omoară cu razele sale soarele.

IX. HEPHAESTOS-VULCAN

1. NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEULUI

Vulcan, este fiul lui Jupiter, și al Junonei. S'a născut piernicit și schiop. Mamei sale fiindu-i rușine de a fi dat zilei un copil atât de pirpiriu, l-a aruncat depe înălțimea Olympului în mare. Aci îl primiră în brațele lor zeițele apelor, Thetis și Eurynoma.

Nouă ani a stat bietul Vulcan aci, în undele mării, fabricând, cu meșteșugul cu care a fost ursit de soartă, giuvaericele și pietre scumpe pentru nimfele valurilor, pentru Nereide.

După nouă ani s'a urcat iarăș la ceriu, la casa părinților săi. Nu putu, însă, să stea multă vreme la căminul părintesc, căci mama sa Junona, era cam certăreată și avea adeseori multe răfuele cu bărbatul ei Jupiter. Intr'una din zile, se iscă între ei o ceartă mare, pentru un lucru de nimic. Vulcan ne mai putând răbda cearta și ocările ce le aducea Jupiter mamei sale, Junona, luă parte acesteia. Jupiter, înfuriindu-se de amestecul băiatului în certele dintre părinți, îl apucă de picior și îl asvârli din ceriu. O zi întregă se rostogoli bietul Vulcan prin nemărginitul văzduh și numai spre seară căzu pe pământ, în insula *Lemnos*, mai mort.

De aci înainte, Vulcan și-a stabilit în această insulă locașul său și aci și-a construit niște ateliere, unde, cu ajutorul Cyclopilor, slujitorii săi, și-a continuat meseria de faur și artist al zeilor. Toate lucrările de artă, câte sunt în lume, sunt opere personale ale lui Vulcan, sau opere făcute supt protecțiunea și inspirațiunea acestui zeu.

Vulcan a fabricat prima femeie, pe Pandora, precum Prometheu fabricase pe cel dintâiu bărbat. Deasebirea între arta lui Vulcan și a lui Prometheu se vede și din superioritatea, frumusețea și drăgălășenia femeiei, față de cea a bărbatului.

Cele mai de seamă lucrări ale lui Vulcan în afară de Pandora, sunt sceptrul și scutul marelui Jupiter, tronul lui Morpheu, zeul somnului, coroana Ariadnei, armele lui Achille, nebiruitul, carul strălucitor al soarelui și săgețile cari nu dau nici odată greș ale lui Apollo.

Vulcan, însă, nu putea să ierte pe părinții săi, că l-au făcut așa de urât și nici nu putea să se împace nici cu gândul de a fi fost aruncat de două ori din înălțimea cerului, odată de mama sa și a doua oară de tatăl său. De aceea, într-una din zile Vulcan a fabricat un scaun de aur, de pe care, cei ce se așezau, nu se mai puteau scula, fără voia lui. Junona, mama sa, necunoscând secretul, a venit odată pe acolo și s'a așezat pe scaun, de pe care nu s'a mai putut ridica, nedându-i voie Vulcan. În zadar mama se ruga de fiu, ca să o scape de această pacoste; el nu voia să știe de rugăciunile ei și o ținu astfel ținută mai multă vreme. În cele din urmă, sări în ajutorul mamei sale Marte, al doilea fiu al Junonei. Acesta însă ca zeu nebiruit al războiului, era mai puternic decât fratele său și deci, neputându-i rezista Vulcan, a fost silit să dea drumul Junonii.

Din cauza aceasta, atât de mult s'a năcăjit Vulcan, că n'a mai vrut să se urce în ceriu, n'a mai vrut să știe de adunarea zeilor din Olymp. Dar, zeii din ceriu neputând să se lipească de prezența lui Vulcan, și mai ales de lucrurile lui de artă, se hotărâră să-l aducă cu orice preț în ceriu, ori cari ar fi fost jertfele ce li s'ar fi cerut. Atunci Bacchus se offeri să găsească el mijlocul de convingere. Se pogori din ceriu, se duse la Vulcan și, cu puterea vinului său, îl îmbătă. În urmă îl pune călare pe un mă-

Fig. 76.
Hephaestos-Vulcan.
Figură de bronz, Muzeul
Britanic, Londra.

gar și îl conduce în Olymp, unde în sfârșit se împacă cu toți ceilalți zei. (Fig. 76).

Vulcan, cel mai urît dintre toți nemuritorii, a avut de soție pe cea mai frumoasă dintre toate zeițele, chiar pe zeița frumuseții, pe Venus. Soția sa, însă, îi era necredincioasă. Marte, zeul războiului, venia adesea pe la soția necredincioasă, până ce odată soarele, care vede toate, a observat și dragostea Venerii cu Marte și a denunțat, într'o zi, soțului înșelat cecece văzuse. Atunci Vulcan se hotărăște să-și surprinză soția. De aceea, făcu din aramă o pânză de o finetă nemai pomenită, mai subțire decât pânza de paianjen, așa de subțire, că nimenea nu o putea vedea cu ochii. După ce a prins pe cei doi îndrăgostiți în pânza sa, a chemat numai decât pe Jupiter și pe ceilalți zei și, plin de amărăciune, le-a grăit: „Puternice Jupiter, și voi ceilalți fericiți nemuritori, veniți de grabă și fiți-mi martori la această scenă picantă, care mă costă atât de mult. Fiindcă eu sunt urît, fiica lui Jupiter găsește de cuviință să-mi aducă neconținute insulte. Uitați-vă, cum a îndrăgit pe zeul războiului, fiindcă el e mai frumos și mai sprinten, iar eu sunt urît și schiop. Cine e de vină la aceasta? Părinții mei singuri sunt pricina acestei nenorociri; ei n'ar fi trebuit să-mi dea vieață“.

Tovarășii de lucru ai lui Vulcan sunt *Cyclopii*. Aceștia erau niște uriași cari n'aveau decât un ochiu în mijlocul frunții și locuiau în adâncimile vulcanilor. Ei făureau, sub conducerea pricepută a lui Vulcan, fulgerile puternicului Jupiter, carul războinicului Marte, egida adică scutul înțeleptei Minerve și armele eroilor. Locuința lor era în insulele Eoliene, de lângă Lipare în Sicilia și, mai ales, în Lemnos. Iată cum îi descrie poetul Vergiliu:

Lângă Lipare și makul Sicanic se întinde un aeolic
Ostrov, sălbatic și stemp și cu stânci fumătoare de-apururi:
Bubue în largi vâgăuni și în ponoarele Aetnei de-apurare
Unde lucrează *Cyclopi*, și ciocanu în izbirea puterii
Urlă în adâncuri cu vuet grozav și țâșnește spre boltă
Spija fierbinte improșcând, și în cuptoare se svârcole focul.
Locu-i ținut de Vulcan și numit e Vulcania locul.
Zeul din ceruri aici scoborît-a, ferarul din ceruri.

Bat cu ciocanele ferul în largile peșteri Ciclopii
Brontes, *Steropè* și golul de tot, uriașul *Piracmon*;
Încă ne-gata, învârtesc, dar neted pe-o lature, un *fulger*...
Alții lui Mars îi cârlesc teleaga cu roțile repezi,
Carul din care răscoală bărbați și cetăți răsvrătește
Alții pe groaznica *Aegis*, cămașa turbatei *Minerve*

Netedă o fac din balauri cu solzi pe-așternutul de aur,
Șerpi împletescu-i pe sout, și gătesc pe Medusa la peptul
Zănei, pe Gorgo cu gâtul tăiat și cu ochii sălbat'ci....

Cu puternice foale trag aerul unii,
Grabnic isbindu-l apoi; iar alții călesc în copae
Sfârâitorul oțel; și de vuet se sgudue stânca.
Brațele goale le înalță vânjos, și isbind nicovala
Bat după tact și învârtesc cu cleștele ferul cel roșu ¹⁾.

Cel mai vestit dintre toți cyclopul o fost *Polyphem* din Sicilia.

2. PROMETHEUS

Titanul Iapet, fiul lui Uranus, a avut mai mulți copii, între cari cei mai însemnați au fost *Prometheus*, *Epimetheus* și *Atlas*. *Prometheus*, cel mai de seamă dintre ei, văzând că pe întinsul pământ, populat cu tot felul de animale, lipsește o ființă superioară, care să întrecă pe celelalte printr'o inteligență mai deosebită și care să conducă astfel diferitele vietăți de pe pământ, s'a gândit să facă o atare ființă după chipul și asemănarea zeilor nemuritori. S'a pus deci numai decât pe lucru și, luând pământ, l-a frământat în apă și a creat în chipul acesta un animal mai presus decât celelalte animale, dar mai prejos decât zeii din ceriu, a creat pe om, pe bărbat ²⁾ (Fig. 77). Infățișarea omului se apropie mai mult de a zeilor, căci, pe când toate celelalte animale își au capul aplecat spre pământ, omul singur își ridică capul spre ceriu și-și înalță privirea spre stelele strălucitoare. — Femeia lipsia încă pe acea vreme.

Prometheus era mândru de această creațiune a sa și nu scăpa o clipă din vedere să ia partea oamenilor, când se întâmpla ca aceștia să aibă vr'o discuție cu zeii, — pe vremea aceea zeii trăiau pe pământ; nu ca mai târziu în ceriu. — Discuțiile acestea

Fig. 77. — Prometheus creiând pe om.
După o piatră antică gravată.

1) Vergilius, *Aeneis*, VIII, 424, trad. G. Coșbuc.

2) Vezi tradițiunea biblică a *Vechiului Testament*.

se judecau la *Sicyona*, în Grecia. Aci, la *Sicyona*, se gândi odată Prometheus să pună la încercare mintea înțeleaptă a lui Jupiter, să vadă adică, dacă merită sau nu să-i se aducă onoruri divine; de aceea, născoci o viclenie. Pe când se găsia cu mai mulți zei la masă, Prometheus puse înaintea lui Jupiter un bou colosal, pe care, după ce l-a tăiat, l-a împărțit în două părți: o parte, învelită cu piele, conținea carnea și bucățile mai bune ale bouului, iar cealaltă parte, oasele goale, așezate cu măiestrie și acoperite cu grăsime. Jupiter, uitându-se la mâncările așezate înaintea sa, îi zise: „Amice Prometheus, fiu al lui Iapet, tu, cel mai ilustru dintre toți regii, n'ai făcut împărțeala dreaptă“. Prometheus, surâzând de viclenia sa, spuse lui Jupiter să aleagă. Jupiter luând partea cea mare nu găsi decât oase.

Infuriindu-se din pricina acestei păcăleli, Jupiter hotărî să se răzbune, dar, fiindcă deocămdattă nu putea să facă nimic lui Prometheus, se decise să-l pedepsească indirect, pedepsind pe oameni, creațiunea și opera lui. De aceea, Jupiter refuză să dea oamenilor focul, fără de care nici un progres nu se puea face pe pământ. Prometheus, însă nu se dădu bătut și se gândi la o nouă viclenie și, de aceea, închise într'o trestie o scânteie cerească și o duse dragilor săi oameni de pe pământ.

Când a văzut Jupiter din înălțimea ceriului, cum arde pe pământ, în locuințele oamenilor, focul ce i-a fost răpit, s'a umplut de mânie grozavă și a hotărît să se răzbune amar, atât pe Prometheus cât și pe oameni. Și mai întâi începu cu oamenii. În mintea sa divină se gândi să dea muritorilor de pe pământ o strașnică nenorocire. De aceea, se duse numai decât la ilustrul său fiu, la Vulcan, zeul focului, și-i comandă să-i facă din argilă chipul pudic al unei fecioare. Toți zeii se grăbiră să aducă daruri și să gătească pe această fată. Minerva, cea cu ochii de azur, îi aduse o tunică albă și o încinse cu un brâu. Puse pe capul fecioarei un voal cu broderii scumpe și-i împodobi părul cu flori și ghirlande; pe frunte îi puse o coroană de aur, făcută de maestrul Vulcan. Mercur, pristavul zeilor și protectorul oratorilor, avea să dea acestui chip de lut darul vorbirii, iar Venus, grația femeii. Fiindcă această fecioară de lut avea toate darurile o numi *Pandora* (pan-dora, toate darurile). (Fig. 78). Pe această fecioară, atât de frumoasă, sub chipul căreia se ascundeau atâtea nenorociri, o aduse Jupiter pe pământ, unde zeii se găsiu viețuind împreună cu oamenii. Toată lumea a admirat această operă minunată și ne mai văzută până atunci. Era cea dintâi

femeie în lume. Numai decât Pandora se duse deadreptul la Epimetheus, fratele lui Prometheus, să-i dea un dar din partea marelui Jupiter.

Deși Prometheus sfătuisese pe fratele său să nu primească nici un dar dela Jupiter, ea nu cumva să sufere din pricina asta oamenii de pe pământ, Epimetheu, fie că și-a uitat de sfatul ce primise, fie că n'a putut să reziste, primi cu bucurie pe fecioară, care avea să fie o nenorocire pentru bărbații de pe pământ. Nen-

Fig. 78. — Pandora gătită de Mercur și Minerva.

Compoziție de Flaxman.

rocirea, însă, o simți Epimetheus numai după ce primi darul. Până atunci oamenii, conduși de Prometheus, trăiau liberi de orice boală.

Frumoasa fecioară își avea darul la sine: o cutie închisă. Când veni însă, la Epimetheu, luă capacul dela cutie și deodată, cu iuțeala fulgerului, se răspândiră în lume o ceată, o cohortă întreagă, de bunuri, cari erau tot atâtea nenorociri. Un singur bun mai rămăsese ascuns în fundul cutiei: *speranța*. Înainte de a putea ieși și aceasta, Jupiter sfătui pe Pandora să pue capacul

și astfel speranța rămase ascunsă pentru totdeauna aci. — Speranța doar i-a mai rămas omului în nenorocirile sale zilnice! — Mizeria, însă, supt toate formele, străbătu pământul, aerul și marea. Boalele de tot felul pătrunseră printre oameni, ziua și noaptea, pe ascuns și în tăcere, fiindcă Jupiter nu le-a dat graiu. — Boalele nu grăesc. — Ceata de friguri și moartea, care mai înainte rareori se arătau printre oameni, își puseră acum aripi la picioare, ca să meargă mai repede și să secere cât mai multă lume. Acesta fu darul frumoasei fecioare Pandora.

După ce pedepsi cu atâta cruzime pe nenorociții de oameni, se întoarce Jupiter spre Prometheus pe care avea să-și răzbune și mai amar. Il dete pe mâna lui Vulcan și a servitorilor acestuia ca să-l pedepsească, cum vor ști ei mai crud. Aceștia îl duseră în pustietățile Scythiei și-l legară în lanțuri, de o stâncă deasupra unei prăpăstii, pe muntele *Caucas*. Un vultur venia zilnic și-i mânca ficatul și carnea care renăștea din nou, pentru ca chinul niciodată să n'aibă sfârșit. Pedepsa lui Prometheus, însă, trebuia să aibă și ea un capăt. Hercule omorîtorul atâtor monștrii, după ce a omorît vulturul, care îi mânca ficatul, deslegă și pe Prometheus.

Dioscuri.

Gravură pe o monedă antică.

X. HESTIA-VESTA

1. CARACTERUL ZEITEI; VESTALELE

Vesta era zeița focului sacru, a focului care întruchipa existența familiei, a orașului și a statului. În fiecare familie, în fiecare oraș și în fiecare stat trebuia să arză pe cămin neconținut focul, care era simbolul căsniciei, a legăturii între familii și al dăinuirii statului. Când se stingea acest foc era credința că se stinge și viața familiei, că piere statul sau că, cel puțin, amenință o mare primejdie.

Vesta era fiica lui Neptun și a Rheeli și a fost și ea înghițită de tatăl ei, dar, în urma vomitivului zeiții *Themis*, a fost adusă la viață.

Deși *Apollo* și *Neptun* au cerut-o în căsătorie, *Vesta* a jurat pe capul lui *Jupiter* că va rămâne totdeauna fecioară. De aceea, preteșele ei, numite *Vestale*, trebuiau să fie fecioare, și să-și păstreze fecioria timp de treizeci de ani.

Vestalele trebuiau să ție aprins neconținut focul sacru de pe altarul zeiței. Dacă o *vestală* își neglijea datoria și focul se stingea, era bătută cu vergi de marele preot, de așa numitul *Pontifex maximus*. Focul, în cazul acesta, trebuia aprins dela razele soarelui și trebuiau să se facă rugăciuni și să se aducă jertfe zeiței. Cinstea dată *vestalelor* era foarte mare.

Templul *Vestei* era rotund, căci rotund este și pământul, cu care se confundă, și statua ei se găsea odinioară la intrare, în vestibul, — numit astfel după numele zeiței, — (*Vesta, vestibulum*), iar nu în mijlocul templului, ca mai târziu. (Fig. 79).

Sărbătoarea zeiței era la 8 Iunie și se numea *Vestalia*. Cu acest prilej, se atârnavă de gâtul măgarilor pâini și cununi de flori. Iată de unde s'a născut acest obicei:

Cybela a poftit odată la sărbătoarea sa pe zei, pe satiri și pe nimfe. *Silen*, deși n'a fost poftit, totuși a venit și el. Sărbătoarea zeiței făcându-se noaptea, au petrecut toți pe iarbă verde.

Unii se jucau, alții dansau, iar alții s'au întins pe pământ, ca să se culce. Vesta, zeiță castă și serioasă, și-a pus un mănunchiu de iarbă sub căpătâiu și a început să ațipească. *Priap*, roșcovanul zeu al grădinilor, făcea curte când zeitelor, când nimfelor. Dar zărind pe Vesta și crezând că este o nimfă, se apropiă de ea. În acest moment, din întâmplare, măgarul lui Silen începu să sbiere. Zeița sări drept în picioare. Toți zeii se luară după *Priap*, și ar fi fost vai de pielea lor, de n'ar fi scăpat cu fuga. De atunci locuitorii din Lampsac, patria lui *Priap*, sacrifică zeului lor favorit un măgar, iar, la Roma, măruntaiele măgarului se ardeau pe altarul Vestei și, la sărbătoarea Vestalia se atârna de gâtul măgarilor pâini și ghirlande de flori.

Vestalele nu trebuiau să se mărite timp de treizeci de ani. Trebuiau să fie caste în timpul preoției lor. Dacă o vestală nu-și păstra fecioria, era îngropată de vie. Dela regele Tarquiniu până la împăratul Domițian, timp de 600 de ani, au fost îngropate de vii vr'o 12 vestale.

Iată cum a fost odată condamnată la moarte, fără să fie vinovată, vestala *Minucia*:

În anul 232 a. Chr. mai multe semne arătau la Roma, că zeii sunt supărați. S'a început atunci o întinsă și amănunțită cercetare, dar nu s'a putut descoperi nimic. Pe când se continua cu cercetările, un sclav se prezintă marelui preot, denunțându-i că vestala *Minucia* și-ar fi căleat legăturile de castitate și că ar fi făcut sacrificii cu mâini pângărite. În același timp, pârî și pe un oarecare *Florus*, fostul logodnic al *Minuciei*, de pe când nu era încă vestală. Găteala fetii și vorbele ei, puțin cam libere, făcură pe preoți să dea crezământ părei.

Numai decât fu convocat întregul colegiu al preoților. Aceștia aduseră hotărârea ca *Minucia* să fie oprită dela sacrificii și să fie chemată înaintea tribunalului lor.

Vestala, de vre-o 20 de ani, veni plină de demnitate și cu sânge rece înaintea judecătorilor. Răspunsurile ei erau așa fel, că îmfundase pe toți acuzatorii. Atunci s'a pornit noi cercetări și, mai târziu de toate, au fost prinși și puși la torturi grozave toți sclavii *Minuciei* și al lui *Florus*. Ca să scape de chinuri și schingiuniri, acești mizerabili făcură mărturisiri mincinoase cari însă, au servit drept probe înaintea judecătorilor. Degeaba implora pe Vesta, degeaba striga în gura mare că nu poartă nici o vină; judecătorii erau neîmblânziți și atât ea, cât și fostul ei logodnic, *Florus*, au fost condamnați la moarte.

Mai întâiu preoții îi smulg bențile sacre și o desbracă de cos-

Fig. 70. — Vesta, numită Giustiniani
Statuă, muzeul Torlonia, Roma

tumul ei de vestală. Apoi o bat cumplit cu vergi. În urmă o împodobesc cu podoabe de moarte, apoi o pun într'o lectică anume făcută pentru astfel de ceremonii funebre. Lectica era învelită de jur împrejur cu niște perne, legate cu curele, pentru ca să nu se auză în public țipetele de disperare ale nefericitei fecioare. Nu trebuia să se producă nici o emoțiune de compătimire în cei ce ar fi auzit-o.

Ingrozitorul convoiu iese din *Regia*, palatul marelui pontifice, înaintează prin For, îndreptându-se prin Quirinal. Lumea ce în tâlnia convoiul era mută, tristă și îngrijorată.

Ajungând în *Comitium*, marele pontifice puse să se execute sentința împotriva lui Florus, condamnat ca seducător al Vestalei. Călăii desbrăcându-l îl bătură cu vergi până la moarte, punându-i în gât o furcă, întocmai ca la un sclav de rând. Nenorocitul tânăr nu striga decât : „Sunt nevinovat, sunt nevinovat“.

Convoiul lugubru porni înainte, într'o tăcere de mormânt; nu se auziau decât pașii mulțimii și, din când în când, bocetele părinților și ale rudelor nenorocitei fecioare.

Ajung la așa numitul *Agger* al lui Servius, zis și *Campus sceleratus*, numit astfel, fiindcă aci se ispășiau de obicei crimele și nelegiuirile. Aici, pe o movilă s'a construit un mic cavou. Sub boltă, în cavou, s'a așezat un pat, un pat al morții, și pe lângă el o lampă aprinsă, o pâine, o carafă cu apă, o ulcică cu lapte și puțin untdelemn. Toate acestea pentru ca să nu se crează, că victima avea să moară de foame.

Lictorii desfac legăturile lecticei, iar marele pontifice pronunță în tăcere o rugăciune. Conduce pe vestală până la scara cavoului, unde lăsând-o pe mâinile călăului, se retrage împreună cu întreg cortegiul de preoți.

Nenorocita Minucia, plină de demnitate, chiar și înaintea morții celei mai îngrozitoare, păsește cu pașii siguri, strigând pentru ultima oară ; „Sunt nevinovată“.

Călăul îi întinde mâna să o ajute, ca să se scoboare pe scară ; ea, însă refuză spre a nu se mânji în ultima clipă a vieții sale și păsește încet, dar mândră, pe scara morții. Abia ajunsese în fund, când gădele trase scara, iar selavii, nesimțitori și reci, ca și moartea, umplură cu pământ intrarea cavoului.

Mulțimea se scurse apoi încet-încet din acest câmp scelerat, care a înghițit pentru vecie o ființă, pe cât de frumoasă și curată, pe atât de nevinovată și demnă.

XI. PALLAS ATHENA-MINERVA

1. NAȘTEREA ZEIȚII

Zeița Metis, întruchiparea înțelepciunii a fost cea dintâiu soție a lui Jupiter. Simțindu-se însărcinată, prezise soțului său că ea va da naștere mai întâiu la o fată și în urmă la un băiat, care va lua în stăpânire ceriul. Regele zeilor, îngrozit de această prevestire ce-i făcea soția sa, vru cu tot dinadinsul să scape de primejdia ce-l amenința. De aceea, nici una nici două. înghiți în încăpătorul său stomac pe nevestă-sa, pe Metis.

Nu mult după aceea, fu cuprins Jupiter de o cumplită durere de cap. Nu știa ce să-și facă bietul zeu, nu știa cum să scape de atâta suferință ce îndura. De aceea, se rugă de fiul său Vulcan, să ia o secure și să-i despică capul, ca să vadă ce e acolo. Intre ambii zei se zice că ar fi început următorul dialog glumeț, pe care ni-l dă *Lucian*, un scriitor grec din veacul al II-lea după Cristos :

Vulcan. — Ce să fac, Jupiter ? Am venit la porunca ta înarmat cu o secure ascuțită, și care, la nevoie, ar putea să despică, dintr'o singură lovitură, un bolovan ori cât de tare.

Jupiter. — Bravo, Vulcan. Despică-mi capul în două.

Vulcan. — Iți râzi de mine ? Vorbești serios ? Ce am să fac ?

Jupiter. — Ți-am spus odată. Despică-mi capul ! Lovește din toate puterile tale și cât mai repede. Nu mai pot trăi cu durerile, cari fac parcă să-mi pleznească capul. Pase-mi-te sufăr de muncile facerii.

Vulcan. — Ia seama, Jupiter, să nu facem vr'o prostie. O să-ți curgă sânge și nu o să naști fără dureri.

Jupiter. — Lovește odată, Vulcan. Nu te teme de nimic ; cât despre rest, asta e treaba mea.

Vulcan. — O să fac fără voie. Voi lovi, căci nu pot să mă împotrivesc ție...

Fig. 80. — Pallas Athena-Minerva

Statuă găsită la Roma și numită Giustiniani, muzeul Vaticanului, Roma

...Dar ce văz ? O tânără fecioară înarmată din creștei până în tălpi. Nu mă mir că aveai așa grozave dureri de cap. Nu mai e nici o mirare că erai așa de nervos, purtând vie de tot, în creierul tău o fecioară așa de voinică și încă cu totul înarmată. Și, ceea ce este mai mult, așa de frumoasă și bună de măritat. Adevărat că are ochi albaștri, dar coiful ei răscumpără acest eusur. Fiindcă ți-am servit oarecum drept moașe, te rog Jupiter dămi-o de soție.

Jupiter. — Imi ceri un lucru peste putință, Vulcan. Ea vrea să rămâie fecioară toată viața. De altfel eu nu mă împotrivesc.

Vulcan. — Numai atât îți cer: consimțământul; restul e treaba mea, mă duc să o iau.

Jupiter. — Dacă ești cuminte, nu te prea bucura.

Astfel s'a născut Minerva, zeița războiului, a înțelepciunii și a tuturor artelor. (Fig. 80, 81).

Ca zeiță a războiului, Minerva a avut de înfruntat mai multe lupte, dar nici una n'a fost mai însemnată ca cea împotriva gigantului *Encelados*, cu ocazia Gigantomachiei.

Acesta era așa de puternic, că ar fi fost în stare să se războiască deodată împotriva tuturor zeilor. Minerva, însă, zeiță a războiului inteligent, zeiță a tacticii de războiu¹⁾, avu curaj să se măsoare, singură, cu acest monstru uriaș. Când zeița dete față cu gigant, fără să pălească, prinse în mâinile sale Sicilia și o repezi spre monstru, care rămase strivit sub această masă enormă. Căderea lui Encelados puse capăt războiului cu gigantul. Câteodată, monstrul mai încearcă să se mai miște și atunci se produc în acele locuri cutremure de pământ. Capul, după unele tradiții, îi este sub muntele Etna, de unde varsă și acum încă, din când în când, flăcări și foc din gura sa.

Minerva nu s'a măritat niciodată: a fost toată vieța ei fecioară. Loviturile zeului amorului nu o puteau atinge. Chiar Venus a fost cuprinsă de mirare, într'una din zile, că fiul său Amor, nu avea nici o putere asupra inimei zeiței Minerva ? De aceea, avu odată cu el următorul dialog :

Venus. — De ce, scumpul meu fiu, Amor, tu, care, ai răpus prin săgețile tale pe Jupiter, pe Neptun, pe Apollo, pe Rhea, pe mine chiar, mama ta, de ce ai cruțat numai pe Minerva ? Împotriva ei facla ta n'are foc, iar tolba îți este goală de săgeți ?

Amor. — Mi-e frică de ea mamă ! E grozavă, mamă. Ochiul

1) Minerva se confundă adeseori, în tradițiile grecești, cu Nike-Victoria, (Fig. 82).

ei e teribil, căutătura ei impunătoare, ca a unui bărbat. De câte ori vreau să mă apropiu de ea, să-i arunc vr'o săgeată, mișcându-și egida, mă bagă în sperieți. Mă cutremur, și arcul îmi scapă din mână.

Venus. — Adecă, Marte nu e mai teribil? Totuși pe acesta l-ai dezarmat și l-ai biruit.

Amor. — Da, dar Marte, vine, el de el, înaintea loviturilor mele. El le caută, pe când Minerva se uită la mine în totdeauna cu neîncredere. Intr'una din zile, apropiindu-mă din întâmplare de ea, îmi zise: „Dacă te atingi de mine, îți jur pe tatăl meu, Jupiter, că am să te străpung cu lancea, ori am să te iau de un picior și te asvârlui în fundul Tartarului“. — Privirile ei sunt amenințătoare și furioase. Pe lângă asta, pe scutul ei are capul *Meduzei*, plin de șerpi care mă înspăimântă. Cum o văz, o iau la fugă.

1. ERICHTHONIUS

Vulcan, având învoirea lui Jupiter, că nu se va împotrivi să ia în căsătorie pe fecioara Minerva, se duse numai decât să o caute și să o pețească. Bănuind că se găsea pe *Acropole*, fortăreața Athenei, o porni deadreptul spre acest oraș. Aci o găsi în adevăr. Cum o zări se duse oblu la ea și repede voi să reguleze afacerea. Zeița, însă, îl primi așa fel, că îi tăia pentru totdeauna pofta de a începe să-i facă propuneri.

Bietul Vulcan simți o mare ciudă pentru acest refuz și, ca să-i arate că nu-i pasă și că se poate lipsi de mâna ei, se hotărî să se însoare îndată. De aceea se adresă *Geei*, Pământului, cerându-i să-l ia de bărbat. Gea primi' bucuros propunerea și se mărită după zeul focului. Din căsătoria lor s'a născut un băiat *Erichthonius*, care deveni mai târziu cel mai viteaz rege din Athena.

Gea, îndată ce născu pe copil, îl lăsă jos și nu se ocupă deloc de el, cum se ocupă mamele, ci îl părăsi, ca pe o reptilă sau ca pe un verme. Zeița Minerva, zărind pe biata creatură părăsită, se îndură de ea și, plină de milă, o puse într'un coșuleț și voi să o ducă în altarul său.

Pe când Minerva, cu coșulețul în mâini, se ducea către *Acropole*, spre altarul său, văzu că orașul Athena nu era destul de apărat și că dușmanii ar putea să-l cucerească ușor, neavând for-

tificații îndestulătoare. De aceea, intră în casa lui Cecrops, regele de atunci al Athenei. Acesta avea trei fete pe *Pandrosa*, *Aglaura* și *Herse*. Minerva le-a încredințat lor coșulețul, spunându-le tot deodată să nu-l deschiză și să nu caute ce se găsește înăuntru. După aceea, zeița a plecat să fortifice o parte din oraș, aducând pietre și stânci, pe care să le așeze de jur împrejurul Athenei. Rămânând singure, fetele regelui, *Aglaura* și *Herse*, împinse de curiozitate, vrură să deschiză coșulețul, cu toate împotrivirile stăruitoare ale *Pandrosei*. Atunci *Aglaura* luând în

Fig. 83 — Boreas răpind pe Orithyia.

Desemn pe un vas antic, München.

bătae de joc pe soru-sa, desfăcu coșulețul. Când colo ce să vezi ? Înăuntru găsi un copilăș și, lângă el, un șarpe încolăcit.

O cioară care văzuse toate acestea, se duse numai decât la Minerva și-i istorisi cele ce se petrecuseră. Zeița care se găsia în mâini cu o stâncă, pe care să o așeze în jurul Athenei, ca un zid de apărare, fiind surprinsă de destăinuirea paserii, lăsă să-i cază stâncă din brațe și, de atunci, muntele *Lycabettus* a rămas mai departe de fortificațiile orașului Athena.

Aglaura și *Herse* fură pedepsite de zeiță, iar *Pandrosa*, din cauza purtării sale, nu numai că fu iubită de Minerva, nu numai că-i încredință copilul, ca să-l crească, dar chiar fu sorocită pentru onoruri divine, după moartea sa.

De aceea, când Erichthonius sau Erechtheus se făcu rege în Athena, ridică pe Acropole un templu vestit, faimosul *Erechtheum*, în onoarea Minervei și a Pandrosei. Templul avea două părți și, deși i s'a dat foc în timpul războaelor persice, a fost reconstruit în urmă mai măret, de cum fusese până atunci.

Fica lui Erichthonius a fost Orithyia, răpită de Boreas. (Fig. 83)

3. NUMIREA ORAȘULUI ATHENA.

Orașul Athena își trage numele dela zeița *Athena*, numele grecesc al Minervei. Onoarea de a fi dat numele său orașului lui *Cecrops*, a dat naștere unei discuțiuni vestite între *Neptun* și zeița *Minerva*.

Cetatea cea nouă a lui *Cecrops* trebuia pusă sub ocrotirea unei zeități. Cine avea să aibă această cinste? După multe discuții s'a hotărât ca acel zeu să fie protectorul orașului, care va fi produs lucrul cel mai folositor. Doi zei au rămas, până în cele din urmă, la dispută, *Neptun*, zeul mării, și *Minerva-Pallas Athena*, zeița înțelepciunii.

Neptun lovind pământul cu tridentul său, creiă calul și făcu să țâșnească un izvor de apă de mare, vrând să zică prin aceasta, că poporul lui *Cecrops* va fi războinic și navigator. *Minerva*, însă, împlânzi calul lui *Neptun* și astfel făcu din el un animal domestic și, lovind și ea pământul cu lancea sa, făcu să răsără un maslin, încărcat cu fructe, vroind să arate prin aceasta că poporul său va fi mare prin agricultură și industrie.

Cecrops încurcat întrebă poporul, cărui zeu ar voi el să-i dea precădere. Pe vremea aceea, vreme îndepărtată de timpurile noastre, nimeni nu și-a putut închipui că femeile n'ar avea drepturi de vot egale cu ale bărbaților. De aceea, a votat toată lumea și bărbații și femeile. S'a întâmplat, însă, ca toți bărbații să voteze pentru *Neptun* — popor de războinici și de corabieri — și toate femeile pentru *Minerva* — popor de agricultori și de industriași. Cum, însă, printre oamenii lui *Cecrops* era o femeie mai mult, *Minerva* avu precădere. *Neptun* protestă, în potruiva felului cum s'a judecat diferendul, și cheamă la tribunal pe cei 12 zei mari. Tribunalul zeilor făcu să vie ca martor și *Cecrops*. Votul constatându-se că a fost regulat, orașul lui *Cecrops* — *Cecropia* — s'a numit, nu după numele lui *Neptun* — *Neptunia* — ci după cel al *Athenei-Minerva* — *Athena*, și deci a fost consacrat acestei

zeițe. Athenienii, temându-se totuși de mâna lui Neptun care îi amenințase că o să-i înghiță, construiră pe Acropole un altar Uitării, în semn de împăcare între Neptun și Minerva. În urmă, lui Neptun îi se îngădui să împărtășească onorurile cu zeița Minerva. Astfel Athenienii deveniră un popor războinic și navigator, dar în același timp industriaș și agricultor.

4. A R A C H N E

Arachne era fiica lui *Idmon*, un meșteșugar din *Colophon*, care știea să vopsească lâna în purpură. Ea s'a făcut faimoasă în țara ei, în Lidia, pentru marea-i dibăcie de a țese și de a coase. Vestea despre ea se răspândise peste tot locul și nu arareori chiar nimfele, ca să o vadă și să-i admire lucrarea, părăsiau dealurile încărcate cu vii ale *Tmolului*, părăsiau apele *Pactolului*. Veniau să admire și țesăturile ce le isprăviseră și pe cele care le urzia. Pânza de sub degetele ei era moale ca un nour. Dacă ai fi văzut-o torcând, sau dacă ai fi văzut-o vopsind, ai fi crezut că a învățat-o chiar Minerva, zeița artelor și a meseriilor. În deșertăciunea ei, însă, *Arachne* se credea mai presus decât Minerva și socotea chiar ca o rușine să fi primit lecții dela zeiță. „Să vie să se măsoare cu mine, spune ea într'una din zile, și, dacă m'o întrece, n'am să mai zic nimic“.

Minerva, prefăcându-se în babă, își acoperi fruntea cu pericărunti, își luă un ciomag în mâini și gârbovită se duse la *Arachne*, căreia îi se adresă cu aceste cuvinte: „Bătrânețea n'aduce cu sine numai neputințe, ea e însoțită, în urma anilor trăiți, de o mare experiență. Ascultă-mă, fata mea, și nu-mi lua în nume de rău sfatul ce-ți dau. Poți să întreci în arta ta pe toți oamenii; nu te pune cu zeii. Cere-ți iertare pentru vorbele tale nesocotite. Rugându-i, ei te vor ierta“.

Arachne, aruncându-i o privire plină de mânie, lăsă pânza începută și cât pe aci era să o lovenscă. Pe fața ei se vedea tot necazul ce avea împotriva bieteii babe, căreia îi zise: „Netoato, ai îmbătrânit de geaba; vârsta, care ți-a slăbit trupul, ți-a slăbit și mintea; e o nenorocire și să trăești prea mult. Dacă ai vr'o noră, dacă ai vr'o fată, vorbește-le lor astfel. Eu n'am nevoie de sfatul tău. Și, ca să vezi cât de mult mi-a folosit povața ta, să știi că eu sunt tot cea de mai înainte. Nu mi-arn schimbat de loc părerea ce am avut. De ce se ferește zeița să se ia la întrecere cu mine? De ce nu vine ea în persoană?“ — „A venit“, zice atunci

zeița, și lepădându-și chipul ei de babă, se arată sub adevărata ei maiestate.

Lupta începe. Minuni de artă ies de sub degetele lor îndemânate. Minerva coase pe pânza-i aurită fortăreața Athenei, împreună cu discuția între zei, care anume să dea numele noii cetăți a lui Cecrops. Era brodat întregul sfat al zeilor, având în mijlocul lor, mai maiestos decât toți ceilalți, pe Jupiter. Regele mărilor, stând în picioare, lovește cu tridentul său pământul, din care ieși un cal sprinten. Zeița se desemnează ea însăși pe sine, înarmată cu pavăză și lance, cu coif și cu egidă. Isbind și dânsa pământul cu lancea, zeii uimiți văd cum răsare măslinul încărcat de roade și frunze. Pentru ca totuși semeța sa rivală să simtă ce o aștepta, în cele patru colțuri ale pânzei sale, zeița a brodat patru lupte de o frumusețe răpitoare, atât prin coloritul lor cel viu, cât și prin finețea figurilor. Intr'un colț erau desemnați *Huemus* și soția sa *Rhodope* din Thracia, azi munți încărcăți cu zăpadă, odinioară muritori înfumurați, cari se luaseră la întrecere cu zeii. Intr'al doilea colț, *mana pigmeilor*, transformată în cocor, fiindcă s'a luat la întrecere cu Junona. Intr'al treilea colț, *Antigona*, metamorfozată în cocostârc, fiindcă a îndrăsnit și ea să se măsoare cu soția marelui Jupiter. În ultimul colț era *Cynira*, văduvită de asemenea de toți ai ei, fiindcă n'a știut să păstreze smerenia celor mici și neputincioși.

La rândul ei, Arachne într'un șir de cusături desemnează amozurile zeilor: răpirea Europei, Asteria în ghiarele unui vultur, Leda pe aripelă unei lebede, Jupiter transformat în satir vizitând pe frumoasa Antiopa; sau sub chipul lui Amphitryon seducând pe Alcmena; desemnase de asemenea pe Danae, pe Egina, pe Ceres, pe Neptun, pe Apollo, pe Bacchus și pe Saturna și de jur împrejur brodase un chenar de iederă și flori.

Zeița de ciudă că nu putu găsi nici un cusur acestei pânze, o rupse în bucăți. Nenorocita Arachne neputând să rabde atâta ocară, în desnădejdea ei a căutat să se spânzure, agățându-se cu un ștreang de tavanul odăii. Făcându-i-se milă de ea, Minerva îi zise: „Trăește, nenorocito, trăește, însă deapururea spânzurată. Aceeași pedeapsă să o aibă toți urmașii tăi“.

Cu aceste cuvinte zeița pleacă, aruncând asupra fetii un suc de iarbă veninoasă. Arachne fu transformată în *paianjen*, care de atunci toarce mereu firul din care își urzește pânza (*arachne paianjen*¹⁾).

1) Vezi *Legendele Maicii Domnului*, de S. Fl. Marian.

Athena Lemnia de Phidias

Statuă, muzeul din Dresda

XII. ARES-MARS

1. NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEULUI

Marte, fiul lui *Jupiter* și al *Junonei*, era zeul războiului. Multe și mari războaie a purtat acest zeu, între cari cel mai vestit a fost cel în contra *Giganților*. Aceștia, niște ființe monstruoase, de o mărime și putere de nebiruit, sculându-se împotriva lui *Jupiter* și a tovarășilor lui, toți zei buni și protectori ai oamenilor, *Marte* se repezi în contra hoardei îngrozitoare, dus pe carul tras de telegarii săi, și cu o lovitură puternică izbi drept în frunte pe monstruosul *Pelorus*. Doborându-l la pământ, trecu cu carul său peste corpul neînsuflețit al Gigantului. Sângele țâșnindu-i din trupul său enorm, se spune că înroși munții de jur împrejur. *Pelorus*, însă, nu e singur. El are un frate, pe puternicul *Mimas*. Acesta, pe când se lupta în altă parte, zărește cum a căzut *Pelorus* și se repede ca o vijelie să răzbune moartea fratelui său. Scufundându-se în mare vru să smulgă de acolo insula *Lemnos* și să o arunce asupra zeului, așa putere avea el. *Marte*, însă, previne lovitura și cu lancea sa izbește pe *Mimas* și-i zdrobește creerii, cari se împrăștiară în toate părțile, în dreapta și în stânga. (Fig 84).

Mai grea a fost lupta lui *Marte* cu giganții *Otos* și *Ephialtes*, fii lui *Aloeus*. Acești monștri au încercat să escaladeze cerul, punând muntele *Ossa* peste *Olymp* și *Pelion* peste *Ossa*. Zeii s'au speriat grozav și au fugit mâncând pământ, toți în toate părțile. *Diana* însăși, ca să scape, s'a prefăcut în cerboaică și a rupt-o la fugă. *Marte* însă li s'a împotrivit. Luându-se la luptă cu ei a fost biruit, prins și pus în lanțuri, din care n'a scăpat decât după 13 luni.

Iată cum cântă Homer suferința zeului.

Ares întâi suferi când odraslele lui Aloeus
 Otos și acel *Ephialt* în strajnice fiare-l legară.
 Vreme îndelung'a zăcut în temnița neagră de-aramă :
 Și prăpădit ar fi fost el, zeul ștos de măceluri.
 Dacă lor vitregă mamă, nespus de frumoasă *Aribea*
 Nu da de știre lui *Hermes*: acesta furat-a pe *Ares*
 Care începuse a se restrânge muncit de restrîștea robirii ¹⁾

Monștrii se omorîră între dâșșii, cu lăncile lor proprii, când
 Diana, sub același chip de cerboaică, îi păcăli, arătându-se la mij-
 loc între ei și fugind repede, când către unul, când către celălalt.

2. PROCNE ȘI PHILOMELA

În Athena domnia într'o vreme regele Pandion, fiul lui *Erichthonius* și al nimfei *Pasithea*. Pandion se căsătorii cu frumoasa naiadă *Zeuxippe*, cu care avu doi fii gemeni, pe *Erechtheus* și *Butes* și pe fiicele *Procne* și *Philomela*. Pornind războiul din pricina unei certe cu *Labdacos*, regele *Thebei*, Pandion a fost biruit și silit să ceară ajutor dela regele *Thraciei*, *Tereus*, un fiu al zeului *Marte*. Acesta sosește cu oastea sa și învinge repede pe *Labdacos* și dispresoară orașul *Athena*, care fusese asediat. Ca recunoștință pentru ajutorul primit, Pandion dă lui *Tereus* de soție pe fiica sa *Procne*. Dar nici *Hymenaeus*, zeul căsătoriilor, nici *Junona*, zeița protectoare a soțiilor, nici *Grațiile* cele drăgălașe nu luară parte la nunta lor. Numai *Eumenidele*, înfricoșatele zeițe ale morții, și numai cucuvaia s'a apropiat de camera lor nupțială. Cu toate acestea, noii căsătoriți plecară veseli în patria lor și fură primiți cu bucurie și onoruri de populația de acasă, din *Thracia*. Iar, când *Procne* născu pe fiul său *Itys*, bucuria și veseliea era nespus de mare în toată țara.

Trecură cinci ani, când *Procne* cuprinsă de dor pentru țara sa, se adresă cu aceste cuvinte bărbatului său *Tereu*: „Dacă mă iubești, lasă-mă să mă duc până la sora-mea, sau du-te tu și adămi-o să mă vază. Spune tatălui meu, că se va reîntoarce repede acasă. Fericirea de a o vedea este cea mai mare favoare ce aș putea să primesc dela tine“. *Tereu* se învoi și porni numai decât cu corăbiile pe mare, spre *Athena*. Intră în portul *Pireu*. Întâl-

1) Homer, *Iliada* V, 385, trad. G. Murnu.

Intreita Hecate

Muzeul Capitolului , Roma

nindu-se aci cu socrul său, se îmbrățișează și veseli pornesc spre oraș. Pe drum, Tereu spune socrului motivul călătoriei și dorința soției sale. Ii făgăduiește că va aduce îndată pe Philomela înapoi. În acest moment, iată că sosește și ea, strălucind de frumusețe și găteți, mai drăgălașe decât o nimfă. După ce își salutǎ cumnatul, îi pune mii de întrebări despre soru-sa de departe. Inima lui Tereu, însă se aprinde de iubire, întocmai ca și paiele în apropierea focului, întocmai ca surcelele uscate la dogoarea flăcării.

Frumusețea Philomelei ar fi fost în deajuns, ca să-l zăpăcească: dar Tereu mai găsia în sufletul său și un alt imbold pentru amor. Thracii sunt cei mai mari adoratori ai zeiței Venus. El arde de focul din inima sa, arde și de focul de care ard toți cei din țara Thraciei. În patima-i nebună nu se gândește decât să înșele pe tovarășile Philomelei, să păcălească pe bona ei. Vrea să o ispitească prin daruri bogate, vrea să o cumpere la nevoie, cu prețul regatului său, să o fure cu puterea armelor. Nu e nimic ce n'ar îndrăzni în amorul său neînfrânat și inima sa nu mai poate răbda flacăra ce-l mistuia. Orice amânare îl neliniștește; îi amintește mereu de dorința arzătoare a soției sale. Dorința Procne este acum un pretext al dorinței sale pătimașe. Amorul îl face bun orator. Dacă stăruințele sale sunt atât de mari este că Procne o cere; varsă chiar lacrimi, ca și cum Procne i le-ar fi comandat.

Vai, câtă ticăloșie stăpânește inimile oamenilor! Stăruința lui Tereu, ca să săvârșească o nelegiuire, trece drept o virtute. Această crimă trece în ochii celor dimprejur drept un merit. Dar ce zic? Chiar Philomela, sârmana de ea, se unește cu patima lui. Se aruncă în brațele tatălui său și-i cere cu rugăciuni să o lase să se ducă la soru-sa. Ii cere această favoare pe vieța ei dar, vai, în contra vieții ei. Tereu o privește, o stăpânește cu uitătura. În cele din urmă, bătrânul e biruit de insistențele amândurora, și-i dă încheviințarea, deși cu inima strânsă. Philomela încântată mulțumește părintelui său și toți trei se duseră în palatul regal, unde se ospătară cu mâncări și băuturi. Soarele apunea, când se despărțiră pentru ca să guste binefacerile somnului.

A doua zi Pandion, luând mâna ginerelei său gata de plecare, îi încredință cu lacrimile în ochi, pe Philomela cu aceste vorbe: „Prea scumpe ginere, ți-o încredințez ție, fiindcă mă silește dragostea, fiindcă o vor cele două fiice ale mele, fiindcă o voești și tu. Dar te conjur, pe onoarea ta, pe rudenia noastră, pe zeii nemuritori, îngrijește de ea cu dragoste de tată. Redă-mi cât mai repede acest sprijin al bătrânețelor mele. Orice amânare va fi

pentru mine un veac întreg. Iar tu, Philomelo, e destul că soru-ta e așa departe de noi, grăbește-te să te întorci cât mai curând acasă“.

Astfel grăi și, în același timp, încărcă de sărutări pe fiica sa, o încărcă de rugăciuni și de lacrimi. Prinse într'o mână mâna lui Tereu și în cealaltă pe a Philomelei și le strânge în ale sale. Ca semn de dragoste, le dăte la amândoi sărutări pentru fiica sa și pentru nepotul său de acasă. În sfârșit, de abia putu să le spună ultimul adio, când un oftat adânc și prevestitor de nenorocire, îi ieși din pieptul său sbuciumat. Philomela, însă, era acum pe corabie; lopata despica valurile, iar pământul părea că se îndepărtează sub picioarele sale.

Barbarul rege tresaltă de bucurie. „Am isbutit“, își zicea el în inima sa și uitându-se la victimă, nu-și mai putea lua ochii de pe ea, întocmai ca vulturul care, după ce a prins în ghiarele sale un iepure crud și l-a așezat în cuibul său de pe stâncă, de unde nu mai poate fugi, își fixează cu lăcomie prada. Se zărește țărmiile Thraciei. Corăbierii, oboșiți de vâsluire, ies din corăbiile lor și fiecare se duce pe la sine, pe acasă. Regele, însă, duce pe fiica lui Pandion într'o colibă ascunsă în fundul unei păduri. Când îl întreabă palidă și tremurând de frică, unde e soru-sa, barbarul cu o durere fătărită îi spune, că Procne a murit și că, spre a cruța pe bătrân, a născocit el povestea cu invitarea, dar că în realitate, a venit să o ia de soție. Deși prin silă a devenit soția lui, ea tot nu înceta de a chema în ajutorul său, prin strigăte neputincioase pe tatăl său, pe soru-sa și mai ales pe zeii din ceriu.

Tremura ca o mielușă fricoasă care, fiind rănită și smulșă din gura lupului, nu-și mai găsește liniștea, sau ca porumbelul care palpită de frică la vederea penelor sale înroșite de sânge și are groază de ghiarele lacome, pe cari le-a simțit odată. În urmă revenindu-și în fire, Philomela își smulge părul din cap, se lovește în piept cu disperare și ridicându-și brațele spre Tereu, îi strigă: „Barbarule, ce ai făcut? Nici rugăciunile tatălui meu, nici lacrimile lui, nici amintirea surorii mele, nici fecioria mea, nici dreptul de căsătorie, n'a putut să te miște, monstrule crud? Ai profanat totul! M'ai făcut rivală surorii mele, iar pe tine bărbat a dcuă surori. N'am meritat această soartă!

„De ce nu-mi iai vieața, perfidule, ca să umpli măsura crime-lor tale? De ce nu m'ai lovit înainte de acest incest monstruos? Aș fi murit cel puțin cu cinste!

„Dacă zeii văd toate, dacă mai sunt zeii în ceriu, dacă odată cu nevinovăția, n'a pierit totul, atunci va sosi cândva și ziua răz-

bunării. Eu însumi am să vorbesc, lăsând la o parte rușinea. Dacă voi scăpa odată, voiu grăi înaintea mulțimii; dacă, însă, mă vei ținea aci, voiu umplea cu tânguirile mele aceste păduri și aceste stânci. O dacă mi-ar auzi vocea mea însuși ceriul și dacă ar mai fi cineva acolo!“ Aceste amenințări umplură de furie și de groază inima tiranului. Cuprins de nebunie, scoase din teacă sabia, prinse pe Philomela care îi întinse gâtul; nădăjduise ea, văzând sabia, că o să o omoare. Pe când striga mereu, invocând pe sora sa, barbarul îi apucă limba și i-o tăie din rădăcină cu ferul. Ea căzu, murmurând încă pe pământul udat de sânge.

Astfel se duse el la Procne, care văzându-și bărbatul, l-a întrebat de soru-sa. Nelegiuitul scoase un geamăt prefăcut, îi vestește moartea Philomelei și prin lacrimi, o face să dea crezământ vorbelor sale. Procne își spintecă hainele împodobite cu aur, se îmbracă în doliu, ridică pentru soru-sa un cenotaf, adică un mormânt gol și, crezând într'o minciună, aduce jertfe mortuale pentru sufletul Philomelei. Jelește destinul surorii sale, deși altfel ar fi trebuit să jelească.

A trecut un an. Ce putea să facă Philomela? Locuința ei era o temniță adâncă, cu ziduri înalte. Fuga ei o păzeau sentinelele. Gura ei mută nu putea să destăinuiească nenorocirea. Durerea, însă, ascute omului mintea și în nenorocire se arată talentul. Imitând arta acelor vremuri, se apucă să brodeze, pe o țesătură cu fire de purpură, fire albe închipuind crima lui Tereu. După ce a isprăvit-o, a dat-o unui sclav, pe care l-a rugat prin semne să o ducă reginii. Sclavul, necunoscând ce avea în mână, o dete aceleia. Soția regelui desfășoară țesătura și ceteste povestea nenorocită a surorii sale! Cine ar putea să o crează? N'a spus nici un cuvânt. Durerea îi închide gura. Indignarea ei nu putea fi arătată prin vorbe. N'are răgaz să plângă. Furia ei, însă, o face să se gândească la toate. Gândul ei e numai unul: răzbu-narea.

Era tocmai vremea, când femeile din Thracia sărbătoriau în sărbători orgiastice pe zeul Bacchus. Sărbătorile se făceau noaptea. La umbra întunerecului, regina iese din palatul său, și se îmbracă, ca și celelalte bacchante, în haine prescrise de ritual. Își acopere capul cu foi de viță, își pune pe umărul stâng o piele de cerb, iar pe coapsa dreaptă îi atârnă o lance ușoară. Se re-pede în mijlocul pădurilor, urmată de o ceată de tovarășe, producând groază și furie, din cauza durerii care o simția în suflet. Procne imita delirul Menadelor, preotesele lui Bacchus. Ajunge la lăcașul ascuns al Philomelei, scoate urlete teribile, strigă

Evohe, sfărâma porțile, ia pe soru-sa, o îmbracă în haine de bacchantă, îi pune pe cap o cunună de iederă, și o târăște cu sine în palatul său regal. Indată ce a intrat Philomela în această funestă casă, s'a cutremurat de groază și îngălbeni ca ceara. Procne voi să sărute și să strângă în brațe pe sărmana sa soră. Aceasta, însă, nu îndrăzni să-și ridice ochii către aceea pe care o credea rivală. Cu fruntea țintuită în pământ, voia să jure, luând de martori zcii, că nevinovăția ei a fost biruită de violență. Gândul și-l spunea prin semne.

Regina, aprinzându-se de mânie, spuse Philomelei care plângea: „Nu cu lacrimi trebuie să ne răzbunăm, ci cu sabia, cu o armă mai teribilă chiar decât sabia, dacă există în adevăr vreuna. Da, sunt gata pentru toate, chiar pentru o crimă, dragă soră. Vreau să dau foc acestui palat; cu facla în mână, să arunc în mijlocul flăcărilor pe nelegiuitul Tereu, sau să-i taiu limba cu sabia, să-i taiu membrele, să-i scot ochii, să fac să-i iasă prin mii de răni sufletul lui criminal. M'am gândit la o faptă mare, dar nu știu până acum, ce anume să fac. Pe când vorbea astfel, *Itys* alergă la mama sa și vederea acestui copil o hotărî ce avea să facă. Aruncă asupra lui o privire sălbatică. „Ah, cum semeni tu cu fatăl tău!“ Spunând aceste vorbe tăcu și se pregăti pentru cea mai îngrozitoare crimă. Mânia sa clocotia în adâncul pieptului. Copilul se apropie de mama sa, o salută, se aruncă în brațele ei, o prinde cu mânuțele de gât și, cu desmerdări de copil, o sărută. Mama se înduioșează, înfrântă se potolește din mânie, ochii i se udă de lacrimi, fără să voiască. Iși simția inima sa de mamă, cum îi se înmuia în fața copilului.

Întorcându-și, însă, privirea dela copil în spre sora sa, îi măsoară și pe unul și pe celălalt... „Dece, își zise ea, unul mă înduioșează prin desmerdările sale, pe când celălalt, lipsit de limbă, nu poate să-mi grăiască? El mă numește mamă, de ce ea nu poate să mă numească soră? Fiică a lui Pandion, vezi tu a cui soție ești? Ești o pierdută: față de un bărbat ca Tereu, mila este o crimă“. Precum o leoaică pe malurile Gangelui smulge puiul ce suga la sânul unei cerboaiice, tot astfel ea smulse și târi pe *Itys* într'un loc ascuns al palatului și, pe când el își întindea mâinile spre mama sa și pe când, prevăzându-și nenorocirea, striga: mamă, mamă, aruncându-se de gâtul ei, Procne îi înplântă un pumnal în piept, fără să-și întoarcă ochii. O singură lovitură ar fi fost de ajuns; Philomela, însă, îi tăia gâtul. În urmă sfâșiară membrele încă palpitând de vieață și pe unele le

puseră să fiarbă în vase de aramă, pe altele le fripseră în frigări pe cărbuni aprinși. Pe podină era un lac de sânge.

Procne ascunde lui Tereu crima sa și-i pregătește un ospăț din membrele copilului. Supt pretextul unui banchet sacru, la care, după obiceiurile Athenei, numai bărbatul singur poate să ia parte, ea face să plece toți sclavii. Tereu, șezând pe tronul său strămoșesc, își mânca pe fiul său. Orbirea sa a fost, însă, atât de mare, că a zis : „Aduceți-mi pe Itys“. Procne nemai putându-și ascunde bucuria și arzând de dorința de a-i vesti nenorocirea, îi zise : „Pe cine chemi, e cu tine“. Tereu să uită de jur împrejur și pe când ochii săi căutau în toate părțile și pe când vocea sa striga neconținut pe Itys, Philomela, cu părul despletit și respirând moarte, se repezi și aruncă capul plin de sânge al copilului în capul lui Tereu. Niciodată ea acum n'a dorit ea mai mult să vorbească și să-și arate bucuria ce simția. Regele Thraciei aruncă masa cu un strigăt de oroare și chiamă din fundul Infernului zeitățile Eumenide. Scoase sabia și se repezi după surorile ce o luaseră la fugă. S'ar fi zis că au aripi, așa de iute fugiau. Și în adevăr aveau aripi. Una își luă sborul spre păduri, cealaltă, purtând încă urmele sângelui ce o pătase, zbura pe lângă acoperișurile caselor. Una fu prefăcută de zei în *privighetoare*, cealaltă în *rândunică*. Insuși Tereu a fost transformat într'o pasăre, în în *pupăză*, care, purtând o creastă mare în cap și având un cioc ascuțit, urmărește neconținut pe Procne, rândunica, și pe Philomela, privighetoarea. — Itys, zice-se, ar fi fost transformat în *sticlete*.

Dezastrul familiei sale bagă pe bietul Pandion în întunerecul Tartarului, înainte de ziua fixată de destin și înainte de a fi atins o lungă bătrânețe.

XIII. APHRODITA-VENUS

1. NAȘTEREA ZEITEI

Nașterea zeiței frumuseții este plină de mister. Poetii din lumea veche ne spun, că din sângele ce a picat în spuma mării din rana lui Uranus, când a fost lovit de fiul său Saturn, s'a născut o fecioară de o frumusețe fără seamăn. Pe această fecioară numită *Anadyomena* (adică „ieșind din spuma mării“) au luat-o valurile și au dus-o mai întâiu în insula *Cythera*, din sudul Peloponezului ; de aci undele au împins-o spre insula Cipru. Când a ajuns în insulă și și-a pus piciorușele sale delicate și udate de apă pe pământ uscat, au început să crească flori mirositoare supt pașii ei cei ușori.

Venus, zeiță a frumuseții, a iubirii și a prosperității, are o putere nemărginită. Impărăția ei se întinde peste ceriu, peste pământ, peste vietățile mării și peste viețuitoarele văzduhului. Ea strânge legăturile dintre oameni, formând societățile, stabilind legăturile între cele două sexe ale animalelor și, tot ea, face să dea mugurul plantelor și arborilor: „Berbecule, — ne spune un poet din antichitate — în furia sa se repede cu coarnele-i dușmănoase împotriva altui berbec : se teme, însă, să supere oile. Taurul, ale căruia mugete fac să răsune văile și pădurile, în fața unei junce, devine blând ca un miel“. *Venus*, făcând să se îmblânzească moravurile, a scăpat omenirea de sălbăticia de odinioară. (Fig. 85, 86).

Venus era și zeița amorului divin, a amorului ceresc, numită *Venus Urania*, și zeiță a amorului vulgar, *Venus Pandemia* închipuită călare pe un țap.

Fig. 85. — Aphrodita (Venus genitrix)

Statuă, muzeul Luvrului, Paris

2. AMOR ȘI PSYCHE.

A. fost odată într'o țară depărtată, un împărat și o împărăteasă cari aveau trei fete, toate trei foarte frumoase. Dar oricât de frumoase au fost cele două mai mari, totuși puteai să găsești în limbă cuvinte cu cari să le numești; cea mai mică, însă era de o frumusețe atât de răpitoare, că nu puteai găsi în graiu vorbe potrivite și vrednice de o atare frumusețe. Locuitorii din acea țară, și străinii chiar, alergau cu grămada ca să vază această minune de fată și când priviau frumusețea ei dumnezeiască, rămâneau buimăciți și se închinau la ea, întocmai ca la o a doua *Venus*.

Zvonul despre ea se dusesse departe, în cetățile vecine și în țările de prin prejur, și se vorbea, că chiar *Venus* a venit pe pământ sub chipul unei muritoare. Vestea s'a răspândit repede și toată lumea a început să creadă că era în adevăr *Venus* în persoană. Nimenea nu se mai ducea nici la *Cnidos*, nici la *Paphos*, nici la insula *Cythera*. Toate altarele zeiței rămaseră goale, nimenea nu-i mai aducea jertfe, nimenea nu se mai ducea pe la templele ei. Când, însă, se arăta *Psyche*, căci așa se chema cea mai mică fată de împărat, toată lumea îi ieșea în cale, toată lumea îi se închina; îi se aruncau flori și îi se făceau sacrificii.

Venus, văzând din înălțimea ceriului toate acestea, se umplu de mânie și, nemai putându-și conțeni năcazul, zise: „Ce, eu *Venus*, mama naturii, originea tuturor elementelor, eu, care fac să rodească lumea întregă, eu să împărtășesc cu o femeie, cu o muritoare, cineasta ce mi se cuvine numai mie? Se cade să fiu eu astfel înjosită? Adorată în ceriu, să fiu eu pângărită pe pământ? Să se împărtășească altcineva din rugăciunile ce mi se cuvin numai mie? Și cine e aceasta? o femeie muritoare! Nu! Are să se căiască ea de această frumusețe ce nu i se cuvine!“.

De aceea, chiamă numai decât pe într'aripatul său fiu *Cupidon* și îi zice: „Dragă băiete, în numele iubirii ce te leagă de mine, răzbună insulta și ocara adusă mamei tale, răzbun-o, însă, pe deplin. O singură rugăciune am: Fă ca această fată să se înflăcăreze de iubire pentru cel din urmă dintre oameni, pentru un om nevrednic, ticălos și prăpădit, pentru un om, cum nu se găsește un al doilea mai rău pe tot pământul.“

În vremea aceasta, cele două surori mai mari ale *Psychei* s'au măritat după feciori de împărați și fiecare avură câte o nuntă strălucită. Numai ea, biata fată, deși era admirată de

toată lumea, nimenea nu se găsea să o ceară de nevestă, nici feciori de împărați și nici măcar un om de rând. Atunci tatăl ei, împăratul, bănuind că trebuie să fie la mijlocurgia zeilor, se duce să întrebe oracolul lui Apollo. Acesta îi dă următorul răspuns: „Fecioara, gătită în haine de nuntă, să fie părăsită pe o stâncă prăpăstioasă și să aștepte acolo o căsătorie funebră. Logodnicul ei nu trebuie să fie un om muritor, ci un monstru cu aripi, ca pasărea de pradă, un balaur îngrozitor, de care se tem până și Styxul cu undele sale infernale.

Părinții fetei cu inima obidită, nu putură să se împotrivescă

Fig. 87. — Psyche răpită de Zephir.

Compoziție de Prud'hon.

voinții zeilor și să nu împlinescă voia ursitei. În loc de facile nuptiale, având torțe de doliu, în loc de cântece de nuntă, scoțând urlete și bocete de înmormântare, conduseră pe biata fată până la locul arătat și o lăsară singură pe vârful stâncii. Tremurând de groază, Psyche începu să plângă, când deodată suflarea Zefirului o ridică pe sus și ducând-o lin o așeză într-o vale, unde, pe o pajiște verde plină de flori, adormi. (Fig. 87).

După ce s'a deșteptat, s'a pomenit într-o pădure deasă, lângă un izvor cu apă cristalină. Lângă pârâu, scăldat de apele acestuia, se înălța un palat mândru, zidit nu de mâini de muritor,

Fig. 86. — Aphrodita-Venus din Milo
Statuă, muzeul Luvrului, Paris

și de un maestru dumnezeiesc. Zidurile erau acoperite cu basoreliefuri de argint, iar pardoseala era un mozaic cu pietre scumpe, tăiate în mii de bucățele și formând fel de fel de desemnuri.

Păreții căptușiți cu aur străluciau ca un soare. Părea că este castelul marelui Jupiter, castel pe care a voit să-l aibă pe pământ, ca să trăiască aici împreună cu oamenii.

După ce privi încremenită și fermecată de atâtea frumuseți,

Fig. 88. — Amor și Psyche.

După un tablou de Gerard, Muzeul Luvrului, Paris.

Psyche își luă curajul și călcă pragul palatului. Ceeace a mișcat-o mai mult aici, era faptul că n'a văzut pe nimenea înlăuntru și nici n'a găsit acolo vr'un zăvor sau vr'o îngrădire sau vr'un păzitor. Dar, atunci deodată, un glas nevăzut îi ajunge la urechi. „De ce te miri, stăpâna mea, de această bogăție? Tot ce vezi este al tău. Intră în aceste apartamente, o baie este gata pentru tine, ca să-ți recreiezi trupul tău obosit, un ospăț împărătesc te

așteaptă. Noi, a căror glas îl auzi suntem în slujba ta, suntem gata sa te servim”.

Și, în adevăr, Psyche văzu o masă încărcată de bucate. Se puse la masă; vinurile cele mai scumpe, mâncărurile cele mai delicate urmau unele după altele, aduse parcă la adierea vântului, căci nici un picior de ființă omenească nu se vedea. Un concert divin începu să-i farmece urechile; cântăreții, însă, nu se vedeau. Răpită de această priveliște și totuși plină de groază, biata Psyche aștepta pe mire, dar, acesta nesusind, o cuprinse somnul și adormi. Când s'a deșteptat, în urmă, a auzit aceleași glasuri misterioase, ca în ajun; de aceleași îngrijiri se bucură ca și în ziua dinainte. Astfel trecură-mai multe zile, fără să vază pe nimeni și, dacă mirele ei venia să o viziteze, asta se întâmpla noaptea, în timpul când dormia, căci ea u'a văzut niciodată nici pe stăpânul aceluia castel, nici pe servitorii cari o slujiau. (Fig. 88).

Deși nu vedea pe nimeni, totuși bărbatul el exista, căci într'una din zile auzi o voce care îi grăi: „Dragă Psyche, scumpa inimii mele, Psyche, soarta ta te amenință cu o primejdie îngrozitoare. Surorile tale, turburate de gândul morții tale, te caută pretutindeni și vor sosi în curând și aci. Nu da ascultare văicărelilor lor și nu te supune sfaturilor ce-ți vor da, de a căuta să mă vezi. Această curiozitate de a mă vedea, ne va despărți pentru totdeauna, și te vor cufunda și pe tine într'o mare de nenorociri. Psyche mulțumi bărbatului de acest sfat și-i făgădui că-i va îndeplini dorința.

Totuși Psyche, aducându-și aminte de oracolul lui Apollo și gândindu-se că bărbatul ei care, cu toată vorba lui cea dulce, era un monstru îngrozitor, e cuprinsă de mare neliniște și nedumerire. Pe când stătea într'una din zile, dusă pe gânduri, i se păru că aude în depărtare voci de femei, cari gemeau și sughițau și, ascultând mai cu băgare de seamă, recunoscu vocea surorilor sale, cari îi plângeau soarta ei nenorocită. Induioșindu-se de aceasta și dorind să-și liniștească familia, se rugă în gând de nevăzutul ei bărbat să-i dea voie să poruncească ceea ce o voi Zefirului. Numai decât cele două surori sosind la stânca, unde fusese părăsită Psyche, au fost ridicate de Zefir pe aripile sale și aduse în palat. După ce se îmbrățișară, Psyche le arată toate bogățiile palatului ei, le arată grădinile superbe și terasele de unde vederea n'avea nici o margine: atâtea minuni nu putură să facă decât să mărească gelozia surorilor sale. destul de geloase de mai înainte și începură să o ispitească cu fel de fel de întrebări asupra bărba-

tului care îi dăduse atâtea bogății. Sărmana Psyche nu-și văzuse niciodată bărbatul și nu putea să le satisfacă curiozitatea. În fiecare zi cele două surori veniau în vizită la Psyche, și-i descrieau pe bărbatul ei, ca pe un balaur îngrozitor și hidos. Atunci Psyche se hotărî, în cele din urmă, să caute să-și cunoască și ea bărbatul.

Intr'una din nopți, pe când totul părea că e adormit în palat, Psyche aprinde o lampă cu untdelemn, se apropie de pat și vede pe fiul Venerii, pe *Cupidon*. Lângă el era un arc, o tolbă și săgeți. Luă o săgeată, cu care își pricinui o rană ușoară, inoculându-și o mare doză de amor, chiar pentru zeul amorului, bărbatul ei. Dar, pe când își admira cu înfocare pe fermecătorul ei bărbat, o picătură de untdelemn pică pe umărul Amorusului, deșteptându-l. De atunci Psyche nu mai are bărbat; Cupidon o părăsește, lăsându-o singură pentru totdeauna.

Psyche desnădăjduită aleargă pe câmpii și pierdută se aruncă în valurile unui râu, care curgea pe acolo. Fluviul nu vru să o înghită și valurile o duse sănătoasă la mal. Atunci zeul Pan, care era pe acolo, îi povesti îngrozitoarele porunci ce dăduse odinioară Venus fiului ei Amor.

A doua zi surorile Psychei veniră de dimineată la stâncă, pentru ca Zefirul să le ducă la palat, unde să afle rezultatul sfatului lor. Incredându-se în adierea vântului, se lasară de pe stâncă și căzură jos pe pământ, unde fură găsite, a doua zi, moarte. Zefirul nu primise nici un ordin dela Cupidon, căci Cupidon era bolnav de arsura căpătată la umăr și gema pe patul mamei sale Venus, care închizându-l în camera ei, îl certa pentru fapta ce făcuse.

În vremea aceasta, Psyche rătăcia, zi și noapte, căutându-și bărbatul care a părăsit-o. Isgonită din toate părțile se hotărî să vie la zeiță și să-i ceară iertare.

De aci înainte, însă, încep chinurile Psychei. Mai întâiu zeița o dete pe mâinile servitoarelor sale *Grija* și *Tristetea* cari o legară și o bătură îngrozitor. În urmă îi dete să împlinească sarcini mai presus de puterile ei. Astfel dintr'un morman de grăunțe de tot felul, amestecate, Psyche a fost silită să aleagă, până seara, toate grăunțele de grâu. Lucrarea fiind peste puterile ei, pe când biata Psyche stetea, amărîtă, unei furnici îi se făcu milă de ea și chemând pe celelalte furnici, până seara, toate grăunțele au fost alese.

Altă dată, zeița porunci Psychei să-i aducă un fulg din lâna de aur dela oile, cari pășteau singure într'o dumbravă din apropiere. O trestie verde din matca unei râpe începu să vorbească și

să-i spuie, ca nu cumva să se apropie de oi la amiazi, căci atunci cile sunt turbate, dar că mai târziu, răcorindu-se vremea, să scuture crăcile pomilor și vor cădea fulgi din lâna de aur. Astfel împlini și această poruncă a zeiței.

Altă dată îi porunci să aducă un ulcior de apă din izvorul ce uda bălțile Styxului, din Infern. Pe amândouă malurile pâraului se vedeau capete de balauri, cu pleoapele nemiscate, dar cu ochii deschiși. Apele însăși strigau: „Înapoi, ia seama, ce faci, fugi, ai să mori!“ Pe când ea stătea astfel încremenită, un vultur, lăsându-se din ceriu, îi luă ulciorul, îl umplu de apă și-l dete Psychei, care îl aduse acasă zeiței.

În cele din urmă, Venus trimise pe Psyche să se ducă chiar la palatul întunecos al Proserpinei din Infern, ca să-i aducă, într-o cutie, o parte din frumusețea divină a zeiței morților. Era convinsă că nu se va mai întoarce de acolo. Cum să se coboare sărmana Psyche în locașul morților? Plecând, pe drum dete de un turn înalt, unde se sui cu gândul să-și facă de samă, aruncându-se din vârful turnului; dar deodată auzi un glas, care o sfătui pe ce cale să apuce și cum să umble, ca să ajungă la Proserpina. O sfătui, însă, nu care cumva să deschidă cutia și să se uite la comoara tainică a frumuseților dumnezeiești.

Psyche trecu râul morților pe barca lui Charon, făcu pe Cerber să nu latre, dându-i o anumită plăcintă gătită cu miere și ajunse la Proserpina, care îi dete pentru Venus cutia cerută. Dar, la întoarcere, Psyche curioasă și gândindu-se că poate și-ar câștiga din nou iubirea lui Cupidon, împodobindu-se cu frumusețea ce cu atâta greutate aducea în cutie, se hotărî să desfacă capacul. Cu multă caznă, isbutind să deschidă cutia, în ea nu găsi acea frumusețe divină, ci ieși din ea, deodată, un abur dătător de moarte, care, cuprinzându-i simțurile, o lăsă țepănă în mijlocul drumului.

Acolo o găsi Cupidon, care isbutind să scape pe fereastră din casa mamei sale, o atinse cu o săgeată și o reînviă. Apoi o trimise la mama sa cu darul Proserpinei.

Cupidon pornește deadreptul la palatul lui Jupiter și cu lacrimi în ochi, îl conjură să-i dea de soție pe Psyche. Tatăl zeilor și al oamenilor se învoi și, pe deasupra, îi dete fetei și nemurirea: sufletul e nemuritor. Din căsătoria lor se născu o fiică, numită *Voluptatea*.¹⁾

1) Vezi basmul întreg în traducerea noastră din Apuleius, *Amor și Psyche*.

3. PYGMALION ȘI STATUA SA

În nici o țară din lume n'a fost mai mare puterea zeiței *Venus*, ca în insula Cipru, și în nici o țară din lume n'a fost mai multe femei ușuratice ca în această insulă. Ținuta liberă a femeilor și moravurile lor ușuratice a dat de gândit sculptorul *Pygmalion* care, în cele din urmă, s'a hotărât să nu se însoare niciodată, să rămâie burlac toată vieața, să trăiască adică celibe. În închipuirea sa de artist, femeia trebuia să fie cu totul altfel, decât cele pe cari le vedea el zilnic; femeia, după el, trebuia să îndeplinească mai ales două condițiuni: castitatea și grația, adică cinstea și drăgălășenia. O astfel de femeie, ca cea imaginată de el, era o femeie ideală, o femeie cu calități superioare, o femeie care nu se putea găsi în realitate. De aceea, ca sculptor ce era, a sculptat o statuă de fildes, care întrunia idealul de castitate și în același timp idealul de frumusețe. Așa de reușită a fost această lucrare, că *Pygmalion* se înamorează de ea, și îndrăgi statua, ca și când ar fi fost o ființă vie. Zăpăcit de iubire, cu inima învăpăiată, artistul se apropie de statua sa. O atinge cu degetele, o atinge cu mâinile. E un corp cu vieață, ori un chip rece de fildes? Un idol? Nu se poate. Iși sărută idolul și îi se pare că primește și el sărutări. Ii vorbește, conversează împreună. Când o atingea cu degetele, îi se părea că degetele îi se înfig în carne și se temea totuși, ca nu cumva să-i rămâie vr'un semn pe corp. O desmeardă, o gătește cu giuvaericele, îi pune cercei la urechi, inele în degete și brățare la mâini; îi pune pe cap cununi de flori, cununi de mărgăritare; o înbracă chiar cu haine și o gătește cu fel de fel de podoabe. Dar, totuși pare că-i șade mai frumos desbrăcată. O culcă pe un pat învelit în haine de parpură. Când o vede pe puful moale, se extaziază înaintea ei. Nici nu-și poate închipui, că n'ar avea vieață. (Fig. 89).

Sosise sărbătoarea zeiții *Venus*. Ciprul întreg, mic și mare, femei și bărbați, celebrau această zi frumoasă, această zi de primăvară. Se făceau jertfe în toate părțile, pe la toate altarele. Supt cuțitul preoților, cădeau victimele împodobite, pe coarneau lor aurite, cu bențile strălucitoare. Fumul jertfelor se ridica de peste tot locul. *Pygmalion* luă și el parte la sărbătoare. Aprinse focul și-și pusese și el ofranda pe altarul închinat zeiței. Iși ridică în urmă mâinile și privirea spre cer și zise cu glas tare: „O, zei prea puternici, dacă aveți în adevăr atâta putere, faceți ca să am și eu o nevastă după inima mea“.

Nu îndrăzni să amintească de statua sa de acasă, dar adause

„să semene cu fecioara mea de fildes“. Venus, în cinstea căreia se făcea această sărbătoare, i-a auzit rugăciunea și-i înțelese gândul. În semn de aprobare, zeița făcu ca flacăra de pe altar să se aprinză de trei ori, și de trei ori să se ridice în sus spre ceriu, o probă aceasta că rugăciunea era primită.

Plin de nădejde și curaj, Pygmalion se întoarse în fugă

Fig. 89. — Pygmalion dând viață statuei sale.

După un tablou de Girodet.

acasă, la statua sa cea dragă. Cum era așezată pe un pat de puf, se aplecă asupra ei și o încăleacă de sărutări. Dar, ce să vezi? Doamne! buzele ei sunt calde. O sărută din nou. Tremurând și plin de duioșie, îi pune mâna pe piept. Inima îi bătea; fildesul se muiase și-și pierduse tăria de altădată. O apăsă cu degetele. Acestea îi se înfipseră în carnea ei. Pygmalion se miră de vedenie, se bucură de fericire, se teme să nu se înșele. Avea, însă, în adevăr viață.

Pygmalion aduce mulțumiri zeiței, care a voit să asiste la căsătoria sa. Din această căsătorie s'a născut *Paphus*, întemeietorul orașului cu același nume din insula Cipru, oraș vestit în antichitate pentru cultul Venerei, numită și *Venus Paphia*.

4. EROS-AMOR (CUPIDON)

Amor, numit la Romani și *Cupidon*, este fiul Venerii. Puterea sa e nespuse de mare. Când mama sa *Venus* vrea să-și arate influența, și-o arată prin mijlocirea fiului ei *Amor*. El a unit pe *Uranus* cu *Gea*, ceriul și pământul, făcând să se nască prima ge-

Fig. 90. — Eros și Anteros.

Relief în Neapol.

nerație de zei; el atrage ființele unele spre altele, el face să se reînoască și dăinuiească rasele de oameni, de animale și de plante.

Amor este, însă mic, este un pitic, Pe când toți ceilalți zei creșteau într'o zi, cât cresc oamenii într'un an, *Amor* stătea pe loc. Ingrijorată de aceasta, mama lui *Venus*, alergă la zeița *Themis*, zeița care putea să prezică viitorul, cerându-i un sfat, și rugându-o să o ajute în necazul ei. *Themis* răspunse Venerii, că fiul ei ar putea să crească, numai dacă ar avea un tovarăș, dacă ar avea un prieten, pe care să-l iubească. Singur singurel,

amorul ar rămânea pe loc, nu ar face nici un progres. Mama sa îi dete atunci pe *Anteros*, adică amorul împărtășit. Copilul ei a început să crească, să se facă mare, să facă progrese în societatea acestui *Anteros*. Când *Eros* se găsește împreună cu *Anteros* crește, când, însă, *Anteros* îl părăsește amorul scade, se face mic, devine pitic. (Fig. 90).

Cupidon este zeul care a înlănzit fiarele (Fig 91), care a înlănzit moravurile sălbatice ale oamenilor. Toată lumea îl știe de frică, până și zeii. Se spune că *Jupiter* a prevăzut la nașterea lui *Amor* câte nenorociri va aduce el în lume, și, de aceea, a obligat

Fig. 91. — Puterea amorului.

După o piatră antică gravată.

pe mama lui, pe *Venus*, să se scape de acest copil, să se desfacă de el, să-l expue undeva, cum era obiceiul pe atunci, ca să se prăpădească. *Venus* ca orice mamă, a căutat să-și scape copilul de mânia marelui *Jupiter* și, de aceea, l-a ascuns într'o pădure. Aici, neavând cu ce să se hrănească, bietul copil a fost nevoit să sugă laptele fiarelor sălbatice. Din această pricină, zeul *Amor* s'a făcut un zeu crud, un zeu sălbatie și fioros, așa de crud, că toată lumea se plângea de cruzimea lui.

„Dulce *Venus*, fiică a mării și a stăpânului *Olympului*, — așa cântă un poet din vechime, — de ce te-ai ridicat împotriva noastră cu atâta patimă? De ce ai dat vieață acestei nepaste, lui *Amor*, zeu sălbatie și neînduplecat? Sufletul lui este cu totul altfel de cum îi este figura. De ce i-ai dat aripi, de ce i-ai dat

putere să arunce săgeți așa departe ? Nimeni nu se poate feri de grozavele lui lovituri". (Fig. 92).

Pe la miezul nopții, cântă poetul *Anacreon*, când toți muritorii își dorm somnul lor adânc, iată că sosește Amor, și, lovind scutură clanța ușii mele. — Cine-i acolo ? strigai eu. Cine vine să-mi turbure visurile-mi plăcute la ora asta ? — Deschide, îmi

Fig. 92. — Eros întinzând arcul.

Muzeul Capitoliului, Roma.

răspunde de afară Amor. Nu te teme, eu sunt un băiat mic. M'a udat ploaia de tot, luna a dispărut de pe ceriu și m'am pierdut în întunericul nopții.

„Auzind aceste vorbe mă cuprinde mila; aprind lampa, deschid

ușa și văd un băețuș cu aripi, cu arc și tolă. Il apropiu de căminul meu cel cald, îi încălzesc mânuțele sale, în mâna mea, iar cu cealaltă mână îi șterg frumușel părul udat de ploaie.

„După ce și-a revenit puțin în fire, îmi zise: Haide să încercăm acest arc și să vedem, nu cumva l-a stricat umezeala? Il întinde și-mi străpunge inima, întocmai cum ar face o albină. Apoi sare, râzând plin de răutate: „Bucură-te, dragă, îmi zise, arcu meu e sănătos, dar inima ta e bolnavă”.

Intr'una din zile, pe când Amor se juca, ca un copil zglobiu, într'o grădină plină de trandafiri, n'a băgat de seamă că o mică albină culegea miere dintr'o floare. Puse mâna pe ea. Albina i-a înfipt acul și l-a înțepat în degetul cel mic dela mână. Tipând alergă numai decăt, în zbor, la mama sa, și îi zise cu lacrimi în ochi: „Vai de mine, mor, m'a mușcat un șarpe cu aripi, un șarpe căruia țărării îi zic albină”. Venus mângâindu-l, îi răspunde: „Dacă înțepătura unei muște care face miere, te-a supărat așa de mult, ce trebuie să sufere aceea, pe cari îi străpungi tu cu săgețile tale?”

5. A D O N I S.

Adonis a fost fiul lui Cyniras și al Mirrhei. *Myrrha* fiind prefăcută într'ur. arbore, -- arborele din care se extrage mirul-- copilul, căruia îi dete ea naștere, neputând fi crescut de mama sa, a fost crescut de nimfele Naiade, pe iarbă moale și stropit de lacrimile mamei sale, roua mirului. Adonis era frumos ca și un Cupidon, și semăna cu acesta de minune: doar că săgețile îi lipseau.

Vremea trece pe nesimțite. Ea pare că zboară, și nimic nu este așa de repede, așa de iute, ca fuga anilor. Azi suntem copii, mâine bărbați și poimăine bătrâni. Copilul Adonis, născut de un eopac, băiat mai ieri, cel mai frumos dintre băieți, se face acum flăcău, se face bărbat voinic, voinic frumos, cum n'a mai fost un altul. Chiar zeița Venus îl îndrăgi, chiar ea prinse patimă de el.

Pe când Cupidon-Amor dădea o sărutare seumpei sale mamei Venus, o săgeată, ieșind pe jumătate din tolba băiatului, atinse sânul mamei. De atunci Venus simțindu-se rănită în inimă, fu

cuprinsă de iubire, de o iubire pentru un om. Pentru un om, pentru Adonis.

De aci înainte, Venus își uită de frumusețea sa, își uită de plăcutele țărături ale țării sale. Chiar Olympul nu i mai place de acum. Pentru ea Adonis e mai mult decât cerul. Peste tot locul însoțește pe tânăr, e tovarășa lui nedespărțită. Mai înainte de a fi cunoscut pe Adonis, zeița avea o singură grijă, grija de a-și vedea de frumusețea sa, la umbra răcoroasă a mirtului. Molatică și plină de nuri, Venus își petrecuse mai înainte vremea numai cu găteala trupului ei svelt și grațios; acum, însă, descultă, cu rochia ridicată până la genunchi, ca și zeița Diana, cutreeră împreună cu Adonis munții și pădurile și stâncile. Dar câinii și asmuța nu împotriva mistreților, a lupilor, a urșilor, și a leilor; ei numai împotriva animalelor neprimejdioase, împotriva iepurilor, a căprioarelor și a cerbilor.

Adeseori găsindu-se la vânat cu scumpul ei Adonis, îl povătuia: „Fii curagios, dragul meu Adonis, numai cu dușmanii fricoși; nu căuta să-ți pui în primejdie fericirea. Fiarele au dela natură arme de apărare teribile. Nu te vâri în pericole. Crede-mă, nici vârsta ta, nici frumusețea ta, nici dragălașenia ta nu e în stare să îmbânzească pe lei și pe mistreții cei grozavi. Fugi, scumpul meu, fugi de fiare și fereste-te, că să nu-ți fie într-o zi fatal curajul tău”.

După ce dădu într'una din zile astfel de sfaturi frumosului ei Adonis, zeița își înhamă la câr lebedele și se înalță în văzduh, pornind-o spre înaltul Olymp. Sfaturile zeiței, însă, nu puteau decât să dea îndemn tânărului și, în loc să se ferească de primejdie, el din potrivă spre a-și arăta voinicia cauta primejdiile. Într-o zi se luă după un mistret, pe care îl urmări mult timp cu securea în mână. Infigându-i în slănină arma ascuțită, porcu sălbatic, înainte de a cădea, se repezi pe furis supra tânărului și înfipse colții în pulpele lui și-l doborî jos, scaldându-l în sângele lui.

Carul ușor al Cythereei aluneca tot mai prin văzduhul nemărginit, când de departe, simți vântăturile și tipetele scumpulii ei Adonis, care își dădea sufletul. Isi întoarse numai decât șorul albelor sale păsări, și scoborându-se din înălțimile cerului zărește, vai.. Ce privești! Adonis rece ca ghiata înca în valuri de sânge. Zeița desnădăjduită își sfâșie sânul și strălunge pârul și se lovește în piept cu palmele sale tremurânde. Totul țera în zadar. „Ah, soartă crudă! zise zeița. Totuși, tu, nu-ți vei fâșupus legilor ei. Nu, scumpul meu, Adonis, tu vei trăi și o amintire a

durerei mele". De atunci, în fiecare an se sărbătorește în Asia, în Grecia și Italia *Adonile*, o sărbătoare care ține două zile, primăvara la echinocțiu. Cu această ocazie, se cântau cântece numite *adonice*, cari arătau disparițiunea și învierea vegetațiunii.

6. AESACUS

Aesacus a fost fiul lui Priam și al soției acestuia Arisbe. Neplăcându-i vieța sgomotoasă dela oraș și luxul regesc dela curtea tatălui său, trăia mai mult prin singurătatea munților și prin liniștea câmpiilor. La Troia, pe la curtea tatălui său, venia rareori, și când venia, nu știea cum să scape mai repede; cu firea blândă și delicată nu se potrivea de loc fastul curții regale. Inima tânărului nu era, însă, nesimțitoare. În ea ardea cu bobotaie flacăra iubirii. Se îndrăgostise anume de nimfa *Hesperia*, pe care o iubia cu patimă. O urmăria fără răgaz în toate părțile și în tot locul.

Intr'una din zile, cam pela amiază, *Aesacus* zări, pe malurile înverzite ale unui râu, pe *Hesperia*, uscându-și, la razele călduroase ale soarelui, cosițele despletite și resfirate pe umerii ei cei albi ca zăpada. Surprinsă pe neașteptate de tânăr, fata înfiorată o luă la fugă și fugia mâncând pământ, întocmai cum fuge cerbul îngrozit de dintele lupului, întocmai cum fuge rața de baltă de ghiarele vulturului, când departe de lacul ce o adăpostește, acesta dă pe neașteptate peste ea. Dar și *Aesacus* e sprinten de picior și el știe să fugă. Pe tânăr îl înțețise amorul, îi dă puteri dragostea-i înfocată; pe fată, însă, o fac iute și sprintenă groaza și desnădejdea.

În fuga ei nebună dă peste o viperă încolăcită în iarbă. O calcă. Aceasta o apucă de piciorușul ei desculț și o mușcă. Veninul lăsat în rană face pe biata fată să înceteze de a mai fugi, și în același timp, și de a mai trăi. Moare. În desnădejdea sa, *Aesacus* o prinde în brațe și nebun de durere și de căință, îi strigă pierdut: „Nenorocitul de mine, de ce te-am gonit, vai, de ce te-am gonit? Dar puteam eu să presimț nenorocirea? Aș fi căutat eu să pui mâna pe tine în aceste condițiuni? Sărmanul de mine! Doi inși am uneltit în potriva vieții tale, șarpele cu mușcătura lui și eu cu fuga mea. Ah, dar aș fi mai crud decât această reptilă, dacă n'aș căuta să răzbun moartea ta prin moartea mea proprie“.

Astfel grăi și disperat se aruncă de pe o stâncă, măcinată de valurile mării, în mijlocul undelor albastre. Zeița Thetis, însă, cuprinsă de milă pentru nenorocirea flăcăului și pentru inima lui cea simțitoare, îl ușură în cădere și acoperindu-l cu pene, înainte de a fi ajuns în apă, îl scăpă astfel dela o moarte sigură. Supărat foc de această mână ocrotitoare, începe să se vaete de cruzimea destinului care, nelăsându-l să moară, îl mai silește să trăiască chiar după moartea iubitei sale. De aceea, se ridică din nou pe aripile sale și plin de furie se repezi cu putere în valuri. Penele, însă, nu-l lăsă să se ducă la fund și-l opresc astfel dela piere. În necazul său neputincios, se aruncă mereu în apă, caută să se afunde tot mai adânc, dar mereu scapă dela moarte. Dragostea lui pătimase îl face, însă, să slăbească. Picioarele încep să i se lungească și să i se subțieze, iar gâtul să i se întinză nebunește. Se îndrăgostește de apă și, scufundându-se mereu în ea, se preface în pasere și-și capătă porecla de *scufundaciu*, bodâlan.

XIV. HERMES-MERCURIUS

1. NAȘTEREA ZEULUI

Mercur, zeul comerțului, al invențiunilor, al descoperirilor, al poeziilor, al oratorilor, al hoților și sufletelor celor morți, era fiul lui Jupiter și al *Maiei*, fiica lui Atlas. De mic, din fragedă a sa copilărie, se vedea că avea să fie ceva de capul lui, căci, deabia văzuse lumina zilei, în a patra oară chiar, dela nașterea sa, mititelul prunc, se deslipi dela sânul mamei sale și fără să bage cineva de seamă, părăsind leagănul și peștera *Cyllene*, din Arcadia, unde se născuse, se apucă să facă o hoție, se apucă să fure frumoasele vaci ale fratelui său Apollo, zeul soarelui.

Iată, cum cântă un *himn homeric* nașterea zeului : „Îndată ce Mercur, zeul crepusculului, ieși din sânul mamei sale, nu stătu liniștit în scutecele sacre, ci, sărind deodată din leagăn, trecu pragul peșterii sale întunecate. Aci, în drum, dete peste o broască țastoasă, care, târîndu-și pașii săi înceti, ciugulia iarbă și flori de pe livada dela intrarea peșterii. Fiul lui Jupiter, cum o văzu, o luă în mânuțele sale, ca pe o jucărie plăcută, și plin de bucurie, se întoarse acasă.

După ce omorî broasca, goli țăstul cu niște foarfece. Apoi tăia niște trestii de aceeași lungime, pe cari le vârî în spatele țăstului. De jur împrejur îl acoperi cu o piele de bou ; apoi îi potrivi o cheutoare căptușită cu piele de capră ; în urmă adăugă șapte coarde armonioase, făcute din mațe de oaie.

Luând în mâini acest instrument, (*chelys*=țăst și *liră*) îl lovi în cadență cu un arcuș și-l făcu să scoată niște sunete armonioase. În urmă, zeul se puse să cânte, improvizând niște versuri melodioase și, precum flăcăii la petrecerile lor se dedau la tot felul de apropouri, tot astfel Mercur, cânta făcând haz, conver-

Cupidon și Psyche

sațiunea dintre Jupiter și mama sa Maia, își cânta nașterea sa strălucită, cânta pe tovarășele nimfei, lăcașurile ei bogate, tri-pozii și bogatele bazinuri, cari se găsesc în peștera sa¹. (Fig. 93).

Din frageda lui copilărie, Mercur arăta aptitudini pentru a deveni odată *zeu al hoților*. În prima zi a nașterii sale, a furat tridentul lui Neptun, săgețile lui Cupidon, sabia lui Marte și cingătoarea Venerii. Iar spre seară, chiar în acea zi, se duse la Pieria, unde fură boii, pe cari îi păzia Apollo, și pentru ca acesta să nu le poată da de urmă, îi făcu să meargă deandăratele. De aci se duse la Pylos, unde sacrifică doi boi zeilor, din Olymp, iar pe ceilalți îi ascunse după un munte, într'o peșteră¹).

Când Mercur a făcut furtul boilor lui Apollo, n'a fost văzut de nimeni altcineva, afară de *Battus*, care păzia, pe acele locuri, turmele bogatului rege din Pylos, *Neleus*. De aceea, temându-se să nu fie denunțat, se apropie de cioban și cu vorbe ademenitoare îl apucă de mână și îi zise: „Prietene, dacă cumva te-ar întreba cineva despre această cireadă de vaci, spune-i verde și respicat, că n'ai văzut nimic; iar ca răsplată pentru acest serviciu ce-mi faci, uite îți dăruiesc această juncă frumoasă¹“.

— „Fii sigur de tăinuirea mea, îi răspunse *Battus*, primind junca. Mai curând va trăda secretul această piatră decât mine“, — și, în același timp, îi arăta zeului o piatră. — Mercur se preface că pleacă și după câteva minute se întoarce, cu fața și vocea schimbată, și îi zise: „Ia ascultă, păcurariule, nu cumva ai văzut pe aici niște vaci? Te rog, dă-mi o mână de ajutor să le caut și dacă știi ceva, nu-mi ascunde taina unei hoții. În schimb am să te cinstesc cu o juncă și cu un taur“. Bătrânul cioban, văzând că i se dă o îndoită răsplată, decât aceea pe care o primise, îi zise; „Ai să le găsești după acest munte; sunt sigur că se găsesc acolo“. Mercur începu să râză și-i zise; „m'ai trădat vicleanule“. În urmă îl metamorfoză într'o piatră, care de atunci se numește *piatra de încercare* și care servește să cunoaștem, dacă aurul e bun sau fals.

Când se făcu seară, micul zeu se întoarce pe înălțimile muntelui *Cyllene*, unde s'a născut, și tiptil-tiptil, se strecură în locuința sa. Ajungând aci, în peștera sacră pășește fără sgomot și pe furis, cum o fac toți hoții, și ajunge până la leagănul său. Se învelește în scutecele sale și ca un copilăș nevinovat stetea culcat, jucându-se într'o mânuță cu fașa, în cealaltă cu o liră. Dar zeul nu putu să-și ascunză fuga și de divina sa mamă. De aceea, îi

1) Mercur este personificațiunea crepusculului de seară, care fură la asfințit razele soarelui, ale lui Apollo.

grăi ea astfel: „Blestematele și îndrăznețele, de unde vii tu, copil ce ești, prin întunericul nopții? Mă tem că puternicul Apollo o să te arunce în lanțuri grele, o să te smulgă din acest locaș, sau o să pue mâna pe tine prin vălcele, când vei umbla după hoții îndrăsnețe“.

Mercur, însă, îi răspunse cu aceste vorbe pline de vicleșug: „Scumpă mamă, de ce cauți tu să mă sperii, ca pe un copil nevoiaș, care de abia cunoaște înșelătoria și care tremură la glasul mamei sale. Eu vreau să-mi continuu acest meșteșug, care mi se pare cel mai bun pentru gloria ta și pentru a mea“.

Apollo n'a putut să găsească nici o informație în privința boilor și vacilor sale; fiindcă, însă observase o pasăre care străbătea întinsul ceriului cu aripele ei repezi, recunoscuse îndată, în calitatea sa de profet și augur, că hoțul nu putea să fie altul decât într'aripatul Mercur, fiul lui Jupiter. De aceea, se repezi grabnic spre vârful muntelui Cyllene și pătrunse în grotă, unde Maia dăduse naștere fiului ei.

Mititelul Mercur, zărind pe Apollo furios, din cauza furului vacilor sale, se făcu ghem și cu capul și cu mâinile și cu picioarele și se afundă în scutecele sale parfumate.

Apollo, scotocind prin toate colțișoarele, se adresă lui Mercur cu aceste cuvinte: „Copile, tu care te odihnești în acest leagăn, spune-mi repede unde sunt vacile mele? Altfel o să fie vai de tine, o să te apuc de un picior și o să te arunc în fundul Tartarului, în sânul umbrelor groaznice și oribile. Nici tatăl tău, nici venerabila ta mamă nu o să poată să mi te mai aducă la lumina zilei; o să trăești deapururi îngropat în adâncul pământului“. Mercur îi răspunse cu viclenie: „Fiu al Latonei, de ce îmi vorbești astfel? De ce vii pe aici să cauți juncile tale? Eu nu le-am văzut niciodată și nici n'am auzit vorbindu-se de ele; eu nu pot să arăt pe hoț și nici nu pot să mă gândesc la vr'o răsplată ca să-mi dai. Eu nu sunt în vârstă să fur turme de vite. Nu asta e meseria mea. Altă griją am eu acuma. Eu am nevoie de somn dulce, de laptele mamei mele, de aceste scutece cari acoper umerii mei și de băi căldicele. Dar, fă așa ca să nu afle nimenea de această ceartă între noi. S'ar mira toți zeii, că un copil de abia născut, a putut să treacă pragul locuinței tale cu niște vaci și încă neîmblânzite. Ceeace spui tu este o nebunie. Eu sunt născut de cri, pietrele ar fi sfâșiat pielea delicată a piciorușelor mele. Dar, dacă vrei, am să fac un jurământ teribil: voiu jura pe capul tatălui meu, că nu cunosc pe hoțul vacilor tale: tu ai fost cel dintâiu, care mi-ai adus această veste“.

Apollo totuși nu se dete bătut și, luând în brațele sale pe micul brotan, îl duse la Jupiter, căruia îi ceru boii, pe cari îi furase fiul său. Mercur începu să nege cu obrăznicie hoția sa. Jupiter, însă, care știe toate, îi porunci să-i dea numai decât înapoi ceea ce îi furase. Atunci Mercur conduse pe Apollo la grota unde ascunsese vacile. Aci, în vreme ce Apollo făcea socoteala vacilor furate, micul zeu se puse să cânte din lira, pe care o inventase. Apollo fu însă, atât de fermecat de acest instrument, că voi numai decât să-l cumpere. Mercur, în calitatea sa de zeu al comerțului, prinse ocazia să facă o bună afacere și primi să-i dea, în schimbul lirii, boii ce-i furase. Apollo învoindu-se, se puse numai decât să cânte din liră, însă, în vreme ce el scoatea acordurile sale, Mercur găsi mijlocul să inventeze fluerul și se puse să cânte și cu acesta. Apollo voi să aibă și acest instrument, pe care Mercur i-l vându în schimbul *caduceului*, o baghetă magică, înconjurată cu șerpi și care îi servi mai târziu să conducă în infern sufletele morților.

Obrăznicia cu care Mercur știu să mință, chiar în ziua nașterii sale, și talentul pe care îl puse ca să apere o cauză rea, l-a făcut să fie socotit ca *patron al advocaților*.

Mercur, era cel mai ocupat dintre toți zeii. De aceea într'una din zile începu să se plângă cu următoarele vorbe : „Este oare vr'un zeu mai nenorocit decât mine ? Să ai atâtea lucruri de făcut, să fii singur, îngrămădit și bărțuit cu atâtea afaceri ! De dimineața, trebuie să mă scol, să mătur sala de banchete a zeilor ; apoi, după ce am așternut covoarele pentru adunarea zeilor și am pus totul în regulă, să mă duc la Jupiter, să-i duc ordinele în dreapta și în stânga, ca un adevărat mesager. De abia întors și plin încă de praf, să servesc ambrozie și, înainte de sosirea pahainicului (Ganimede), pe care l-a târguit Jupiter acum de curând, eram tot eu acela care turnam în pahare nectarul. Dar, lucrul cel mai neplăcut din toate este că eu singur dintre toți zeii nu închid ochii nici chiar noaptea, căci trebuie să conduc sufletele la Pluton, să-i *duc morții* și să asist la ședințele tribunalului. Nu e destul că iau parte la jocurile din *palestră* (gimnastică), că am însărcinarea de mesager în adunări, că dau lecții oratorilor, dar mai am în seama mea tot ceea ce privește *pompele funebre*“.

2. PAN-FAUNUS

Pan, un zeu vechiu al Arcadiei, protectorul turmelor, al pădurilor și al livezilor, este fiul lui Mercur. Nașterea lui Pan produse mare neliniște mamei sale, ba chiar se spune că atunci când Mercur prezintă pe fiul său celorlalți zei, tot Olympul izbueni în hohote de râs, din cauza conformațiunii noului născut.

În adevăr, Pan s'a născut cu coarne și cu picioare de țap.

Un himn homeric ne spune: „Mercur veni în Arcadia, o țară plină de turme. Aci se înalță țătcul sacru al Cyllenei. În aceste locuri el, zeu puternic, păzia vitele albe ale unui simplu muritor, căci își pusese în gând să ia în căsătorie pe frumoasa nimfă, fiica lui Drycys, și numai ca păcurar putea să se apropie de ea. În cele din urmă o luă în căsătorie, și din unirea lor se născu Pan, un copil străniu la vedere, un copil cu picioare de capră și cu fruntea înarmată cu două coarne. La vederea lui, mama părăsi copilul și o luă la fugă: aspectul oribil al băiatului și barba lui cea deasă o îngroziră. Mercur îl primi cu bunăvoință, îl luă în mâinile sale și simți o mare bucurie în inima sa. Învăluind bine copilul într'o piele de iepure, se duse cu el la lăcașul zeilor și așezându-se înaintea lui Jupiter și a celorlalți zei, le arătă pe micul copilăș. Toți zeii se înveseliră la privirea lui și mai ales Bacchus, și-l numiră Pan; căci pentru toți (*pan*=tot) el fu un obiect de distracție și de veselie“.

Fig. 95. — Pan.
Statuetă de bronz. Muzeul
Național, București

(Fig. 94).

Din cauza înfățișării sale urite, Pan ajunsese de râsul și batjocura tuturor nimfelor. De aceea zeul hotărî să nu se însoare niciodată. Într'o zi însă răutăciosul Cupidon se luă la trântă cu el, corp la corp, și Pan fu trântit la pământ în râsul tuturor nimfelor, cari priveau la această luptă,

Fiind biruit de zeul Amourului, Pan, pe când cutreera, într'una din zile, după obiceiul său, muntele Lyceu, întâlnește pe nimfa *Syrinx*. Aceasta nu voia să primească curtea nici unei divinități și nu avea altă pasiune decât vânatul. Pan se apropie de ea, și fără mult ocol îi propuse să o ia de soție. Pe când voia

Fig. 94. — Pan

Statuă antică, muzeul Luvrului, Paris

să-i spună mai multe și să-și desvelească iubirea, nimfa, nevoind să-l asculte, o luă la fugă. Pan se puse să o urmărească. Biata nimfă ajunsese până la fluviul Ladon, părintele său, peste care neputând să treacă, se rugă de celelalte nimfe, șurorile sale, să o ajute. Pan, care era pe urmele fetii, voind să o prindă în brațe, în loc de nimfă îmbrățișă o trestie. Zeii metamorfozaseră pe nimfă într'o trestie de apă. Pan începu să suspine: trestiile agitate scoaseră și ele un sunet dulce și plângător. Zeul, atunci, atins de ceea ce auzia, luă câteva trestii de o mărime egală și legându-le cu ceară formă instrumentul care poartă numele de syrinx, naiul cu șapte țevi. De atunci înainte, Pan nu se mai despărți de instrumentul său muzical favorit¹). (Fig. 95).

Pan, numit la Romani Faunus, ajunsese să cânte așa de frumos din naiu, că toate nimfele se strângeau la joc împrejurul zeului cornut. Ba încă nimfa *Pitys* părea așa de fermecată de cântec, că Pan căpătă speranța și chiar credința că talentul său îi scuză înfățișarea. Cântând mereu cu naiul, într'una din zile, se duse să cânte singurătatea pe o stâncă prăpăstioasă, pe vârful căreia se așezase. Nimfa se apropia din ce în ce mai mult de Pan, așa că zeul socoti momentul prielnic să-i vorbească. Nu știea ne-

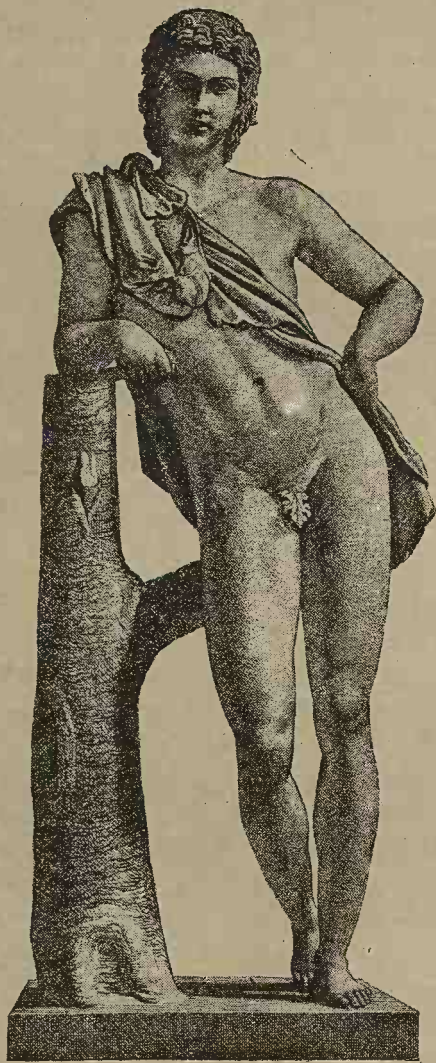

Fig. 97. — Faunus în repaus.
După o statuă antică, Roma.

1) *Pan* (*Faunus*) a fost învingătorul, în arta muzicală, al mai multor zeițăți câmpenești și între cari și al lui *Daphnis* (Fig. 96). Prin muzică moravurile sălbatice și grosolane ale oamenilor se îmblâneză și se civilizează.

norocitul că *Pitys* era iubită de Boreas, teribilul vânt de miază-noapte, care sufla în acest moment cu mare furie. Văzându-și iubita lângă un zeu străin, Boreas fu cuprins de gelozie și neputându-și conțeni furia suflă cu atâta putere, că biata nimfă căzu de pe stâncă și-și sfărâmă de pietre trupul ei cel frumos. Zeii se îndurară, însă, de ea și nu o lăsară să piară cu totul, ci o prefăcură în *pin*. De atunci există în lume *pin* (*pitys* în grecește însemnează *pin*) și de aceea capul lui Pan este adesea ori încunat cu ramuri de *pin*.

Pan, ca zeu al întinericului și al singurătății, pricinuește adesea oamenilor groază nemotivată, *panică*. Astfel de panică a inspirat zeul și Persilor în lupta dela Marathon, unde, învingând Athenienii, ca recunoștință, i-au consacrat o grotă pe Acropole. (Fig. 97).

3. C A D M U S

Agenor, regele orașului Tyr din Phoenicia, neputând găsi pe fiica sa Europa, pe care o răpise Jupiter, porunci fiului său Cadmus să se pue în căutarea ei, să străbată mările și țările și să nu se întoarcă acasă fără să aducă pe soru-sa. Cadmus o caută multă vreme, însă, o caută în zadar. Neputându-o găsi nicăiera, se duce să consulte oracolul lui Apollo. ca să vadă ce are de făcut. Acesta îi dăte următorul răspuns: „Vei găsi într'un câmp părăsit o juncă. Aceasta nici nu va fi tras pe gâtul ei jugul, nici nu va fi fost pusă la plug. Ia-te după ea și în livada, în care se va fi oprit, zideste o cetate. Vei da acestei țări numele de *Boeotia* (*bos*, bou, vacă)“.

De abia iesise Cadmus din sanctuarul zeului profet. când zări o vacă pe care nu o păștia nimenea și care pășia încet. Pe gâtul ei nu se observa nici o urmă de jug: merse pe urma ei și, călcând încet și apăsând, începu să se roage în tăcere de zeul care îi era călăuz. Și acum trecuse fluviul Cephisus și străbătuse câmpiile Panopei, când junca se opri și ridicându-și capul, umplu văzduhul cu mugetile ei puternice. Se uită la cei ce o urmau și se culcă pe iarbă. Cadmus aduce multumită zeului, sărută cu respect acest pământ strein și salută câmpiile și munții până acum necunoscuți. Vru să aducă un sacrificiu lui Jupiter; de aceea, numai decât își trimise tovarășii să-i aducă apă vie pentru libaționi.

În apropiere era o pădure, în care nu intrase nici odată se-

Fig. 96. — Pan și Daphnis
Grupă, Muzeul Național, Neapoli

curea. În mijlocul acesteia era o peșteră acoperită cu mărăcini și păducei; intrarea în ea era foarte joasă. Din ea ieșea apă din belșug. Aci era adăpostul unui șarpe, a șarpelui lui Marte. Acest șarpe era un balaur, un monstru îngrozitor. Capul îi era acoperit de solzi galbeni, cari luciau ca aurul. Din ochii lui aprinși ieșea foc, iar corpul părea umflat de venin. În gâtleej avea trei limbi, pe cari le agita cu o iuteală de neînchipuit.

Îndată ce tovarășii lui Cadmus intrară în peștera balaurului, vrând să ia apă, sgomotul ce ei făcură deșteptă pe monstru, care

Fig. 98. — Cadmus omorînd, cu ajutorul Minervei, balaurul.

Figură pe un vas antic.

începu să scoată șuerături îngrozitoare. Se repezi la ei. Nenoro-ciții Phoenicieni fură nimiciți cu toții până la unul de șarpele, care pe unii îi sfâșiea cu dinții, pe alții îi strîngea în încolăciturile sale, iar pe alții îi învenina prin suflarea sa ucigașe.

Cadmus, mirându-se că nu se mai întorc tovarășii săi, se puse să-i caute. Imbrăcându-se cu o piele de leu, își luă în mâini lancia și sulița și intră în pădure. Aci zări șarpele lui Marte, culcat peste corpurile tovarășilor săi credincioși, sugându-le sângele din răni. Puse mîna pe o peatră de o mărime colosală și o aruncă asupra monstrului cu atîta putere, că zidurile și turnurile cele mai solide ale unei cetăți s'ar fi dărâmat. (Fig. 98).

O luptă crâncenă se încinse în urmă între Cadmus și acest șarpe colosal. Infigându-i sulița în gura-i deschisă, șarpele începu să se retragă până ce dete cu ceafa de un copac înalt, de care proptindu-i-se gâtul, Cadmus îl străpuse, fixându-i-se sulița în trunchiul copacului. -

Pe când eroul se uita la mărimea enormă a șarpelui biruit, auzi vocea zeiței Minerva, care îl îndemna să ia dinții balaurului și să-i samene dealungul brazdelor de pământ, pe care trebuia să-l are. Cadmus ascultă de acest ordin și numai decât gliile de pământ începură să se miște și ieșiră din ele o ceată de giganti, cari aveau să se ia la luptă între ei. Se văzu ieșind din pământ mai întâiu ferul lăncilor, apoi coifurile împodobite cu creste; în urmă se văzură umerii, peptul și brațele lor înarmate, ale acestor oameni noi, cari, îndată ce văzură lumina zilii, începură să se lupte unul împotriva celuilalt. Aceeași furie cuprinse întreaga ceată: acești frați nenorociți stropiră cu sângele lor pământul care i-a născut și se omoriră între ei până ce nu mai rămaseră decât cinci. Aceștia se făcură tovarăși ai lui Cadmus, pe care îl ajutară să fundeze Theba, după porunca oracolului.

Cadmus luă în căsătorie pe *Harmonia*, fiica Venerii și a lui Marte. La nunta lor luară parte toți zeii și fiecare aduse daruri bogate. Intre acestea cel mai frumos dar a fost colierul dat de Venus, colier faimos în povestirile din Theba.

Una din fiicile lui Cadmus și a Harmoniei a fost Semele, mama lui Bacchus.

După mai multe nenorociri îngrozitoare, cari loviră familia lui Cadmus, regele împreună cu soția sa Harmonia se hotărîră să părăsească cetatea pe care au fundat-o. După multe și diferite rătăcirii, peste mări și peste țări, ajunseră în cele din urmă în Ilvria. Obosiți și amăriți își povestiau ei aici, într'una din zile, nenorocirile pe cari le-au suferit. Cadmus, gândindu-se la șarpele pe care l-a emorît și socotind că fără îndoială acel șarpe a trebuit să fi fost consfințit vre-unei divinități, care acum îl urmăria, se rugă de zei, ca să pue capăt necazurilor sale, schimbându-l și pe el în șarpe. Abia spuse el aceste vorbe, când văzu că trupul său ia această figură și că pelea sa întărindu-se se înegrește și se acoperă de solzi și de pete mici: numai decât cade pe foale, iar picioarele sale unindu-se se prefac într'o coadă lungă. Fiindcă brațele sale nu se transformaseră încă le întinse spre Harmonia și o rugă să-l mai îmbrățișeze odată, până mai poate, și înainte ca trupul său întreg să fi devenit șarpe. Voia să vorbească mai multe, dar limba sa era acum despicată în două și nu mai putu să pro-

nunțe nici-o vorbă clară și durerea sa nu și-o mai spuse decât prin șuerat. E singurul glas ce-l mai are acum. „Scumpul meu Cadmus, strigă Harmonia, bărbat nefericit, ce devii tu? O, dacă ar face zeii, ca să sufăr și eu aceeași transformare“. Pe când se plângea astfel, fu transformată și ea în șarpe. Această minune cuprinse de groază pe tovarășii lui Cadmus, cari erau de față. Cei doi șerpi, cu capul în sus, după ce și-au desmerdat prietenii, se târîră unul lângă altul și intrară în pădurea învecinată.

De atunci acești șerpi nu fug de loc de oameni și nu le fac nici un rău; blânzi, ei își aduc aminte de ceea ce fuseseră odinioară.

XV. DIONYSOS-BACCHUS

1. NAȘTEREA ZEULUI

Bacchus, numit la Roma și *Liber*, era fiul lui Jupiter și al *Semelei*, una dintre fiicele lui Cadmus. Nașterea zeului e plină de mister. Pe când copilul se afla încă în sânul mamei sale, Junona, soția lui Jupiter, se hotărî să se răzbune pe Semela, iubita bărbatului ei. De aceea își zise: „Trebue să lovesc numai decât pe rivala mea, trebue pe orice cale să o pierd cât mai repede, dacă mâna mea e vrednică să poarte un sceptru lucind de piatră scumpe, dacă sunt regina ceriului, sora și soția lui Jupiter; cel puțin, sora lui. Aș mai fi trecut cu vederea, dacă ea, Semela, s'ar fi mulțumit să-i fie o simplă ibovnică. Dar acum, ea a conceput în pântecul său, ea are să devie mamă. Atâta înfruntare nu pot să îndur! Crima ei o poartă azi în sân. Cinstea de a fi mamă, cinste pe care numai eu ar trebui să o am, vrea să o aibă chiar dela Jupiter; atât de multă încredere are ea în făptura ei. Dar nu; am să întorc împotriva ei această frumusețe. Nu; n'am să mai fiu fiica lui Saturn, dacă iubitul meu, Jupiter, nu o aruncă, el personal, în undele Stygiene“.

Zicând aceasta, se sculă de pe tronul ei de regină a zeilor, se înveli într'un nou de aur și astfel se scoborî la palatul Semelei, din Theba. Aci, însă, își puse pe tâmple peri albi, își brăzdă obrazul cu sbârcituri și gârbovită și cu pas tremurător, intră la Semele. Își schimbă însă glasul, în glas de babă, se preface chiar în *Beroe* din Epidaur, fosta doică a Semelei. După ce a sosit la ea și după ce au vorbit multe de toate, aduse vorba și despre Jupiter și îi zise: „Aș dori ca acela, de care îmi vorbești, să fi fost în adevăr Jupiter; eu însă de toate mă tem; mulți au intrat în case cinstite, spunând că ar fi zei. Și apoi nu e destul ca iubitul tău să fie Jupiter: să-ți dea și un semn al dragostei sale. Cere-i să ți

Fig. 90. — Dionysos-Bacchus

Statuă, muzeul Luvrului, Paris

se arate și să te îmbrățișeze, așa precum se arată soției sale, puternicei Juno. Să vie așa precum este, în toată strălucirea năririi sale”.

Astfel de povețe dete Juno naivei și nepriceputei Semele, iar aceasta, când veni Jupiter îi ceru o favoare, îi ceru un hatâr fără, însă, să-l numească. Jupiter îi zise: „Alege ce vrei și nu vei fi refuzată și ca să mă crezi că am să mă țin de făgăduiala mea, iau de martori pe zeii din împărăția Stygiană”. Semele la auzul acestor cuvinte se umplu de bucurie, dar de o bucurie, care avea să-i fie o adevărată nenorocire. Stăpână pe inima iubitului ei și fericită de slăbiciunea lui, îi grăi: „Arată-mi-te așa precum te arăți Junonei, când guști plăcerile iubirii”. Jupiter vroi să înă-

Fig. 100. — Bacchus scădat de nimfe.

Baso-relief antic. Muzeul Capitolului, Roma.

bușe în gura Semelei vorbele-i nesocotite ce spunea, dar acestea îi ieșiseră acum de pe limbă și sburau în aer. Scoase, însă, un gemăt adânc, fiindcă știea că nu mai poate să revie și să-și calce jurământul dat.

Atunci zeul întristat se urcă în înaltul Olymp, și aci, își mișcă chica atrăgând nourii, furtunele, fulgerele, vânturile, tunetele și trăsnetul ucigător. Cât putu căută el, nu-i vorba, să micșoreze puterea tuturor acestora. De aceea, nu-și luă trăsnetul, cu care fulgerase pe Typhaon cel cu o sută de brațe. Fulgerul de acum e cu mult mai ușor. Mâna Cyclopilor, făuritori de fulger, puse de astă dată mai puțină cruzime, mai puțină flacără, mai puțină furie. Inarmat cu fulgerul cel mic, cum îi zic zeii, intră Jupiter în palatul fiului lui Agenor. Biata femeie n'a putut suporta focul ceresc; ea fu mistuită de darul ce-i dedea iubitul ei din Olymp. Muri deci în para focului, iar copilul de jumătate format în pân-tecele mamei sale, fu scos și, dacă e să dăm crezământ legendii,

fu închis în coapsa tatălui său, a lui Jupiter, unde împlini timpul ce trebuia să îplinească în sânul mamei sale. Mătuşa-sa *Ino* îl creşcu după naştere, pe furiş, într'un leagăn, apoi mai târziu, îl încredinţă nimfelor dela *Nysa*, (de aci numirea de *Dionysos*) care îl creşcură şi hrăniră cu lapte în peşterile lor. (Fig. 99, 100).

Indată ce s'a născut *Dionysos*, se adunară Horele, frumoasele zeiţe ale timpului, îi încununară capul cu ghirlande de iederă şi îi puseră pe frunte flori şi nişte coarne de taur.

În timpul sarcinei sale, Jupiter era adeseori luat în bătaie de joc de ceilalţi zei, în dialoguri ca cel următor, între Mercur şi Neptun, ajuns până la noi prin pana scriitorului *Lucian*.

Neptun. — Pot să intru la Jupiter, Mercur ?

Mercur. — Nu, Neptun.

Neptun. — Anunţă-mă, totuşi.

Mercur. — Nu mă mai zori, te rog; ceasul e rău ales. Nu poţi să-l vezi în acest moment.

Neptun. — E poate lângă soţia sa Iuno ?

Mercur. — Nu, te înşeli. E cu totul altceva. Jupiter e bolnav.

Neptun. — Ce boală are, Mercur? ceeace spui tu, e o minune.

Mercur. — Mi-e ruşine să-ţi spun, dar e aşa.

Neptun. — Nu trebuie să te jenezi de mine; eu sunt unchiul tău.

Mercur. — Ei bine, Neptun, e în durerile facerii; naşte.

Neptun. — Să nască? el! Haida! Cum? Ținea tăinuit așa dar că e de ambe sexe ? Pântecele său nu ne-a dat niciodată de bănuț, că ar fi însărcinat.

Mercur. — Ai dreptate, dar nu în pântece purta copilul.

Neptun. — Înțeleg, are să nască prin cap, ca pe Minerva. Are un cap fecund.

Mercur. — Ba de loc, în coapsă purta copilul ce l-a avut cu Semele.

Neptun. — O! ce zeu mare, dacă e însărcinat și naște copii prin toate părțile. Dar, cine e această Semele?

Mercur. — O Thebană, una din fiicele lui Cadmus; a iubit-o și în urmă a rămas însărcinată.

Neptun. — Și în urmă, Mercur?

Mercur. — Iunona, a cărei gelozie o cunoști, scoborându-se la Semele, a îndemnat-o să roage pe Jupiter să vie la ea să o vază cu tunetele și fulgerele sale. Jupiter s'a învoit, sosi cu fulrul în mână, puse foc casei și Semele peri în incendiu. Imi porunci atunci să spintec pântecele acestei femei și să-i dau copilul neformat, care n'avea decât șapte luni. Am ascultat; el și-a deschis

coapsa și a pus acolo copilul până sosi termenul. Acum că a sosit termenul, l'a dat la lumina-zilei.

Neptun. — Unde e copilul acum?

Mercur. — L'am dus la *Nysa* și l'am dat nimfelor sub numele de *Dionysos*.

Neptun. — Așa dar Jupiter e și tată și mumă a lui *Dionysos*.

Mercur. — De sigur. Dar mă duc să-i aduc apă să se spele și să-i fac tot ce se face în astfel de împrejurări unei lehuze.

2. INO ȘI MELICERTES.

Îndată ce s'a născut frumosul copil al Semelei, Mercur îl lua repede și, sburând cu aripile sale cele iuți, îl duse la fetele fluviului Lamos, pe cari le-a însărcinat cu creșterea lui.

Puternica soție a lui Jupiter, însă, află numai decât despre odrasla divină a bărbatului ei și plină de furie și patimă, aleargă în grabă la fetele lui Lamos, pe cari le făcu să simță îndată efectul teribilei sale mâinii. Inebuniră cu toatele. Acasă se aruncau asupra tovarășelor lor, la răspântii omorau pe călători; scoteau niște urlete oribile și, în schimonosituri și convulsțiuni își desfigurau înfățișarea. Alergau în dreapta și în stânga și, în nebunia lor furioasă, loviau cu picioarele, lăsându-și părul lor despletit în bătaia vântului. Voalul, galben ca sofranul, depe pieptul lor, începu să devie alb din cauza spumei ce le cădea din gură.

În nebunia lor, în delirul lor, ar fi făcut bucățele și pe micul Bacchus, dacă Mercur nu l'ar fi smuls, pe furiș și în tăcere, pentru a doua oară, pe aripele sale și dacă nu l'ar fi dus, din nou, în casa lui *Ino*, fiica lui *Cadmus* și soția lui *Athamas*, regele Thebei. Aceasta tocmai născuse un copil, pe *Melicertes*, pe care îl ținea pe brațele și pe genunchii săi. Sânul ei umflat făcea să țâșnească un lapte din belșug. Îndată ce Mercur o văzu, îi se adresă cu următoarele vorbe pline de dulceață: „Femeie, iată un copil! Primește-l pe genunchii tăi. E fiul surorii tale, Semele. Strălucirea fulgerului tatălui său Jupiter nu l'a atins de loc, iar scânteile cari au pierdut pe mama sa, pe el l-au cruțat. Să rămâe la tine ascuns și în întunec. Să nu-l zărească niciodată ochiul soarelui, în timpul zilei, și al lunei, în timpul nopții. Niciodată să nu iasă din palatul tău strălucitor, ca nu cumva geloasa și furioasa Junona să-l descopere“. Cu aceste vorbe Mercur înălțându-se pe vârful picioarelor sale într'aripate, zbură în văz-

duhul ceriului. Ino îl ascultă. Cuprinse cu dragoste pe copil în brațele sale și la o tîță aplecă pe Bacchus și la cealaltă pe fiul său Melicertes. (Fig. 101).

Regina Ino dete pe Bacchus în grija specială a nimfei *Mystis*, sidoniana *Mystis*, cu coșite bogate, pe care Cadmus o crescuse din copilărie pentru serviciul particular al ficei sale Ino. *Mystis*, după ce copilul sugea, îl lua dela sân și-l închidea într'o cameră ascunsă și întunecoasă. Deși în întunec, lumina strălucitoare a frunții copilului vestia în destul, ea de ea, că pruncul era odrasla lui Jupiter; strălucirea acestui Bacchus invizibil gonja întunecul de peste tot locul. Ino, toată noaptea asista la

jocurile celor doi copilași și adeseori Melicertes, repezindu-se cu pasul său nesigur, se îndrepta spre Bacchus, care bîlbâia strigătul *Evohe* și venia să apese buzișoarele sale rivale pe mamela vecină.

După ce Bacchus se înfrupta din laptele mamei sale adoptive, *Mystis* îi mai dădea și alte mîncări și veghia neadormită asupra copilului. Meșteră în *arta sa mistică*, al cărei nume îl poartă, institui ea sărbătorile nocturne ale lui Bacchus. Spre a înlătura somnul dela cei inițiați, cum se numiau aceștia, *Mystis*

Fig. 101. — Mercur dînd pe Bacchus mîtușei sale.

inventă tobele cele zgomotoase, țimbalele cele răsunătoare. Ea este cea dintîiu care aprinse torțele, ca să lumineze danțurile de noapte, făcute în onoarea zeului și ea e cea dintîiu care făcu să răsunе puternicul *Evohe!* pentru Bacchus, prietenul nesomnului. Ea cea dintîiu puse pe bucele zeului, o ghirlandă de viță și legă împrejurul *tyrsului* foi de iederă și-i ascunse vârful de fer în flori, pentru ca zeul să nu se rănească. Ea cea dintîiu voi ca phalosul de aramă să fie alipit de piepturile goale ale femeilor și ca piei de cerb să le atingă pîntecele; ea fu cea dintîiu, care inventă coșulețul mistic, plin de instrumente de inițiațiune divină, jucării ale micului Bacchus și tot ea, pentru întâiași dată, puse împrejurul corpului curelele formate din șerpi. Ea a insti-

tuit pentru întâiași dată *Thiasus*, adică dansul jucat de cortegiul lui Bacchus. (Fig. 102).

Dar și aci, sub supravegherea și sub nenumăratele zăvoare ale tainicei *Mystis*, într'un colț al palatului, privirile bănuitoare a *Iuno* descoperiră pe micul Bacchus. De aceea, jură numai decât pe unda infernală și răzbunătoare a *Stygelui* să inunde cu un potop de nenociri casa și familia lui *Iuno*; și, fără îndoială, ar fi prăpădit chiar și pe fiul lui *Jupiter*, dacă *Mercur* nu l'ar fi luat repede și nu l'ar fi dus în pădurea *Cybelei*. *Iuno* aleargă și aici, dar într'aripatul *Mercur* zbură mai iute decât ea și când sosi zeița, copilul era acum incredințat în paza *Cybelei*.

Dacă însă *Iuno* n'a putut lovi pe Bacchus, a lovit totuși pe

Fig. 102. — Thiasul lui Dionysos-Bacchus.

Placă de marmoră în onoarea lui *Marcu Aureliu*. Muzeul Național, București.

cei în grija cărora fusese; de aceea se duse numai decât în *Infern*, ca să găsească *Furiile*, care să lovească pe *Iuno* și pe *Athamas*, bărbatul ei, rege al *Thebei*.

Indată ce *Junona* a intrat în lăcașurile întunecului, *Cerberul*, câine al lui *Pluton* și portar al infernului, s'a ridicat în sus și din cele trei capete ale sale a scos un întreit lătrat. *Iuno* chiamă numai decât pe cele trei surori, fiicele nopții, zeități neîmblânzite și teribile, *Furiile* sau *Eumenidele*, cum li se mai spune. Acestea ședea înaintea porților de diamant, care închid închisoarea *Infernului* și din perii capului lor peptenau șerpi negri. Indată ce *Furiile* recunoseură pe zeiță, printre umbrele burate, se sculară în picioare.

Locul acesta se numește locașul crimelor: Iei, era *Titon*,

care cu un corp mare de nouă pogoane, își dădea măruntaele să i le mănânce un vultur; dincolo era *Tantal*, dela ale căruia buze flămânzite și însetoșate se retrăgeau poamele arborilor și undele apelor, *Sisyf*, care odinioară încătușase moartea în palatul său, aleargă acum după o stâncă care se prăvălia mereu, după ce o dusesese odată în vârful unui deal; dincolo *Ixion*, străfulgerat de Jupiter, fiindcă voise să seducă pe Junona, se întorcea mereu pe roata sa; dincoace, *Danaidele*, nepoatele lui Belus, cari au îndrăznit să-și omoare bărbații, scot, fără încetare, apa ce curge mereu din vasele lor fără fund.

După ce Junona s'a uitat îmbufnată la toți acești condamnați și mai ales la *Ixion*, care îndrăznise să-i facă curte — aruncându-și ochii dela *Ixion* la *Sisyf*, fratele lui *Athamas*, zise: „De ce, Furiilor, singur el dintre frații săi să sufere un chin vecinic, pe când îngâmfatul său frate *Athamas* și soția sa *Ino* să se găsească încă în somptuoase palate și să mă disprețuiască pe mine? In același timp, Junona istorisi pricinile urei și mâniei sale și scopul venirii ei aci. Ceeace doria ea era ca pe viitor să nu mai existe palatul lui *Cadmus* și ca cele trei surori, Furiile, să împingă la fără de legi și crimă pe *Athamas*. Și puse Junona pe lângă cele trei surori și porunci și făgădueli și insistențe. *Tisiphone*, în numele surorilor sale, mișcându-și perii cei albi și sbârliți de pe cap și dând îndărăt șerpilor, cari îi atârnavă pe față, zise: „Nu e nevoie de lungi discursuri. Poruncile tale socotește-le ca și împlinite. Iar acum, poți să părăsești această împărăție urgisită și să te duci în regiunile curate ale ceriului.

Junona pleacă înapoi veselă și intră în locuința sa din *Olymp*. *Iris*, curcubeul, fiica lui *Thaumas*, răspândește mai întâiu asupra ei apă rourată și astfel o purifică. — Avea nevoie de aceasta, căci se întorcea din lăcașul delor morți. — In același timp, neîmblânzita *Tisiphone* ia în mână o faclă înmuiată în sânge, se îmbracă cu o manta înroșită tot de sânge, se încinge cu șerpilor, cari se încolăcesc împrejurul trupului ei și iese din casa-i infernală. Alături de ea merge *Jalea* și *Groaza* și *Teroarea* și *Nebunia*, cea cu fața tremurătoare. Se oprește pe pragul lui *Athamas*. Porțile se zice că s'au cutremurat; ușile de aramă se fac galbene. Soarele însuși fuge din acest loc. De acesată minune s'a îngrozit soția lui *Athamas*, s'a îngrozit însuși *Athamas*. Tocmai se găteau să iasă de acasă. Una din Furii îi oprește și le închide calea, apoi, întinzându-și brațele împletite cu vipere, își scutură pletele.

Șerpilor mișcați se agită cu sgomot, unii pe umeri, alții împre-

jurul tâmpelor și șueră îngrozitor, varsă bale și-și scot limbile. În urmă, Furia smulge doi șerpi din mijlocul buclilor și îi aruncă cu mâna sa ciumată. Șerpii se reped numai decât la sânul lui Ino și Athamas și le insuflă venin ucigător. Trupurile lor nu sunt rănite: mintea le este cea care simte loviturile grave ale reptilelor. Căci adusese Erinyș-Furia cu sine mai multe otrăvuri: spuma din gura Cerberului, veninul Echidnei, și nebunia și peirea minții și crima și lacrimile și furia și patima după măcel; toate acestea turnate la olaltă și amestecate cu sânge fuseseră fierte într'o căldare și amestecate cu un bețigaș de cucută. Pe când ambii soți tremurau ca varga, Tisiphone le varsă în sân venin care le vâri nebunia până în adâncul măruntaelor lor. Apoi facla ce o avea în mână o roti de câteva ori împrejurul ei. În urmă mândră de a fi putut aduce la îndeplinire porunca Junonei, se întoarce, pe unde a venit, la locuința putericului rege al umbrelor, își descinse șerpii cu care fusese încinsă și rămase acolo, la postul ei obicinuit.

Athamas, numai decât, fiind cuprins de furie, începu să strige în mijlocul palatului său: „Io, tovarăși, întindeți lațurile voastre în aceste păduri. Am văzut o leoaică cu doi pui“. În nebunia sa, regele crezu pe soția sa o fiară, se repezi asupra ei, îi smulge dela sân pe micul Learch, care râdea și-și întindea spre el brațele-i mititele, îl învârti în aer de două-trei ori, întocmai ca pe o praștie, și în furia sa sfărâmă de un zid trupul copilășului. Atunci mama înebunită, fie de durere, fie din pricina veninului ce-i străbătuse prin vine, începu să urle îngrozitor și, scoasă din minți, fuge cu părul despletit și, ducând în brațe pe micul Melicerte, strigă: „*Evohe, Bacche*“. La auzul numelui de Bacchus, Junona din ceruri râse și apoi grăi: „Primește-ți răsplata din partea copilului, pe care l-ai crescut la sânul tău“.

Deasupra mării se ridică o stâncă. Partea de jos a acesteia este scobită de valuri și apăară de ploi undele pitulate. Vârful ei prețipiș se înalță departe în mare. Ino se urcă pe această stâncă. Nebunia îi dedia putere.

Fără să o împiedece teama sau frica, se aruncă de aci în mare, împreună cu copilășul ce-l purta în brațe. În izbirea sa unda se acoperi de o spumă albă. Zeița Venus, însă, cuprinsă de milă de necazurile nemeritate ale nepoatei sale, agrăi cu următoarele vorbe pe unchiul său Neptun: „Neptune, zeu al mărilor, tu care ai cea mai mare putere, după cea a zeului cerului, ție îți cer un lucru mare; aibi milă de ai mei, pe cari îi vezi acum aruncați pe întinșul mării Ioniene și așează-i printre zii regatului tău. Și eu am

simțit o parte din binefacerile tale, ca una care, odinioară, am fost formată din spuma mării, în adâncul abisului tău, și care până acum port încă numele apelor tale, (*Anadyomene*, formată din spuma mării). Neptun i-a ascultat rugăciunea; luând lui Ino și lui Melicerte partea muritoare și dându-le o maestate divină, le-a schimbat și numele și înfățișarea. De atunci Ino s'a numit *Leucothea*, iar Melicerte *Palemon*.

Fig. 103. — *Leucothea*
Statuă antică.

Prietenele și tovarășele lui Ino s'au pus pe urmele nenoro-citei regine și au zărit ultima ei urmă pe vârful stâncii. Neîndoiindu-se de moartea ei, începură să o deplângă, să deplângă întreaga familie a lui Cadmus, izbindu-se în piept cu mâinile, sfâșiindu-și hainele și smulgându-și părul din cap. În același timp, aduc învinuiri Junonei nedrepte și grozăviei ei, față de o rivală. Zeița n'a putut să rabde ocările lor și, plină de mânie, le zise: „Și voi veți fi pilde ale cruzimei mele teribile“. — „Vom urma și noi pe regina în valuri“ și voind, cea dintâi, să sară, n'a putut să se mai miște, rămase atârnată de stâncă. A doua, pe când căuta să se lovească în piept, simți că brațele ridicate îi amortesc răcindu-se. A treia cu mâinile întinse spre mare, încremeni prefăcându-se în stâncă. O alta, cum căuta să-și smulgă părul din cap, rămase deodată cu mâinile înțepenite în păr. Fiecare rămase nemișcată în poziția, în care metamorfoza o surprinsese. Celelalte tovarășe ale reginei au fost prefăcute în pasări, cari și acum, în acea vârtoare, ating suprafața apei cu aripile lor.

3. COPILĂRIA LUI BACCHUS

Iuno, mândra și geloasa soție a lui Jupiter, nu putea să ierte lui Bacchus faptul de a fi copilul bărbatului ei. De aceea, căuta prin toate mijloacele să-l piardă, să-l prăpădească sau cel puțin să-l înjosească în ochii lumii. Nebunia care o insuflase lui Athamas și soției acestuia Ino, i-o insuflă acum și micului lor nepot, Bacchus. Il făcu nebun și pe acesta. Spre a se tămădui de boală, zeul se duse la Dodona, unde era un oracol faimos, ca să-i ceară sfat, cum să-și găsească leacul. Porni la drum, însă în cale, așa

ca din senin, îi se întinse înainte un lac colosal. Cu ajutorul, însă, al măgarului, pe care se găsia călare, micul zeu a isbutit să înconjoare și acest obstacol și astfel să ajungă la Dodona. Oracolul de aici îl povățui să meargă să întâlnească pe Cybela, mama zeilor, căci numai aceasta avea să-l tămăduiască, introducându-l în misterele ei. După multe și îndelungate rătăciri, fiul Semelei ajunse în Frigia unde era adorată zeița Cybela. Aceasta îl vindecă de boala nebuniei și îl introduce în misterele ei. De atunci a învățat zeul Bacchus întrebuințarea țimbalelor, a tobelor și a faclelor; de atunci a prins obiceiul să fie dus în care, întocmai ca și ceilalți zei ai Orientului, și să fie tras de lei și de alte fiare sălbatice.

La vârsta de nouă ani, Bacchus era un vânător desăvârșit. În fugă era mai iute ca un iepure, iar la vânătoare vâna lei, tigri și alte fiare. Leiul îi ducea ca dar zeiței Cybela, care îi înhăma la carul ei.

Aci în Asia, pe când Bacchus se scălda cu satirii în apele fluviului Pactolus și pe când se juca împreună cu ei pe colinele mănoase ale Frigiei, se împrieteni cu un tânăr satir, *Ampelus*. Prietenia lui merse așa de departe, că nu se mai putea despărți unul de altul, ajunseră inseparabili. Într'una din zile, însă, un taur furios se repezi cu coarnele sale asupra tânărului Ampelus și-l omorî. Bietul Bacchus neputându-se mângâia de această pierdere atât de simțită, vărsă un suc dumnezeesc în rana nefericitului său amic, pe care îl metamorfoză în viță de vie. Acest suc divin este tocmai acela care dă strugurelui puterea de a îmbăta pe oameni. În urmă Bacchus, luând în mâinile sale un strugure din noua viță de vie, îl strânse și scoțând sucule de vin zise: „Prietene, de azi înainte, tu vei fi leacul cel mai puternic în contra durerilor omenești”.

4. S I L E N U S

Silen era un satir care, după ce a crescut și a instruit pe Bacchus, l-a însoțit în toate părțile. Fiu al lui Mercur și al Geei, a luat parte în lupta dintre zei și giganți și a adus un mare serviciu zeilor, căci văzând pe giganți așezați în linie de bătae a început să sbiere așa de tare, că giganții se speriară și o luară la fugă.

Silen este întruchiparea butoiului, a polobocului, care ține și hrănește pe Bacchus, adică vinul. El e oarecum tatăl, care dă

vieață și putere, care dă creștere fiului său Bacchus, adică sucului de viță.

Silen e totdeauna beat, însă, o beție inspirată, o beție care poate să prevestească viitorul, o beție religioasă, care cunoaște toate lucrurile și care poate să descopere omului misterele și originea misterioasă a lumii. Iată ce ne spune despre el poetul Vergilius :

Aide cântați, Pieride, *Mnasyllus* și *Chromis*, doi tineri
Văd într'o peșteră pe Silen, care prea mult băuse
Ca'ntotdeauna. Ghirlanda-i căzută din cap, stă departe
Și dela brâu i-atârnă greaua cupă cu toarta ei roasă,
Pentru c'adesea bătrânul îi amăgise cu vorba
Tot promițându-le un cântec, acum ei l-apucă și-l leagă,
Lanțuri făcând din cununa-i de iederă. Iată că vine
Incurajându-i și *Egle*. *Egle* între alte maiade
Cea mai frumoasă și când deschidea Silen ochii, ea-i unge
Fruntea și fața, înroșindu-i cu mure. — „Copii, — le grăește
Dânsul și râde de-a lor viclenie, — de ce mă legarăți ?
Ia deslegați-mă ; că m'ați văzut fără veste, destul e.
Voi mi-ați cerut o cântare ; veți auzi-o de îndată.
Pentru voi cântecul ; *Eglijii*-i păstrez o altă răsplată”.

Zise și 'ncepe. Să fi văzut atunci *Fauni* și fiare
Dup'al lui cântec jucând și ștejarii mișcând în cadență
Asprele vârfuri. Nici al *Parnasului* munte pe *Phcebus*
Nu-l asculta cu atâta plăcere ș'admirat astfel
Nici chiar divinul *Orpheu* nu era pe *Ismar* și *Rodope*.
Căci el spunea 'n al său cântec, cum la 'nceput s'adunase
Intr'un deșert fără margini semințele însuflețite,
Cari au dat naștere apei, pământului, focului fluid
Și străveziului aer ; și cum elementele acestea
Sunt începutul a toate. Dintâiu, ca o moale substanță,
Lumea ia forma rotundă de glob și pe 'ncet se 'ntărește.
Apele apoi se despart de uscat și pe 'ncetul cu timpul
Ies la lumină ființe și lucruri cu feluri de forme.
Înmărmurit stă pământul, când vede lucind noul soare
Și revărsându-se norii din aer în ploii roditoare ;
Și cum încep mai întâiu să răsară păduri și prin munții
Necunoscuți rătăcesc ici și colo rari animale...
Toate la cântă *Silenus*, ș'al văilor echo le înalță
Până la stele.)

1) Vergilius, *Bucol.* VI, 13, trad. M. Strajan.

5. MARINARIII LUI ACOETES

O corabie, venind din Lydia, se opri într'una din zile în insula Naxos. *Acoetes*, căpitanul corăbiei, poruncind mateloților să se ducă și să caute apă în insulă, aceștia, când s'au întors, aduseră un copil de o frumusețe rară, pe care îl găsiseră părăsit într'o pustietate. Copilul, aproape adormit și mai beat, mergea clătînându-se și abia putând să-i urmeze. După felul cum se prezenta și după mersul său, căpitanul spuse tovarășilor săi convingerea ce și-o formase, că acest copil nu putea să fie altceva decât un zeu. Corăbierii, însă, cari nu împărtășiau entuziasmul căpitanului lor, ziseră că băiatul este al lor, că ei l-au găsit și că au intențiunea să-l vândă, fiind convinși, că vor lua pe el un preț bun. *Acoetes* încearcă să se împotrivescă planului lor, spunând că nu va lua pe corabie pe copil; echipagiul, însă, se revoltă și nevrând să scape din mâini prada, întinseră pânzele de plecare.

De abia ajunse corabia în mijlocul mării, când se opri deodată. Piloții mirați vâsluiră cu mai multă căldură și întinseră toate pânzele, nădăjduind că astfel vor putea mișca vasul. Deodată, însă, foi de iederă acoperiră vâslele lor și întinzându-se asupra pânzelor, le opriră de a-și mai face datoria. Chiar *Bacchus* apăru, în acest moment, având capul încununat cu struguri, ținând în mână thyrsul său și înconjurat de tigri, lynceși și pantere, cum apare el de obicei. În același timp, tovarășii lui *Acoetes* își văzură pielea cum se acoperia cu solzi de pește și membrele lor transformându-se în aripi de pește. Se metamorfozaseră în delfini și, suflând din nările lor unda pe care o înghițiseră, săriau împrejurul corăbiei, în care singur *Acoetes* mai rămase, îngrozit de ceea ce se petrecea în jurul său. (Fig. 106). Zeul, însă, îl liniști și-i ordonă să se îndrepte spre Naxos. Indată ce ajunse aci, *Acoetes* aprinse focul pe altarele zeului și se puse să-i celebreze misterele.

Fig. 104. — Un tovarăș a lui *Acoetes*.

6. PENTHEUS

Pentheus, nepotul lui Cadmus, a voit să se împotrivescă la introducerea cultului lui Bacchus în țara sa, în Beoția, peste care era rege. Câmpiile începuseră să răsune de zgomotul ce se obișnuiește la sărbătorirea tânărului zeu, și a cărui sosire apropiată fusese anunțată și toată lumea se îngămădea să vadă misterele ne mai văzute până atunci; și bărbați și femei, și mame și fiice, și bogați și săraci alergau cu toții împreună să vadă sărbătorindu-se cultul cel nou al lui Bacchus.

Pentheu, văzând aceasta, începu să strige: „Ce nebunie v'a turburat sufletele, vouă, fii născuți din sângele balaurului lui Marte? — după tradiție Thebanii s'au născut din sânge de șarpe. — Sgomotul de aramă și de flaut, fermecele deșarte până într'atâta v'au făcut să vă pierdeți mintea? Pe voi, pe care nu v'a putut înspăimânta nici vederea armelor, nici strigătele de războiu ale dușmanilor, vă birue acum strigătele unor femei, pe care vinul le-a adus în stare de delir? Vă lăsați voi învinși de această trupă de afemeiați, pe cari beția îi înebunește și cari fac să răsune văzduhul de tobele lor? Nu mă pot mira îndeajuns, bătrânilor! Voi cari ați cutreerat mările atâta vreme, care ați fundat aci un Tyr și ați fixat în aceste locuri pe penaiții voștri rățăitori, vreți să predați acest oraș fără luptă? Iar voi, tinerilor, a căror vârstă vă apropie de mine, mâinile voastre ar trebui să poarte arme, iar nu *thyrs*, frunțile voastre ar trebui să se acopere de coifuri, nu de foi de viță! Ah, vă conjur, aduceți-vă aminte de sângele din care ați ieșit, înarmați-vă cu curajul acestui balaur, — balaurul care omorîse pe tovarășii lui Cadmus — care singur făcu atâtea victime. Dacă el a știut să moară pentru apărarea apelor sale și a izvorului său, să știți și voi să învingeți pentru propria voastră glorie; dacă el a știut să omoare atâția războinici oțeliți, alungați pe cei lași și reînviați strălucirea neamului vostru! Dacă destinul a hotărît ruina Thebei, ea să cază sub loviturile dușmanilor; pentru a o distruge întrebuințeze ei mașini de războiu, ferul și focul. Iar dacă va trebui să fim învinși, vom fi niște nenorociți, fără să fim vinovați, și lacrimile noastre vor putea curge fără rușine. Dar, astăzi, această cetate vrea să devie prada unui copil slab și neînarmat, a unui tânăr afemeiat, căruia nu-i plac nici războaiele, nici luptele, nici să conducă caii și pe care nu-l vezi niciodată decât parfumat, încununat cu iederă și îmbrăcat în o rochie de aur și de purpură. Dacă voi

nu vă împotriviți planurilor mele, îl vom sili să-și mărturisească minciuna neamului său, minciuna misterelor sale. *Acrisius* n'a avut el destul curaj să disprețuiască pe acest zeu închipuit și să-i închidă porțile orașului Argos? Vrea acesta ca astăzi să tremure înaintea sa Pentheu și întregul oraș al Thebei?"

Zicând aceste vorbe, porunci ofițerilor săi să pue mâna pe zeu și îndată ce-l vor afla să-l bage în lanțuri. Intreaga sa familie se opune acestui plan, însă, în zadar și cu cât aceștia stăruiau mai mult, cu atât Pentheu doria mai mult să-și puie în practică planul său. Când ofițerii se întoarseră plini de sânge, Pentheu îi întrebă, unde este Bacchus? Răspunsul lor fu că nu l-au văzut. „Dar iată aci, ziseră ei, unul din tovarășii lui, unul dintre preoții altarelor lui, căzut în mâinile noastre“. — În același timp îi prezintă cu mâinile legate la spate pe un om care odinioară își părăsise țara, pentru ca să urmeze pe zeul Bacchus.

Pentheu, plin de mânie, îl privește cu ochii săi teribili și deși ar fi vrut să-l omoare numai decât, totuși îi zice: „Tu ai să mori și moartea-ți va servi de exemplu tovarășilor tăi. Care e numele tău, familia ta, patria ta? Dece te-ai făcut slujitor acestui mister nou?“. Fără a se teme, străinul îi răspunde: „Numele meu e Acoetes și Maeonia este patria mea: sunt născut din părinți de jos. Tatăl meu nu mi-a lăsat nici câmpuri îngrășate de tauri robuști, nici oi cu lâna bogată, nici alte vite. Sărac și el, ca și mine, susținându-și viața cu firul de in și cu undița, avea ca ocupațiune să înșele peștele din undă și să-l scoată afară, sărind încă în undița sa. Meseria sa îi alcătuia toată averea. Iată, îmi zise el învățându-mă, iată toată averea ce am eu, fiul meu, moștenitor și urmaș al ocupațiunii mele. Și murind, îmi dăruie apele ca moștenire; această este întreaga mea moșie. În urmă, ca să nu rămân toată viața legat de aceleași stânci, am învățat să țin în mână și să conduc cârma corăbiilor, să citească pe cer și să cunosc steaua ploioasă a caprei Amalthea, constelațiunea Taygetului, Hyadele, Ursa, locuința vânturilor și a porturilor potrivite pentru corăbii. Intr'una din zile, îndreptându-mă spre Delos, m'am apropiat de țărmul insulei Chios; și vâsla de aci mă duse la uscat, în insula Naxos; sar ușor și picioarele mele intrară în nisipul cel ud. Aci petrec noaptea. Când sosi Aurora cu lumina ei, mă scol, sfătuesc pe tovarăși să ia apă și le arăt poteca care duce la izvoare. Intr'aceea mă ure pe o movilă, ca să observ bătaia vânturilor, îmi chem tovarășii și mă întore la

corabie“. În urmă îi povesti lui Pentheu întâmplarea, cum a găsit pe Bacchus și cum tovarășii săi au fost prefăcuți în delfini.

Pentheu porunci atunci oamenilor săi să ducă pe Acoetes în închisoare; însă, în vreme ce ei pregăteau instrumentele de tortură, lanțurile prizonierului se desfac, ele de ele, fără ca cineva să le fi atins, porțile închisorii se deschid, dela sine, și slujitorii regelui găsesc celula goală.

Fig. 105. — Menadele dansând.

Desemn pe un vas antic.

Pentheu văzu atunci cu cine avea aface; totuși nu se lăsă bătut. Furia sa se făcea din ce în ce mai mare. Atunci plecă în persoană pe muntele *Citheron*, unde Menadele săvârșiau cultul zeului, unde se serbau orgiile.

Cea dintâi bacchantă care îl zări a fost mama sa, care era inițiată în secretele zeului și care în beția delirului său, nu-și recunoscuse pe propriul ei fiu. Il ia drept un monstru, care venia să turbure orgia bacchică și strigă îngrozită; „Uite mistrețul îngrozitor, uite-l“. Tovarășele sale cu părul despletit aleargă, scoțând

urlete îngrozitoare și, smulgându-i membrele, îl sfășie în bucăți. Când s'a auzit la Theba de soarta nenorocitului rege, toate femeile alergară la altarele lui Bacchus, și poporul întreg primi cultul zeului. (Fig. 107).

7. BACCHUS ȘI ARIADNA

După ce Theseu a omorât minotaurul din Creta și după ce a scăpat din Labirint cu ajutorul Ariadnei, fiica regelui Minos, a plecat spre patria sa Athena împreună cu Ariadna. Când ajunsese, însă, în insula Naxos, — insulă încărcată de vii, — a părăsit aci, lăsând pe țărm pe mireasa sa și s'a dus singur, însoțit numai de tovarăși, spre Athena. Ariadna picota de somn, singurică când sosi Bacchus, care, îndată ce o văzu, începu să admire frumusețea tinerei fete. Amorul se uni cu admirațiunea. Zeul îi ascultă plângerile și se apropie de nimfă în toată strălucirea divinității sale. Năvalnicul Eros, însă, o lovi cu săgețile arcului său și îi inspiră un amor mai aprins decât cel dintâi, pentru Theseu; el voi să unească pe Bacchus cu fiica lui Minos.

Zeul mângâie pe Ariadna, care în bucuria sa uită cu totul pe cel ce a trădat-o și primește căsătoria sa cu zeul vinului. Eros prepară patul nupțial. Totul înflorește împrejurul ei; corul de nuntă începu să răsune; dănțuitoarele din Orchomenos înconjoară Naxosul de verdeață de primăvară; Hamadriadele cântă, iar nimfele celebrează unirea Ariadnei cu zeul vinului. Casta Diana scoate chiote vesele în onoarea lui Bacchus, fratele lui Phoebus, care o proteje, intonează un imn nupțial și joacă, în mijlocul valurilor. Eros face din roze strălucitoare o coroană care scilipește întocmai ca astrele. Un roi de amorași sar împrejurul soției lui Bacchus. (Fig. 108).

8. BACCHUS ÎN THRACIA ȘI ÎN ATHENA

În vremea aceasta, Bacchus, ducându-și cultul în Thracia a fost urmărit de Lycurg, regele țării, care era îngrozit, probabil, de efectele produse de beție. De aceea, regele porunci să se smulgă vița din țara sa. Bacchus însuși, ca să scape, fu silit să se arunce în mare unde fu primit de zeița Thetys, căreia îi

de te ca preț al ospitalității o cupă de aur, făcută de Vulcan. Toate bacchantele și toți satirii, tovarășii zeului fură aruncați în pușcărie. De aceea, zeul făcu ca întreg ținutul acesta să fie lovit de stârpiciune și Lycurg înebunind își omorî pe propriul său fiu, pe Dryas. Oracolul fiind consultat spuse, că țara nu va mai veni la rodul ei de mai înainte, câtă vreme va fi în viață regele Lycurg. De aceea, supușii săi îl încătușară pe muntele Pangeu, unde fu călcat în picioare de caii sudiților săi. Bacchantele, în urmă, fiind scoase din închisoare, învățară din nou cultul zeului.

În Attica, Bacchus veni pentru întâiași dată sub domnia lui *Pandion*, fiul lui *Erechteu*. În vizita aceasta a sa a fost însoțit de *Ceres*, zeița agriculturii. Sosind aci, Bacchus trase la un *Athenian*, numit *Icarius*, care îl primi foarte bine; ca răsplată pentru această ospitalitate, învăță pe *Icarius* să facă vinul. *Icarius*, după ce fabrică vinul, îl dete țăranilor din apropiere să-l bea.

Aceștia îl găsiră delicios. Dar, fiindcă se îmbătară cu toți, se crezură otrăviți, de aceea puseră mâna pe *Icarius* și-l aruncară într'un puț.

Icarius avea o fată frumoasă, numită *Erigona* și Bacchus, cât timp stătu la el, se îndrăgosti de fată. Pentru ca să-i devină soție, Bacchus se transformă într'o ciorchină de strugure și îndată ce fata îl văzu supt această formă, alergă la el și îl mănă. Astfel ea deveni soția lui Bacchus, dela care avu un fiu numit *Staphylos*, ceea ce în grecește însemnează strugure. Acest *Staphylos* învăță pe oameni că, amestecând vinul cu apă, nu mai produce beție. (Fig. 109).

Fig. 109. — Dionysos-Bacchus
Cap de marmură, Muzeul Național.
București.

Erigona nu știea nimic de moartea tatălui său și porni să-l caute. De aceea se luă după o mică cățelușe a sa, numită *Moera*, care se opri urlând îngrozitor lângă puțul unde fusese

Fig. 108. — Ariadna adormită
Statuă, muzeul Vaticanului, Roma

aruncat Icarus. Când Erigona văzu nenorocirea tatălui său, fu cuprinsă de disperare și se spânzură — vița spânzurată pe araci. — Bacchus supărat trimise Athenienilor un delir nebun care avea să facă pe toți Athenienii să se spânzure, în locul unde murise Icarus și fiica sa. Oracolul fiind consultat răspunse că răul va înceta numai atunci, când vor fi fost pedepsiți vinovații și se vor fi adus onoruri divine celor morți. Jupiter puse pe Icarus printre stele și făcu din el *Constelațiunea Boariul* (Bootes). Erigona deveni *Constelațiunea Fecioarei*, iar căteava Moera *Constelațiunea Canicului*.

9. FETELE LUI MINYAS.

În vreme ce cultul lui Bacchus a fost îmbrățișat de toți locuitorii și de toate popoarele din Grecia, *fetele lui Minyas* se încapățânără și nu vrură să știe de divinitatea zeului. În loc de a lua și ele parte la sărbătorirea zeului, steteau acasă și lucrau, bătându-și joc de misterele sacre. Într'una din seri, pe când se veseliau și făceau haz de cultul lui Bacchus, aud deodată un zgomot nădăslușit de tobe, de flaute și trompete. Se mirară de aceasta, cu atât mai mult, cu cât nu vedeau pe nimeni. Un miros de myrrhă și de șafran se răspândi în odaie și pânza pe care ele o țeseau se acoperi deodată în verdeață : din ea dete viță de vie și foi de iederă.

Firele pe cari le băgau în suveică se prefăcură în butași încărcăți cu struguri, iar strugurii căpătară culoarea de purpură.

Era înspre seară, timpul când începe să se arate întunericul și să dispară lumina zilei, timpul când nu se știe de e zi sau e noapte. Un zgomot îngrozitor se auzi în toată casa. Ea păru deodată plină de făclii aprinse și de mii de focuri cari străluciau din toate părțile ; se auziră urlate, ca și când casa ar fi fost plină de fiare sălbatice. Fiicele lui Minyas îngrozite fugiră să se ascundă de foc și de lumină ; însă, în timp ce ele căutau locurile cele mai retrase ale casei, o membrană foarte subțire le acoperi membrele și aripi delicate se întinseră pe brațele lor. Întunericul, unde se găseau, nu le lăsă să vadă că ele s'au schimbat la figură. Cu toate acestea, ele se ridică în aer, unde, fără a avea pene, se susțin cu aripile lor formate dintr'o piele subțire și transparentă. Voiau să vorbească, dar nu putură scoate decât un sunet slab. Un fel de murmur plângător este toată vocea care le-a mai

rămas spre a exprima tânguirile lor. Le place încă și acum locuința caselor și nu se duc deloc în păduri, ca celelalte păsări : sunt *Liliicii* de noapte, în cari le-a prefăcut zeul Bacchus pentru necredința lor.

PARTEA II-a

LEGENDELE EROILOR

I. HERACLES-HERCULES

I. NAȘTEREA ȘI TINEREȚEA EROULUI

Hercule, fiul lui Jupiter și al Alcmenei, a fost cel mai mare și mai vestit erou din antichitate. Bărbat de o putere ce a rămas proverbială și de un curaj neîntrecut de nimenea, el întru-chipează binele în luptă aprigă cu răul. Având să aducă la îndeplinire voința tatălui său din Olymp, oerotitorul omenirii de pe pământ, ținta întregii sale vieți a fost să gonească, pentru fericirea muritorilor, sămânța nenorocirilor și să facă să biruiască cinstea, dreptatea și adevărul. De aceea, toată viața lui Heracle n'a constat decât dintr'un lung șir de suferințe, cari, întocmai ca suferințele Mântuitorului, aveau să aducă după sine biruința binei și dobândirea ceriului. După o viață întreagă de neazuri și de lupte, Hercule avea să fie ridicat în Olymp unde să se bucure de nemurire, ca și ceilalți zei.

Femea ursită de soartă să dea naștere celui mai vestit erou din vechia păgânătate a fost frumoasa Alcmena, soția lui Amphitryon, regele Tyrinthusului, un nepot al lui Perseu. Jupiter își pusese ochii pe această femeie și fiindcă soția credincioasă își iubia bărbatul mai mult decât ori care altă femeie, marele zeu a trebuit să se apropie de ea prin înșelăciune. A luat figura lui Amphitryon și astfel, fără să fie recunoscut, s'a unit cu Alcmena.

Suferințele lui Hercule încep chiar dela nașterea sa. El n'a văzut lumina în patria sa dela Tyrinth, căci tatăl său vitreg Amphitryon săvârșind, fără să voiască, un omor, a fost silit să plece în surghiun la Theba; aci între străini, s'a născut Hercule

În ziua nașterii eroului, Jupiter zise în adunarea zeilor: „Ascultați-mă, zei și zeite, astăzi va vedea lumina pe pământ un bărbat care va domni peste tot neamul Persezilor, peste acel neam de eroi care se trage din sângele meu. El va avea o putere nemărginită și va stăpâni peste întregul Argos“.

Indată ce soția sa Juno aude aceste cuvinte, bănuind necredința bărbatului ei și fiind chinuită de gelozie îi spune: „Tu, fiu al lui Saturn, tu nu-ți prea ții cuvântul dat. De aceea, jură-mi că în adevăr cel ce se va naște întâi astăzi în familia Perseizilor va domni peste Argos și peste toți Perseizii“.

Jupiter, nedându-și seama de șiretenia soției sale, îi face jurământul cerut; ea numai decât se scoboară din Olymp și se duce deadreptul la Nicippe, soția lui Sthenelus din Argos care de asemenea era din neamul lui Perseu și, prin mijloacele ce zeița avea la îndemână, face să se nască înaintea lui Heracle, Eurystheu, un copil firav, și ca trup și ca minte. Tot în aceeași zi, ceva mai în urmă, vede lumina și Hercule; dreptul însă asupra domniei peste Perseizi îi revine lui Eurystheu. Și astfel fiul lui Jupiter, marele și puternicul Hercule, avea să fie în slujba și la ordinul slabului și fricosului Eurystheu.

Cuprins de mânie și căindu-se de orbirea sa, Jupiter prinde pe Ate, zeița turburării sufletești, zeița care îl amăgise până într-atâta încât pe propriul său fiu să-l dea în slujba fiului lui Sthenelus, și apucând-o de păr, o aruncă pe pământ și jură că nu o va mai lăsa niciodată să se urce în ceru, la zeii nemuritori.

În urma unei invoeli însă, între Jupiter și soția sa Juno, Hercule, după doisprezece ani în serviciul lui Eurystheu, avea să-și câștige nemurirea, iar pentru ca în tot acest timp să fie apărat de primejdii, Minerva avea să-l însoțească și să-l ocrotească peste tot locul.

După nașterea lui Hercule, Alcmena, temându-se de gelozia Junonii, expune pe copil într'un câmp pustiu. Aci vine Mercur, ia pe copil și-l duce la peptul Junonii care dormia în Olymp și-l apleacă spre a suga laptele nemuririi. Micul sugaciu însă, așa de tare mușcă din sânul zeiței, că laptele ei țâșni departe, vărsându-se pe ceru. — De atunci avem *Calea Laptelui*, numită mai târziu și Drumul lui Traian. — Junona se deșteaptă și văzând viclesugul lui Mercur, aruncă pe copil departe dela sine. Minerva însă, ocrotitoarea lui Hercule, îl ia în brațe și-l duce la mama lui, Alcmena, după ce prin șiretlicul lui Mercur, supsesse dela Junona laptele nemuririi.

Odată cu Hercule, Alcmena dete naștere și unui frate gemen, lui Iphicles, fiul lui Amphitryon. Mama făcea baie în fiecare zi copiilor, îi culca pe un scut de aramă și îi legăna până adormiau. Într'una din nopți însă, neîmblânzita Junona, împinsă de ură împotriva fiului bărbatului ei, trimite doi șerpi mari cari să omoare pe copii în leagăn. Furișându-se aceștia pe ușile deschise în

camera de culcare a copilașilor, se repezără la ei ca să-i muște cu gurile lor otrăvitoare. Iphicles de spaimă scoate un țipăt, Hercule însă, ridicându-și capul dintre perne, prinde cu amândouă mâinile pe cei doi șerpi și-i strânge până îi sugrumă. — Aceasta e întâia faptă vitejească a lui Hercule. — Un țipăt grozav răsună în toată casa și femeile cari slujiau pe Alemena, și Alemena însăși aleargă la patul copiilor, ca să le dea ajutor. Sosește și Amphitryon împreună cu oameni înarmați cari însă văd cu groază, dar în același timp și cu mulțumire, cum un copilaș a putut să ucidă cu atâta curaj și putere pe cei doi șerpi veninoși.

El chemat numai decât profetul Tiresias. Acesta povestește

Hercule copil

După o statuă antică

celor adunați întregul destin al copilului: câte animale sălbatice și câți monștri va omori pe uscat și pe apă, câți tâlhari răufăcători va face să piară pentru folosul omenirii, cum în lupta dintre zei și giganți va doborî la pământ pe mai mulți dintre aceștia, în sfârșit cum, la apusul vieții sale, având dreptul să se bucure de liniște, va fi ridicat în Olymp, unde, căsătorit cu frumoasa Hebe, va pertece printre zeii fericiți.

Hercule crește și-și face educațiunea la curtea tatălui său vitrig. Aci a învățat el toate meșteșugurile și toate artele ce se cunoșteau pe vremea aceea. În mânăuirea arcului a fost instruit de

Eurytus, cel mai mare arcaș din lumea veche, în lupte de Autolytus, un fiu al lui Mercur, în aruncatul sulitei, și a lancei de Castor, unul dintre Dioscuri, în conducerea carului de însuși Amphitryon, în astronomie și medicină de centaurul Chiron, în muzică de Linus, un nepot al lui Apollo. Se pare că în această artă n'a făcut prea mari progrese, căci învățătorul trebuind să-l ocărăască și să-l pedepsească, tânărul Hercule, neputând să-i rabde severitatea, l-a lovit cu chitara în cap, cu atâta putere că l'a omorât pe loc. Hercule ajunge totuși un mare artist în toate privințele, iar talentul său muzical era așa de mare, că ori unde se găseau muzele se găsea și Hercule. Când ochia cu săgeata sau cu sulita nici odată nu greșea ținta.

Amphitryon, pentru ca să ferească pe Hercule de a mai face năsbătii, ca cea cu cântărețul Linus, îl trimite să pască turmele pe muntele Citheron. Aci se face mare și voinic. La vârsta de optsprezece ani omorî un leu care venia adesea ori să prade turmele sale; din blana leului își face o haină pe care o purta totdeauna în spate, capul fiarei servindu-i drept coif.

Hercule era virtutea în persoană. Intre desfrâu și virtute, eroul nostru alege pe cea din urmă. Iată cum ni-l descrie la răs-pântia vieții filozoful Prodicus.

2. HERCULE LA RĂSPÂNTIA VIEȚII .

Hercule se făcuse din copil flăcău și ajunsese la vârsta când tinerii, stăpâni acum pe ei înșiși, hotărâsc, dacă au să urmeze în viața lor calea *Virtuții* sau a *Desfrânării*. El ședea într'un loc singuratec, nedumerit ce drum s'apuce din cele două ce se înfățișau înaintea sa. Deodată îi s'arătară două femei, înalte de statură, cari veniau către dânsul. Una, mândră, nobilă și frumoasă, era împodobită de o firească curățenie, cu ochii aplecați și plini de modestie, cu înfățișarea smerită și sfioasă, cu hainele albe. Cealaltă era grasă și moleșită, sulimentă și spoită, și ca s'arate mai albă și mai rumenă decât aevea, călca cu trufie și cu trupul țeapăn : ochii-i sticleau, hainele-i erau străvezii, și se tot uita mereu asupra ei, trăgea cu coada ochiului, ca s'obage în seamă cei de prinprejur, întorcându-se adesea ca să-și vadă umbra. So-sind femeile mai aproape de Hercule, cea dintâi venia către el cu pasul potrivit, pe când cealaltă, vrând să ajungă mai înainte, alerga către dânsul grăbită.

„Hercule, îi zice ea, te văz că nu știi ce cale să apuci. Dacă vrei să-ți fiu prietenă, te voiu călăuzi pe cărarea cea mai plăcută și cea mai lesnicioasă, în care vei gusta toate, mulțumirile vieții, trăind fără necazuri. Și să nu crezi, că ai să te îndeletnicești cu războiul sau cu alte treburi ; și, totuși, vei avea să-ți alegi bucațele și băuturile, ce-ți vor plăcea mai mult, lucrurile de cari să se vesească ochii și urechile tale și de cari mirosul și pipăitul tău să se mulțumească ; drăgălășiile, ce vor avea mai mulți nuri pentru tine, te vor mângâia și vei avea să dormi cu poftă și în cea mai mare moliciune. Pe lângă acestea, o să aibi la îndemână toate bucuriile, fără să te ostenești, ca să umbli după dânsule. Iar dacă, vr'odată, ar da ispita peste tine să te faci să simți, că are să-ți lipsească ceva, ca să nu-ți poți face vieța și mai drăgăstoasă, să nu te temi că te voiu pune să-ți obosești trupul și mintea spre a le dobândi. Voiu îngriji eu, cum să te folosești de munca altora și să nu aștepti în deșert căștiguri de acolo chiar, de unde n'ai alergat ; căci eu dau celor ce vin după mine darul de a fi pretutindeni în largul lor“.

Hercule, după ce o ascultă, îi zice : „Femeie, cum te chiami ?“
— „Prietenii mei, răspunde ea, îmi zic *Fericirea* ; iar vrăjmașii îmi zic *Desfrânarea*“.

Atunci cealaltă femeie, înaintând, zice și dânsa : „Și eu viu către tine, Hercule ; cunosc pe părinții tăi și am pătruns în ființa ta încă de copil. Eu așa cred, că de vei apuca poteca, care duce spre mine, vei ajunge odată să strălucești prin fapte mărețe și frumoase și atunci și eu însămi voiu fi mai omenită și mai băgată în seamă de către oamenii cei buni. Eu nu te voiu ademeni cu făgădueli, că o să dai numai și numai peste plăceri. Îți voiu spune pe față hotărârile zeilor asupra muritorilor : numai cu muncă și cu trudă mare dăruiesc ei vieții omenеști fericirea și mărirea. Dacă dorești, ca zeii să-ți fie priincioși, trebuie să te închini lor ; dacă voiești, ca prietenii să te iubească, trebuie să le faci numai și numai bine ; dacă dorești ca țara ta să te cinstească, trebuie s'o slujești ; dacă voiești ca pământul întreg să-ți dea roade din belșug, trebuie să muncești la arătura câmpului ; dacă îți alegi mai bine să te înavuțești având turme, trebuie să îngrijești de ele ; dacă cugești să ajungi mare prin războaie, dacă vrei să-ți scapi prietenii din robia celor răi și să izbândești asupra vrăjmașilor, trebuie să înveți meșteșugul războiului dela cei ce-l știu mai bine și să te îndeletnicești mereu a te folosi de învățăturile lor ; dacă vrei să dobândești putere în trup, trebuie să-l

deprinzi a se supune minții și a-i da mereu de lucru ca să se hârșească cu munca și cu sudoarea“.

Desfrânarea ar fi adaus atunci : „Înțelegi tu acum Hercule, cât de obositoare și de lungă este calea fericirilor, ce-ți arată această femeie ? Eu însă am să te duc la fericire printr'o cale mult mai scurtă și mai lesnicioasă“. — Iar cealaltă femeie care era Virtutea însăși, se răsti către Desfrânare zicându-i : „Nemernico ce ești, ce bunătăți ai tu în stăpânire ? Și ce plăceri poți cunoaște tu oare, dacă nu voiești să faci nimic spre a ți le agonisi ?... Deși ești fără de moarte, zeii, însă te-au gonit din ceruri și oamenii cei de treabă te disprețuesc. Sunetul cel mai măgulitor din toate, acela adică al vr'unei laude, n'a ajuns nici odată până la urechile tale și n'ai stat câtuși de cât față la vr'o privește din cele ce farmecă pe om ; pentru că nici odată n'ai făcut vr'o faptă bună. Cine să mai voiască oare a crede cuvintele tale ? Cine să te scoată din nevoi ? Care om de treabă ar mai cuteza să se amestece printre desmățații ce te urmează ? Cei ce te însoțesc, dacă sunt tineri, au trupuri neputincioase ; dacă sunt bătrâni, au suflete prostite ; îngreunați în tinerețele lor cu o grăsimă venită din trândăvie, ajung slăbănogiți la niște bătrânețe necăjite ; fiindu-le rușine de ceea ce au făcut, ei se gârbovesc de aceea ce au să facă ; ca unii ce au gustat din toate plăcerile la începutul vieții, și-au păstrat numai și numai trude pentru anii lor cei din urmă. Nici o faptă bună nu se face fără de mine, nici în cer, nici pe pământ : mai mult decât ori și cine, eu primesc dela oameni cuvinte de laudă, ca una ce însoțesc cu iubire pe meșteșugar la lucrarea mâinilor sale și ca una ce sunt păzitoare credincioasă a stăpânului, ocrotitoarea cu voie bună a slujitorului, tovarăse dragăstoasă în ale păcii, surata statornică în ostelile războiului, mijlocitoarea supusă în prietenie. După moarte pomenirea lor nu se uită, ci rămâne laudată în veci de veci. Iată cum, Hercule, fiu al unor părinți buni la suflet, ai putea, prin muncă, să dobândești cea mai de căpetenie fericire“.

Hercule a ales calea arătată de Virtute.

3. HERCULE ȘI EURYSTHEU

După ce a împlinit vârsta de optsprezece ani, Hercule, înrâlnind într'o zi pe niște Minyeni din Orchomenos cari se întorceau cu tributul ce li-l plăteau Thebanii, i-a omorât. Din cauza aceasta, poporul Minyenilor pornește cu războiu împotriva Thebei; Hercule însă, îi învinge și-i silește ca pe viitor ei să plătească tribut Thebanilor, și încă un tribut îndoit. Amphitryon moare în acest războiu, în urma căruia Hercule se căsătorește cu fiica regelui theban Creon, cu Megara.

Gloria aceasta a eroului neliniștește pe mama sa vitregă Junona care se hotărăște să-l piarză sau cel puțin să-l umilească, aruncând cât mai multă necinste asupra lui. De aceea, pe când eroul se găsia odată acasă, în sânul familiei, începe pe neașteptate să se schimbe la față. Ochii îi se învârteau în cap, plini de sânge, balele îi curgeau pe buze și bărbie și rânjind nebunește strigă: „Dați-mi arcul! Unde îmi este securea? Mă duc la Mycena. Inarmați-vă cu topoare și cu săpoaie și veniți să dărâmam zidurile Cyclopeene“.

În prada unei nebunii împreună cu furie, Hercule, cutreerând palatul și socotind că lovește fiare, lovia pe micii săi copii, omorându-i unul câte unul. Sărmana lor mamă, târînd pe cel din urmă copil al ei, îl ascunde în fundul palatului. Soțul în turbare, crezându-se înaintea zidurilor Cyclopeene, sfarmă porțile și cu o singură lovitură străpunge și pe mamă și pe copilaș. În urmă, omoară și pe cei doi copii ai fratelui său Iphicles, aruncându-i în foc. Când se repezi asupra socrului său, apare deodată zeița Minerva care întorcându-l îi potolește setea de sânge. În urmă eroul cade într'un leșin adânc.

Când Hercule își revine în simțuri și-și capătă din nou conștiința, își dă seama de grozăvia faptei sale. În prada celei mai mari desnădejdie, începe să se osândească singur. De aceea pleacă în surghiun. Aci după ce s'a purificat, s'a dus la Delphi, la oracolul zeului Apollo, ca să-l întrebe ce trebuie să facă. Prin gura preotesei Pythia, zeul îi poruncește să se ducă să găsească pe Eurystheu, dușmanul său de moarte și să îndeplinească toate lucrurile ce i le-ar porunci să facă. — Preoteasa îi s'a adresat aci mai întâiu cu vorba Heracles, ca unui care își va câștiga gloria din persecuțiile Herei (*Hero* și *cles*, dela *cleos* glorie), până atunci fiind numit Alcides.

De aceea, se duce la vărul său Eurystheu, rege în Mycena, și se pune în slujba lui, având să îplinească timp de doisprezece

ani, douăsprezece lucrări după cari avea să-și câștige nemurirea. Se opri însă la Tirynt, unde printr'un crainic avea să primească ordinea, căci Eurystheu se temea să dea ochii cu eroul.

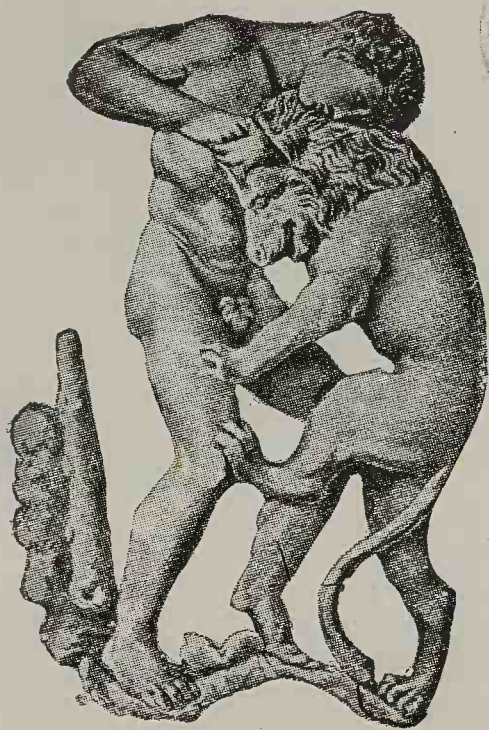
CELE DOUASPREZECE LUCRARI ALE LUI HERCULE

1. LEUL DIN NEMEA

Cea dintâi lucrare la care a silit Eurystheu pe Hercule a fost aceea ca să omoare leul din Nemea care pustia împrejurimile orașului. Această fiară se născuse din uriașul Typhaon și din balaurul Echidna și locuia în văgăuna unei văi lângă orașul Nemea din Argolida. Hercule trebuia să omoare acest leu și blana să o ducă lui Eurystheu. Multe zile a umblat eroul până să găsească fiara, iar când a găsit-o, și-a aruncat toate săgețile în zadar, căci pielea ei era invulnerabilă. Atunci Hercule pune mâna pe ghioaga ce o purta cu sine și care îi servia ca cea mai bună armă; dar și aceasta se rupse în două. Dar Hercule, după ce astupă o ieșire a vizuinii, intră după leu, care văzându-l îi sare în piept. Eroul îi pune mâna în gât și-l strânge cu amândouă mâinile până îl sugușe. În urmă, își aruncă în spate leul și, după ce face un sacrificiu lui Jupiter, punând astfel cea dintâiu temelie a jocurilor nemeice, îl duce lui Eurystheu la Mycene. Când acesta a văzut namila de animal și pe vigurosul erou, s'a speriat așa de tare, că a dat ordin ca pe viitor să-i arate dovada lucrărilor sale dela poartă și să nu mai intre în palat. Leul a fost pus în urmă între constelațiuni.

2. HYDRA DELA LERNA

Hydra se născuse, ca și leul din Nemea, din gigantul Typhaon și din balaurul Echidna și se aciuase în smârcurile dela Lerna, în Argolida. Ea era un monstru năprasnic, un fel de balaur care bântuia împrejurimile și omora oameni și vite, prin suflarea sa otrăvitoare, ucizând tot ce-i ieșea în cale. Avea mai multe capete și, când îi tăia unul, alte două îi creștea în loc. Hercule, primind porunca lui Eurystheu să se lupte cu acest monstru, îl gonește din culcușul său cu săgețile. O luptă îngrozitoare se învinge atunci între erou și balaur care se încolăci împrejurul pi-

Hercule și leul din Nemeea

Relief pe un bronz antic

cioarelor lui. Pe lângă acest dușman, mai sosi și un al doilea. Un rac de mare puternic începe să muște pe erou de picior. Hercule îl strivi pe acesta cu picioarele, iar când văzu că hydrei, în loc de un cap, îi crește două, chemă în ajutor pe prietenul său de arme Jolaos, nepotul său, cu care venise împreună. Acesta dă foc

Hercule și Hydra

Figură pe un vas grecesc

unei părți din pădure și cu tăciuni aprinși, arde plăgile hydrei și izbuteste astfel să oprească să-i mai crească alte capete noi. Unul dintre capetele hydrei era nemuritor. Pe acesta eroul îl îngropă de viu, prăvălind peste el o stâncă. Răpuind monstrul, Hercule își înmoaie săgețile în sângele lui; De atunci rănilor care le făceau ele erau incurabile.

3. CERBOAICA CU COARNELE DE AUR

În pădurile Arcadiei erau cinci cerboaice la fel, având coarnele de aur și picioarele de aramă. Patru erau înhamate la carul Dianei, a cincea însă era lăsată în libertate. Eurystheu îi poruncește lui Hercule să-i aducă această cerboaică. Fiind însă consacrată Dianei, eroul nu voia să o omoare, de aceea a fost silit să o urmărească un an întreg până la Hyperboreeni, cari locuiau în părțile cele mai îndepărtate dela miază-noapte și până la izvoa-

rele fluviului Istru și apoi iarăși înapoi în Arcadia. In cele din urmă o prinde și o duce vie, în spate, lui Eurystheu.

4. MISTREȚUL DIN ERYMANTH

Intre Elida și Arcadia era muntele Erymanth, unde se găsea un mistreț enorm care băgase groaza în tot ținutul dimprejur,

Hercule și Mistrețul din Erymanth

După o pictură antică, Pompei

pustiind câmpiile și omorînd oamenii. In drumul său după acest mistreț, Hercule a fost primit ca oaspe de Centaurul Pholos. Pe când era ospătat, Hercule se pomeneste deodată atacat de Centauri, cari mirosiseră vinul cu care Pholos cinstia pe prietenul său strein. Eroul isbutește să-i respingă, pe unii omorîndu-i în luptă, iar pe alții gonindu-i până la promontoriul Malea, unde pe vremea aceasta locuia Chiron, dela care ei cer ajutor. Hercule era prieten cu Chiron, dar, necunoscându-l dintru început, a aruncat și asupra lui o săgeată care îl nimeri în genunchi. Numai

târziu a băgat de seamă greșala și încercă să-i lege rana. Săgeata fiind otrăvită cu veninul hydrei, Hercule și-a pierdut un prieten scump. — De aci, eroul pleacă în căutarea mistrețului pe care găsim-l pe vârful muntelui, îl prinde de viu, îl pune pe umerii săi vânjori și-l duce stăpânului său. Acesta, când văzu namila, se sperie până într'atâta că se ascunse într'un butoiu de aramă.

5. PĂSĂRILE DIN STYMPHAL

În smârcurile lacului Stympchal din Arcadia, în niște higiuri cu tufe dese, trăiau retrase niște păsări, închinată zeului Marte, cu aripi, cap și cioc de fier. Aceste păsări aveau niște ghiare

* Păsările din Stympchal

După o pictură pe un vas antic

foarte ascuțite și loviau cu aripile lor, ca și cu sulite. Când întâlneau pe câmp oameni și animale, îi ridicau în sus și omorându-i le mâncau carnea. Erau așa de multe, că întunecau lumina soarelui, când se ridicau în sbor. Hercule fiind însărcinat să lupte împotriva acestor păsări și să le stîrpească, începe prin a le speria cu sunetul cimbalelor sale de aramă, făcându-le să se ridice în aer. Pe urmă le lovia cu sulitele sale, sau le strivia cu ghioaga sa. Astfel Hercule a scăpat ținutul de aceste păsări primejdioase. Cele cari n'au putut fi stîrpite de erou, au sburat în ținuturile Pontul Euxin (Marea Neagră), unde le-au întâlnit în urmă Argonauții.

6. GRAJDURILE LUI AUGIAS

Eurystheu ca să umilească pe Hercule îi dă ordin ca să curețe de gunoiu într'o singură zi, grajdurile lui Augias, regele Elidei. Acesta era fiul soarelui și poseda nenumărate turme. Cirezile de boi și de oi erau atâtea, cât sunt norii de pe ceriu. Intre boi erau trei sute cu picioarele albe ca zăpada, două sute roșii ca purpura, doisprezece, închinați lui Helios, erau albi ca lebedele și unul, cu numele Phaëthon strălucia ca o stea. În curtea în care erau mănate toate aceste animale s'a îngrămădit cu timpul atâta gunoiu că nu era cu putință să fie înlăturat. Eroul se duse acolo și se oferii lui Augias că va râni tot gunoiul într'o singură zi, dacă îi va da o zeciuială din toate vitele sale. Regele primește fără zăbavă propunerea lui Hercule, socotind lucrarea cu neputință de isprăvit. Eroul face un canal și abate prin curte fluviile Peneu și Alpheu, după ce spărsese zidurile din două părți opuse și, până seara, izbutește să curețe grajdurile.

Augias, văzând treaba făcută, nu-și ține cuvântul, spunând că lucrarea a trebuit adusă la îndeplinire din porunca lui Eurystheu și astfel Hercule trebui să se întoarcă acasă fără răsplata făgăduită. Mai târziu însă, după ce eroul scapă din serviciul lui Eurystheu, porni cu războiu împotriva lui Augias, îi cuceri bogata cetate Elis, trecând-o prin sabie și foc. Apoi, după ce a ucis pe rege, după ce și-a strâns toată armata în Pisa, aducând acolo prăzile de războiu, a ales un loc pentru tatăl său Jupiter și l-a plantat cu măslini. În urmă, a adus jertfe celor doisprezece mari zei din ceriu și a instituit jocurile olympice, cari au ajuns cu timpul așa de vestite.

7. TAURUL DIN CRETA

După ce Hercule a curățit Grecia de monștri, i-au fost poruncite lucrări și în afară. În insula Creta, pe când se afla rege Minos, i s'a dăruit acestuia de Neptun un taur ieșit din undele mării ca să-l jertfească. Regele însă, încântat de frumusețea animalului, nu voi să-l sacrifice și în locul lui a sacrificat un alt taur din turmele sale. Zeul, supărându-se de fapta regelui, a făcut pe taur să turbeze și să verse foc din nările sale. Toată insula era bântuită de furia acestui taur. Eurystheu însărcinează pe Hercule să prinză taurul și să i-l ducă la Mycene viu. Cu ajutorul lui Minos eroul

isbutește să prindă taurul, să-l lege, și astfel să-l ducă lui Eurystheu. Acesta îi dă drumul și animalul începe să cutreere furios întreg Peloponezul, până ce, în sfârșit, vine în Attica și rămâne în ținutul Marathonului, unde îl prinde mai târziu eroul Theseu.

8. CAII LUI DIOMEDE

În țara Bistonilor din Thracia, regele Diomede avea patru iepe turbate cari vărsau foc pe nări și cari se hrăneau cu carne de

Hercule și caii lui Diomede

După o grupă antică, Roma

om. Crudul rege își avea castelul pe marginea mării și toți străinii naufragiați cari ajungeau în țara sa erau dați acelor iepe ca să-i mănânce. Hercule, fiind însărcinat de Eurystheu să-i aducă aceste iepe, pornește în Thracia cu mai mulți tovarăși și se duce deadreptul la grajdul lui Diomede unde, omorînd pe paznici, târăște iepele până la țărmul mării. Bistonienii, ridicându-se cu armele împotriva eroului, sunt bătuți și regele omorît și dat iepelor sale

ca să fie mâncat. În timpul luptei, Hercule dăduse iepele în paza tovarăşului său Abderos; când însă s'a întors biruitor din luptă, a găsit pe frumosul tânăr mâncat de iepe. Eroul după ce l-a deplâns şi l-a îngropat, i-a ridicat un frumos monument şi a instituit jocuri în onoarea lui. În acelaşi timp a fundat în acel loc faimosul oraş Abdera. Caii au fost duşi lui Eurystheu care apoi, le-a dat drumul şi au fost în urmă sfâşiaţi de fiare pe muntele Lyceu din Arcadia.

9. CINGĂTOAREA HIPPOLYTEI

Pe malurile fluviului Thermodon din Asia Mică locuia odată un popor de femei războinice, numite Amazoane¹⁾. În timpul lui Hercule, ele aveau ca regină pe Hippolyta, o fiică a lui Marte,

Hercule şi Amazoanele

După o pictură pe un vas

care îi făcuse ca dar o cingătoare de mare preţ. Fiica lui Eurystheu, Admeta, doria să aibă această cingătoare; de aceea, Hercule a fost însărcinat să i-o aducă. Plecând într'o ţară aşa de îndepărtată, eroul şi-a luat cu sine mai mulţi tovarăşi de luptă, între cari pe Telamon, Peleu şi Theseu. Trecând cu corabia lor până

1) Vezi *Legende şi poveşti antice*, pag. 13.

Amazoană de Phidias

Muzeul Capitoliului, Roma

departe în Marea Neagră, după multe greutăți, au ajuns înaintea capitalei Amazoanelor Themischyra. Regina Hippolyta le iese înainte și, auzind de scopul venirii lor și fiind în același timp mișcată de ținuta mândră a eroilor le făgăduiește că le va da în-cingătoarea de bună voie. Zeița Junona însă, care nu înceta un moment să urmărească pe fiul ei adoptiv, s'a amestecat, subt în-fățișarea unei Amazoane, în mijlocul acestui popor de femei și a făcut să se răspândească șovonul că străinul vrea să le răpească regina. Acestea pun mâna pe arme și cad asupra taberii lui Hercule. O luptă strașnică se încinge, în care însă cad biruite cele mai viteze eroine Aella, Prothoe, Antiopa și însăși Melanippa, conducătoarea lor. Antiopa fiind prinsă e dată ca preț al vitejiei sale eroului Theseu, iar Melanippa a fost liberată în schimbul cingătoarei Hippolytei.

10. VACILE LUI GERYON

După aventura lui Hercule în răsărit, avea să urmeze alta în apus. Eurystheu i-a dat poruncă să-i aducă turmelè de boi ale lui Geryon cari pășteau într'o insulă îndepărtată din Oceanul de apus, numită Erythea. Geryon era un uriaș puternic, fiul lui Chrysaor și nepotul Medusei și avea trei corpuri legate laolaltă în regiunea stomahului. Acest monstru, numit și întreitul Geryon, era cu atât mai îngrozitor și mai de nebiruit, cu cât se putea apăra din toate părțile, căci avea trei capete, șase mâini și șase picioare. Cirezile lui de vaci de o culoare roșie erau puse subt paza gigantului Eurythion și a câinelui acestuia Orthrus. Acest câine născut din Typhaon, fiind frate cu cerberul din Infern, avea două capete și era de o putere nemăsurată. Hercule ca să ajungă la insula Geryon a trebuit să străbată, pe un drum foarte greu, regiunile din Europa și din Africa și să ajungă până la strimtoarea numită astăzi Gibraltar care desparte cele două continente în partea cea mai de apus a lor. Spre amintirea acestui drum eroul a pus de o parte și de cealaltă câte o coloană, numite Coloanele lui Hercule. De aci și până la insulă, Hercule s'a dus cu barca ce i-a împrutat Helios.

Indată ce zăriră pe erou, atât păzitorul cât și câinele se reped asupra lui; amândoi însă cad subt loviturile lui Hercule, care pornește apoi cu cirezile lui Geryon. Când acesta bagă de seamă că i s'au răpit boii, aleargă și el împotriva lui Hercule, dar este bi-

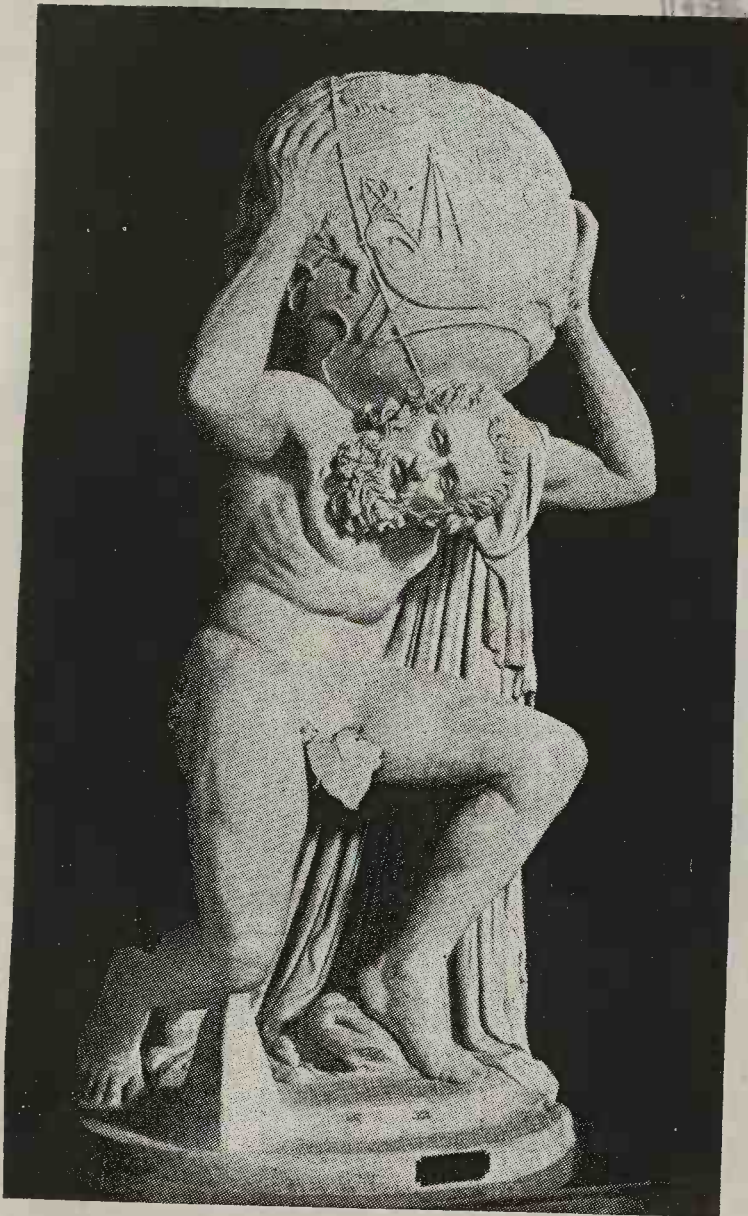
ruit într'o luptă înversunată cu eroul. Cireada de boi Eurystheu o dete ca prinos zeiței Junona.

11. MERELE DE AUR DIN GRĂDINA HESPERIDELOR

Când s'a măritat Junona cu Jupiter, toți zeii și toate zeițele i-au dat, după cum era obiceiul, câte un dar de nuntă. Geia, pământul, produse cu acest prilej, un măr cu mere de aur. Acest pom a fost pus în grădina Hesperidelor, niște nimfe ale Apusului. Ele erau fiicele lui Atlas, un titan, care fusese osândit de zei să ducă pe umerii săi cei lați ceriul. Acolo unde se găsește astăzi în Africa muntele Atlas, pe vremuri erau niște grădini mândre cu arbori încărcăți cu tot felul de fructe și printre ei se găsea și mărul cu merele de aur. El era păzit de un balaur grozav, numit Ladon, al căruia ochiu nu era niciodată închis de somn. Hercule, fără să știe unde se găsește grădina Hesperidelor, trebuia să aducă la îndeplinire ordinul lui Eurystheu de a i da în mână acele mere de aur.

Ca să găsească calea, eroul, după sfatul nimfelor fluviului Eridan, se duce să ceară mai întâi povata bătrânului zeu al mărilor, Nereu. Acesta, deși la început s'a împotrivit de a-i da vr'o povată, totuși, în cele din urmă, a fost silit să o facă. Calea o știe numai Prometheu care se găsea pe vremea aceasta ferecat de o stâncă pe muntele Caucas. De aceea, a trebuit să alerge întâi la acesta. Ca să ajungă la el, Hercule a trebuit să se îndrepte prin Lybia și Egipt. În această țară a întâlnit pe regele Busiris care prindea pe toți străinii și-i sacrifică pe altarul zeului Jupiter. Și Hercule a fost prins și legat, însă, rupând lanțurile, s'a liberat și a ucis pe rege împreună cu fiul său. De aci, trecând prin Aethiopia și prin India a ajuns în Caucas, unde scăpă pe Prometheu, omorînd vulturul care îi mânca ficatii. Prometheu îi arată în urmă calea pe care să apuce ca să ajungă la Atlas și la grădina Hesperidelor.

Atlas ținea bolta cerească pe umerii săi. Ca să-i aducă merele de aur, îi dete lui Hercule ceriul, până se va întoarce cu ele. Când s'a întors însă, n'a mai voit să ia înapoi povara și Hercule a scăpat numai printr'o păcăleală. L-a rugat să ție ceriul numai un moment, până ce să-și așeze pe umeri o pernă, căci îl apăsa prea greu. Atlas cade în cursă; Hercule, văzându-se liber, ia merele și pleacă la Eurystheu. — Atlas, în urmă, neprimind în gazdă o noapte pe Perseu, acesta l-a împietrit și de atunci și până astăzi Atlas se înalță ca un mare munte stâncos în nordul Africei. —

Atlas

Muzeul Național, Neapole

Eurystheu, primind merele de aur, le dăruiește zeiței Minerva care le duce înapoi în același loc, unde fuseseră ele și mai înainte.

12. PRINDEREA LUI CERBERUS

Văzând Eurystheu că Hercule a cutreerat tot pământul și că, totdeauna s'a întors biruitor, se hotărăște să-l supuie la cea din urmă lucrare, mai grea decât toate, să-l trimeată în Infern, de unde să-i aducă Cerberul. Acesta era un câine monstru cu trei capete, având însărcinarea să păzească intrarea imperiului lui Hades. Și era convins Eurystheu că nu va isbuti să facă și această muncă, cea mai periculoasă dintre toate, și că astfel poate va scăpa de Hercule. Eroul, înainte de a încerca această lucrare primejdioasă, se duce mai întâiu la preotul Eumolpus, la Eleusis, ca să-l inițieze în mistere, căci numai așa se putea apropia de regele Infernului. După ce a fost inițiat, Hercule pleacă în Laconia, la Tenar, azi capul Matapan, unde se găsea o deschizătură care duce în imperiul lui Hades. Conduc de Mercur, zeul care cu bagheta sa, conducea sufletele morților, ajunge în împărăția umbrelor. Acestea, când îl văzură, se speriară de el și fugiră care încotro.

La intrarea Infernului întâlnește pe Theseu și pe prietenul acestuia Pirithou lipiți de o stâncă. Pe Theseu isbutește să-l deslege; când însă voi ca să scape și pe Pirithou, pământul s'a cutremurat, în semn că zeii se opun la liberarea acestui erou care făcuse planul criminal să răpească pe Proserpina, soția lui Pluton. Dintre umbre numai Meleagru și Medusa nu fugiră la vederea lui Hercule; Meleagru îl sfătuiește să ia pe sora sa în căsătorie, iar pe Medusa, când a voit să o lovească, l-a oprit Mercur, spunându-i că este o umbră fără trup și că ea nu mai poate face nici un rău. Ajungând la tronul regelui Infernului, Pluton îi dă voie să ia pe Cerber, dacă îl va putea prinde fără arme. Eroul îl găsește la gura

Lupta Pygmeilor cu cocorii

Acherontului și, ocrotit numai de scut și de pielea leului, înhață pe Cerber de ceafă, strângându-l cu putere. Câinele, în cele din urmă, se dă învins și începe să se gudure la picioarele eroului. Apoi, luându-l cu sine, îl duce lui Eurystheu la Mycene. Acesta, când îl văzu, se sperie grozav și-l roagă să-l ducă înapoi de unde l-a luat.

Aceasta este cea din urmă lucrare pe care a făcut-o Hercule din ordinul lui Eurystheu. De aci înainte el este liber și pleacă la soția sa care îi îngrijise în tot acest timp de casă.

CELELALTE LUCRARI ALE LUI HERCULE

Pe lângă cele douăsprezece lucrări mari, făcute din ordinul lui Eurystheu, mai săvârșește Hercule multe alte isprăvi, mai puțin însemnate, dar cari ne arată pe eroul nostru ca un împlânzitor de monștri și un nimicitor de rele.

1. LUPTA CU PYGMEII

În colindările sale prin diferitele părți ale lumii, Hercule ajunge odată și în regiunile dela izvoarele Nilului, în țara Pygmeilor. Acești Lilliputani ai antichității erau un popor de pitici, care se găsea în neconținute războaie cu cocorii. Pygmeii n'aveau o înălțime mai mare de un cot. Soțiile lor erau mame la trei ani și babe la opt. Casele Pygmeilor erau zidite din coji de ou. Ca înfățișare acești Pygmei erau foarte urâți: corpul lor și mai ales picioarele le erau grozav de mici. Cu toate acestea, ei au îndrăznit să se ia la luptă cu Hercule.

Ajungând eroul în țara lor, se simte oboșit și se culcă la umbra unui copac și adoarme. Pygmeii, pe cari nu i-a băgat în seamă, îndată ce-l văd, fără să se teamă câtuși de puțin de el, nu o iau la fugă, ci dimpotrivă, își fac planul să-l bată și să-l eucerească. În adevăr lupta lor părea un asediu împrejurul unei cetăți pe care dușmanul vrea să o eucerească.

Cele două aripi ale armatei lor, se împart așa fel ca fiecare să atace câte o mână. Și, în vreme ce grosul armatei se repezia spre corpul eroului, arcașii și săgetașii îi atacă picioarele, iar corpul de elită, fruntea oștirii, condus de însuși regele lor, se

însărcinează să-i cucerească capul și fața. În timpul acesta, Hercule se deșteaptă și, când îi vede, începe să râză, dându-și seama cu ce fel de dușmani avea a face. Prinde pe câțiva din ei, îi bagă în pielea leului din Nemea pe care o avea cu sine și îi duce în patria sa de curiozitate.

2. LUPTA CU ANTAEU

După lupta cu Pygmeii, Hercule, întorcându-se prin Lybia, întâlnește pe gigantul Antaeu care era înalt de șaizeci și patru de coți. Acest gigant era un fiu al lui Neptun și al Geei, zeița

Hercule și Antaeu

După a piatră antică gravată

pământului, și, pe oricine îi ieșea în cale, îl silia să se măsoare cu el și toți plăteau cu viața cinstea de a se fi luptat cu gigant. Ceea ce îi dădea putere lui Antaeu, era faptul că de câte ori atingea pe mama sa, pământul, căpăta o nouă putere. Hercule, în cele din urmă, băgând aceasta de seamă, îl ridică în sus și-l strânge în brațele sale viguroase, până ce îl ucide.

3. LUPTA CU MONSTRUL CACUS

La întoarcerea sa din Spania, de unde a răpit vacile lui Geryon, Hercule s'a oprit și în Italia, nu departe de gura Tibrului. Aci, fiind obosit de străpățiul drumului, eroul s'a culcat și a lăsat vacile să pască prin livezile mănoase de lângă râu. Locul acesta era stăpânit, pe vremea aceea, de un fiu al lui Vulcan, numit Cacus, un monstru de o mărime enormă, având numai jumătatea de sus de om și vărsa din gură flăcări de foc. Acest Cacus, când a văzut turma de boi pe cari îi aducea Hercule, a

Cacus

După o piatră antică gravată

rămas încântat de frumusețea lor și s'a hotărît să fure o parte din turmă. Pentru ca însă stăpânul boilor să nu-i găsească, în cazul când i-ar număra deșteptându-se, i-a târît de coadă în peștera sa de pe Aventin. Hercule, când s'a trezit din somn și a văzut că-i lipsese mai mulți boi din turmă, s'a dus deadreptul la peștera vecină, crezând că urmele de pe pământ îl vor duce la ei. Văzând însă toate urmele întoarse și nici una spre peșteră, s'a hotărît să părăsească îndată această localitate plină de primejdii. La plecare, câțiva din boii din peșteră încep să mugească, cum se întâmplă de obicei atunci când o parte din boi sunt părăsiți de tovarășii lor. Hercule, dându-și seama de unde vine mugetul, se întoarce deadreptul la peștera de pe Aventin. Aci vede cu mirare la poartă, atârânănd nenumărate căpățâni de om, iar la in-

trare prăvălită o stâncă colosală, pe care n'ar fi putut-o urni din loc nici două zeci de boi. Iar, de jur împrejur, erau numai oase de oameni omorîți de Cacus.

Hercule ridică stâncă dela intrare, pune mâna pe monstru și-l strânge de gât până îl omoară. De atunci, la Roma, locuitorii de pe Aventin în fiecare an sărbătoresc pe eroul Hercule.

Iată cum descrie poetul Vergiliu lupta lui Hercule cu monstrul Cacus :

Serbarea pe care o gătirăm

Prânzul acesta, și-altarul atât de puternic de colo
Nu sunt credințe deșarte, căci nu ne-abăturăm din calea
Vechilor zei: statorite le-avem, tu oaspete troic,
Drept răsplătire c'am fost scăpați de grozave primejdii.
Uită-te colo, și vezi prăbușită spre adâncuri o stâncă :
Ce bolovani împrejur asvârliți, și ce peșteră 'n munte,
Goală de tot:
Peștera fuse locaș, cu drumuri adânc îngropate,
Căci jumătatea de om o ținea, spăimântatecul Cacus.
Soarele 'n veci nu pătrunse 'n ponor, și deapururi într'însul
Cald de ucideri pământul era; și la groaznica-i poartă
Capete de-oameni în pari atârnau putrezite, de-apururi.
Tatăl acestui balaur Vulcanus a fost: scuiându-și din gură
Negre funingini, sări cu scuipatul și Cacus greoiul.
Insă și nouă, târziu, ne sosi mângâierea dorită;
Zeul venit-a la noi, puternic și-aprins de mânie.
Mândru, că'n urm'a ucis pe Geryone cel cu trei trupuri,
Hercul venit-a, mânând puternicii tauri, voinicul,
Tocmai pe-acestea cărări; și cărdul umplut-a câmpia.
Cacus, de patimi târit, nu poate să-și stâmpere focul,
Totul să 'ncece, 'ndrăsnind înșelări și hoție tutindeni.
Repede două perechi de tauri îi fură, puternicii
Tauri; și-atâtea juninci frumoase mai fură din staul.
Dar, ca să nu se cunoască din urma picioarelor furtul,
El îi ridică de cozi, și cu urmele întoarse pe cale
Grabnic îi târâe 'n deal și-i ascunde 'n noptatea râpă.
Hercul de geaba cătat-a; — nici urmă să-l ducă spre peșteri —
Insă 'ntr'aceea voinicul pornindu-și sătule din staul
Vitele 'n cărd, și gătit să plece cu dânsese-altinderi,
Boii 'ncepură pe drum să mugească, ș'umplură de vuet
Jalnicii codrii; plângeau de durerea plecării din câmpuri.
Iat-o junincă le dete răspuns, și'n ponorul cel groaznic
Jalnic mugit-a 'nșelând veghiatului Cacus nădejdea.
Hercule-atunci se sbârli de mânie, și fierea dintr'însul
Foc se făcu de năcaz: el arma și-o prinde și-apucă
Groaznic ciomagul cu noduri și-aleargă năvalnic pe munte.
Oamenii noștri au văzut întâiu în vieață pe Cacus
Prins de cutremur și tulbure 'n ochi. Și ca vântul de iute

Fuge cu spaimă 'n ponor, căci groaza-l făcuse cu aripi.
 Grabnic se'nchide, rupând grozavele lanțuri pe care
 Sta plutitoare 'n văzduh o năprasnică stâncă, legată
 Sus de Vulcan — și zăvor aruncat-a pe poarta de bârne.
 Iată-l turbat de mânie sosește viteazul tirintic:
 Cată cu ochii 'mprejur, ispitind vr'o cărare tutindeni.
 Dinții scrâșnindu-i cu vuet. De trei ori, urlând, înconjoară
 Muntele, 'ntrare cătând, de trei ori cu umerii 'mpinge
 Poarta 'n zădar, de trei ori stă 'n vale să-i vie răsuflet.
 Stâncă de cremene-acolo, subțire la vârf și cu colțuri
 Multe, stetea ridicată la spatele peșterii 'n aer,
 Loc de-adăpost și de cuiburi în veci răpitoarelor pasări.
 Pe-asta — plecată spre râu la stânga pe repedeă râpă —
 Hercule-o 'mpinge la dreapta, clătind-o puternic și-i smulge
 Talpa din loc, și grăbit el o culcă și 'n văi o răstoarnă...
 Astfel pe Cacus, speriatul de neașteptata lumină,
 Prins în ponorul cel larg, ș'urlând cum el nu mai urlase,
 Hercule-l strânge la colț, rotind cu măciuca, și face
 Arme din totul: și trunchiuri și pietre le-asvârle spre dânsul.
 Cacus acum, neavând nici un drum de scăparea peirei,
 Scuipă — mirare mi-e spusul — din gât o funingine groasă,
 Fumuri ce-acoper și 'mbracă ponorul în negru 'ntuneric,
 Ochilor astfel răpindu-le văzul, și 'n peșteri într'una
 Ingrămădește 'ntunec de fum, scăpărându-l cu flăcări.
 Nu-l mai ținea de mânie pământul pe Hercule, și iată-l,
 Sare prin foc, cu năvalnic aiept, spre cea mai turbată
 Undă de fum și pe unde de neguri mai plin e ponorul.
 Grabnic pe cel ce scuipă și șgură și flăcări degeaba,
 Ochii ce-i crapă, și gâtul ce-i hârâe fără de sânge.
 Poarta grozavului loc se deschide sfărmată cu totul:
 Taurii cei cu 'nșelare furați și hoția jurată
 Zilei s'arată, și-un groaznic cadavru târit de picioare.
 Oamenii noștri 'mprejur n'au ochi în de-ajuns să privească
 Ochii sălbatici, și față grozavă, și pieptul al cărui
 Păr e ca blana de fiară, și gura cu șgură ca hornul.
 Jertfe de-atunci îi aducem; curcernici nepoții păstrează
 Ziua de-atunci.*)

*) P. Vergilius, *Aeneis*, VIII, 185, traducere de G. Coșbuc.

4. SOȚIILE LUI HERCULE

Hercule a avut mai multe soții, între cari cele mai cunoscute sunt: Megara, fiica lui Creon, regele Thebei, Iola, fiica lui Eurytus, regele Oechaliei, Omphale, regina Lydiei, Epicaste și ultima Deianira.

Nemai putând trăi cu Megara, ai cărei copii i-a omorât în timpul nebuniei sale, Hercule cere în căsătorie pe Iola, fiica lui Eurytus, regele Oechaliei, din Euboea. Acesta dăduse vestea în toată Grecia că va mărita pe fiica sa numai cu acela care îl va putea întrece în luptă cu arcul. Hercule se prezintă ca pețitor și luându-se la întrecere cu Eurytus îl birue. Regele însă, își calcă cuvântul și nu vrea să-i mai dea mâna fiicei sale spunându-i că a fost odată nebun și și-a omorât copiii și apoi că a stat atâta vreme în sclavia lui Eurystheu.

Hercule furios pentru această ocară ce i se făcea, se hotărăște să se răzbune și întâlnind pe Iphitus, fiul lui Eurytus, îl omoară aruncându-l, pe când se preumbla împreună, de pe zidurile cetății. Acest omor cerea numai decât o ispășire; de aceea, Hercule ca să-și izbăvească sufletul se duce la Delphi ca să ceară povața zeului Apollo. Preoteasa Pythia nu voește să-i răspundă și atunci eroul pune mâna pe tripodul din templu și-l aruncă. Sosind în urmă Apollo ca să-și i-a tripodul său cel sfânt, se încinge o luptă între erou și între zeu, luptă care nu se curmă decât atunci când Jupiter, tatăl lor, își trimete fulgerile sale.

Numai acum se hotărăște și oracolul ca să vorbească. Hercule trebuia să se lase să fie vândut ca sclav, iar ceea ce se va scoate ca preț al vânzării sale să fie dat lui Eurytus ca despăgubire. Și astfel, pentru trei talanți, eroul este vândut Omphaliei, regina Lydiei, pe care în urmă o ia de soție. În sclavia acestei regine, Hercule, timp de trei ani, duce o vieată molatică, având să facă lucrări pe cari le fac numai femeile, ca torsul lânii, țesutul, depănatul și altele, umblând câte odată chiar în haine de femeie.

Cu toate acestea, a făcut și în timpul acestor trei ani isprăvi de erou. Așa bună oară, pe când se găsia odată în Ephes și

Hercule și Cercopii

dormia sub umbra unui pom, niște bandiți, numiți Cercopi, au îndrăsnit să se agațe chiar de el. Atunci Hercule se scoală din somn, pune mâna pe ei și-i duce la regină legați cobză.

De oarece acești Cercopi aveau darul vorbirii numai ca să spună minciuni și să facă jurăminte false, Jupiter, pentru ticăloșia lor, i-a pedepsit cu o grea pedeapsă : le-a luat graiul și i-a lăsat să scoată din gura lor numai niște gemete ce păreau văitături. În același timp, trupul lor li se micșorează, nasul li se turtește, fața li se sbârcește și pielea li se acopere cu un păr roșcat. Au fost prefăcuți în maimuțe. De atunci și până astăzi,

Hercule și Cercopii

acești Cercopi seamănă numai cu oamenii, dar nu mai sunt oameni.

După o sclavie de trei ani, și după ce Hercule scapă din mâna morții pe Alcesta, soția lui Admet din Thessalia ¹⁾, se duce în Calydon, unde regele țării Oeneu avea o fată de o frumusețe rară, Deianira, cerută în căsătorie de o sumedenie de prinți și de eroi.

Când s'a prezentat ca pețitor și Hercule, toți ceilalți s'au retras, afară de Achelous, fiul Oceanului. Rămânând în cele din urmă ca pețitor numai Achelous și Hercule, între ei se dă mai

1) Vezi *Legende și povești antice*, pag. 7.

întâiu o luptă de vorbe și apoi o luptă corp la corp. Achelous, fiind mai bun de gură, îi tăgăduște lui Hercule ori ce drept la mâna Deianirei. Atunci acesta, plin de mânie, îi strigă : „Brațul meu este mai puternic decât limba ta. Mulțumindu-mă cu putința de a te birui, îți las ție plăcerea de a vorbi mai bine decât mine“. Și o luptă crâncenă începe între cei doi eroi.

Achelous cade, clătînându-se sub loviturile puternice ale dușmanului său. Simțindu-se zdrobit, se prefăce într'un șarpe, încolăcindu-se împrejurul lui Hercule. Atunci eroul îi spune în batjocură. „Se îmblânzesc și șerpi ! Aceasta o știu din copilărie“.

Hercule și Achelous

Figură pe un vas grecesc

Achelous se transformă atunci într'un taur ; Hercule însă îl apucă cu atâta putere, că-i smulge un corn. În cele din urmă Achelous se dă bătut și dispăre în apă. — Cornul lui Achelous se zice că ar fi *Cornul abundenței*, dat de eroul lui Jupiter ca dar.

După ce a ieșit învingător, Hercule a voit să plece cu Deianira. În drum însă, întâlnește fluviul Euenos care, din pricina ploilor și a topirii zăpezii, ieșise din albia sa și se umflase peste măsură. Centaurul Nessus, care le ieși în cale, a spus Deianirei că o trece el cu plăcere. Hercule care nu bănuia nimica s'a învoit. Dar, de abia o trecuse centaurul de cealaltă parte a fluviului, când Hercule aude un strigăt. Eroul furios trimite o săgeată înveninată cu sângele hydrei care, nimerind pe Nessus, acesta cade mort. Înainte de a-și da sufletul, Nessus, strângând sângele din rana sa, îl dete Deianirei, spunându-i că, dacă va avea nevoie

într'o zi de iubirea soțului ei, să-i dea o haină îmbibată cu acel sânge și va fi sigură de dragostea lui. Acest sânge îl păstrează Deianira ascuns, fără să bănuiască violența centaurului.

Faptele vitejești ale eroului au fost încă multe. S'a luptat și la Troia pe care a cucerit-o și unde a scăpat dela moarte pe Hecuba, soția regelui Laomedon, s'a luptat și cu Giganții, cari se ridicară împotriva zeilor din Olymp, dând acestora un mare ajutor în războiul lor cel crâncen.

Hercule a trăit multă vreme cu soția sa Deianira în Trachis, pe muntele Oeta. De aventuri, însă, nu s'a putut desbăra. Astfel, a plecat odată în Oechalia să pedepsească pe regele Eurytus. Stând mai mult timp aci, soția sa îngrijată a trimis pe fiul ei mai mare, pe Hyllos, ca să-l caute.

În momentul acesta sosește la palat un servitor care spune Deianirei că Hercule trăiește și că se va întoarce în curând acasă ca învingător. Aceasta o aflase servitorul chiar din gura lui Lychas, crainicul, pe care eroul l-a trimis înainte ca să-i vestească întoarcerea.

În urmă, sosește și Lychas cu solia cea bună, că Hercule l-a trimis înainte cu o ceată întreagă de fecioare, prizoniere de războiu, căci a bătut pe dușman, i-a cucerit cetatea și a pedepsit cu moartea pe rege și pe fiii lui; că soțul a rămas încă la Oechalia ca să aducă jertfă de mulțumire zeilor din Olymp.

Deianira privește cu milă pe prizoniere, destinate să trăiască pe viitor ca sclave, și în ceata nenorocită de fecioare îi atrage privirile mai ales una de o frumusețe rară care îi se părea că este de neam domnesc. Compătimitindu-i soarta, o întreabă de nume și de părinți. Biata fată, în durerea ei cumplită, nu-i răspunde nici un cuvânt, rămânând ca mută.

Această fecioară era Iola, fiica regelui Eurytus despre care Deianira știa că odată fusese cerută în căsătorie de Hercule și, de bună seamă, eroul o iubește și acum. De sigur numai pentru ea a dărâmat cetatea și a omorât pe Eurytus; iar pe Iola nu o aduce acasă ca sclavă ci ca soție. Această perspectivă este o lovitură de moarte pentru Deianira. De aceea, oprește câțva timp pe crainicul Lychas să plece la Oechalia, având să-i dea un dar de dus pentru Hercule.

Cum putea ea să împartă cu altă femeie iubirea pentru bărbatul ei? Și atunci, fără să se gândească că Nessus a fost un dușman, dela care nu se putea aștepta la nici un bine, scoate cutia cu sângele ce-i dăduse centaurul și pe care o ținea ascunsă

Hercule pe rug

După H. Aubert, Lég. myth.

și pregătește lui Hercule o haină pe care, îmbibând-o cu suc de tainic, i-o trimite, pentruca îmbrăcat cu ea, să aducă jertfă zeilor.

Deabia pleacă Lychas spre Euboea, când un presimțământ urât turbură sufletul Deianirei. Flozul de lână cu care unsese haina, fiind aruncat jos, s'a prefăcut în praf, când l-a atins căldura razelor soarelui. Ce-i va fi dat centaurul? Chinuită de griji, aștepta acum știri dela bărbat.

În vremea aceasta sosește fiul ei Hyllos care plecase să-și găsească pe tatăl său și înlătură orice îndoială din mintea femeii. „Mamă, îi strigă băiatul plin de groază, mai bine nu te-ai fi născut pe lume, mai bine n'ai fi fost mama mea, mai bine ți-ar fi dat un alt gând zeii din ceriuri! Ai omorât pe tata“. — „Ce spui, zice femeia înspăimântată! Cine, ce ți-a spus!“ — „Am văzut cu ochii mei, nu mi-a spus altul. Am întâlnit pe tata, când se pregătia să facă jertfă. Atunci a venit Lychas cu o haină scumpă. Tata s'a bucurat mult de darul prețios ce i-ai trimis și a îmbrăcat haina. Dar, când și-a ridicat mâinile spre ceriu, este cuprins de o sudoare rece ca de moarte. Haina îi se alipește de trup, făcându-se una cu pielea, și o tremurătură grozavă îi mistuie, ca otrava, și carnea și oasele.“

„Chiamă atunci numai decât pe Lychas. Acesta nu știa să-i spună nimic, decât că i s'a trimis haina ca dar din partea Deianirei. De abia spuse această vorbă când tata, cuprins de spasmul morții, prinde pe nenorocitul de un picior și îl asvârle, isbindu-l de o stâncă de pe țărmul mării cu atâta furie că acesta cade zdrobit în apă.“

„Mulțimea rămâne ca încremenită și nimenea nu îndrăznește să spună nici o vorbă, iar nenorocitul chinuit de dureri cumplite, acum se aruncă la pământ, acum se ridică de jos și, scoțând urlete grozave, face să răsunе pădurile până în depărtări. Prăpădit de suferințe, începe să-și blesteme soția care i-a adus nenorocirea, iar când mă vede, pe mine fiul său plângând în apropiere, îmi zice: „Vino, dragul meu fiu, nu fugi de mine, chiar dacă ar trebui să murim împreună. Du-mă de aici, du-mă ca să mor în țara mea“. Atunci l-am pus într'o corabie și l-am adus înapoi, cu mare caznă, căci țipa și ofta din pricina chinurilor. În curând îl veți vedea aci în vieață sau poate chiar mort. Aceasta este fapta ta, mamă. Dare-ar zeii ca răsunarea să nu întârzie, pentru că ai omorât pe cel mai bun bărbat din toată Grecia“.

Deianira nu scoate nici o vorbă, ci, intrând în casă, se duce în iatacul ei, unde își împlântă o sabie în inimă. O servitoare, gă-sind-o fără suflare, chiamă pe Hyllos, care se aruncă pe cadavrul

nefericitei sale mame. Și s'a jclit amar, mai ales când a aflat că ea a fost victima centaurului: cu un gând bun a săvârșit o faptă rea.

Era cu gura pe trupul neînsuflețit al mamei sale, când Hyllos aude pașii mulțimii de oameni cari aduceau pe Hercule adormit pe o targă. Vaetele tânărului deșteptară și pe Hercule pentru noui chinuri: „Unde ești, fiul meu, ia-mă, ai milă de mine. Ia o armă în împlântă-mi-o în piept, ca să scap de chinurile în cari m'a aruncat nelegiuita ta mamă. O popor nerecunoscător! Nimeni nu vrea să mă scape cu arma de focul torturii mele!”

Hyllos are încă vreme să-i spună că Deianira, înșelată de centaurul Nessus, i-a dat, fără să vrea, o haină otrăvită, în nădejdea să-i lege mai mult inima. Inblânzindu-se puțin eroul de această destăinuire, și-a dat seamă că i s'a apropiat sfârșitul, căci un oracol îi prevestise odată că el va muri nu de mâna unui om, ci de mâna unui mort. Nessus, mort de mult, îi pregătise moartea.

Și, după ce logodește în grabă pe fiul său Hyllos cu Jola, dă ordin ca el să fie dus pe muntele Oeta, să moară acolo. Ii se ridică aici un rug. Urcându-se pe el, nimeni nu are curaj să-i dea foc, în cele din urmă sosește Philoctet, un prieten bun a lui Hercule, care aprinde rugul; primind în schimb săgețile eroului ce nici odată nu dedeau greș.

Pe când corpul lui Hercule ardea pe rug, căzură din ceriu fulgerele lui Jupiter și, în mijlocul unor tunete grozave, eroul, a cărui parte omenească se mistuise prin foc, este așezat în rândul zeilor nemuritori din Olymp. Aci, Jupiter și Iunona a căreia ură împotriva eroului s'a stins, îl căsătoresc cu fiica lor Hebe, zeița vecinicei tinerețe.

II. THESEU

1. NAȘTEREA ȘI FAPTELE EROULUI

Theseu a fost fiul lui Aegeu, regele Athenei. Tatăl său deși avusese două soții, totuși n'a avut copii și se vede la bătrânețe nemângâiat, fiind singur și fără moștenitor în tronul strămoșesc. De aceea, se duce la Delphi să întrebe pe zeu, cum ar putea să aibă și el un urmaș. Pythia îi dăte, ca de obicei, un răspuns în doi peri pe care n'a putut să-l pătrundă. Spre a deslega sentința oracolului, Aegeu se duce la Pittheus, regele din Trezena, vestit pentru înțelepciunea sa, căruia îi povestește păsul său și răspunsul zeului Apollo. Pittheus vede în profeția oracolului că regele va avea un fiu care va fi odată un erou vestit pentru faptele sale vitejești și care va câștiga o mare glorie și un mare renume în lumca întregă.

Pentru ca să se împărtășească și familia sa de strălucirea faptelor fiului lui Aegeu, îi dăte acestuia în căsătorie pe fiica sa Aethra. Căsătoria fiicei sale cu regele Atheniei, Pittheus o ținu ascunsă în fața poporului din Trezena, iar când Aethra dobândi un fiu, răspândește vorba că tatăl copilului este însuși Neptun, zeul mărilor. Copilului i se dă numele de Theseu și este deci crescut la Trezena la curtea bunicului său, lângă mama sa Aethra. Căci n'a putut să rămână prea mult și el la Trezena, fiindcă se temea să nu-i ocupe alt cineva domnia din Athena.

Intr'una din zile, pe când se găsia Theseu la curtea bunicului său, vine pe aci eroul Hercule, cu care era de aproape înrudit — mamele lor erau nepoatele lui Pelops. — Hercule, în timpul cât stătu la masă, își lăsa pentru moment la o parte vestita lui piele de leu. Copiii din Trezena, între cari și Theseu, în vârstă de șapte ani, se apropiară de erou, dar când văzură pielea de leu, o luară la fugă, crezând că leul este în vieață, afară de micul Theseu.

Acesta smulgând din mâna unui servitor o seacă cu două tăişuri, se repede fără frică la pielea de leu, voind să omoare animalul. De mic dar arăta ceea ce avea să fie mai târziu.

La plecarea sa din Trezene Aegeu își pusese sabia și sandalele sale supt o stâncă mare și spuse soției sale Aethra că numai atunci să-i trimeată acasă pe fiul său, când va fi lost în stare să ridice piatra și să ia armele. Dar diabia atinge Theseu vârsta de 16 ani, când ridică piatra și, luând ceea ce a găsit dedesupt, părăsește casa bunicului său, unde își făcuse educațiunea, la acest învățat și înțelept bătrân, și o pornește spre Athena ca să-și câștige glorie.

Înainte de a ajunge la Athena, Theseu purta o haină lungă și bucle mari, cari îi acoperiau umerii. Atât haina lungă cât și pă-

Theseu omorînd pe Sinis

După o pictură pe un vas

rul, lăsat pe umeri se socotia la Athenieni ca un semn de molesire. Pe când trecea Theseu, îmbrăcat astfel, pe lângă un templu al lui Apollo, la care lucrau încă niște lucrători, îi aude zicând în bătae de joc: „Unde o fi mergând singură această frumoasă fată mare“? Theseu simțindu-se înțepat de această glumă, nu răspunde nimic, dar văzând în apropiere un car cu doi boi, de jugă boii, luă covăltirul de pe car și-l aruncă pe deasupra acoperișului templului, unde lucrau lucrătorii. Totuși gândindu-se că nu cumva să fie socotit drept o fată, ducându-se astfel la Athena, se hotărăște să nu intre în oraș înainte de a se fi făcut faimos prin oarecare fapte vitejeste.

Împrejurul Athenei, toate regiunile erau pustiite de tâlhari. Theseu se hotărăște să le curețe de aceștia omorîndu-i pe toți. Înainte însă, pleacă în Epidaur, unde se găsea un tâlhar *Periphetes*, fiul lui Vulcân, care avea o ghioagă de aramă și pe toți tre-

Theseu

După o statuă antică

cătorii câți îi întâlnea îi culca la pământ cu ghioaga sa. Theseu îl întâlnește, se ia la luptă cu el, și-l omoară. Ghioaga o luă cu sine.

De aci, se duce la Istmul de Corinth, unde de asemenea se găsea un tâlhar care băgase groaza în toți călătorii. Era tâlharul *Sinis*. Acesta încovoia doi arbori, doi brazi mari, și lega de vârful lor pe trecători și apoi le dădea drumul. Arborii ridicându-se, bieții nenorociți erau rușiți în două. Uneori, același Frânge-lemn.e lega pe călători de vârful unui pin și îi da drumul. Theseu pune mâna pe *Sinis* și îl omoară cu aceeași moarte.

Pe malurile fluviului *Cephis* întâlnește pe tâlharul *Procruste*. Acesta era un uriaș cumplit care avea mania să facă pe toți oamenii de aceeași mărime, de aceeași talie. El avea un pat pe care punea pe călători; dacă erau mai lungi decât patul, le tăia picioarele; dacă erau mai scurți, îi întindea până să ajungă aceeași lungime. Theseu curăță ținutul și de acest brigand, supuinđu-l la tortura la care supusese și el pe călători.

De aci, pleacă în Megara, unde era un alt maniac, numit *Sciron*. Acestuia îi plăcea broaștele țestoase. Spre a le face carnea mai gustoasă, le hrănea cu sânge omenesc. Tâlharul *Sciron* se așinea la drumul mare și când prindea câte un om, îl prăda și apoi îl ducea pe vârful unei stânci și de acolo îl arunca jos pe pământ, unde se găseau broaștele lui țestoase. Theseu pune mâna pe *Sciron* și-l aruncă de pe stâncă broaștelor și astfel scapă țara și de acest tâlhar maniac.

După ce a făcut Theseu atâtea isprăvi, câștigându-și un nume celebru și după ce curăți Attica de tâlharii cari o pustiau, se hotărăște să intre în Athena, turburată de o mulțime de certuri și vrajbe. Aegeu neavând nici un fiu, afară de Theseu, care era de parte, *Pallantizi*, cincizeci de nepoți ai regelui, căutară să pună mâna pe putere, dând jos din domnie pe rege. Partizanii *Pallantizilor* erau numeroși, iar în Athena mulți credeau că Theseu a murit. In orice caz, nimenea nu-l cunoștea. In timpul acesta intră Theseu în oraș. Ducându-se la rege, acesta îl poștește la masă și la îndemnul vrăjitoarei *Medea*, neavând încredere în acest strein, îi oferă un fel de supă otrăvită, și-i spune să bea. In acest moment însă, Aegeu observând sabia pe care o purta tâlharul, o recunoaște, îi smulge numai decât cupa înveninată și-l îmbrățișează.

2. THESEU ȘI MINOTAURUL

Înainte de a sosi Theseu la Athena, Androgeu, fiul regelui Minos din Creta, venise aci să ia parte la jocurile gimnice și învinsese pe toți concurenții săi. Această isbândă a sa îi fu de pricaz, căci bizuindu-se pe puterea ce avea, se duse să se lupte cu un taur, care pustia câmpia Marathonului. Androgeu însă este omorât. Minos învinuind pe Aegeu de moartea fiului său, pornește cu oaste împotriva Athenei. Neputând să cucerească acest oraș pe care-l asediase, se rugă de Jupiter, protectorul ospitalității, ca să-l răsbune. Jupiter face să se ivească o ciumă care pustia Attica și mai ales Athena. Atunci Aegeu trimite o solie la zeul dela Delphi, ca să-i ceară sfatul ce are de făcut. Zeul îi răspunde

Theseu și taurul dela Marathon

Figură pe un vas grec

să trimeată pe fiecare an câte șapte băieți și câte șapte fete în insula Creta, ca să servească de hrană Minotaurului, un monstru cu cap de taur. Regele e silit să se învoească și acum de doi ani tributul se trimetea regulat la Creta.

În acest timp pornește spre Athena și Theseu. El începe însă prin a se duce mai întâiu la Marathon, unde dete peste taurul care pustia ținutul de acolo. După o luptă cu acesta, îl ucide și-l aduce în oraș, unde îl sacrifică lui Apollo.

În urmă, cu toate împotrivirile tatălui său Aegeu, Theseu se hotărăște să se lupte și cu Minotaurul din Creta. Încercarea era plină de primejdii, fiindcă Minotaurul era de o putere extraor-

dinară. Tatăl acestuia Minos, dorind să-l ascundă dela privirea oamenilor, puse pe artistul Daedal să-i construiască un palat, numit Labirint, unde băgă pe Minotaur. Labirintul avea o mulțime de odăi și era astfel construit că, dacă intrai odată în el, îți era peste putință să mai scapi, căci nu mai puteai găsi ieșirea. Theseu nu-și dădea seama la ce se expunea. Totuși, înainte de a pleca, are prevederea să se ducă la oracolul lui Apollo ca să-l întrebe cu privire la încercarea sa îndrăzneată. Zeul îl povățuiește să se pue sub ocrotirea zeiței Venus. Făcând sacrificii zeiței, aceasta insuflă atâta iubire Ariadnei, fiica lui Minos, pentru Theseu, că aceasta se hotărăște să dea eroului un mosor cu ață, spunându-i să-l lege de ușa de la intrare și să se conducă la ieșire după acest fir. Theseu intră în Labirint, dă de Minotaur, se ia la luptă cu el, îl birue și îl omoară. În urmă, iese cu ajutorul firului Ariadnei din întortochiata clădire.

După învingerea și omorîrea Minotaurului, Theseu pleacă împreună cu Ariadna spre patria sa, Athena. Pe drum însă, se gândi eroul că nu se cădea să se căsătorească cu o streină; de aceea, debarcând în drumul său în insula Naxos, părăsește aci pe Ariadna, pe care o găsește în urmă zeul Bacchus. Acesta, îndrăgind-o, o ia în căsătorie.

Înainte de a ajunge la Athena, Theseu face un popas în insula Delos, unde învăță pe tineri un dans, care reprezintă dansul întortocheturilor Labirintului. — În urmă pornește spre Athena. O uitare nenorocită a pilotului pricinuește moartea tatălui său Aegeu. Corabia la plecare pornise cu pânzele cernite, în semn de doliu pentru cei cari aveau să fie sacrificați Minotaurului. Theseu însă promisese tatălui său că, dacă va învinge pe Minotaur se va întoarce cu corabia având pânzele albe. Pilotul, uitând să schimbe pânzele, iar Aegeu care aștepta întoarcerea corăbii pe o stâncă lângă mare, văzând că tot cernite îi sunt pânzele, socoti că și fiul său a fost omorît; de aceea, în culmea disperării se aruncă în mare, în marea care de atunci poartă numele său de *Marea Aegee*. — Athenieni păstrară veacuri întregi dearândul, corabia care aduse pe Theseu din Creta și de câte ori se strica o parte din ea, era întregită din nou și astfel, până în timpurile de mai târziu, se putea arăta călătorilor cari vizitau Athena faimoasa corabie care fusese odinioară a eroului Theseu.

După moartea regelui Aegeu, urmează la domnie Theseu. Cu acesta se începe o nouă eră pentru statul Athenian, pe care îl organizează acum din temelie. În urmă, împreună cu ceilalți eroi din acele vremuri, face o mulțime de expedițiuni războinice: ia

parte la expedițiunea Argonauților, la vânătoarea din Calydon, la războiul împotriva Amazoanelor, împreună cu Hercule, în care împrejurare a luat în căsătorie pe Antiopa (numită și Hippolyta), și, în sfârșit, la toate faptele mari ale eroilor de atunci.

3. HIPPOLYT ȘI PHAEDRA

Hippolyt a fost fiul lui Theseu și al primei lui soții, Antiopa, regina Amazoanelor. Încă de copil a plecat el din casa părintească și de aceea nu cunoștea pe mama sa vitrigă, *Phaedra*, a doua soție a tatălui său. Hippolyt era de o seriozitate neobicinuită, nu-i plăcea altceva decât vânătoarea și pădurile în cari își petrecea toată vremea. Pentru sexul frumos avea un mare dispreț. N'avea nici o considerație pentru zeița frumuseții Venus. Toată evlaviea lui o păstra pentru Diana, zeiță castă și serioasă, protectoarea vânătorilor. Pe lângă altarele zeiței amorului trecea nepăsător și plin de dispreț. Supărată din cauza aceasta, Venus se hotărăște să se răsbune, dar, neputând să împlânzească ea însăși inima de ghiată a tânărului, trimite pe fiul său Cupidon, ca să insufle dragoste Phaedrei, soția lui Theseu, pentru fiul ei vitrig Hippolyt. Era o dragoste incestuoasă a unei mame vitrige.

Pe când Phaedra se găsea odată într-o călătorie, vede pe tânăr și fără să-l cunoască cine e, e cuprinsă de o dragoste nebună pentru el. În iubirea ei merge așa de departe că nu se sfiește să-i spună în față că-l iubește. Venus însă, care îi insufle Phaedrei acea iubire pătimasă îi inspirase, în același timp, și lui Hippolyt un mare dispreț pentru regină. De aceea, Hippolyt o respinge cu indignare. Nebună de supărare și de rușine, Phaedra se întoarce la Athena și se gândește să se răsbune. Spune numai decât bărbatului ei că tânărul Hippolyt a voit să o seducă. Theseu recunoaște în descrierea ce o face lui Hippolyt pe fiul său și, revoltat împotriva faptei lui nesăbuite, s'a rugat de Neptun, care îi făgăduise odinioară că-i va împlini orice dorință ar avea, să-l răsbune împotriva fiului său. Zeul îi ascultă rugăciunea și pe când odată Hippolyt mergea cu carul său pe marginea mării, năpădiră valurile de apă peste el. Un monstru cu coarne se arată la suprafața valurilor și dă năvală pe țarm. Caii lui Hippolyt se sperie, lovese carul de o stâncă, iar tânărul este tărit și zdrobit de bolovani.

Când Phaedra află de moartea fiului ei vitrig, este cuprinsă de groază. Muștrată de conștiință, se duce la Theseu, își mărturisește fapte și în urmă se spânzură, Zeii însă, cari țin la cei cinstiți, i-au redat lui Hippolyt, prin leacurile lui Aesculap, din nou vieața. Vieața unui muritor, smuls odată din infern, era o insultă pentru zeii nemuritori, cari singuri ei puteau să se bucure de nemurire, de aceea Diana, protectoarea lui Hippolyt, îl învăli într'un nor, ca să-l scape de ori-ce pericol și, dându-i o înfățișare de bătrân, îl duce întâiu în Creta, apoi în Delos, și în cele din urmă în Italia, unde îi dăte numele de Virbius (*Vir*, bărbat; *bis*, de două ori) și unde se face preot al zeiței Diana.

NUNTA LUI PIRITHOU

În Thessalia de nord, trăiau în timpurile pelasgice două popoare: poporul sălbatic al Centaurilor și poporul, ceva mai civilizat, al Lapithilor. Tatăl Centaurilor era faimosul rege Ixion¹⁾, care, văzând că țara sa este pustiită de niște tauri fioroși, a făgăduit celor cari i-ar omori o frumoasă răsplată. Fiii lui Ixion prind niște cai sălbatici ce se găseau prin acei munți ai Thessaliei și, încălecând pe ei, isbutesc să omoare taurii. — De aci numele lor de Centauri, adică omoritori de tauri. — Când popoarele învecinate i-au văzut din depărtare călări, au crezut că sunt o singură ființă, de aceea Centaurii erau închipuiți ca niște oameni cari aveau trupul de cal²⁾.

În vecinătatea Centaurilor, și înrudiți cu ei, trăia în Thessalia și poporul războinic al Lapithilor. Regele acestora Pirithou, și el un fiu al lui Ixion, erou de un curaj fără seamăn, a auzit vorbindu-se de puterea și vitejia lui Theseu și a voit să se ia cu el la întrecere. De aceea, a venit în Attica și, dând în ținutul dela Marathon peste o turmă de boi a lui Theseu, a luat-o cu sine și a pornit înainte. Aflând despre aceasta eroul athenian a alergat după el. Când însă l-a ajuns și s'au găsit față în față, s'au privit cu atâta admirațiune, că și-au uitat de luptă și au încheiat o

1) Vezi pag. 88.

2) În timpurile homerice calul n'a fost întrebuințat decât în lupte cu carul. Proveniența lui în Europa este de dată relativ târzie. — Același efect au făcut oamenii călări și asupra locuitorilor din noul continent, în timpul descoperirii Americii.

strânsă prietenie. În loc să se bată, amândoi eroii se îmbrățișară și-și jurară o vecinică amicitie.

Nu mult după aceasta, Pirithou ia în căsătorie pe fecioara Hippodamia — numită și Deidamia — fiica lui Adrast, rege în Argos. La nunta sa, a poftit ca oaspeți pe toți prinții din Thesalia și alte părți ale Greciei și, bine înțeles, și pe Centauri. Dar sala palatului regal nu putea să cuprindă pe toți oaspeții și atunci o parte din nuntași, Lapithi și Centauri amestecați se așezară la nenumărate mese într'o grotă vastă, umbrită de pomi.

Petrecerea a ținut multă vreme și mesenii, în cântece de nuntă, se ospătau veseli, cu tot felul de mâncări și băuturi, iar focul ardea peste tot, în căminuri și pe altare. Mireasa stătea în mijlocul sălii, înconjurată de o ceată de femei și de fecioare cari străluciau de frumusețe în hainele lor scumpe și toți fericiau pe bărbatul care a avut parte de o așa nevastă.

Atunci, deodată se repede centaurul Eurytus, cel mai tare și mai sălbatic dintre toți centaurii amețit de vin și mânat de patimă, și pune mâna pe mireasă, o înhață de păr și vrea s'o răpească. După pilda lui, și ceilalți centauri, încălziți de băutură și bizundu-se pe puterea lor, se năpustesc asupra celorlalte femei, voind să le fure. Impotriva lor sar Lapithii și ceilalți eroi greci și se începe o luptă, ca într'o cetate cucerită. Cei mai viteji și cei mai puternici eroi ai acelor timpuri iau parte la această celebră luptă

Theseu se repede la Eurythus și-i ia pe Hippodamia. Centaurul se aruncă atunci cu furie asupra eroului athenian. Acesta apucă un vas greu de metal și-l trânteste în capul centaurului care se răstoarnă la pământ lungit, dându-și sufletul.

Le lipseau armele; veniseră doar la nuntă, nu la bătaie. Se luptă cu pumnii, asvârle unul într'altul farfurii, ulcioare, pahare, și tot ce le cădea în mână, dar mai ales mese și scaune. Unii aruncă policandre, altare, cu foc cu tot, ciolane și alte obiecte.

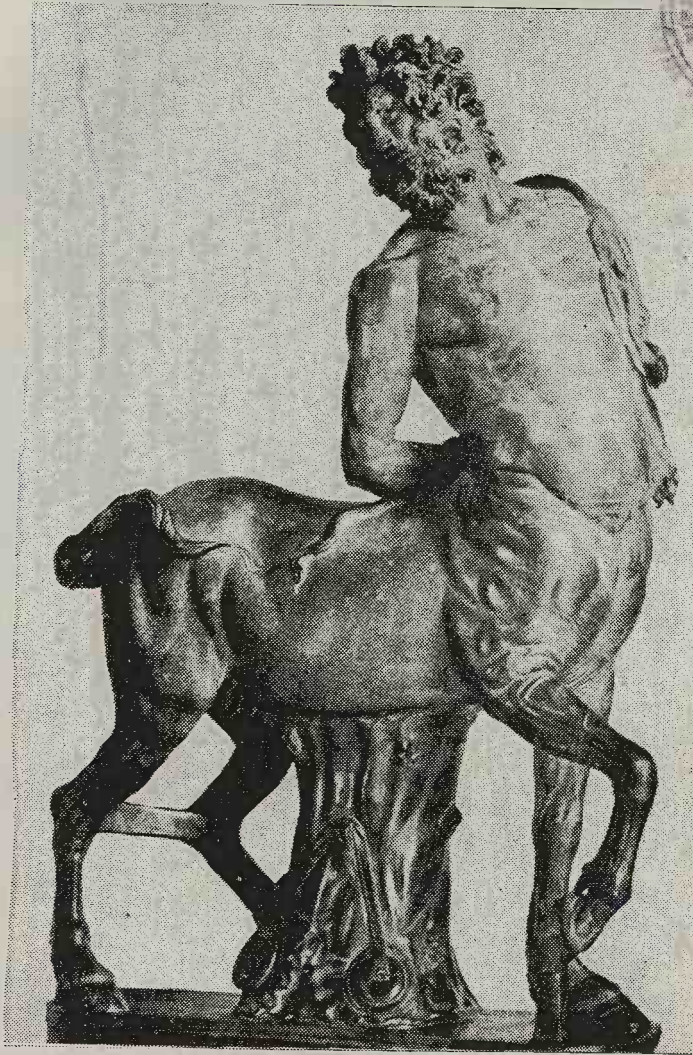
Afară lupta e și mai inversunată. Aci aruncă unii într'alții cu pietre, stânci și trunchiuri de copaci. Cei mai viteji însă, sunt eroii greci Peleu, tatăl lui Achille, Nestor din Pylos, Theseu și Pirithou.

În această bătălie crudă, n'au lipsit și scene mișcătoare. Chylaros, cel mai frumos dintre centauri, ca o statuă sculptată de un artist, cu un corp de cal superb, pintenog de toate patru picioare, era iubit de frumoasa fecioară Hylonome, cea mai încântătoare dintre toate centauresele. Tot timpul erau împreună, și prin creștet de munte și prin adâncimi de văi. Au venit îm-

Centaur tânăr

Muzeul Capitolului, Roma

Centaur bătrân

Muzeul Capitolului, Roma

preună la nuntă și au luptat împreună, unul alături de celălalt. Chyllaros însă cade, lovit în inimă. Hylonome îl prinde în brațe, îi caută rana și îl sărută cu înfocare. Apoi, săgeata care îi ucise iubitul și-o înfige în piept și mor amândoi îmbrățișați.

Centaurii încep să dea înapoi. Caeneus, un Lapith de o puterea fără seamăn, dăruit de Neptun cu darul invulnerabilității, atrăsese în jurul lui pe cei mai sdraveni centauri. Dar nimic nu se atingea de el. În cele din urmă, observând că este invulne-

Theseu și Centaurul

Sculptură de Barye

tabil, îl acoperă cu pietroaie și trunchiuri de arbori, sub a căror greutate își dă sufletul. Dar degeaba omoară Centaurii și pe acest protejat al zeilor, căci eroii greci îi răpun pe unul câte unul. Câți au mai scăpat din această luptă, fug și, după ce se mai războiesc și cu Hercule, sunt siliți să se retragă în insulele Sirènelor unde, pe urmă, sunt stârpiți. Civilizația a biruit barbaria și sălbăția.

Hippodamia moare curând după înfrângerea Centaurilor, iar

Pirithou rămâne pe viitor tovarășul nedespărțit al lui Theseu pe care îl însoțește peste tot locul.

Anândoi eroii, doritori de aventuri, fac acum planul să răpească pe Elena, fiica Ledei. Elena, era un copil, dar vestea despre frumusețea ei se dusese departe în toate țările Greciei. Pornesc deci la Sparta și găsesc pe copilă în templul Dianei, dansând cu alte fete. O răpesc și o duc la Athena, unde o încredințază în paza reginei Aethra, mama lui Theseu.

Neștiind a cui soție avea să fie odată această copilă, a lui Theseu sau a lui Pirithou, eroii se hotărăsc să tragă la sorti și se obligă ca pentru celălalt să-i caute tot împreună o soție pe care ar dori-o. Sortul a favorizat pe Theseu, și urma deci ca Elena să-i fie într'o zi soție.

Nu mult după aceasta Pirithou, iubitor din fire după aventuri, spune tovarășului său că este cuprins de iubire pentru Proserpina, soția lui Pluton, zeul Infernului și-i cere ca împreună să se ducă să o răpească. Theseu, neputându-se împotrivi dorinței fratelui său de arme, pornesc amândoi pe poteca cunoscută a infernului și ajung la Porțile lui Hades. Aci se așează pe o stâncă, ca să se odihnească și să chibzuiască cum au să purceadă. Când însă voesc să se scoale, simt cu uimire că nu pot, fiind strâns lipiți de acea stâncă. — Atunci numai își dădură seama de nebunia îndrăznelei lor.

Mai târziu, trecând pe acolo Hercule a putut să libereze pe Theseu care era un suflet cucernic și temător de zei și care, la fapta sa criminală, fusese târât de Pirithou. Acesta însă, a rămas pentru totdeauna lipit de stâncă, având să-și ispășească păcatele în besna întunerecului.

Când Theseu s'a întors acasă la Athena, a aflat că mama sa a fost dusă în sclavie și domnia părintească ocupată de altul. În lipsa sa, cei doi Dioscuri, frații Elenii, Castor și Pollux, veniră la Athena ca să libereze pe sora lor furată. După ce dădămară fortăreața și încredințară tronul lui Menestheu, dușmanul lui Theseu, iau înapoi pe Elena și o duc la Sparta, împreună cu Aethra, mama lui Theseu, viitoarea dădacă a Elenei, pe care a însoțit-o și la curtea lui Paris din Troia.

Cetățenii din Athena fiind mulțumiți de conducerea noului lor rege, eroul Theseu a fost silit să părăsească pentru totdeauna tronul părintesc și să plece în pribegie, în insula Scyros, unde avea rude și moșii. Lycomedes însă, regele insulei, pusese stăpânire pe averile lui Theseu și, când vechiul proprietar le ceru înapoi, în

timpul unei preumblări pe lângă mare, i-a făcut vânt, aruncându-l de pe o stâncă în valurile apelor. Acolo și-a găsit eroul The-seu moartea.

Athenienii îi ridică în urmă temple și încep să-i aducă sacrificii, în sărbători anuale.

III. PERSEU

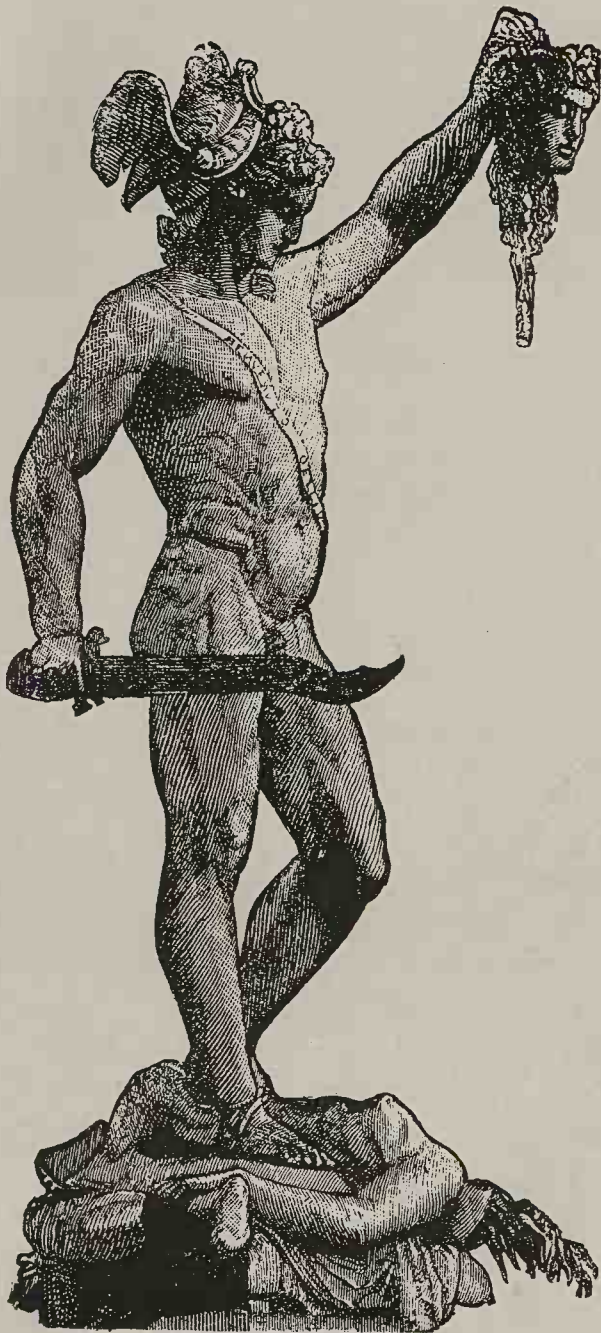
Acrisius, un rege din Argos, avea o fiică, numită Danae. Un oracol prezisese odată regelui că va fi detronat și ucis într'oz zi de nepotul său. Spre a înconjura împlinirea acestei profeții, regele închide pe fiica sa într'un turn de aramă, pentru ca să nu se poată mărita niciodată. Danae, osândită astfel să-și petreacă

Danae

Figură pe un vas antic

toată viața în închisoare, e zărită de Jupiter care se îndrăgostește de ea. Prefăcându-se în ploaie de aur, marele zeu isbutește să pătrundă în turnul de aramă și să se apropie de fiica regelui. Din unirea lui Jupiter cu Danae, se naște Perseu, care într'oz zi avea să fie un mare erou.

Perseu

Sculptură de Benvenuto Cellini, Florența

Când Acrisius află că este tată-mare, se face foc și pară, și caută prin toate mijloacele ca să scape de fiică și de nepot. Dă ordin deci, ca să fie închiși amândoi într'o ladă și aruncați în mare ca să se prăpădească acolo. Porunca fiindu-i împlinită, lada cu cele două ființe pluti multă vreme pe valurile apelor.

Pe țărmul nisipos al insulei Seriphos, una dintre Cyclade, un pescar, cu numele Dictys, descopere cutia, pe care o aruncaseră aci valurile și găsind în ea două ființe vii, le duce la regele Polydectes, fratele pescarului. Regele le primește cu bunăvoință. Mai târziu însă, Polydectes îndrăgind pe frumoasa Danae și voind să o ia în căsătorie, în contra voinței fetei, spre a nu fi împiedecat de Perseu care acum se făcuse mare, caută să se scape de tânăr. De aceea, poruncește lui Perseu să-i aducă capul Medusei, fiind încredințat că-i cere un lucru peste putință de îndeplinit și că astfel se va prăpădi, înainte de a isbuti în încercara sa.

Perseu, deși înțelese primejdia ce avea să înfrunte, totuși, fiindcă voia să se distingă prin fapte vitejești, se adresează fraților săi din ceriu ca să-l ajute. Sora sa Minerva îi împrumută atunci scutul, unchiul său Pluto casca făcută de Vulcan, și Mercur sandalele într'aripate. Inarmat astfel pornește în căutarea Medusei.

Medusa era una dintre Gorgone, cele trei fiice ale lui Phorcys. Ele se numiau Euryale, Stheno și Medusa. Numaî Medusa era muritoare, celelalte două surori erau nemuritoare.

Gorgonele erau niște ființe îngrozitoare; aveau pe cap șerpi, în loc de păr, și tot cu șerpi erau și încinse. Nimenea nu se putea uita la ele fără să moară și moartea sta în aceea că cel ce le privia în față se prefăcea în stană de piatră. Dintre ele cea mai grozavă era Medusa. Aceasta fusese într'o vreme o fată foarte frumoasă, dar fiind îndrăgită de Neptun și pângărind templul zeiței Minerva, aceasta o făcu mai hidcoasă decât celelalte două surori ale ei.

Locuința Gorgonelor era la marginea de apus a pământului în regiunea Noptii și a Morții. Era deci, așa de greu ca cineva să ajungă la ele și, chiar dacă ar fi ajuns, se găsia în primejdia de a fi împietrit la vederea lor. În palatul Gorgonelor, unde se găsia Medusa paza ei o făceau cele două surori. Acestea, amândouă aveau un singur ochiu și un singur dinte pe care și-l împrumutau, pe rând, după trebuință.

Perseu, ocrotit de Jupiter, al cărui fiu era, isbutește, după o lungă călătorie, să ajungă la locuința Gorgonelor și să intre în palat neobservat, tocmai în momentul când cele două fete își schimbau ochiul și dintele. Intrând înăuntru, eroul găsește să-

lile pline de oameni și animale, însă toate împietrite. Apropiindu-se de Medusa, Perseu întoarce capul ca să nu se uite la ea, în față, ei privindu-i chipul în reflexul scutului său, scăpă ea prin minune de a se uita la ea, și repede îi tăie capul.

Medusa nu fusese măritată nici odată și n'a avut copii. Când însă Perseu îi taiă capul, sângele care-i curse din gât dete naștere unui cal într'aripat, numit Pegas, și unei ființe misterioase, numite Chrysaor, tatăl lui Geryon și al Echidnei. Calul Pegas mai târziu se sui în Olymp, unde Jupiter îl înhămă la carul Aurorei ¹⁾.

Cap de Medusă

Glyptoteca din München

De abia a tăiat capul Medusei, când se deșteptară și cele două surori ale ei și se pun în urmărirea eroului. Acesta poate să scape, dar numai mulțumită coifului, care îl face nevăzut de nimeni, și a aripilor, cu cari zboară prin văzduh spre casă.

Cu toate că Medusa a murit, chipul ei a rămas neperitor și foarte mulți nenorociți au trebuit să se scoboare în negrul Tartar, din pricină că și-au aruncat ochii asupra figurii acestui monstru.

Capul Medusei Perseu îl ia cu sine și cu el împreună se duce

1) Vezi *Legende și Povești antice*, pag. 120.

la țărmul mării ca să se spele și să se purifice. Capul îl așeză pe iarbă; din el însă mai picurară câteva picături de sânge cari udară iarba pe care era pus. Eroul când se întoarse dela apă, rămâne uimit la noua priveliște. În loc de iarbă, vede mărgeanul, o piatră nestimată care până atunci nu mai existase în lume.

În drumul său spre casă, Perseu străbate multe țări și multe mări, sburând prin văzduh cu ajutorul aripilor lui Mercur și ținând în mâini prada sa, capul Medusei. Pe când trecea pe deasupra Africei, din când în când mai pica câte o picătură de sânge din

Gorgona

Acropole, Athena

capul Medusei, din care sânge se nascură o mulțime de șerpi și insecte otrăvitoare de cari sunt pline anumite ținuturi africane.

Străbătând astfel lumea, ajunge Perseu și în împărăția lui Atlas, un rege bogat din ținuturile de miază-noapte ale Africei. Neîndrăznind să sboare în timpul nopții eare se apropia și ca să nu fie jucăria vânturilor, s'a oprit în țara acestui rege. Bogățiile lui Atlas erau nenumărate; între altele avea și o grădină, numită Grădina Hesperidelor plină cu tot felul de fructe între cari și mere de aur.

Un vechiu oracol prezisese lui Atlas că va veni odată un fiu al lui Jupiter care îi va răpi pomul de aur. De aceea, și-a înconjurat grădina sa cu niște ziduri înalte și a pus de pază un balaur

îngrozitor și nu lăsa pe nici un străin să se apropie de regatul său. Când sosește Perseu, Atlas, aducându-și aminte de prevestirile oracolului, n'a voit să-l primească, ba căuta chiar să-l alunge din țara sa. Eroul măhnit n'a dorit să se lupte cu un gigant ca Atlas, pe care n'ar fi putut să-l întrecă nimenea ; de aceea scoate, capul Medusei și i-l arată. Și atunci, deodată, ca prin minune, colosul Atlas s'a prefăcut într'un munte. Barba și perii de pe cap îi se prefac în arbori, brațele și umerii în piscuri, iar casele în stânci. Astfel s'a fixat pentru vecie muntele Atlas.

După ce a petrificat pe Atlas, Perseu, străbătând mai multe țări și trecând pe la mai multe popoare, se îndreaptă în cele din mamă spre Aethiopia și ajunge în țara lui Cepheus. Aci vede legată pe o stâncă o fată, pe care ar fi luat-o drept o statuă, dacă nu i-ar fi văzut în același timp părul mișcându-se de suflarea vântului și ochii din cari curgeau lacrimi.

Era nenorocita Andromeda, fiica lui Cepheus și a soției acesteia, Cassiopea. Aceasta, având nesocotința să se asemene în frumusețe cu Junona și cu celelalte nimfe, zeul Neptun, ca să o pedepsească pentru îngâmfarea ei, face să iasă un monstru din valurile mării, care devasta întreaga regiune, omorînd pe oameni și vite. Locuitorii țării, întrebând oracolul zeului Ammon, acesta le spusese că țara nu va scăpa de furia monstrului, decât dacă îi vor sacrifica pe însăși fiica regelui, pe frumoasa Andromeda.

Când Perseu se apropie de fecioara legată de o stâncă de asupra apei, valurile încep să se miște cu un vuet îngrozitor și un monstru fioros caută să-și ridice capul deasupra undelor. Andromeda scoate un țipăt de groază, iar părinții ei cuprinși de durere, o cred pierdută. Atunci Perseu se ridică deodată în aer și se îndreaptă spre monstrul care e gata să-și prinză prada. Infigându-i sabia în partea dreaptă a corpului, face ca un sânge negru să țâsnească din rană. Fiara, simțindu-se atinsă de moarte, se ridică din nou cu vuet la suprafața apei, apoi se scufundă, întocmai ca un mistreț urmărit de o haită de câini.

Valurile de sânge țâșnind cu putere din rană, îi înmoaie croului o aripă și acesta, nemai putându-se ține în aer, se propțește de stâncă și de acolo străpunge din nou pe monstru, până ce el moare, înroșind marea de sânge.

Ca răsplată pentru vitejia sa, Andromeda avea să devie soția eroului Perseu.

Sala de ospăț în care era să se celebreze căsătoria lui Perseu cu Andromeda este pregătită. Oaspeții poftiți la nuntă stăteau așezați la mese și ascultau cu gura căscată povestea întâmplărilor

Perseu și Andromeda

Relief în Muzeul Capitoliului, Roma

eroului, când deodată pătrunde în sală, împreună cu o ceată de războinici, Phineus, fratele regelui Cepheus, căruia i se promisese altă dată mâna Andromedei. Și, se produce un scandal fără seamăn, Phineus neînțelegând să renunțe la mâna logodnicei sale. Repezindu-se cu sabia în mână asupra lui Perseu, îi spune: „Astăzi ai să-ți dai seama de ocară ce mi-ai făcut de a-mi lua mireasa. Nici aripele tale, nici acest Jupiter care spui că, prefăcându-se în ploaie de aur, ți-a dat zilele, nu te va scăpa de pedeapsa ce o meriți“. Cu aceste vorbe își aruncă lancia de care eroul n'a scăpat decât aplecându-se. Prietenii lui Perseu, îi sar în ajutor; dar ei sunt prea puțini față de cei ai lui Phineus. Iar Andromeda strigă în gura mare că ea nu vrea să fie decât a aceluia care a scăpat-o dela morte.

Văzându-se în neputință de a ținea piept dușmanilor care îl înconjurase din toate părțile, scoate atunci capul Medusei și, arătându-l, le zice: „Voi care luptați pentru mine, întoarceți-vă ochii“ și în același moment două sute de războinici, cari se repeziseră asupra lui Perseu, rămân nemișcați, fiind prefăcuți în stane de piatră, fiecare păstrându-și poziția, în care se afla, iar în locul sgomotului asurzitor urmă o tăcere adâncă. Intregul palat se umpluse de statui de piatră în ținuta unor oameni cari se luptă cu înverșunare.

După această ispravă, Perseu se hotărăște să se întoarcă cu tânăra sa soție acasă. În drumul său prin insula Seriphos, ucide pe regele Polydectes care necinstise pe mama sa Danae și domnia peste insulă o încredințează lui Dictys, protectorul și apărătorul ei.

Când Acrisius a aflat despre întoarcerea nepotului său, aducându-și aminte de oracol, îi lasă domnia din Argos și el se duce și se stabilește în Larissa. Perseu nu caută să se răzbune pe el, dar, ducându-se într'o zi să ia parte la luptele din Larissa, nimește cu discu, fără să vrea, pe Acrisius care rămâne mort pe loc. Astfel s'a împlinit oracolul de odinioară.

Nemai voind să domnească în Argos, orașul bunicului său Acrisius, pe care l'a ucis, Perseu se duce să fondeze un nou oraș, pe care îl face capitala țării sale și pe care l'a numit Mycene, la cincizeci de stadii la nord de Argos.

După moarte, Perseu, soția sa Andromeda, Cepheu și Casiopea, au fost așezați printre *constelațiunile* de miază-noapte.

IV. EXPEDIȚIUNEA ARGONAUȚILOR

1. PHRYXUS ȘI HELLE

În Orchomenos, un oraș din Boeotia, trăia într'o vreme regele Minyenilor, Athamas, și soția sa Nephele. Ei aveau doi fii, pe băiatul Phryxus și pe fetița Helle.

Athamas, pe lângă soția sa Nephele, care era de origine divină, mai ia în casă și pe o femeie muritoare, pe Ino, fiica lui Cadmus. Din cauza aceasta Nephele supărată, părăsește casa soțului ei, blestemându-l și urându-i toate nenorocirile.

Ino era ca toate mamele vitrige, e femeie rea și supunea pe cei doi copii la toate umilințele, căutând toate mijloacele ca să scape de ei. Se spune chiar că a pus odată pe femeile din regatul bărbatului ei să distrugă într'ascuns grâul de sămânță, pentru ca să nu rodească. Îvindu-se astfel o mare foamete, Athamas trimete c solie la Delphi să întrebe oracolul, cum ar putea să scape țara de această nenorocire grozavă. Solii, la uneltirile reginei, aduc profetia mincinoasă că rodul va da numai atuncia când vor fi aduși ca jertfe lui Jupiter cele din urmă odrasle ale casei regale. Athamas s'a împotriviț la început cu încăpățănare ca să-și sacrifice copiii pe cari îi iubia atât de mult, dar, în cele din urmă, fiind constrâns de locuitorii înfometati ai țării, sfârșește prin a se supune poruncilor oracolului.

Înainte însă de a ajunge înaintea altarului, cei doi copii isbutesc să scape de sub pază și să fugă. Căci, mama lor primise odinioară dela zeul Marte un berbecu cu lâna de aur, înzestrat cu darul vorbirii și al înțelepciunii și care pe lângă aceasta, mai avea puțința să sboare prin aer, deasupra uscatului și a mării. Cei doi copii se așezară pe spatele acestui berbecu, trimis de mama lor, și animalul, luând sborul, îi duse departe peste mări și peste

Perseu și Andromeda

După Schwab, Sagen des klas, Altert

țări, peste munți și peste văi, îndreptându-se spre regiunile din răsărit, spre Asia.

Când însă treceau peste marea care astăzi se numește Strâmtoarea Dardanelor, Helle avu cutezanța să se uite în jos spre adâncime și, nevăzând nimic altceva decât valurile de apă, îi veni amețea și căzu de pe berbece și se înecă în marea care de atunci îi poartă numele, *Hellespont*, sau marea Hellei.

Phryxus însă, după o lungă călătorie aeriană, ajunge în sfâr-

Phryxus și Helle

Pictură dela Pompei. Muzeul din Neapole

șit în Colchis, pe țărmul îndepărtat al Mării Negre, în țara lui Aetes, regele farmecelor și al vrăjilor, fiul soarelui, Helios. Regele primește cu bucurie pe băiețel și-l ține la sine, iar când se făcu mare îi dă pe fiica sa în căsătorie. Pe berbecele cu lâna de aur Phryxus îl aduce ca sacrificiu zeului Jupiter, care l-a scăpat cu viață, iar lâna de aur o dăruiește regelui Aetes pentru primirea prietenească ce i-a arătat. Acesta face ca lâna de aur să fie a-

târnată într'o dumbravă sfântă a lui Marte, de un ștejar bătrân și pune să o păzească un balaur îngozitor care nu dormia nici odată. Jupiter, mulțumit de jertfa ce i s'a adus, hotărăște ca cel ce va avea lâna de aur să trăiască în bogăție, cât timp va fi în stăpânirea ei. Și, multă vreme a stat lâna atârnată acolo, de acel ștejar.

Crima reginei Ino n'a rămas nepedepsită, căci zeița Iuno înnebuni pe Athanas care, când ieși înaintea fiului său Learch, pe care îl avea din căsătoria sa cu Ino, socotindu-l că ar fi un pui de leu, l-a străpuns cu sabia. La această vedere, Ino se aruncă asupra lui Melicerte, al doilea fiu al lor, și-l vâra într'o căldare cu apă fiartă și apoi cu cadavrul lui în brațe se duce pe țărmul mării, unde, de pe o stâncă, se aruncă în valuri¹⁾.

2. IASON ȘI PELIAS

Neamul Minyenilor se întindea spre miază-noapte pâna la Iolcos din Thessalia. Aci domnia înțeleptul rege Aeson, un nepot al lui Athamas. Din nenorocire, acest Aeson n'avea să stăpânească prea mult peste poporul său din Iolcos, căci fratele său vitreg Pelias, un fiu a lui Poseidon, îl dete jos de pe tronul său regal și-l goni din cetate. Acest Pelias era un om rău și îngâmfat, de o cruzie fără seamăn, căci în copilăria sa se spune că a fost hrănit cu lapte de iapă. Dar, nici acest Pelias n'avea să se bucure în liniște, de puterea sa de rege, căci avea și el de dușman pe zeița Iuno, căreia el n'a voit să-i aducă sacrificii. Zeița desprețuită i-a jurat răsbunare.

În timpul acesta soția lui Aeson dă naștere unui copil, pe care părinții, de teamă ca nu cumva Pelias să caute să-l omoare, fiind el într'o zi pretendent al tronului părintesc, îl trimit într'ascuns pe muntele Pelion, la înțeleptul centaur Chiron ca să-l crească, iar acasă, vestind că a murit copilul, fac o înmormântare închipuită. Iason — căci așa se numia copilul — crește în peștera Centaurilor, unde Chiron îl învață toate virtuțile de erou.

La vârsta de 20 de ani, acest Iason, auzind că se vorbește că Pelias, din pricina unei remușcări de conștiință și neliniștit de viitorul regatului său, ar fi întrebat oracolul și că acesta i-ar fi dat răspunsul să se ferească de cel ce va veni la el cu o sin-

1) Vezi mai sus: *Ino și Melicertes*.

gură sandală, părăsește pe dascălul Chiron și se îndreaptă spre Iolcos. În drumul său ajunge la un râu. Pe mal întâlnește o femeie bătrână care se roagă de el ca să o treacă în spate de cealaltă parte a râului. Iason o ia numai decât în brațele sale viguroase și o așază pe malul opus. Această femeie era însăși Iunona, protectoarea lui, în toate împrejurările. Cu acest prilej Iason, și-a pierdut o sandală în apă.

Ajungând în piața publică a stârnit admirația mulțimii, căci era un tânăr voinic și de o frumusețe răpitoare. Era îmbrăcat în haine de țară și avea atârnată pe umăr o piele de leopard, iar pe gât și pe spate îi atârnavă niște bucle lungi de păr. În mâini purta două lănci puternice și pășind cu curaj în mijlocul popoului, care se strânse în jurul său, părea a fi un Apollo sau un Marte.

Când îl zări Pelias, care tocmai adusese un sacrificiu zeului Neptun și când îl observă că nu are decât o singură sandală, se îngrozi și, de frică, fugi acasă. Iason destăinuie popoului cine este și apoi ceru unchiului său ca să-i dea sceptrul de rege pe care l-au purtat moșii și strămoșii săi. „Suntem de același neam, zice Iason și nu se cade ca neînțelegerile dintre noi să le deslegăm cu sabia sau cu spada. De aceea, am să-ți las ție toate turmele de oi și toate cirezile de vite; îți las ție toate câmpiile pe cari le-ai răpit părinților mei, dar sceptrul și tronul pe care a șezut odată tatăl meu, acestea să mi le dai de bună voie, pentru ca să nu se întâmple altcum vreo nenorocire”.

— „Primesc, zise Pelias cu gândul negru în suflet; totuși înainte trebuie să îndeplinești o poruncă a zeilor din Infern. Phryxus care a murit departe de patrie, gonit din palatul lui Aetes care i-a luat lâna de aur, mi s'a arătat în vis și-a cerut răsbunare. Eu sunt pe pragul bătrâneții, iar tu în floarea vârștii; adu-mi această lâna de aur și îți jur că-ți voi da și sceptrul și tronul”.

Astfel vorbi vicleanul rege, în nădejdea că Iason nu se va mai întoarce dintr'o întreprindere atât de primejdioasă. Eroul primește condiția și se pregătește de expediție.

3. PREGĂTIREA EXPEDIȚIEI ARGONAUȚILOR

Spre a porni către Colchis, Iason se duce prin toate țările din Grecia, pe cari le cutreeră dela un capăt până la celălalt, adunând pe toți eroii acelor vremuri. Toți îi făgăduesc ajutorul. Și astfel se strâng: vestitul cântăreț Orpheu, cei doi Dioscuri, Castor și Pollux, faimosul Meleagru, Hercule și frumosul Hylas, favoritul său, apoi Tydeu, Theseu, Telamon, Peleu, Nestor, Augias, Laërte, fecioara Atalanta și atâția alți eroi cari au trăit pe la 1230 înainte de Christos, adică cu vreo treizeci de ani înaintea războiului troian.

Când s'au strâns la Iolcos, corabia era gata. Era o navă pu-

Construirea corăbiei Argo

După un basorelief antic

ternică construită de constructorul Argus, după numele căruia s'a și numit *Argo* — sau poate numirea i-a venit din faptul că ea era foarte iute, *argos* însemnând în grecește iute.— Chiar Minerva, zeița artelor, se spune că a luat parte la construirea acestei corăbii, punând printre scândurile ei o bucată de stejar din pădurea dela Dódona, lemn profetic și înzestrat cu darul vorbirii și care avea să îndrepteze drumul corăbierilor și să le arate primejdiiile și mijloacele de a scăpa din aceste primejdii. Corabia era făcută pentru cincizeci de văslași, de o ușurință și o iuteală extraordinară, cea dintâi corabie pe care Grecii o aruncară pe o mare deschisă. După ce s'au strâns eroii, și-au ales un conducător. Toți rugară pe Hercule, ca cel mai vestit dintre ei și ca fiu al lui Jupiter, ca să ia conducerea. El însă, nu primi cinstea și desemnă

pentru aceasta pe Iason. Sub ocrotirea mai ales a zeitelor Minerva și Junona, Iason, după ce pregăti merindea de drum, pune pe eroi să-i jure credință, apoi îi așează pe fiecare la locul său, la mijloc pe puternicul Hercule și Ancaeu, la cârmă pe Tiphys, pe Lynceu la locul de observare și astfel după ce mai face un ultim sacrificiu zeilor, pune să se ridice ancora, luându-și adio dela Jolcos. Trecând pe la poalele muntelui Pelion, salută pe bătrânul centaur Chiron și pe elevul acestuia, tânărul Achille, și se îndreaptă, dealungul țărmlui, spre Macedonia, spre muntele Athos și spre ținta lor îndepărtată. Un vânt prielnic le umflă pânzele, așa că fără vâsle, la cântecul melodios al lui Orpheu, ajung în curând în insula Lemnos.

4. ARGONAUȚII LA LEMNOS

Cu un an înainte, se întâmplase în insula Lemnos o crimă îngrozitoare. În urma unui războiu, bărbații din Lemnos aduseră ca prizoniere niște femei frumoase pe cari și-le făcură neveste, gonindu-și soțiile de mai înainte. Acestea, văzându-se astfel batjocorite, se hotărăsc împreună să-și omoare bărbații și pe toți băeții lor, ca nu cumva aceștia, în urmă, să răsbune moartea părinților. Numai bătrânul rege Thoas a rămas în viață, fiind ascuns de fiica sa Hypsipyla într'o ladă pe care, aruncând-o pe valurile mării, aceasta a ajuns pe țărmul dela Euboea.

Bucuria criminală a Lemneenelor a fost de scurtă durată, căci văzându-se lipsite de bărbați cari să le păzească turmele, să le cultive câmpurile și să le apere țara, mai ales de Thracii din apropiere, începură să se căiască grozav. Trăind în neliniște și în nesiguranță, stăteau toată ziua, pe țărmul mării să vază nu cumva vine la ele vr'o corabie cu oameni ; când, iată, zăresc sosind nava Argo.

Eroii se mirară când văzură din depărtare țărmul plin de femei. Când însă se apropiară de uscat, acestea se retraseră pe la casele lor, lăsând țărmul pustiu. Argonauții nu știeau cele ce se petrecuseră pe insulă, de aceea, hotărâsc să trimeată o solie la regele din Lemnos ca să-i ceară ospitalitate și în fruntea acestei solii se pune însuși Iason, bine înarmat.

Regina Hypsipyla convoacă numai decât sfatul femeilor cărora le grăește astfel : „Dragile mele, eu sunt de părere să dăm daruri bogate acestor bărbați, daruri pe cari să le ducă în corabia

lor, mâncări și vin gustos, pentru ca să-i facem să rămâie la noi, să ne cunoască pe noi, dar să nu afle de fapta noastră ; căci noi am făcut o mare crimă și nu e bine ca ei să afle despre ea. Aceasta este părerea mea și pentru aceasta v'am convocat aici. Dacă însă careva dintre voi are o altă idee mai bună, să se ridice și să vorbească“.

Spunând acestea regina, s'a așezat pe tronul de piatră al tatălui ei. În urmă se ridică scumpa ei dădacă Polyxo, o bătrână care de abia se mai ținea pe picioare și care, sprijinindu-se pe un toiag, cere să grăiască. Susținută de patru fete, ea vorbește astfel : „Să trimitem daruri străinilor, precum a spus Hypsipyla, fiindcă e bine să le trimitem. Mă gândesc însă ce vieată veți avea voi, dacă ar sosi o armată din Thracia sau un alt dușman. Căci, multe se întâmplă între oameni, după cum chiar acum a sosit această ceată de străini. Dacă un zeu a abătut acum nenorocirea dela noi, mâine alte nenorociri ne așteaptă. Iar, după ce vor fi pierit femeile cele bătrâne, ce bătrânețe veți avea voi cele tinere, neavând copii. În ce mizerie veți trăi ? Veți putea să înjuțați boii și să arăți țarinile ? Și apoi, la sfârșitul anului, veți îi în stare să vă strângeți recolta ? Eu, de sigur, dacă Parcele m'au eruat până acum, voi închide ochii peste un an sau doi și mă voi bucura de cinstea unei înmormântări înainte de a fi sosit dezastul. Mă gândesc însă la cele mai tinere ; aveți înaintea voastră scăparea : dați străinilor casele voastre, dați-le toate bunătățile, dați-le cetatea voastră“.

Sfatul bătrânei a fost primit cu bucurie de întreaga adunare. Totuși, se gândiră la o minciună. Au ascuns Argonauților omorul bărbaților lor, spunându-le că au plecat împreună cu băeții în Thracia și că au rămas acolo.

Argonauții primesc invitarea, vin în cetate, lăsând de pază la corabie pe Hercule, împreună cu câțiva tovarăși. Eroii însă, nu primesc să se căsătorească cu femeile din Lemnos, dar petrecură cu ele în serbări și în oaspete, în glume și în jocuri. Prin fel de fel de mijloace căutau femeile să rețină pe bărbați pentru totdeauna la ele și poate că ar fi și isbutit cu ademenirile lor, dacă n'ar fi venit la ei Hercule și nu i-ar fi certat. „Nenorociților, le strigă el, vă arde vouă de însurătoare și de petreceri ? Vreți voi să vă faceți țărani cari să arăți pentru femeile din Lemnos, gândindu-vă că vreun zeu are să vă aducă și să vă nună la picioare lâna de aur ? Mai bine să ne întoarcem înapoi, fiecare pe la casa sa, sau plec eu singur în patrie cu corabia Argo, lăsându-vă pe voi pentru totdeauna în Lemnos“.

Neputând careva să se împotrivească voinții eroului se pregătesc de plecare. Când Lemneenele văd hotărîrea lor nestrămutată de a porni la drum, nu mai conținesc din plânsete și din rugăciuni. În cele din urmă, văzând că totul este în zadar, Hypsipyla prinde mâna lui Iason și podidind-o lacrimile îi grăește: „Călătorie bună și facă zeii ca tu și tovarășii tăi să vă întoarceți sănătoși, împreună cu lâna de aur! Iar dacă vei vrea să te întorci în urmă pe la mine, această insulă, precum și scepтрul părintelui meu, va fi al tău.

Iason se desparte cu durere în suflet de frumoasa regină și ca el și ceilalți eroi. Și multă vreme, după ce corabia s'a depărtat de țarm, femeile din Lemnos umplură văzduhul cu bocetele lor desnădăjduite.

Spre seară, Argonauții, ajung în strâmtoarea Hellespontului, Dardanelele de astăzi, și de aci în Propontida, azi Marea de Marmara. — Se numia Propontida fiindcă se găsea înaintea Pontului Euxin, adică a Mării Negre. — În fața lor străluce acum peninsula Kyzikos, legată de uscat numai printr'o limbă de pământ. Aci locuiau, pe munți, niște uriași sălbatici și monstruoși, fiii ai Pământului cari aveau fiecare câte șase mâini puternice ce le atârnavă, două de umeri și alte patru de șolduri și de coaste; pe culmea munților însă, și pe șes locuia un popor de oameni blânzi și liniștiți, poporul Dolionilor, conduși de regele lor Kyzikos. Regele primește bine pe Argonauți și-i ospătează cu mâncări și cu vin, căci un oracol vechiu l-a vestit că atunci, când vor sosi la ei o ceată de eroi, să-i primească cu bună voință și să nu se lupte cu ei. Uriașii însă, în vreme ce Argonauții erau ospătați de Dolioni, se apucară să le închidă drumul, aruncând în mare, de jur împrejurul corăbiei, blocuri mari de bolovani și stânci întregi. Eroii se văd siliți să înceapă acum războiul cu ei și, după o luptă îndârjită, îi lăsă pe toți morți, pradă peștilor și păsărilor.

După ce Argonauții au primit daruri bogate dela Dolioni și merinde pentru drum, pornesc veseli cu corabia, îndreptându-se spre regiunile de miază noapte. Dar, de odată, se ridică un vânt potrivnic. Cât timp a fost ziuă, eroii s'au luptat vitejește cu valurile, dar, când a sosit noaptea cu întunericul ei, cârmaciul e cuprins de groază. Căci se teme ca nu cumva să isbească corabia de vr'o stâncă submarină, cum mergea pe lângă țarm, după obiceiul marinarilor din vechime. Cotind, când la dreapta când la stânga, și furtuna întetindu-se mereu, Tiphys găsește cu cale, pe întunericul acela beznă, să tragă nava la uscat până va trece primejdia, fără să știe unde se află. Dar, din întâmplare, orbecăind

meru, au ajuns tot de unde au plecat, în țara Dolionilor. Aceștia, când au auzit că a sosit o corabie cu străini, gândindu-se că va fi fiind vr'o ceată de Pelasgi cari să-i prade, după cum li s'a întâmplat de atâtea ori, pun mâna pe arme și, sub conducerea regelui lor Kyzicus, deschid lupta. La rândul lor, Argonauții, fără să bănuiască nimica, pun mâna pe arme și o luptă înverșunată începe între cele două tabere. Ghioaga lui Hercule ducea moartea printre dușmani, iar o lancia a lui Jason străbătu pieptul chiar al regelui Kyzicus. Dolionii biruiți se retrag, iar Argonauții rămân pe țărniță să se odihnească.

Când s'a făcut ziuă, care nu le-a fost mirarea, văzând că s'au luptat cu prietenii lor din ziua trecută și că însuși regele a căzut de lancia lui Jason. Nu mai mică a fost turburarea Dolionilor, când și-au dat seamă că din greșală au deschis focul împotriva unor prieteni. Căzând unii în brațele celorlalți se rugau de iertare și deplângeau întâmplarea nenorocită. Trupul regelui omorât l-au îngropat cu o strălucită pompă, făcând sacrificii de ispășire zeilor cari, de sigur supărați, au pricinuit atâtea jale și atâtea omoruri printre Dolioni.

După ce s'a luminat cerul și s'a făcut senin, luându-și rămas bun pentru a doua oară dela poporul ospitalier al Dolionilor, Argonauții pornesc la drum și în scurt timp ajung în Bithynia, unde destinul hotărâse să-i părăsească cel mai mare erou al lor, Hercule, împreună cu prietenul scump al acestuia, cu frumosul Hylas.

5. H Y L A S

Corabia Argo, după ce a plecat de la Kyzicos, ducând cu sine pe cei cincizeci de eroi Argonauți, în drumul său spre Colchis, se abătu, din pricina unui vânt neprielnic, către țărnița Bithyniei, unde cârmaciul Tiphys acostează la poalele unor munți păduroși. Eroii, plini de veselie, sar numai decât din corabie și se așează pe paturi de frunze, întinzându-și masa ca să se ospăteze cu mâncare și băutură.

Numai Hercule, a cărui vâslă se rupsese în timpul călătoriei, de oarece ridicase cu brațul său vânjos un val de apă prea mare, nu vrea să știe de masă. El se îndreptă spre pădure ca să-și taie o nouă vâslă mai groasă și mai solidă, fiind însoțit de prietenul său nedespărțit, tânărul Hylas, și de eroul Polyphem.

În timpul acesta Juno, mama mașteră a lui Hercule, neobosită în prigonirile ei, găsește acum un bun prilej, ca să adauge noi suferințe pe lângă suferințele de până aci ale fiului ei vitrig. Fiind sortit de destin ca să nu ajungă și el în apele râului Phasis din Colchida, Hercule este opăcit de zeiță ca să rămâie în singurătatea munților Bithyniei, împreună cu cei doi tovarăși ai săi.

La poalele muntelui Arganthus acoperit de pini înalți, o ceată de nimfe Dryade, podoabă mândră a izvoarelor și a pădurilor, se îndeletniciau cu vânatul de cerbi și de căprioare. Având arcuri ușoare, cu mânele suflecate, cu rochii scurte până deasupra genunchilor, cu părul căzând în bucle ondulate pe sânii lor cari de abia se ridicau de subt haine, corul de nimfe făcea să tresalte pământul subt piciorușele lor delicate și să crească iarba sub pașii lor ușori și cadentați.

Dryope, una dintre nimfele izvoarelor, mirându-se că cerbii și căprioarele fug așa departe de săgețile din arcu ei și auzind freamătul pădurii și sgomotul neobicinuit ce-l făcea Hercule, iese din ceată să vadă ce este. Când însă zărește pe eroul tiryntian, fuge repede să se ascundă în izvorul ei.

Dar, Juno, care, scoborându-se din Olymp, se găsia prin apropiere și stetea rezimată de un pin înalt, o chiamă la sine și apucând-o de mână, cu o bunătate prefăcută, îi grăește astfel: „Bărbatul pe care l-am ales pentru tine, frumoasă nimfă, pentru tine care ai respins pe atâția până acum, a sosit aici pe o corabie thessaliană. E drăgălașul Hylas care cutreeră acum aceste păduri și umblă dealungul apelor de pe aci. El e întocmai ca Bacchus pe care l-ai văzut în carul său de roze, târând după sine prin aceste câmpii ale voastre prăzile Orientului și popoarele biruite și conducând dansurile și corurile divine; el e întocmai ca Apollo când, părăsindu-și lira-i melodioasă, umblă prin păduri și prin câmpii după vânat. Ce necaz are să fie pe nimfele Greciei, câte lacrimi pe Naiadele lacului Baebis, câtă desnădejde pe fiica blondului Lycormas“ ?

Cu astfel de vorbe se adresează zeița către nimfa Dryope și, în același timp, face să iasă din fundul pădurii în fața lui Hylas un cerb cu carnele mândre. Acesta cu pașii înceți și domoli se lăasă să fie așteptat de tânărul Hylas, îndemnându-l oare cum să se ia după el. Hylas e incredințat că are să-l prinză și fiind cât pe aci să pună mâna pe el, își urmărește mereu prada. Hercule îl vede din depărtare, îl strigă, îl îndeamnă, îl îmbărbătează, apoi îl perde din ochi.

Cerbul e mereu gonit de Hylas. Acesta aleargă după el, se

obosește punându-și săgeata în arcul său întins, până în cele din urmă cerbul ajunge la malul unui râu. Peste apa limpede a acestuia, cerbul sare, fără măcar să-și ude picioarele și dispare în pădure.

Alătura era o peșteră, grotă Pegae, locuință plăcută și răcoroasă a nimfelor Thyniade¹⁾. Deasupra acestei grote, se înălțau în văzduh niște copaci sălbatici, pe cari niciodată nu i-a atins toporul și formau o boltă din care atârnav niște fructe strălucind ca roua dimineții, iar de jur împrejur se întindea o livadă din care țâșnea printre stânci un izvor. Apa izvorului făcea ca să fie bogată vegetația, smălțuită de crini albi și maci purpurii.

Răpirea lui Hylas

După o pictură din Pompei

Hylas, păcălit în speranța sa de a prinde cerbul, se duce să culeagă maci și crini. Dar, spre nenorocirea lui, o floare face pe băiat să-și uite de rostul călătoriei sale și cu obrazul îmbujorat, suflând greu de oboseală, Hylas își apleacă trupul plin de sudoare spre apa limpede spre a-i sorbi răcoarea.

Dar, iată că figura lui Hylas se reflectă în apă, întocmai ca razele argintii ale lunii în timpul nopții sau ca cele ale soarelui auriu în mijlocul zilei, fără ca însă umbra Naiadei sau pletele ei azurii să turbure limpezimea apei, când ea cu brațele întinse căuta să-l îmbrățișeze și să-l tragă la sine. El strigă după ajutor și chiamă, vai prea târziu, sprijinul puternicului său prieten, Hercule. Greutatea corpului său face ca această cădere să se auză în depărtare.

1) Nimfele din Bithynia se numeau nimfe Thyniade.

În vremea aceasta, puternicul Alcide răsturna prin umbroasa pădure frasinii colosali, cari prin căderea lor făceau să huiască codrul întreg. Pe umărul său cel lat, acoperit cu pielea de leu, aruncă bârnele trebuincioase pentru vâsle și cu pașii greoi se întoarce la țărniș, unde credea că o să găsească pe Hylas. Era încredințat că acesta va fi înveselit masa tovarășilor cu mâncări din vânatul ce va fi făcut în pădure, întorcându-se la țărniș pe altă cale. Turburat în suflet de a nu vedea pe acest prieten atât de scump, nici lângă tovarăși, nici aiurea, un presimțământ negru cuprinde sufletul eroului. Unde o fi fiind? Ce piedică va fi avut în drum? Cine va fi îndrăsnit să-l oprească?

Noaptea deasă ce se lăsa la apunerea soarelui după coline îi mărește teama. Fața-i se face palidă, membrele încep să-i tremure și o sudoare rece îi cuprinde tot corpul. Ciuda și mânia îi stăpânesc ființa nebiruitului Hercule. Și, întocmai după cum în apropierea unei furtuni năpraznice, corăbierii și agricultorii sunt cuprinși de un fior ce-i face să tremure, tot astfel lipsa lui Hylas îi turbură inima și-l face să-și amintească din nou de ura nemăpăcată a mamei sale vitrige. O bănuială începe să-l chinuiască.

Și atunci, ca un taur furios care, înțepat de tăun, se smulge din staulul său din Calabria și culcă în calea sa la pământ tot ce-i iese înaintea, Hercule plin de mânie trânteste la pământ tot ce-i iese în drum. Groaza cuprinde în depărtări și muntele și pădurea ce i-a furat pe iubitul Hylas. De mânia sa, de desnădejdea sa tremură totul în juru-i. Întocmai ca un leu atins de lancea Maurului, Hercule furios e purtat de mânie din loc în loc, în căutarea scumpului său tovarăș: vai de oamenii, vai de fiarele pe care le întâlnește în cale. Alerga la întâmplare când la dreapta, când la stânga, întrebând apele, întrebând stâncile, întrebând pădurile. *Hylas, Hylas*. Pădurile răspund *Hylas*, echoul răsună *Hylas*.

Hylas însă, în vremea aceasta, se dusese la Hamadriade. Argonauții de pe țărnișul mării, cu toate că adia un vânt prielnic și cu toate că ardeau cu toții de dorința de a pleca la drum, totuși așteptau. Căci țineau așa de mult la tânărul Hylas și mai ales țineau așa de mult la eroul din Tirynth și nu voiau să-i părăsească. Îl strigă cu vocea, îl strigă prin lacrimile lor și-l strigă prin focurile ce le aprind pe țărniș.

Jason, șeful Argonauților, văzând munții și pădurile liniștite, văzând marea lină și vântul prielnic, se sfătuește cu tovarăși săi, să vadă ce e de făcut. O vie discuție se aprinde între ei, dacă trebuie să rămână sau să plece.

Fatalitatea a hotărît și de astă dată. Căci era sortit de zei ca Hercule să nu ajungă la Colchida. De aceea, corabia Argo este pusă pe valuri, părăsind țărmul Bithynei și lăsând trei tovarăși: pe Hercule, pe Polyphem și pe Hylas, înghițit de valurile izvo-
rului Pegae.

Hercule a rămas ca să pedepsească pe locuitorii țării, până îi vor găsi pe iubitul său Hylas, iar Polyphem ca să fundeze orașul Chios de pe țărmul mării.

Și, întocmai după cum tânărul Adonis, prietenul iubit al Venerii, era căutat prin munții Dindymiei și ai Idei, tot astfel Hylas prietenul iubit al lui Hercule, era căutat fără încetare, prin regiunile muntoase ale Bityniei într'o sărbătoare ce se făcea în urmă, anual, de locuitorii acestei țări. — Iar faptul disparițiunii tânărului în valurile apelor s'a păstrat mai la toate popoarele în mitologia lor populară.

6. DIOSCURII: CASTOR ȘI POLLUX

Tyndar, un rege din Sparta, avea de soție pe Leda, o femeie de o frumusețe răpitoare. Trăiul lor a fost fericit și tiemit; până în clipa când regele, cu prilejul unei jertfe pentru toți zeii din din Olymp, a uitat să aducă jertfe și pe altarul Venerei. Din această pricină, zeița, simțindu-se desconsiderată, îi jură răsbunare. În mânia ei, pățimașa Venus a pedepsit pe Tyndar, cu o îndoită pedcapsă, mai întâiu în soția regelui, în Leda, și mai apoi, în fiica lor, în faimoasa Elena. Iată cum ne istorisesc autorii clasici această răsbunare a zeiței:

Pe când Leda se scălda într'una din diminețe în apa râului Eurotas care curgea prin Sparta, vede apropiindu-se de ea o lebedă neagră urmărită de un vultur. În momentul când vulturul era să pună ghiara pe lebedă, aceasta se refugia lângă Leda, care era desbrăcată, ca și când ar fi voit să-i ceară ajutor și să-și caute scăparea în brațele reginei. Leda gonind vulturul cu mâna, lebedă începe să bată din aripi și rămâne lângă protectoarea sa, vrând oarcum să-i dea dovadă de bucurie și recunoștiință, de a o fi scăpat dela moarte. Regina miloasă nu bănuia nimic... În urmă

Jupiter, căci el se prefăcuse în lebedă, îi se arată în toată strălucirea sa de zeu nemuritor ¹⁾).

Câtva timp în urmă Leda dete naștere la patru gemeni, ieșiți câte doi din cele două ouă de lebedă. Dintr'un ou ieșiră Pollux și Elena, din celălalt Castor și Clytemnestra. Cei doi dintâi fiind fiii lui Jupiter erau nemuritori, cei doi din urmă însă, fiind socotiți ca fiii lui Tyndar, erau să fie supuși legilor morții.

Cei doi băeți născuți din această împătrită și miraculoasă naștere se mai numiau și *Dioscuri*, adică fiii lui Jupiter (Zeus) sau Tyndarizi, adică fiii soției lui Tyndar.

Cele două fete, eroine vestite, în timpul războiului troian, au rămas acasă, la mama lor; băeții însă, au fost duși de Mercur, la porunca tatălui lor, la Pallene, o peninsulă din Macedonia, unde, într'o prietenie strânsă și inseparabilă, crescură mari în mijlocul locuitorilor acestei țări. Castor se distinge mai ales în fugă și ca înblânzitor de cai, Pollux însă ca luptător cu pumnul.

Marea din fața Macedoniei și întreg Archipelagul grecesc, bântuit pe acele vremuri de jafurile piraților, au fost curățite de către cei doi Dioscuri și astfel a fost asigurată navigațiunea. Această ispravă a celor doi tineri eroi le-a câștigat faima de zei marini, fiind invocați, în timp de furtună și de primejdie, de corăbieri în rugăciunile lor.

Mai târziu, Dioscurii întorcându-se acasă, în patria lor dela Sparta și aflând că Theseu, regele Athenei, le-a răpit pe sora lor Elena, o fată încă tânără și că au ascuns-o, punând-o în paza mamei sale Aethra, au pornit spre Attica. Aci, după ce au

1) Iată descrierea acestei scene într'o altă variantă făcută de doi tineri poeți români, Dan Ciocărdia și Aurel Șerbănescu, în volumul *Coșul cu roade*, pag. 104. din care am modificat un singur vers:

Din lac ieșind fecioara s'a întins în iarba crudă
De lebăda cea neagră văzând că-i urmărită.
Și brațele-și desface, pe trup mai fiind udă
Cu păru-i într'o parte, întreagă-i despletită.

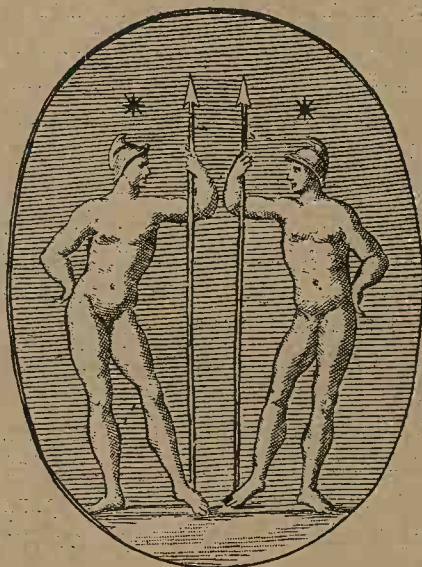
Dar lebăda de dânsa s'apropie pătimășe
Ea mâinile-și înfige nervoasă în iarba verde
Se lasă a sale aripi pe dânsa drăgălașe,
Și între sâni cu gātu-i vrea par'că s'o desmarde.

Cu ciocul său cel roșu în păru-i se afundă
In timp ce de-a lui aripi în brațe e cuprinsă.
Lăsându-se ținută de-o patimă profundă
Intr'un fior sălbatic, se sbate'ntreagă'nvinsă.

cucerit o mare parte din țară, au isbutit să găsească pe sora lor Elena și să o ia cu ei acasă, ducând în robie, în același timp, și pe mama lui Theseu.

Faptele vitejești ale Dioscurilor sunt nenumărate: au luat parte la vânătoarea mistrețului din Calydon, au însoțit pe Argonauți în expedițiunea acestora în Colchida și au săvârșit mai multe isprăvi glorioase.

Cu prilejul călătoriei lor spre Colchida, s'a întâmplat un eveniment cu totul deosebit care a făcut ca cei doi Dioscuri să dobândească pentru a doua oară renumele strălucit de zei protectori ai navigațiunii.

Dioscurii

După o gravură antică

O furtună groaznică se abătu asupra Argonauților, tocmai în momentul când ei aveau să intre de pe mare în gura râului Phasis și când divinul cântăreț Orpheu, desnădăjduit de orice scăpare, se puse să ceară, prin accentele melodioase ale lirei sale, ajutorul zeilor; atunci, deodată, se văzu, scoborîndu-se deasupra capetelor Dioscurilor, două flăcări strălucitoare. După această vedenie, furtuna încetă numai decît, iar valurile se potoliră ca prin minune. Din această clipă înainte ori de câte ori se ivea pe mare vr'o furtună, corăbierii căutau în văzduhul ceriului, dacă nu,

cumva se arată flacăra prevestitoare de apropierea zeilor binefăcători.

După întoarcerea lor din expedițiunea Argonauților, Castor și Pollux cad în aceeași greșală, de care se răsbunaseră odinioară față de Theseu.

Leucippus, fratele tatălui lor, avea două fete, de o frumusețe rară, pe *Hilaira* și pe *Phoeba*, pe cari le logodi cu doi eroi din Messenia, cu *Idas* și cu *Lynceus*, acesta faimos pentru vederea lui cea ageră. Dioscurii îndrăgiră pe cele două fete, verișoarele lor, și voiră să le răpească. Eroii Messenieni însă, nu putură să sufere această ocară și o luptă grozavă se deslănțui între ei și eroii Castor și Pollux.

Iată cum ne descrie această luptă poetul Pindar:

„Idas, cu lancea sa de aramă, lovise de moarte pe Castor. In acest moment, din înălțimea Taygetului, Lynceus zărește pe Tyndarizi, așezați pe trunchiul unui stejar, căci acest Lynceus avea o vedere mai pătrunzătoare decât ori care alt muritor. Numai decât, cei doi fii ai lui Aphareus, Idas, și Lynceus, se reped năvalnic și nerăbdători de a da o nouă lovitură. Jupiter însă le rezerva o pedeapsă grozavă. Pollux le iese înainte și se ia după omoritor, punând pe fugă pe eroii messenieni, cari nu se opresc decât lângă mormântul tatălui lor. Aci ei, luând în mâinele lor

Hilaira și Phoeba

Tablou de Rubens, Muzeul din München

vânjoase o coloană funerară făcută din marmură lustruită, o aruncă în pieptul lui Pollux. Lovitura însă nici nu abătu nici nu îngrozi pe erou, ci, dimpotrivă, acesta punând repede mâna pe o săgeată o înfipse în coasta lui Lynceus:

„In același timp, Jupiter isbia pe Idas cu fulgerul său răsunător, făcând să arză deodată, în același fum și în aceeași flacără, cadavrele celor doi frați: căci vai de omul care se ia la luptă cu unul mai puternic decât el!

„In urmă Pollux aleargă lângă nobilul său frate. Acesta mai trăia încă; suflarea însă deabia mai ieșea din pieptul-i rece ca

ghiața. Pe Pollux îl podidese lacrimile; scoate din adâncul pieptului gemete și cu glasul îndurerat strigă: „Tată, Jupiter; când vei pune odată capăt necazurilor mele? Lasă-mă, tată, să mor împreună cu fratele meu! Vieța fără prieteni nu însemnează nimic. Puțini oameni vor mai fi fiind atât de simțitori ca să împărtășească aceeași soartă cu mine“.

„Astfel grăește Pollux și se tânguia amar. Atunci îi s'a arătat Jupiter și-i zise: „Tu ești, în adevăr, fiul meu, dar fratele tău este născut de un muritor. Cu toate acestea, ascultă-mă și-ți alege: ori să locuiești singur în ceriu, împreună cu frații tăi, Minerva și Marte, scutit de moarte și lipsit de urîta bătrânețe, ori, dacă te gândești atâta la fratele tău Castor și dacă vrei să împărtășești cu el toate, să petreci împreună cu el o jumătate din zilele tale în mijlocul muritorilor și cealaltă jumătate în palatul de aur al ceriului. — Așa grăi Jupiter, iar Pollux nu stă un moment la îndoială. Și de atunci, ca prin minune, ochii lui Castor, cel cu chivăra de aramă, se deschid și gura lui începe să vorbească“.

Dioscurii
Denar roman

De aci înainte, cei doi frați trăesc și mor pe rând, fiecare câte șase luni pe an.

În cele din urmă, Jupiter, mișcat de această dragoste frățească, i-a transportat pe amândoi în ceriu, așezându-i printre astre, unde formează de atunci *Constelația gemenilor*; când o stea apare, cealaltă apune.

* * *

Tyndarizii au fost socotiți în lumea veche nu numai ca zei protectori ai corăbierilor, dar, într'o vreme, când nu se știe ce este han și hotel, și ca zeii protectori ai ospitalității. Ca atare veniau adeseori pe la casele oamenilor ca să-i pună pe aceștia la încercare și să pedepsească pe toți câți nu primiau bucuroși pe la casele lor pe străini.

Pedeapsa Dioscurilor a simțit-o și *Phormion*, un spartan, proprietarul de mai târziu al casei tatălui lor Tyndar.

La acest Phormion veniă odată Castor și Pollux, supt înfățișarea unor străini, spunându-i că sosesc dela Cyrene și-l rugară să-i adăpostească ca oaspeți, chiar în camera în care odinioară ei copilăriseră. Phormion le pune la dispoziție toată casa, în afară de acea cameră, pretextând că aceea ar fi pentru fiica sa.

În ziua următoare a dispărut atât fiica cât și întregul personal

de serviciu ; iar în camera pe care o refuzase Dioscurilor nenocitul părinte găsi pe masă statuetele Discurilor și un fruct de silphion.

Atât la Greci cât și la Romani, Castor și Pollux erau în mare cinste. În bătlăliile celebre ale lor, ca în cea dela Marathon, a Grecilor, sau în cea dela Lacul Regil, a Romanilor, eroii Dioscuri sunt de partea învingătorilor și peste tot locul se puteau vedea templele lor.

La Roma, bărbații jurau pe Pollux. (Pol, Edepol), iar femeile pe Castor.

7. LUPTA LUI POLLUX CU AMYCUS.

Corabia Argo — ne spune într'una din Idilele sale, poetul grec Theocrit — după ce a scăpat de stâncile Symplegade ¹⁾. și de intrarea Pontului Euxin, bătut de zăpadă, a ajuns în țara Bebrycilor, ducând cu sine pe eroi, odraslele scumpe ale zeilor. Aici un mare număr dintre eroi, scoborând pe scări, debarcară pe uscat și, în dosul unei coline, așternându-și paturile lor pe jos, pe o plajă întinsă și adăpostită de vânturi, s'au apucat să-și facă foc, scăpărând scânteii din lemne uscate.

Castor neîntrecut în goana cu caii și teribilul său frate Pollux, cu fața roșcovană, se despărțiră de tovarășii lor și, pe când priviau pe un munte sălbăticia unei păduri îndesate de copaci seculari, zăresc sub o stâncă pleșuvă un izvor plin de apă limpede. Din fundul acestuia pietrele sclipiau ca argintul și ca cristalul ; iar în apropiere crescuseră pini înalți și plop și paltini și chiparoși cu coama mândră și fel de fel de flori cu parfumuri plăcute, pradă dulce pentru albinele într'aripate și tot soiul de vegetații ce puiază prin livezi la sfârșitul primăverii.

Aici își avea sălașul un uriaș cât un munte și care trăia sub cerul liber ; era de o înfățișare grozavă și-și avea urechile zdrelite de pumni. Peptul lui de monstru părea ca un glob boltit ; avea un spate lat și niște mușchi tari ca fierul ; părea a fi un colos cioplit de ciocan. Subt umerii săi bulbucăți îi ieșiau din brațele-i robuste mușchii ca niște bolovani pe cari un puhoi năvalnic îi netezește tocindu-i în vârtejul său sălbatic. Pe spate și pe gât îi spânzura o piele de leu acățată de ghiarele picioarelor.

1) Symplegadele erau două stânci mobile în Marea Neagră, numite și Cyaneae, azi Urek-Iaki.

Pollux : — Bun întâlnişul, om bun ; A cui a fi țara pe-
aicea ?

Amycus : — Bun întâlniş dela oameni ce nu i-am văzut nici-
odată ?

Pollux : — Frică să n'ai ! Zi mai bine că vezi niște oameni
de treabă.

Amycus : — N'am, și nici nu se cuvine ca asta s'o 'nvăț
dela tine.

Pollux : — D'apoi sălbatec și mândru mai ești și te mânia
la toate.

Amycus : — Eu îs așa cum mă vezi. Doară nu vin să-ți calc
pe moșie.

Pollux : — Dacă ai veni, te-ai întoarce pe-acasă cu daruri de
oaspe.

Amycus : — Oaspe să nu mă poștești și nimic nu-i avea dela
mine

Pollux : — Nici de băut nu mi-i da din izvorul de aici, bles-
temate ?

Amycus : — Ști-vei când buzele debălăzate ți-or arde de sete.

Pollux : Spune-mi : cu bani ori cu altă răsplată aş putea să
te 'ndulpec ?

Amycus : — Brațele tu să ridici și să stai unui om împo-
trivă !

Pollux : — Ca un pumnaciu să te'nfrunt ori punându-ți și
piedică încă ?

Amycus : — Pumnii acuma 'ntinzând, nu-ți cruța nici de loc
meșteșugul.

Pollux : — Ei, și pe cine ghionti-voiu cu pumnii încinși în
curele ?

Amycus : — Vezi-l aici pe pumnaciu : el n'o să se cheme
muiere.

Pollux : — Gata-i ș'al luptei câștig, pentru care ne om bate
împreună ?

Amycus : — Eu îs al tău, tu al meu, dacă fi voiu mai tare
ca tine.

Pollux : — Astfel se bat între ei și cocoșii cu roșie creastă.

Amycus : Ori că ne-om bate ca niște cocoși ori ca lei de
ne-om bate.

Nu vreau de loc să luptăm pentru altă răsplat' a izbânzii *).

1) Vezi *Orpheus*. II. 4. 1926. Theocrit, Dioscurii, trad. T. Naum.

Spunând acestea, Amycus își ia scoica scobită și o face să răsunе. La sunetul ei, Bebrycii cu pletele lungi aleargă în grabă și se strâng numai decât sub platani umbroși. La rândul său neînfrântul în lupte Castor face să se adune toți eroii de pe vasul Argo. Apoi, cei doi vrășmași, după ce și-au legat mâinile cu curele puternice de bou și după ce și-au înfășurat brațele de jur împrejur cu piele, vin în mijlocul arenei, fiecare respirând moartea celuilalt. Și, mai întâiu, își dau multă caznă să vază căruia din doi razele orbitoare ale soarelui au să-i cază în spate. Dar, Pollux se arată mai iscusit decât monstrul și face ca rezele soarelui să cadă în plin în fața lui Amycus. Totuși acesta cu inima dârză de furie se repede înainte, îndreptând cu mâinile sale lovitura.

Când fu aproape, fiul lui Tyndar îl pocnește în bărbie. Atunci celălalt se repede cu mai multă îndârjire la atac, deschide lupta și, aplecându-se spre pământ, caută să culce și pe dușmanul său. Bebrycii scot strigăte de bucurie, iar de cealaltă parte eroii dau curaj viteazului Pollux, căci se temeau ca nu cumva, într'un spațiu atât de strâmt, să nu fie zdrobit de greutatea vlăjganului mare cât miticul Tityos. Dar el, fiu al lui Jupiter, lovind când dintr'o parte când din cealaltă, își jupuia cu amândouă mâinile rivalul, smulgându-se de sub loviturile lui Amycus, fiul lui Neptun, ori cât de uriaș era acesta. Zăpăcit de lovituri, monstrul scuipa sânge negru. Și, cu toții deodată, eroii isbucnesc în aplause când văd pe gură și pe fălcile lui Amycus rănile cele grozave, iar ochii pierzându-i-se între umflăturile de pe obraji.

Făcându-se că-l lovește, când dintr'o parte când din cealaltă, eroul îl zăpăcește, iar când îl vede cu totul pierdut, îi dă un pumn în mijlocul nasului, între sprincene, jupuindu-i pielea până la os. De lovitura aceasta căzând pe spate, monstrul se prevale pe iarba verde. Se ridică totuși din nou și grozava luptă reîncepe și amândoi sunt prăpădiți de puternice isbituri de cest. Regele Bebrycilor îl pălia în piept și peste mâini, fără să-i poată atinge gâtul, iar nebiritul Pollux îi zdrelia cu loviturile sale toată fața. Cărnurile monstrului pline de sudoare erau acum macerate și cât de uriaș a fost înainte, acum iată-l că e numai un pitic. Iar, în același timp, rivalul său, tocmai dimpotrivă, simția cum membrele îi cresc din ce în ce mai mult, din pricina biruinții, și fața îi se îmbujora.

„Cântă-mi, o muză—continuă poetul Theocrit—cum a sfârșit fiul lui Jupiter cu acest monstru sălbatic, căci numai tu o știi; iar eu, tâlmaciu al vorbelor tale, voi spune ce vrei și cum îți place.

Deci, voind acela ca să isprăvească odată, prinde cu mâna stângă stânga lui Pollux și cu corpul într'o parte și cu capul plecat spre a se feri de lovături, caută să isbească cu cealaltă mână pe vrăjmaș și-și ridică pumnul său greoiu și masiv. Și, fără îndoială, dacă și-ar fi atins ținta, ar fi dat gata pe eroul Pollux. Dar, acesta, fofilându-se pe sub brațul ce-l ținea, scapă și cu mâna sa puternică, îl pălește subt tâmpla stângă și-i sare pe umăr. Un sânge negru țîșnește îndată din tâmpla rănită. Cu cealaltă mână îl lovește peste gură; dinții îi clănțane unul de altul. Isbiturile se înmulțesc din ce în ce mai dureroase pe fața lui prăpădită, până ce obrajii nu rămân decât carne vie.

Atunci aiurit se prevale la pământ, cât era de lung, și rămâne lungit gândindu-se la altceva și, lăsându-se de luptă, își ține amândouă mâinile întinse, căci moartea era aproape de dânsul.

O prea bunule luptător Pollux, tu însă nu ai parte de biruința ta, și nici de viitorul tău selav. Ți-a făcut totuși un jurământ sfânt, luând ca martor pe tatăl său Neptun din fundul mărilor: ți-a jurat că niciodată nu va mai supăra pe nimeni.

8. PHINEUS

După moartea lui Amycus, Bebrycii prind armele și se reped furioși, cu topoare, cu săgeți și cu tot ce le cade în mâini asupra Argonauților, ca să răsbune pe regele lor răpus de Pollux. Nu le-a fost însă greu eroilor ca să-i biruie și să-i pună pe fugă. Devastându-le în urmă staulele de vite și luând o mare pradă, se retrag la corabie unde, după ce aduc jertfe zeilor pentru izbânda Dioscurilor, petrecură, într'un copios ospăț, cu mâncări și vin, la sunetele dulci ale chitarei lui Orpheu.

A doua zi Argonauții străbat valurile Mării Propondite, și sosese după o călătorie destul de lungă și obositoare pe malurile Thraciei din fața Bithyniei, unde fac un nou popas.

Aci eroii aflară despre lucruri nemai auzite. Bătrânul rege Phineus care stăpânia peste aceste ținuturi avusese din prima sa căsătorie cu Cleopatra, fiica vântului Boreas, doi copii cari acum ajunseseră băieți mari. A doua soție a lui Phineus, mama vitrigă a băeților, neputând să-i sufere pe aceștia, născoci pe seama lor fel de fel de crime până ce hotărî pe rege să-i pedepsească cu o

pedeapsă din Thracia și din Scythia, — obicei care a fost întrebuițat până mai târziu în Peninsula Balcanică — barbarul părinte a pus să le scoată ochii.

Zei însă n'au putut lăsa nerăsbunată nelegiuirea regelui, și l-au pedepsit și pe el, luându-i văzul și, pe deasupra, supunându-l la o tortură cumplită. Căci, i-au trimis niște monștri, niște fete într'aripate, având corpul acoperit cu pene de vultur și cu ghiare la picioare cari, de câte ori se așeza regele la masă, se repeziau cu un cârâit îngrozitor și îi luau mâncările dela gură, iar pe cele ce-i mai rămâneau le spurcau cu murdăriile lor așa fel că nu mai pu-

Harpyile

Figură pe un vas antic

teau fi mâncate. Aceste femei-păsări se numiau *Harpyi* și au adus pe nenorocitul rege într'o așa stare că era numai umbra de el.

O singură mângâere mai avea sârmanul Phineus. Un oracol îi prevestise că înainte de moarte va fi scăpat de această nenorocire de Boreazi, frații soției sale dintâi.

Ceasul mântuirii s'a apropiat, căci pe corabia Argonauților se găseau și cei doi frați, Zethes și Calais, fiii lui Boreas și ai Orithyei. Aceștia, ca fii ai vântului aveau aripi la picioare și sburau așa de repede că întreceau în sbor chiar și pe păsări.

După ce regele Phineus a povestit Argonauților pățaniile sale și soarta sa hărăzită de zei, cei doi Boreazi se pun la pândă și când sosiră, cu un sgomot îngrozitor, Harpyile, pentru ca să răpească și să spurce mâncările, ies deodată din ascunzătorile lor și cu armele în mâini le lovesc și le pun pe fugă. Și erau cât pe

aci să le omoare, dacă Jupiter n'ar fi trimis pe Iris, vestitoarea zeilor, și dacă aceasta nu i-ar fi rugat pe Boreazi să cruce viața Harpyilor, „câinii cei iuți ai lui Jupiter“. La jurămintele zeiței Iris, Zethes și Calais cruțară viața Harpyilor, gonindu-le însă până la Marea Ionică, la Insulele Strophade, Insulele Intoarcerii.

Acum Argonauții, după ce îmbăiară și îngrijiră corpul bolnav al bătrânului rege Phineus, scot din corabie oile cele grase luate din stânele Bebrycilor și fac un ospăț în care după atâta amar de vreme, a putut și Phineus să-și potolească foamea. Și, în vreme ce Zethes și Calais se găsiu în urmărirea Harpyilor, Phineus care era și profet vestit, cu paharul în mână, a început să istorisească eroilor întâmplările lor viitoare.

„Zei cari mă opresc să spun viitorul celorlalți muritori — zise Phineus — vreau ca în acest moment să-ți vorbesc ție, Iason. Plecând de aci, veți da de Intrarea Pontului, apoi de stâncile Symplegade cari se ciocnesc în mijlocul mării care nu știe ce însemnează vorba „corabie“.

Se isbesc una de alta cu greutatea lor colosală, își tocesc colțurile și fac să se cutremure, când se mișcă, lumea întregă din temelii ei, fac să se clatine cetățile și nu se

Boreazii scapă pe Phineus de Harpyi

Figură pe un vas antic

despart decât pentru a se lovi din nou. Când vei avea să te apropii, de aceste stânci, zeei fără îndoială te vor sfătui și te vor călăuzi; cât despre mine ce sfat și ce ajutor pot să-ți dau? Când vei vedea că aceste stânci stau o clipă în nemișcare, grăbește-te și treci printre ele. Și vei putea trece, căci ascultă ce mă întărește în speranțele mele: Când Jupiter, supărat pe mine, mi-a trimis Harpyile ca să mă chinuiască, un glas tainic mi-a atins plăcut urechia, când mi-a spus: „Nu te mai ruga de geaba, Phineu, ca să se sfârșească odată cu nenorocirile tale. Vei fi iertat numai atunci, când o corabie va pătrunde în Pont și când stâncile Symplegade se vor fixa în locul lor“. De aceea, socotesc eu că sau vei trece fericit cu corabia ta, sau se vor întoarce din nou Harpyile ca să mă chinuiască“.

După ce povățui pe eroi ca să dea mai întâiu drumul unui porumbel care, dacă va putea trece neatins printre stâncile mișcătoare, va fi un semn că vor putea trece și ei cu corabia lor și după ce le făcu mai multe prevestiri pentru viitor, între altele că salvarea lor le va veni dela zeița Venus, Iason dete semnul de plecare.

Nu înaintară însă prea mult pe mare, când deodată aud un sgomot adânc și prelung. Era sgomotul stâncilor cari se ciocniau cu furie între ele și care nu părea atât un sgomot de stânci ce se isbiau, cât mai mult sgomotul ceriului ce se năruie pe pământ. Dar, cu toată infernala grozăvie ce li se deschidea înaintea ochilor lor, eroii se apropiau cu curaj, având să înfrunte ori ce primejdie. Iar când ajunseră lângă stâncile ce se ciocneau, dau mai întâiu drumul unui porumbel care, trecând printre stânci fără să fie atins de cât la penele din vârful cozii, le servi aceasta drept semn că vor trece printre Symplegade nevătămați. Marele lor noroc însă au fost cele două zeițe, protectoarele Argonauților, Junona și Minerva, cari fixară pentru vecie, una stânca de pe malul de apus, cealaltă stânca de pe malul de răsărit. De atunci trecerea prin Bosfor a fost asigurată pentru navigațiune.

Călătoria urmează de aci înainte neîntrerupt, mai multe zile, și întâlnesc în calea lor popoare cu totul necunoscute.

După douăsprezece zile, corabia ajunge la fluviul Callichoros, unde se găsea pe o colină monumentul lui Sthenelos care fusese luat cu sine de Hercule în războiul ce acesta a purtat cu Amazonele. Umbra eroului înmormântat aci s'a arătat Argonauților de pe vârful monumentului în înfățișarea în care plecase la războiu. După câteva clipe, ea dispăre în adâncimea apelor. Speriați de această vedenie, eroii se opresc pe loc și nu pleacă mai

departe decât după ce, la îndemnul profetului Mopsus care se afla pe corabie, fac pentru sufletul lui Sthenelos un sacrificiu de ispășire.

Ajungând după câteva zile la gura râului Thermodon, unde era patria Amazoanelor, Argonauții nu întâlnesc pe aceste eroine, căci din cauza unui vânt ce bătea dinspre apus au trebuit să acosteze departe de țara fiicelor războinice ale zeului Marte.

În țara Chalybilor Argonauții dau peste un popor care nu se ocupa decât cu arama și cu fierul, metale pe cari le scoteau din pământ și pe cari le vindeau altor popoare în schimbul alimentelor pentru hrană.

După câțva timp acostară în insula Aretia, unde făcură un nou popas. Care însă nu le-a fost mirarea, când văzură sburând pe deasupra capetelor lor niște păsări din ale căror aripi cădeau pene ascuțite, asemenea cu săgețile. Acestea răniau peste cine întâmplător cădeau. Astfel au fost răniți eroii Oileus și Clytios. „Păziți-vă de aceste păsări, de grozavele Stymphalide, zice Amphidamas. Sunt așa de multe că nu avem atâtea săgeți ca să ne putem apăra de ele. Să ne înarmăm cu toții și apoi să scoatem strigăte puternice, căci numai dacă vor auzi strigătele noastre și vor vedea scuturile, coifurile și lăncile noastre se vor îngrozi și vor fugi de noi“.

Argonauții ascultară de sfatul eroului Amphidamas, iar când Stymphalidele aruncară o ploaie de pene-săgeți asupra străinilor, aceștia scăpară neatinși, numai fiind feriți de scuturile lor. În urmă ele sburară cu toatele peste mare, pe țărmul de pe partea cealaltă.

Aci, pe insula Aretia, eroii întâlnesc, spre uimirea tuturor, patru tineri în haine sdrențoase și într'o stare de plâns. Unul dintre ei aleargă numai decât întru întâmpinarea Argonauților strigându-le : „Oameni buni dați ajutor unor naufragați, dați-ne de mâncare și haine“.

Atunci Iason i-a întrebat de numele lor, de neamul lor: „Veți fi auzit poate de Phryxus, fiul lui Athamas, — zise Argos, cel mai în vârstă dintre cei patru frați, — cel care a adus în Colchis lâna de aur. Noi suntem fiii lui și ai Chalciopiei, fiica regelui Aetes, soția lui Phryxus. Părintele nostru a murit, nu de mult și cu gură de moarte ne-a poruncit să plecăm la Orchomenos, la bogata casă a lui Athamas, ca să-i luăm moștenirea“.

Atunci Iason, adânc mișcat, își recunoaște pe verii săi, căci bunicii lor Athamas și Cretheus erau frați. După ce s'au îmbrățișat, Iason le-a dat pâine din corabie și i-a ospătat cu mâncare

și băutură, iar tinerii le-a povestit cum au suferit naufragiul și cum au fost aruncați pe o scândură în această insulă.

Când însă Iason le-a povestit, în timpul mesii, despre scopul călătoriei Argonauților și despre lâna de aur pe care voiau să o ia, și când i-a rugat să le dea sfat și să le servească drept călăuze, fiii lui Phryxus se îngroziră și nu se sfiiră să le spună cât de crud este bunicul lor Aetes, care este fiul Soarelui, și cât de îngrozitor este balaurul care păzește lâna de aur, din 'dumbrava lui Marte, unde ea fusese atârnată de un arbore.

La auzul acestora, unii din eroi îngălbeniră de frică; dar Peleus, unul dintre ei, amintindu-le că și ei sunt fii de zei, i-a îmbărbătat și le-a dat curaj și în dimineța următoare, însoțiți de fiii lui Phryxus pornesc cu corabia spre țara Colchis.

Pe drum, cale de o zi și o noapte, tinerii istorisiră Argonauților pățaniile străinilor cari au avut nenorocul să se abată prin regatul lui Aetes și le vorbiră și de fiica regelui, de Medea, faimoasa vrăjitoare. Aceasta însă, avea o inimă bună și compătimitoare și de multe ori a isbutit să scape pe străini pe ascuns din închisoarea tatălui ei. Ea primise dela mama sa, o zeiță a farmecelor, puterea și arta de a face tot felul de farmece și vrăjitorii; știea să fiarbă la un loc tot felul de ierburi din cari făcea bături ce aveau influențe miraculoase asupra oamenilor și asupra animalelor. Fiii lui Phryxus nu se îndoiau că Iason cu ajutorul acestei fecioare și cu sprijinul Chalciopei, fiica mai mare a lui Aetes și mama lor, vor isbuti să-și aducă la îndeplinire dorința.

Și acum, în călătoria lor, zăresc în dreapta vârfulurile pleșuve ale Caucazului unde pe o stâncă înaltă era înlănțuit Prometheu, al căruia ficat era mâncat de un vultur al lui Jupiter, ca pedeapsă că a dat oamenilor focul divin din ceriu. Și, nu mult după aceea, aud și vaetele și gemetele adânci ale titanului, în al cărui piept se cuibărise vulturul¹⁾.

În ziua următoare ajunge corabia Argo la fluviul Phasis, în țara Colchienilor. Plini de bucurie, trag pânzele și antenele și pun mâna pe vâsle mânănd corabia pe fluviu în sus. Și acum Argonauții au în stânga Caucasul și cetatea lui Aetes, iar în dreapta cetatea lui Marte, unde atârna lâna de aur păzită de balaur.

Iason face mai întâiu un sacrificiu zeilor, vărsând vin curat pentru Gea, pentru zeii țării și pentru sufletele eroilor morți, apoi se roagă cerând ajutorul tuturor acestora. În urmă, la sfatul lui Argos, corabia ancorează sub niște copaci, iar ei sar pe uscat.

1) Vezi pag. 159.

Aci Argonauții rămân pe țarm, iar cei patru fii ai lui Phryxus se duc la palatul regal să întâlnească pe mama lor Chalciopa pe care să o câștige pentru Iason. Când însă Aeetes a văzut pe tineri, a rămas mirat, căci nu se aștepta să se întoarcă așa de repede. Povestindu-i aceștia întâmplarea lor nenorocită cu prilejul naufragiului și istorisindu-i întâlnirea cu Argonauții, fără să-i spună scopul călătoriei lor aci, Aeetes, fiindcă afla că eroii sunt așa de veseli, a dorit ca să-i vadă și a cerut lui Argos să-i aducă înaintea sa.

Argos se duce după eroi și se întoarce numai cu Iason. La oarecare distanță îi urmau, bine înarmați, Telamon, Augeas și alții. Când s'au găsit față în față în palatul regelui, acesta le strigă : „Cine sunteți voi, străinilor și ce căutați aci ?

„Suntem Greci, mărite rege, răspunde eroul, iar eu, conducătorul lor, sunt Iason, fiul lui Aeson din Thessalia. Am venit aci trimis de Pelias ca să-ți cer lâna de aur, pe care ți-a dat-o odinioară Phryxus“.

La auzul acestora Aeetes plin de mânie zice : „Plecați din fața mea criminalilor. N'ați venit pentru lâna de aur, ci ca să-mi răpiți coroana și sceptrul. Ați venit pentru casa mea, pentru orașul meu, pentru țara mea. Dar să știți, eu am să pun să vă taie nasurile, să vă scoată limbile, să vă smulgă mâinile și să vă lase numai picioarele ca să plecați de aci“.

„Te înșeli, mărite rege, răspunde Iason neînfricat. Cum am putea să venim ca să-ți luăm țara, noi cari suntem cu patria noastră așa departe de tine. Și ca să vezi că nu aceasta este gândul nostru, eu și cu toți ai mei, suntem gata să-ți dăm ajutor, dacă dorești, împotriva Sauromaților cu cari porți războiu ; numai o întâmplare și o poruncă a unchiului meu m'a făcut să viu la tine. De aceea, te rog, dă-mi lâna de aur și numele tău va fi preamărit în toată Grecia“.

Cu toate că, la aceste vorbe, barbarul rege își mai potoli puțin mânia și-și mai înfrână setea de a pedepsi pe acești străini cari fără voia sa i-au călcat țara, totuși primejdia nu era mai puțin mare. De aceea, ca în toate împrejurările grele, de asemenea și de astă dată, zeii, fără de a căror voie nimic nu se întâmplă în lume, aveau să intervină și să dea sprijinul lor lui Iason și eroilor cari îl însoțiau. — Cauzele drepte trebuie să învingă întotdeauna și eroii greci veniau din îndepărtări pentru o cauză dreaptă și în folosul civilizațiunii și a moravurilor celor noi ce căutau să le introducă în lume.

Mai ales două zeități sprijiniau pe Argonauți. Erau Junona,

zeița protectoare a familiei, și Minerva, zeița înțelepciunii. Dar fiindcă, ele prin ele, nu puteau să facă prea mult în această împrejurare, alergară la sprijinul zeiței Venus, al cărei fiu, tânărul Amor, avea să scape pe Argonauți din încurcătura în care se găseau. Amor-Cupidon este un copilăș slab, dar așa de puternic că prin săgețile sale știe să aprinză patima în inimile omenеști și să le hotărască pentru fapte pe cari omul cu mintea rece nu le-ar putea săvârși niciodată.

Junona și Minerva se duc să caute pe Venus pe care o găsesc pieptănându-și cu un piepten de aur buclele ce-i cădeau pe piept și pe umerii ei albi ca zăpada și îndată ce o văd o roagă de sprijinul ei. „Chiamă, zice Junona, pe fiul tău Cupidon să lovească în inimă cu săgețile sale pe fiica lui Aeetes, pe fermecătoarea Medea și să o umple de iubire pentru Iason. Ea este înțeleaptă și șireată și Iason are mare nevoie de ajutorul ei“.

La aceste vorbe ale zeițelor, Venus rămâne cam zăpăcită, de oarece se temea ca nu cumva fiul ei să nu o asculte, căci nu totdeauna, de câte ori își ruga băiatul, îi da ascultare. Cu toate acestea, se duce să-l caute și-l găsește în grădina cu flori a lui Jupiter, jucându-se împreună cu Ganymede, frumosul ciobănaș pe care marele zeu al Olympului îl răpise în ceriu pentru frumusețea și drăgălășenia lui. Cupidon era vesel și cu fața îmbujorată, iar Ganymede trist și supărat. Șiretul de Cupidon îl păcălise la joc și-i luase lui Ganymede toți banii. Venus, cum își vede băiatul, îl prinde de bărbie și îi dă o sărutare. În același timp, înduplecă pe copil să arunce o săgeată în pieptul fetii lui Aeetes și să o aprinză de iubire pentru Iason.

Regele Aeetes era fiul lui Helios, Soarele. Fiindcă acesta dăduse ajutor lui Jupiter în lupta ce o avusese odinioară cu Giganții, Vulcan, fiul lui Jupiter, îi făcuse în orașul Aea din Colchida un palat de o frumusețe extraordinară. Un edificiu vast cu colonade superbe, rânduite dealungul zidurilor, și cu numeroase intrări forma partea dinainte a palatului. În această curte erau așezate în arcade umbroase mai multe fântâni săritoare. Din una izvora lapte, din alta vin, din a treia untdelemn delicios iar din a patra apă care iarna era caldă, iar vară rece ca ghiața. Tot Vulcan făcuse pentru regele Soare și niște tauri cu picioarele și cu gurile de bronz din cari suflau un foc îngrozitor și un plug de fier masiv.

Din curtea de dinainte dedeau într'o curte interioară, unde, în două palate superbe, locuiau Aeetes cu soția sa și cu fiul lor Absyrtus, într'o parte, iar în celaltă parte cele două fete ale re-

gelui, Chalciopa, văduva lui Phryxus și Medea nemăritată, preoteasă a Hecatei, zeița vrăjilor și a farmecelor.

Medea este cea dintâiu care vede pe străini și, cum îi zărește apropiindu-se, scoate un țipăt de groază. La strigătul ei iese speriată din palat Chalciopa. Aceasta își recunoaște copiii, se repede la ei și-i strânge în brațe.

În timpul acesta, fără să fie văzut de nimeni, Cupidon aleargă prin aerul străveziu și aruncă o săgeată în pieptul Medeei și apoi repede se retrage. Fecioara lovită adânc în inimă se turbură toată și suspinând aruncă priviri furișe asupra lui Iason care, de acum înainte, îi fură și inima și gândurile. O dulce turburare îi cuprinde fetii toată ființa.

Aeetes, barbarul rege, se gândea la pierderea Argonauților, de aceea, părând ceva mai potolit, se adresează lui Iason cu aceste vorbe prefăcute: „Vreau să-ți dau lâna de aur, dar mai întâiu, îndeplinește-mi o lucrare, pentru ca să văz că tu ești în adevăr de origină divină. Am în câmpul lui Marte doi tauri cu copitele de aramă cari varsă foc pe nările lor. Prinde la plug acești tauri, ară cu ei un câmp, și samănă în brazde dinți de balaur, iar pe oamenii cu coif ce vor răsări din acele brazde să mi-i omori“. — Auzind aceste vorbe Jason rămase mut pe loc, gândindu-se la primejdia în care se găsea. Totuși, în cele din urmă, făgădui că va face lucrarea ce i se va cere, căci mai rău decât moartea nu se poate întâmpla nimica oamenilor.

9. IASON ȘI MEDEA

Iason și tovarășii săi părăsind palatul lui Aeetes pleacă acum spre corabie ca să se întâlnească cu ceilalți eroi. Istorisindu-le pățaniile dela curtea regelui și lucrarea pe care aveau s'o facă, toți fură cuprinși de neliniște, văzând pericolele în cari aveau să se expună. Argos însă, fiul lui Phryxos, le dă un sfat înțelept. „Dragi prieteni, le zice el, socotesc că nu trebuie să întrebuițăm forța, căci aceasta ne-ar aduce mai degrabă peirea decât scăparea noastră. Eu însă cunosc în palatul regelui o fată pricepută care cunoaște tot felul de vrăji și tot felul de farmece. Este Medea, sora mamei mele, care este preoteasă a zeiței Hecate. Dacă ea ne vine într'ajutor suntem scăpați. De aceea, am să plec la mama mea ca ea să câștige pentru Iason ajutorul Medeei“.

De abia sfârșise vorba Argos, când eroii văd petrecându-se în preajma lor o minune care avea să fie de bun augur pentru ei. O porumbiță fugărită de un uliu, vine să se refugieze lângă Iason. Atunci profetul Mopsus care însoția pe eroi strigă: „Iată un semn al zeilor. Ei ne arată că trebuie să recurgem la ajutorul fecioarei, care nu ne va refuza, fiindcă porumbelul, paserea favorită a Venerei, a scăpat de primejdia de moarte. Căci, vă aduceți bine aminte că profetul Phineus ne-a spus că dela zeița Venus ne este hotărîită salvarea noastră“. Incurajat de aceste vorbe, Iason trimite din nou pe Argos la mama sa Chalciopie care să câștige sprijinul Medeei.

În vremea aceasta fecioara Medea era chinuită de gânduri. Un vis ciudat visase care o neliniștise grozav. Ii s'a arătat în somn că tânărul Iason venise în Colchida nu pentru lâna de aur și pentru ca să o ia de soție și să o ducă cu el în Grecia: că ea, fără să se gândească la binele patriei sale și la cel al părinților ei, s'a hotărît pentru străin și din pricina aceasta părinții în supărarea și mânia lor strigară așa de tare că s'a sculat din somn. Speriată de aceasta, s'a sculat din pat și uluită de vis, cu inima palpitândă, a trebuit să treacă multă vreme până să se reculegă. În urmă o podidiră lacrimile și chinuită de patima iubirii, o cuprinde un plâns nervos.

O servitoare din apropiere îi aude bocetele și suspinele și aleargă numai decât să vestească pe sora sa Chalciopa. Aceasta tocmai stetea de vorbă cu fiul ei Argos, în camera ei, și se sfătuiau cum ar putea să câștige pe fată pentru planurile lor. Ea dete fuga în odaia Medeei pe care o găsește scăldată în lacrimi, văicăărîndu-se pe patul ei. Întrebând-o de durerea-i, fata de rușine nu cuteza să-și mărturisească iubirea și nu găsia nici un cuvânt față de dorința ce o chinuia. „Nu pentru mine, zice Medea, ci pentru fiii tăi plâng eu, căci mi s'a arătat în vis că Aeetes vrea să-i omoare, fiindcă a adus în casa sa pe străini“. La aceste vorbe o frică grozavă cuprinde sufletul Chalciopiei. Aruncându-se la picioarele surorii sale, o roagă cu lacrimi fierbinți ca să-i scape copiii. Multă vreme rămaseră amândouă surorile ca aiurite, când Chalciopa întrerupse tăcerea. „Trebuie să ajuți pe străin, ca să biruiască în luptele ce i se impun. Fiind trimis de el a sosit aci Argos și-ți cere cu rugăminți umilite ajutorul tău“. Când tânăra fată a auzit că chiar Iason i-a cerut ajutorul, e cuprinsă de o puternică emoție, iar inima îi se bate cu putere în pieptul ei agitat că abia mai putea să răsufle, iar fața îi se înroși ca bujorul. Incântată de cererea ce i se făcea, a făgăduit

frumosului Iason că i va da în fiecare dimineată farmecele ei, cu cari să biruiască pe tauri.

După ce Chalcioapa părăsește camera Medeei o luptă grozavă începe în sufletul fetei. Ce să facă ? Să asculte de datorie sau să se supună puterii iubirii. Vrea să scape pe iubitul ei Iason, dar în același timp n'ar vrea să-și trădeze patria și pe părinți. Mai este ea vrednică să trăiască, câtă vreme își va fi părăsit pe ai săi de acasă ? Iubirea însă este mai puternică. Se hotărăște, în sfârșit, pentru iubitul ei căruia avea să-i dea în dimineata următoare farmecele ce singură le cunoaștea și de abia poate aștepta să se facă ziua.

Dis de dimineată se scoală și se gătește cu hainele cele mai frumoase ce le avea. Se parfumează cu unt de lemn ambroziac și iese din palat. Dă numai decât ordin servitoarelor ei să înhame catării. Apoi ia cu sine o alifie numită, *alifia lui Prometheus* cu care dacă se ungea cineva se prefăcea, pentru ziua aceea, invulnerabil și de foc și de fier, și putea să învingă orice dușman. Această alifie era făcută din rădăcina unei plante ce crescuse în pădurile Caucazului din sângele ce picurase din rănile lui Prometheus înlănțuit pe o stâncă. Luând alifia cu sine, se urcă pe carul tras de catări și însoțită numai de două servitoare, pleacă la templul zeiței Hecate.

Iason, în așteptarea unui răspuns, se duce însoțit de câțiva tovarăși pe țarmul râului, când zărește carul Medeei. Aceasta se oprește nu departe de el, sare din car și dă ordin servitoarelor sale să se retragă. Și tovarășii lui Iason se întorc înapoi, lăsând pe erou singur cu fiica regelui. Iason, pe care zeița Juno îl gătise astăzi cu o strălucire neobișnuită, când se văzu în fața fermecătoarei Medea care își avea ochii înfipti în pământ, rămâne mut fără să poată scoate o vorbă. În cele din urmă, Iason rupe tăcerea și spune fetei : „Fecioară sau zeiță, cum să te numesc ? Mă încred în bunătatea ta și am nădejdea că tu ai apărut pentru mântuirea mea. Dă-mi leacul vrăjit pe care mi l-ai făgăduit prin sora ta ; vreau ca, odată cu recunoștința mea, numele tău să fie glorificat în toată Grecia. Și Ariadna, fiica lui Minos a scăpat de la moarte pe Theseu și a plecat cu el departe de patria ei, iar astăzi strălucește sus pe cer coroana ei de stele, spre lauda ei pentru fapta-i cea frumoasă“.

Fecioara încântată de atâta laudă, cu surâs dulce, își aruncă din nou privirea în pământ, în vreme ce inima i se sbătea cu putere în pieptul ei agitat. Își ridică apoi din nou ochii spre tânărl și nu știe ce să-i vorbească. În zăpăceala ei scoate din sân far-

mecul și-l dă tânărului care, firește, îl primește cu mare bucurie. Dacă i-ar fi cerut, i-ar fi dat și sufletul din piept atât de puternică era stăpânirea eroului asupra fetii. Apoi îi dă sfaturi cum să urmeze ca să câștige favoarea și bunăvoința zeiței Hecate. „Ia aceasta și fă după cum îți spun. Indată ce te voi fi părăsit, căci totul trebuie să se întâmple în noaptea aceasta, grăbește-te să faci o baie în apă curgătoare, apoi aruncă-ți în spate o manta cernită și sapă departe de tovarășii tăi o groapă rotundă în pământ; înjunghie cu oiaie pentru Hecate deasupra rugului așezat peste groapă. Dacă fumul se urcă în sus, varsă pe flăcără miere, invoacă pe zeiță și apoi pleacă de acolo în tăcere. Dar să nu te uiți îndărăt, chiar dacă ai auzi pași sau hăulit de câini și chiar dacă ai fi strigat pe nume. O singură privire aruncată înapoi mi-ar nimici vraja și te-ar costa viața“.

— „Dar cu această alifie ce să fac, zise Iason ?

— „Cu aceasta, răspunse Medea, să-ți ungi tot trupul și toate armele tale și aceasta să o faci în fiecare dimineață; căci atunci ai să dobândești o putere neîntrecută și te vei simți singur ca un zeu. Și să-ți ungi și sabia și lancia și sulița. Atunci să știi că nu-ți vor putea strica nimic nici fierul oamenilor ieșiți din pământ nici flăcările ce varsă taurii. Tu însă, să nu te ferești de luptă. — Și mai am încă un sfat de dat. Indată ce vei fi semănat dinții de balaur și îndată ce vei fi văzut ieșind, din pământ, nenumărați oameni, tu aruncă într'ascuns o piatră în mijlocul lor. Ei au să se înfurie atunci, ca și câinii pentru o bucată de pâine, și au să se ia la luptă și să se omoare între ei. Tu însuși aruncă-te în mijlocul lor și omoară-i. Astfel vei putea câștiga lâna de aur pe care o vei duce în Ellada, departe, departe de Aea. Iar tu te vei duce în urmă, unde îți place și unde te chiamă inima“!

Spunând aceste cuvinte, o podidiră lacrimile, căci se gândia că Iason o va părăsi și se va duce de lângă ea. De aceea, își fixă privirea în pământ și rămase mută cu durerea în suflet. Atunci Iason îi grăi: „N'am să te uit nici odată, nici ziua nici noaptea, că mi-ai scăpat viața din această primejdie. Dar, dacă vrei să vii și tu în Grecia, vei fi slăvită acolo de oameni și de femei, întocmai ca o zeiță, fiindcă ai scăpat unora copiii, altora frații și altora bărbații. Și, tu vei fi toată a mea și pentru totdeauna și nimic nu ne va despărți decât moartea, Acolo în Grecia mă așteaptă un tron regesc și bogății nenumărate“.

La aceste vorbe ale lui Iason, inima Medeei se topi de dorința de a pleca cu el, deși se gândea la despărțirea ei de patrie

și de părinți. Inima ei însă, o împingea către frumoasa Grecie, căci zeița Junona îi vârșe în suflet dorința vie de a ajunge la Iolcos și de a duce acolo peirea lui Pelas.

10. LUCRĂRILE LUI IASON

Indeplinind totul după povăța Medeei, se duce a doua zi Iason, însoțit de tovarășii săi, pe urmele taurilor ca să-i găsească, când, deodată, ei iesiră, dintr'o văgăună subterană, unde erau stăulele lor, și se repeziră, vărsând flăcări de foc pe nări, asupra Argonauților. Aceștia se îngroziră când îi văzură; Iason însă, ținând în mâinile sale scutul ca o stâncă de care se isbesc valurile, îi aștepta neclintit. Cu un muget grozav se reped matahalele în spre Iason care, însă, prin farmecele Medeei stă nemișcat. Apoi prinde cu dreapta sa cornul taurului și trăgându-l cu putere îl vârșe la jugul de aramă care îl aștepta; prinde în urmă pe al doilea taur și-l înjugă și pe el. Punându-le resteele, își ia coiful, scutul și lancea și îmboldește pe tauri, cari spintecau acum cu plugul pământul în adâncime. Apoi Iason, sămănând în brazde dinții balaurului pe care odinioară îl omorîse Cadmus la Theba, vede cum ies din pământ uriași înarmați cu scuturi și cu lănci. În același timp, gândindu-se la sfatul Medeei, aruncă între ei pe furis o piatră și se ascunde după scutul său. Uriașii se reped unii la alții cu sălbăticie, întocmai ca câinii furioși, căci fiecare credea că celălalt a aruncat piatra și se omoară între ei. În timpul acesta, se repede în mijlocul lor și Iason și, cu sabia în mână, îi seceră pe toți până la unul. Astfel, în scurtă vreme, toți rămaseră culcați la pământ, întocmai ca spicele pe cari le biciuște ploaia lui Jupiter, iar printre brazde curgea un potop de sânge negru.

Aeetes care era de față, împreună cu diregătorii săi din Colchis, văzând acest spectacol, se întoarce plin de mânie acasă și, în timpul nopții, se sfătuește cu fruntașii țării cum să pedepsească pe Iason și pe Argonauți. Bănuise însă, că toate acestea le-a făcut Iason cu ajutorul fiicei sale pe care avea să o aștepte o grozavă pedeapsă și o amară răsbunare. Dar zeița Junona, protectoarea Argonauților, vede primejdia și insuflă Medeei o mare frică. Ea tremură acum, cum tremură căprioara pe care o scot câinii din culcușul ei și, de teamă, se hotărăște să-și părăsească patria. Iși taie repede o șuviță din părul ei de pe cap, o lasă ca amintire pentru mama ei și iese în grabă din odaie. Prin puterea

Medeea apărând pe Iason

După Schwab, Sagen, des klas. Altert

farmecelor ușile se deschid singure și, cu picioarele goale, aleargă printre sentinele la corabia lui Iason. Nu luase de acasă decât pe fratele ei mai mic, pe Absyrtus, pe care îl aduse de mână la Argonauți. Aci strigă ea cu voce înceată pe Argus, fiul lui Phryxus, îi descopere teama și mania lui Aetes și-l conjură ca să plece numai decât, lâna de aur având să le-o dea ea în mână. Când o văzu Iason în starea aceasta, o prinde în brațe și-i reînoește jurământul de mai înainte că o va lua de soție. În urmă, se duc împreună în Dumbrava lui Marte, la stejarul cel sfânt,

Iason ia lâna de aur

După un vas antic, Neapol

stropesc balaurul cu apă somniferă și fără greutate iau lâna de aur, în vreme ce paznicul dormia dus.

Intr'aceea corabia Argo era gata de plecare. Cei doi logodnici, împreună cu tovarășii lor, se îmbarcă și, la lumina lunii, plutesc în josul apei. Când sosi aurora dimineții, sosese și Argonauții la Marea Neagră. Toți erau veseli și mulțumiți de rezultatul întreprinderii lor; numai Medea era tăcută și tristă. Ea cunoștea bine pe tatăl ei Aetes și știea că el va face tot ce-i va sta în putință ca să-i prinză și atunci, se înțelege, vor pieri cu toții de mâna răsbunătoare a părintelui ei.

În ziua următoare și a doua zi, nu s'a zărit nimic pe mare; în a treia zi însă, în zorii zilei, se văzu că bănuiala Medeei era întemeiată. În adevăr, spre răsărit, se zăriră mai multe corăbii cari erau corăbii colchiene. Argonauții străbătuseră până acum

întreaga mare și ajunseseră aproape de gurile Istrului, Dunărea de astăzi. Ei, urmând povața unui oracol, nu se întoarseră spre Bosfor și spre Propontida, ci ocoliră pe la gurile Dunării. Aci era gata să fie prinși. Medea însă ca să scape de peire recurse la cel mai grozav mijloc. Ea știea cât de mult ține Aeetes la fiul său Absyrtus, fratele ei. Această iubire avea să fie jertfită pentru mântuirea Argonauților. De aceea omorî la Tomi¹⁾, Constanța de astăzi, unde era pe acea vreme o gură a Dunării, pe Absyrtus și membrele lui le împrăștiă pe mare, pe uscat și pe insulele din apropiere. Aeetes, când recunosc corpul fiului său, se opri din drum ca să-i strângă membrele, și, cu arderea lor și cu serbările înmormântării, trecu o zi întreagă, așa că fugarii putură să scape de urmărirea regelui, care se întoarse trist înapoi, spre Colchida, împreună cu cenușa iubitului său fiu.

După multe colindări în dreapta și în stânga, Argonauții ajung, în cele din urmă, în Marea Mediterană trecând pe la Circe, pe la Alcinous, pe la Scyla și pe la Sirene și în sfârșit pe la toate localitățile pe unde, cu șaptezeci de ani mai târziu, a trecut și Ulysse.

În călătoria lor spre casă Argonauții ajunseră și în insula Creta, unde avea să se întâmple ultima lor aventură. Aci domnia vestitul rege Minos care avea ca păzitor al insulei un uriaș de aramă, cu numele Talos. Acesta nu era ca ceilalți oameni, căci avea în corpul său o singură vână, din creștet până în tălpi, vână care era astupată sus cu un ac de fier, ca un fel de dop. Acest uriaș avea însărcinarea să alerge de jur împrejurul insulei și să nu lase pe nimeni să debarce pe ea. În fiecare zi, înconjura în fugă insula de trei ori și arunca bolovani și stânci împotriva celor cari ar fi încercat să acosteze acolo. În afară de aceasta, de câte ori vedea un străin, se arunca în foc, până ce îi se înfierhânta trupul său de aramă și strângea apoi la pieptul său dogoritor pe cei cari sosiau la el, până ce-și dădeau suflitul.

Tot cu bolovani salută el și pe Argonauți. Pietrele căzură în cea mai mare parte în mare, așa că putu corabia să se apropie de țarm. Atunci începe Orpheu să cânte un cântec așa de frumos că uriașul de fier își uită de însărcinarea sa, iar Medea, când s'a apropiat de el, l-a stropit cu apa ei fermecată așa că adormi fără simțire. Apoi îi scoate dopul din vână și sângele împreună cu vieața îi se scurge din corpul adormit al uriașului. Argonauții rămân astfel nesupărați în insulă până a doua zi. În sfârșit,

1) Tomi, în grecește însemnează tăiere, τέμνω, taiu.

după atâtea primejdii ajung la Aegina și de acolo, fără multe greutăți, în portul Iolcos, locul de îmbarcare al Argonauților.

11. MOARTEA LUI PELIAS

La Iolcos nu găsește Iason prietenia la care s'ar fi așteptat, căci Pelias ca să-și asigure domnia a stârpit, după plecarea lui Iason, întreaga familie a acestuia; a omorât pe Aeson și pe fiul acestuia Promachus și, din această cauză, însuși soția lui Aeson, în disperare că fiul ei va fi pierit prin Cochida, și-a luat singură viața.

Iason, dând unchiului său lâna de aur, pe care acesta nu se aștepta să i-o aducă, a cerut să-i dea tronul părintesc ce-i promisese. Neținându-și regele făgăduiala, Iason hotărăște să se răzbune, având pentru aceasta și sprijinul binevoitor al tinerei sale soții. Medea se preface că s'a certat cu soțul ei și astfel se împrietenește cu fetele lui Pelias. Acestora le istorisește ea multe din întâmplările sale și mai multe încă despre arta sa vrăjitoarească. Intre altele le spune că ea știe să redea tinerețea și, ca să le convingă despre aceasta, își arată arta sa asupra unui berbece. În fața fetelor lui Pelias taie un berbece bătrân, îi fierbe membrele într'un cazan, plin cu apă și cu tot felul de ierburi vrăjite. De odată din cazan sare un miel tânăr și sgbuiu.

La această priveliște, fetele lui Pelias stăruiesc pe lângă Medea ca să redea tinerețea și tatălui lor. După multe târăgăneli, Medea se lasă convinsă și într'o noapte plină de stele, pune la foc cazanul cu apă și îl umple cu ierburi. Apoi se duce cu fetele în camera de culcare a regelui, pe care prin farmecele sale îl adormise într'un somn adânc. Când a ajuns lângă el, Medea, văzând că nu îndrăsnesc să se atingă de tatăl lor, le zice: „De ce sovăiți, fetelor? Scoateți cuțitele și dați la o parte sângele stricat și îmbătrânit pentru ca vinele lui să le umplu cu sânge proaspăt și întinerit. În mâinile voastre stă viața și durata vieții tatălui vostru; dacă îl iubiți cu adevărat, faceți-i acest serviciu“.

La aceste vorbe, fetele, în afară de Alcesta, cea mai mare dintre ele, cu fața întoarsă, tăiară cu cuțitele pe tatăl lor adormit. Odată omorât și tăiat în bucățele, Medea bagă membrele în cazanul ferbinte. Pe acesta vrăjitoarea îl umpluse, de astă dată, numai cu apă curată și cu burueni fără nici o putere. Și astfel membrele regelui ferseră mult în apa clocotită și multă vreme

ășteptară tetele redeșteptarea tatălui lor, pe care ele înseși îl omoriseră. Astfel și-a găsit moartea barbarul rege Pelias, prin mâna și sprijinul Medeei și la dorința zeiței Iunona.

După grozava moarte a lui Pelias, urmează la tronul din Iolcos fiul său Acastus, unul dintre Argonauți. Acesta gonește pe Iason din patrie. Fugarii se stabilesc la Corinth, unde corabia Argo este consacrată zeului Neptun.

12. RĂSBUNAREA MEDEEI

Iason și Medea au trăit zece ani la Corinth, într'o fericire deplină. Aveau doi copii cari le făceau toată mulțumirea și bucuria. Când însă, Medea începu să îmbătrânească și să se urâtească, inima lui Iason se întoarse dela ea. Uitându-și jurământul ce i-l făcuse altădată, el o părăsește cu necredință, atât pe ea cât și pe fiii lor, și câștigă, fără să știe ceva Medea, mâna Glaucei, tânara fiică a lui Creon, regele din Corinth. Nădăjduia el că prin această căsătorie va ajunge într'o zi rege, de oare ce Creon nu avea nici un băiat.

Când a aflat Medea despre proiectul acestei căsătorii și că se fac pregătiri de nuntă, s'a supărat grozav pentru trădarea soțului ei, căruia îi jertfise și patria și pe părinți și pentru care omorise chiar pe fratele său Absyrt. Este cuprinsă de o ură nebună și o sete de răsbunare îi cuprinde tot sufletul. Și cum era violentă și plină de patimă, nu se dă înapoi dela nici o grozăvie. În durerea ei adâncă, nu se sfieste să invoace pe zei ca să o ajute în răsbunare și nu se sfieste să amenințe pe față și pe Creon și pe fiica sa care i-a răpit bărbatul.

Când aude Creon de aceste amenințări s'a temut de nenorocirea care putea să-i vină din partea acestei vrăjitoare sălbatice și dă ordin ca, chiar în acea zi, să părăsească țara împreună cu copiii ei. Medea, văzându-se la strâmtoare, începe să-și ascundă mânia și se roagă de rege ca să o îngăduie să rămâie la țară; dar, regele, care cunoștea șiretenia acestei femei, nu-i permite să stea nici la țară, îi îngăduiește însă să rămâie încă o zi spre a se hotărî, unde să se refugieze. Această zi însă, îi era de ajuns pentru aducerea la îndeplinire a planurilor ei criminale.

În planurile ei îngrozitoare de a omorî pe Glauca o ajută însuși Iason, fără să bănuiască ceva. În șiretenia ei, Medea se preface că iartă pe Iason, căci căsătoria cu fiica regelui n'avea

decât să fie spre folosul copiilor lor, cărora avea să li se creeze un viitor strălucit. „Da, zice ea, renunț bucuos pentru copiii noștri. Eu însămi vreau să merg în exil, cum a poruncit regele ; dar, pe copii ține-i lângă tine și lasă-i să crească sub paza părintească. Să nu mai simtă și ei soarta exilului. De aceea, roagă pe rege să-i

Medea

După Becker, Erzähl. aus der alt. Welt.

lase lângă tine, iar dacă n'ar voi, pune pe tânăra ta mireasă ca să-l înduplice. Eu însămi vreau să o atrag pentru planurile noastre, de aceea vreau să-i trimit prin copiii noștri o splendidă haină lucrată numai în aur și o coroană tot de aur pe care odinioară a dăruit-o Helios tatălui meu. Condu pe copii tu însuși în palat, la mărita ta mireasă“. Iason s'a lăsat prostiț de aceste vorbe și el însuși a însoțit pe copii în palatul regal cu prețioasele daruri.

Când a văzut Glauca darurile prețioase, s'a bucurat grozav și a primit bucuros să roage pe tatăl ei pentru copiii Medeei. Dar, de abia rămâne singură, când își pune pe cap coroana și se îmbracă cu haina de aur. Ca un copil, se duce numai decât la oglindă să vadă cum îi șade astfel împodobită. Dar, deodată, fața ei se face palidă, membrele încep să-i tremure și cuprinsă de dureri de moarte cade pe un scaun. Coroana fermecată scoate foc, iar haina otrăvită e cuprinsă de flăcări cari îi învăluie repede întreg corpul. Caută să se scape de ele, dar focul se întetia din ce în ce mai mult. Astfel cade la pământ în nesimțire. Servitoarele chiamă în grabă pe tatăl ei, iar acesta, vrând să-o ajute și să-i scoată haina plină de flăcări, este cuprins și el de foc și cade murind și el peste cadavrul fiicei sale. Când sosește Iason nu găsește decât două cadavre trântite la pământ.

Astfel s'a răsbunat Medea pe Glauca care i-a luat bărbatul. Dar, cu aceasta nu s'a potolit furia ei. Pentruca să pedepsească mai simțitor pe Iason, este hotărâtă să-și omoare și copiii, ori cât de mult îi iubia. Și, atunci o luptă teribilă se petrece în sufletul ei de soție părăsită și de mamă. Voia să lovească strașnic pe bărbatul ei, dar, în același timp, privirea copiilor o înduioșă. „Nu, ei nu trebuie să moară, voiu pleca cu ei din această țară. Dar, totuși, ce vreau eu ? Să fiu de batjocura lumii, lăsând nepedepsiți pe dușmanii mei ? Trebuie să am curaj. Nu, ei trebuie să moară. Să las copiii mei în seama dușmanilor mei ca să-și bată joc de dânșii ? Trebuie să moară, așa vreau eu, mama lor. O, veniți, copii, întindeți mamei voastre mânuțele ca sa vă sărute. Ah, ce drăgălaș mă îmbrățișează, ce obraji delicați, ce dulce suflare ! — O nu, mergeți, copii, nu pot să vă mai privesc. Nenorocirea mă copleșește. E grozav, simt ce trebuie să fac“. — Totuși furia învinge mila. Strigătul lor îi străpunge sufletul. Furia însă îi întunecă simțul, îi împetrește inima. Cu mâna curagioasă străpunge cu pumnalul inimile copiilor ei.

Fapta e împlinită, când sosește Iason ca să o pedepsească pentru omorul logodnicei și al tatălui ei. Cu groază află și despre omorul copiilor.

Medea se preumbla triumfătoare, râzând liniștită și, când poporul corinthian se strânse să pedepsească pe criminală, ea sboară prin văzduh pe un car tras de balauri pe care îi primise dela bunicul ei, dela zeul soarelui. Pleacă mai întâiu la Athena și de acolo în patria ei dela Colchida.

Íason rămas acum singur trăește încă multă vreme la Corinth, bucurându-se de amintirea trecutului său glorios. Și pe când odată stătea obosit și sătul de vieață la umbra corăbiei sale Argo, căzută și ea în putreziciune, în dogoreala unei amiezi, corabia se năruí deodată, acoperind sub dărămăturile ei pe nefericitul eroú.

V. IAMUS

Iamus, fiul lui Apollo și al Evadnei, este protopărintele vestitei familii a Iamizilor, niște celebri profeți din Olympia, unde se putea vedea, multă vreme, în urmă, vechiul templu al lui Jupiter, păzit de acești Iamizi.

Nașterea lui Iam este destul de misterioasă. Nimfa Pitane, fiica fluviului Eurotas — o mahala din Sparta se numia Pitane — a avut cu zeul Neptun o fetiță, numită Evadne, pe care, spre a o ascunde de ochii lumii clevetitoare, a trimis-o, fără să știe cineva, la Phesana, la regele Aepytus care domnia peste Arcadienii din regiunea fluviului Alpheu.

Aci Evadne crescu mare și ajunse o fată așa de frumoasă că a rănit de iubire, prin farmecul ei, pe însuși zeul Soarelui, pe Apollo. Din unirea sa cu zeul luminii, Evadne dete naștere unui copilăș pe care mama sa, părăsindu-l de rușine, l-a lăsat în grija zeilor într'un culcuș de micșunele. Aci copilul din flori a fost găsit acoperit de vioarele (*Ion*, însemnează în grecește micșunea), fiind hrănit cu miere prin grija zeilor de doi șerpi.

În timpul acesta Aepytus, plin de mânie și neliniște, bănuind păcatul Evadnei se dusesese să consulte oracolul de la Delphi să afle ce nenorocire îl pândeste. Zeul profețiilor însă, i-a prezis că băiatul va fi un profet strălucit și va da naștere unei familii de oameni care multă vreme va dăinui în faimă și în renume.

Când s'a făcut mare Iamus — căci mama sa nu-l numia decât micșunea — s'a aruncat în timpul unei nopți senine în valurile fluviului Alpheu, strigând pe bunicul său Neptun și mai ales pe tatăl său Apollo ca să-i se arate și să-i spună care îi este chemarea în lumea aceasta. Atunci Apollo, fără să fie văzut, îi atinge urechile și-i spune să-l urmeze, conducându-l până la Olympia unde zeul îi dă darul să priceapă cântecul păsărilor și să prevadă viitorul după măruntaele animalelor destinate ca jertfă

pe altarele zeilor nemuritori. Urmașii săi au ajuns vestiți prooroci în Olympia.

Iată cum ne cântă Pindar nașterea lui Iamus și originea familiei Iamizilor: „Să deschidem largi porțile pentru imnurile noastre. Ne vom îndrepta acum spre nimfa Pitane de pe malurile fluviului Eurotas. Pitane se împreună cu Neptun, fiul lui Saturn și dă naștere unei fiice cu bucele negre, dă naștere Evadnei. Pitane ascunse multă vreme în sân fructul dragostei sale; iar mai apoi, devenind mamă, însărcinează pe slujitori să încredințeze pe copilă eroului Aepytus, fiul lui Elatus, care stăpâna pe atunci peste Arcadienii din Phesana și domnia peste Alpheu.

„Aci a fost crescută Evadne și Apollo a fost cel dintâiu care a făcut-o să guste plăcerile iubirii. Aepytus bănuie numai decât taina sarcinei divine. Chinuit de îngrijorare, dar ascunzând în adâncul sufletului său grozava mânie, aleargă numai decât la Delphi să întrebe oracolul asupra nenorocirii ce-l pândia; tânăra fată punând jos brâul ei de purpură și urna de argint care îi apăsa umerii ¹⁾, dă naștere sub teii mohorâți unui fiu care avea să fie inspirat de o înțelepciune divină. Și Phoebus, cel cu pletele de aur, îi trimite să o ajute Parcele și pe binefăcătoarea Ilithya ²⁾.

„Și atunci, numai decât, printr'o fericită naștere, părăsind sânul mamei sale, Iamus vede lumina. Zorită de teamă, ea îl părăsește pe pământ, dar, din porunca zeilor, doi șerpi cu ochii de azur se însărcinără să-l hrănească cu suculele binefăcătoare al albinelor.

„Dar, regele, la întoarcerea sa din stâncosul Delphi, a întrebă pe toți din palatul său de copilul pe care Evadne a trebuit să-l nască. „Phoebus, zice el, îi e tată; el însuși va fi ilustru printre oameni în arta profețiilor și neamul său nu se va stinge nici odată“. Astfel grăi el, iar toți spuneau că n'au știut nimica, că n'au văzut nimica, măcar că Iamus se născuse de cinci zile. Și, în adevăr, el fusese ascuns sub trestii și bălării dese, iar micșunelele îi îmbăia trupșorul cel fraged în miremele lor de aur și de purpură. De aci numele de Iamus cu care îi plăcea mamei sale să-l numească și care avea să fie nemuritor.

„Când obrazii săi începură să se acopere de puful blond al tinereții, se aruncă în apele Alpheului; aci el învoacă pe atotputernicul Neptun, bunicul său și pe zeul cu arcul de aur care

1) Ea se prefăcuse că părăsește palatul ca să aducă apă.

2) Zeița nașterilor.

stăpânește peste augustul Delos, rugându-i să-i dea o putere cu care să fie folositor omenirii. Era noapte sub bolta cerească. Oracolul neînșelător al tatălui său îl auzi și-i răspunse: „Pleacă, fiul meu, și condus de vocea mea du-te în ținutul în care într’o zi au să se întâlnească toate neamurile“. Și astfel ajunseră împreună pe vârful stâncos închinat strălucitului fiu al lui Saturn Aci Iamus primi de la tatăl său darul de a ghici, un dar îndoit, — de a ceti viitorul și de a fi preot al altarului profetic de la Olympia — căci mai întâiu el înțelegea vocea lui divină care nu înșeală nici odată; și apoi, când neobositul Hercule, augusta vlăstare a neamului Alcizilor, a fundat în onoarea tatălui său serbările la cari se strâg oamenii cu grămada și marile jocuri de la Pisa, a chemat pe Iamus să stabilească un oracol pe vârful altarului lui Jupiter.

„De atunci familia Iamizilor ajunse strălucită printre Greci și în același timp în plină bogăție“¹⁾.

1) Pindar, *Olymp*, IV, către Agesias.

VI. O E D I P

1, TINEREȚEA LUI OEDIP

Pe la anul 1500 înainte de nașterea lui Christos a venit în Bœotia sub conducerea lui Cadmus o colonie de Fenicieni, cari s'au stabilit în această țară. Un urmaș al lui Cadmus a fost Laius, fiul lui Labdacus, rege în Theba. Soția lui Laius a fost Iocasta. Aceasta neavând copii, regele a întrebat oracolul zeului dela Delphi. De aci, dela Apollo, a primit următorul răspuns : „Laius, fiu al lui Labdacus, tu dorești fericirea de a avea copii. Bine, voi face ca să ai un copil, dar să știi că-ți este scris să mori de mâna fiului tău. Căci așa a hotărât Jupiter, fiul lui Saturn, mișcat de blestemul îngrozitor al lui Pelops, căruia i-ai răpit pe fiul său; acesta astfel ți-a dorit“.

În adevăr, în anii tinereții sale Laius a răpit pe Chrysippos, fiul lui Pelops, rege în Pisa și, pentru această crimă, Pelops l-a blestemat ca să fie omorât odată chiar de propriul său fiu.

Îngrozit de sentința oracolului, Laius se întoarce acasă, la Theba, și povestește soției sale voința destinului. Încă nu avea nici un copil. Nu mult după aceea Iocasta dete naștere unui băiat. Laius nu voi să-l ia în brațe, după obiceiul de atuncea, iar mamei nici nu i-a fost arătat, ci legându-i-se picioarele copilului cu niște curele și găurindu-i-se glesnele cu un fer, a fost încredințat unui sclav ca să-l arunce pe muntele Cithaeron, unde să-l mănânce vr'un lup sau vr'o altă fiară sălbatecă, iar dacă din vr'o întâmplare ar scăpa de moarte să fie ușor de recunoscut după picioarele lui mutilate.

Sclavul însă, care păștea oile regelui pe muntele Cithaeron, fiind mai milos decât părinții copilului, nu l-a aruncat ca pradă pentru fiare, ci l-a dat unui servitor al regelui Polybus din Corinth care de asemenea păștea vitele stăpânului sau prin locu-

rile din apropiere și-l rugă să-l crească. Dar, de oarece acest păstor, căruia sclavul lui Laius îi spusese toată întâmplarea și-l rugase să pătreze taina, avea mai mulți copii și era și om sărac, duce pe copilaș stăpânului său, regele, rugându-l, fiindcă nu avea copii, să-l crească, ca pe un copil al său.

Regele Polybus și soția sa Meropa primesc cu plăcere darul ce li se face și, fiindcă de multă vreme avuseseră o mare dorință să aibă și ei un copil și de oarece toate rugăciunile și jertfele ce făcuseră zeilor au rămas neascultate, îi iau numai decât o doică și-l crește cu toată îngrijirea regească. Copilul, fiindcă avea picioarele umflate, a fost numit Oedipus, adică picior umflat.

Astfel, alungat de părinții săi din patrie, a găsit o altă dragoste părintească într'o țară străină, unde a crescut ca moștenitor al strălucitului tron regesc din Corinth. Și băiatul Oedip a ajuns cu vremea un tânăr voinic și frumos și, deși era de origine străină, a fost considerat ca fiul lui Polybus, după care avea să urmeze la domnie peste regatul din Corinth.

Oedip nu știe nimic despre originea sa și nici nu bănuia nimic. La un chef însă, pe când se găsea cu mai mulți prietini, fiind în vârstă de douăzeci de ani, un tovarăș cam guraliv, afumat de prea mult vin ce băuse, l-a insultat numindu-l fiu adoptiv. Uimit de aceasta, după ce s'a răfuit cu prietenul său de chef, s'a dus acasă și a întrebat pe mama sa să-i spună adevărul. Răspunsul acesteia a fost nehotărît și în doi peri, nu după cum se aștepta. Din el însă, a bănuit îndată că o taină se ascunde în ce privește nașterea sa. De aceea, alergă la Polybus, tatăl său, care însă nu-l lămuri mai mult. Dar, deoarece amândoi și-au dat silița ca să-l liniștească, aceasta i-a mărit și mai mult curiozitatea și a voit să-și afle părinți, chiar dacă ei ar fi fost sclavi de rând. Nesiguranța în care se găsea era mai chinuitoare decât cunoașterea adevărului, ori care ar fi fost el.

Zădarnic căutau atât Polybus cât și Meropa să-i spună că dragostea ce o au pentru el îi fac să-i tănuiească adevărul, că el nu este de origine de jos și că ar fi o nefericire să-și cunoască pe adevăratul său tată.

Cu cât mai mult căutau părinții să-i ascunză taina, cu atât enigma era pentru el mai mare și curiozitatea mai vie. Și nu-și putea închipui ce nenorocire putea să-l ajungă, dacă își va cunoaște pe adevăratul său părinte. Din contră, cea mai mare nenorocire pentru el este acum să nu-și cunoască părinții.

De aceea, se hotărî să se ducă la Delphi și să întrebe oracolul lui Apollo. „Zeul, își zicea el, știe totul și nu poate să-mi refuze

să-mi spue adevărul". Și, pentru ca să nu fie împiedicat de cei de acasă, a plecat la Delphi într'ascuns, noaptea. Când a aflat regele despre plecarea lui Oedip, s'a speriat grozav și a început căutările în toate părțile, fără însă să-l poată găsi.

Oedip ajunge la sanctuarul lui Apollo dela Delphi și, la întrebările sale, Pythia nu-i dă nici un răspuns. După multe târăgăneli însă îi spune: „Fugi de tatăl tău, tinere. Dacă te vei întâlni cu el, îl vei omorî, apoi te vei căsători cu mamă-ta și vei da naștere unei generațiuni urgisite de neamul omenesc“. Auzind aceste vorbe, Oedip rămâne îngrozit. O grozăvie era ca să omoare pe tatăl său, o grozăvie și mai mare să se căsătorească cu mama sa și să nască copii cu ea.

„Ce soartă nenorocită, exclamă Oedip. Ce bine era să nu fi cunoscut această sentință a crudului Apollo. Dacă nu l-aș fi întrebat, aș fi trăit în necunoștință, la curtea lui Polyb și a Meropei. Acum încotro să apuc ? Dacă regele și regina nu sunt părinții mei, atunci vor fi fiind ei de aici din apropiere, din aceeași țară. Nu mă voi mai întoarce în Corinth, pentru ca să nu mă întâlnesc cu părinții mei. Mă voi duce în altă parte, unde îmi voi găsi un rost“.

Muncit de astfel de gânduri, Oedip părăsește drumul ce duce dela Delphi la Corinth și apucă în lumea largă, conducându-se numai după stele; căci el, fericitul moștenitor al tronului regal al lui Polyb, este acum un biet pelerin lipsit de patrie. Și, fără să știe unde merge, își îndreaptă pașii spre Phocida.

Aproape de Daulis, două căi se încrucișează. Pe un drum îngust, pe unde deabia putea merge o căruță, venia dinspre Boeotia un car în care se găsea un om în vârstă, având părul cărunt în capul său și alături de el un pristav care era în același timp și vizitiu, iar după ei, le urmau pe jos, trei servitori, în total cinci persoane. Drumul fiind strâmt, cei din car strigară tânărului să se dea la o parte, iar când acesta trecu pe lângă car, vizitiul îi dăte una cu biciul. Atunci tânărul, iute la mânia, îl cârpi pe vizitiu, că acesta căzu jos. Bătrânul voind să-l răsbune scoate sabia. Oedip însă îi luă pe dinainte și dăte și bătrânului cu măciuca sa de călător o lovitură atât de puternică că-l răsturnă la pământ, lăsându-l mort pe loc. La acest spectacol Oedip rămâne îngrozit și în furia sa îi omoară pe toți, în afară de un servitor care în învâlmășală putu să scape.

După această urită întâmplare, tânărul Oedip își continuă drumul, fără să se gândească la omorul ce făcuse; căci doar nu el îi provocase pe drumetri, ci a fost numai în legitimă apărare.

Cu atât mai puțin nu-și putea închipui că bătrânul omorât ar fi fost tocmai Laius, tatăl său, care se ducea cătră oracolul din Delphi.

În drumul său Oedip, după mai multe aventuri din cari l-au scăpat ori vitejia ori înțelepciunea sa, ajunge în Boeotia și se îndreaptă spre capitala Theba. Aci sclavul scăpat dela Daulis, aduse vestea despre moartea regelui. Thebanii însă n'au dat prea multă importanță acestei întâmplări; ei suferiau de un mare flagel, care adusese jalea în toată țara.

Un monstru îngrozitor ieșit din infern, fiu al lui Thyphaon și al Echidnei, având capul și pieptul de fecioară, trupul și coada de leu, purtând aripi de vultur, numit de locuitori Sphinx, se așezase pe o stâncă din apropierea orașului, care de atunci purta numele de stânce Sphinxului. Acest Sphinx cu vocea sa de femeie, atrăgea pe locuitori cărora le punea înainte câte o ghicitoare pe care, dacă nu putea să o deslege, îi sugruma și-i mânca. Astfel și-au găsit moartea o mulțime de cetățeni din Theba. De curând, tocmai un fiu al lui Creon, fratele reginei Iocasta, cel mai frumos tânăr din cetate, în iubirea sa de patrie a încercat să deslege ghicitoarea Sphinxului, dar și-a pierdut viața sub ghiarele monstrului.

Atunci Creon, fratele reginei văduve, căruia, după lege, îi revenia domnia din Theba, a făcut cunoscut în public, că dacă se va găsi cineva să deslege enigma Sphinxului, îi va dărui toate bogățiile fostului rege, îi va da mâna reginei văduve și-l va face rege în Boeotia.

Oedip care, cu toiagul său de călător, tocmai sosise la Theba, când a auzit de propunerea lui Creon s'a gândit să-și încerce și el norocul. Căci, își zicea el, ce am să perd mai mult decât viața și dacă voi perde viața nu o să scap de grija care mă roade de a face o crimă care este de zece ori mai rea decât moartea?

De aceea, se prezintă înaintea lui Creon și-i spune că e gata să înfrunte pe Sphinx, și în același timp, primește noui asigurări pentru recompensa ce i se va da. Apoi se duce înaintea Sphinxului și-i spune: „Care este ghicitoarea, îi zice el, căci am să încerc să o desleg“? Atunci grăi Sphinxul: Care este animalul care dimineța umblă în patru picioare, la amiază în două și seara în trei și când are cele mai multe picioare are cea mai mică putere și iuteală?

Oedip râse, când auzi ghicitoarea. — „Este omul care în dimineța vârstei sale, ca copil fără putere, se târăște în patru pi-

Oedip și Sphinxul

După Schwab, Sagen des klas, Altert

cioare, în amiaza vârstei în două și, la apusul vieții sale, se ajută cu bastonul; servindu-i ca al treilea picior“.

Ghicitoarea fiind bine deslegată, Sphinxul se aruncă de pe stâncă în prăpastie, unde își găsește moartea, căci îi se hotărîse de soartă că dacă un muritor îi va deslega enigma, el va trebui să moară.

Oedip tremura de bucurie, iar din depărtare poporul theban, vesel că a scăpat de dezastru, alerga spre el, salutându-l ca pe regele lor. Il duc în triumf în cetate, unde, după ce aduce un sacrificiu zeilor, primește din mâna lui Creon coroana de rege și pe Iocasta cu care avea să se căsătorească, cu câteva zile în urmă,

Și, Oedip trăi multă vreme în fericire cu Iocasta, cu care avu patru copii, pe cei doi băieți gemeni, Polynice și Eteocle și apoi două fete, pe Antigona și Ismena. Asupra supușilor săi a domnit cu blândețe și într'o desăvârșită pace, căci nu voia să dea ocazie să se împlinească profetia zeului. Și astfel, timp de douăzeci de ani, a dus veața de bărbat fericit și a început chiar să uite de sentința oracolului. Nu bănuia însă că stă pe tronul tatălui său omorît de el însuși și nu știa că trăește într'o căsătorie nelegitimă chiar cu mama sa și că o generație grozavă s'a născut din acea căsătorie. Oracolul delphic se împlinise.

2. DESCOPERIREA NELEGIUIRII LUI OEDIP

Cu toate că Oedip a domnit în pace și liniște pesta poporul theban, crima ce o săvârșise, fără știința sa ce e drept, nu putea fi lăsată de zei neispășită. Și, pentru ca să se ajungă la această ispășire, zeii trimiseră asupra Boeotiei o grozavă molimă. Pieriau oamenii cu grămada, se prăpădiau animalele și se uscau semănăturile câmpurilor. Spre a scăpa din acest mare flagel, regele trimite pe cumnatul său, pe Creon, cu care trăia în prietenie, și pe care îl avea ca pe cel mai apropiat sfetnic al său, să se ducă la oracolul din Delphi și să-i ceară ajutor zeului; în timpul acesta și până la sosirea lui Creon, poporul s'a strâns în temple și prin rugăciuni, prin cântece și prin jertfe, invocau pe zei pentru mântuirea lor.

O parte din popor, bătrâni, copii și tineri, conduși de preoți, vin la fortăreața Cadmea, având în mâinile lor ramuri de măslin și se așează pe treptele altarelor dinaintea palatului regal, cerând ajutor regelui.

— „Dece veniți, zise Oedip, înaintea mea cu aceste ramuri rugătoare. Tot orașul este plin de tămâie care arde și răsună de cântece și bocete. Vreți un ajutor în nenorocirea de acum? Vi-l voi da. Aș fi fără milă dacă n'aș fi mișcat de suferințele voastre.

— „Tu vezi, stăpâne, în câtă nenorocire nu se sbate cetatea noastră. Roadele pământului pier încă în muguri, turmele de boi se prăpădesc la pășune iar ciurma ne pustiește casele noastre și umple Infernul de gemete și vaete. Și am venit la tine, acești copii și noi cu toții, nu fiindcă pari a fi deopotrivă cu zeii, ci fiindcă în nenorocirile vieții tu ești pentru noi cel dintâiu dintre oameni, tu care la venirea ta în cetatea aceasta a lui Cadmus, ne-ai scăpat de un mare flagel, făcând să piară acel Sphinx îngrozitor. Și am venit acum la pragul tău, pentru ca să te rugăm să găsești vr'un leac pentru noi, fie că te povățuește vr'un oracol, fie că-ți dă sfatul vre-un om, căci știm bine că sfaturile înțelepte aduc după ele evenimente fericite. Hait, tu cel mai bun dintre oameni, pune din nou această cetate în strălucirea ei cea veche, căci țara aceasta, aducându-și aminte de serviciul ce i-ai făcut odinioară, te numește încă mântuitorul ei.

— Sărmani copii, răspunde Oedip, cunosc suferințele voastre. Dar, ori cât de mari ar fi durerile voastre, ele tot nu sunt ca ale mele. Căci, fiecare dintre voi suferă pentru sine, pe când eu sufer și pentru mine și sufăr și pentru întreaga cetate. De sigur, voi nu m'ați deșteptat pe mine din somn, căci să știți că eu am plâns destul și mi-am muncit sufletul meu cu tot felul de griji și singurul mijloc pe care l-am găsit în gândul meu l-am pus și în lucrare. De aceea, am trimis la Pythia, la locașurile lui Phoebus, pe Creon, cumnatul meu, ca să afle acolo un mijloc de scăpare. Și sunt îngrijat de ce întârzie atâta. Când va fi sosit, aș fi un om de nimica dacă n'aș face îndată totul după porunca zeului“.

De abia isprăvise vorba Oedip, când apare Creon cu capul încununat cu dafin și, în mijlocul mulțimii, începe să grăiască: „Regele Apollo ne dă ordin să ștergem pata care a crescut în această țară, să o stărpim, iar nu să o întreținem ca să fie de neispășit. Să gonim pe om afară din țară sau să răsbunăm moartea prin moarte, căci acest ucigaș este peirea cetății“.

Oedip cercetează în urmă împrejurările în cari s'a produs omorul și află că Laius a fost omorât de niște tâlhari, pe când se ducea la Delphi ca să consulte oracolul și că toți însoțitorii lui au fost omorâți afară de unul care a scăpat. Faptul că pe atunci țara era îngrozită de apariția Sphinxului, nu s'a mai făcut cercetări

după omorîtorii regelui. De altfel, sclavul care singur a scăpat n'a raportat adevărul, de rușine că atâția inși au fost omorîți de unul singur și că el a fugit de acolo ca un laș.

Și, fără să bănuiască că bătrânul omorît de el la Daulis ar fi fost același, pentru care acuma mânia zeilor pedepsește pe poporul său, cere să-i se istorisească cum s'a petrecut omorul regelui. „A fost găsit mort, spune Iocasta, în strămtoarea unui drum ce ducea spre Delphi“. Oedip devine din ce în ce mai atent și face noi întrebări. Un om în vârstă, având părul cărunt, având lângă el un crainic ca vizitiu, mergeau pe un car tras de cai negri... Se potrivea, dar totuși cum să crează că va fi fost regele acela pe care l-a omorît el.

Ca să descopere pe ucigaș, trimite după profetul Tiresias, un bătrân orb care ghicea prezentul și viitorul și care era în mare stimă înaintea poporului. Adus de mână de un băiat, profetul se oprește în adunarea poporului înaintea regelui. Acesta îi adresează profetului următoarele cuvinte :

„O Tiresias, tu care pricepi toate și cele îngăduite și cele oprite și cele cerești și cele pământeste, deși nu vezi, tu știi, totuși, de câtă nenorocire nu suferă această cetate. Noi nu am găsit pe altul decât pe tine ca mântuitor. Phoebus-Apollo, dacă nu cumva nu ți s'a spus aceasta, ne-a răspuns prin trimișii noștrii că singurul mijloc de a scăpa de această ciumă este să omorîm pe ucigașii lui Laius sau să-i gonim în exil. De aceea, te rog, nu ne refuza nici augurii nici divinațiunea ta. Scapă cetatea, și pe tine și pe mine; șterge acest flagel datorit omorului unui om ucigaș. Salvarea noastră atârnă de tine ; nu este faptă mai strălucită pentru un om decât să-și pună știința și puterile sale în serviciul celorlalți oameni.

Tiresias, scuturându-se și respingând cu mâinile pe Oedip, îi zice : „Ingrozitoare este știința care aduce numai nenorocire celor cari o posedă. Lasă-mă să mă întorc, acasă. Nu dori deslegarea acestei enigme“. Regele stăruiește acum mai mult, iar poporul, care se îngrămădise de jur împrejurul lor, se aruncă înaintea genunchilor profetului. Totuși bătrânul profet nu voia să mai vorbească nimic. Atunci se aprinde și mai mult mânia regelui și învinovățește pe Tiresias, ca complice al omorului. — „Dacă vrei să ști, zice acum bătrânul, ascultă cele ce-ți spun. Tu însuți ești grozăvia care pângărește această cetate. Tu însuți ești ucigașul regelui, tu ești acela care, ca o urgie a zeilor, trăești într'o legătură nelegiuită.

Oedip, în orbirea sa, numește acum pe profet mincinos și

înșelător obraznic, pus de alții ca să-i răpească tronul. El crede că Tiresias a născocit o profecie falsă, intrigat de Creon ca să-l gonească din Theba și să-i ia locul. „Bogăția, puterea, gloria unei vieți, strălucite prin știință și prin atâtea lucrări, deșteaptă numai invidia, își zice în sine Oedip, căci, iată, pentru această putere pe care cetatea mi-a dat-o în mâini fără să o fi cerut, acest Creon, prietenul meu credincios de altă dată, urzește în taină intrigi împotriva mea și se silește să mă răstoarne din domnie cu acest mincinos, cu acest ticălos, care nu se gândește decât la intrigi și care nu este orb decât în știința lui. Hai, spune-mi când te-ai dovedit a fi un ghicitor adevărat? De ce, când a fost aci Sphinxul cu vorbe obscure, n'ai găsit mijlocul să scapi pe concetățenii tăi? Trebuia ca să deslege enigma cel dintâiu venit, ori trebuia să o deslegi tu cu știința ta? Tu n'ai făcut atunci nimic, iar eu, Oedip, care am sosit, neștiind nimic, am redus la tăcere acest Sphinx prin puterea inteligenței mele, fără ajutorul păsărilor augurale. Și pe acest om încerci să-l dai peste cap, pentru ca să te așezi aproape de tronul lui Creon! Dar, cred că n'are să-ți meargă bine nici ție nici aceluia care te-a pus să urzești aceste născociri“.

La aceste vorbe nesocotite ale lui Oedip, bătrânul Tiresias răspunde:

— „Deși tu ești în stăpânirea puterii regale, am totuși dreptul să-ți răspund ca un egal. Eu am acest drept. Eu sunt liber și nu sunt clientul nimănui. Și, deoarece tu m'ai dojenit, fiindcă sunt orb, îți spun că tu nu vezi de loc, deși ai ochi, în ce nenorocire te-ai afundat, nici cu cine trăești, nici unde trăești. Cunoști tu cine sunt părinții tăi? Tu nu știi că ești dușmanul alor tăi, ai acelora cari sunt subt pământ și ai acelora cari sunt pe pământ. Blestemele grozave ale mamei tale și ale tatălui tău se abat deodată asupra ta, și te vor goni într'o zi din această cetate. Acum vezi, dar atunci vei fi orb. Unde nu vei plânge? Ce parte a Cithaeronului nu va răsuna odată de tânguirile tale, când vei afla de căsătoria ta și în ce port fatal ai fost aruncat după o călătorie fericită pe mare? Tu nu vezi aceste nenorociri fără număr cari te vor face egal cu tine și cu copiii tăi. Acum acoperă-mă de insulte, pe Creon și pe mine, căci nici un muritor nu va cădea mai mult ca tine în cele mai crude mizerii. — Voiu pleca de aci, dar voiu spune la toată lumea de ce am venit fără frică de fața ta; tu ești neputincios să mă pierzi.“

„Acest om pe care tu-l cauți, amenințându-l cu decretale tale pentru moartea lui Laius, este aci. Se spune că este strein dar se

va afla îndată că este un theban indigen și el nu se va bucura de loc de aceasta. Din om cu vedere va deveni orb, din bogat sărac și va pleca într'o țară străină. Se va afla pe față că el este frate cu fiii săi, că este fiu și soț al aceleia din care s'a născut, că a împărțait patul părintelui și că a omorît pe părintele său. Intră în locuința ta, gândește-te la aceste lucruri și dacă mă prinzi cu minciuna spune atunci că sunt un rău profet". — Apoi bătrânul profet plecă, fiind dus de mână de același băiat care îl adusese în fața regelui.

Sosind în urmă și Jocasta, această îl întrebă de ce este așa de necăjit și așa de violent. Spunându-i că fratele ei Creon a urzit o infamie împotriva lui, învinovățindu-l că ar fi ucigașul lui Laius, și că și-a luat ca tovarăș, în această ticăloșie a lui, pe Tiresias, Jocasta încearcă să-l mângâie spunându-i: „Ascultă-mă pe mine și află că știința proorociei nu poate să prevadă întru nimica lucrurile omenești. Și, am să ți-o probez îndată: Odinioară, un oracol a prezis lui Laius, nu direct prin Phoebus, ci prin servitorii acestuia, că soarta sa ar fi să fie omorît de fiul său pe care l-ar avea cu mine. Și, cu toate acestea, a fost omorît de niște tâlhari la răscrucea unui drum. Copilul, de abia născut, după trei zile, l-a încredințat, cu picioarele legate, unor străini să-l arunce pe un munte părăsit. Și astfel Apollo n'a făcut ca fiul nostru să fie omorîtorul tatălui său, nici ca Laius să pățească din partea fiului său aceea de ce se temea. Iată cum se împlinesc profețiile! N'ai deci nici o grijă.

Oedip. — Vai, femee, ce turburat îmi este sufletul și ce neliniștită îmi este inima, auzind toate acestea.

Jocasta. — De ce ești neliniștit?

Oedip. — Te-am auzit spunând că Laius a fost ucis la o răscruce de drumuri. În ce loc s'a întâmplat aceasta!

Jocasta. — În Phocida, acolo unde se întâlnește drumul ce vine dela Delphi cu cel dela Daulis.

Oedip. — De mult s'a întâmplat aceasta?

Jocasta. — S'au anunțat aceste lucruri puțin înainte de a ajunge tu rege în această țară.

Oedip. — O Jupiter, ce-ai voit să fac?

Jocasta. — Ce gând te muncește, Oedip?

Oedip. — Nu mă mai întreba mai mult. Dar spune-mi, cum era Laius, ce vârstă avea?

Jocasta. — Era înalt de statură, capul puțin cărunt și fața semăna cu a ta.

Oedip. — Nenorocitul de mine! Mi se pre că fără să știu, am aruncat asupra mea grozavele blesteme.

Jocasta. — Ce spui? tremur, uitându-mă la tine, rege.

Oedip. — Grozav mă tem că acest prooroc a văzut bine. Mă vei lămuri mai bine, dacă îmi vei spune încă un singur lucru.

Jocasta. — Sunt înfiorată. Totuși îți voi spune, dacă voi ști ceceace mă întrebi.

Oedip. — Călătoria el cu puțini însoțitori sau avea cu sine mulți soldați cum obicinuese regii.

Jocasta. — Erau cinci inși și printre ei, un crainic. Laius era într'un car.

Oedip. — Vai, vai. Acuma este totul clar. Dar cine v'a spus toate acestea femece?

Jocasta. — Un servitor, care singur a scăpat sănătos și teafăr.

Oedip. — Este acum acasă?

Jocasta. — Nu, căci îndată ce s'a întors și te-a văzut în domnia regească, și Laius omorît, m'a rugat călduros, prinzându-mă de mână, să-l trimit la câmp să pască cirezile, pentru ca să rămână foarte departe de această cetate. Și l-am lăsat să plece, căci era demn de această favoare, cu toate că era sclav.

Oedip. — E cu putință să-l chemăm repede aci?

Jocasta. — Numai decât. — Dar, la ce vrei aceasta?

Oedip. — Mă tem, femece, că prea multe mi s'au spus. De aceea vreau să-l văd pe acel om.

Jocasta. — Are să vie. Dar, până atuncea, aș vrea să știu ce-ți turbură atâtă inima?

Oedip povestește Jocastei că, fiind crescut în Corinth de regele Polyb și Meropa, a auzit odată spunându-se că el nu ar fi adevăratul lor fiu, că apoi, consultând oracolul dela Delphi, îi s'a răspuns că el are să fie omorîtorul părintelui său și bărbatul mamei sale, că a fugit din Corinth ca să scape de acest oracol și că, îndreptându-se spre Theba, a întâlnit și, în urma unei certe, a omorît un bătrân în împrejurări foarte asemenea aceluia pe care le a amintit Jocasta. Dacă acest bătrân ar fi Laius? — Din acest moment e cuprins de dorința nebiruită de a ști totul.

În timpul acesta sosește un delegat trimis din Corinth. El vestește moartea lui Polyb care s'a stins de bătrânețe. Oedip se bucură și blastemă oracolele zeilor. Dar Meropa încă trăește și îi s'a prezis lui Oedip că are să se căsătorească cu mama sa; astfel, cu toate rugăciunile delegatului, el refuză să meargă la Corinth să ia moștenirea tatălui său. Atunci, spre a-l decide să plece, delegatul

îi spune că el nu e fiul lui Polyb și nici al Meropei; căci chiar el este care l'a primit la munte dela un cioban de ai lui Laius; este poate acela după care a trimis să-l caute. Jocasta a înțeles totul și voia ca aceasta să rămână necunoscut lui Oedip. Dar Oedip vrea să știe, ori ce s'ar întâmpla; el trebuie să afle misterul. Și o fatalitate îl duce la prăpastie.

Sosește și ciobanul. Oedip îl întreabă înaintea mesagerului din Corinth pe care îl recunoaște. El vrea să tacă și să păstreze secretul. Oedip însă îl amenință; atunci vorbește și-i spune teribilul adevăr:

Oedip. — De unde aveai copilul? Era al tău sau al altuia.

Servitorul. — Nu era al meu, nu; îl promisem.

Oedip. — Dela cine? din ce familie?

Servitorul. — Pe zei din ceruri, stăpâne, nu mă întreba mai mult.

Oedip. — Ești mort, dacă mă faci să te întreb încă odată.

Servitorul. — Vai, acesta este cel mai îngrozitor lucru de spus.

Oedip. — Și pentru mine de auzit; cu toate acestea, trebuie să-l auz.

Servitorul. — Se spunea că este fiul regelui; dar soția ta care este în palat, ți-ar putea spune mai lămurit cum a fost.

Oedip. — Ea ți-a dat copilul?

Servitorul. — Ea mi l-a dat, rege.

Oedip. — Și, ce vrea ea ca să faci cu el?

Servitorul. — Să fac să piară.

Oedip. — Ea care l-a născut; nenorocita.

Servitorul. — Se temea de oracole grozave.

Oedip. — Cari?

Servitorul. — Se prezisese că va omorî pe părinții săi.

Oedip. — De ce l-ai dat tu acestui bătrân?

Servitorul. — Am avut milă de el, stăpâne, și mă gândeam că-l va duce într'o altă țară, de unde el venise. Dar nu l-a scăpat decât pentru cele mai grozave nenorociri. Căci, dacă ești tu acela, despre care el vorbește, să știi că soarta ta este îngrozitoare.

Oedip. — Vai vai, totul este acum lămurit. O lumină! acum te văz pentru ultima oară; eu care m'am născut din aceia din cari n'ar fi trebuit să mă nasc, care m'am făcut bărbatul aceleia care nu trebuia să-mi fie niciodată soție, care am omorît un om, pe care nu trebuia să-l omor!

Pe când poporul se găsia strâns înaintea palatului, iese un servitor din casă și spune ce s'a petrecut înlăuntru. Jocasta, în-

dată ce a intrat în camera ei, și-a smuls cu amândouă mâinile părul din cap, a invocat sufletul lui Laius și, în urmă s'a spânzurat. Oedip la auzul acestora, cu sabia în mână, se repede înlăuntru, găsește corpul Jocastei neînsuflețit și cu agrafa de aur pe care o smulge de pe haina ei, își străpunge ochii de mai mult ori, umplându-și de sânge obrazul și hainele.

Poporul asculta încă cu groază povestea servitorului, când iese din palat regele cu ambii ochi scoși și cu fața plină de sânge. Un strigăt de groază iese din pieptul tuturor și întreg poporul plânge nenorocirea cumplită a iubitului său rege. Acesta se ruga ca pe el, cel mai nefericit dintre oameni, să-l gonească în sălbăticie, unde să nu-l mai vadă nimenea, să-l omoare, să-l arunce în apa mării. — Intr'aceea, s'a anunțat sosirea lui Creon care nu numai că nu s'a răsbunat împotriva cumnatului său bănuitor, dar l-a condus de mână în casă, rămânând ca să întrebe oracolul ce are să facă cu el pe viitor. Thebanii însă, hotărâsc să gonească pe nefericitul lor rege, fiindcă prezența lui în țară le-ar putea aduce numai nenorociri.

3. MOARTEA LUI OEDIP

Fiii lui Oedip, Eteocle și Polynice, ar fi putut să împiedice exilul nenorocitului lor tată; însă ei se gândeau, cum să ajungă mai repede la domnie. De aceea, lăsară pe tatăl lor să plece din Theba. Și amândoi frații se înțeleg ca ficare să domnească câte un an, pe rând, în locul tatălui lor. Acesta este îmbrățișat numai de cele două fete ale sale, Antigona și Ismena. Și el, astfel, pleacă ca cerșetor din țară în țară, din cetate în cetate. Antigona, cea mai mare din ele, i-a servit drept călăuză peste tot locul în rătăcirile lui, prin păduri pustii, prin arșița soarelui, ca și prin ploaie, îmbrăcați amândoi în haine zdrențuroase de cerșetori; Ismena însă, rămâne la Theba, pentru ca să ușureze întoarcerea tatălui lor, în caz că i s'ar fi dat voie să vie din nou în patrie.

După lungi rătăcirii, Oedip, condus de fiica sa Antigona, ajunge în cele din urmă, în Attica în apropiere de Athena și se oprește lângă Colonos, într'o dăbravă consacrată zeitelor Erinyi. Obosit de drum, nenorocitul bătrân se așează pe o piatră să se odihnească, când iată un străin care îl întâmpină și-l împiedică pe orbul Oedip de a șede acolo, fiind locul consacrat unor zeități. „Cum se numește locul, zise Oedip, și căror zeități este el închinat.

— „Aci locuiesc niște zeități îngrozitoare, fiicele pământului și ale întunericului, Eumenidele; Binevoitoarele le numește poporul“. — „Ele vor fi binevoitoare și pentru mine; și eu nu voi mai pleca din acest loc, căci așa îmi este scris de soarte“.

Aci vin apoi Coloniții ca să-l gonească, căci, auzind că este Oedip, se temeau să nu le aducă prezența lui vr'o nenorocire. În cele din urmă Oedip isbutește să rămână pe loc, până ce avea să sosească regele Theseu din Athena.

Sosind Theseu, acesta conduce în țara sa pe Oedip, fiindcă un oracol prezisese că cine va avea cadavrul lui Oedip va avea o armă sigură împotriva dușmanilor. Și atunci Coloniții cântă meritele patriei lor, care era în același timp și patria poetului Sophocle¹⁾. Iată acest elogiu făcut de marele poet dela Colonos:

Oedip, neștiind unde se găsește, locuitorii din Colonos îi spun:

Te afli'n țara cea mai mândră
Bogată'n cai și cu renume,
Colona mult strălucitoare
Cum alta nu-i la fel pe lume.
Aici mai mult ca ori și unde
Prin văi se aud privighetori;
Răsună iedera roșcată,
De cântul lor adeseori.
Se-adună 'n crângul cel stufos
În crângul sfânt și neumblat,
Ferit de soare, de furtuni,
Cu pomii plini de rod bogat.
Aici Dionysos cel bacchic
Lăcașul sacru și-a ales
Cu-a lui zeițe crescătoare
Aleargă 'n joc nebun ades.

Aici narcisul înflorește
Subt roua cerului din zori,
Cunună veche și divină,
Cu mândrele-i ciorchini de flori.
Șofranul crește ca de aur
Și apa râului Cefis
Aleargă, neadormită, într'una,
Rodind al țării sân deschis;
Și scumpă este țara noastră
Și celor nouă Muze'n cor
Și Venerei cu frâu de aur.

Aici mai crește înfloritor
Înnalt, un arbor cum nu știu

1) Sophocle, *Oedip la Colona*, trad. de Mih. Iorgulescu.

Să fi crescut la fel sub soare
 În țara Asiei vr'odată
 Și 'n țara lui Pelops cea mare.
 Și singur îl crescui pământul
 Căci nu-l sădi vr'odată omul.
 Și spaima lăncilor dușmane¹⁾
 Cu frunze verzi crescut-a pomul.
 Pe-ai noștri fii să-i creștem mari,
 Măslinul mult ne-a ajutat;
 Să-l smulgă din pământ, zadarnic
 Bătrân și tânăr s'a încercat.
 Spre arbore Morios Zevs²⁾
 Indreaptă ochii săi divini,
 Și Athena cea cu ochi albaștri
 Veghează scumpii săi măslini.

De-un dar măreț voesc a-ți spune
 Ce-l dobândi orașul meu,
 De fala țării întregi, de darul
 Ce ni-l făcu un mare zeu,
 Căci ne'nvăță să creștem caii
 Și să plutim în larg de mări;
 Atunci prin darul său, străine,
 Crescut-a faim'acestei țări
 Căci tu, copile al lui Cronos,
 O, prea puternice Neptun,
 Mi-ai dat să țin în mîna friul,
 Prin el toți caii să-i supun;
 Și barca cea cu vâsle bune,
 Aleargă peste mări în sbor,
 Precum aleargă Nereida
 Pe valuri, iute la picior.

Când s'a apropiat ceasul din urmă, Oedip îi încredințează lui Theseu pe cele două fiice ale sale, iar el, însoțit numai de acesta, și-a ales locul în care avea să moară. De ce fel de moarte a murit, nimenea altul nu știe afară de Theseu. Mormântul său însă, a rămas pentru toate timpurile ca un loc sacru pentru poporul grecesc, iar viața lui ca o pildă a nestatorniciei fericirii din lumea aceasta: odinioară rege apoi cerșetor, ce soartă mai schimbăcioasă putea să fie în viața omenească ?

1) Măslinul ars de Xerxe.

2) Zevs Morios, protectorul măslinilor.

4. RĂSBOIUL CELOR ȘAPTE ÎMPOTRIVA THEBEI

După ce Oedip și-a scos ochii și a plecat în lume, ca cerșetor, fiind dus de mână de fiica sa Antigona, a luat conducerea statului theban Creon, fratele locastei, căci cei doi fii ai regelui, Eteocle și Polynice erau nevrâstnici. Când însă se făcură aceștia mari, fiind gemeni, încep să se certe care din ei să ia domnia asupra regatului din Theba. După mijlocirea unchiului lor Creon, se învoesc ca fiecare să ocupe tronul părintesc cu schimbul, câte un an de zile.

Cei dintâi doi ani au mers bine. Când însă Eteocle vine pentru a doua oară la domnie, nu mai voește să lase locul fratelui său, ci caută să rămâe singur rege. Văzându-se astfel Polynice înlăturat, părăsește cu rușine cetatea și retras se duce la Argos, unde domnia pe vremea aceasta regele Adrastus. Acesta îl primește prieteneste și în urma unei sentințe a oracolului din Delphi, îi dă chiar pe fiica sa Argia în căsătorie, hotărându-se totodată să-l ajute să-și ocupe din nou tronul părintesc. Astfel, se pregătește expedițiunea împotriva Thebei.

La această expedițiunea războinică iau parte, pe lângă Adrast și Polynice, cei mai de seamă eroi de pe acea vreme, din Argos și din alte părți ale Greciei, ca Amphiarus, Capaneus, Hippomedon, vestitul Tydeu, tatăl lui Diomed, din Aetolia, și Parthenopeus din Arcadia. Acești cinci eroi, împreună cu Adrast și Polynice, sunt numiți de obicei „Cei șapte înaintea Thebei“.

Dintre toți aceștia cel mai viteaz era Amphiarus, care prin înțelepciunea sa și prin darul său de a prezice viitorul, era cunoscut în toată Grecia. Amphiarus prevăzuse sfârșitul nenorocit al războiului și a sfătuit pe Adrast și pe ceilalți eroi să renunțe la hotărîrea lor de a face acest războiu. Polynice însă, a găsit un mijloc ca să-l determine și pe el, nu numai să înceteze cu prevestirile lui, dar chiar să-l facă să ia parte la lupte.

În tinerețea lor au purtat războaie între ei și Adrast cu Amphiarus; după ce însă s'au împăcat, Adrast a dat lui Amphiarus pe sora sa Eriphyle în căsătorie și împreună au hotărît că dacă s'ar mai ivi vreă dată între ei vreă neînțelegere, ea să fie arbitru și Adrast și Amphiarus să i-se supună sentinței ei. Acum s'a ivit neînțelegerea. Amphiarus ca profet ce era a prevăzut sfârșitul nenorocit al războiului, peirea sa și a oștirilor lor, și, de aceea, s'a împotrivit să pornească spre Theba. Eriphyla însă, ca arbitru, hotărî că trebuie să ia parte și el și iată de ce aduse ea această sentință. Polynice avea ca moștenire

dela mama sa Iocasta o salbă de aur foarte frumos lucrată; se spunea că ar fi fost făcută în atelierele zeului Vulcan din Olymp și că acesta ar fi dat-o Harmoniei, fiica lui Marte și a Venerii, la căsătoria ei cu Cadmus. Această salbă, rămasă ca moștenire în familia lui Cadmus, o oferă acum Polynice Eriphylei, soția lui Amphiaraus, cu condiția ca să facă pe bărbat să renunțe la prezicerile sale și să ia parte la războiu; căci, când și-a văzut la gât salba, n'a putut rezista și a silit pe bărbatul ei să meargă împotriva Thebei.

După ce eroii și-au strâns fiecare câte o ceată de războinici,

Polynices și Eriphyla

Seemann, Myth. der Gr. u. Röm.

pornesc împreună, toți fiind veseli și voioși, afară de Amphiaraus, care presimțea dezastrul.

Ei fac mai întâi câte un sacrificiu pentru zeii nemuritori și apoi pornesc la drum; se opresc însă, în Dumbrava dela Nemea, în nordul Argolidei, unde o împrejurare îi face să zăbovească mai multă vreme și unde aveau să facă dovada că ei nu țineau prea mult la războiul theban.

În această regiune, plină de păduri seculare, se stabilise un frate al regelui Admet din Thesalia, cu numele de Lycurg. Aces-

tuia i se născuse de curând un fiu, numit Opheltes, pe care îl dăduse în seama sclavei sale, Hypsipyla. Aceasta era faimoasa regină a Lemneenelor care a primit în gazdă pe Argonauți și care, în urma unor întâmplări nenorocite, ajungând sclavă, a fost vândută regelui Lycurg.

Hypsipyla plecase de acasă cu copilul și se găsia cu el în pădure, când vede că se apropie Adrast împreună cu tovarășii săi. Era mijlocul zilei și un zăduf mare. Adrast fusese trimis să caute apă ca să se răcorească și să-și potolească setea. Când zărește pe femei, care era de o frumusețe rară, având o ținută de regină, șezând la umbra unui copac cu copilașul la piept, crezu că e o nimfă din pădure. Adrast se aruncă în genunchi la picioarele ei, și o roagă să-l scape pe el și pe ai săi de cumplita sete.

„Ceea ce-mi cereți, spune femeea cu ochii în pământ, vă voiu da bucuros. Eu nu sunt o zeiță cum credeți. Dacă găsiți la mine ceva supra-omenesc, găsiți o supra-măsură de suferințe. Eu sunt Hypsipyla, odinioară regina slăvită a Lemneenelor, iar acum o sârmană sclavă a regelui Lycurg. Copilul este Opheltes, fiul stăpânului meu“.

Și spunând aceste cuvinte, se scoală repede ca să arate călătorilor izvorul de apă, iar pe copil îl pune cu grije în iarbă. În lipsa ei, vine un șarpe care mușcă copilul și când ea s'a întors, acesta era mort. Plină de spaimă și groază pentru mânia

părinților, nenorocita femeie se aruncă la picioarele eroilor, rugându-i să o scape. Aceștia se duc la rege, îi istorisesc întâmplarea și, drept mângâiere, îi făgăduesc că-i vor face copilului jocuri mortuale ca celor mai mari eroi. Și atunci s'a căutat un loc în pădurea de la Nemea, s'a fixat premii, s'a hotărât distanțele și au început luptele de întrecere. Adrast câștigă premiul în călărie, Eteocle în fugă, Tydeu în luptă cu pumnul, Amphiarus în alergarea cu caii și în aruncarea discului, Laodocus în aruncarea lăncii, Polynice în trântă și Parthenopeus în aruncarea cu areul.

Minerva văzută de Tiresias
După o statuă de Gatteaux

Ca și jocurile Olympice, instituite de Hercule, jocurile acestea de la Nemea s'au prefăcut cu timpul în jocuri naționale, la cari se adunau Grecii din toate părțile și cari durară veacuri întregi. Se țineau tot la doi ani, în al doilea și al patrulea an al Olympiadei, odată primăvara și odată toamna. Ele completau cele patru jocuri naționale grecești, olympice, istmice și pythice.

În timpul acesta, moare Oedip, iar Antigona se întoarce acasă la Theba și încearcă să împace pe Eteocle cu Polynice și cu unchiul lor Creon. Toate încercările surorii însă rămân za-

Moartea lui Eteocle și Polynice

După Roscher, *Lexicon der gr. u. röm. Myth.*

darnice. De aceea, eroii sosesc lângă Theba, și-și așează tabăra pe muntele Cithaeron și de aci, fiecare erou cu ceata sa de ostași asediază câte una din cele șapte porți ale Thebei.

Eteocle însă n'avea nici o teamă. Pe deoparte în cetate erau destui eroi încercați, iar pe de altă parte zidurile erau așa de bine întărite că nu puteau fi cucerite cu mijloacele de luptă de pe atunci.

Dar, deși Eteocle n'avea nici o grije, totuși trimite să fie chemat la palatul regal vestitul profet theban Tiresias. Acest Tiresias era fiul nimfei Chariclo și deoarece văzuse odată pe zeița Minerva desbrăcată, a fost orbit pentru totdeauna; în schimb însă zeița, i-a ascuțit așa de mult simțul auzului că pricepea glasul tuturor păsărilor, după care putea să ghicească viitorul. Tiresias fiind întrebat de Eteocle asupra sfârșitului războiului,

i-a răspuns : „Cetatea va fi mântuită dacă se va jertfi de bună voie zeului Marte fiul regelui Manoeceus“. Tânărul îndată ce auzi această vorbă, plecă pe poarta cetății și intră în mijlocul dușmanilor, unde este curând omorît.

Din acest moment eroii asediatori suferă din zi în zi tot mai multe pierderi, iar Thebanii, de câte ori năvăliau din oraș asupra lor, se întorceau învingători. După multe și mari pierderi, s'a făcut propunerea din partea lui Eteocle ca cei doi frați să se bată în duel și să cruțe sângele atâtor soldați, iar învingătorul să poruncească peste cetate. Propunerea e primită de toți ; se încheie un armistițiu și comandanții fac jurământ că nu vor trage armele.

După ce s'au făcut jertfe pentru zei și după ce amândoi frații s'au înarmat, ies înaintea armatelor și se iau la luptă. Eteocle invoacă în rugăciunile sale pe Minerva, Polynice pe Juno. Lupta sălbatică ce se dă între frați se termină cu moartea amândurora.

Dar, de abia s'a sfârșit dueliu, când eroii din Argos atacă cu furie, din nou, cetatea ; Thebanii însă se luptară cu atâta vitejie, că au omorît pe toți generalii dușmanilor, afară de eroul Adrast, care scapă numai mulțumită unui cal sprinten.

5. ANTIGONA.

După moartea în duel a lui Eteocle și a lui Polynice, ajunge rege în Theba, Creon, fratele Jocastei. În ura sa împotriva Argivilor, noul rege merge așa de departe, că n'a lăsat trupurile dușmanilor morți înaintea porților cetății să fie arse și îngropate, ci a dat ordin să rămână sub cerul liber ca hrană pentru fiare și pentru păsări. Nu numai atât; dar, în vreme ce cadavrul lui Eteocle a fost înmormântat cu toate onorurile, cel al lui Polynice, fiindcă s'a unit cu dușmanii patriei sale, regele a dat ordine severe să nu fie îngropat, iar cine-i va călca porunca să fie omorît cu pietre.

Acest ordin al regelui Creon, era o călcare în picioare a moravurilor și obiceiurilor grecești din acea vreme. Teama de cei morți și datoria sfântă de a-i înmormânta era observată chiar și în timp de războiu. Înmormântarea cu toată pompa a celor căzuți în războiu era ținută cu sfintenie și faptele lor erau preamărite de cei mai mari oratori ai Grecilor.

Față de această poruncă nemiloasă și lipsită de orice pietate, s'a revoltat sufletul mândru și cinstit al Antigonei. „Regele n'are dreptul, își zicea ea, să sinulgă dela înmormântare pe nimenea; el nu poate să răpească zeilor din Infern pe cei morți. Legile zeilor cari nu pot fi călcate și cari ne obligă la datoria sfântă a înmormântării sunt eterne și nici o putere din lumea aceasta nu trebuie să le nesocotească“. Antigona făgăduise fratelui ei că nu-i va lăsa trupul neînsmormântat și, fără să țină seamă de ordinul regal, ea e hotărîită să-și îndeplinească datoria de soră, chiar dacă ar trebui să moară și ea.

Ismena, sora ei, o fată de o fire mai blândă și mai fricoasă, nu-i aprobă hotărîrea, arătându-i că prea multe nenorociri s'au abătut asupra familiei lor și că n'ar fi bine să le mai mărească numărul. Antigona însă, care era dârză și de un curaj neclintit, nu vrea să știe de îndemnurile surorii sale, și înarmându-se, se duce să-și îndeplinească față de un frate o datorie sfântă. Și atunci între cele două surori se produce următorul dialog ¹⁾:

Ismena. Ascultă, surioară dragă, tu știi ce soartă blestemată, Ce crud destin ne apasă neamul. Gândește-te că al nostru tată Aflând cum însăși pe a lui mamă făcuse soață și regină Și-a stîns cu propria sa mână pe veci a ochilor lumină Și că a murit, străin și singur, de'ntreg poporul blestemat; Mai știi apoi că și regina al vieții fir și l-a curmat, Iar azi aflarăm că și frații ni s'au răpus ei de ei. Din toți doar tu și eu rămas-am... Și noi, ce ne-am măscut femei, Cum vom putea, vai! Antigona, noi pe bărbați să-i biruim? Nu știi? Când poruncesc bărbații silite suntem să primim Și să'ndurăm și chinu acesta și altele și mai grele... Dar Gândește-te că fără sprijin — cum suntem — ne-am jertfi'n zadar; Mai cugetă că fapta asta în grea primejdie ne aruncă, Nesocotind prin ea semeața și aspra regelui poruncă. Mă voiu ruga de morți să-mi ierte că nu te-ajut, iar tu socoate Că-i nebunie încercarea de-a vrea să faci ce nu se poate. O! cântărește-ți bine gândul!..

Antigona.

Eu nu mai stăruesc; și chiar Acum de ți-ai întoarce vorba și-ai vrea să vii, ar fi'n zadar, Nu te-aș primi; cât despre mine, așa de firavă cum sunt, Eu singură lufi Polynice, eu singură-i voiu da mormânt. Nu-mi pare rău să știu că pentru o faptă sfântă m'am jertfit, Murind să fiu cu el alături, iubită lângă cel iubit. Mai lungă îmi va fi vieța decât cu vii, cu cei morți. Acolo-i vecinicia. — Tu încearcă, păzind ale poruncii porți Să înfrângi eterna, sfânta lege ce ne-au dat zeii...

1) Sophocle, *Antigona*, trad. de Ana Codreanu și Const. Niculescu-Novaci.

Antigona, deși știe că regele pusese păzitori cari să păzească cadavrul lui Polynice, totuși ea, la lumina lunei, se furișază de acasă, iese pe poarta orașului, păcălește pe paznicii adormiți, și, după o lungă cercetare, găsește trupul lui Polynice, îl târăște la o mare distanță, prin nisip, până la fluviul din apropiere, unde, după ce-l spală, îl unge cu mirodenii și-l acopere cu mâinile sale cu pământ. Lucrarea aceasta n'a putut s'o isprăvească singură până în zorii zilei următoare.

După ce se deșteptară străjerii și văd că lipsește cadavrul lui Polynice, se duc să vestească aceasta regelui. Creon, furios de mânie, îi amenință că, de nu găsesc cadavrul și pe făptuitorii, vor fi omorâți ei înșiși în cele mai îngrozitoare chinuri. Luându-se după urmele din nisip, păzitorii descoperă pe nefericita Antigona, care tocmai voia să acopere cu pământ stârvul fratelui ei; o târăse înaintea regelui, care, furios că i-a călcat în picioare ordinul, întâiul ordin domnesc al său, și, neputând să nu-și țină cuvântul de a o pedepsi cu moartea, o întrebă :

Creon. Iar tu în fața judecății, răspunde drept, neînconjurat,

Să-mi spui, știi că eu oprisem să faci aceea ce-ai făcut ?

Antigona. Când toți îți cunoșteau porunca, mai poți să întreb dacă am știut ?

Creon. Și-ai cutezat să-mi calci porunca? să înfrângi regescul meu cuvânt?

Antigona. Nici Zeus și nici dreptatea sfântă a zeilor de supt pământ

Nu-mi poruncesc aceste mie. Eu mă supun doar legii lor,

Căci ei ne-au dat legi tari și drepte. Cum? tu, un simplu muritor

Să sfărmi nesorisa lege dreaptă a zeilor? Ea nu-i de ieri

Și nici de azi, ci e deapauri și-s vecinice ale ei puteri.

Nu știe nimeni dintre oameni, când ni s'a dat această lege...

O, nu de oameni mi-a fost teamă! Și cum m'aș fi temut eu, rege,

Că legea zeilor plinînd-o din cer pedeapsă vom primi?

Știam de mult, și totdeauna — cum să nu știu — că voi muri.

Chiar dacă nu-ți călcam porunca; și, dacă vine să mă cheme

Mai grabnic moartea, e un bine; căci, pentru cine în viață geme

Ca mine, chinul de soartă, e doar o dulce desrobire

Chemarea morții! Au spori-va amara mea nenorocire

Prin soarta grea ce mă atșeaptă? De-ar fi rămas neînmormântat

Iubitu-mi frate, da! aceasta m'ar fi durut nemângăiat!

Iar de socoți acum că fapta-mi e nebulie, drept îți spun,

Doar un nebun mai poate crede c'aceasta-i faptă de nebun!

Pe când discuția între Creon și Antigona era mai aprinsă, sosește din palat plângând și Ismena. Regele o învinovățește și pe ea, spunându-i.

Creon. Și tu ca inveninatul șarpe în casa mea te-ai strecurat

Sugându-mi sângele pe-ascunsul. Eu nu știam și te-am lăsat;

Eu nu știam că două furii hrănesc la sânu-mi, șerpi în fașe,

Vrăjmașe țării fie care și mie, tronului vrăjmașe.
Mărturisește adevărul și spune dacă ai fost și tu
Să'ngrapi pe mort, sau fără vină te știi... Ai fost ori juri că nu ?

Suflet slab de femeie, lipsită de ori ce energie, Ismena iubește și ea adânc pe fratele ei Polynice, îl iubește însă cu vorba, nu cu fapta. Intre cele două surori începe în fața lui Creon un dialog care ne arată deosebirea în firea celor două femei :

Ismena. Am fost ! iar dacă se învoiește și ea să spun, sunt vinovată
Și-mi cer pedeapsa deopotrivă...

Antigona. Dar n'ar fi drept să se abată
Și asupra ta în zadar pedeapsa, căci tu n'ai vrut mărturisești
Să fi la fapta mea părtașe

Ismena. O, nu mă tem, nu șovăiesc
În suferință și primejdii cu tine alături să fiu..

Antigona. Tu, Hades, știi a cui e fapta și zeii toți din cer o știu !
Prietenia numa'n vorbe eu o urăsc

Ismena. O ! cum aș vrea
Să mor alături cu tine, cinstind pe mort prin moartea mea !

Antigona. Vrei să te împodobești cu o cinste de care te-ai ferit întâi ?
Ea mi se cade numai mie; doar eu să mor, tu să rămâi.
Peirea mea-i de ajuns, de aceea, nu vei muri cu mine alături,
Părtașă nu poți fi la cinstea pe care întâiu ai vrut s'o înlături.

Ismena se roagă de Creon pentru sor'sa și, în cele din urmă, îi amintește că fiul său Haemon este de multă vreme logodnicul Antigonei. Regele orbit de patimă nu renunță la pedeapsa Antigonei. El nu renunță nici chiar când este rugat de fiul său Haemon care până atunci s'a arătat ca un băiat ascultător. După câteva vorbe violente, Haemon pleacă, spunând că moartea Antigonei va aduce după sine încă o moarte.

Antigona are să fie închisă de vie în mormântul Labdacizilor. În drum spre groapă simțurile ei de femeie revin și atunci scoate strigăte desnădăduite :

O frate drag, răpus de mâni de frate,
Murind cu tine în mormânt mă iei
Și cătră voi cei adormiți de-apururi
Se îndreaptă fără vreme pașii mei !

Fără să fi fost mireasă
Plec pe cel din urmă drum
Nimeni, nimeni nu mă plânge
Singură-s acum.

Soarele cu ochi de pară
 De-astăzi nu-l voi mai vedea
 Nimeni, nimeni nu-i să plângă
 Trista soarta mea !

Pe când Antigona era dusă în locașul ei de veci, sosește dus de mână de un copil profetul Tiresias, orb din tinerețea sa. Cu vorbe stăruitoare, îl povățuește pe rege să-și retragă pedeapsa, fiindcă un oracol i-a prevestit mari nenorociri. Nici acum nu s'a înmuiat inima însălbătecită a lui Creon care credea că Tiresias a fost pus de prietenii Antigonei ca să interviev. Atunci îl vestește profetul, spunându-i că un vlăstar din familia sa va trebui să ispășească moartea celei îngropate de veci și că în curând jalea va cuprinde familia regală.

De abia acum a revenit Creon. A spus să se ridice un rug pe care avea să arză ultimele rămășițe ale lui Polynice, iar când a plecat spre mormântul unde a fost închisă de vie Antigona, a întâlnit în drum pe crainici și pe servitori care îi anunțară că Antigona s'a spânzurat de un laț ce și-l făcuse din rochia ei, iar Haemon, plângând moartea logodnicei sale, s'a aruncat în vârful săbiei care i-a străpuns pieptul, și a căzut astfel peste cadavrul Antigonei. Creon nu putuse să împiedice moartea fiului său.

Sfâșiat de durere și ieșit din fire, Creon ridică în brațe trupul neînsuflit al fiului său și cu el pornește spre palat. Aici îl așteaptă o nouă nenorocire, căci soția sa Eurydice, aflând despre pierderea fiului ei, a unicului ei fiu, blăstemând pe acela care i-a pustiit casa, și-a curmat și ea zilele. Iar Creon, ne mai putând suferi atâtea nenorociri, începe să strige :

Mă înăbușe groaza ! Să vie
 Curând cineva cu o spadă
 Ca fulgeru — asupra-mi să cadă
 Și peptul cu ea să-mi sfășie !
 O nenorocita mea vieață...
 Voința Ursitei haine
 De-o mare durere mă ține
 Legat cu cătușe de ghiață

Adevărat că nici un bine nu-i mai presus de cuminție...
 De ai o minte chibzuită, ai cea mai mare bogăție.
 Pe zei să nu-i înfrunzi ! Mândria-ți aduce pururea peirea
 Și înveți, târziu, a fi cuminte, când te-a lovit nenorocirea.

Zece ani mai târziu urmașii eroilor cari au murit în fața

Thebei, au pornit, spre a răsbuna pe părinții lor, un nou războiu, numit Războiul *Epigonilor*, adecă al urmașilor. Cetatea a fost prădată și Epigonii au luat un mare număr de prizonieri. Intre aceștia a fost și bătrânul profet Tiresias care, deși orb, se zice că a trăit șapte generațiuni de oameni-și care prezisese Iocastei și lui Oedip toate nenorocirile ce aveau să-i lovească pe ei și pe urmașii lor.

VII. LEGENDELE CICLULUI TROIAN

1. RĂSBOIUL TROIEI

Nereida Thetis era cea mai frumoasă și cea mai drăgălașe dintre toate zeițele mărilor. Jupiter și Neptun s'au aprins de iubire pentru ea și amândoi o pețiră. Dar, aflând că un oracol a prevestit că fiul pe care îl va naște Thetis, avea să fie mai puternic și mai strălucit decât tatăl său, amândoi pețitorii se retraseră și împreună se hotărîră ca ea să ia în căsătorie pe Peleu, un rege din Thessalia, urmaș al lui Aeac.

Thetis care fusese iubită și pețită de niște zei atât de mari, s'a simțit înjosită să ajungă acum soția unui simplu muritor și declară că nu primește, de bună voie, să se mărite după Peleu. De aceea, ca zeiță a valurilor totdeauna agitate ale mării, fiindcă avea și ea darul de a se putea preface în tot felul de animale sălbatice, ca și tatăl ei Nereu și ca Proteu, se hotări să păcălească pe Peleu. Acesta însă, se duse la centaurul Chiron, mare înțelept și dascăl vestit pe acele vremuri, ca să-i ceară sfatul. Acesta povățui pe Peleu să nu țină socoteală de transformările miraculoase ale zeiței, ci, după ce va pune mâna pe ea, să o țină strâns, supt ori ce chip și înfățișare îi s'ar arăta, până ce se va preface din nou în forma ei dintâi, spunându-i, în același timp, că odată bine înlănțuită, ea se va învoi să-l ia de bărbat. Grație acestui sfat al lui Chiron, Peleu izbuti să supună pe încăpățânata zeiță; căci de geaba încercă ea să scape de legăturile în cari o încătușase Peleu, transformându-se rând pe rând în foc, în apă, în leu și în șarpe. Peleu, fără să se înfricoșeze, birui pe toți monștrii care îi se ridicau în față, până ce în cele din urmă, ieși învingător, cucerindu-și de soție pe cea mai frumoasă nereidă.

Peleu era fiul lui Aeac care, la rândul său era fiul lui

Jupiter și al Europei. Tatăl său Aeac stăpâna insula Aegina. Ivindu-se odată o foamete în această insulă, toată populațiunea a pierit, din lipsă de mâncare, rămânând singur Aeac. Văzându-se lipsit de popor, Aeac se rugă de tatăl său Jupiter să prefacă în oameni niște furnici cari se găsiu într'un furnicar de lângă un stejar închinat zeului. Atunci, ca prin minune, numai decăt, apărură niște oameni pe cari Aeac i-a numit *Myrmidoni*, după numele grecesc *murmex*, care însemnează furnică.

Fiul lui Aeac, Peleu, de oarece, împreună cu un alt frate, a omorît pe fratele lor Phocus, a fost condamnat la exil și astfel a fugit la Trachina, în Thessalia, unde luă în căsătorie pe Antigona, fiica regelui din această țară. După moartea Antigonei fu sortit de zei să ia de soție pe Thetis.

Nunta lui Peleu și a Thetidei a fost strălucită și de o bogăție fără seamăn. Toți zeii și toate zeițele Olympului se scoborîră din locașurile lor divine în grota răcoroasă a centaurului Chiron unde avea loc ospățul, afară de zeița Eris, zeița Discordiei, pe care nuntașii uitaseră să o poftescă. Supărată din această pricină, zeița se hotărî să se răsbune; de aceea, apăru numai decăt în mijlocul oaspeților și aruncă pe masă un măr de aur pe care era scris: *Celei mai frumoase*. Toate zeițele ar fi dorit să aibă mărul, dar mai ales luno, Venus și Minerva, cele trei zeițe mai mari, începură discuția cui îi se cuvine acest măr și în cearta lor se duseră să intervină pe lângă marele Jupiter. Acesta nu voi să se pronunțe, ci însărcină pe Mercur să conducă pe cele trei zâne la un muritor care țără păținire să-și dea părerea ca arbitru. Acest om era un tânăr cioban, Paris, care, păștia oi în Phrygia, pe muntele Ida.

Paris, numit și Alexandru, era fiul lui Priam, regele Troiei. Înainte de a se naște Paris, mama sa Hecuba visă un vis ciudat, că adecă a dat naștere unei facle de care s'a aprins orașul întreg. Priam întrebând pe profeți să explice acest vis, ei îi răspunseră că copilul ce avea să se nască are să pricinuiască peirea patriei și că deci ar fi bine să-l expuie, după cum era obiceiul pe acele vremuri, să se prăpădească sau să fie mâncat de fiarele sălbătice. Hecuba însărcinează cu această treabă pe Agelaus, un cioban al casei regale, care expune pe copil pe o stâncă de pe muntele Ida din apropiere. După cinci zile, când Agelaus trecu din nou prin acel loc, găsi o ursoaică alăptând pe copil, întocmai după cum, câteva sute de ani mai târziu, o lupoaică avea să alăpteze pe copiii Romulus și Remus. Mirându-se de această scăpare minunată a lui Paris, Agelaus ia pe copil la sine și-l

crește la coliba sa din munte împreună cu fiul său propriu. Aici, fiul lui Priam se face mare și frumos fără să știe cineva de originea lui.

Mercur, însoțit de cele trei zeițe, sosește pe muntele Ida și dă de ciobanul Paris, păscând turmele regale. Fiecare din cele trei zeițe fac diferite făgădueli frumosului cioban ca să-i atribue mărul de aur. Junona îi făgăduiește bogăție și fericire, dându-i stăpânirea asupra Asiei întregi; Minerva înțelepciune

Eris

Pictură pe un vas antic

și glorie, iar Venus îi promite că-i va da în căsătorie pe cea mai frumoasă femeie din lume. Aceasta era Elena, soția regelui Menelau. Paris dă mărul zeiței Venus. Din pricina acestei judecăți avea să piară Troia, Iunona și Minerva fiind împotriva Troiei, iar Venus împotriva Grecilor cari aveau să vie cu războiu în contra Troienilor.

Iată cum ne descrie scriitorul grec Lucian judecata zeilor, într'unul din dialogurile sale satirice :

2. DIALOGUL ZEILOR

Jupiter, Mercur, Juno, Minerva, Venus și Paris

Jupiter. — Mercur, ține mărul ăsta, scoboară-te cu el în Phrygia, la fiul lui Priam care păzește boii pe muntele Ida, lângă Garganus, și spune-i: „Paris, Jupiter îți trimite poruncă, fiindcă ești un tânăr frumos și priceput în ale iubirii, să te pronunți care dintre aceste zeițe este cea mai frumoasă: cea care va ieși biruitoare să primească acest măr ca preț al concursului“. Haideți, zeițe, este vremea să plecați înaintea judecătorului vostru. Cât despre mine, eu mă recuz, fiindcă vă iubesc deopotrivă pe toate trei și fiindcă, dacă ar fi cu puțință, aș dori să vă văz pe toate trei învingătoare. Prevăz însă ce are să se întâmple: cel care va da prețul uneia din voi, va fi urgisit de celelalte două. Deci, fiind eu un judecător rău în această discuție dintre voi, vă trimit înaintea tânărului frigian, care este de origine regească, rudă cu Ganymede al nostru, astăzi un simplu cioban de munte și vrednic să se bucure de o frumoasă priveliște.

Venus. — Cât pentru mine, Jupiter, chiar dacă ne-ai da ca judecător pe Momus¹) eu aș merge înaintea ochilor lui cu toată încrederea: căci ce ar putea el să critice la mine? Dar trebuie ca judecătorul să fie și pe placul acestor cucoane.

Juno. — Nici noi nu ne temem, Venus, chiar dacă ar fi ales ca judecător Marte al tău²); noi primim însă pe acest Paris, oricine ar fi el.

Jupiter. — (adresându-se către Minerva) Asta e și părerea ta, fiică mea? Ce zici tu? Îți întoreci capul, ți-i rușine? Voi, fetele, roșiți în asemenea ocazii: te învoiești, cu toate acestea. Haideți deci; cari veți fi fost însă învinse să nu vă supărați pe judecător, să nu faceți nici un rău acestui ciobanaș; căci nu este cu puțință ca voi toate trei să fiți la fel de frumoase.

Mercur. — Să mergem deadreptul în Phrygia: am să vă arăt calea; urmați-mă repede; și curaj! Eu cunosc pe Paris; este un băiat draguț, iubitor și gata să curme curând astfel de discuții. Are să judece cu toată seriozitatea.

Venus. — Sunt încântată de aceasta și am mari speranțe,

1. Momus era zeul criticii și al satirii. El a criticat pe om ca făptură a lui Vulcan, fiindcă nu i-a lăsat în pept o găurice prin care să se poată vedea gândurile lui ascunse.

2. Alușie la iubirea nepermisă a Venerii cu Marte, prinși în flagrant delict și expuși la batjocura zeilor.

auzindu-vă vorbind de un judecător drept. Dar, (vorbind la o parte) este el însurat, ori are vr'o femeie?

Mercur. — Cred că are pe lângă sine o femeie din muntele Ida¹⁾, destul de atrăgătoare, însă cam dela țară și bădărană, de care, de altfel, nu pare prea legat. Dar de ce îmi faci tu aceste întrebări ?

Venus. — Așa numai, fără nici un gând ascuns.

Minerva. — Hai, Mercur, îți calci datoria de călăuz, stând de vorbă în taină cu aceasta.

Mercur. — Ba de loc, Minerva; nu fac nimic împotriva voastră. M'a întrebat dacă Paris e neînsurat.

Minerva. — De ce această întrebare indiscretă?

Mercur. — Nu știu nimic; mi-a spus că această idee i-a trăsnet prin cap și că mi-a făcut această întrebare fără nici un scop.

Minerva. — Ei bine, e neînsurat?

Mercur. — Nu cred.

Minerva. — Dar, îi place războiul, umblă el după glorie, ori e un simplu cioban ?

Mercur. — Cu siguranță nu pot să-ți spun nimic; îmi închipui însă că fiind tânăr ar putea să aibă astfel de însușiri și să vrea să fie întâiul în lupte.

Venus. — Vezi! Eu nu mă supăr, eu nu-ți fac imputări că vorbești la o parte cu ea. Venus nu e din cele care să se plângă de aceasta.

Mercur. — Imi punea cam aceleași întrebări ca și tine. De aceea, nu te supăra și să nu crezi că am părtinit-o mai mult decât pe tine, căci i-am răspuns cu aceeași sinceritate ca și ție.

Dar, iată că cu povestea noastră am ajuns departe de stele; aproape am ajuns în Phrygia. Zăresc chiar muntele Ida și întreg Garganus. Dacă nu mă înșel, uite și judecătorul nostru Paris!

Juno. — Unde-i ? eu nu-l văz.

Mercur. — Uită-te pe aci, Juno, la stânga; nu în vârful muntelui, ci pe coastă, unde se zărește o peșteră și o cireadă.

Juno. — Nu văz nici o cireadă.

Mercur. — Cum ? Nu vezi, în direcția degetului meu, niște juninci cari ies dintre stânci și un om care se scoboară în fugă, eu o măciucă în mână, ca să împiedice vitele să se împrăstie ?

Juno. — Acum văz, ăla-i Paris ?

1) Oenone, pe care Paris o răpise dela tatăl ei Cebrenus.

Mercur. — Chiar el. Dar, fiindcă suntem aproape de pământ, să mergem pe jos, dacă vreți, să nu-l speriem, oprindu-ne de odată înaintea lui.

Juno. — Ai dreptate, să facem precum spui. Și acum că ne-am scoborît pe pământ, tu Venus, ar trebui să ne arăți calea: căci eu crez că tu cunoști țara, fiindcă ai venit adeseori, cum se spune, să vizitezi pe Anchise¹⁾

Venus. — Nu-mi prea pasă, Juno, de glumele tale.

Mercur și cele trei zeițe

Pictură pe un vas antic

Mercur. — Am să vă arăt eu drumul: căci și eu am stat câtăva vreme pe muntele Ida, în timpul când Jupiter a fost cuprins de dragoste pentru tânărul său frigian Ganymedes și am venit adeseori pe aci să momesc pe copil; și, când tatăl meu s'a transformat în vultur, eu am sburat aproape de el și l-am ajutat să ridice pe băiat. A fost, dacă nu mă înșeală aducerea aminte, această stâncă de pe care l-a ridicat; ciobănașul nostru era ocupat să cânte cu flautul lângă cireada sa: Jupiter, abă-

1) Venus cu Anchise a avut de fiu pe Aeneas.

tându-se îndărătul lui, îl cuprinse ușor de brațele sale și apucând cu ciocul său panglica ce avea pe cap, ridică copilul care, tremurând întoarse capul să vadă pe răpitorul său; și eu adunai flautul pe care frica îl făcu să-l arunce pe pământ... Dar iată-ne lângă judecătorul nostru: trebuie să-i adresăm un cuvânt.

Bună ziua, păstorule.

Paris. — Bună ziua, tinere. Cine ești tu ? Ce te aduce la mine. Cine sunt aceste femei pe cari le aduci aci ? Ele nu sunt făcute să stea la munte, fiind atât de frumoase.

Mercur. — Astea nu sunt femei: este Juno, este Minerva, este Venus, pe cari le vezi, Paris! Și eu sunt Mercur pe care Jupiter mă trimite la tine. Dar de ce tremuri? de ce îngâlbe-nești? N'ai nici o teamă: n'o să ți se întâmple nimic rău; Jupiter vrea să fii judecătorul frumuseții lor, fiindcă așa spune el. Și tu ești frumos și priceput în ale iubirii; el te însărcinează cu hotărîrea acestei neînțelegeri: tu vei cunoaște prețul luptii, cetind ce e scris pe acest măr.

Paris. — Dă-mi să văz ce-i scris: „Celei mai frumoase“! Cum, stăpâne Mercur, pot eu, ca muritor de rând, om de la țară, să fiu judecătorul unui spectacol atât de minunat, și prea frumos pentru un păstor? O atare judecată e făcută pentru oameni delicați și formați cu obiceiurile orașelor. Cât pentru mine, eu de abia sunt în stare să judec dacă o capră sau o juncă este mai frumoasă decât alta.

Dar aceste trei zeițe sunt deopotrivă de frumoase și nu știu cum să-mi iau privirea de pe una să o arunc spre alta: 'unde s'a fixat prima aruncătură de ochiu, nu se mai poate despărți și rămâne aci și-i place ceea ce vede, apoi când trece în altă parte, găsește aceeași drăgălășenie și rămâne aci și se simte captivat de tot ce înconjoară: în sfârșit, frumusețea acestor zeițe străbate și cuprinde tot sufletul meu și regret că nu pot, ca Argus, să le privesc din toate părțile corpului meu. Imi pare că aș da o judecată dreaptă, dându-le la toate trei mărul. De altfel, una este sora și soția lui Jupiter, celelalte două sunt fiicele lui; în astfel de împrejurări cum nu o să fie grea de făcut judecata ?

Mercur. — Nu știu; dar nu e cu putință să înlături poruncile lui Jupiter.

Paris. — Cel puțin, Mercur, convinge pe aceste zeițe ca cele două ce vor fi învinse să nu-mi facă vr'un rău, și să n'aibă în vedere decât greșala ochilor mei.

Mercur. — La asta ele consimt: dar, iată, a sosit momentul de-a purcede la judecată.

Paris. — Să încercăm. Cum o să refuz? Cu toate acestea, vreau să știu de la început, dacă ele se învoesc să le examinez așa cum sunt, sau dacă trebuie să se desbrace, pentruca examenul să fie deplin.

Mercur. — Asta-i treaba judecătorului; dă ordinul care îți place.

Paris. — Care îmi place ? Imi place să le văz goale.

Mercur. — Desbrățați-vă zeițe: tu, examinează-le; eu, îmi întore capul.

Venus. — Foarte bine, Paris, am să fiu întâia să mă desbrace, pentruca să vezi că eu am nu numai brațele albe, că nu mă laud prea mult, când zic că am ochii mari, dar că sunt egal de frumoasă peste tot.

Minerva. — Paris, să nu se desbrace înainte de a-și fi lepădat centura; este un talisman cu care te ar putea ușor seduce: de altfel, n'ar trebui să vie așa de gătită, cu fața suleminită ca o curtisană, ci să-și arate frumusețea sa cu totul goală.

Paris. — Ele au dreptate în ceea ce privește centura, scoate-o.

Venus. — Ei bine! și tu Minervo, de ce nu-ți scoți casca, să ți se vadă cum ți-e capul? Tu îți agiți egreta că sperii pe judecătorul nostru. Ți-i teamă să nu-ți împute ochii tăi cei verzi, când îi va vedea fără casca cea teribilă?

Minerva. — Na, uite coiful dat le o parte.

Juno. — Haideți să ne desbrăcăm.

Paris. — O, Jupiter, zeu al minunilor! Ce spectacol! ce farmec, ce plăcere! ce frumoasă fecioară! și dincoace ce ținută de regină, ce strălucire maiestoașă și în adevăr vrednică de Jupiter! și din astă parte, ce privire dulce, ce surâs grațios și îspititor! Sunt în culmea fericirii! Și acum vă rog, am să vă apreciez pe fiecare în parte, căci în acest moment sunt cu totul nehotărît și nu știu unde să-mi fixez privirile, în toate părțile.

Venus. — Să ne supunem.

Juno. — Eu rămâiu și după ce mă vei fi examinat cu atențiune, îți va rămânea să cercetezi, dacă ești mulțumit de darurile cari vor plăti votul tău. În adevăr, Paris, dacă mă declari cea mai frumoasă, ai să fii stăpânul absolut peste toată Asia.

Judecata lui Paris

Paris. — Eu nu-mi vânz votul: acum retrage-te; mă voiu pronunța, după cum voiu crede mai drept.

Tu, Minerva, apropie-te.

Minerva. — Iată-mă, Paris, dacă tu mă declari cea mai frumoasă, tu nu vei ieși nici odată învins din luptă, ci vei fi totdeauna biruitor: voiu face din tine un erou, un cuceritor.

Paris. — Eu n'am trebuință, Minervo, nici de războiu, nici de lupte: pacea, tu c vezi, domnește în acest moment în Phrygia și în Lydia; regatul tatălui meu n'are dușmani de combătut. Cu toate acestea, fii fără frică; drepturile tale nu vor fi desconsiderate, deși eu nu trafic cu dreptatea. Poți să te îmbraci

Judecata lui Paris

După Flaxman

și să-ți pui casca pe cap: te-am văzut îndeajuns. Este rândul Venerii de a se apropia.

Venus. — Iată-mă, lângă tine. Examinează-mă cu atenție și cu deamănuntul, nu mă cerceta cu ușurință; ci oprește-te asupra fiecărei părți a corpului meu, și dacă vrei, fermecător tânăr, ascultă ceea ce am să-ți spun. De multă vreme, văzându-te așa de frumos, așa precum în Phrygia nu se găsește un al doilea, te aflu fericit de a avea atâtea grații; dar am să-ți fac reproșul de a nu părăsi acești munți și aceste stânci ca să mergi să trăiești în oraș, în loc de a lăsa să piară frumusețea ta într'un deșert. Ce aștepti tu dela aceste stânci? La ce servește frumusețea ta vacilor tale? Tu ar trebui să fi însurat, nu cu o femeie

bădărană și dela țară, ci cu o frumusețe a Greciei, din Argos, din Corinth sau din Sparta, ca Elena, tânără, frumoasă, asemenea ca mine și, mai presus de toate, iubitoare. Dacă te-ar fi văzut numai odată, sunt sigură că ar lăsa totul numai ca să fie a ta, să te urmeze și să nu te părăsească nici odată. Dar ai auzit, de sigur, vorbindu-se de ea!

Paris. — Nici odată, Venus; și aș asculta cu plăcere să-mi spui tot ce știi despre ea.

Venus. — E fiica Ledei, acea frumusețe la care a sburat Jupiter transformat în lebedă.

Paris. — Și cum e ?

Venus. — Albă, fiindcă o lebedă e tatăl ei, delicată, fiindcă a fost hrănită într'un ou, mai totdeauna goală, ca un atlet și exercitându-se la luptă, dar căutată de atâți pețitori că a cauzat un războiu, când Theseu a furat-o, încă mică de tot. De când a ajuns în floarea tinereții, toți prinții din Achaia au alergat să-i ceară mâna : a preferat pe Menelau, din rasa Pelopizilor, dar dacă vrei, eu am să aranjez ca ea să fie soția ta.

Paris. — Cum zici? O femeie măritată?

Venus. — Tu ești tânăr și simplu ca un sătean. Dar eu, știu ce am să fac pentru asta.

Paris. — Ce anume? Aș vrea să știu și eu.

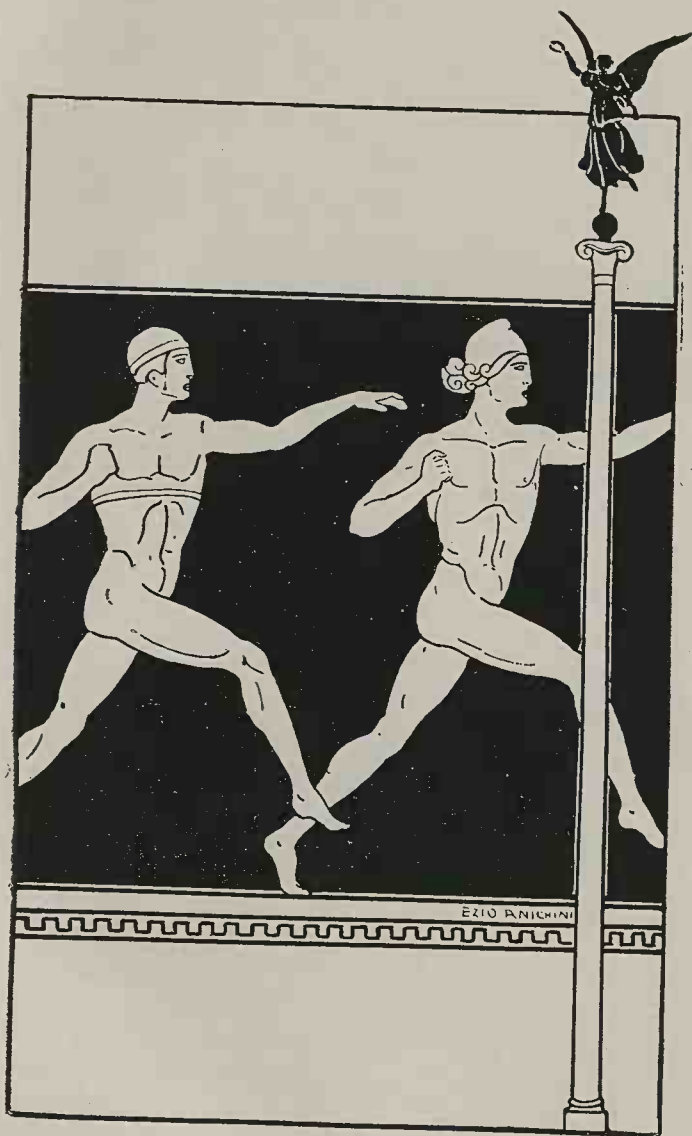
Venus. — Ai să părăsești țara sub pretext de a merge să vezi Grecia, apoi, după ce vei fi ajuns în Lacedaemon, Elena te va vedea. Apoi are să fie treaba mea să o fac să se îndrăgostească de tine și să fie gata să te urmeze.

Paris. — Nu pot crede că ea are să primească să-și părăsească hărbatul și să plece cu un barbar, cu un străin.

Venus. — Fii pe pace: eu am doi fii ademenitori, Dorința și Amorul; ți-i voi da să te însoțească în călătoria ta. Amorul, furișându-se în inima acestei femei, o va sili să te iubească; Dorința, răspândită pe toată persoana ta, te va face dorit și iubit. Eu însămi am să fiu lângă tine: voi ruga Grațiile să ne însoțească și cu toții împreună vom convinge pe Elena.

Paris. — Ce va urma din toate acestea, nu știu, Venus; dar, chiar acum, mă simt cu totul cuprins de Elena; nu știu de ce îmi pare că o văz, că mă îmbarc penru Grecia, că ajung la Sparta și că mă întorc cu iubita mea; tot regretul meu e că n'am întreprins aceasta mai de mult

Venus. — Nu trebuie să te aprinzi, Paris, înainte de a recompensa cu o judecată favorabilă pe cea care are să-ți fie de mijlocitoare și ajutătoare: e adevărat că eu figurez pe lângă tine

Paris învingător la jocurile din Troia

După L. Orvieto, *Lég. du monde grec*

cu un aer trimfător și că eu celebrez de odată și căsătoria ta și victoria mea. Stă în puterea ta să cumperi astăzi iubirea, frumusețea, căsătoria aceasta, cu un măr.

Paris. — Mă tem să nu mă uiți după judecată.

Venus. — Vrei dar să mă jur?

Paris. — Nu, dar promite-mi a doua oară.

Venus. — Îți făgăduesc să-ți dau pe Elena de soție, să o angajez să te urmeze și să se întoarcă cu tine la Ilion. Și eu am să fiu acolo să te ajut în întreprinderea ta.

Paris. — Și tu vei aduce pe Amor, Dorința și Grațiile?

Venus. — Fii pe pace și am să mai iau pe deasupra împreună cu ele, și Pofta și Hymenul

Paris. — Ei bine! în aceste condiții îți dau mărul: iată-l!

3. FUNDAREA TROIEI

Troia sau Ilium, cetate întărită, la intrarea în Hellespont, a fost fondată de regele Tros, după care și-a primit și numele. Tros avea trei fii, pe Ganymede, pe care Jupiter, din cauza frumuseții sale, l-a ridicat în ceriu, făcându-l paharnicul zeilor, pe Assaracus, tatăl lui Anchise, care a fost iubit de zeița Venus și din unirea căroră s'a născut Aenea, și pe Ilus care a zidit fortăreața Troiei, numită Ilion.

Fiul acestuia din urmă s'a numit Laomedon și era socotit ca adevăratul fondator al Troiei, căci el, cel dintâiu, a înconjurat cetatea cu un zid puternic. La zidirea cetății sale, Laomedon a fost ajutat de doi zei, de Neptun și Apollo (apa și soarele). Până la el, ori ce construcție se făcea fără ciment, punându-se piatră peste piatră: sunt așa numitele construcțiuni cyclopeene. Pentru ajutorul primit, Laomedon făgăduise celor doi zei o anumită plată, un salariu, pe care însă, după ce lucrarea a fost isprăvită, a refuzat să li-l plătească.

Această înșelăciune, o adevărată crimă față de niște zei, nu putea rămânea nepedepsită; de aceea, Neptun se răsbună asupra lui Laomedon și asupra țării lui, făcând să se reverse marea asupra câmpiilor Troiei și prăpădindu-i cu înnece toată țara. Neptun nu se mulțumi numai cu atât, ci ceru ca fiica lui Laomedon, frumoasa Hesiona, să fie expusă pe o stâncă spre a fi mâncată de un monstru marin.

Hercule care trecea tocmai pe acolo făgădui lui Laomedon

că va scăpa pe nenorocita lui fiică, dacă i-ar dăruia caii pe cari i-a primit de la Jupiter, cu prilejul ridicării lui Ganymede la ceriu. Făcându-se învoiala, Hereule a omorât monstrul și a li-

Hercule și Laomedon

După L. Orvieto, *Lég. du monde grec*

berat pe Hesiona, dar, când să-și primească răsplata, regele după obiceiul său, a refuzat și de astădată să-și țină cuvântul. Atunci Hercule furios asedia Troia, omorî pe Laomedon, iar pe Hesiona o dăruia prietenului său Telamon, din Salamina, care,

cel dintâiu, ca războinic, pătrunsese în cetate și al cărui fiu a fost vestitul Teucer, fratele lui Ajax. Eroul a lăsat Hesionei libertatea de a scăpa, după alegerea ei, pe unul din prizonierii troieni și ea alege pe fratele ei mai tânăr pe Podarces care ajunsese mai târziu rege al Troiei sub numele de Priam.

Priam, întorcându-se dela Salamina la Troia, a luat în căsătorie pe Hecuba cu care a avut o mulțime de copii. În total Priam a avut cincizeci de băieți și cincizeci de fete, dintre cari cei mai celebri sunt Hector și Paris, dintre băieți, și Cassandra și

Răpirea Elenei

După G. Commelin, *Myth. gr. et rom.*

Polyxena, dintre fete. Copiii lui Priam au fost crescuți și educați în palatul regal din Troia, în afară de Paris care, precum am văzut, a fost expus pe muntele Ida și crescut ca cioban și păstor de vite în casa lui Agelau.

În momentul când a rostit faimoasa sa judecată asupra frumuseții zeilor, Paris avea de soție pe nimfa Oenone, care fiind cuprinsă de iubire pentru ciobanul nostru, a părăsit muntele Ida și l-a luat în căsătorie. Fiind însă iubită nimfa altă dată și de zeul Apollo, acesta i-a dat darul proorocirii. Cunoscând deci tainele viitorului, Oenone a prevestit lui Paris nenorocirea familiei sale, și peirea patriei, dacă va lua pe Elena; bărbatul însă neîncrezător și socotind că prevestirea urită o face din gelozie, n'a ascultat de povața ce i s'a dat și un singur gând îl stăpâna, cum să fie mai degrabă recunoscut de Priam și apoi cum să răpească pe frumoasa Elena.

În vremea aceasta s'au anunțat la Troia mari serbări cu jocuri, iar ca premiu pentru învingător avea să fie un taur. Între

concurenți a apărut deodată și ciobanul Paris care, în luptă, i-a biruit pe toți. În numărul acestora erau mai mulți fiii ai lui Priam. Paris își desvăli atunci originea, arătând fașa regală în care fusese expus și pe care Agelau o păstrase și i-o dete acum. Mama sa Hecuba, uitându-și visul de altă dată, îl primește cu bucurie și-l duce în palat. Priam îl recunosc și el și în curând îl însărcină cu o misiune importantă în Grecia, pe lângă Telamon ; căci, după ce Hesiona, fiica lui Laomedon și sora lui Priam, a fost liberată de Hercule, acesta a dăruit-o, după cum am văzut mai sus, lui Telamon care a luat-o cu sine la Salamina, în Grecia. Priam vroia să aducă pe soru-sa înapoi, la Troia. Neizbutind Paris în însărcinarea sa, a profitat de ocazie ca să răpească, ca mijloc de represalii, pe Elena.

Elena era soția lui Menelau, regele Spartei, Paris condus de zeul Amor, pe când făcea o vizită la curtea lui Menelau, a răpit pe Elena și o duse cu sine la Troia, în lipsa bărbatului ei, care plecase tocmai atunci la Creta spre a primi o moștenire.

4. DECLARAREA RĂZBOIULUI TROIAN

Agamemnon și Menelau, fiii lui Atreu — de aceea numiți și Atrizi — după moartea tatălui lor, fură goniți din regatul părintesc și se refugiară la curtea regelui Tyndar din Sparta. Acesta avea două fete, pe Clytemnestra și pe Elena. Clytemnestra ia în căsătorie pe Agamemnon, Elena însă, care era cea mai frumoasă dintre toate fetele din aceea vreme, este pețită de toți prinții din Grecia. Dintre aceștia toți a fost ales Menelau. Înainte însă de a se fi făcut această alegere, Tyndar puse pe toți pețitorii să jure că vor respecta hotărîrea sa și că vor apăra din toate puterile lor drepturile aceluia care va avea de soție pe Elena.

Cu ajutorul lui Tyndar, Agamemnon izbutește să se facă rege în Mycene, iar după moartea lui Tyndar, ocupă și Menelau tronul socrului său din Sparta.

Menelau se găsea în Creta, când Paris, făcând o vizită la curtea regală din Sparta, profită de lipsa de acasă a regelui ca să răpească pe Elena. Și, de oare ce toți prinții și regii din Grecia juraseră că vor apăra pe bărbatul pe care îl va fi ales Elena, Menelau, cerându-le ajutor ca să răsbune această insultă, primiră cu toții propunerea de a declara războiul lui Paris și regatului

troian. Ca comandant suprem e proclamat într'un glas Agamemnon care trecea ca cel mai puternic dintre toți eroii de atunci.

Înainte însă de a porni cu războiul împotriva Troiei s'a trimis o solie care să reclame pe Elena. Solia a fost primită rău de re-

Centaurul Chiron lăudând pe Achille

După L. Orvieto, Lég. du monde grec et barb.

gele Priam, dându-i-se răspunsul că nici el n'a primit satisfacție, când a cerut pe sora sa Hesiona și că, de altfel, el consideră pe Elena ca o noră a sa legitimă. Supărați de acest răspuns, principii greci, într'o mare adunare, hotărâse să se răsbune și să nu se lase până nu vor cuceri Troia.

Cei mai de frunte dintre eroii greci, pe lângă Agamemnon, șeful suprem al armatelor, și pe lângă Menelau, bărbatul ofensat,

erau cei doi Ajax, Diomede, Idomeneu, Nestor, Philoctet, Prote-silau, Palamede și alții. Dintre ei lipsiau la început Ulysse (sau Odysseu) și Achille.

Palamede, unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Menelau, și-a luat asuprași însărcinarea să hotărască pe Ulysse să ia și el parte la războiu, căci acest rege din Ithaca, fiind însurat de curând cu tânăra sa soție Penelopa, nu voia să o părăsească pentru o expedițiune atât de departe și care avea să țină așa de îndelungată vreme. De aceea, căuta el fel de fel de motive și pretexte, numai și numai ca să amâne plecarea. În cele din urmă, s'a gândit să facă pe nebulul.

Când a venit la el Palamede, l'a găsit în insula Ithaca, arând nisip pe marginea mării și semănând în brazde sare. Ca să se convingă dacă e în adevăr nebul și că nu se preface numai, Palamede a luat pe micul Telemach, fiul lui Ulysse, și l-a pus în mijlocul brazdei. Ulysse ca să nu atingă pe fiul său, a ridicat ferul plugului și prin aceasta s'a dat de gol, arătând că nebulia sa este prefăcută. Trebuind deci să meargă la războiu, fiind desvălit prin iscusința lui Palamede, acesta din urmă a avut să îndure din partea lui Ulysse toate prigonirile și toate mizeriile și în cele din urmă, fără de nici o vină chiar pedeapsa cu moarte.

5. ACHILLE

Din căsătoria regelui Peleu cu nimfa Thetis s'a născut un fiu numit Achille, care a ajuns mai târziu, în războiul troian, cel mai mare erou al Grecilor. Fiind născut dintr'un om muritor și dintr'c zeiță, copilul Achille avea să fie jumătate muritor și jumătate nemuritor. Mama sa Thetis însă, pentru ca să-i dea o nemurire desăvârșită, pentru ca adevărat să stârpească toată partea muritoare din fiul ei, fără știrea lui Peleu, în timpul nopții, îl bagă în foc, pentru ca să arză din el ori ce germen, ori ce sămânță de stricăciune pământească, iar dimineața îl parfumează cu ambrozie divină. Operațiunea aceasta o făcea zeița în fiecare noapte și faptul a rămas multă vreme necunoscut bărbatului ei. Într'una din nopți însă, deșteptându-se din somn Peleu, și surprinzându-și soția, pe când ținea pe copilul deasupra flăcărilor, îngrozit de această priveliște, scoate un strigăt de spaimă. Atunci zeița, fiind zădărnicită în lucrarea ei, își părăsește bărbatul și supărată că n'a putut să dea copilului ei nemurirea se scoboară

Ulysse și fiul său pe brazdă

După L. Orvieto, *Lég. du monde grec*

pentru totdeauna în fundul Oceanului, la surorile sale Nereide. Copilul, pe care mama sa îl ținea cu mâna de călcâiu pecând îl frigea pe foc, a devenit totuși invulnerabil, neputându-l răni nici o armă, afară de călcâiu, singurul loc unde, nimerindu-l vr'o săgeată, ar fi putut căpăta rană mortală. Achille, părăsit de mamă, a rămas pe viitor numai în grija tatălui său.

— După altă tradiție se spune că Thetis a scufundat pe Achille, ținându-l de călcâiu, în apa Styxului.

Creșterea și educația lui Achille a fost incredințată centaurului Chiron, care l-a hrănit cu măduvă de mistreț și de urs și cu măruntae de leu. Chiron, fiind un învățat și un înțelept, l-a deprins pe Achille cu mânuirea armelor și cu arta vânatului și mai presus de toate l-a învățat să cunoască și să practice virtuțile.

Era băiat de nouă ani, când bătrânul Calchas, marele preot și profet al Grecilor, a prezis că Troia, împotriva căreia aveau să pornească toate popoarele din Grecia, nu va putea fi cucerită fără ajutorul lui Achille. La această veste, mama sa Thetis e cuprinsă de groază în fundul mării, căci știe bine că odată cu gloria pe care avea să și-o câștige în lupte, avea, în același timp, să treacă prin moarte la nemurire. Singura ei dorință era acum ca să amâne cât mai mult și pentru o vreme cât mai târzie strălucirea în războiu a fiului ei.

De aceea, dă fuga și vine pe pământ, îmbracă pe Achille în haine de femeie și-l duce la curtea lui Lycomedes, regele insulei Seyros. Aci îl încredințează buneivoinței regelui spre a-l crește, tănuind de toată lumea, împreună cu fetele lui.

Nimenea nu știe, unde se găsește ascuns eroul, fără de care Troia nu putea fi cucerită. Se trimeseră stafete în toate părțile, Achille însă nu putu fi găsit. Atunci Grecii cari nu se încumetau să plece la războiu fără fiul lui Peleu, însărcinează pe iscusitul Ulysse ca să-l caute. Acesta, după ce a colindat toate țările, ajunge în sfârșit, la îndemnul profetului Calchas, și la curtea regelui Lycomedes. Travestindu-se ca negustor ambulant, Ulysse și-a desfăcut mica sa prăvălie, înaintea fetelor regelui, expunându-și marfa sa, formată din tot felul de podoabe: mătăsuri, giuvaericele, obiecte de lux etc. Fetele se uitau cu admirație la marfă. o luau în mâini și o încercau, minunându-se de așa frumoase și nestimate podoabe. Intre ele era și o sabie pe care Ulysse întradins o ascunsese, punând-o mai la o parte, dar totuși așa fel ca să fie zărită. Cum a văzut-o Achille, o ia în mână și o încege. Prin aceasta și-a trădat sexul. Dar de odată, în clipa aceea,

după un ordin dat într'ascuns de Ulysse, o goarnă începe să răsunе în curtea palatului și zăngănit de arme să se auză din toate părțile. Atunci, Achille prinde armele ce-i ies în cale puse înapoi de șiretul Ulysse, și iese în curte. Astfel eroul fiind recunoscut, făgăduiește Grecilor tot sprijinul său, plecând la războiu chiar atunci împreună cu ei.

Mama sa Thetis, însă, veni la el cu lacrimile în ochi și-i aduse armele pe cari îi le făurise zeul Vulcan, și-i prezise, în același timp, că va trăi cu atât mai mult, cu cât mai mică îi va fi gloria de ostaș, dar că, odată în culmea strălucirii sale militare, îi se va stinge și vieața. Achille preferă să aibă o vieață scurtă și glorioasă, decât una lungă și obscură.

Astfel se hotărăște Achille să plece la războiu. Cu sine ia, în afară de soldații săi Myrmidoni, și pe doi prieteni, pe Phoenix care îl învățase din copilărie, la curtea tatălui său Peleu, arta războiului și i-a servit în toate ca mentor și povățuitor și pe Patroclu, fiul regelui din Locris, care în urma unui exil de bună voie, venise la curtea lui Peleu și se împrietenise atât de mult cu Achille că trăiau inseparabili, într'o amiciție rămasă proverbială.

6. IPHIGENIA

După ce Grecii făcură toate pregătirile de războiu, se strâng într'o zi anumită în portul *Aulis*, pe țărmul Boeotiei, din fața Euboeei. Ca la o sută de mii de bărbați, strânși de pe la diferitele popoare grecești, se adunară gata să se imbarce în 1186 corăbii și să pornească spre Troia. De conducător aveau pe Agamemnon, regele Argolidei.

Aci, la *Aulis*, pe când cetele de Argivi — căci mai ales sub acest nume erau cunoscuți Grecii pe atunci, pe lângă numele de Achei sau Danai, (numele de Elini li s'a dat mai târziu) — se găseau strânse sub un platan înalt și aduceau zeilor, la nenumărate altare, jertfe de vite mari pentru reușita războiului, deodată li se arată o minune neașteptată care umple de groază pe cei de față.

Un șarpe cât un balaur, cu spatele roșu ca sângele, iese de sub un altar pe care se făcea jertfa și se urcă în platan, până în vârful lui. Acolo, pe cea mai înaltă cracă, se găsea un cuib cu opt pui de vrăbie, nouă împreună cu mama lor. Pe aceștia șarpele,

înșfăcându-i în gura sa, îi înghiți unul câte unul, cu toate vaelele și protestările neputincioase ale mamei lor. Apoi, cu o mișcare, repede ca fulgerul, prinse cu gura și pe mama lor care se văicărea pe o rămurică din apropiere și o înghiți și pe ea. În urmă, prin puterea lui Jupiter, șarpele se preface deodată în stan de piatră, spre marea uimire a tuturor celor cari priveau acest spectacol atât de neașteptat.

Atunci profetul Calchas care era de față tâlmăci această arătare prin vorbele următoare: „După cum acest șarpe a mâncat puii din cuib, împreună cu mama lor, tot astfel noi vom cuprinde și vom dărâma Troia; nouă ani însă va trebui să luptăm, precum el a înghițit nouă păsări și numai în anul al zecelea vom cuceri puternica cetate“.

Tâlmăcirea făcută de profetul Calchas a fost primită cu adânci suspine de întreaga armată.

Iată cum ne descrie poetul Homer întâmplarea minunată din portul Aulis :

Parcă-i dăunăzi, când vasele noastre s'au strâns în Aulida,
 Nenorocire să-i ducă lui Priam și celor din Troia.
 Noi împrejur la un șipot jertfiam pe altarele sfinte
 Zeilor jertfe depline de boi, sub platanul
 Mândru, de unde curgea din izvor așa limpede apă.
 Groaznic atunci o minune, balaur cu spetele roșii
 Ochilor noștri s'arată, sfetit de olimpioul Zevs.
 El din altar, de desupt, fășnind, s'a urcat în platanul,
 Unde pe ramura cea mai de sus, tremurând pe sub frunze
 Stau pitulate în cuib piscuind vrăbiuțe plâpânde ;
 Opt erau toate, cu mama lor nouă. Și puii
 El i-a înghițit, pe când ei țiuiau sărăcuții a jale.
 Muma târcoale pe-acolo dedea și-și bocia pușorii,
 Dar s'a rotit el atunci și de-o aripă a prins și pe dânsa.
 După ce fiara înghițit-a și puii și vrabia, zeul,
 Care pe ea o sfetise, făcu o minune.
 O prefăcu doar în stană de piatră născutul din Cronos
 Noi am rămas buimăciți la asta privind cu mirare.
 Astfel de strașnice semne curmară jertfirile noastre.
 Calhas atunci tâlcuind ale zeilor gânduri ne zice :
 Ce stați așa uluiți, o Aheilor ? Zeus, izvorul
 Înțelepciunii, ne-a dat o năprasnică veste
 Despre o faptă târzie urmată de-o veșnică slovă.
 Toomai oum fiara înghițit-a o vrabie și pușorii
 Opt păsărele golașe, împreună cu vrabia mamă,
 Astfel în vremuri atâtea și noi vom tot duce războiul,
 Iar în al zecelea an cuceri-vom întinsa cetate.
 Asta fu vorba lui Calhas, și iată 'mplinitu-s'au toate.

Stați dar cu toți, Aheilor voi cei făloși de pulpare
Până ce noi să cuprindem orașul măreț al lui Priam. 1)

Plecarea corăbiilor din portul Aulis a fost împedicată multă vreme. Niște vânturi potrivnice nu lăsau vasele să poată porni. Pricina era însăși zeița Diana care se supăraseră pe Agamemnon, fiindcă acesta la o vânătoare în Aulis i-a ucis o căprioară consacrată ei și, pe lângă aceasta, a avut îndrăzneala să se fălească că el poate să nimerească cu săgeata mai bine chiar decât Diana.

Intârzierea însă prea mare a armatelor în port și îngrămădirea unei mulțimi atât de mari a făcut să se nască boale printre soldați cari muriau cu duimul și o mișcare și o neliniște a lor care amenința cu revolta începu să se producă în armată. Atunci Calchas vesti în public că Agamemnon trebuie să împace supărarea Dianei și să jertfească pe altarul zeiței ceea ce avea el mai frumos, pe fiica lui, pe Iphigenia.

Auzind aceasta Agamemnon, e cuprins de o nespușă groază. El nu putea să se învoiască la acest sacrificiu și mai bine vrea să renunțe la întreaga expedițiune și la orice glorie de cât să moară scumpa sa fiică. De aceea, și trimise el pe pristavul său Talthybios ca să dea drumul armatelor și să le trimeată acasă.

Atunci între el și fratele său Menelau se iscă o ceartă grozavă. Totuși, după lungi discuții, fu convins în cele din urmă Agamemnon ca să trimeată soției sale la Mycene o scrisoare prin care să o roage să-i trimeată pe Iphigenia în lagăr, sub pretextul că avea să o logodească cu Achille, căci acesta n'ar voi să plece din Aulis mai înainte de a se fi asigurat de această căsătorie.

Totuși, Agamemnon s'a căit în curând de această hotărîre a sa și în aceeași noapte, a scris o a doua scrisoare pe care a încredințat-o într'ascuns unui vechiu și credincios sclav al său și prin care îi spunea Clytemnestrei, soției sale, să nu-i mai trimeată pe Iphigenia, de oare ce Achille a amânat pentru mai târziu căsătoria sa. Menelau însă, care cunoștea sufletul schimbăcios al fratelui său, îndată ce a plecat primul sclav, a înconjurat corutul lui Agamemnon cu paznici și, când sclavul al doilea a voit să iasă din lagăr, a pus mâna pe el și i-a luat scrisoarea. Cunoșcând cele cuprinse în ea, Menelau supărat se duce din nou la Agamemnon cu care a avut o discuție violentă, acuzându-l de trădare. Planul de a veni Iphigenia a rămas totuși în picioare.

1) Homer, *Iliada*, II 303, trad. G. Murnu. După aceeași traducere sunt toate citatele noastre din Homer.

Iată cum ne descrie poetul Euripide discuția dintre Agamemnon și Menelau :

Agamemnon. — Prea te așteți iscusit, Menelau. E o adevărată nenorocire gura pusă pe ceartă.

Menelau. — Nimic nu este mai urît, decât un suflet nehotărît, iar pentru prieteni nimic mai nesigur. Ascultă-mă, vreau să te conving. Nu te supăra că am să-ți spun numai adevărul și am să-ți-l spun destul de respicat. Ți-aduci tu aminte de vremea când căutai să fii ales de conducătorul Grecilor împotriva Troienilor, când te prefăceai că nu umbli după această cinste, dar în sufletul tău ardeai de dorința de a ajunge la ea? Ce modest și umilit păreai atunci! Intindeai mâna ta tuturor; ușa îți era deschisă la ori cine voia să intre. Tutoarea, chiar și acela care nu doriau, le dedeai prilejul de a-ți adresa un cuvânt: pe astfel de căi umbrai să ajungi la o demnitate pe care o doriau cu toții, dar pentru care tu erai ahtiat. În cele din urmă ai fost ales comandant: îndată ai devenit un alt om. Amicilor tăi de ieri nu le mai așteți aceeași prietenie.

Nimeni nu se mai poate apropia de tine: te închizi în casă și numai arareori te mai așteți în lume. Un om cinstit, când ajunge într'o situație înaltă, nu trebuie să-și schimbe astfel purtarea; ba, dim potrivă, tocmai atunci se cade să rămână credincios prietenilor săi, fiindcă poate să le folosească în situația în care se află. Aceasta este întâia imputare ce ți-o fac și în această privință te găsesse vinovat. — Ajungi mai târziu în Aulis. Oștirile grecești sunt neputincioase, căci zeii pedepsind îngânfarea ta ne refuză vântul favorabil. Mulțimile cer concedierea flotei, pierzându-și vremea în Aulis. Ce mutră nenorocită făceai la gândul că nu vei mai comanda celor peste o mie de corăbii care aveau să umple de armele noastre palatul lui Priam! Și mă chemai în ajutorul tău: Ce-i de făcut? Îmi ziceai. Cum o să ies din această încercătură?

Să perd comandamentul și nădejdea unei strălucite glorii?
— Atunci Calchas vestește, înaintea altarului, că trebuie să sacrifici pe fiica ta zeiței Diana, că numai astfel se va deschide Grecilor marea: te-ai bucurat, erai fericit să făgăduiești acest sacrificiu și, de bună voia ta — nu poți spune că te-a silit cineva — ai trimis vorbă soției tale, să vină aci copila ta, sub pretextul de a o căsători cu Achille. În urmă îți schimbi părerea; ești surprins scriind o altă scrisoare în care te declarai ucigașul fiicei tale.

Dar, aceluiași ceriu i-ai făgăduit și sacrificarea ei! Așa se

întâmplă cu cei mai mulți oameni, când ajung la putere; caută să o câștige pe toate căile și prin toate mijloacele, iar, când o au în mână, cad ca niște nenorociți, fie din prostia poporului pe care îl conduc, fie din neputința lor de a governa mulțimile. Cât pentru mine, eu deplâng soarta nenorocită a Greciei. Voia să facă un războiu care avea să-i aducă o mare glorie: acum însă va trebui să lase nepedepsiți pe acești barbari, și să se facă de răs din cauza ta și a fiicei tale. Nici odată eu n'aș încredința unui om, fiindcă e bogat și puternic, cârmuirea unei țări sau conducerea unei armate. Pentru un șef de stat e nevoie de bun simț și acest rol ori ce om poate să-l îndeplinească, dacă este deștept.

Agamemnon. — La rândul meu, și eu, Menelau, am să-ți fac imputările mele, dar pe scurt și fără să-ți arunc priviri dușmănoase sau să depășesc măsura, căci îmi ești frate: un om cinstit trebuie să fie cumpătat în toate. De ce te uiți așa încrunțat? Cine te-a supărat? Ce vrei tu? Fără îndoială, o soție cinstită. Ei bine, nu stă în puterea mea să ți-o dau: de ce n'ai știut să conduci mai bine pe cea pe care ai avut-o? Trebuie să port eu vina greșalelor tale, eu, care n'am nimic să-mi imput? Te supără poate dorința mea, de a ajunge la glorie? Sunt eu un nebun, fiindcă am revenit asupra unei hotărâri nenorocite, ca să apuc pe o cale mai bună? Sau nebun ești tu însuși care ai pierdut o femeie necredincioasă și care acum vrei să ți-o capeți înapoi, măcar că zeii ți-au făcut un bine, scăpându-te de ea? Pețitorii ei de odinioară au făcut o mare greșală când, spre a dobândi pe această femeie, au jurat tot ceea ce a vrut tatăl ei Tyndar. Dar, Speranța este o zeiță, pe cât mi se pare mie; ea, zeița i-a hotărât să facă acest jurământ, mai mult decât tine și puterea ta! Ia-ți-i cu tine, fă războiul cu ei: ei, în nebunia lor, sunt gata la aceasta. Dar, nu uita că zeii nu sunt orbi: ei cunosc jurămintele făcute de silă și pe cari nu suntem obligați să le ținem. Nu, eu n'am să-mi ucid copiii. N'are să se spună într'o zi că tu ți-ai văzut împlinindu-ți-se visul, în contra oricărei dreptăți, prin pedepsirea unei soții nevrednice; în vreme ce eu să mă prăpădesc în lacrimi, ziua și noaptea, pentru că am călcat legile omenesci și dumnezeiești, omorându-mi propriul meu copil. Iată, în puține cuvinte, clare și hotărâte, ceea ce voiam să-ți spun. Dacă nu-ți vii în minți, eu voi ști ce am să fac.

Pe când cei doi frați se sfădiau și-și aduceau unul altuia învinuiri și imputări, se vestește deodată sosirea Clytemnestrei,

împreună cu fiică sa Iphigenia și cu micul Oreste. Obosiți de cale lungă, poposesc lângă un izvor, afară din lagăr ; deshământând caii, le dă drumul să paseze în erbă verde și trimit știri lui Agamemnon că au sosit.

Vestea aceasta pune pe Agamemnon într'o mare încurcătură și-l aruncă într'o mare disperare. Cum să dea ochii cu soția sa, cum să-i descopere adevărata cauză a chemării lor la Aulis ? Chemase prin scrisoare pe fiica sa să o mărite cu Achille și acum să fie ucigașul ei !

Iată cum descrie poetul Euripide prima întâlnire la Aulis a lui Agamemnon cu Iphigenia :

Iphigenia. — Ce fericită mă simt, dragă tată, că după un timp așa de lung, te văz din nou.

Agamemnon. — Și eu, fiica ma ; de așisderea mă simt fericit că te văz din nou.

Iphigenia. — Te salut ! Bine ai făcut, tată, că m'ai chemat la tine.

Agamemnon. — Nu știi, draga mea, de am făcut bine, ori de am făcut rău.

Iphigenia. — Mă revezi cu plăcere ; și totuși ce îngrijorat te uiți la mine.

Agamemnon. — Multe griji are un rege, un comandant de armată.

Iphigenia. — Deocamdată gândește-te la mine și lasă la o parte alte gânduri.

Agamemnon. — La tine mă gândesc, numai la tine singură, în această clipă, nu aiurea.

Iphigenia. — Descrețește-ți dar fruntea : vezi-mă cu toată dragostea.

Agamemnon. — Uite, mă bucur, pe cât pot să mă bucur de vederea ta, dragă copilă.

Iphigenia. — Cu toate astea, ai în ochii tăi lacrimi.

Agamemnon. — Fiindecă o lungă despărțire ne așteaptă.

Iphigenia. — Nu știi, prea scumpe tată, ce vrei să spui, deși știi ce vrei să spui.

Agamemnon. — Cu cât grăești mai cuminte cu atât mai mult mă înduioșezi.

Iphigenia. — Ei bine, am să-ți spun glume pentru ca să te fac vesel.

Agamemnon. — Vai, n'am putere să tac. Ei bine fiica mea,...

Iphigenia. — Rămâi acasă, tată, lângă copiii tăi.

Agamemnon. — Aș voi-o; voința însă nu stă în puterea mea și aceasta mă face să sufăr.

Iphigenia — Piară luptele și necazurile pe cari ni le face Menelau.

Agamemnon. — Mai întâi vor pieri alții și acesta mă omoară.

Iphigenia. — Ce mult ai stat departe de noi aci, în portul Aulis!

Agamemnon. — O piedică mă ține pe loc și nu mă lasă să pornesc cu armatele.

Iphigegnia. — Unde se spune că locuiesc Phrygienii, tată?

Agamemnon. — Unde n'ar fi trebuit să locuiască niciodată Paris, fiul lui Priam.

Iphigenia. — Pleci așa dară pentru o lungă călătorie, tată, părăsindu-ne aci.

Agamemnon. — Și tu, fiica mea, și tu ai să faci, ca și tatăl tău.

Iphigenia. — Ah, dacă ți-ar fi îngăduit să mă iai cu tine și mie să te însoțesc.

Agamemnon. — Și tu ai să faci o călătorie acolo, de unde îți vei aduce aminte de tatăl tău.

Iphigenia. — Voiu pleca împreună cu mama sau voiu face drumul singură?

Agamemnon. — Singură, și fără tatăl tău și fără mama ta.

Iphigenia. — Vrei poate, tată, să mă așezi într'o altă familie?

Agamemnon. — Să lăsăm asta; fetele nu trebuie să știe astfel de lucruri.

Iphigenia. — Caută să te întorci repede, tată, din țara Phrygienilor, după ce-i vei fi biruit.

Agamemnon. — Am mai întâi să îndeplinesc un sacrificiu aici.

Iphigenia. — Dar îngăduie-ne să privim și noi, alături de tine, dacă ne este permis.

Agamemnon. — Vei vedea tot; tu vei sta lângă apa de purificare.

Iphigenia. — Vom face, tată, vr'un cor împrejurul altarului?

Agamemnon. — Ce fericită ești tu care nu știi nimica! Dar intră în cortul meu și dă-mi mai întâiu o sărutare, ori cât de amară ar fi, dă-mi mâna ta, fiindcă așa de mult ai să fii departe de tatăl tău... Mă opresc de a vorbi, căci desmerdându-te simt cum ochii mi se udă de lacrimi. Pleacă deci.

Rămânând Agamemnon numai cu soția sa Clytemnestra, îi explică lacrimile sale prin aceea că fiica lor, căsătorindu-se cu Achille, el avea să fie separat de ea pentru multă vreme. În

timpul acesta sosește și Achille care nu înțelegea nimic din cele ce se vorbea de nunta sa și numai mai târziu și-a dat seama de apucătura lui Agamemnon.

7. RUGAREA IPHIGENIEI.

După ce s'a dat pe față scopul chemării Iphigeniei la Aulis, Clytemnestra încarcă pe Agamemnon de ocări, iar fiica sa, aruncându-se la picioarele tatălui, îl roagă să nu o omoare, sacrificând-o pe altarul Dianei :

„Dacă așa avea, dragă tată, glasul dulce al lui Orpheu, pentru ca prin cântec să pot înmuia inimile, să pot mișca pietrile, să pot îmblânzi pe acei pe cari așa voi, la aceste cântece așa alerga acum. Dar, deocamdată, toată puterea mea stă în lacrimi. Acestea ți le aduc, căci atâta pot. Pun la picioarele tale ca rugăciune, corpul meu însuși, pe care aceasta l-a născut pentru tine. Nu mă face să mor înainte de vreme : lumina vieții este așa de dulce; nu mă trimite în întunericul pământului. Eu sunt cea dintâi ființă care ți-am zis tată, pe care o ai numit fiică ; cea dintâi care, apropiindu-mi trupul de genunchii tăi, ți-am dat desmierdări și mi-ai dat desmierdări. Atunci îmi spuneai : „O să trăesc eu să te văz, scumpă fetiță, trăind fericită și înflorind la căminul unui bărbat vrednic de mine“ ? Iar eu, atârnându-mă de gâtul tău, alipindu-mă de obrajii tăi pe cari mâna mea îi mai atinge și acum, îți ziceam : „Ce voiu putea face pentru tine ? Putea-voiu să-ți dau, dragă tată, la bătrânețe, o dulce ospitalitate în casa mea, răsplătind nezasurile tale și îngrijirile tale, ce-mi dai din copilărie“ ? Am păstrat amintirea acestor cuvinte ; iar tu, tu le ai uitat, tu vrei ca acum să mor. O, nu, te conjur, pe bunicul Pelops, pe tatăl tău Atreu, pe această mamă care m'a născut, în dureri și care penru a două oară suferă acum pentru mine aceleași chinuri. Ce am eu cu iubirea lui Paris și a Elenei ? Și, dacă Paris a venit în Grecia, trebuie eu, dragă tată să mor ? In-țoarce-ți ochii spre mine, aruncă-mi o privire dulce și dă-mi o sărutare, pentru ca murind să duc cu mine cel puțin această amintire de tine, dacă rugămintile mele nu te pot înduioșa. Iar tu frățiorul meu, tu nu ești decât un sprijin slab penru cei cari te iubesc; plângi cel puțin cu mine și imploră și tu pe tata să nu facă să moară sora ta; și copiii au un sentiment oare care de nenorocirile noastre. Uite, tată, cum te roagă el, măcar că nu

poate să vorbească ! Cruță-mă, aibi milă de viața mea ! Te implorăm noi amândoi, pe acești obraji pe cari îi atingem, el, băiat mititel, eu fată mare. In sfârșit, rugăciunea mea fierbinte este: lumina vieții e dulce, cei morți nu simțesc nimic. E nebun cine dorește moartea ! Mai bine o viață plină de suferințe, decât o moarte plină de glorie“.

Agamemnon cu lacrimile în ochi îi răspunde :

„Știu, când trebuie să am milă și știu de asemenea, când nu trebuie să am. Eu îmi iubesc copiii ; altfel aș fi un tată denaturat. E grozav pentru mine, femeie, — zice adresându-se soției sale Clytemnestra — să consimt la acest sacrificiu; e de asemenea grozav să nu consimt. Ce să fac? Vezi această armată, cât de mare este, vezi pe toți acești Greci înarmați până în dinți, cari, dacă nu te sacrific, cum îmi poruncește oracolul lui Calchas, nu vor putea să meargă împotriva fortăreții Iliului, nici să dărîme zidurile strălucite ale Troiei. O nebunie întreagă a cuprins armata greacă de a pleca cât mai degrabă cu corăbiile spre țara Barbarilor spre a pune capăt răpirilor de femei din Grecia. Ei vor omorî pe fiicele mele rămase la Argos, ei vă vor omorî pe voi amândoi și pe mine însumi, dacă nu mă voiu supune ordinului sfânt al zeiței. Nu, copila mea, nu este Menelau care îmi dă porunci acum, nu e voința lui pe care trebuie să o ascult, ci este a Greciei întregi, căreia, vrând nevrând, trebuie să te sacrific. Impotriva acestei porunci a Greciei nu mă pot opune. Intru cât atârnă, draga mea, de tine și de mine, trebuie să liberăm Grecia ; trebuie ca Grecii să nu mai lase ca femeile lor să fie răpite de Barbari“.

Armata întreagă cerând cu stăruință sacrificarea Iphigeniei și Achille declarând că-și pune capăt zilelor singur, dacă nu o va putea apăra, fecioara se hotărăște să moară pentru patrie, adresând părinților ei următoarele cuvinte :

„Ascultați-mă, ascultă-mă, mamă: căci văz că te superi de geaba pe bărbatul tău. De ce să mai încercăm cu îndărătnicie un lucru care nu mai este cu puțință ? Trebuie să mulțumim acestui Achille pentru devotamentul său dar în același timp, bagă de seamă să nu ridicăm împotriva noastră toată armata, fără nici un folos pentru noi și să aduci și vr'o nenorocire acestui om. De aceea, ascultă-mă, mamă, la ce hotărîre m'am oprit: Sunt gata să mor: vreau însă ca această moarte să fie însoțită de glorie; vreau să gonesc din inima mea orice lașitate. Astăzi sunt îndreptați asupra mea ochii Greciei întregi: atârnă numai de mine ca flota grecească să plece, ca Troia să fie distrusă, ca barbarii să respecte pe viitor femeile Grecilor, ca de aici înainte să nu mai

Sacrificarea Iphigeniei

După H. Aubert. Lég. myth.

îndrăznească să le răpească din Elada, după ce vor fi ispășit păcatul pentru răpirea Elenei și pentru crima lui Paris. Toate acestea le voiu răscumpăra prin moartea mea, iar liberarea Greciei va fi gloria mea vecinică. Dar, nici nu se cade să țin atâta la viața mea proprie. Tu m'ai născut pentru toți Grecii, nu numai pentru tine. Și, în vreme ce mii de oameni cu vâslele în mâini sunt gata să răsbune ocara adusă patriei, sunt gata să lupte împotriva dușmanilor și să moară pentru Grecia, viața unei singure femei are să fie pedică? Ar fi asta pe drept? Dar, mai este încă ceva. Nu se cade ca acest om — Achille — să intre în neînțelegere, pentru o femeie, cu Grecia întreagă, sau să se sinucidă: viața unui singur bărbat este mai de preț decât viața a o mie de femei. Și dacă Diana cere sângele meu, o să mă împotrivesc voinței unei zeițe, eu o biată muritoare? Nu, asta e cu neputință. Imi dau deci viața pentru Grecia. „*Sacrificați-mă, distrugeți Troia!* iată ce va aminti în veci numele meu de Iphigenia; iată copiii mei, iată căsătoria mea, iată gloria mea. Se cuvine, dragă mamă, ca Grecii să stăpânească peste Barbari, iar nu Barbarii peste Greci: căci aceștia sunt născuți ca să fie sclavi, Grecii însă liberi”.

În clipa în care Iphigenia avea să primească lovitura fatală dispăre deodată și în locul ei Diana pune sub cuțitul preotului o căprioară. Toți cei de față sunt încredințați că Iphigenia a fost ridicată în ceriu și dusă să locuiască printre zei. Ea însă a fost dusă departe, pe țărmul Scythiei, pentru ca să servească acolo ca preoteasă a Dianei din Taurida (la Cherson, în Crimeea).

8. LUPTELE HOMERICE DE LA TROIA

Pornind corăbiile grecești din portul Aulis, ajunseră, cu vântul prielnic trimis de zeița Diana, la insula Chryse, de lângă Lemnos. Aci făcură un popas gloatele, debarcând pe uscat, pentru ca să caute altarul nimfei Chryse, la care să aducă jertfă; căci, după un oracol al zeului Apollo, Troia nu putea fi cucerită înainte de a se fi făcut sacrificii pe altarul acelei nimfe. Altarul acesta fusese ridicat de eroul Iason cu prilejul trecerii sale pe aici în spre Colchis; la el s'a oprit și Hercule ca să aducă sacrificii, când se duse să cuprinză Troia.

Eroul Philoctet, regele Malienilor de la Oeta, care era în posesiunea arcului și a săgeților lui Hercule, fiindcă însoțise pe

acest erou cu prilejul primei cuceriri a Troiei, știe unde se găsește acest altar al ninfei și se puse la îndemâna tovarășilor săi de acum ca să-i conducă la el. Când însă a ajuns la altar, căzut după atâția ani în ruină și acoperit de tot felul de burueni, un șarpe care păzia altarul s'a repezit la Philoctet, și l-a mușcat de picior. Din pricina acestei răni înveninate, bietul Philoctet a avut să sufere atâta durere și chin că nici ziua nici noaptea nu se putea odihni și nu putea să contenească din plânsete și vaete. Aceasta împiedeca jertfele ce se aduceau și pe deasupra rana infectându-se, producea un miros urât și de nesuferit. Armata, ne mai putându-l răbda, cei doi Atrizi, Agamemnon și Menelau, la sfatul înțeleptului Ulyse, hotărâse să se scape de el și, cu toate că Philoctet era unul din cei mai mari eroi care a adus adevărate servicii patriei sale, a fost urcat într'o barcă, pe când flota trecea pe lângă insula Lemnos, și depus pe uscat, în vreme ce el dormea, pe un țărm pustiu și nelocuit de oameni. Alături de el îi lăsară arcul și săgețile, împreună cu ceva de ale mâncării și cu hainele ce le avea. În această stare îl părăsiră în voia sortii. Nouă ani a trebuit să trăiască nenorocitul erou aci în suferință și mizerie și numai în al zecelea an, de oarece Troia nu putea fi cucerită fără armele lui, a fost căutat de tovarăși și dus la Troia în lagărul grecesc ¹).

Când au ajuns Grecii la Troia, le ieșiră înainte nenumăratele trupe ale regelui Priam ca să-i împiedice să debarce pe uscat. Aceste trupe erau comandate de viteazul Hector, cel mai strălucit dintre fiii regelui; regele însuși, fiind prea bătrân, nu mai putea să ia parte la lupte.

Cel dintâiu dintre Greci care a pus piciorul pe pământul dușman a fost Protesilau. Acesta, cu toate că știe bine că un oracol făcuse prevestirea că cel dintâi Grec care va pune piciorul pe pământul troian va avea să moară și cu toate că era căsătorit de curând cu tânăra și frumoasa Laodamia, totuși n'a stat nici o clipă la îndoială să se sacrifice pentru patria sa și a cerut pentru sine această mare cinste. Sărind din corabie și repezindu-se în mijlocul dușmanilor amenințatori, a fost lovit de o săgeată aruncată din arcul lui Hector și s'a prăbușit la pământ în nesimțire.

Când, mai târziu, tânăra sa soție a aflat despre moartea eroică a bărbatului ei, cuprinsă de o jale adâncă și de o desnădăjduită întristare, s'a rugat în genunchi de zeii din Infern să-i îngăduiască ca, cel puțin trei ore, să mai poată sta de vorbă cu soțul ei

1. Vezi *Legende și Povești antice*, pag. 153.

mort, Protesilau. Zeilor, făcându-li-se milă de iubirea nenorocită a Laodamiei, însărcinată pe crainicul lor Mercur să conducă pe Protesilau câteva ore lângă soția sa. Când însă Protesilau a trebuit să se întoarcă iarăși în împărăția lui Pluton, soția sa ne mai putând să trăiască singură, fără bărbatul ei atât de iubit, și-a curmat zilele. În fața Troiei, pe țărmul tracic al Hellespontului, se putea arăta călătorului de mai târziu niște ulmi crescuți pe mormântul tânărului rege Protesilau. Ramurile acestor ulmi, din partea dinspre Troia, înfloreau la începutul primăverii mai repede decât ale altor copaci dar, și florile, tot mai repede se veștejiau, ca un semn oarecum că ele jelesc moartea timpurie a tânărului erou, mort la Troia.

Indată după căderea lui Protesilau, Grecii debarcă pe țărmul asiatic al Troiei, și o luptă se încinge numai decât între amândouă gloatele pentru răzbunarea celui mort. În fruntea Grecilor se războia Achille, în fruntea Troienilor Hector și Cynus.

Acesta din urmă era un fiu al lui Neptun, zeul mării, și trecea ca un erou nebiruit, fiind, ca și Achille, invulnerabil. Asupra lui s'a repezit mai întâiu Pelidul, dar, ori câte săgeți îl loviau, el rămânea neatins. Atunci simțind Achille că protivnicul său nu putea să fie rănit, i-a aruncat de câteva ori scutul în față, lăsându-l năuc; apoi, prinzându-l în mâinile sale vânjoase, îl sugrumă, omorându-l și trântindu-l de pământ. Moartea acestui erou care era socotit de nebiruit, băgă groaza în Troieni cari se retraseră, dând răgaz Grecilor să se întărească în lagăre la poalele cetății.

Înainte de a se începe adevăratele lupte, Grecii mai încercară încă odată să convingă pe Troieni, de nevoia de a le preda pe Elena și de a înlătura astfel războiul pe care îl presimțeau că va fi îndelungat. De aceea, se hotărîră să trimeată în cetate o solie compusă din Menelau și Ulysse cari să ceară pe Elena și tesaurele pe cari ea le-a luat odată cu plecarea ei împreună cu Paris. Solia a fost destul de bine primită și s'au găsit mulți Troieni cari să fie de părerea că cererile Argivilor sunt îndreptățite. Între aceștia era și Antenor, un bătrân cu minte, cel mai de seamă dintre bărbații din Troia care a primit deputațiunea în palatul său. La îndemnul acestuia s'a hotărît să se facă o adunare de popor. În această adunare a luat întâiu cuvântul Menelau care a arătat în puține cuvinte insulta ce i s'a făcut, răpindu-i-se soția. După el a vorbit Ulysse. Acesta a ținut un discurs care a făcut o adâncă impresie asupra celor de față, el fiind nu numai cel mai

iscusit dintre toți Grecii, dar și un orator, cum nu s'a mai auzit până atunci la Troia.

Poporul în întregime a dat dreptate Grecilor și chiar Elena era gata să se întoarcă la bărbatul ei de odinioară. Paris însă, s'a împotrivit din toate puterile sale, bizuindu-se pe de o parte pe dorința fraților săi cari țineau să se încunună cu strălucirea unei glorii eterne, iar pe de altă parte pe un oare care Antimachus care, fiind mituit de el, a îndemnat poporul să nu se lase în-

Moartea lui Troilos

Desemn pe un vas antic

duplicat de vorbele lui Menelau și ale lui Ulyse, ci, din contră, să omoare pe acești trimiși ai Grecilor.

Bătrânul Priam și viteazul Hector, deși vorbiseră pentru împăcarea cu Grecii, totuși, în cele din urmă, se lăsară convinși de Antimachus; mai ales când Helenus, un frate al lui Paris, care trecea ca profet a tălmăcit un oracol al lui Apollo cumcă zeii ar fi de partea Troienilor. Astfel deputațiunea greacă, lăsată liberă, s'a întors în tabără fără nici un rezultat.

Acum Grecii, ne mai având nici o nădejde de împăcare, încep atacul împotriva cetății. Toate încercările lor însă, de a lua cetatea rămân zadarnice. Ne având destule forțe ca să atace ce-

tatea din toate părțile deodată, se mulțumiră să o asedieze, adevărată să o impresoare până se va preda de bună voie. Și, fiindcă Troienii nu se înecmetau să iasă dintre zidurile lor ca să se bată cu Grecii, de frica teribilului Achille, armatele acheene începură să pustiască țara în lung și lat.

Și, de oare ce asediul Troiei avea să țină multă vreme, cetățile din împrejurimi, atât cele de pe uscat cât și cele de pe apă, aveau să cază pradă trupelor grecești.

Astfel au fost prefăcute în cenuse douăsprezece cetăți de pe apă și unsprezece de pe uscat, iar locuitorii lor, împreună cu regii și părinții lor, au fost luați ca sclavi și împărțiți ca pradă de războiu fruntașilor greci.

Intr'una din luptele ce s'au dat împrejurul cetății a fost omorât și tânărul Troilus, cel mai mic dintre fiii lui Priam. Pe când copilul Troilus, — căci era mai mult un copil decât un băiat — mîna caii pe câmpia din fața Troiei, Achille se repezi furios asupra lui. Copilul dete bice cailor și se refugiază la un altar al lui Apollo, ca să-și găsească scăparea. Locul fiind consființit zeului, copilul se găsea sub ocrotirea lui și deci, în afară de orice primjdie.

Achille totuși apucă, ca un sălbatic, pe copil de bucele părului și-i înfinge lancea în piept, lăsându-l mort pe loc. Acest omor nelegiuit eroul avea să-l ispășească într'o zi, căci, din această clipă, zeul Apollo s'a prefăcut în dușman neîmpăcat al lui Achille.

9. PALAMEDE

În cei dintâi ani ai războiului s'a întâmplat și moartea mîsească a lui Palamede, unul dintre cei mai înțelepți croi ai Grecilor, vestit pentru multele sale invenții militare și pentru sfaturile ce a dat șefilor armatelor acheene.

Atât cu prilejul pregătirii războiului, îndemnând pe eroii greci să ia parte la acest războiu, cât și în timpul îndelungatei șederi a armatelor la Aulis, distrînd prin născocirile și invențiile sale pe soldați, acest bărbat priceput și drept, și-a câștigat o mare trecere printre gloatele grecești cari îl socotiau ca cel mai de seamă din toată armata lor. În portul Aulis, foamea se iscuse o înlătură prin aceea că aduse pe fiicele lui Anius

cari prefăceau tot ce atingeau cu mâinile lor în grâu, vin și untdelemn, iar la Troia boalele ce se iviră printre soldați le tămădui, descoperind tot felul de leacuri și măsuri igienice.

Pentru înțelepciunea sa și mai ales pentru curajul său, Achille îl ținea totdeauna pe lângă sine și nimic nu încerca, fără să ceară sfatul acestui bărbat înțelept și priceput.

Prevăzând cu mintea sa și cu bunul său simț că războiul avea să fie multă vreme, a sfătuit întotdeauna pe compatrioții săi să prefere pacea războiului. Din această pricină, ajunse în neînțelegere și sfadă cu partizanii războiului și mai ales cu Ulysse care nu putea să-i ierte, între altele, nici faptul că i-a descoperit șiretlicul, când făcea pe nebunul în patria sa Ithaca spre a nu părăsi pe tânăra sa soție Penelopa.

Ura dintre cei doi eroi a crescut și mai mult de când înțelepciunea dreaptă a lui Palamede puneă în umbră înțelepciunea șireată și vicleană a lui Ulysse. Această ură merse așa de departe că Ulysse, ca să scape de Palamede, l-a acuzat de trădare, spunând că ar fi luat bani dela Priam ca să sfătuiască pe Greci să plece din Troia. Ca să isbutească în această pâra a sa, Ulysse a ascuns în cortul lui Palamede, fără știrea acestuia, o anumită sumă de bani și a scris o scrisoare, ca din partea lui Priam către el, în care scrisoare se vorbea de o sumă de bani ce i-ar fi dat ca preț al trădării. Scrisoarea o încredință unui selav frigan ca să o ducă lui Priam și, în același timp, a pus oamenii săi credincioși ca să prinză pe selav la ieșirea din tabără. Cu această scrisoare Ulysse se duce la Agamemnon, acuzând pe Palamede de trădare.

Fiind chemat înaintea Consiliului de războiu al generalilor, Palamede a fost condamnat la moarte prin lapidare.

În urma acestei sentințe, nefericitul Palamede, fără să fi fost vinovat, este târît la marginea mării, unde a fost omorît cu pietre și lăsat pe țârm, ca pradă pentru câini și păsări, Agamemnon neîngăduind să fie înmormântat. Astfel a pierit mișelește cel mai distins și cel mai bun dintre toți Grecii.

Moartea lui Palamede au plătit-o scump mai târziu Grecii. La întoarcerea lor în patrie, Nauplius, tatăl lui Palamede, ca să răsbune moartea fiului său, a ieșit înaintea corăbiilor grecești ce se întorceau dela Troia și a aprins în timpul unei furtuni groaznice, noaptea, făclii în cele mai primejdioase locuri, între niște stânci submarine, de pe țârmul Euboeei; cele mai

multe corăbii au făcut naufragiu, iar câți au scăpat de valurile mării și au fost aruncați pe uscat, au căzut cu toții de sabia lui Nauplius.

10. CEARTA DINTRE ACHILLE ȘI AGAMEMNON

Trecuseră nouă ani de zile, de când armatele grecești luptau cu îndârjire împotriva Troienilor, fără să-i poată birui, și sosise acum și al zecelea an în care, după o profecie a preotului Calchas, avea să fie cucerită Troia. Gloatele grecești erau mistuite de tot felul de boale și lipsuri, iar comandanții învrăjbiți trăiau într'o ură de moarte

Cu prilejul cuceririi orașului Thebe, din apropierea Troiei, locul de naștere al Andromachei, Achille a luat de captivă pe Chryseis, frumoasa fiică a preotului Chryses, și o dete în dar lui Agamemnon. Tatăl fetii, un bătrân preot al lui Apollo, îmbrăcându-se în haine de sărbătoare, cu cârjă de preot în mână și având pe cap cununa de dafin a zeului, a sosit în lagărul Acheilor ca să-și răscumperă pe bani fata, rugând pe Greci și în special pe Agamemnon ca să-i libereze pe Chryseis, adresându-i următoarele cuvinte :

Voi, căpetenii Atrizi, Achei cu frumoase pulpare,
Fie ca zeii cei sălășluiți pe Olymp să v'ajute
Troia ușor să luați și cu bine s'ajungeți acasă !
Dar sloboziți-mi copila robită, primind aste daruri,
Dacă vă temeți de fiul lui Zeus, de arcașul Apollo".

Cu toate că Grecii într'un glas îl sfătuiră să primească darurile și să cinstească pe preotul zeului, Agamemnon l-a respins cu îngâmfare, spunându-i :

Vezi, o moșnege, să nu te mai prind pe aici la corăbii
Ori între noi zăbovind, ori venindu-ne țarăș încoace ;
Mă-e că ți-or fi de prisos și cărji și semnele sfinte.
Nu voiu pe ea s'o slobod, ba chiar cărunți-va 'n robie,
Tocmai în Argos acasă la mine, de țară-i departe,
Pânza țesând la războiu și culcându-se alături de mine.
Du-te dar, nu mă îndârji, dacă teafăr dorești să poți merge".

Bătrânul îngrozit pleacă și tăcut se duce la țărmlul mării

cele pline de vuet, și departe de lagăr își ridică mâinile spre ceriu, rugându-se de Apollo :

Tu cel cu arcul-de-argint, tu paznicul Chrysei, Smînteus,
Care vârtos ocrotești Tenedos și Chilla prea sfântă,
Dacă ziditu-ți-am eu dela mine locașul tău mândru,
Ori închinatu-ți-am coapse îngrășate de capre și tauri,
Glasul auzi-mi-l, Doamne, și-o singură vrere 'mplinește-mi :
Stropii de plâns cu săgețile tale plătească-mi Danați !

Zeul Apollo îi ascultă rugăciunea și pogorându-se din înaltul Olymp, cu arcul pe umăr și cu tolba cu săgețile în spate, începe să lovească mai întâiu pe catâri și pe ogari și, în urmă, chiar și pe soldați. Nouă zile sburară săgețile lui Apollo în tabăra acheeană, iar într'a zecea zi Achille a chemat oștirea sa la sfat, după povăța Junonei, cea cu brațele albe, fiind îngrijată zeița că-i pier toți scumpii ei Danai.

În adunarea poporului, Achille și-a ridicat glasul și a cerut ca un preot sau un zodiac sau un tălmăcitor de vise să le spună pricina pentru care Apollo este supărat și ce jertfe să-i aducă, pentru ca să-l împace și să-i abată urgia.

După ce Achille spuse acestea se și așeză pe scaun.

Iată se scoală între dânsii

Fiul lui Thestor, întâiuul fruntaș al proorocilor, Calchas,
Care știea câte au fost mai de mult, câte sunt, câte fi-vor
Și cârmuește ale Acheilor vase pe mare spre Troia,
Numai cu darul ghicirii, cu care-l cinstise Apollo.
Om priceput el fiind, ia îndată cuvântul și zice :
Scumpe lui Zeus, Achille, mă ndemni să vă spun tuturor
Care să fie necazul arcașului Phoebus-Apollo ?
Eu bucueros o voi spune ; la seama tu însă și jură-mi
C'ai să fii gata să saii să m'ajuti cu puterea și graiul ;
Doară mă tem să nu supăr cumva între Achei pe acela,
Care-i mai tare ca toți și de care cu toții ascultă.
Birue craiu'n mânie pe cel care-i stă sub poruncă ;
Ciuda'i, măcar că o vreme și-o înstrună și o 'năbușe'n sine
Colcăe totuși în pieptu-i și cată prilej mai pe urmă
Ca s'o răsbune. Deci chibzue tu dacă vrei să mă aperi.

Atunci se ridică din nou Achille și grăește în fața tuturor :

Până ce eu mai viez și mai văd pe pământ, lângă-aceste
Vase-adâncate, nici unul din toată Acheimea de iață
N'o să te atingă cu mâna 'nvrăbită, nici chiar Agamemnon,
Care se laudă aci între domni, că e cel mai de frunte.

Îmbărbătat de aceste vorbe, Calchas răspunde că supărarea zeului a fost pricinuită de răpirea fecioarei Chryseis și că Apollo nu va putea fi împlânzit decât în clipa, când ea va fi dată înapoi, fără daruri și plată părinților ei.

Atunci se ridică puternicul Agamemnon și cu sufletul

Briseis e luată ca sclavă

Pictură pompeiană

aprins de mânie și cu ochii luminoși, ca văpaia, privind spre Calchas, se răstește astfel :

Calchas, tu cobe, în veci nu mi-ai spus o prielnică vorbă
 Răul plăcutu-ți-a pururi și pururi merit-ai a rele.
 Nici ai rostit oare când și nici săvârșit-ai vre-un bine.
 Chiar și acum ghicind, Danailor spui tuturorora
 Cum că de-aceea năcazuri ne dete țintașul Olympic
 Numai căci eu am respins bogatul răscumpăr al fetei.
 Și asta-î că vreau dinadins ca ea să rămăe la mine.
 Totuși voiu da-o 'napoi la părinți, dac'ășa e mai bine.
 Nu voiu să-mi piară oștirea, ci teafără toată să-mi fie.

Iute gătiți-mi o altă răsplată, ca nu cumva singur
Nerăsplătit să rămăiu între Achei; asta nu se cuvine.

Atunci sculându-se Achille spune :

Cum și de unde să-ți dea inimoșii Achei o răsplată ?
Câte-am prădat în orașe din Troia, împărțitu-le-am toate
Nici nu se cade oștirea pe aceste napoi să le ceară
Dă pe Chryse's acum și împacă pe zei, iar Acheii
Te-or dărui întreit și împătrit, dacă bun va fi Zeus
Să pustiiim a lui Priam cetate temeinică 'n ziduri.

Din nou ridicându-se Agamemnon, îi zice :

Nu-mi fii atât de viclean, cât ești de voinic, o Achille,
Tu cu făptura de zeu, căci n'o să mă birui cu vorba,
Nici vei putea să mă 'nșeli. Ori vrei s'ai răsplată tu singur
Și despotat să fiu eu, de stărui să dau pe femeie ?

Agamemnon voind să fie răsplătit, în locul fecioarei Chryseis, cu altă sclavă, fie luând pe a lui Achille sau a lui Ajax ori a lui Ulyse, între comandanți s'a născut o mare ceartă și gălceavă. Achille, decât să cedeze pe sclava sa, frumoasa Briseis, mai bine s'ar fi întors acasă și ar fi domnit în pace peste Myrmidonii săi din Phthia. Ținuta dârje a lui Achille a îndârjit și mai mult pe Agamemnon, și el care n'ar fi voit poate să aibă numai de cât pe Briseis, acum spune răspicat că tocmai pe Briseis vrea să o aibă în locul fiicei lui Chryseis și că lui puțin îi pasă, dacă Achille pleacă înapoi pe corăbii la Phthia.

La aceste vorbe ale lui Agamemnon, Achille este cuprins de o nespusă durere și în mânia sa e cât pe aci să scoată sabia din teacă și să o împlânte în peptul trufașului comandant. În această clipă însă sosește din Olymp zeita Minerva, trimeasă de Junona care ținea deopotrivă și la Achille și la Agamemnon. Prinzând pe Achille de pletele-i auri, îi zice :

Hai, contenește cu cearta și sabia lasă-ți-o 'n teacă ;
Numai cu vorbele ponosluește-l pe el, cum îți vine.
Iată cuvântul îmi dau, și el împlinit o să fie :
Daruri frumoase avea-vei odată, de trei ori pe-atâta
Pentru ocara de azi ; deci rabdă și-ascultă-ne sfatul.

Achille dă ascultare sfatului zeiții, își bagă sabia în teacă și începe numai cu vorba să mustre pe Agamemnon :

Tu bețivan, tu dulău fără obraz, sperios ca și cerbul!
 Nici cu oștirea când-va îndrăsnita-i să ieși la bătae,
 Nici să te-ații pânditor de dușmani cu vitejii de frunte
 Dintre Achei, că te temi să nu dai de primejdia morții.
 Craiu care storci pe supuși, fiindcă domnești pe netrebniți;
 Altfel, Atride, păcatul de acum ți-ar fi fost cel din urmă...

Veni-va o vreme

Când pe Achille cu toții la luptă, dori-l-vor Acheii.
 Dar o să fie târziu, căci tu chiar cu toată obida,
 Nu vei putea să le-ajutri, când droaie pica-vor sub arma
 Cruntului Hector și adânc te va roade năcazul. că astăzi
 Nesocotit-ai pe cel mai viteaz luptător din Achaia.

In urmă, Agamemnon trimițând pe doi crainici ai săi, pe
 Talthybios și Eurybates, la cortul lui Achille ca să ia pe Briseis,

Briseis luată de Agamemnon

Desemn pe un vas antic

ei au întâlnit pe erou chiar la ușa cortului. Acesta, cunoscând
 motivul sosirii lor, deși mâniș, fără să le adreseze nici un cu-
 vânt, le-a predat pe fecioară prin prietenul său Patroclu iar
 tânăra fată a părăsit cu multă părere de rău cortul iubitului
 ei Achille.

Din clipa aceasta, Achille n'a mai putut fi mângăiat de in-
 sulta adusă de Agamemnon. Supărat și cu lacrimile în ochi, se
 duce la marginea mării, unde, întinzându-și mâinile rugătoare,
 imploră ajutorul mamei sale Thetis. Aceasta ieșind din valurile
 adânci ale apei, sosește numai decât și se așează lângă necăjitul
 ei fiu. După ce acesta îi istorisește toate cele întâmplate, o
 roagă ca să se ducă la Jupiter și să-i ceară ca Grecii să fie
 biruiți de Troieni și să ajungă în lipsă și strămtorare, până ce

vor recunoaște atât ei cât și regele lor nedreptatea ce i s'a făcut. Thetis, făgăduindu-i că-i va împlini dorința, se afundă în adâncul valurilor, iar el rămâne în cortul său, gândindu-se la vorbele mamei sale, și la frumoasa fecioară ce i-a fost răpită cu de-a sila.

După ce Jupiter se întoarce din Aethiopia, unde luase parte la un ospăț pe marginea Oceanului, Thetis se duce în Olymp ; aci găsind pe Jupiter pe tronul său de aur, îl cade în genunchi și netezându-i barba cu mânuța ei delicată, îl imploră să pedesească pe Agamemnon și pe Greci. Jupiter îi făgăduiește că o va asculta.

Junona însă bagă de seamă convorbirea Thetidei cu Jupiter și-i face acestuia imputări că i-a promis ajutor lui Achille și peirea Grecilor. Jupiter, deși se așezase tocmai la masă împreună cu ceilalți zei, se scoală în picioare, o respinge dela sine și o amenință că o va pedepsi întocmai ca și altă dată, dacă nu se potolește.

Tu îndrăcit-o, mereu cu presupusul îmi stai pânditoare,
Totuși nimic n'ai să poți isbândi, ba mai oropsită
Fi-vei de mine, și asta cu mult mai amar o să-ți fie.
Dacă-i așa precum zici, să știi că-așa mi-e plăcerea.
Șezi și taci molcom acolo și vorba mi-ascultă mai bine
Nu vor putea nici de cum să te-ajute toți zeii Olympici,
Când voi veni și oiu întinde la tine ne n'frânte-mi brațe.

La intervenția fiului lor Vulcan, cearta între cei doi soți, Jupiter și Junona, s'a potolit și

Astfel ei veseli din zorile zilei și până spre seară
Benchetuiiau și-aveau parte de masă la fel fiecare.

11. DUELUL DINTRE PARIS ȘI MENELAU

Răsbunarea lui Achille nu întârziează prea mult căci Jupiter trimite lui Agamemnon un vis prin care îi spune să-și înarmeze oștirea întregă și să pornească îndată spre zidurile cetății, având să cucerească Troia chiar în ziua aceea. Deșteptându-se din somn, își aruncă numai decât mantaua în spate, își ia paloșul de argint și toiagul ce-l moștenise dela părinți și aleargă la vasele de pe țărmul mării unde se găseau cetele sale de Achei. Aci

Paris

După o statuă antică

țin un sfat cu mai marii oștilor, explicându-le visul ce a visat și arătarea zeului Jupiter. În aceeași clipă, îi vine un gând năstrușnic care cât pe aci era să zădărnicească toată munca sa de nouă ani de zile. Se gândi anume să pună armata la încercare, îndemnând-o să plece la corăbii și să ia fuga spre casă.

Vrednici în arme Danai, tovarăși de luptă, prieteni,
 Crud a fost Zeus cu mine și tare cu lanțul osândeii
 M'a încătușat. Deși se învoise cu semne, că'n țară
 Nu m'oiu întoarce înainte ca Troia cea tare s'o spulber,
 Totuși acuma s'a pus să mă 'nșele grozav; mă silește
 Fără de zăbavă spre Argos să plec după pierdere multă.
 Astfel îi place pe semne lui Zeus atotțitorul...
 Nouă sunt anii trecuți ai marelui Zeus și iată
 Putrede's grinzile, rupte otgoanele dela corăbii.
 Dincolo 'n țară, tânjind, tot stau așteptându-ne acasă
 Dragii copii și nevestele noastre iar, lucrul
 Care ne-aduse pe- aici, tot neisprăvit ne rămâne.
 Deci, ascultați-mă toți, să facem cum eu vă voi spune:
 Hai să fugim, cu corăbii cu tot, spre iubita-ne țară,
 Nu mai e chip să luăm a lui Priam întinsă cetate.

Vorba nesocotită a lui Agamemnon stârni în mulțimea adunată dorul de ducă și ca talazurile mării se puseră în mișcare gloatele grecești. Incepură să dea fuga cu toții spre corăbii, ridicând ca un nour pulberea de sub picioarele lor și înghesuindu-se, care mai de care, să se suie în vase sau să le împingă pe vălătuci în mare. Chiotele lor se ridicau până la ceriu, de bucuria că pleacă spre casă.

Și, fără îndoială, s'ar fi sfârșit cu Grecii și s'ar fi pus capăt acuma războiului, dacă Junona înspăimântată de cele ce vedea din cer, petrecându-se pe câmpia Troiei, n'ar fi alergat la Minerva și n'ar fi rugat-o să intervie în favoarea iubiților ei Achei. Zeița războiului, sburând pe aripile ei ușoare din Olymp pe pământ, sosește îndată la corabiile grecești, unde, aflând pe mintosul Ulysse, îi poruncește să dea fuga în tabără și să oprească pe loc mulțimea gata de plecare. Ulysse meșter la cuvânt isbutește cu vorba bună să înduplice gloatele să se întoarcă iarăși în tabără.

Dintre toți numai limbutul Tersit tot făcea gură, răstindu-se când în dreapta când în stânga, și bârfind cu vorbe murdare acum pe unul acum pe altul. Cu toate că era slut și spanchiu, strâmb de un picior și cu umerii aduși, flecarul nu mai conținea cu batjocurile sale, ocărând pe Atridul Agamemnon:

Ce te mai jelui și ce vrei, născutule tu din Atreus?
 Corturi: ai pline de aramă și ai tu în corturi
 Multe alese femei, hărăzite de noi luptători
 Tie 'naintea ori cui, dacă noi cucerim vr'o cetate.
 Ori mai duci lipsă de aur, comoara ce-ar fi să-ți îmbie
 Vre-un bogătaș dela Troia, cu ea să-și rescumpere fiul
 Care legat l-aș aduce, ba eu, ba un altul de-ai noștri?..

Ulysse nu i mai putu răbda bârfelile, și lovindu-l cu sceptrul în spate, îi spuse:

Nesocotite flecar, ori cât ești la vorbă de meșter
 Mântue; nu te sfădii cu mai marii, Tersite, tu singur.
 Mai ticălos, mai mârșav, eu nu cred că-i altul ca tine...
 Una ți-oiu spune și spusa mea fi-va pe loc împlinită:
 Cum te-oiu mai prinde, prostindu-te până într'atăta,
 Capul să nu și-l mai poarte pe umeri Ulysse,
 Dacă eu nu mi-te înșfac, dacă nu te despoiu de veșminte
 Și chisăgindu-te apoi și făcându-te așa de rușine
 Nu ți-oiu da drumul de aici cu vaet să pleci la corăbii..

Cetele grecești răsără bine de pățania lui Tersit. Apoi după ce luă cuvântul din nou Ulysse, și apoi Nestor, îndemnând pe oameni la luptă, plecară cu toții, unii să-și ascută armele, alții să-și pregătească scuturile, iar ceilalți fie să-și îngrijească de cai și de care, fie să facă sacrificii zeilor, ca să le stea într'ajutor în lupta pe care cu toții o credeau cea din urmă.

Armia, în urmă, porni ca parjol ce-ar aprinde pământul.
 Dudue câmpul și geme la fel ca în vremea când Zeus
 Fulgerătorul răsbubue muntele Arima, în jurul
 Lui Typhoeus, pe unde se zice că-i iarba culcată.
 Astfel la mersul oștirii gemea sub picioare pământul
 Greu duduind, căci tare grăbită pășia pe câmpie.

În vremea aceasta într'aripata Iris (curcubeul) vestitoarea lui Jupiter, vine grăbită din ceriu, sub chipul lui Polites, fiul lui Priam și vestește Troianilor că se apropie armata grecească gata de luptă. Poporul se repede numai decât la arme și unii călări și alții pe jos, dau năvală cu toții pe porțile cetății, ieșind cu alaiu întru întâmpinarea Grecilor.

După ce armatele vin față în față, cu vuete puternice și cu strigăte de războiu, păsește înainte Paris, cu chipul de zeu, cu blana de pardos în spate, cu paloșul și areul încovoiat în mâini și învărtind două sulți cu vârful dearamă și chemând pe Achei

să dea peptul cu el, la luptă în doi. Când îl zărește Menelau că înaintează cu atâta trufie în fața armatelor, simte o mare bucurie, întocmai ca și leul flămând, când îi iese în cale vr'o pradă mai bună, un cerb sau o capră, căci își închipuia el că a sosit ceasul în care avea să se răsbune de furtul Elenei asupra celui mai vinovat om de acest războiu crâncen. Numai decât, cu armele în mâini, sare din carul său de luptă. Paris, cum îl vede, o dosește iute prin gloată, vrând să scape de el și, fiind cuprins de spaimă, întocmai ca și omul care, întâlnind într'o văgăună de munte un șarpe sau o năpârcă, se retrage repede, palid ca moartea. Viteazul Hector

Iris

După o gravură antică

observă pe fratele său și mânios de lașitatea lui, îl muștră cu grele cuvinte:

Mârșave, chip de viteaz, turbat al muerilor lotru
 Și-amăgitor! Mai bine pieriai fără nuntă, mai bine
 Nu te nașteai! Aș fi vrut-o și tare ar fi fost mai cu cale
 Asta decât de ocară să fii și batjocura lumii.
 Cum hohoti-vor pletoșii Achei și cu drept vor mai rîde!
 Ei și-or fi zis după chip că ești luptător mai de frunte
 Tu care n'ai nici un pic de virtute și inimă-in tine...
 N'ai vrea cu arma să înfrunți pe războinicul Menelas?
 Și-ti-vei atunci dela cine răpît-ai nevasta în floare...

Paris se rușinează de această dojană și se arată gata să se bată în duel cu Menelau pentru Elena și pentru tesaurerele ei. Cine

va ieși învingător, va avea să aibă pe frumoasa femeie, iar armatele să încheie pace și prietenie și să se întoarcă pe la vetrele lor, unii în Troia, iar ceilalți spre Argosul bogat în cai și spre Achaia, țara femeilor mândre.

Atunci Hector, cu toate că din rândurile Grecilor se aruncau asupra sa săgeți și pietre, ieși din mijlocul șirurilor troiene. Agamemnon, văzându-l și înțelegând că eroul vrea să vorbească, face semn cetelor sale să tacă. După ce Hector ajunge între cele două armate, aduce la cunoștința tuturor hotărârea lui Paris. Menelau ca să pună capăt unui războiu sângeros care pricinuisese atâtea nenorociri și atâtea omor, primește propunerea:

Piară dar unul din doi, după cum vrea ursita și moartea.
Iar ca prieteni ceilalți, despartă-se cât mai de grabă.

Menelau, însă, cere ca învoiala să fie consfințită și de regele Priam printr'un sacrificiu public, căci zicea el, tinerii fiind mai svăpăiați ușor își pot călca cuvântul, pe când bătrânii cari văd și înapoi și înainte, cumpănesc mai bune lucrurile. De aceea, trimite numai decât doi crainici în oraș să aducă pe bătrânul rege, în fața armatelor, împreună cu animalele trebuitoare pentru sacrificiu, iar Agamemnon trimite oamenii în lagăr ca să aducă de acolo miei. Atât Grecii cât și Troenii erau plini de bucurie și de nădejde că războiul se va sfârși în curând și că vor putea trăi pe viitor în pace, fiecare pe la căminurile sale.

Intr'aceea Iris subt chipul uneia din fetele lui Priam, se duce la Elena și-i spune că Paris și Menelau se luptă în duel pentru ea și că învingătorul o va avea pe viitor de soție. La auzul acestor vorbe Elena reamintindu-și de trecutul ei de odinioară, o cuprinde dorul de patrie și de părinți și începe să se gândească cu înduioșare la primul ei bărbat. Cu lacrimi în ochi, iese de acasă însoțită numai de două servitoare și se duce la poarta numită scheiană, unde pe un turn înalt steteau regele Priam și bătrânii cetății, pentru ca din depărtare să urmărească luptele tinerilor. Când Elena se apropie de turn, își ziceau încet trecătorii unul altuia, vorbindu-și mai mult în ureche: „Pentru o femeie ca asta, mai degrabă zeiță decât femeie, au dreptate popoarele să se lupte între ele și să îndure mizerii; dar, cu toată frumusețea ei, ducă-se acasă la ea, mai înainte ca vre-o nenorocire să ne ajungă pe noi și pe copiii noștri!“

Priam însă cum o vede, o cheamă la sine:

Vino, copila mea, scumpă copilă, și'n față așează-te aproape,
 Vezi-ți bărbatul dintâi, prieteni, rudele tale.
 Nu-mi ești tu doar vinovată, ci singuri de vină sunt zeii,
 Cari îmi aduseră amarnic războiu cu Achei.

Apoi o întrebă de numele fiecărui erou care se distingea în armata Danailor și Elena îi arăta cu degetul, numind pe fiecare pe rând, după numele lor : Asta este marele Agamemnon, celălalt e înțeleptul Ulysse, dincolo este Ajax, fiul lui Telamon, celălalt e Idomneu, rege din Creta.

În timpul acesta, crainicii aduc meii pentru jertfă. Când ajung în fața celor două armate, Agamemnon și Ulysse își spală mâinile, amestecând vinul din ulcioare adus anume pentru sacrificiu. Apoi taiă smocul de lână dintre coarne și-l împarte, după obiceiul de pe acele vremuri, mai marilor oștilor achee și troiane. În urmă, Agamemnon, ridicându-și mâinile spre cer, zice :

Zeus, părinte prea 'nalte, slăvite stăpân de pe Ida,
 Soare tu cel care totul cuprinzi cu privirea și auzul
 Și tu Pământ, voi Râuri și voi cei din lumea cealaltă
 Cari osândiți pe cei morți, dacă'n viață ei strâmb se jurară,
 Voi să fiți martori acum și păziți jurămintele noastre !

Dacă la luptă cumva pe Menelas răpune-va Paris
 El pe Elena rămăe stăpân și pe-avețile toate ;
 Noi cei din Argos apoi să ne'ntoarțem pe mare'n corăbii.
 Dacă-l omoară bălanul Menelas pe chipeșul Paris
 Da-vor Troienii atunci pe Elena și averile toate
 Da-vor așiderea plata războiului ce se cuvine
 Pildă să fie și celor ce vin după noi, tuturor
 Despăgubiri de război, dacă nu vor plăti de la sine
 Priam și fiii lui Priam, de îndată ce mort ar fi Paris,
 Eu mă voiu bate și atunci și cere-voiu prețul pedepsei
 Și-am să tot stărui pe aici până voiu isbândi cu războiul.

După ce a înjunghiat mieii și după ce a turnat vin din ulcioare pentru zeii cei vecinici, zise din nou Agamemnon : „Cel care din noi va îndrăzni să calce această învoială, piară întocmai ca vinul din acest ulciur, el și toți ai lui, iar nevasta să-i fie răpită de alții“.

Rugăciunea lui Agamemnon, ca și urarea lui, n'a fost primită de Jupiter. După el, luând cuvântul Priam, spune că trebuie să se întorcă în oraș, fiindcă nu poate să fie de față la lupta dintre Menelau și fiul său Paris, că, de altfel, zeii din ceriu știu cine este ursit să-și vadă sfârșitul în bătaie.

După plecarea lui Paris, Hector împreună cu Ulysse măsoară cu lancea hotărul în care avea să se lupte cei doi eroi ; apoi

trag la sorti cine să facă începutul atacului. Sortul desemnează pe Paris. În urmă popoarele de ambele părți, pline de îngrijorare, se așează fiecare la locul său, aproape de cai, iar cei doi luptători pâșesc înainte între armate.

Întâia lovitură a dat-o Paris, nimerind, cu sulița sa scutul lui Menelau; sulița însă, pe el însuși nu l-a atins, căci s'a încovoiat de tăria scutului. Atunci Menelau tabără asupra lui Paris și învărtind în mâini lancea-i puternică îi străpunge scutul selipitor; Paris însă, se apleacă la timp și scapă de moarte. Repede

Paris și Menelau

După Becker, Erzähl. aus der alt. Welt.

atunci Menelau, trăgându-și spada din teacă, lovește cu putere în coiful lui Paris, dar spada ruptă îi cade din mână. Apucând însă, cu mâna creasta stufoasă a coifului și, cureaua întorcându-se sub barbă, era cât pe aci să sugrume pe Paris, și să-l târască spre Achei. Zeița Venus însă, protectoarea lui Paris, văzând priemejdia în care se găsea favoritul ei, face să se rupă cureaua, lăsând pe eroul grec în mână numai cu coiful. Apoi smulge pe Paris din mijlocul luptelor și-l duce cu sine acasă la palatul lui regal. Aci, cum îl vede Elena, începe să-l ocărmască :

Mi-ai și venit din războiu? Mai bine periai tu acolo,
Biete, răpus de viteazul ce-mi fusese bărbat înainte.
Tu te mândreai altă dată că-l poți dovedi pe Menelas,
Ori cum te-ai bate cu el, cu vârtutea, cu brațul, ou lancea.

Menelau

După o statuă antică

La vorbele acestea Paris îi răspunde :

Nu mă jicni așa rău cu aspre dojeni, o femeie.
Azi dacă el a învins, e doar cu ajutorul Athenei,
Măine-oiu învinge și eu, căci zeii ne-ajută și nouă.

În vremea aceasta Menelau, pe când Paris se afla în siguranță acasă, lângă soția sa iubită, îl caută în toate părțile prin ostirea troiană. Nimeni însă nu știe unde se găsește și nimeni nu l-ar fi tănuțit, căci o ură grozavă aveau cu toții pe urzitorul acestui războiu nenorocit.

Atunci se ridică Agamemnon și cere dela Troieni să-i dea pe Elena și averile ei, socotindu-se Menelau, ca învingător. Grecii îl aprobă cu toții, pe când Troienii păstrară o tăcere mută.

Pe când se petreceau toate acestea pe câmpia dinaintea Troiei, zeii din ceriu steteau la masă, în sala de banchete a marelui Jupiter, și chibzuiau între ei, dacă trebuie sau nu să strice învoiala între Troieni și Greci. Junona, dușmana neîmpăcată a Dardanilor, strigă în gura mare că liniște și pace nu va putea fi pe pământ, până ce Troia nu va fi fost dărâmată din temelie. Jupiter, cam fără voia sa, și mai mult ca să facă pe placul soției sale, însărcinează pe Minerva să se ducă în tabăra Troienilor și să-i facă să rupă învoiala. Zeița, întocmai ca o stea care cade din ceriu, aleargă numai decât, în chip de om muritor, și se duce deadreptul la Pandarus, regele Lyciei, care venise cu trupe multe în ajutorul Troienilor, și îi spune :

Vrei tu un sfat să-mi ascuți, voinice născut din Lycaon ?

Dacă te bizui să tragi cu săgeata cea iute în Menelas,

Dela Troieni vei avea, dela toți, mulțumită și slavă

Și în deosebi dela Paris, ficioru împăratului Priam

Care cu daruri bogate 'mbiate-va îndată pe tine,

Când pe viteazul Menelas de viață lipsit o să-l vază,

Pus ca să arză pe rug și ucis de săgețile tale.

Hai dar, ocheste-l acolo pe loc pe bărbatul Menelas.

Pandarus, ușurel de minte, se lasă înduplicat de zeiță și scoțându-și din tolbă o săgeată otrăvită o pune în arc și o face să zboare în peptul lui Menelau. Și, fără îndoială, ar fi pierit de data aceasta eroul grec, dacă Minerva care purta grija scumpului ei Menelau, n'ar fi făcut să se abată și de astă dată din drumul ei săgeata, nelăsând-o să-i străpungă trupul, ci numai să-l atingă, făcându-i o rană ușoară. Când Agamemnon a văzut pe fratele său rănit și plin de sânge, s'a speriat grozav și prinzându-l

în brațe, a început să verse lacrimi și împreună cu el și toți tovarășii lor de arme. Observând însă, că rana nu e mortală a început să mângâie pe Menelau și a chemat numai decât pe medicul Machaon, fiul lui Aesculap, care îi scoate sâgeata din rană și pune în ea leacuri tămăduitoare.

12. LUPTA ZEILOR

Acum lupta începe din nou și de astă dată iau parte la ea chiar și zeii. Juno și Minerva cari nu puteau să ierte pe Paris că în judecata sa a dat preferință zeiței Venus, intră în șirurile de ostași greci, iar Apollo, Marte și Venus luptă alături de Troieni; regele zeilor însă, așezându-se pe tronul său de aur din Olymp, privește întâmplările de pe pământ și cântărește destinul oamenilor muritori.

După moartea lui Pandarus, căzut de mâna vâjnoasă a lui Diomed, Aeneas, fiul Venerii și al lui Anchise, de teamă că trupul neînsuflețit al prietenului său să nu cază în mâna dușmanilor, se repede ca un leu ca să-l apere și dând ocol cadavrului își ținea scutul și lancea ca pază.

Diomed însă, pune mâna pe un bolovan, pe care astăzi n'ar putea să-l urnească din loc doi oameni, și pocnește cu el în șold pe Aeneas care cade jos. Și, de sigur, ar fi pierit de data aceasta eroul troian, dacă mama sa Venus nu l-ar fi prins în brațele ei albe ca zăpada și nu l-ar fi învelit în veșmântul ei strălucit. Atunci crudul Diomede recunoaște pe zeiță și cu lancia sa ascuțită o împunge în mână. Venus țipă de durere și țipă mai ales ca să-și scape pe fiul ei lovit. Apollo, zeul soarelui, îl învâluie la rândul său într'o noapte neagră și-l duce departe de bătaie.

Zâna se duse amețită de amarul durerii
 Vinteșă Iris o prinse și-o scoase din deasa mulțime,
 Invinețită de chin și cu mâna înroșită de sânge.
 Ea nimeri pe năvalnicul Ares la aripa stângă,
 Unde ședea odihnind prin ceață cu lancea și caii
 Și îngenuchind, se tot roagă de fratele-i Ares și-i cere
 Cali gătiți cu fruntare de aur și astfel îi zice:
 Dragul meu frate, fii bun și îndură-te, dă-mi telegarii,
 Ca să mă sui pe Olymp, pe unde șed zeii, căci tare
 Sufăr de rana ce-un muritor mi-a făcut-o Tydide
 Cel ce acum ar da piept cu însuși părintele Zeus.

Apoi Venus se urcă cu caii lui Marte și se plânge acolo înaintea tatălui ei Jupiter, de ce a pățit la porțile Troiei. Acesta mângâindu-o îi zice zâmbind :

Fata mea, îi zice, războiul doar nu te privește pe tine ;
Grija ta fie mereu legăturile dragi ale nunții,
Armele și bătălia sunt treaba lui Ares și Pallas.

În urmă Marte care împrumutase carul său Venerii spre a se duce în Olymp, voi să se lupte acum și el cu Diomede spre a-l pedepsi pentru rănirea zeiței. Când însă Diomede văzu pe însuși zeul războiului că ia parte la luptă, printre rândurile Troienilor, și-a pierdut cu totul curajul și se gândia cum să se retragă mai repede din rândurile luptătorilor. Minerva însă, apropiindu-se de el, îl îndeamnă să dea înainte și se suie chiar în carul lui, alături de el.

Grabnic ea sue-se alături de craiul Tydide și tare
Scârție osia cea de stejar apăsată de greul
Care-l ducea : era vajnica zină și cel mai de frunte
Dintre bărbați. Luând apoi biciul și frânele Pallas
Repede mână spre Ares întâiu telegarii,
Ares atunci omora pe un mal de bărbat, pe Periphas,
Cel mai șoiman din Etoli, chiposul fecior al lui Ohes
Crâncenul zeu îl strivia pe acesta, iar Pallas
Cușma lui Hades și-a pus să n'o vază puternicul Ares.
Cum pe Tydid îl văzu, ucigașul de oameni
Iute-l lasă pe vlăjganul Periphas să zacă
Mort, unde-l răpuse curmându-i suflarea ;
Fugă pe urmă dădu spre Tydid, strunitorul,
Roibilor. Cum d'impotrivă s'apropie unul de altul
Ares se întinde întâi peste jugul și hățul
Cailor lui Diomede și turbă dorind să-l omoare.
Sulița însă cu mâna i-o înșfacă zeița
Și dela car i-o împinge de-i zboară încolo zădarnic.
Lancea-i de aramă răpede la rându-i atunci Diomede
Neșovăind, iar Pallas înfige ascuțișul în Ares
Jos în deșerturi, pe unde se încinge colanul de aramă ;
Sulița acolo-l rănește și-i sfășie neteda piele.
Când el o trage înapoi, dă țipăt puternicul Ares
Cât ar țipa în războiu pân'la nouă sau zece
Mii de bărbați luptători, când setea de hartă s'aprinde.
Cum îl auziră Troienii și Acheii, stătură de groază
Toți tremurând, așa groaznic fu răcnetul cruntului Ares.

13. ANDROMACHA

După ce Venus rănită s'a suit cu carul lui Marte în Olymp, s'au retras din luptă și ceilalți zei, rămânând înaintea porților Troiei numai armatele de muritori. Atunci Helenus, fiul lui Priam, vestit prin cunoștințele sale în prevestirea viitorului, s'a dus la fratele său Hector, ca să-l sfătuiască să se adreseze mamei lor Hecuba ca ea, prin jertfe și ofrande, să câștige bunăvoința zeiței Minerva pentru luptătorii Troiei. Poate, își ziceau ei, îi se va face milă zeiței și se va îndura să îndepărteze dela zidurile cetății pe crudul Diomede care făcuse atâta măcel printre trupele dardanice. Hector dă ascultare sfatului fratelui său și se duce în oraș ca să întâlnească pe mama sa Hecuba.

Când Hector ajunge la poarta scheană, îl îngrămădesc femeile și fetele din Troia, întrebându-l unele de fii sau frați, altele de bărbați sau veri. El le mângâia pe toate, sfătuiindu-le să se roage de zei, căci numai cu ajutorul acestora va putea despresura cetatea, iar el se duce deadreptul la palatul regal al lui Priam. Aci îi iese înainte bătrâna sa mamă care, după ce-l îmbrățișează, îi dă dintr'un ulcior vin pe care să-l verse ca jertfă pentru zei și să bea și el ca să-și întremeze puterile și corpul obosit, întrebându-l, în același timp, cu vorbe grăbite de cele ce se petreceau pe câmpul de bătaie. Hector o refuză cu vorbele:

Nu-mi da vin dulce, tu scumpa, 'nchinata mea mamă.
 Mi-e să nu-mi iai din puteri și să uit vitejia și avântul.
 Nici nu cutez să'mohin lui Zeus, cu mâni nespălate
 Paos de vin; e păcat să te apuci a rosti rugăciune
 Celui din nouri, de sus, cu mânjula de sânge pe tine.
 Du-te tu, mamă, mai iute la templul zeiței Athena
 Cea dătătoare de prăzi, ia jertfe și doamnele adună,
 Jurue apoi că în templu dai jerfa de douăsprezece
 Tinere junci neatinse de jug, dacă ea se îndură
 Și-are să cruțe cetatea, femeile noastre și fiii
 Și dela ziduri, de aici, o să 'nlătore pe Diomede.
 Du-te dar la biserica zânei ce dă biruința,
 Eu mă voi duce la Paris să-l chem la războiu, dacă dânsul
 Vrea să asculte ce-i spun; mai bine înghiți-l-ar pământul.
 Ceru-l crescú doar pe el, ca pacoste mare să fie
 Tatălui nostru și nouă, copiilor lui și cetății.
 Dacă vedea-l-voiu cumva pogorîndu-se în lumea cealaltă
 M'oiu ușura de necaz, și uita-voiu amarul vieții.

Astfel grăi Hector, iar mama sa Hecuba pleacă să cheme în palat pe tovarășele sale pe cari să le trimeată prin oraș să adune

femeile troiene. În urmă, intrând în camera ei, unde se găseau podoabele aduse din Phoenicia, ia un voal de mătase, cel mai scump pe care îl avea și pe care avea de gând să-l dea zeiței Minerva. Apoi iese din palat însoțită de numeroase și venerabile femei troiene.

Ajungând la templul Minervei din vârful cetății, frumoasa Theano, fiica Cissei, soția lui Antenor, le deschide ușile, căci ea era preteasa zeiței. Femeile, cu toatele, înțonând cântece melodioase, își ridică, mâinile spre statua zeiței. Apoi, Theano ia voalul și-l așază pe genunchii zeiței, rugându-i-se cu aceste cuvinte :

Sfântă zeiță, tu stâlpul cetății, coroană 'ntre zâne,
Sfarmă tu sulița lui Diomede Tydid și pe dânsul
Fă-mi-l să cadă pe brânci 'nainte de porțile scehe
Ca să-ți aducem îndată o jertfă de douăsprezece
Tinere junci cari nu știu de jug, dac'ai milă de Troia
Și de-a Troienilor fii și neveste.

Zeița, totuși, n'a dat ascultare rugăciunilor Hecubei.

De aci Hector se duce în palatul lui Paris care nu era prea departe de palatul regal al lui Priam. Pe Paris găsim-l lângă frumoasa Elena, începe să-l ocărăscă: „Nenorocitul, cum stai tu acasă retras, în vreme ce oamenii pier sub zidurile cetății împresurate din toate părțile de dușmani. Căci, cine altul de cât tine a aprins acest războiu crâncen. Hai, scoală-te, înainte ca cetatea să fi fost mistuită de focul dușmanilor“.

La această dojană a lui Hector, Paris se scoală și pornește la războiu. Elena însă, voind să oprească pe Hector, cumnatul ei, acesta îi spune că trebuie să se ducă pe acasă să-și vadă nevasta și copilul, căci nu știe dacă are să se mai întoarcă.

Sosind la sine acasă, Hector nu găsește pe Andromacha, căci aceasta împreună cu copilul Astyanax și însoțită de o servitoare, auzind că se dă luptă grea împrejurul zidurilor, se dusesse la poarta scheană, unde se sui pe un turn ca să urmărească mișcările luptătorilor. Hector pleacă în pripă de acasă și ajunge numai de cât la poarta cetății, unde întâlnește pe Andromacha și pe copil în brațele servitoarei. Apropiindu-se Andromacha de el, îl ia de mână și-i spune :

Inima ta te va perde, sărmane, și n'ai măcar milă
De un copil, care-i prunc, și de mine, o biată femeie.
Voi văduvi în curând, căci toți au să tabere asupră-ți
Și-au să te omoare degrabă, vrăjmași; iar dacă te-oiu pierde

Fi-mi-ar mai bine să intru în pământ, că doar altă nădejde,
 N'o să-mi rămâie, când tu vei muri, fără nume
 Plâns și suspinuri. Că nu mai trăește nici tata, nici mama.
 Știi că pe tata-mi întâi îl ucise măritul Achille,
 Când pustii a Clicilor bine-ășezată cetate,
 Theba cu înaltele porți. Pe tată-l răpuse, dar totuși
 Nu vru de armă să-l prade, de teama muștrării de cuget.
 Șapte-mi erau frățiorii acasă și știi că toți șapte
 Ei într'o zi mai de mult se duseră în lumea cealaltă ;
 Fură cu toții uciși de Achille pe lângă
 Boii cei grei de picior și alături de oile albe.
 Numai pe mama-a cruțat-o, pe ea, împărăteasa din Theba,
 Și cu mulțime de planuri încoace aducând-o, la urmă
 O desrobi pe o groază de daruri ; dar știi că Artēmis,
 Zina cu arcu în casa părintelui meu a trăznit-o.
 Tu-mi ești dar, Hector, și tată și mamă cinstită și frate
 Tu-mi ești bărbatul, în floare. Deci rogu-te acumă te-îndură,
 Stai în cetate pe-aicea la turn, ca să nu-ți lași în urmă
 Fiul lipsit de părinte și văduvă b'ata-ți fenee.
 Oastea-ți oprește-o pe lângă Smochinul sălbatic, pe unde
 Lesne se urcă în cetate și zidul se bate mai lesne ;
 Că i pe acolo de trei ori veniră să încerce vitejii,
 Ajax cei doi cu oștirea și Idomeneus vestitul,
 Frații Atrizi cu ai lor și volnicul Tydid Diomede,
 Ori că un bun ghicitor, de zei luminat, le-a dat sfatul,
 Ori poate așa dela sine-î silește și-i mână pornirea.

La acestea Hector răspunde :

Grijiile acestea, femei, mă bat și pe mine, dar tare
 Mă-este rușine de ai mei, de bărbați și femei dela Troia.
 Dacă-aș fugi de războiu și aș sta tupilat ca mișelul.
 Nu sunt la asta pornit, căci eu m'am deprins să fiu pururi
 Gata de luptă și-în rândul întâi la război să mă-încaer
 Pentru mărirea părintelui meu și a mea și a țării.
 Bine știu, mi-o spune doar mintea și inima-într'una :
 Are să vie o vreme când Troia peri-va și Priam,
 Și a lui Priam norod. Dar nu-mi este mie-într'atâta
 Nici de a fraților mei, care, câtu-s de mulți și puternici,
 Tot o să cadă prin colb la fureșul hoardei dușmane ;
 Cât mi-e de tine, în ceasul când fi-vei smuncită de vr'unul
 Dintre Achei și vei plânge când el te va duce-în robie.
 Dusă prin Argos, vei țese ascultând de porunca stăpânei
 Și din Hypēria sau din Mesēis tu apă căra-vei
 Fără să vrei că silită vei fi de cumpăta nevoie.
 Zice-va, cum te-ar vedea oare-cine că lacrimi te scaldă :
 Asta-i femeia lui Hector, întâiul viteaz, căpitanul
 Oastei troene din vremea războiului cel dela Troia.
 Astfel va zice și amarul din nou te va frânge, de jalea
 Soțului, care putea să te scape de jugul robiei.

Dar să mă-acopere țărna mai bine, să nu văd înainte
Ducerea ta în robie, să nu-ți aud glasul durerii!

Astfel grăi și-și întinse mâinile spre micul Astyanax care
tipând se retrase la pieptul servitoarei speriat de strălucirea coi-
fului său. Hector râse de aceasta și râse și mama. În urmă își ia
coiful de pe cap și-l pune pe pământ, își sărută copilul, legă-
nându-l în brațe. Apoi, ridicându-și mâinile spre cer, zise:

Zeilor, faceți voi toți ca iubitul meu fiu să ajungă
Cel mai de frunte bărbat la Troieni și ca mine, tot astfel

Hector și Andromacha

După o gravură antică

Vrednic în arme să fie și'n Troia domnească puternic
Și oricine la întorsul din luptă să zică vre-o dată:
E mai viteaz decât tatăl. S'aducă și prăzi încrușite
Dela vrăjmașul ucis, să se bucure sufletul mării.

După această rugăciune, Hector dă copilul în brațele Andromachei care, strângându-l la peptul ei parfumat, râdea cu lacrimi. Bărbatul, privindu-o cu dragoste îndurerată și netezându-i mâna, îi zise cu iubire: „Sărmană femeie, nu trebuie să-ți amărăști prea mult inima, căci nimenea, nu va fi în stare să mă omoare, dacă nu-mi va fi scris să mor. De ursita sa nu poate să scape nimenea ori cât de voinic ar fi. De aceea, du-te liniștită acasă, și cată-ți de treburi: vezi de războiu

și de furcă. Grija armelor lasă-o în seama bărbaților și mai presus de toți, lasă-mi-o mie“. În urmă ridicându-și coiful de jos și-l așează pe cap și pleacă, iar scumpa sa Andromacha se înapoiază acasă cu lacrimile în ochi. Când o văzură servitoarele întorcându-se acasă cu lacrimile pe obraji, încep să bocească pe Hector, ca și când ar fi fost mort.

Curând, după aceea, se întâlnește Hector și cu Paris care îmbrăcase arme sclipitoare și amândoi ajung de odată în mijlocul trupelor troiene, cari, văzând pe comandanți, prind din nou curaj la luptă.

14. DUELUL DINTRE HECTOR ȘI AJAX

Hector, la îndemnul protectorilor săi, Minerva și Apollo, cere Grecilor ca să se lupte în duel. Menelau este gata să se bată cu erul troian. Agamemnon însă, îl oprește, arătându-i ce nebulie face a se lupta cu un erou de care însuși Achille se teme să dea față.

Bătrânul Nestor propune atunci să se tragă la sorți, pentru ca sortul să hotărească care dintre fruntașii greci era destinat să se bată cu Hector. Zarul cade asupra lui Ajax, fiul lui Telamon. Duelul începe și ține o zi întreagă, fără ca să ajungă vreunul să doboare pe adversarul său. De aceea, lupta rămâne nehotărîtă, iar la despărțire fiecare a rămas cu admirațiune pentru protivnicul său, dându-și unul altuia chiar daruri spre amintire.

În urmă, armatele se găsesc iarăși față în față și lupta începe de astă dată mai îndârjită decât ori când mai înainte. Dar pentru ca să-și pună flota la adăpost de orice atac neașteptat, Grecii se apucă să construiască un zid înalt de jur împrejurul taberii lor și al vaselor lor, așezate dealungul țărmului mării.

Hector atunci se hotărăște să atace tocmai aci armatele grecești. De aceea, însoțit de o ceată din cei mai viteji și mai curagioși soldați troieni, pătrunde, omorând o sumedenie de Achei, până la flota de pe țărmul mării, căutând să-i dea foc; apărarea ei de puternicul Ajax era neîndestulătoare, iar vasele încep să arză în fața Grecilor pe cari îi cuprinde desnadejdea. Se dă alarma și în toate părțile se vorbea acum de renunțarea la războiu, în care zeii se dăduseră de partea Troienilor, fiind mai toți generalii greci omorâți sau răniți în ultimele lupte.

15. PATROCLU

În desnădejdea lor, Grecii își aduseră aminte de Achille. Agamemnon însuși se gândi să-i dea înapoi pe Briseis și împreună cu ea daruri nenumărate. O deputațiune formată din Ulysse, Phoenix și Ajax este trimeasă numai decât la Achille, pe care îl găsește în cortul său cântând la liră. Lângă el ședea prietenul său Patroclu, gata să-l servească, îndată ce și-ar fi isprăvit cântecul.

Deputațiunea intră și se oprește înaintea lui Achille. Eroul se scoală de pe scaun mirat, fără să-și părăsească lira pe care o ținea în mână, și, de asemenea, și Patroclu se ridică în picioare la vederea oaspeților neașteptați. Apoi Achille, luându-i de mână, le zice: „Vă salut, dragi prieteni, fie că ați venit numai să mă vedeți, fie că vre-o nevoie mare vă aduce la mine. Căci, cu toată supărarea mea, voi îmi sunteți fără îndoială, din întreaga armată grecească, cei mai scumpi prieteni“. Salutându-i cu aceste cuvinte, îi pofteste să șeză pe scaune aștenute cu purpură, iar lui Patroclu îi spune: Adă o stacană din vinul cel mai tare și dă fiecăruia câte o cupă, căci mi-a sosit în cortul meu cei mai iubiți prieteni.

După ce se ospătară cu mâncare și băutură, Ulysse, cu paharul în mână, ia cuvântul: „Nu de mese bogate, Achille, ducem dorul în cortul Atridului Agamemnon; de acestea, avem acolo din belșug. Tremurăm de frică, fiindcă ne amenință o groaznică peire. Troienii, cu tovarășii lor de arme, sunt aproape să pună mâna pe corăbiile noastre, căci Jupiter Olympianul le stă într'ajutor. De aceea, te rugăm, pentru ca mai târziu să nu te căești amar, să aperi pe Achei de nenorocirea ce-i amenință. Când tatăl tău te-a trimis din Phthia la Agamemnon, ți-a spus: „Fiule, cu ajutorul Minervei și al Junonei vei învinge în luptă, dar învinge-ți și mândria din pept, căci nimic nu prețuește așa de mult ca prietenia. Dacă vrei să fii iubit și de Acheii cei tineri și de Acheii cei bătrâni, înfrânează-ți și mânia din suflet“. Tu le ai uitat toate acestea. Dar iată că Agamemnon, îți făgăduiește că-ți va da înapoi pe Briseis a ta, împreună cu daruri bogate și alte și mai multe îți va da în urmă“.

La acestea Achille, după ce și-a spus din nou amarul ce-l avea în suflet, a răspuns respicat că nu numai nu va mai lua parte la lupte, dar că e gata chiar ca a doua zi să plece acasă, în patria sa, la Phthia.

Atunci se ridică bătrânul Phoenix cel care a crescut pe

Achille din copilărie și cu lacrimi în ochii caută să înduioșeze inima eroului, spunându-i: „Eu, divinule Achille, eu te-am făcut mare. Tu nici odată nu voi ai să mănânci, dacă nu te puneam pe genunchii mei, tu nu mâncai și nu beai, dacă nu ți-aș fi tăiat mai înainte carnea în bucățele și dacă nu ți-aș fi gustat vinul. De câte ori nu mi-ai stropit haina cu vinul ce vărsai din gură, în mult năcăjița ta pruncie! Câte neazuri n'am suferit eu pentru tine! In mintea mea nesăbuită, am crezut totdeauna că deaceea zeii nu mi-au dat copii, pentru ca înfiindu-te pe tine, să-mi fii cândva de ajutor în vr'o primejdie mare. De aceea, te rog, domolește-ți trufia din suflet, și ai milă de noi. Căci și zeii se lasă să fie îmlânziți, ei cari sunt și mai mari și mai tari ca noi muritorii. Pe zei îi împacă oamenii prin rugăciuni și prin jertfe, prin mirosul fumului ce se ridică de pe altarele lor. Căci *Rugile* sunt și ele fiicele marelui Jupiter: schioape, cu fruntea încrătită, de abia ridicându-și privirea, ele merg pe urma *Greșelii*, care este puternică, repede de picior, luând-o totdeauna înainte, străbătând întreg pământul și aruncând zăpăceală printre oameni. *Rugile* însă vin în urmă să aducă leac relelor cari ea le face. Cine cinstește pe aceste fiice ale lui Jupiter, când ele se apropie de oameni, primește un ajutor puternic și ele îi îndeplinesc totdeauna dorința. Când însă le respinge cu asprime, *Rugile*, se duc la fiul lui Saturn și-l roagă ca greșala să se țină de pașii aceluia care le-a desprețuit și se răsbună pedepsindu-l. De aceea, Achille, cinstește pe fiicele acestea ale lui Jupiter”. Achille rămâne totuși neînduplecat, iar desnădejdea cuprinde sufletele șefilor greci, cari știeau bine că nu vor putea învinge pe Troieni fără ajutorul puternicului Achille.

Patroclu, prietenul nedespărțit al eroului, asculta toate acestea și vedea de departe bătălia și zăpăceala din ce în ce mai mare printre rândurile Grecilor; el vede răniți, rând pe rând, pe Diomede, pe Ulyse, pe Agamemnon, vede pe Hector, sărind peste zidurile cele înalte ale taberii Grecilor și ducând flacăra și foc spre vasele pe cari de abia putea să le apere Ajax desnădăjduit.

Având convingerea că Troienii se vor îngrozi numai la vederea armelor lui Achille și că vor da înapoi, Patroclu roagă pe bunul său prieten să-i împrumute armele și încins cu ele se aruncă numai decât în mijlocul luptei. Și numai decât și căzu la pământ Sarpedon, fiul lui Jupiter, un rege puternic din Lycia și aliat cu Priam. La această vedere, Troienii crezură că în adevăr ia parte

la luptă marele Achille și plini de groază încep să se retragă spre Ilion. Atunci Patroclu ca să le insuflă curaj, se repede spre Hector, și eroul grec, lovit mai întâiu de Euphorb, cade sub loviturile zdravene ale lui Hector.

În jurul corpului lui Patroclu se pornește acum o luptă îngrozitoare, la care iau parte mai toți eroii de seamă din ambele tabere, pentru că pe deoparte Grecii voiau să-i ia corpul și să-l ducă la Achille spre a-l înmormânta cu toate onorurile, iar, pe de altă parte, Troienii, stăpâni pe armele lui strălucite, se străduiau din toate puterile să-l târască în triumf spre Ilion.

Iată cum descrie poetul grec această luptă homerică:

Dar mai întâiu îmbrânciră pe-Acheii cei ageri Troienii;
 Ei părăsiră pe mort, înlături ferind. Pe nici unul
 Nu-l sfârtică, cu toată ahtiarea, Troienii, ci numai
 Leșu-l dădură spre ei, dar vreme puțină Danaii
 Se îndepărtară de el, căci iute-i întoarse spre dânsii
 Ajax, întâiul bărbat de mândru la chip și de harnic
 Printre Achei după neîntrecutul Achille.

Când Hippothoos, fălosul fecior al Pelasgului Leithos.
 Prinse să-l tragă de jos de picior în amestecul crâncen
 După ce-i trece cureaua și-l leagă între vine la glesne
 Numai de dragul Troienilor și a lui Hector, îndată
 Moartea-l ajunge; nu-i sare nici unul, cu toată dorința;
 A lui Telamon fecior prin gloată s'aruncă la dânsul
 Și din aproape-l împunge în chivara-i cea fermecată
 Și împodobită cu coamă de cal, și i-o înțândură toată
 Lancea trântită de mâna cea grea, și a lui Hippothoos
 Creer cu sânge împreună țâșnește din rana-i la țeava
 Suliței și astfel oșteanul e dus, i se curmă puterea
 Și a lui Patroclu picior din mână-i alunecă în țărână
 Și pe aproape de mort el însuși pe brânci se prăvale;
 Moare departe de țara-i mănoasă-a Larissei și hrana
 Dată de dragii părinți el nu-și mai plăti, că-i fu veacul
 Scurt și prea tânăr se sfîrșe sub arma novacului Ajax!
 Hector îl ia pe viteaz la ochi cu o lucie lance
 Ajax o vede nainte, puțin se îndoie și scapă
 Sulița năzue atunci la domnul Phoceilor, Schediu.
 Al lui Iphitus fecior care avuse sălașul la curtea
 Lui Panopeus vestitul, stăpân pe-o mulțime de oameni.
 Și-l nimerește în andrea pe la umăr; cu boldui-străpuns
 Umăru-în partea de sus; lovirea-i de moarte, și Schediu
 Cade pe loc răbufnind și zurue arma pe dânsul.

Ajax la rându-i, când Phorchys, cercatul fecior al lui Phenops
 Pe Hippothou ocolia, îl chiti pe la mijlocul burții,
 Sparse pieptarul de aramă și mâțele-i rupse

Și prăvălindu-se Phorchys cu pumnul apucă pământul.
 Și chiuiră Danaï și traseră morții spre sine,
 Pe Hippothou și pe Phorchys, și acolo-i prădară de arme.

16. CAII LUI ACHILLE

Nu numai armele, dar și carul în care s'a luptat Patroclu era al lui Achille. El era tras de niște cai de origină divină dăruïți de tatăl său Peleu. Cu prilejul luptei lui Patroclu, acești cai erau mânați de Automedon, vizitiul și tovarășul lui Achille. Iată cum descrie Homer durerea cailor, când văzură că Patroclu, prietenul stăpânului lor, a căzut mort :

Caii Aeacidului plâneau departe de luptă, din clipa când au simțit că conducătorul lor obicinuit căzuse la pământ, supt loviturile omorătorului de oameni Hector. În zadar îi zoria voinicul fiu al lui Diores, Automedon, când lovindu-i cu biciul ușor, când adresându-le vorbe de îmbărbătare sau amenințătoare ; ei refuzau și să intre în mulțime și să se întoarcă la flotă, pe țărmul Hellespontului, și steteau nemișcați, întocmai ca o coloană care se înalță pe mormântul unui erou sau al unei femei ilustre. Astfel steteau ei înhămați la carul măreț, cu capetele aplecate spre pământ. Lacrăme fierbinți picurau din ochii lor și se revărsau pe nisip, atât de mult le părea lor rău de moartea lui Patroclu. Bogata lor coamă este încălceată și cade în neorânduială împrejurul jugului care îi unește. Fiul lui Saturn vede aceste lacrimi, inima lui se înduioșează de milă, își scutură capul și în mintea sa divină frământă astfel de gânduri : „Bieți telegari ! De ce zei v'au dăruit pe voi lui Peleu, un rege muritor, pe voi cari nu știți nici de bătrânețe nici de moarte. Oare pentru ca să aveți și voi parte de durerile oamenilor ? Căci, fără îndoială, din toate ființele cari respiră și cari se mișcă pe pământ, nici una nu este așa de nenorocită ca omul ! Dar, Hector n'are să se urce niciodată în mărețul car pe care voi îl trageți : căci n'am să-i îngăduiu aceasta. Nu este destul că a îmbrăcat armura lui Achille și se fălește cu ea ? Vă voi da putere, în pept și în genunchi, ca să duceți teafări pe Automedon în tabără ; Troienilor le voi mai permite să birue pe Greci, până ce vor fi sosit la corăbii, până ce soarele va asfinți și va sosi amurgul de seară“.

17. ACHILLE DIN NOU LA LUPTA

În vremea aceasta Pelidul Achille stetea singur lângă corabii și era plin de îngrijorare pentru prietenul său Patroclu, ca nu cumva să-i se fi întâmplat vre-o nenorocire — ceea ce tocmai se întâmplase — când, deodată, vede pe Achei, îngrămădindu-se de pe câmpie spre vasele de pe țărmul mării. Și atunci, își aduce el aminte de o prevestire ce-i făcuse oarecândva mamă-sa că, fiind încă în viață, va pieri cel mai viteaz dintre Myrmidoni. Să fi căzut oare în luptă voinicul Patroclu? Nu, asta e peste putință, și cu toate acestea, era muncit de un presimțământ urît. Il sfătuiuse doar să se întoarcă înapoi, îndată ce va fi respins pe dușman și îl povățuise să nu dea față cu Hector? Pe când își frământa mintea și inima cu aceste gânduri, iată că Antiloch, fiul lui Nestor, cu lacrimi în ochi, îi aduce o crudă știre:

„Ce grozavă veste îți aduc, viteazule Achille! De ce oare trebuie să ni se întâmple nenorociri atât de mari? Patroclu e mort și, împrejurul cadavrului său neînsuflețit, se dă acum o luptă cumplită, căci strălucitul Hector i-a luat armele ca pradă!

La auzul acestor cuvinte, Achille cuprins de o durere adâncă, în urlete înspăimântătoare, apucă cu pumnii cenușa din vatră și și-o pune și pe cap și pe față, murdărindu-și cu ea parfumatele-i veșminte. Își smulge apoi frumoaselor plete și se trânteste la pământ, cât de mare era. Slavele sale, capturate de brațul său vânjos și de cel al lui Patroclu, cu sufletul îndurerat aleargă afară din corturi, scoțând strigăte teribile și îngrămădindu-se împrejurul îndureratului Achille. Se lovesc cu pumnii în piept și, de groază, li se îndoie genunchii. Antiloch gemea adânc și vărsa șiroaie de lacrimi, ținând în mâinile sale mâinile prietenului său chinuit de durere, și fiindu-i teamă ca el să nu-și taie cumva gâtul cu arma.

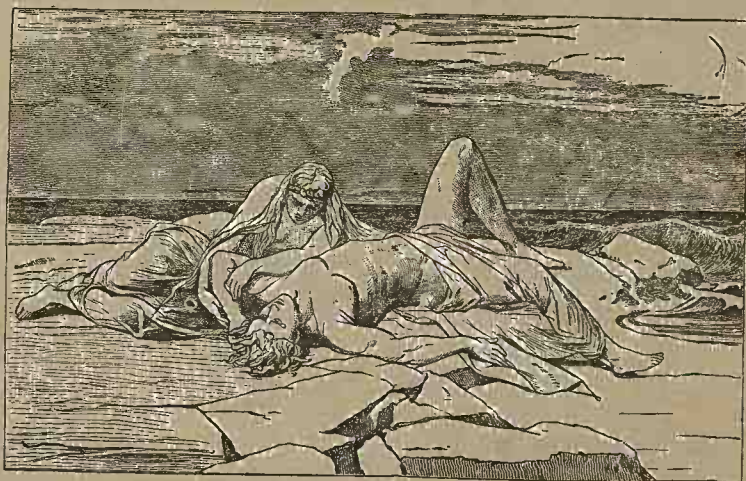
Pe când Achille scotea gemete grozave, mama sa Thetis îl aude din fundul Oceanului și isbucnește și ea în hohote de plâns. Adunându-se în jurul ei toate zânele mării, le grăește cu durere astfel:

„Scumpe surori Nereide, auziți dacă vreți să cunoașteți
Ce-amărăciune, ce caznă săracul meu suflet îndură.
Vai mie, mamă de plâns a viteazului cel mai de frunte!
După ce biata-am născut un fiu arătos și puternic,
Steagul voinicilor, de răsăria ca o verde mlădiță,
Căci bucuros îl creșcuți ca un pom roditor în grădină,
Pe legănate corabii trimisu-l-am tocmai la Troia,
Unde să ducă războiu cu Troienii. Dar vai că pe dânsul

N'o să-l primesc dela Troia 'napoi la Peleus acasă,
Iar câtă vreme trăește și vede lumină de soare
Sufere bietul și nu pot măcar să-i ajut la nevoie.
Totuși m'oiu duce să-mi caut feciorul iubit și să aflu
Ce supărare l-ajunse, măcar că-i departe de luptă“.

Sosind Thetis la fiul ei, la Troia, îl mângăie de durerea pricinuită de moartea lui Patroclu. Și-i amintește, în același timp, că zeii din ceriu au hotărît ca și el să moară, curând după moartea lui Hector, ucigașul prietenului său, și-l îndeamnă să amâne cât mai mult răsbunarea lui Patroclu.

„Mai bine să mor chiar acum, zice gemând adânc Achille,

Thetis și fiul ei Achille

După Becker, Erzähl. aus der ant. Welt.

dacă nu mi-a fost dat să apăr dela moarte pe scumpul meu tovarăș și prietin. S'a prăpădit, sărmanul de el, departe de patrie, iar eu n'am putut fi împreună ca să-l mântuesc! Dar, dacă îmi este scris să nu mă mai întorc nici eu la casa părintească, mai bine să mor chiar acum, căci n'am putut să scap nici vieța lui Patroclu, nici a atâtor prieteni răpuși în bătaie de Hector. Și, vai, eu stau aci, lângă corăbii, o netrebnică povară a pământului, eu decât care între Achei nu este nici unul mai viteaz în războiu. Ah, piară dihonnia și vrajba dintre zei și dintre oameni! Piară supărarea care adeseori îndeamnă la rele chiar și pe oamenii cu minte, supărarea care, mai dulce decât mierea, când se strecoară în piept, picătură cu picătură, se răspândește repede ca fumul și umple

inimile oamenilor. Astfel m'a cuprins și pe mine necazul față de Agamemnon. Dar, oricât de dureros ar fi trecutul, să-l lăsăm la o parte și să ascultăm de nevoile de acum. Am să plec îndată să dau de Hector, călăul celei mai scumpe ființe din lume. Apoi, voi primi lovitura grea a morții, când va voi stăpânul Olympului și ceilalți zei nemurtori. De moarte n'a fost scutit nici măcar nebiruitul Hercule, așa de iubit de tatăl său, Jupiter. Nu, căci Parcele și mânia Junonei a pus capăt și zilelor lui. Întâmplă-se tot astfel și cu mine, dacă așa îmi este destinul: dacă trebuie să mor, vie moartea! Deocamdată însă, vreau o glorie grabnică, deocamdată vreau ca Troienele, fiicele dardanide, svelte în talie, să-și ștergă cu amândouă mâinile lacrimile de de pe fața lor cea delicată. Deocamdată, vreau să le fac să ofteze adânc, să simtă că de multă vreme brațul meu n'a mai pus mâna pe arme. Iar tu, dragă mamă, dacă ții la mine, nu căuta să mă abați din luptă, căci n'ai să mă îndupleci”.

Armele lui Achille fiind în mâna lui Hector, mama sa Thetis, cu toată durerea ei din suflet, aleargă numai decât la zeul Vulcan, pentru ca să-i facă alte arme, și mai frumoase decât cele din-tâi. Și îndată ce faurul zeilor fabrică în atelierele sale nouile arme pentru Achille, zeița se repede îndată din vârful Olympului și aduce fiului ei darul lui Vulcan.

Cu aceste arme Achille, în carul său de luptă, mânat de Automedon, aleargă în câmpia troiană, lovind cu furie sălbatică pe toți câți îi întâlnește în cale. Nenumărați Troieni cad sub loviturile lui teribile. Deodată însă, zărește pe Aenea și, numai decât, o luptă groaznică începe cu el. Și, oricât de viteaz ar fi fost fiul lui Achise și al zeiței Venus, ar fi căzut, de sigur, supt loviturile lui Achille, dacă zeii cari îi rezervaseră o soartă mai bună, în altă parte, nu i-ar fi cruțat zilele, învăluindu-l într'un nour și scăpându-l astfel de sub ochii erudului Pelid. Omorî însă Achille, cu acest prilej, pe mai mulți fii de ai lui Priam, între cari pe Polydor și pe Lycaon.

18. MOARTEA LUI HECTOR

Din ce în ce mai mult se apropia acum Achille de porțile cetății, iar Troienii fugiau mâncând pământ dinaintea eroului, căruia nimeni și nimic nu-i mai putea rezista. Porțile Troiei se deschd larg și luptătorii, obosiți, și cu groaza în ei, își caută

scăpare îndărătul zidurilor, înlăuntrul cetății. Aceste porți însă trebuiau acum închise degrabă, căci Pelidul se apropia din ce în ce mai mult și era primejdie mare să nu pătrundă în inima orașului. Dar, ori cât de cruntă era lupta și ori cât de mare era pericolul, Hector, totuși, ardea de dorul de a se măsură cu eroul grec.

Bătrânul Priam îl zărește și desnădăjduit îl chiamă, strigându-i : „Intră în cetate, dragul meu fiu, intră în cetate și mânuie Troia de dușmani. Ai milă de mine, ai milă de sărmanul tău tată pe care, printr'o soartă fatală puternicul Jupiter mă face să pier în pragul bătrâneții, fiind martor la cele mai mari nenorociri, văzând, supt ochii mei copiii omoriți, fetele răpite, casele pustiite, nepoții trântiți la pământ în toiul luptei, și nororile târîte în robie de mâinile crude ale Acheilor. Până și pe mine la urmă mă vor mânca poate câinii, chiar în palatul meu, câinii cari îmi păzesc acum casa și pe cari îi hrănesc din mesele mele bogate, când, fiind lovit de vre-o lance sau de vre-o săgeată, voi zăcea întins la pământ fără suflare, și apoi, sătui de sângele meu, se vor tolăni pe la ușile palatului meu. Unui tânăr, când este ucis în bătaie sau străpuns de o suliță, îi șade bine, chiar când e mort, căci are o înfățișare frumoasă și mândră. Când însă câinii își fac batjocură de un cap alb și de o barbă căruntă, sorta aceasta, vai, este cea mai de plâns pentru sărmanele ființe omenești”.

Grăind acestea, nenorocitul rege își smulgea pletele-i albe de pe cap, iar Hecuba, soția lui Priam, își implora fiul, conjurându-l pe toți zeii, să se retragă la adăpost înapoia zidurilor și să nu se ia la luptă cu crudul Achille. Totul era în zadar, căci Hector rămâne neînduplecat în hotărîrea sa. ,

În curând, cei doi eroi, floarea ambelor armate se găsesc față în față. Și Hector, cel dintâiu, cu glasul-i puternic, grăește astfel: „Nu voi căuta Achille, să fug de tine, ca mai înainte. De trei ori am stat la îndoială, înaintea cetății sfinte a lui Priam, dacă trebuia sau nu să înfrunt atacul tău. Acuma însă, inima mă îndeamnă să dau pept cu tine și să te înving ori să cad în bătălic. Să facem însă o învoială și să luăm pe zeii ca chezași ai acestei învoieli. Dacă puternicul Jupiter îmi dă mie isbânda și dacă eu îți răpuu vieața, te voi despuia de arme, iar trupul tău îl voi da, o Achille, Acheilor tăi ca să-l îngroape. Fă-mi și tu, la rândul tău, o făgăduială la fel”.

— „Nu-mi vorbi, Hector, de învoială între noi, răspunde răstit Achille, aruncându-i o privire teribilă. După cum între

Thetis arată lui Achile armele

După L. Orvieto, Lég. du mond^o grec

oameni și între lei nu poate să fie nici o legătură, după cum nu poate să existe împăcaciune între lupi și între miei, ci are să fie între ei o vecinică dușmănie, tot așisderea între mine și între tine, nu încacpe nici o învoială, nici un prieteșug, până ce unul din doi nu va fi săturat de sânge pe nebiruitul Marte. De aceea, toată nădejdea puneți-o în arme și întrebuințează tot meșteșugul tău în această luptă. Nu căuta aiurea scăparea ta. Sulița mea, condusă de Minerva, zeița războiului, te va culca la pământ și ai să plătești în curând toată jalea și toate suferințele tovarășilor mei, răpuși până acuma de furia ta barbară”.

Cu aceste vorbe, lupta începe. Supt loviturile turbate ale lui Achille, Hector cade, fiind rănit de moarte. Atunci Achille pune piciorul pe peptul dușmanului doborât, îi ia armele și-i adresează fel de fel și insulte. Apoi, înodând o curia în împrejurul picioarelor, îl legă de carul său și îl târăște astfel, prin pulvere și praf, pe supt zidurile cetății.

Bătrânul său tată, Priam, de pe înălțimea turnurilor orașului zărește corpul plin de sânge al fiului său tărit prin țărână și, la priveliștea îngrozitoare, scoate țipete adânci șiperate. Întreg orașul isbucnește în vaete și gemete cari umplu văzduhul.

19. DESPERARREA ANDROMACHEI

Andromacha nu știa nimic de bărbatul ei Hector; nici un crainic și nici un prieten n'a venit sau n'a îndrăznit să vină să-i vestească că Hector ar fi rămas în afară de porțile orașului. Retrasă în camerele apartamentului ei, ea țesea o pânză roșie pe care o împodobia cu felurite flori și dădea porunci prizonierilor din palatul ei să așeze pe pirostiile de pe foc o căldare mare, în care să încălzească apă pentru soțul ei, când se va întoarce din luptă. Auzind însă, dinspre turnul ce se ridica pe zidurile cetății, tânguit adânc și bocete puternice, începe să tremure toată, îi cade suveica din mână și, ca scoasă din minți și presimțind nenorocirea, se repede spre turnul cetății, când vede aci, de pe zid, cum caii lui Achille târau spre corăbii cadavrul scumpului ei Hector.

Noapte ca bezna de neagră pe loc fi întunecă ochii
 Și ca trăznită, ea cade pe spate și-și perde simțirea.
 Sar risipite departe ale părului mândre podoabe,
 Conciul, apoi un tulpan, legăturile bine-împletite
 Și acel hobot ce-i dase Aphrodita, zeița, de aur

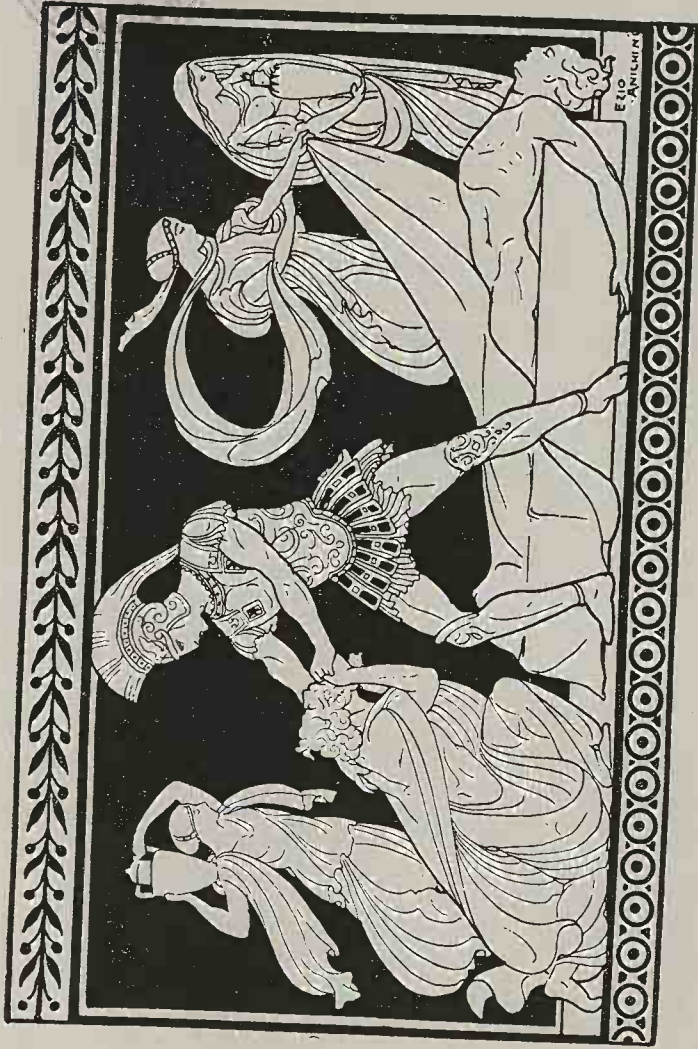
Când ca mireasă a luat-o din casele lui Aetion
 Hector, în schimb aducându-i puzderii de daruri de zestre.
 Dar la cădere 'i pe ea o'mpresoară cumnatele-i multe,
 Și o ridică între ele pe biata înlemnită de groază.
 Când după asta ea-începe din nou să răsuflă și-și vine în fire,
 Zice cu hohot de plâns Troienelor cari-o-impresoară:...

Vai, tu pe lumea cealaltă sub tainița neagră-a țărânei
 Astăzi te duci și pe mine în veșnică jale, pustie,
 Văduvă acasă mă lași și încă un prunc ni-i copilul,
 Care de noi e născut. Nici tu acum, Hector, pe dânsul
 N'o să-l ajuți, fiind mort, nici dânsul odată pe tine.
 Chiar dacă el în războiu din mâna dușmanilor scapă
 Trudă și sbucium și chin o să-i fie deapururea traiul;
 Alții lua-i-vor pământul și au să-l despoaie de-avere.
 Cum e sârman un copil, se duc și tovarăși și jocuri,
 Merg cu capul plecat și lacrimi îi scaldă obrajii.
 El la prietenii tatălui umbiă cerșind de nevoie,
 Pe-unul îl trage de mantie, pe altul îl trage de haină.
 Și lacrimând se întoarce sârmanul la văduva-i mamă.
 Biet Astyanax! El care nainte în brațe la tata
 Nu se hrănia fără numai din măduva și din grăsimea
 Cărnei de oi! Dacă somnu-i venia și înceta să mai sburde
 El adormia în pătișor fără grije pe brațele doicei,
 Pe așternutul lui moale, sătul de tot felul de bunuri.
 Mult o să sufere acum, de tată lipsit, Astyanax
 „Doșnului-cetății“, precum te numără Troienii, căci, Hector
 Tu le-apărai și înaltele ziduri și porțile singur.

În vremea aceasta Achille, intrând cu carul său de luptă în tabăra sa, se aruncă asupra corpului neînsuflețit al prietenului său Patroclu și dă ordin să-i să pregătească o înmormântare măreață. Se dau jocuri în cinstea lui și, după obiceiul Grecilor de pe acele vremuri, se pun premii, pentru cari eroii aveau să se lupte. În tot timpul acesta, cât ținură sărbătorile înmormântării lui Patroclu, corpul neînsuflețit al lui Hector stătea murdar și plin de sânge și țărână, așteptând câinii să vie să-l mănânce.

20. RESCUMPARAREA CADAVRULUI LUI HECTOR

După înmormântarea lui Patroclu și după sfârșirea jocurilor mortuale date în cinstea lui, Achille leagă din nou de carul său cadavru lui Hector pe care zeii Apollo și Venus avură înduioșetoarea grije să nu-l lase să sufere vr'o stricăciune, și îl târâște de trei ori în împrejurul mivei, unde își îngropase prie-

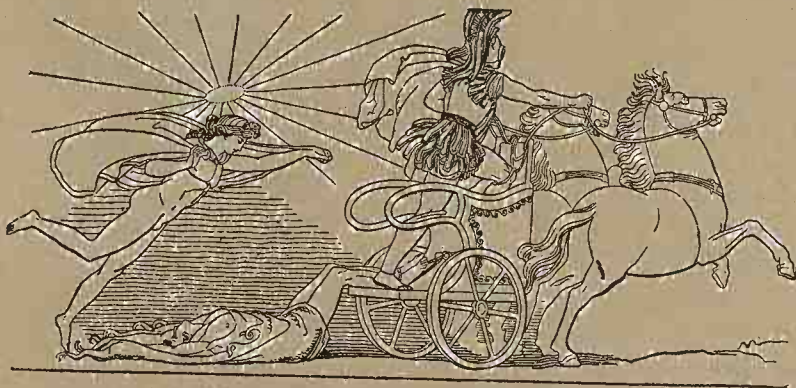

Agamemnon cerând lui Achile corpul lui Hector

După L. Orvieto, Lég. du monde grec

tenul. Și de astădată Apollo îl acoperi, fără să vază cineva, în mantia sa, ca să fie ferit de ori ce stricăciune. Dar, de oare ce Achille, în ura sa neîmpăcată, își pusese de gând să-și bată joc de cadavrul dușmanului său, zeilor li se făcu milă de Hector și îndemnară pe Thetis, mama lui Achille, ca ea să facă să încezeze cruzimea fiului ei și, în schimbul unei sume de bani, să înapoieze rudelor cadavrul lui Hector.

În ziua a douăsprezecea dela moartea fiului său, bătrânul rege Priam, încercând un car cu daruri bogate, la sosirea nopții, fiind însoțit numai de un singur servitor credincios, ajunge în lagărul dușmanilor săi Achei. Mercur, crainicul zeilor, supt chipul

Apollo acoperind cu egida trupul lui Hector

După Flaxman

unui tânăr Myrmidonian, îl conduce prin întunericul nopții, printre sentinelele grecești, până în cortul lui Achille.

Servitorul rămâne afară lângă car, iar Priam intră singur în cort. Aci Achille tocmai isprăvisese cu cina și stetea tencit la masă, având în față câțiva prieteni, când deodată bătrânul rege, care intrase în cort neobservat, se aruncă la picioarele lui, îi prinde amândoi genunchii, îi sărută mâinile, mâinile cari îi omorîse atâți copii — și, tremurând și cu suflarea la gură, îi zice :

„Adu-ți aminte că-ai tată și tu, o mărețule Achille,
 Și e ca mine și el pe pragul amar de necazuri
 Al bătrâneții și poate vrăjmașii vecin: îl împilă
 Și-l amărăsc și nu-i nimeni să-l scape de rău și de jale.
 Dânsul încăi auzind de departe că tu ești în vieață
 Tot se mai bucură în sine și trage nădejde să-și vadă
 Fiul iubit de la Troia, odată întorcându-se. Numai
 Eu sunt cu totul de plâns, că în marea cetate, în Troia,

Mulți fii aleși am avut și nu-mi mai rămase nici unul...
 Fost-au la număr cinci zeci, când Acheii la noi năvăliră.
 Singurul care-a mai fost, al orașului sprijin și-al nostru,
 Tu l-ai ucis adineaori, când el se lupta pentru țară,
 Scumpul meu Hector! De dragu-i venit-am aici; dela tine
 Vreau să-l răscumpăr pe el și-ți aduc o grămadă de daruri.
 Teme-te, Achille, de zei și de mine te îndură, amintindu-ți
 Că-ai și tu tată bătrân; ba eu sunt mai vrednic de milă,
 M'am biruit și făcut-am ce n'a făcut nimeni pe lume,
 Mâna ce crud îmi ucise feciorul, am dus-o la gură.

Vorbele acestea ale adânc umilitului rege deșteaptă în sufletul tânărului erou un dor îndurerat pentru bătrânul său tată. De aceea, îl apucă cu blândeță de mâini și, întorcându-și fața, plângea, când după tatăl său de acasă, pe care știe bine că n'are să-l mai vadă nici odată, când după prietenul său Patroclu, de curând îngropat. Bietul Priam stetea la picioarele lui și plângea și el după fiul său omorât și toți cei de față începură să plângă și ei cu înduioșare. Stând astfel mai multă vreme cufundați în jalea lor adâncă, Achille de odată se scoală în picioare și cu mâna ridicată, plin de compătimire, pe bătrânul cu capul alb și cu barba căruntă și îi grăește astfel:

„Sărmane bătrân! Mult ai mai avut să suferi. Cum însă ai putut să vii aci la corăbiile Acheilor și să dai cu ochii de acela care ți-a ucis atâția copii viteji? Ai o inimă de fier! Totuși acum șezi aci lângă mine și dă uitării supărarea, ori cât de adânc ai fi rănit în sufletul tău. Bocetul și plânsul nu-ți mai ajută la nimic. Așa e soarta ce zeii de sus o dau bietilor oameni. În palatul lui Jupiter se găsesc două butoaie, unul plin de bunuri, celălalt plin de necazuri. Cel căruia, zeul îi trimite daruri amestecate, acesta trăește, când fericit când nefericit; cel căruia îi face parte numai din butoiul nenorocirilor, acesta ajunge de batjocura lumii: foamea și lipsa și jalea îl urmăresc peste tot pământul și este oropsit și de zei și de oameni. Astfel și bătrânului meu tată Peleu, zeii îi dăruiră dela naștere și bogăție și putere. El stăpânește peste Myrmidoni și a avut parte să ia de soție, deși om muritor, o zeiță. Vrut-au însă zeii ca singura lui odraslă să nu-i moștenească împărăția și nici să-i sprijinească bătrânețele, ci departe de casă să fiu menit, cu zilele-mi numărâte, să rămâiu pe câmpiile troiene spre peirea ta și a familiei tale. Și pe tine, bătrâne, te-au socotit odată oamenii fericit pentru puterea, pentru bogăția și pentru străluciiții tăi fii, și totuși, de când zeii din ceriuri au făcut să se reverse asupra ta pacostea războiului, bătălii crunte și măceluri sângeroase împresoară, fără

încetare, fortăreața Ilionului tău. Sufere deci, în tăcere, durerea ta adâncă și nu mai purta în inimă-ți vecinica jale. Măhnirea după falnicul tău fiu nu poate nimic să-ți ajute; la vieată n'ai să-l mai aducei; ba, mai curând, așteaptă-te și la alte nenorociri mai mari“.

Achille, în schimbul darurilor ce-i aduse Priam, îi dăruie corpul lui Hector și-i dete un răgaz de douăsprezece zile pentru înmormântare. Astfel bătrânul rege, sub conducerea lui Mercur, putu să ducă cadavrul fiului său, nesupărat de cetele grecești, până în Ilion. Fiind ars pe un rug, cenușa lui Hector a fost băgată într'o urnă pe care Andromacha și Astyanax au udat-o îndelung cu lacrimile lor.

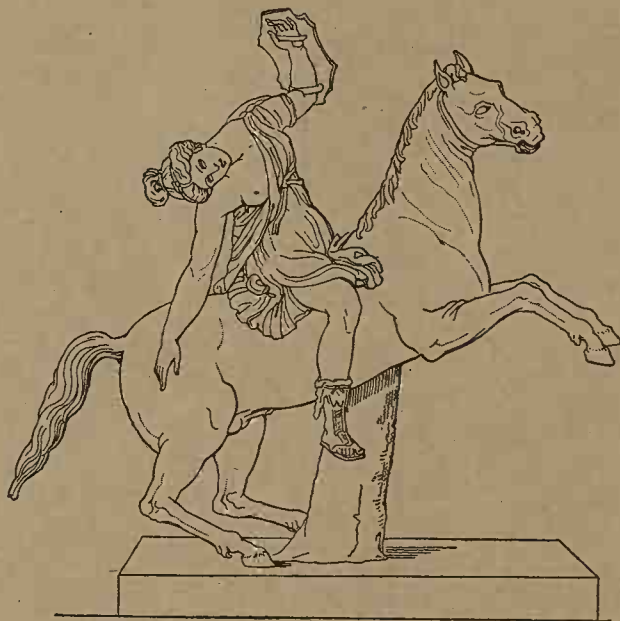
21. MOARTEA LUI ACHILLE

După înmormântarea cu mare pompă a lui Hector, Troienii primesc ajutorul Amazoanelor, sosite de pe malurile Thermodontului, de la Marea Neagră, și conduse de regina lor Penthesilea. Lupta ce s'a dat între acest popor de femei și Grecii de sub comanda lui Achille s'a terminat în curând prin moartea prea frumoasei regine. Dar, nici după moartea Penthesileei, n'au încetat luptele, căci din îndepărtatul Răsărit, dela marginea Oceanului, le-a sosit Troienilor un nou ajutor, de astă dată din partea lui Memnon, regele Aethiopianilor, un nepot al lui Priam. Acest Memnon era un viteaz și ca și Achille, era fiul unei zeițe, al Aurorei, și avea și el arme făurite de Vulcan. Achille se feria de lupta cu Memnon, fiindcă mama sa Thetis îi prezisese odinioară că după moartea regelui Aethiopianilor, avea să moară în curând și el. Dar, de oare ce prietinel său bun Antiloch, fiul lui Nestor, și care după Patroclu era cel mai bun amic al său, a fost ucis într'o luptă de acest Memnon, Achille nu-și mai putu stăpâni furia și, fără să ție seamă de sfaturile mamei sale, se aruncă asupra lui Memnon și-l omoară.

După îngroparea lui Antiloch, voi să răsbune moartea prietinelui său, pedepsind pe toți Troienii. Aceștia ieșiseră din cetate și se luptau pe câmpia dinaintea zidurilor. Achille isbutește să-i gonească și era cât pe aci să spargă chiar poarta scheiană și să pătrundă în cetate, când Apollo, năcăjit pentru suferințele îndurate de protejării săi, se scoboară din Olymp și iese înaintea lui Achille. Luând chipul și înfățișarea lui Paris, ia o săgeată

din tolba sa de pe umăr și, ochind pe Pelid, îl nimerește în călcâiu, singurul loc unde acesta era vulnerabil. De rana primită își dă, în scurt timp, cea din urmă suflare.

Pentru trupul și armele lui Achille se luptară Argivii și Troieni o zi întreagă și umplură tot câmpul de cadavre. În cele din urmă, Jupiter face să se iște o furtună în mijlocul căreia Grecii putură să scape trupul și armele eroului lor. Căci în groaznica învălmășeală viteazul Ajax, fiul lui Telamon, isbutește să înșface cadavrul și să și-l arunce în spate, luând-o la fugă, în

Amazoană rănită

După o statuă antică, Neapole

vreme ce Ulysse ținea piept dușmanilor cari năvăliau din toate părțile.

În lagărul Grecilor era acum o mare jale și un doliu de nedescris. Când mama sa Thetis a aflat în fundul Oceanului grozava veste, cu toate surorile ei Nereide, vine în tabăra grecească, cu bocete și vaete atât de puternice, că răsunară valurile în mari depărtări și umplură pe Achei de spaimă și de groază. Nefericita mamă, împreună cu zânele mării, îmbrăcate în haine negre de doliu, se așezară împrejurul catafalcului și începură să cânte cântece de jale, iar corul celor nouă muze, trimise din Olymp, făceau să răsună văzduhul de ariile lor melodioase în

cinstea mortului, în vreme ce armata întreagă vărsa lacrimi și se tânguia. Șaptesprezece zile și șaptesprezece nopți sărbătoriră ei astfel prin plânset și bocet pe marele Achille, iar în ziua a optsprezecea arseră cadavrul pe un rug. Cenușa o băgară într'o urnă de aur împreună cu cea a lui Patroclu și a lui Antiloch, și îngropând-o în pământ, ridicară deasupra ei un monument mareț. Pe promuntoriul Sigeion, de lângă Hellespont, s'a putut vedea veacuri întregi, în urmă, acest monument, ca o pildă de eroism și îndemn pentru virtute pentru generațiile viitoare.

— După o tradiție răspândită în antichitate, se spune că Achille, făcând cunoștința Polyxenei, fiica regelui Priam din Troia, și prinzând iubire pentru această principesă, i-a fost făgăduită de soție, dacă va lupta alături de Troieni. Ultima întâlnire între Achille și Polyxena ar fi fost la Thymbrae, în vestitul templu al lui Apollo. Se spune că aci, dând peste ei Paris, a pus în arcu său o săgeată și, îndreptând-o spre Achille, îl nimeri în călcâiul piciorului — pe semne Achille a voit să fugă — singurul loc unde eroul era vulnerabil. De această rană Achille moare înainte ca să poată vedea căderea Troiei, împotriva căreia luptase cu atâta glorie.

22. TEMPLUL LUI ACHILLE DIN INSULA ȘERPILOR

După tradițiunea cea mai răspândită în lumea veche, mama sa Thetis l-a luat pe Achille de pe rug și l-a dus în Pontus Euxinus, la gurile Dunării, în *Leuce* — azi *Insula Șerpilor* — unde a trăit fericit, el, cel mai frumos dintre bărbați, cu Elena, cea mai frumoasă dintre femei. Corăbierii din aceste părți îl cinsteau ca pe un zeu protector al călătoriilor pe mare. Urmele templului lui se pot vedea și astăzi în *Insula Șerpilor*¹⁾.

Iată ce ne spune istoricii din antichitate despre Achille și despre templul său din țara noastră. Invățatul istoric și filosof Flavius Arrianus, contimporanul împăratului Hadrian, din veacul al doilea de după Christos, scrie:

„Dacă din dreptul acestei guri (Pșilon a Istrului, adică a Dunării) plutești cu vântul de Miază Noapte spre largul mării, îți stă înaintea o insulă pe care o numesc unii *Insula lui Achille*,

1) Vezi *Romanica, Leuce, Insula Șerpilor*, pag. 115, de unde reproducem acest pasagiu.

alții Cursa lui Achille alții, în fine, Alba, pentru culoarea sa. Se zice că Thetis a scos-o din mare pentru fiul ei și că Achille o locuște. În adevăr, se și găsește în ea un templu al lui Achille și o statuie de lemn, care este o lucrare veche. Insula însă este deșartă de oameni și e păscută de capre, nu multe la număr, pe cari cei ce vin pe aici le aduc jertfă lui Achille. Și daruri multe sunt puse în templu, precum vase, inele și pietre mai de preț.

„Toate aceste daruri sunt închinat lui Achille și inscripțiile de pe ele, unele în latinește altele în grecește, în fel de fel de măsuri de vers, sunt laude iarăș pentru Achille. Unele sunt și pentru Patroclu, de oarece îl cinstesc și pe Patroclu, împreună cu Achille, acei cari vor să fie plăcuți lui Achille. Și mai locuiesc pe insulă o mulțime de păsări: lari, fulice, și coturnice nenumărat de multe. În fiecare zi, de dimineață, ele sboară spre mare și apoi, cu aripile inmuiate, dela mare sboară repede spre templu și-l stropesc. După ce l-au stropit îndeajuns, mătură podeala cu aripele lor.

„Unii istorisesc și acestea: dintre cei ce se coboară pe insulă, cei veniți înadins aci, aduc pe corăbiile lor victime pe cari parte le jertfesc parte le lasă libere în onoarea lui Achille; iar cei cari sosesc aci împinși de vre-o furtună, de vreme rea, cer chiar dela zeu o victimă, întrebând pe oracol în privința sacrificiului: dacă nu e mai bine și mai folositor să înjunghie pe aceea pe care au ales-o, după chibzuiala lor, pe când păștea, depunând, în același timp, și prețul care li se pare lor potrivit.

„Dacă oracolul nu primește — căci se află și oracole în templu — mai măresc prețul; dacă îl respinge din nou, mai adaugă iarăș la preț, până când primind, ei văd că prețul este de ajuns. Atunci victima stă de voia ei și nu mai fuge. Și, în chipul acesta, mulți bani sunt dăruiți eroului, drept preț al victimilor.

„Se mai zice că Achille se arată în vis celor ce se coboară pe insula sa, iar celor ce plutesc, când nu sunt departe de ea, li se arată pe mare și le spune ce parte a insulei e mai bună pentru acostat și pe unde să se apropie.

„Alții mai spun că pe când ei se aflau de veghere, li s'a arătat Achille pe catart, ori pe vârful antenei, întocmai ca și Dioscurii. Cu atâta doară, Achille mai puțin decât Dioscurii, cu cât aceștia se arată ori și pe unde celor ce plutesc cu corabia și, acei cari îi văd, sunt mântuiți, pe când Achille se arată numai celor ce plutesc spre insula sa. Unii, în sfârșit, mai spun că au văzut și pe Patroclu, arătându-li-se în vis“.

Insula lui Achille și vieța de pe insulă ne o descrie amănunțit Philostrat, scriitor din secolul I după Cristos :

„Cu toate că iubirea își are locuința în ochi și, de aceea, poezii cânta iubirea, totuși, Achille și Elena, înaintea tuturor, fără să se fi văzut vr'odată, unul fiind la Troia, celălalt în Egypt, din auzite numai, s'au iubit cu înfocare. Fiind destinați să trăiască (după moarte) împreună și, în jurul Troei neexistând nici o insulă potrivită, Thetis se rugă de Neptun să scoată din mare vr'o insulă pentru fiul ei. Stăpânul mării o ascultă și, îndreptându-și privirile pe întinsul Pontului și negăsind nici o insulă, a scos din valurile mării insula Leuce, pentru Achille și Elena de locuit, pentru corăbieri însă, ca loc de retragere și de scăpare. Neptun — continuă mai departe Philostrat — creia insula Leuce din materialul adus din Scythia și depus pe fundul mării de râurile Thermodonte, Borystene și Istru. Aci se văzură și se îmbrățișară mai întâiu Achille și Elena, aci veniră la nunta lor însuși Neptun și Amphitrite, Nereidele, Fluviile, și Demonii toți câți se aflau în Pont și Maeotida (Marea Neagră și Marea de Azof). Oamenilor cari se apropie de țarm, insula li se pare sfântă, căci ea este un liman ospitalier pentru corăbii.

„De altfel, nimeni nu poate să-și facă aci locuință, nici dintre Greci și nici dintre barbari. Iar cei cari vor fi debarcați în insulă, după sacrificiu, trebuie să plece odată cu apusul soarelui și să nu înnopteze aci ; iar dacă un vânt potrivnic îi oprește de a pluti pe mare, trebuie să se repauseze în golf pe corăbiile lor. Seara, se zice că Achille și Elena se ospătează împreună și-și cântă cântece unul altuia, celebrând chiar și pe Homer. Căci, Achille se fălește că muza Caliope i-a dat și lui darul poeziei.

Philostrat, laudând cântecele lui Achille ne citează următorul, compus de curând :

„Tu, Renum, care dealungul nenumăratelor unde locuiești pe țarmii întinsului Pont, lira te cântă cu mâinile mele: Cântă-mi pe divul Homer, gloria oamenilor, gloria necazurilor mele, din cauza căruia eu n'am murit, din cauza căruia prietenul meu Patroclu mai trăiește, din cauza căruia iubitul meu Ajax este deopotrivă cu zeii, din cauza căruia cei învinși sunt celebrați și laudați, din cauza căruia mai trăiește încă Troia”.

Apoi Philostrat continuă: „Cam astfel erau versurile compuse de Achille, melodia lor, însă, era admirabilă și divină. Și așa de mult străbăteau peste valurile mării, încât călătorii, în loc de admirație, erau cuprinși de un sentiment de groază. Cei cari

au fost împinși spre această insulă spun că au auzit și fremetul cailor și sgomotul armelor și strigătul de războiu.

„Iar, dacă vr'o corabie, mânăta spre Leuce, caută să ancoreze în partea de miază-noapte sau de miază-zi a insulii, apare pe pupă Achille, arătându-le în ce parte să cârmească luntrea. Și mulți dintre cei cari s'au întors din Leuce ne spun că, îndată ce au zărit insula și îndată ce s'au abătut din nemărginita mare, se îmbrățișează unul pe altul și de bucurie varsă lacrimi. După ce au salutat insula și au debarcat în ea, se îndreaptă spre templul lui Achille, ca să-i aducă rugăciuni și sacrificii; iar animalul pentru jertfă vine de bună voie și se așează înaintea altarului.

Tot Philostrat ne mai spune și următoarea povestire: „Un negustor care venia deseori pe la Leuce și pe care Achille îl primia totdeauna cu bună voință a fost însărcinat odată, se zice, de stăpânul insulei să-i aducă din Iliu, o tânără troiană, pe care i-o indicase. Străinul, mirându-se, îl întreabă: „Ce trebuință poți avea de această sclavă din Troia“? — „Fiindcă e din familia lui Hector, răspunse Achille și odraslă din sângele lui Dardan și Priam“. Negustorul crezând că Achille este împins de iubire pentru tânăra fată, îi îndeplini cererea și se întoarse după câțva timp cu fecioara troiană. Eroului îi păru bine de aceasta, îi mulțumi și-i ordonă să o țină în corabie, probabil, după cum credea negustorul, fiindcă era interzis cu desăvârșire oricărei femei să calce pe insulă. Seara, Achille invită pe străin în interiorul templului ca să se ospăteze cu el și cu Elena. Negustorul sosește la ora hotărîită, mănâncă și în urmă primește o însemnată sumă de bani. Achille îl declară totdeauna, și pentru totdeauna, oaspe al său, asigurându-l că va face bune afaceri în negoțul ce-l poartă și că va avea o bună călătorie pe mare. Când sosi ziua plecării, Achille îi zise: „Pleacă acum, ia-ți darurile și lasă-mi pe țărnam pe fecioara troiană“. Abia se îndepărtă cale de un stadiu, când negustorul și mateloții auziră vaetele și strigătele îngrozitoare ale nefericitei, pe care Achille o sfâșia într'o mie de bucăți“.

Același Philostrat ne-a mai păstrat încă o interesantă povestire despre insula Leuce a lui Achille. Fiicele lui Marte, războinicele Amazoane — numirea le vine de la *a și mazos*, fără mamele — și-au găsit sfârșitul lor în lupta cu Achille în Insula Șerpilor.

Iată povestirea :

„Niște negustori și constructori de corăbii au fost aruncați de o furtună pe țărmiile ținutului Amazoanelor, dintre râurile Phasis și Thermodon.

„Prinși de ele sunt aruncați în lanțuri, pentru ca să poată apoi fi duși și vânduți Scythilor antropofagi. Pe una dintre Amazoane cuprinzând-o mila de frumusețea unui tânăr prizonier, și din aceasta născându-se apoi o dragoste, se roagă cu stăruință de regină, soru-sa, ca străinii să nu fie vânduți.

„Fiind deslănțuiți și petrecând împreună cu Amazoanele, ei începură să învețe limba acestor femei. În povestirile lor, vorbindu-le despre furtunile de pe mare, veni odată vorba și despre bogățiile templului lui Achille, de care nu fuseseră departe în călătoria lor.

Auzind aceasta Amazoanele se bucurară că au pus mâna pe niște oameni cari știeau să plutească și să facă și corăbii. Acești bărbați construiri atunci din pădurile ce le puneau la îndemână un bogat material, corăbii potrivite pentru a le transporta, cu caii lor cu tot, căci Amazoanele se hotărâră să învingă și pe Achille într'o luptă equestră (pe jos Amazoanele erau simple femei). După ce învățară, atunci mai întâiu, meșteșugul navigațiunii, îmbarcându-se la gura Thermodontelui pe cincizeci de corăbii, ajung la templul lui Achille, oprindu-se în mare, la o distanță de două mii de pași. De aci poruncesc prizonierilor lor să taie arborii ce împodobeau de jur împrejur templul. Securile însă, lucru de

Amazoană

Statuă de Phidias, Muzeul Capitolin, Roma

mirare, se întorceau în spre capetele și gâturile tăietorilor și în scurt timp, toți căzură morți lângă arbori. Amazoanele strigând se repeziră cu furie asupra templului. Achille însă, crunt și amenințător, întocmai ca odinioară înaintea Scamandrului și a Iliului, uitându-se spre iepele ce le purtau, le îngrozi mai tare decât ca ele să le mai poată duce cu frânele. Scuturându-se, le trântesc jos, le calcă cu copitele, ca niște lei turbați, le sfâșie, le sfarmă pepturile și le smulg brațele, pe cari le mănâncă. Sătule de carne omenească, pline de sânge și nebune, alergau pe insulă. Oprindu-se pe un promontoriu, uitându-se la întinsul mării și socotindu-l o vastă câmpie, se aruncă în mare. În urmă, navele Amazoanelor isbindu-se între ele, din cauza unei groaznice furtuni, se scufundară și se îneacă una câte una. Multe din cele naufragiate, fiind aruncate spre templu și oamenii pe jumătate vii fiind împrăștiați pe insulă, Achille făcu o purificațiune, atrăgând apele Pontului, cari, trecând peste ostrovul său îl lăsară fără pată și purificat. Această nenorocită expedițiune s'a întâmplat la anul 168 după Christos¹⁾“.

23. SINUCIDERA LUI AJAX

Cu prilejul înmormântării lui Achille, mama sa Thetis, făcu, după obiceiul celor vechi, jocuri și lupte de întrecere în cinstea mortului. Invingătorul din aceste jocuri care era să fie socotit și cel mai de seamă și mai viteaz din întreaga armată grecească, avea să primească ca premiu armătura fiului ei, o lucrare de mare preț, făcută de mâna de maestru a zeului Vulcan. Doi inși își disputau prețul :

Ajax, fiul lui Telamon, și Ulysse cari, amândoi, au scăpat trupul Pelidului din mâinile Troenilor. Amândoi erau mari și curajoși și amândoi aveau pentru armata grecească merite de netăgăduit, Ulysse prin înțelepciunea și priceperea sa, în vorbă și faptă, Ajax prin puterea și vitejia sa neîntrecută. Dar, de oarece Grecii n'aveau curajul să se rostească pentru unul sau altul din cei doi generali, de teamă să nu-i supere, la sfatul bătrânului și mintosului Nestor, luară ca judecători pe prizonierii Troiani cari se găseau în tabără, ca fiind mai nepărtinitori. Aceștia se rostiră pentru Ulysse. Atunci Ajax, bănuind că votul a fost falși-

1) Philostrati, *Heroica* 20. 32.

ficat de frații Atrizi, Agamemnon și Menelau, desigur din ură pentru puterea sa, s'a supărat grozav și s'a retras mânios în cortul său. În mânia sa s'a hotărît să se răzbune; de aceea, cu sabia în mână, în timpul unei nopți negre, a ieșit din cort și a alergat spre cortul celor doi Atrizi ca să-i omoare cu mâna sa. Zeița Minerva însă, i-a luat mintea și, înnebunindu-l deabinelea, l-a făcut să se repează cu furie asupra unor cirezi de vite ale Acheilor. Crezând că omoară pe Atrizi, pe Ulysse și pe ceilalți Achei, el măcelăria în mod sălbatic bieteile animale.

Inebunirea lui Ajax a fost pricinuită de îngâmfarea sa care a supărat pe zei și mai ales pe zeița Minerva. Căci, la plecarea sa spre Troia, când el și-a luat ziua bună dela bătrânul său tată Telamon, acesta îl sfătui să se lupte vitejește, dar să nu-și uite nici odată nici de zei. Atunci tânărul erou, încrezut prea mult în puterea sa, răspunse cu trufie: „Cu ajutorul zeilor, pot să câștige victorii și cei slabi, eu însă vreau să câștig glorie, fără ajutorul zeilor“, iar când, mai târziu, într'o luptă înaintea zidurilor Troiei, zeița Minerva îi făgădui ajutorul său, el o respinse cu mândrie: „Dă ajutorul tău celorlalți Achei, căci unde mă aflu eu cu ai mei, dușmanul nu-și mai poate găsi scăpare“.

După ce Ajax și-a revenit din nebunia sa și a văzut fapta rușinoasă ce a săvârșit, ne mai crezându-se vrednic de a mai trăi printre Greci, s'a hotărît să se sinucidă. Zadarnice au rămas toate rugăciunile Teemessei, iubita sa prizonieră de războiu, fiica unui rege din Phrygia, care, observând gândurile lui negre, stăruia pe lângă el să nu o lase prada dușmanilor, pe ea și pe micul lor copil Eurysaces; Ajax se duse la țărmul mării și acolo se aruncă în sabia sa.

Cadavrul său era să fie lăsat să-l mănânce păsările răpitoare și câinii, căci Atrizii, cu tot sprijinul ce li l-a dat acest mare erou, voiau să-l lase neîngropat, socotindu-l ca pe un dușman al lor. La stăruințele fratelui său Teucer însă, și în urmă ale lui Ulysse, Atrizii încuviințară înmormântarea lui Ajax care se făcu cu mare pompă.

VIII. CUCERIREA TROIEI

1. CALUL DE LEMN

După ce Ulysse isbuti să ducă la Troia pe Philoctet¹⁾ și pe Neoptolem, fiul lui Achille, și după ce Philoctet își vindecă rana de la picior, Grecii încep din nou luptele și, prinzând curaj, silese pe Troieni să se retragă iarăș între zidurile cetății lor. Și Philoctet, chiar dela început, din primele lupte, răni cu săgețile sale atât de greu pe Paris că nu i-a mai fost cu putință să se vindece, cu toate leacurile ce el a întrebuintat.

Atunci Paris și-a adus aminte de un vechiu oracol care i-a spus cândva că în pragul morții ar putea fi tămăduit de nimfa Oenone, cu care fusese căsătorit în tinerețea sa pe muntele Ida și pe care o părăsise cu necredință pentru frumoasa Elena. De aceea, cu inima îngrijorată, cu rușine și, în același timp, și cu teamă, se târî, bolnav cum era, până sus la munte, la fosta sa soție adânc jicnită. Aci, cu lacrimi în ochi, îi cere ajutorul și se roagă ca să-l ierte, căci vinovat de cele petrecute nu este el, ci numai zeița Venus și stăruie ca să-i vindece rana mortală.

Nimfa, jicnită până în adâncul sufletului, i-a refuzat ori ce ajutor și l-a gonit dela ea; astfel Paris nemângâiat moare de rana ce-i făcu Philoctet. Moartea eroului a fost plânsă multă vreme de nimfă și de ciobani, fiindcă aceștia pierdeau pe un bun tovarăș de altă dată. Corpul lui a fost așezat pe un rug înalt și, pe când focul se ridica în sus, învelind rămășițele pământești ale lui Paris, apare deodată și nimfa Oenone care nebună de durere și plină de căință că a fost așa de aspră cu prietenul și bărbatul ei din tinerețe, că l-a gonit și că astfel l-a lăsat să moară, se aruncă și ea în mijlocul flacărilor și moare împreună cu el. Nimfele și

1) Vezi *Legende și povești antice*, pag. 153.

ciobanii strânseseră în urmă oasele și cenușa lor, le băgară într'ornă de aur și ridicară peste ea un monument frumos, împodobit cu două coloane.

Cu toată vitejia Grecilor și, deși prin curajul lui Philoctet și al lui Neoptolem, Troienii au fost ținuți între zidurile cetății lor, totuși Troia n'a putut fi luată cu forța. În cele din urmă violenția și iscusința lui Ulyse le deschide calea spre cucerirea cetății dușmane.

Intr'una din zile Ulyse, însoțit de Diomede, se furișează în lăuntru cetății asediate și, fără să fie văzuți de cineva, furară palladiul, adică chipul vechiu al zeiței Pallas-Athena, protectoarea Troiei, după îndepărtarea căruia numai putea fi cucerită cetatea; căci câtă vreme avea să fie palladiul în Troia, cetatea nu putea fi luată de dușmani. Apoi tot Ulyse, pune pe Greci să construiască un cal de lemn care, fiind introdus în oraș, acesta putea fi cucerit de oștile grecești.

Profeția aceasta le-a făcut-o Calchas, după tălmăcirea unui semn care li s'a arătat Grecilor în văzduh: Un erete urmăria un porumbel care s'a refugiat în despicătura unei stânci; eretele stătu multă vreme la pândă înaintea despicăturii, dar în zadar i-a fost așteptarea. Atunci eretele se ascunde într'un tufiș din apropiere. Porumbelul bănuind că dușmanul său de moarte a plecat, ieși afară din despicătura stâncii. Eretele însă se aruncă asupra lui, îl înșfacă și-l sugrumă.

Această arătare profetul Calchas o aduce înaintea mulțimii și tălmăcește semnul în înțelesul ca Grecii să renunțe la forță și să se folosească de șiretlic și violenție. Ulyse încuviințează propunerea bătrânului profet.

După sfatul și planul lui Ulyse, artistul Epeius construiește, cu sprijinul zeiței Athena, un cal de lemn, înalt și frumos și cu un

Ulyse luând palladiul

Pictură pe un vas antic

stomac colosal. În acest cal aveau să se ascundă cei mai de seamă eroi greci și aveau să fie duși chiar de Troieni în inima cetății, în vreme ce armatele celelalte, după arderea lagărului aveau să se ascundă după insula Tenedos, pentru ca de aci, la momentul prielnic, să alerge în ajutorul celor din oraș.

După trei zile de lucru, Epeius, ajutat de tineretul din armată, a isprăvit calul și în pânțelece lui intrară cei mai de seamă eroi greci: mai întâiu Neoptolem, viteazul fiu al lui Achille, apoi Ulysse, Menelau, Philoctet, Diomede, Ajax, fiul lui Oileu și alții, câți putură încăpea în largul pânțelece al calului. Cel din urmă intră Epeius, care trase scara, și încuiă după el bine gaura. Într'o tăcere adâncă steteau ei aci, așteptând sau victoria sau moartea. Ceilalți Greci deteră foc taberilor lor și, sub conducerea înțeleptului Nestor și a viteazului Agamemnon, se retraseră pe corăbii și se ascunseră cu ele după insula Tenedos.

Când, în dimineața zilei următoare, văzură Troienii ridicându-se fumul din lagărul dușmanilor și flota dispărută, dau buzna din oraș și veseli ies, cu toții, căci credeau că Grecii au plecat acasă. Și acum, examinau cu bucurie fiecare loc, unde stătuseră dușmanii, unde își avea Achille cortul, unde și-l avea pe al său Ajax și Diomede.

Porțile largi le deschidem și mergem la lagărul doric,

Locul deșert să-l vedem și malul rămas singuratic.

Iată-al Dolopilor cort; și acolo Tydide avea cortul

Flota stă-n șiruri aici; dincoace e câmpul de luptă.¹⁾

Cu toții privesc calul, mare cât o namilă, și nu-și dau seama ce însemnează această cladire. Incep să se certe între ei, ce să facă cu acest cal? Thymoetes cel dintîu este de părere să-l ducă și să-l așeze în fortăreață, în oraș; Capys însă, și împreună cu el și alții, socotesc că e bine să-l arunce în mare, sau să-i dea foc, sau să-l spintece și să vază ce este înlăuntru. Pe când poporul stetea uimit împrejurul calului și nu știea ce să creadă, sosește deodată din cetate Laocoon, un preot al lui Apollo, și de departe strigă:

Credeți, nemernici, că Grecii sunt duși? Și v'a prins nebunia?

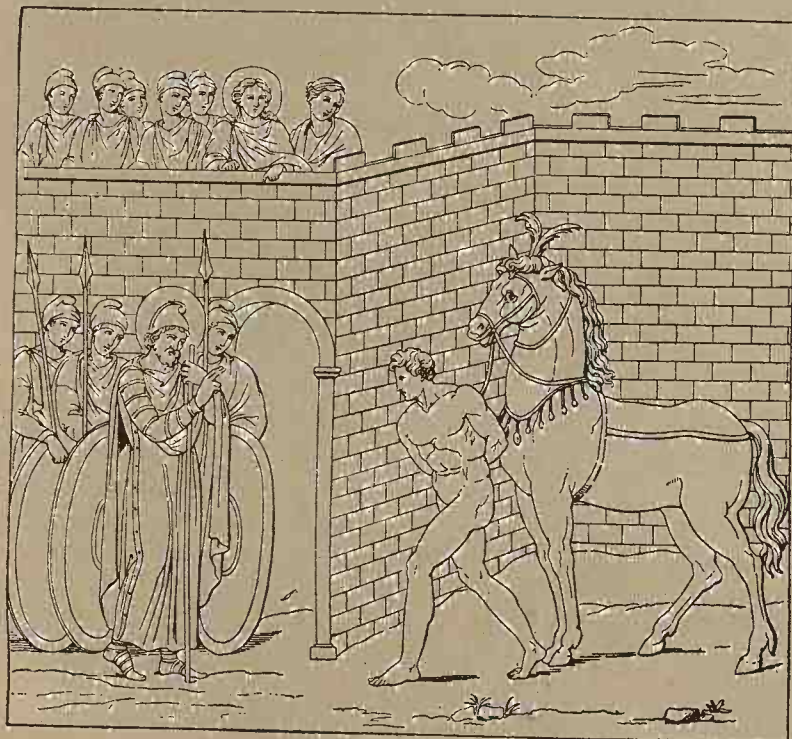
Credeți că fără să umble cu gânduri mișele, va face

Grecul vr'un dar? Voi așa mi-i cunoașteți pe Greci și pe Ulysse?

1) Vergiliu, *Aeneis*, II 27, trad. G. Coșbuc, după care am luat și celelalte citate în versuri.

Ori sunt ascunși Myrmidoni înarmați în lemnul acesta,
 Ori anumit e gătită unealtă împotriva cetății,
 Ca să ne văză de sus prin locașuri, de sus să ne-atace,
 Ori că se-ascunde vr'un altfel de rău : nu credeți voi calul !
 Fie ce o fi : mi-e teamă de Greci chiar dându-ne daruri.

Spunând aceste vorbe Laocoon, își rezezi lancea în pânte-

Calul troian

După o pictură a Aeneidei lui Vergiliu din Vatican

cele calului care resonă de armele din lăuntru. Totuși soarta orbi cu desăvârșire pe Troieni.

Dar, iată, că o ceată de păstori troieni aduc legat un tânăr care se dăduse de bună voie în mâinile lor. Era Sinon, un Grec șiret, care și-a luat asupra-și însărcinarea să se amestece printre Troieni și să-i păcălească în privința scopului, pentru care Acheii au construit calul de lemn.

Ca zăpăcit de priviri, sta singur acela la mijloc,
 Fără de arme din ochi măsurând pe Troienii din gloată.

Care pământuri de-acum, vai, zise, de mine purta-vor
Milă, sărmanul, ce mări? Și care mi-e soarta pe lume?
Nici la Danaî nu găsesc un locaș și acum mă-amenință
Chiar și amărății Dardani și pedeapsă cu sânge dorescu-mi!

Aceste suspinuri abăte mânia tineretului troian și cu încredere regele și întreg poporul intervenind îl întreabă cine este, de unde este și ce rost are?

Atunci Sinon, lăsând la o parte frica, vorbește:

Vreau să-ți spun, rege, tot adevărul. Și mai întâiu de toate nu voiu tăgădui că sunt un Grec și mă numesc Sinon. Poate vei fi auzit vr'odată de înțeleptul Palamede pe care Grecii l-au omorît cu pietre, fiindcă a fost încontra războiului. Acesta era o rudă a mea. Impreună cu el m'a trimis tata la războiu. Nebunul de mine, am îndrăznit să-mi arăt pe față supărarea împotriva lui Ulysse, din ura căruia a fost omorît Palamede. Am avut nesocotința să spui că dacă mă voiu mai întoarce vr'odată în patrie, la Argos, am să-i răsbun moartea. De aci a pornit tot răul și toată dușmânia. Ulysse nu s'a simțit liniștit până ce, cu ajutorul mincinosului Calchas, nu mi-a urzit pieirea.

Însă la ce mai vorbesc eu de-aceste nevrednice lucruri?
Ce mai aștept? Căci de credeți că Grecii sunt toți deopotrivă,
Asta mi-ajunge de-o spuneti — haid dați-mi mai iute pedeapsa,
Asta și-Ulysse o doria și vi-or da mulțumire și-Atrizii.

„De multe ori Grecii au încercat, fiind obosiți de îndelungatul războiu, să plece acasă cu corăbiile lor, dar totdeauna s'au temut de furtună. Și, chiar acum în urmă, după ce au ridicat acest cal de lemn, marea s'a răsvrătit în contra lor. De aceea, au trimis la oracolul lui Phoebus ca să-i ceară sfatul ce e de făcut. Oracolul însă, le-a dat un răspuns înfiorător, căci le-a spus: „După cum la plecare spre Troia ați putut potoli vânturile cu sacrificiul unei ființe omenesti, de asemenea acum la întoarcere tot cu o jertfă de om va trebui să vă răscumpărați bună voința zeilor mării“.

„Îndată ce poporul auzi această sentință a zeului rămâne ca înlemnit și un cutremur de ghiță pătrunde oasele noastre: pe cine va cădea soarta?”

„Dar iată că vine Ulysse împreună cu o gloată de tineri, aducând cu ei pe preotul Calchas, cerându-i să talmăcească spusa lui Phoebus. În acest timp mulți îmi cântau la urechi în tăcere că eu aș fi alesul zeului. Zece zile șiretul preot n'a spus

o vorbă, nevrând să desemneze pe cineva la moarte, în cele din urmă, rupse tăcerea și mă meni pe mine pentru jertfelnic. Toți aprobară alegerea, căci fiecare se bucura că pieirea s'a abătut de la capul său.

„Acum sosi ziua grozavă. Vedeam cum mi se pregătește altarul și mi se pune panglicii sfinte pe cap. Mă găsim înaintea altarului. Atunci deodată am rupt legăturile și am scăpat cu fuga de la moarte. În timpul zilei, am stat ascuns în nomol și în trestii, până ce am simțit că au plecat corăbiile. Iar acum, nu-mi mai este dat să văz nici patria, nici copiii și nici pe tatăl meu cel bătrân, cari vor plăti de sigur cu moartea această fugă a mea! De aceea, te rog, rege, îndură-te de bietul Sinon, ai milă de jalea mea, ai milă de un suflet ce piere bătut de năpaste“.

Uită, ori cine ai fii, pe Grecii netrebnici, tu uită-i,
Sinon al nostru să fii! Dar spune-mi te rog adevărul,
Calul acela grozav ce-înseamnă? Și cine-l făcuse?
Are vr'un țel? Ori e zeilor dar? Ori poate-i vr'o armă?

Atunci șiretul Sinon spune că are să trădeze un mare secret. Fiindcă Grecii au voit să-l omoare, el nu mai e ținut să datoarească credință patriei sale. Toată nădejdea războiului Grecii și-o puneau în zeița Pallas Athena. De când însă nelegiuitul rege Diomed, împreună cu Ulysse, capul tuturor relelor, au furat din templu de pe fortăreața troiană palladiul fatal al Minervei, inima zeiței s'a schimbat și ori ce nădejde în reușita războiului a pierit pentru Greci. Această schimbare a zeiței a arătat-o ea prin diferite semne: de abia a fost așezată statua în tabără, când a ieșit din ochii ei flăcări și de pe tot corpul ei a început să curgă o sudoare sărată și de trei ori a sărit de pe pământ cu lancea ei tremurătoare. Atunci preotul Calchas, le spune că trebuie numai decât să plece la Argos, căci mânia zeiței le întârzie cucerirea cetății. Până la întoarcere, au ridicat acest cal așa de mare, pentru ca nimenea să nu-l poată duce pe poarta cetății, spre a fi ca o protecție pentru cetate și popor. „Căci, dacă cu mâinile voastre ați pângărit acest dar al Minervei, va veni pieirea peste țara lui Priam, iar dacă îl veți duce cu mâinile voastre neatins în cetate, atunci Asia va amenința Europa cu aceeași soartă care amenință astăzi cetatea lui Priam“.

Troienii s'au încrezut în vorbele mincinoase ale lui Sinon, ale cărui lacrimi și șiretlicuri le-au adus mai multă nenorocire decât toată vitejia lui Achille, Diomed și alții. Zăpăceala

Troienilor a fost mărită printr'o grozavă priveliște ce s'a desfășurat înaintea ochilor lor.

Pe când Laocoon, care isbise cu lancea sa în pânțelele calului de lemn, aducea o jertfă lui Neptun, pe țărmul mării, deodată se aud venind dinspre Tenedos, pe întinsul apelor, doi șerpi mari. Aceștia, ridicându-și capetele cu crestele lor deasupra apelor, în încolăciturile mari, se târăsc peste suprafața spumegândă a mării și, ajungând la țărm, cu ochii plini de flăcări, în fața poporului îngrozit, se îndreaptă spre Laocoon, lângă care erau cei doi copii ai săi. Încleștând pe cei doi copilași, le strânge trupurile, apoi se încolăcesc și le mușcă carnea cu dinții lor otrăviți. Tatăl lor, repezindu-se să dea ajutor, îl prind și pe el în nodurile lor și încingându-i de două ori trupul și gâtul, de două ori își înalță grumazii și capul în aer. Nenorocitul Laocoon ridicându-și privirea către stele, scoate un strigăt îngrozitor, întocmai ca un bou de jertfă care scapă de securea preotului. Monștrii, lăsându-și jertfele fără suflare, se îndreaptă apoi spre fortăreață, unde se ascund sub templul zeiței Minerva.

Troienii privesc cu groază acest spectacol. În el recunosc ura pedeapsa răsbunării zeiței, fiindcă Laocoon lovise cu furie calul cel sfânt.

A spășit, ei strigau, Laocoon vina
Vrednic de dansa, căci el pângărit-a sfințita clădire,
Calul zeiții isbindu-l de sus cu netrebnice sulii.
Chipul să-l ducem, ei strigă, la templu, și marei zeițe
Rugi de iertare să-i dăm.

Sparg zidurile cetății, căci porțile erau prea strâmte și, în strigăte de bucurie, îl duc în cetate. Băeți și fete cântau pe drum imnuri sacre și se bucurau, când puteau să atingă funiile cari le târau nenorocirea în oraș. Pe pragul cetății de patru ori se opri calul și nu voia să intre și tot de patru ori răsunară armele din lăuntru calului. Troienii însă, nu observă nimic, nu bănuiesc nimic. Numai Cassandra, preoteasa lui Apollo a văzut pieirea cetății; dar Troienii râseră de ea și nu dară nici un crezământ vorbelor ei. Cu introducerea calului în cetate, nenorociții Troieni credeau că s'a sfârșit războiul lor cel îndelungat și de fapt s'a și sfârșit, spre pieirea lor.

2. DĂRĂMAREA TROIEI

După introducerea calului de lemn în cetate, Troienii, orbiți de zei, se pun pe ospete și pe petreceri. Jocul și cheful ține până noaptea târziu și de cântecele și de strigătele lor de bucurie răsună și huește întreg orașul. Și, nu puțini vorbesc în batjocură de lașii și de fricoșii de Greci cari, ca și femeile, au luat-o la fugă, pierzându-și în zadar, sub zidurile cetății lor, vremea de zece ani de zile. În cele din urmă, după o zi de sbucium, oboșiți de băutură și de petreceri, se duc pe la casele lor și liniștiți și scăpați de acum înainte de ori ce grije, se culcă mulțumiți.

Indată ce orașul a intrat în liniște, vicleanul Sinon se furișează în taină spre porțile orașului și, ieșind dintre zidurile cetății, cu o faclă aprinsă, face semn corăbiilor grecești cari, după înțelegerea avută, se întorceau acum dela insula Tenedos, după care stătuseră ascunse. Apoi, pe furiș, se duce la calul de lemn și dă drumul eroilor greci pitulați întrânsul și ies, scoborându-se pe o furie întinsă, vitejii Stenelos, Thessandru, Ulysse, Acamas, Thoas, Pyrrhus, fiul lui Achille, Machaon, Menelau și în sfârșit Epeius, făuritorul calului de lemn. Și repede se răspândesc cu toții în cetatea amețită de băutură și trec prin ascuțitul săbiei pe străjeri și, apoi, dau mâna cu tovarășii lor cari intră în cete dese pe toate porțile. Cu armele în mâini, măcelăresc pe toți câți le ies în cale și dau foc caselor. În curând, limbi de foc se ridică din toate părțile și lumina flăcărilor strălucește în depărtare.

Troienii buimăciți de vin și de somn, se deșteaptă, sar din pat, aleargă la ferestre și văd cu groază străzile pline cu soldați. Femeile și copiii cuprinși de spaimă țipă, iar bărbații aleargă să pună mâna pe arme și să apere cetatea. Era însă prea târziu; aici Grecii cu săbiile în mâini ucideau pe toți câți le ieșeau în cale, culcând la pământ pe Troienii zăpăciți și neînarmați. Ulițele și piețele sunt pline de cadavre sau de răniți cari plângeau și se văetau îngrozitor. Nu se auzia decât un amestec de țipete jalnice și de zăngănit de arme. Cei mai mulți nu-și mai vedeau scăparea decât în fugă.

Nu-i vorba, nici Grecii n'aveau să ia orașul fără pierderi, aici, în acea grozavă învălmășeală și în desnădejdea ce a cuprins pe Troieni, fiecare se apăra cu ce-i cădea în mâini. Aruncau în capul cuceritorilor tot felul de obiecte: mese, pahare, pietre, săciuni, sau se înarmau cu securi, topoare, frigări, ori suindu-se

pe acoperișul caselor, asvârliau asupra trecătorilor țigle, cărămizi, lemne și tot ce le venia în mână.

Intr'o parte ceva mai retrasă a orașului se găsea casa bătrânului Anchise, o rudă a regelui Priam. Sgomotul luptelor și lumina sclipitoare a flăcărilor străbate aci ceva mai târziu, după ce o parte a orașului se găsea în plin dezastru. Fiul lui Anchise, eroul Aenea, născut din zeița Venus, unul dintre cei mai de frunte viteji din Troia, dormia liniștit lângă soția sa Creusa. Deodată, un vis îngrozitor îl trezește din somn. Ii s'a arătat Hector, în starea de plâns în care îl văzuse când, omorît de Achille, a fost târît prin praf și noroi împrejurul cetății. Umbra lui Hector, așa de schimbat de Hector de odinioară, scoate un gemet din adâncul sufletului și:

Fugi, o născut al zeiței, el zice, vai fugi de peire!
Troia e 'n mâini la potrivnici, și cade din creștet azi Troia.
Noi ne-am luptat în destul: de-a fi fost cu puțință să-mi apăr
Troia cu brațele, vai de mult ar fi fost mântuită!

Inspăimântat de acest vis, Aenea se trezește, sare din pat și îi se pare că aude sgomot de arme, bubuituri de ziduri ce se prăbușiau, țipete și vaete și o presimțire neagră îi săgeată inima. Se urcă repede pe terasa de pe acoperișul casei și vede, vai, jumătate orașul în flăcări și o lumină care strălucia în depărtări până la golful sigeic. Iar pe străzi, se vedeau, alergând cu săbiile și scuturile în mâini, cete de oameni cari se luptau la lumina flăcărilor sau cari se îngrămădiau spre porțile cetății. Un sgomot asurzitor și sălbatic de oameni și un vuet de trâmbiți răsună din toate părțile. Se prăbușia casă după casă și focul, întocmai ca un pârjol în holdele coapte, se apropia din ce în ce mai mult.

Năucit și fără să știe unde-i stă capul, Aenea scoboară grăbit treptele, pune mâna pe arme, aleargă afară să-și adune tovarășii și să apere cetatea. Căci, însfârșit, își zicea el, cea mai frumoasă moarte este moartea supt arme.

În drum, întâlnește pe Panthus, fiul lui Othrias, un preot al lui Apollo, ținând în mâna dreaptă sfintele odăjdii și statuetele zeilor, iar cu mâna stângă târând pe un nepot al său. Scăpase de armele Grecilor și groaza îl mâna acum să pună într'un loc adăpostit, afară din oraș, pe nepotul său și odoarele sfinte. Cum îl vede Aenea, îl întrebă: „Hei, Panthus, unde se dă lupta mai

aprigă ? Să alergăm să dăm ajutor celor din fortăreață“. El însă îmi răspunde :

Ziua de-apoi a sosit și timpul cel fără scăpare !
 Fost-am odată Troieni și Ilion fost-a și naltul
 Nume al Teucrilor fu ! Căci Jupiter cel fără milă
 Toate le aduse spre noi : stăpâni sunt Danaii 'n cetate !
 Groaznic în mijlocul nostru puternicul cal își revarsă
 Oameni armați și răsând cu hohote Sinon ne pune
 Caselor foc ! năvălesc prin deschisele 'ntrări ale porții
 Miile câte-a trimis Mycene spre a noastră perire.
 Alții cu sulii s'asvârî, închizându-ne 'ngustele drumuri.
 Scântee ferul în mâni și cu luciul tăiș amenință
 Grabnic și gata de omor ; și de-abia mai cutează străjerii
 Primelor porți să se lupte-apărându-se 'n oarbă isbire.

Aenea lasă pe Panthus fără răspuns și aleargă la luptă. Lângă el se alătură vitejii, Rhipheus, Epytus, Hypanis, Dymas și tânărul Coroebus care venise de curând la Troia, ca pețitor al Cassandreii, frumoasa fiică a regelui. „Tineri flăcăi, le zice Aenea, dacă sunteți hotărâți să scăpați ce mai este de scăpat, și să nu lăsăm nerăsbunată căderea Troiei, veniți după mine. Zeii precum vedeți s'au întors dela noi. Să dăm dovada însă murind, că am fi știut să învingem. Iar cât despre scăparea noastră :

Una-i scăparea la 'nvinși : să nu mai aștepte scăpare“.

Dar și Grecii, cari nu se așteptau la nici o împotrăvire, erau din când în când măcelăriți de războinicii Dardani. Aceasta, cu atât mai vârtos, cu cât cei mai mulți dintre ei umblau după prăzi, în loc să se apere. Și nu arareori cete grecești intrau, fără să-și dea seama, printre cetele troiane și atunci erau căsăpiți fără milă. Astfel generalul Androgeu, unul dintre cei mai vestiți din oștirea Danailor, socotind pe Troieni ca fiind ai lor, le strigă : „Prietenii, de ce așa de târziu ? Nu vedeți că alții s'au încărcat cu prăzi și au omorât o sumedenie de dușmani, pe când voi de abia numai acum sosiți de la corăbii“ ? Zise și numai decât simți că a căzut în ghiarele vrășmașilor. Aceștia se reped asupra lui și-l străpung cu sulile.

Vesel de această isprăvă, Coroebus face propunerea, pe care o primesc cu toții, să se travestească și să îmbrace arme grecești, coifuri și scuturi, și astfel mai ușor să amăgească pe dușmani, căci își zicea :

Nimeni nu 'ntreabă 'n războiu de ai fost tu șiret ori puternic.

Și numai decât, prind cele dintâi arme grecești ce le cad în mâini, și, câțva timp, viclesugul și-a dat roadele sale, secerând mai mulți Greci. Curând însă, au băgat de seamă că socoteala lor a fost greșită.

Treceau tocmai pe lângă templul Minervei, care fusese cruțat de foc și din care o ceată de Greci smulgeau, la lumina flăcărilor, pe preoteasa Cassandra, legată de mâini la spate cu niște lanțuri grele. Venise după ea sălbaticul Ajax, în fruntea unui mă-

Ajax, Cassandra și o preoteasă

Figură pe un vas antic

nunchiu de Greci, a prins-o, pe când se refugiase la altarul zeiței, și o târau acum, despletită cum era, afară din templu și-i rupeau hainele. Coroebus, când își vede logodnica pradă a furiei eroului grec, nu putu să rabde să nu se arunce, însoțit de tovarășii săi asupra dușmanilor. Dar, în același timp, alți Troieni căutau să scape pe fiica regelui și din casele învecinate se aruncau țigle, cărămizi și lemne, așa că se produse o așa de mare învâlmășeală

că se omorau Troienii între ei: In această luptă, dintre tavarășii lui Aenea, au căzut cei mai mulți și cei mai buni, între care Coroebus, străpuns, înaintea altarului Minervei, de arma lui Menelau. Numai Aenea a scăpat cu viață, nu fiindcă ar fi fugit din luptă, sau n'ar fi voit să moară, ci, fiindcă divina sa mamă a abătut de la el ori ce lovitură.

De aci fiul lui Anchise, schimbându-și armele, ca să nu

Ajax și Cassandra

Pictură pe un vas antic

mai fie supus primejdiilor, pleacă spre palatul regelui Priam. Aici lupta era mai îndârjită. Pe deoparte, în fortăreață era inima puterii troiene, iar, pe de alta, fiecare nădăjduia că va pune mâna pe o pradă mai aleasă și mai bogată. Cu scuturile deasupra capetelor, Acheii, în șiruri strânse, escaladând treptele dinaintea porților sau agățându-se cu scările de ziduri, dau asalt din toate părțile. Cei asediați se apără cu curajul desnă-

dejii și, în cea din urmă luptă a morții, prăvăliau în capul celor de jos bârnele din acoperișul turnurilor pe cari le desfăceau.

De asupra porții celei mari, se înalță un turn, cel mai înalt castel, din care se vedea peste toată cetatea și din care privirile se puteau întinde până departe peste corabiile Danailor. Pe acesta Troienii se munciau să-l prăvălească deasupra asediatorilor, dar cazna lor a rămas multă vreme zadarnică. Atunci apare Aenea cu câțiva tovarăși. El isbutește să darme turnul și să-l urnească cu un sgomot infernal asupra Grecilor, pe cari îi strivește subț dărâmături. În locul lor însă, alte cete de Myrmi-doni, conduși de viteazul Neoptolem, fiul lui Achille, le iau locul și lupta devine din ce în ce mai crâncenă.

Cu securea în mână, Neoptolem isbește cu putere ușa de la intrare pe care o despică și o smulge din țărănele ei de aramă. Acum, interiorul palatului și vastele hale stau deschise, iar luptătorii pătrund înlăuntru, întocmai după cum se revarsă un fluviu, când a rupt zăgazurile.

Când bătrânul rege Priam vede cetatea și chiar casa sa în mâinile dușmanilor, își mai încinge încă odată sabia și, cu mâna slăbită și tremurătoare, caută să se arunce în mijlocul dușmanilor, pentru ca să nu mai viețuiască după ruina patriei sale. Și, astfel înarmat, iese din casa sa și trece prin curte să iasă la luptă. Aci îl vede bătrâna sa soție, regina Hecuba, care, împreună cu fiicele și nurorile sale, se strânseseră, întocmai ca turturelele în apropierea furtunii, lângă altarele strămoșești și țineau în brațe statuele zeilor. Ea îl oprește de la încercarea lui zadarnică și-l trage lângă sine, la altare, pentru ca, sau să găsească, un scut de scăpare, sau să moară:

Nefericitul meu soț, ea suspină, ce gânduri te poartă?
 Arme pe tine să 'mbraci, și unde ți-e graba, vai unde?
 Rege, nu astfel de om, și nici astfel de brațe ne cere
 Timpul, vai nu! De-ar trăi chiar însuși iubitul meu Hector!
 Vino curând. Și pe toți să ne mântuie-altarul acesta
 Ori să murim la un loc!

De abia se așezase lângă altarele zeilor, când iată că băiatul Polites, cel mai tânăr dintre fiii săi, fugărit de Neoptolem care îl rănise de moarte, aleargă lângă tatăl său și cade gâlgâindu-i sângele pe gură. Atunci bătrânul rege nu și-a mai putut potoli mânia, și-i strigă lui Neoptolem:

Proclete, tu! a strigat, mișel, ucigaș și nemernic,
 Dacă mai este vr'o milă la zeii care judecă fapte,
 Au să-ți plătească pe drept și vrednică dați-vor pedeapsa
 Cea cuvenită! Tu care făcut-ai să văd eu perirea
 Fiului meu, pângărind prin omor a părintelui față.
 Altfel acela, de care mințesti că ți-e tată, făcut-a,
 Altfel Achille cu Priam dușmanul! Credință și milă
 Rugilor mele-a purtat; și-mi dete să îngrop pe rănitul
 Hector al meu, iar pe mine trimisu-m'a iarăș în scaun!

Și spunând aceste vorbe, bătrânul cuprins de mânie, aruncă
 asupra lui Neoptolem o suliță, care însă nu-și nimeri ținta. Atunci
 fiul lui Achille furios zise rânjind:

Vestește-i deci asta și sol la părintele-Achille
 Du-te! Nu cumva să uiți, și de toate să-i faci tu de știre
 Relele câte-am făcut, și ce mare nemernic e Pyrrhus.
 Mori deci acum!

Aceeași soarte au avut și ceilalți fii ai lui Priam. Deiphob,
 după Hector cel mai viteaz fiu al regelui, ajunsese în urma morții
 lui Paris, bărbatul Elenei. Spre casa acestora se grăbește acum
 Menelau, însoțit de Agamemnon și de Ulysse. Pe Deiphob îl gă-
 sește adormit în pat și-l străpunge cu sabia, lăsându-l mort pe loc.
 După aceea, caută pe Elena, soția sa necredincioasă de odinioară,
 voină ca să se răsbune de toate nenorocirile ce a adus ea pe capul
 Grecilor. O găsește ascunsă într'un unghier al casei și Menelau
 se repede furios cu sabia ca să o omoare. Zeița Venus, însă, ve-
 cînica ei protectoare, îi picură în inimă sentimentul iubirei și
 acesta, înmuindu-se ca prin farmec, își lasă brațul în jos și arma
 îi cade din mână. Venindu-i în urmă din nou furia, când voi să
 o lovească, Agamemnon îl oprește, spunându-i: „Nu se cade, Me-
 nelau, să-ți omori nevasta. Elena are mai puțină vină decât Paris
 care a călcat în picioare dreptul sfânt al ospitalității“. — Mene-
 lau atunci dă ascultare poveței fratelui său și ia pe Elena și o
 duce la corăbii.

Acolo erau târîte o sumedenie de femei și de fete troiene,
 între cari bătrâna regină Hecuba cu fetele și nurorile ei: Cassan-
 dra, Polyxena, Andromacha și altele. Bocindu-se și jelindu-și
 amarnic soarta, ele vedeau ruina patriei lor în care lăsaseră, morți
 și neîngropați, pe bărbați, pe frați și pe copii și tot ce aveau ele
 acolo scump. Fericind pe cele ce și-au găsit moartea în prăpădul
 orașului din care se ridica fumul și flăcările focului mistuitor, își

plângeau nenorocirea de acum și soarta ce aveau să îndure în robia unor stăpâni străini. Cassandra avea să fie omorâtă la curtea regelui Agamemnon din Mycene, de sălbatica Clytemnestra. Polyxena avea să fie jertfită pe mormântul lui Achille a căru

Aenea părăsind Troia

După Becher, *Erzähl aus der alt. Welt.*

logodnică fusese; Andromacha, după ce a văzut cu ochii grozăvia morții micului ei Artyanax, aruncat de pe zidurile cetății, a ajuns sclavă și apoi fără voia ei, soția lui Neoptolem și în urmă, după moartea acestuia, soția lui Helenus, urmașul în domnia Epirului a fiului lui Achille; iar bătrâna regină Hecuba, ajungând sclava lui Ulyse, după ce a văzut cu ochii cum Grecii i-au jertfit pe

Polyzena pe mormântul lui Achille, în sfârșit sosește în Thracia. Aci, aflând că regele Polymnestor, căruia Priam îi încredințase pe Polydor, cel mai mic fiu al său, împreună cu mari tesaure, i-a ucis copilul ca să pună mâna pe averi, s'a introdus în palatul ucigașului și, atrăgându-l în mijlocul femeilor troiene, i-au scos ochii omorându-i și pe cei doi fii ai lui.

Numai doi principii troiani au scăpat din prăpădul Troiei: Antenor și Aenea. Pe bătrânul Antenor l-au cruțat Grecii, fiindcă, la începutul războiului, el a găzduit pe Menelau și pe Ulysse cari veniseră ca delegați să ceară înapoi pe Elena și fiindcă el a fost de părere ca ea să fie predată spre a înlătura acest războiu. El a plecat, în urma dezastrului Troiei, cu o ceată de Heneti din Paphlagonia și a ajuns cu corabia lor până în fundul Mării Adriatice. Pe locul unde este astăzi Veneția, a întemeiat cetatea Patavium și din amestecul Henetilor cu poporul băștinaș s'a născut mai târziu Veneția.

Eroul Aenea, fiul lui Anchise și al zeiței Venus, după ce s'a luptat vitejește în noaptea dezastrului, s'a văzut nevoit, la îndemnul mamei sale, să-și găsească scăparea în fugă. A luat pe tatăl său paralizat în spate, pe fiul său Ascaniu de mână și supt protecția nopții și a zeiței Venus a ajuns pe muntele Ida, afară din oraș. De acolo, după ce și-au făcut corăbii, pleacă cu o ceată de refugiați pe mare spre Italia, unde avea să se întemeieze, în urmă, cetatea Roma. Soția sa Creusa care trebuia să-l urmeze s'a pierdut pe drum în întunericul nopții și s'a prăpădit în învălmășala luptelor.

Zile întregi a ars nefericita cetate, din care Grecii au dus o foarte mare pradă. Și, astfel, s'a prăbușit imperiul lui Priam și a fost dărâmată cea mai bogată cetate din Asia.

IX. FAMILIA ATRIZILOR

1. PELOPS, ATREU ȘI TYESTE

Pelops, fiul lui Tantal, regele Lydiei, trebuind să plece din țara sa, din pricina unui îngrozitor cutremur de pământ, și-a găsit refugiul în Grecia, la regele din Pisa, Oenomau, de care a fost bine primit. Acesta avea o fiică, pe frumoasa Hippodamia pe care o făgădui că o va da în căsătorie numai acelui bărbat care îl va întrece în lupta de curse cu carul. Peșitorul care avea să fie biruit în luptă, plătia înfrângerea cu capul său. Și pusese Oenomau această condiție, fiindcă un oracol îl vestise că i se va trage moartea din cauza ginerului-său și voia, deci să scape de ori ce peșitor.

Avea un car și niște cai neîntrecuți și, în afară de aceasta, mai avea pe cel mai priceput vizitiu de pe acele vremuri, pe Myrtil, fiul zeului Mercur. Oenomau se suia în carul său înarmat, lăsa pe peșitor să plece și, în fugă, fiindcă întotdeauna îl întrecea, se întorcea și-l omora cu lancea sau cu sabia, fără să-l lase să atingă ținta.

Și omorîse până acum regele nu mai puțin decât treisprezece peșitori, când, iată, că se prezintă la concurs și Pelops. Acesta primise, ca dar dela zeul Neptun, un car și niște cai mândri și pe lângă aceasta, pentru ca să poată câștiga biruința, făgăduiește vizitiului Myrtil, că-i va da jumătate din regat, dacă-l va ajuta să învingă. Invoiala fiind făcută, Myrtil, în ziua de alergare, scoate un cuiu dela osia carului lui Oenomau și, prin această trădare, victoria a fost asigurată pentru Pelops. Regele cade din car în timpul fugii și-și frânge gâtul, iar Pelops rămâne biruitor, soț al Hippodamiei și rege în Pisa. În urmă Pelops prin vitejia sa

adaugă regatului ce stăpânia și alte țări, cărora le-a dat numele de Pelopones (insula, de fapt peninsula, lui Pelops).

Mai târziu Pelops, nu numai nu se ține de făgăduiala dată lui Myrtil, dar pentruca să scape de el, îl aruncă în mare. Din pricina omorului acestui fiu de zeu, asupra lui Pelops și a familiei sale se abate un blestem care nu poate fi ispășit prin nici un fel de jertfă. — Pe vremea aceea, nu putea fi vorba de iertarea unei greșeli sau a unei crime. Acestea trebuiau răsbunate prin o pedeapsă la fel de mare, moartea trebuia pedepsită cu moarte, căci altfel justiția nu era satisfăcută. *Vendetta* era, în această epocă, legea fundamentală care cârmuia lumea. Iertarea creștinească avea să vie numai după vr'o două mii de ani în urmă. — Blestemul dumnezeesc căzut asupra familiei lui Pelops a trecut din urmaș în urmaș, o nelegiuire dând naștere altei nelegiuiri, o crimă dând naștere altei crime. Și în familia aceasta, omorurile se țin lanț din generație în generație și sunt cu atât mai îngrozitoare, cu cât numărul lor sporește mai mult.

Pelops avu cu Hippodamia doi copii, pe Atreu și pe Thyeste. Aceștia, la îndemnul mamei lorucid pe Chrysipp, un frate al lor vitrig, pe care tatăl lor îl avusese dintr'o altă căsătorie și pe care el îl iubia mult. Din pricina acestui omor, Pelops gonește din fața sa pe Atreu și pe Thyeste, iar Hippodamia se sinucide. Surgiuniți din casa părintească, cei doi frați ajung în Argolida la Eurystheu, rege la Mycene, care îi primește bine și-i dă lui Atreu, cel mai mare dintre frați, pe fiica sa Aëropa în căsătorie. După moartea regelui, Atreu ajunge, ca ginere, moștenitorul tronului din Mycene.

Ca mai mare de naștere, Atreu avea dreptul și asupra regatului lui Pelops; Thyeste, însă, doritor de măririi și pornit din fire spre crimă, nu putea răbda ca regatul lui Pelops să revină numai fratelui său. De aceea, prin toate mijloacele caută să-i răpească lui Atreu drepturile și, din pricina aceasta, o ură de moarte se iscă între cei doi frați. În afară de aceasta, zeul Mercur, tatăl lui Myrtil, ca să înmulțească nenorocirile familiei lui Pelops, dăduse lui Atreu un miel cu lâna de aur, de care atârna fericirea și dreptul de domnie asupra țării.

Cine avea acest miel cu lâna de aur urma să aibă și stăpânirea asupra regatului. Thyeste însă, isbutește ca pe ascuns să ia mielul și în același timp, săvârșește cea mai josnică crimă, seducând pe Aëropa soția fratelui său.

Când Atreu a aflat despre această ticăloșie, l-a gonit din țară.

Dar cu aceasta, răsbunarea regelui n'a fost deplină. Fapta săvârșită de Thyeste era socotită de Greci ca o rușine care trebuia ștearsă printr'o pildă de pedeapsă.

La plecarea sa, Thyeste n'a putut să ia în surghiun și pe cei doi fii ai săi și teama pentru viața lor era îndreptățită. Spre a-i scăpa de peire, a încercat să se împace cu fratele său și, când acesta l-a poftit să se întoarcă în patrie, având gândul ascuns să se răsbune într'un chip fioros, Thyeste a primit bucuros invitația.

Sosind la palatul său, Atreu dă ordn să se pregătească un praznic, cu care prilej cei doi frați să-și jure o prietenie vecinică, dar, în același timp, taie în bucăți pe cei doi fii ai lui Thyeste și-i pregătește pentru masa tatălui lor. Când, la sfârșitul ospățului, s'au început libațiunile în cinstea zeilor, și când Thyeste a întrebat de fiii săi, Atreu îi aduce într'un coș capetele, picioarele și mâinile lor. Tatăl îngrozit recunoaște că sunt ale fiilor săi și că, din răsbunare, fratele său i-a omorât copiii și îi cere să-i dea trupurile lor ca să le îngroape. Atreu îi răspunde râzând că le-a îngropat în stomac. Urlând de durere, nefericitul părinte răstoarnă masa, se trânteste la pământ, varsă oribila mâncare, apoi, întocmai ca o fiară în turbare, iese afară, blestemând pe Atreu și întregul neam al Atrizilor. Crima această a fost atât de grozavă că se spune că ceriul s'a cutremurat de tunete, iar soarele s'a întors înapoi din drumul său, ca să nu vază o faptă atât de sălbatică.

Blestemul lui Thyeste face ca peste țara lui Atreu să se reverse o mare secetă și o cumplită foame care, după spusa oracolului, n'avea să înceteze, decât odată cu întoarcerea nenorocitului părinte. Și pleacă în căutarea fratelui său însuși regele, dar nu-l găsește nicăiera. Isbutește însă, să pună mâna pe fiul lui Thyeste, pe micul Aegysth, pe care îl duce cu sine acasă la Mycene, unde îl crește ca pe adevăratul său copil. Când însă acesta se face mare și află că Atreu a fost dușmanul de moarte al tatălui său, îl omoară chiar cu mâna sa, în timpul unei serbări.

După moartea lui Atreu, ocupă tronul din Mycene Thyeste și Aegysth, cari alungă pe fii lui Atreu, Agamemnon și Menelau. Aceștia se refugiază la Sparta, la curtea regelui Tyndar, pe ale căruia fiice, Clytemnestra și Elena, le iau în căsătorie. După moartea lui Tyndar, Menelau ocupă tronul din Sparta, iar Agamemnon se întoarce la Mycene, omoară pe Thyeste și se face rege în Argolida.

2. MOARTEA LUI AGAMEMNON.

Ocupând tronul părintesc, Agamemnon și-a mărit în curând regatul prin cucerirea mai multor țări și și-a câștigat, cu drept cuvânt, numele de rege al regilor. Iar când s'a ivit războiul împotriva Troiei, toți regii Grecilor de pe acea vreme s'au învoit ca să-l aleagă de comandant-sef al expedițiunii lor în Asia.

La plecarea lui Agamemnon cu oștirea, Aegysth, vărul său, se găsia de mult întors acasă, la Argos, și se părea că ura dintre cele două familii se stinsese cu totul. Nu era deci nici o temere, nici o bănuială, dacă Aegysth avea să rămână în patrie.

În momentul pornirii armatelor din portul Aulis, de oarece Agamemnon vânase o căprioară, închinată zeiței Diana, profetul Calchas vesti gloatelor grecești că nelegiuirea comandantului nu va fi ispășită decât prin jertfa fiicei sale, a Iphigeniei, și că dacă comandantul se va împotrivi, războiul în contra Troiei va fi zădarnic. Agamemnon, punând atunci iubirea de glorie, mai presus decât sentimentul său de părinte, se hotărăște să-și sacrifice fiica. Se făcuse jertfelnicul. Diana însă, în clipa când preotul era să-i implante în gât cuțitul, pune în locul Iphigeniei o cerboaică, iar pe fiica lui Agamemnon o duce în Taurida, unde o face preoteasă a sa.

Clytemnestra nu știe de această înlocuire și era în credință că Iphigenia a fost în adevăr jertfită și, din acest moment, se născu o ură de moarte împotriva bărbatului ei Agamemnon. Această ură o împinge în brațele lui Aegysth, care îi devine soț și care, de aci înainte, conduce ca un adevărat rege țara lui Agamemnon.

Aegysth și Clytemnestra credeau că Agamemnon nu se va mai întoarce nici odată dela primejdiosul războiu și se gândiau cu înfiorare la ziua când el, totuși, ar mai sosi odată acasă. Porniți însă pe calea crimelor, nu se puteau opri la un loc și deci hotărâse să-i răpuie vieața, dacă s'ar mai întoarce în patrie, la Argos.

La plecarea sa, Agamemnon spusese soției sale că-i va trimite vești de la Troia și că, îndată ce cetatea va fi fost cucerită, o va anunța la Argos. Aceasta se va face prin semne așezate pe munți între Troia și Argos. Nimenea nu s'a așteptat că războiul să țină zece ani întregi. În timpul acesta, Clytemnestra a pus un crainic care să păzească semnalul, și, după ani dearândul, într'o dimineată, zărește focurile pe vârful muntelui. Focul de pe muntele Ida, din Troada, face să se aprindă focul din insula Lemnos, acesta cel din muntele Athos, și așa mai departe se aprind

focurile pe vârfulile munților de pe țărmul Greciei până în Argos. Troia, așadar, este cucerită și Agamemnon se va întoarce biruitor.

O bucurie nespusă cuprinde pe toți, iar Clytemnestra care nu se gândia decât la răsbunare, își ascunde în adâncul sufletului cugetul ei cel negru. De aceea, trimite pe crainicul Talthybiu, să iasă înaintea regelui triumfător; „Mergi și spune lui Agamemnon să se grăbească să vie la Argos. Pe pragul casei sale își va găsi soția așa precum a lăsat-o, credincioasă, căine de veghe al căminului, devotată bărbatului, dușmană dușmanilor lui. Pentru o femeie, ce zi poate fi mai frumoasă decât aceea când, la sfârșitul unui războiu, ea deschide poarta pentru bărbatul-i scăpat de zei“!

Sosește regele. Clytmnestra îi iese înainte însoțită de ceata servitoarelor sale, îmbrăcate în haine de sărbătoare, îl salută, scuzându-se că din pricina iubirii ei, contrar obiceiului femeilor, i-a ieșit întru întâmpinare înaintea poporului, și, cu o supunere prefăcută, îi povestește despre toate suferințele ei, despre toate necazurile ei, și despre toate veștile mincinoase ce s'au răspândit. In cele din urmă, îi spune: „Ce fericire! In sfârșit, ești la adăpostul tuturor primejdiilor! Acum, Agamemnon, scumpul inimii mele, scoboară-te din carul tău. Dar, măritul meu erou, se cade oare să atingi tu pământul cu acest picior care a atins Troia în ruină? Sclavelor, ce așteptați? Așterneți peste tot locul covoare în calea sa, purpură subt picioarele sale. Să fie primit cum se cuvine să fie, în această casă, în care nu-l mai așteptam“.

Este poftită de asemenea să intre în palat și Cassandra, fiica lui Priam, care căzuse, la împărțirea captivelor din Troia, ca o scumpă pradă pentru Agamemnon.

Palatul este în sărbătoare. Totuși în mijlocul bucuriei se aud țipete și gemete. De unde vor fi venind? Cine este ucis? Deodată apare Clytemnestra în mână cu o secure cu două tăișuri și lângă ea două cadavre: „Iată, zice ea, călăul soției sale, iubitul Chriseidei de subt zidurile Troiei! Iată și această captivă, profeteasa Cassandra, sosită cu flota; împreună cu el. Sunt răsbunată: uitați-vă ce am făcut din el. Ea? ea și-a cântat cântecul de lebedă, himnul din urmă al morții...“

„De mult pregătesc acest triumf. In sfârșit, am reușit. Eu sunt în picioare, el la pământ. Totul s'a împlinit. Da, am luat toate măsurile ca să nu scape, și nu fac din aceasta nici o taină. De două ori l-am lovit, de două ori a scos gemete și a căzut jos. Când a fost la pământ, i-am dat a treia lovitură“...

Iar cel ce a pus la cale această oribilă crimă este Aegysth. „Pentru oameni, zice el, există zei ai răsbunării, a căror privire din înălțimea ceriului, urmăresc nenorocirile de aci de pe pământ. Și ca dovadă, iată omul culeat în mantie, în voalul zeițelor răsbunării. Cât sunt de mulțumit de această priveliște! Căci, aceasta este răsplata răutăților și a uneltirilor tatălui său. Atreu, stăpânul acestei țări, și tatăl lui Agamemnon, ca să aibă el singur puterea, a gonit din Argos, din casa părintească, pe fratele său, pe tatăl meu, Thyeste. Mai târziu, nenorocitul Thyeste se întoarce, rugându-se să se așeze la acest cămin. Atreu îl primește ca pe un oaspe al său: se preface că-i pregătește un ospăț și-i dă să mănânce carnea copiilor săi proprii! Șezând în fruntea mesii, Atreu împărția bucățile pentru oaspeți.

„Astfel, fără să știe, Thyest primește cu încredere și mânâncă oribila mâncare, mâncare fatală pentru urmașii lui Atreu. Cūrând bagă de seamă; atunci, strigă, se aruncă la pământ, vărsând grozava mâncare. Roagă pe zei să trimeată groaznice nenorociri Artizilor și, răsturnând cu piciorul masa, încarcă de blesteme acest neam întreg, condamnat la peire. Iată, pentru ce acesta se găsește aci jos la pământ și, deaceea, justiția mi-a pus mie în mână arma pentru acest omor. Eu am fost al treilea fiu al nenorocitului Thyest... Ajungând mare, răsbunarea m'a chemat. Și de fapt acest om a perit de mâna mea, cu toate că eu n'am fost de față în clipa făptuirii. Eu am urzit totul într'ascuns“.

3. CASSANDRA.

Cassandra a fost una din fiicele lui Priam și Hecubei. Tradițiunea ne spune că pe când era încă mică a fost lăsată odată, împreună cu fratele ei Helenus, în templul lui Apollo din Troia și că, după câțva timp, au fost găsiți amândoi copiii încinși de niște șerpi cari le lingeau urechile. De atunci ambii fii ai regelui Priam au primit dela zeul profețiilor darul de a prezice viitorul.

În afară de această tradiție, se spune că frumoasa Cassandra, cea mai chipeșe din toate fetele lui Priam, când s'a făcut mare, a fost iubită de însuși Apollo, zeul profețiilor, care i-a făgăduit că o va face să cunoască viitorul, dacă va răspunde iubirii sale. Cassandra a primit propunerea, dar, după ce i s'a dat darul profeției, a respins dragostea lui Apollo. Atunci acesta a cerut ca să-i dea

cel puțin o sărutare, dar când ea s'a apropiat de zeu, acesta o scuipă în gură și din acest moment vorbele Cassandrei nu mai putură convinge pe nimenea. Tot ce spunea ea, deși era adevăr, nu era crezut de nimenea; ba încă, prevestirile ei erau socotite ca nebunii și luate în bătae de joc. Nimeni nu-i mai da ascultare și toate amenințările ei erau luate în răs. — Voce de Cassandra însemnează astăzi o vorbă adevărată, dar necrezută.

Astfel, descoperirea lui Paris, ca fiu al lui Priam și al Hecubei, se datorește Cassandrei. În luptele ce au avut loc la Troia între fiii lui Priam, Cassandra, deși n'a fost crezută, totuși a intervenit ca frații săi să nu omoare pe Paris, care apărură în aceste lupte, ca cioban, și a făcut ca să fie în urmă recunoscut de Priam.

De asemenea, când Paris a plecat spre Grecia și, apoi, când s'a întors din Grecia împreună cu Elena, Cassandra a prevăzut nenorocirea și prăbușirea patriei sale; de aceea, cu lacrimile în ochi și cu sufletul îndurerat, s'a adresat tatălui ei, Priam, și Troienilor strânși în jurul regelui: „Vai de cetatea voastră și vai de voi toți! Văz sacrul Ilion sfărâmându-se și fiii săi sângerând și căzând în praf, văz pe mame și pe fecioare, urmând în jugul selaviei pe niște bărbați străini“. Așa striga desnădăjdită, dar nimenea nu o credea; mai mult încă, din cauza tânguelilor ei necentenite, a fost închisă într'un turu înalt, unde n'a încetat o clipă să plângă nenorocirile sale și ale patriei.

Cu prilejul introducerii în Troia a calului de lemn al Grecilor, Cassandra s'a împotrivit din toate puterile ei, dar, în zădar, căci nimeni nu i-a dat ascultare. Iar în acea noapte teribilă, în noaptea incendierii și a cuceririi Troiei, Cassandra, prevăzând toate ororile grecești, s'a furișat în templul Minervei, crezând că poate aci va scăpa de furia Acheilor. N'a isbutit însă să se mântue aci, căci a fost găsită de Ajax, fiul lui Oileu din Locri, și batjocorită chiar în templu. Agățându-se de statua zeiței, eroul a smucit-o făcând să cază la pământ însăși statua Minervei.

Necinstirea Cassandrei în templul zeiței și nepedepsirea lui Ajax din partea Locrenilor n'a putut rămânea nerăsbunată. Această fărădelege trebuia să o ispășească întreaga armată grecească, căci zeii nu îngăduie ca infamiile să rămână mult timp nepedepsite. De aceea, după cucerirea Troiei, s'a ivit între cei doi Atrizi o ceartă, chiar înaintea pororului, în adunarea gloatelor grecești. Menelau doria să se întoarcă îndată, împreună cu toate armatele, Agamemnon însă, pretindea să rămână încă la Troia, și să aducă hecatombe sfinte zeilor spre a împăca astfel pe zeița Mi-

nerva. Neputându-se să se împace comandanții, unii din ei, între cari Nestor, Diomede, pleacă împreună cu Menelau, alții însă, rămăseră la Troia, împreună cu Agamemnon.

Pedeapsa lui Ajax s'a întâmplat pe mare. Corabia sa s'a sfărâmat aproape de Euboea, înainte de a putea pune el piciorul pe pământ grecesc.

La împărțirea prăzilor, după incendiul Troiei, Cassandra căzu ca parte de pradă lui Agamemnon care este cuprins de iubire dentru această drăgălașe fată și o ia cu sine în Grecia.

Nenorocirile de aci ale Cassandrei sunt legate de nenorocirile lui Agamemnon și a fost expuse de poetul Aeschyl în tragedia sa intitulată „Agamemnon“.

După ce Clytemnestra, cu vorbe prefăcute, a introdus în palat pe Agamemnon, unde avea să-l omoare în baie, sub pretextul că i-a sacrificat în Aulida pe fiica sa Iphigenia, în realitate însă pentru ca să continue vieța împreună cu Aegysth, vine la carul triumfal în care se găsea în haine cernite Cassandra și, cu vorbe aspre, îi strigă:

„Și tu, Cassandro, intră și tu în acest palat, fiindcă Jupiter vrea să fii primită bine printre numeroasele noastre sclave, la adăpostul altarelor domestice. Lasă-ți la o parte mândria. Scoabă-te din car... Nu știi tu că până și Hercule, fiul Alcmenei, a fost vândut ca prizonier și a ajuns în jugul robiei? Când soartea ne silește să fim sclavi, e bine cel puțin să ajungem pe mâna unor stăpâni obicinuiți cu bogăția. Căci, cei cari s'au făcut bogați pe neașteptate sunt nedrești și cruzi cu sclavii lor. Aici ai să găsești o vieță de suportat.

„N'am timp de pierdut la ușa palatului. Victimile destinate pentru zei, ca recunoștință pentru fericirea noastră neașteptată, sunt înșirate lângă altarul casei. Dacă vrei să vii, Cassandro, nu întârzia“.

Fiindcă aceasta prevedea în sufletul său toate grozăviile ce se petreceau înăuntrul palatului și fiindcă știe că se apropie și clipa nenorocirilor sale, zise plină de fiorii morții:

„Ah, Apollo, nimicitorule Apollo, cum mă prăpădești! Casa blestemată de zei, plină de crime și de nelegiuri! Mai înainte omorul unor copilași; carnea mâncată de tatăl lor! Uite, barbara, ce face acum! Nici un ajutor de nicăirea! Ah, nenorocito, îndrăznești! Ți-ai omorât în baie bărbatul, stăpânul tău!... Sărmana de

1) Numele lui Apollo în grecește însemnează : care nimicește.

mine, căci și suferința mea o cânt împreună cu a ta! Zeilor, unde ați adus pe nenorocita de Cassandra? Unde, dacă nu la moarte! Cu cât mai fericită este soarta Philomelei: zeii i-au dat aripi; zilele ei sunt dulci și fără durere; fierul ascuțit va scurta pe ale mele! O dulce patrie, o zile fericite ale tinereții mele! Ilionul nu mai există, iar eu îmi voi vărsa îndată aci sângele meu!“.

Spunând aceste vorbe, își aruncă la o parte haina ei de preoteasă, își asvârle coroana sfântă de pe cap, își rupe bățul de profet, băț pe care i-l dăruise Apollo, și se pregătește să înfrunte moartea.

Poporul care o asculta o sfătuește să fugă. Ea însă, care știe că nu are nici o scăpare, cu privirea neschimbată, pășește să i se împlinescă soarta hărăzită de zei și intră cu curaj în casa morții. O singură mângâiere o însoțea în drumul ei îngrozitor: vede în suflet sabia răsbunătoare a lui Oreste.

Și în curând, se aud strigătele de durere în palatul blestemat. Regele este omorât, iar Clytemnestra, cu securea pe umeri, cu sângele pe haine și pe frunte, iese triumfătoare, și după ea sunt scoase din casă două cadavre, al lui Agamemnon și al nefericitei profetese, pe care o socotia ca amantă a regelui.

3. ORESTE ȘI MOARTEA CLYTEMNESTREI

Când Agamemnon a căzut mișelește de mâna ucigașe a soției sale Clytemnestra, a lăsat pe urma sa doi copii, o fată, numită Electra, care a asistat neputincioasă la omor și care n'a putut nici măcar să ia parte la înmormântare și un băiețel, de 12 ani, numit Oreste. Fiindcă acest băiat, dacă s'ar fi făcut mare, ar fi avut datoria să răsbune moartea tatălui său, s'au gândit ucigașii, Clytemnestra și Aegysth, să se scape de teamă, omorându-l și pe el. Electra a surprins chiar într'una din zile o conversație între părinți cari căutau mijlocul, cum să curme viața micului Oreste. Și atunci, sora, cuprinsă de mila, trimite într'ascuns pe fratele ei, însoțit de un bătrân servitor în Phocida, la Orchomenos, în nordul Boeotiei, unde domnia regele Strophiu, unchiul lui Oreste. Acolo băiatul se făcu mare, crescând într'o prietenie strânsă, cu fiul regelui, cu Pylade, de aceeași vârstă cu el.

Amândoi băieții, Oreste și Pylade, trăiau nedespărțiți și nicăirea nu se ducea unul fără de celălalt. În fie care zi făceau fel

de fel de exerciții de gimnastică și, cu timpul, ajunseră să fie socotiți ca cei mai distinși prinți și nimenea să nu-i poată întrece. Pe vremea aceea, cam o vârstă de om în urma războiului troian, nu erau nici legi scrise și nici judecători ori tribunale mai înalte. Dreptatea și-o făcea fiecare singur iar, o crimă de omor trebuia să o răsbune rudele.

În casa unchiului său Strophiu, Oreste a auzit de multeori, povestindu-se despre tineri cari și-au făcut astfel dreptatea și dându-și seama că este o cinste să-ți îndeplinești datoria, a ajuns la convingerea că o datorie sfântă are și el să răsbune omorul mișelesc al tatălui său. Împărtășind prietenului său nedespărțit hotărârea sa, acesta s'a bucurat mult și s'a declarat gata să-i dea ajutor, jurându-i că va înfrunta cu el toate necazurile ce li se vor ivi în cale. Și astfel, cam la vârsta de douăzeci de ani, părăsesc amândoi băeții casa regelui Strophiu.

Dar, fiindcă steteau la îndoială, dacă un tată poate fi răsbunat față de o mamă, se duc să întrebe mai întâiu de voința zeului Apollo, de la Delphi. Prin gura preotesei Pythia, primesc răspunsul că un om ca Agamemnon, protejat chiar de marele Jupiter, trebuie răsbunat de un omor atât de nefiresc. Și, deși era la mijloc o mamă, trebuia, totuși, să-și primească și ea pedeapsa pentru crima ei nelegiuită; prin violenție însă a fost ucis Agamemnon și tot printr'o violenție se cade să fie ucisă și Clytemnestra. La aceasta tocmai se gândia și Oreste.

Intr'una din dimineți, însoțit numai de credinciosul său prieten Pylade, Oreste sosește la Mycene. Ca străin, îmbrăcat în haine de călător, se găsia înaintea palatului, de unde a trebuit să fugă, unde se găseau omorâtorii tatălui său, și unde sora sa trăia în suferințe, ca și celelalte sclave ale casei. În apropiere se afla mormântul lui Agamemnon. Cei doi prieteni se duc la mormânt și, după ce tânărul Oreste se roagă de sufletul părintelui său și după ce invoacă și pe alți zei ca să-l ajute în aceea ce avea de gând să facă, își taie o șuviță de păr de pe cap și o lasă pe mormânt, ca semn că a venit să-și îndeplinească o sfântă datorie ce o avea față de tatăl său.

Nu mult după aceea, sosește la mormânt, dela palatul regelui, o ceată întregă de servitoare, îmbrăcate în haine de doliu și între ele și Electra, fiica lui Agamemnon, care, ca îmbrăcămintă, nu se deosebia de loc de celelalte servitoare. Oreste și prietenul său, cum le văd, se trag la o parte, spre a nu fi descoperiți. Sclavele veniseră la mormânt din porunca reginei care avuse în tim-

pul nopții un vis îngrozitor de urît. Visase anume că a dat naștere unui șarpe care îi sugia sângele și, deșteptându-se, talmăci visul că mortul este supărat și că o paște o nenorocire.

Servitoarele erau toate troiene cari fuseseră luate ca sclave și aduse de Agamemnon, împreună cu Cassandra, la Argos. Ele trăiau rău și nu puteau să sufere pe îngâmfata lor stăpână, uci-gașa regelui. Rupându-și hainele și lovindu-se peste piept, ele cântau cântece de jale, iar între ele Electra stetea nemișcată avându-și capul acoperit cu un voal negru. Se urcă pe mormânt. Aci, nu știe ce să facă. Să se roage pentru regină? Dar nu supără prin aceasta umbra tatălui ei, ucis de aceeași regină? Și atunci sclavele o îndemnă să se roage pentru părintele ei, să se roage pentru Oreste și pentru toți câți urau pe Aegysth. După ce a invocat pe zeii din Infern, ca să nu lase nerăsbunată moartea tatălui ei, a vărsat libatiuni pe mormânt, în vreme ce tovarășele ei cântau cântecul lor de doliu.

Se sfârșește serbarea pentru mort și Electra se coboară de pe mormânt. Alătura vede o șuviță de păr. Era la fel cu părul din capul ei. De unde putea să fie acest păr decât din capul fratelui ei, căci cine să se mai gândească la sufletul celui mort? Dar, de ce va fi trimis această șuviță și n'a venit Oreste singur? Deodată însă, zărește urmele a doi oameni. Erau ca urmele sale.

Pe când stetea cu sufletul turburat, Oreste se apropie de ea și-i se descopere. Ea nu crede, dar face dovada, arătându-i locul, de unde și-a tăiat șuvița și haina ce o purta și care fusese făcută chiar de mâna Electrei. Atunci ea de bucurie vrea să strige, Oreste însă o împiedică, îndemnând-o să nu facă nici un semn, ca să nu fie descoperiți de dușmani.

Apoi, cei doi frați își povestesc trecutul și fac planul de răsbunare. El îi arată voința zeului Apollo, iar ea cum a fost ucis și îngropat tatăl lor, cum era să fie omorît el, ca băiat, în casa mamei sale și cum este ținută ea ca o sclavă, ea, fiica reginei. Plângerea surorii umple și mai mult de mânie pe tânăr, care este gata să îndeplinească chiar acum ordinul lui Apollo. Dar, zeul i-a poruncit să o ucidă prin violenție, după cum prin violenție a fost omorît și tatăl său Agamemenon. Electra pleacă înainte, ca să înlătore piedicile, iar Oreste avea să vie în urmă.

Insoțit de Pylade, Oreste sosește ca un străin, în haine de călător, și ajunge la poarta palatului. Bate la poartă și sosește portarul. Acesta vestește pe regină de sosirea străinilor. Lipsind de acasă Aegysth — se dusesese la câmp — regina îi primește cu

prietenie, ca oaspeți, și-i întreabă cine sunt. Oreste îi istorisește scopul călătoriei lor. „Eu sunt, Doamnă, zice el, din Daulis, din Phocida. Când era să plec de acasă m'a întâlnit Strohpiu și mi-a spus : „Dacă te duci prin Argos, prietene, spune părinților, — vei afla ușor cine sunt, — că a murit Oreste. Dar nu uita să-i întrebi, dacă rudele doresc să-i aducă cenușa acasă, sau să fie îngropat între streini“. Aceasta este însărcinarea mea aci. Dacă am nimerit unde trebuie, nu știu. Tatăl său însă trebuie să afle acestea“.

În vreme ce Electra isbucnește în plânsete prefăcute, denaturata mamă deabia își poate stăpâni bucuria pentru moartea fiului ei, căci credea acum că a trecut pentru ea ori ce primejdie. Veselă, pofteste pe străini în camera de musafiri și trimite numai decât o sclavă, pe fosta doică a lui Oreste, la Aegysth, ca să-i ducă vestea cea bună și să-l poftască în oraș. Când bătrâna trecu pe lângă sclavele dinaintea casei și se văicăria de moartea scumpului ei fiu pe care îl alăptase și-l crescuse, acestea o mângâiară și-i deteră nădejdea că va fi pe viitor mai bine și o îndemnară să cheme pe Aegysth fără lancier. Căci avea obiceiul Aegysth să fie totdeauna însoțit de un om care să-i poarte lancea. Astfel Aegysth sosește singur, vesel de vestea cea bună și gata să afle amănunte despre moartea fiului său vitrig.

De abia însă intră în casă, când se și aude un strigăt de durere. Căci, îndată ce intră la străin ca să-l întrebe, acesta îl culcă la pământ cu o lovitură. Un sclav care află despre omor, sare și se duce la locuința femeilor și bătând cu putere, chiamă pe Clymnestra. Aceasta speriată iese afară. „Morții, strigă sclavul, omoară pe cei vii“. — „Vai de mine, țipă regina, care înțelese cuvântul, adu-mi repede, sclavule, din casă săcurea mea cea veche. Vreau să văz, dacă am să înving sau am să cad“. De abia zice aceste vorbe, când iese din casă Oreste, însoțit de Pylade, gata să o culce la pământ și pe ea. „Te caut și pe tine, strigă Oreste ; el și-a primit porția lui. — „Vai, scumpe Aegysth, tu ești mort“, zice ea. — „Atunci zaci credincioasă în mormântul iubitului tău“. — „Oprește-te, fiul meu, cruță acest piept, pieptul mamei tale, pe care ai adormit de atâtea ori“. Neștiind ce trebuie să facă, întreabă pe Pylade. Acesta îl îndeamnă să aducă la îndeplinire voința zeului dela Delphi. Atunci Oreste, neținând seama nici de amenințările nici de blestemele mamei sale, o târăște în casă, în interiorul palatului, unde ea cade lovită de sabie lângă cadavrul iubitului ei Aegysth.

Cu sabia scoasă, în mâna plină de sânge, Oreste iese din casă. Dă ordin să se aducă leșurile regelui și reginei, învălite în haine roșii, și ele sunt așezate în același loc, unde cu opt ani mai înainte stătuse cadavrele lui Agamemnon și Cassandrei. Servitorimea din palat și toți prietenii lui Agamemnon din oraș se strâng cu bucurie să salute pe tânărul învingător, ca pe adevăratul lor stăpân și rege, și să mulțumească zeilor că i-au scăpat de tirania lui Aegysth și de criminala Clytemnestra.

Oreste omorînd pe Aegysth

Figură pe un vas antic

Oreste arată în urmă poporului ce l-a împins la această faptă. — Câtva timp el se simte mulțumit de cecece a făcut, dar încetul cu încetul începe să-l mustre conștiința că a omorît pe aceea care i-a dat zilele. Chinuit, din ce în ce mai mult, de zeițele Erinyile, adevă furiile, mintea lui se tulbură și nu-și găsește scăpare decât la pragul zeului Apollo care îl îndemnase să facă acest parricid. Dar, furia acestor zeități nu s'a potolit cu totul decât atunci când, la îndemnul zeiței Minerva, s'a ridicat Areopagul, unde se judecau toate crimele și lângă care s'a ridicat, la poalele unei coline, templul acestor Furi, numite de aci înainte Eumenidele, adevă Binevoitoarele.

4. IPHIGENIA IN TAURIDA.

Se spune că Oreste, chiar după ce li s'a ridicat Eumenidelor un templu în Attica, n'a fost cruțat de furia acestor zeițe ale răsbunării, ci a fost mereu urmărit de ele, din cauza omorului mamei sale. Tulburat cu mintea, s'a dus atunci din nou la zeul de la Delphi, la zeul profet Apollo, ca să-i ceară sfatul. Acesta l-a povățuit să se ducă, dacă voește să scape de ori ce chin, în țara Taurilor, Crimeea de astăzi, ca să aducă de acolo statuă Dianei, sora zeului, și să o așeze în Grecia. Această statuă căzuse din ceriu în Taurida și fusese așezată într'un templu în această țară barbară.

La îndemnul lui Apollo, Oreste își pregătește o corabie, se imbarcă pe ea împreună cu Pylade și cu câțiva tovarăși și, după o călătorie fericită, ajung în Chersones. Sosiți aici, își așcund nava într'un liman și Oreste, însoțit numai de prietenul său, se duce pe țărm ca să caute templul cu statua Dianei. Acest templu nu era departe și l'au cunoscut lesne după mulțimea de oase de străini omorâți și după sângele de pe altar, căci la poporul barbar al Scythilor ori ce străin primit pe țărm era jertfit pe altarul zeiței Diana. Oreste ar fi fost gata să răpească chiar atunci statua,

Oreste urmărit de Furii

După o gravură antică

dar prietenul său îl sfătuiește să aștepte sosirea nopții ca să nu fie descoperiți asupra faptului.

La acest templu era preoteasă Iphigenia, fiica lui Agamemnon care în clipa când era să fie jertfită în Aulis, a fost ridicată prin văzduh de Diana și, învălită într'un nor negru, a fost adusă aici, la templul zeiței. Și de multă vreme, stetea ea aici, în această țară sălbatică, și îndeplinea o slujbă destul de urâtă, de a jertfi pe toți străinii cari cădeau în mâinile Scythilor. Nu-i omora pe străini cu mâna ei, ci îi consacra, stropindu-i cu apă, înainte de a fi duși în templu, unde îi ucideau servitorii preotesei. Și, cu toate că ea își câștigase stimă din partea regelui Thoas, care nu făcea nimic mai de seamă, fără sfatul ei și câte odată scăpa chiar viața câte unui biet străin ce ar fi trebuit să fie jertfit pe altarul zeiței, totuși slujba ei grozavă și viața ce o ducea în mijlocul barbarilor făcea pe sărmana femeie să dorească să se întoarcă în patria ei, din frumoasa Grecia, unde lăsase numai oameni fericiți.

Trecuseră peste douăzece de ani, de când Iphigenia se găsea

în Taurida, fără să fi primit cea mai mică veste de acasă și fără să fi aflat despre grozăviile familiei sale. Zile întregi stătea pe țărmul mării, uitându-se spre frumoasa ei patrie și nu vedea nici o rază de scăpare, căci frica de sângerosul jertfelnic făcea ca nimenea în afară de naufragiați, să nu vină pe aceste țărmuri îndepărtate.

În noaptea dinainte de sosirea lui Oreste și Pylade, Iphigenia avu un vis îngrozitor. A visat că se găsia în palatul părintesc de la Mycene. Un cutremur de pământ a dărâmat casa, nelăsând decât o coloană care părea că plânge. Ea ieșise afară, dar văzând coloana, s'a apucat s'o spele. Visul o umplu de groază și nu se putea gândi la nimic altceva decât la familia sa de acasă, din care ar fi murit și Oreste cel din urmă stâlp al ei. Din pricina acestui vis, în dimineața următoare, se duce împreună cu servitoarele ei, — grecoaice cari fuseseră aduse de vre'o întâmpalre în această localitate, — la templul zeiței ca să facă un sacrificiu pentru Oreste. Și plângea și soarta fratelui ei și-și plângea și ursita-i nenorocită.

Pe când se găsia făcând jertfa, se pomeneste de odată cu un păstor, venind dinspre țărmul mării care-i spune să se pregătească pentru o jertă omenească, căci au fost prinși doi tineri greci, aruncați cu corabia lor în această țară. „Ne mânam, povestește păstorul, vitele la mare, ca să le scăldăm. Atunci unul dintre noi vede doi tineri pe țărm. La început, am crezut că sunt niște zei și unul dintre noi, mai cucernic din fire, își ridică mâinile și începe să li se închine; dar altul, zise râzând: „Sunt niște naufragiați cari se ascund între stânci, fiindcă cunosc obiceiul nostru de a jefi pe străini”. Ne gândiam tocmai să alergăm ca să-i prindem, când unul dintre străini își scutură capul și dă semne de nebunie. Vorbind vorbe neînțelese, s'a aruncat cu sabia asupra boilor noștri și apoi asupra noastră. Am început cu ei o luptă îngrozitoare, dar, în cele din urmă, noi fiind mai numeroși, i-am biruit, i-am legat și i-am dus la rege care vi-i trimite aci pentru jertfă pe altarul Dianei. Pe mine m'a trimis regele înainte să vă spun să faceți pregătirile”. Zicând acestea, păstorul a plecat la tovarășii săi

Nu mult după aceasta, servitorii templului aduc legați pe tinerii Oreste și Pylade. Preoteasa le desleagă brațele pentru ca sacrificiul, după regula cultului, să fie făcut din oameni liberi, și trimite pe slujitori să facă pregătirile de lipsă. Rămânând singură cu nefericitele jertfe, preoteasa, cuprinsă de milă, îi întrebă: „Nenorociților, ce mamă v'a născut, cine este tatăl vostru? Vai

de surorile voastre, dacă veți fi având surori! Dar de unde veniți? Este departe patria voastră, de unde ați plecat"? — De ce ne văicărești, femeie? zise Oreste. Un om cu minte nu se tânguește prea mult în fața morții. Lasă ursita să-și meargă drumul ei și nu ne mai plânge pentru aceasta. Noi cunoaștem obiceiul jertfelor din această țară". — „Cum vă chiamă, întrebă Iphigenia, din ce țară sunteți?" — „Ce nevoie este să ne cunoști numele? „Nefericiții" este numele nostru cel adevărat. Și ce folos ai avea să cunoști patria noastră? Totuși dacă vrei să o afli, să știi că noi suntem din Argos, din vestitul oraș Mycene". — „Pe zei, prietene: ești tu într'adevăr din Mycene? Spune-mi deci, ce vreau să aflu: Cunoști tu vestita Troie? Se spune că a fost cucerită și dărâmată". — „Așa este și știrea nu te-a înșelat" — „Și s'a întors înapoi Elena în casa lui Menelau? S'au întors îndărăt Acheii, Calchas și Ulysse"? — „Elena locuște iarăș în Sparta, în casa bărbatului ei de mai înainte". — „O zei ai răsbunării! Și Achille, fiu lui Thetis mai trăește? — „El s'a prăpădit și de geaba și-a sărbătorit nunta în Aulis" — „Da, degeaba! era o amăgire. Așa o numesc cei ce au aflat despre ea". — Totuși, cine ești tu, fecioară, de știi atâtea despre Grecii noștri?" — „Mă trag și eu din acea țară. dar pierirea mea e din tinerețe. Dar, marele comandant, socotit așa de fericit"? — De cine vorbești, că cel pe care îl cunoști, nu mai face parte dintre fericiți?". — „Mă gândesc la fiul lui Atreu, îl chiamă Agamemnon". — „Nu știi, lasă-mă cu astfel de întrebări, femeie". — „Nu, pe zei, spune-mi, te rog". — A murit sărmanul și prin moartea lui a adus nenorocirea altora. Soția sa chiar l-a omorât mișelește. Totuși nu mă întreba mai departe". — Vai vai, nenorocita de mine. O ucigașă vrednică de plâns și vrednic de plâns și cel pe care l-a ucis. Dar, mai spune-mi încă ceva, mai trăește soția nefericitului"? — „Nu mai trăește, a pedepsit-o chiar copilul ei; el a răsbunat moartea tatălui său". — „O nenorocită și ruinată familie! Și mai trăesc acasă copiii celui omorât? Mai trăește încă Oreste care cu atâta curaj i-a făcut dreptate? Și se mai gândește cineva la fecioara Iphigenia care a fost sacrificată? — „Mai trăește încă fata Electra, cealaltă s'a împăcat cu mama ei ticăloasă, iar băiatul, vrednic de plâns, hoinărește în toate părțile și nicăiera".

Grozavele știri din casa părintească cădeau ca lovituri după lovituri în inima fetii. Un singur lucru îi mai aduce mângâierea în suferințele ei nemărginite: fratele ei Oreste, pe care îl credea mort, mai trăește încă. După ce s'a recules puțin din durerea ei, întrebă din nou pe Oreste: „Vrei, tu prietene, să duci, dacă te

scap, rudelor mele din Argos o știre, o serisoare, pe care mi'a scris-o un prizonier grec? Până astăzi n'am aflat pe nimenea care să-mi facă acest serviciu. Tu îmi pari un om distins și cunoshti orașul Mycene și pe prietenii mei pentru care este scrisoarea. Pentru acest serviciu îți dăruiesc viața, totuși asta, trebuie să moară, fiindcă-l silesc legile poporului de aci".

— „Totul ar fi bine, afară de un singur lucru, că prietenul meu trebuie să moară. Ar fi nedrept să-l las pe acesta aci, pe el pe care l-am adus cu mine și care, a înfruntat toate primejdiile. Nu, dă-i lui scrisoarea și lasă-mă pe mine să mor".

Și, între cei doi tineri, în timpul cât Iphigenia se duse să aducă scrisoarea, se născu o ceartă faimoasă, de oarece Oreste nu voia să se întoarcă în patrie fără Pylade și nici Pylade fără Oreste. Fiecare voia ca să moară în locul prietenului său, ca să nu se zică odată că un prieten a trădat pe prieten. In cele din urmă, a învins Oreste". — „Trăește tu, scumpul meu, și lasă-mă pe mine să mor. De mine nu-i va părea nimenuia rău să sfârșesc o viață mizerabilă. Tu însă ești fericit; casa ta nu este blestemată de zei și nu suferă de nici-o pacoste, pe când a mea este plină de crime. Trăește și pentru sora-mea Electra care îți este logodnică. Du-te înapoi în patrie, la Phocida, și dacă vii la Mycene, ridică-mi un mormânt, iar de-asupra lui pune un monument și lasă pe Electra să-l sfințească prin lacrimi și păr din capul ei".

Pylade făgăduiește că va îndeplini voia prietenului său și primește scrisoarea din mâinile preotesei. In același timp jură că o va duce la adresă. Numai în cazul când li se va întâmpla vr'o primejdie pe drum, numai când corabia sa va suferi vr'un naufragiu și va perde scrisoarea, scăpând singur el, numai atunci va fi deslegat de jurământ. Pentru ca o astfel de întâmplare să nu zădărnicească cu totul scrisoarea, preoteasa voi să-i spună cuprinsul ei. „Dă de știre, zice ea, lui Oreste, fiul lui Agamemnon, din Mycene: „Sora pe care odinioară a jertfit-o în Aulis, Iphigenia, și pe care o credeți moartă, trăește și vă trimite această serisoare vouă". — „Unde este, strigă Oreste, s'a întors din împărăția umbrelor"? — „Este aceea care este înaintea ta". Dar nu mă turbura! Se spune în scrisoare mai departe: „Du-mă la Argos, frate, înainte de a muri, du-mă din țara barbarilor, dela omorul străinilor la care zeita Diana silește pe preoteasa ei. Altfel voi chema blestemele zeilor asupra casei tale, Oreste. In Aulis Diana a jertfit în locul meu o cerboaică; pe ea a omorît-o tatăl meu. El a voit pe mine să mă lovească, dar zeita m'a adus în această țară". Acesta este cuprinsul scrisorii". — „Jurământul

Oreste și Electra

Grup de statui, în Muzeul termelor, Roma

ce ți-am jurat este ușor, strigă Pylade. Făgăduiala mi-o îndeplinesc chiar acum. Ți-o dau ție Oreste, această scrisoare pe care ți-o trimite sora ta”.

Oreste mișcat de bucurie, își întinde brațele spre preteasă și zice: „Prea scumpă soră, lasă-mă să te îmbrățișez. Nu-mi vine să crez norocului”. — Indărăt, străine, strigă preteasa îngrozită. Este o crimă să atingă cineva această haină”. — „Soră, fiică a tatălui meu, Agamemnon, nu fugi de mine. Înaintea ta ai pe fratele tău, pe care nu l-ai așteptat nici odată”. — Tu, străine, fratele meu? Cum poți să mi-o dovedești?

Și Oreste i-a vorbit despre mielul cu lâna de aur, despre

Iphigenia, Oreste, Pylade și Thoas

După o pictură murală, Pompei

hainele de acasă, despre părul ce ea și-a tăiat, când a plecat la Aulis, despre vechia lanie a lui Pelops pe care Iphigenia a ascuns-o în camera femeilor. — „Da, tu ești, strigă preteasa în culmea fericirii și-și strânge în brațe pe fratele ei iubit. În sfârșit ești în brațele mele, dar departe de patrie. Te-am lăsat ca copil mic în brațele doicii. Fericirea mea este acum mai mare decât ca să ți-o pot mărturisi prin grainu”.

De plecarea și durerea revederii nu s’au putut bucura prea mult cei doi frați, căci Pylade le amintește de primejdiile prezentului. Oreste îi spune atunci porunca zeului Apollo de a duce chipul Dianei în Grecia și împreună se sfătuiesc ce e de făcut. Oreste încuviințează planul Iphigniei: Avea să spună că statua zeiței a fost pângărită de apropierea celor doi străini, amândoi

omoritori de mame, și trebuie purificată în valurile mării împreună cu cele două jertfe vinovate, apoi aveau să vie la locul unde este ascunsă corabia și să fugă împreună.

Când Iphigenia ducea tocmai din templu chipul zeiței, apare Thoas, regele țării, ca să vadă dacă au fost jertfiți străinii și se miră nu puțin când vede chipul sfânt în brațele pretesei. Iphigenia însă poruncește să rămână departe de templu, pe care să-l purifice cu fum, căci statua a fost pângărită de străini, omoritori de mame. Zeița s'a supărat, îi spune mai departe preteasa, și s'a întors din locul ei și și-a închis ochii. Trebuie deci, să o purifice și pe ea și pe străini înainte de a-i jertfi.

Apoi preteasa dă ordin ca străinii să fie legați de mâini, să li se acopere fața și să fie însoțiți de câțiva servitori până la mare, iar poporul, în timpul acesta, să rămâe pe acasă ca să nu fie turburată serbarea. În urmă cortegiul se pune în mișcare la lumina faclor purtate de oamenii de încredere ai pretesei.

Drumul nu era prea scurt și în curând, procesiunea este pierdută din vederea regelui. Și pe când el, întors la templu, îl purifica cu flăcări de foc, în auzul cântecelor de cor, Iphigenia, Oreste și Pylade și servitorii credincioși aleargă la corabie și pornesc pe întinsul mării, împreună cu statua zeiței. Un țaran vede cu uimire, din întâmplare, plecarea lor, și dă de știre regelui. Acesta furios pentru trădare, își adună poporul la țarm și dă ordin ca fugarii să fie prinși. Atunci deodată se vede pe mare o lumină neobicinuită care se apropia de țarm, în fața mulțimii îngrozite. Apoi lumina dispare și în oglinda mării se artă chipul minunat al zeului Apollo care, cu o vorbă vrăjită, îi grăește regelui. „O, Thoas, potolește-ți mânia, care ar fi, desigur, îndreptățită, dacă făpta s'ar fi întâmplat din răutatea oamenilor. Dar, n'a fost așa, căci este voința mea ca sora-mea, Diana, să nu mai fie adorată de voi, niște barbari, cari nu cunoașteți altă jertfă de cât jertfa de sânge omenesc. Când vă veți învăța să cinstiți altfel pe zei, se vor întoarce și zeii iarăș la voi.

Thoas se închină înaintea voinței lui Apollo, iar Oreste duce statua zeiței în Grecia și o așează pe țarmul Atticei, unde ridică un templu Dianei. Iphigenia rămâne aci ca preteasă a zeiței, Oreste însă, se duce la Mycene, unde, scăpat cu totul de puterea Furiilor, ocupă tronul părintesc, pe care îl avea acum fiul lui Aegysth.

Pylade se căsătorește cu sora lui, Electra, pe care o duce în patria sa din Phocida.

X. PĂȚANIILE LUI ULYSSE

1. PENELOPA ȘI TELEMACH.

După un războiu de zece ani vestita cetate a Troiei cade în mâinile Grecilor cari o jefuesc și apoi o dărâmă și-i dau foc. Răsbunându-se pentru multele năcazuri și pierderi ce au avut să îndure atâta amar de vreme, departe de vetrele lor, conducătorii gloatelor grecești se hotărăsc, în cele din urmă, să se întoarcă acasă la soțiile și la copiii lor, la părinți și la rude, părăsiți de atâția ani în țări depărtate.

Imbarcându-se pe corăbii, împreună cu prăzile ce luaseră din cetatea lui Priam, unii, puțini la număr, ajung fericiți pe la casele lor, alții, și aceștia erau cei mai mulți, fiind mânați de vânturi neprielnice sau de furtuni primejdioase, sunt purtați, mai multă ori mai puțină vreme, pe întinsul mării sau își găsesc sfârșitul înghițiți de valurile nemiloase ale apelor. Astfel, pentru cei mai mulți, ruina Troiei nu le-a fost de un prea mare folos.

Agamemnon, regele regilor, comandantul suprem al armatelor, sosește la Argos, după o fericită călătorie, însoțit de captiva sa Cassandra, fiica lui Priam, dar este ucis mișelește de soția sa Clytemnestra, ajutată de iubitul ei Aegysth; Menelau, după ce-și regăsește pe Elena, pleacă cu ea pe o corabie, dar este aruncat de o furtună în Egypt, unde este silit să stea opt ani de zile departe de patria sa, Sparta; Philoctet, la întorsul său acasă, dă peste un războiu civil și e nevoit să-și părăsească țara; Diomed, înșelat de soția sa, își năpustește căminul; îngâmfatul rege Ajax, fiul lui Oileu, este zdrobit de o stâncă pe coastele Euboeei; iar ceilalți eroi greci, mai toți, au avut să sufere, la întoarcerea lor acasă, diferite neajunsuri.

Agamemnon și Ulysse își lăsaseră la plecarea lor spre Troia soții tinere și adorate, unul pe Clytemnestra, la Argos, celălalt

pe Penelopa la Ithaca. Dar, în vreme ce Clytemnestra, fiica lui Tyndar, rupând legăturile sacre ale căsătoriei, și-a părăsit soțul, având, după zece ani, să-i despice capul înlăuntrul palatului cu o secure cu două tăișuri, Penelopa, fiica lui Icariu, și-a așteptat bărbatul cu o credință neșovăelnică, timp de douăzeci de ani, cu toate că, în timpul acesta, a fost cerută de nenumărați pețitori și cu toate că, după căderea Troiei, timp de zece ani, n'a aflat nici o veste despre soțul ei.

Din Ithaca și din țările învecinate o sumedenie de prinți și

Ulysse

Capul unei statui, Veneția

de nobili pețesc pe frumoasa Penelopa, căci era mândră și cu-minte și avea, pe lângă aceasta, nenumărate bogății, în turme de vite, capre și porci. Și apoi, cel ce ar fi luat de nevastă pe Penelopa putea trage nădejde să stăpânească și peste ceilalți regi din insulă. Dar, după obiceiul din acele vremuri, văduva lui Ulysse trebuia să se întoarcă mai întâiu în casa părintească și numai de acolo să se mărite cu unul din pețitori, care în urmă avea să fie

rege în palatul lui Ulysse. Căci acesta, așa credeau ei, va fi murit de mult, fie înecat în mare, fie ucis de cineva.

Penelopa însă, era încredințată că bărbatul ei se va întoarce într-o zi acasă și, de aceea, nu se lasă să fie așa de ușor scoasă din minți de pețitori. Ea se gândia mereu la scumpul ei Ulysse cu care a petrecut cei mai frumoși ani ai vieții sale. „Are să se întoarcă, își zicea ea, și această nădejde o mângâia de amărăciunea lacrimilor pe cari le vărsa și ziua și noaptea. Și, astfel, trece an după an și îndelungatul războiu tot nu se mai isprăvia.

Intr'un sfârșit, sosește vestea și în depărtata Ithaca despre dărâmarea Troiei și despre întoarcerea eroilor acasă. O nouă speranță înviorează inima Penelopei care aștepta acum răsplata statorniciei sale. Dar, trece un an, și după el alt an, și trec mai mulți ani și nici o corabie nu aduce pe scumpul ei bărbat. Nu era străin care să se fi abătut prin țara ei, pe care să nu-l fi descusut, punându-i fel de fel de întrebări asupra lui Ulysse. Ceilalți eroi s'au întors de mult acasă, cu toții, și Nestor la Pylos și Menelau la Sparta; despre Ulysse însă, nu știe să spună nimenea nimic, nici că mai trăește nici că a murit. Nouă ani petrece în lacrimi biata femeie, așteptând sosirea lui Ulysse și nouăsprezece ani au trecut cu totul, de când nu și-a mai văzut bărbatul.

La plecarea sa la războiu, Ulysse lăsase acasă un copil în leagăn care acum se făcuse flăcău voinic. El era singura mângăere pentru sărmana mamă, dar el era prea slab ca să înfrâneze ceata de pețitori cari stăruiau din ce în ce mai mult ca Penelopa să se întoarcă la casa părintelui ei, spre a se mărita din nou. Erau peste o sută de fii de regi din Ithaca și din împrejurimi cari se înțeleseseră între ei ca, în fiecare dimineață, să se strângă la palatul lui Ulysse, ca să se ospăteze din turmele și vinul regesc, până ce Telemach de frică să nu-i mănânce întreaga moștenire să silească pe mama sa să se mărite cu vreunul din pețitori.

Și se umpluse palatul lui Ulysse de oaspeți cari, de dimineața până seara, siliau pe servitorii fostului stăpân să-i slujească cu toate bunătățile casei și cari, în petreceri și răsete, își băteau joc și de Penelopa și de Telemach. Și acum, turmele regale încep să se împruțineze din grajduri și de pe câmpuri, grâul să scază în hambare, iar vinul să se isprăvească în butoaie. Nimeni nu putea să se împotrivescă desfrânaților de pețitori. Căci, în acest timp Penelopa stătea la războiu în camera ei și țesea mereu, plângând întruna, iar Telemach era luat peste picior, de câte ori se arăta în ceata lor obraznică.

Această cumplită nenorocire o aduse asupra casei lui Ulysse

zeul Neptun, stăpânul mărilor, fiindcă se supăraseră pe erou, de când acesta i-a orbit pe fiul său Polyphem. De aceea, neînduratul zeu l-a prigonit într'una purtându-l pe toate mările, sfărâmându-i corăbiile, pierzându-i pe toți tovarășii și aruncându-l pe la pooare a căror limbă și obiceiuri el nu le cunoștea. În același timp, pentru ca răzburarea zeului să fie și mai mare, aduse nenorocire și asupra familiei eroului din Ithaca.

În vremea când pețitorii obraznici îi mâncau averea, Ulysse se găsea de șapte ani prizonier în Ogygia, o insulă singuratică în mijlocul mării (probabil Malta), peste care stăpâna o fiică a zeilor, nimfa Calipso. Aceasta nu voia să lase pe Ulysse să plece, căci doria să-l aibă pentru totdeauna ca bărbat. El însă mereu cu cugetul la patria iubită, la soție și la copil, se ducea zilnic la țărmul mării, unde cădea pe gânduri și unde nu doria altceva decât să mai vadă odată fumul ridicându-se din casa sa, înainte de a muri.

Zeilor din Olymp, și mai ales Minervei, protectoarea eroului, li s'a făcut milă de această stare a lui Ulysse și pe când ei se găseau odată, strânși cu toții la olaltă, — afară de Neptun care se dusese să primească o jertfă dela Aethiopieni, — zeița Minerva găsește prilejul să se plângă de soarta tristă a lui Ulysse și a Penelopei.

Jupiter, regele zeilor, la plângerea Minervei, se simte mișcat în sufletul său și-i încuviințează cererea de a scăpa pe Ulysse. Zeița însăși e gata să se travestească în haine și să se ducă la Telemach să-i însuflească curaj, iar Mercur avea să plece în insula Ogygia ca să ducă zânei Calipso ordinul zeilor ca să dea numai decât drumul prizonierului ei.

Minerva, veselă de bunătatea lui Jupiter, nu pregetă să se gătească de drum.

... Iși leagă îndată sandalele mândre

Numai în aur cuprinse, ambrozice, care o poartă
Și peste țări și pe 'ntinsele mări mai iute ca vântul.
Ia și-o zdravănă lance, la vârf ghintuită cu aramă,
Lancie grea ce doboară un șir de oșteni de odată,
Când cășunează pe dâșii copila înaltului tată¹⁾.

Și, se scoboară în Ithaca, oprindu-se, sub înfățișarea lui Mentis, regele Taphiilor, înaintea înaltei porți a palatului lui

1) C. Papacostea, *Odyseia*, raps. I în *Orpheus* I. 3. pag. 114. Dela același autor împrumutăm și celelalte citate în versuri hexametre.

Telemach. Aci zărește ea cu mirare ceata îndrăzneată a pețitorilor cari mâncau și benchetuiiau, cari jucau și chefuiiau, dând porunci slugilor lui Telemach să le aducă cărnuri, să le servească masa și să le amestece vinul. — Cei vechi nu beau vinul gol, ci amestecat cu apă. — Intre ei se găsia și Telemach, cu inima amărită, dar fără să ia parte la cheful lor.

Indată ce Telemach vede pe străin, se duce la el, îi întinde mâna, îi ia lancia și-l sărută. Apoi îl conduce ca oaspe în casă, — nu în odaia cu pețitori, — îi întinde un scaun, îi pune subt picioare un taburel și se așează lângă el. În același timp, face semn unei servitoare care îi aduce un ibric de aur cu apă, îi spală mâinile și-i așează o măsuță înainte. Chelărița îi aduce grăbită pâine și carne, iar servitorul vin dulce.

După ce a ospătat pe străin, Telemach îl întrebă de nume, de părinți și de scopul călătoriei sale. Zeița Minerva cu ochii de azur, îi răspunde: „Eu sunt Mentis, fiul lui Anchial, regele Taphiilor. Am venit pe aici cu corabia, pe care am tras-o la limanul Reitros, fiind însoțit de mai mulți tovarăși și mă duc spre Temesa să cant aramă în schimbul ferului pe care îl duc. Ulysse mi-a fost un bun prieten și am venit pe aici, socotind că tatăl tău e acasă“.

Telemach îi povestește, după aceasta, toate suferințele ce îndură în casa părintească, iar zeița îl ascultă cu luare aminte, cu toate că ea știe tot ce el îi spunea. Apoi Minerva, însuflându-i curaj, îl sfătuiește să ia o hotărîre bărbătească, să adune poporul într'o mare adunare, cu care să gonească pe pețitori și, mai întâiu de toate, să se ducă la Pylos și la Sparta, unde locuiau eroii Nestor și Menelau, prietini lui Ulysse, pentru ca dela ei să ia știri, unde au părăsit pe tatăl său și unde ar putea el să fie acum.

Nu doar că-i mort undeva pe pământ divinu-Odyseus,
El este viu, e ținut te miri unde pe marea întinsă,
Poate de oameni sălbatici și cruzi ce trăesc pe acolo.
Ei îl opresc într'o insulă veșnic bătută de valuri.
Nu sunt profet și nici după paseri nu știu viitorul,
Insă aș putea să-ți arăt ce-mi spuseră Nemuritorii.
Mult... el nu va mai sta departe de scumpa lui țară,
Chiar dacă-ar fi să târască cu sine și fiare și lanțuri,
Chip de întors va găsi el, căci este bogat în mijloace.

Telemach este cuprins din ce în ce mai mult de respect și de iubire pentru străin și la plecarea acestuia îi oferă, după obiceiul vremii de atunci, un dar de ospetie. Străinul însă nu-l primește, spunându-i că-l va lua când se va întoarce din călătoria sa. Apoi

dispare deodată, ca o pasere, și numai acum bănuie Telemach că a vorbit cu un zeu. Își reamintește toate câte i-a spus și este hotărât să aducă la îndeplinire toate povețele divine.

Acum Telemach prinde curaj și vorbește cu semeție petitorilor, cum nici odată nu le vorbise până atunci. Antinou însă și Eurymach, cei mai îndrăzneți dintre toți, iau peste picior pe tânăr și-l fac de răsul tuturor. Apoi, ei se pun din nou pe chef și cântec și petrec până târziu noaptea; în urmă se depărtează fiecare pe la casa sa.

Când se face ziuă, Telemach își îmbracă haine noi și printr'un crainic convoacă poporul într'o mare adunare. Se strânge mulțimea. Tânărul Telemach vine între popor, cu lancea în mână, și zice adresându-se bătrânului erou Aegyptos, care luase cuvântul în adunarea Ithacenilor și care se mirase, cum de au fost convocați acum :

Află moșnege că nu e departe de tine bărbatul
Care a chemat adunarea, ci însuși să vezi ești în stare.
Eu sunt... și mari suferințe și gânduri acum mă frământă,
Nici n'am aflat vr'o știre de întoarcerea oștilor noastre
Care cu grabă eu s'o aduc mai întâi adunării,
Nici din obșteștile treburi eu n'am a vă spune vreuna.
Propriile mele nevoi mă sfârtică acuma în două :
Pe deoparte 'mi pierdui pe vrednicul tată, ce-odată
Rege fiind peste voi, cărmuitu-v'a blând ca un tată ;
Iară de alta un rău mai grozav mă învinge acuma
Căci, în vreme ce casa-mi se calcă și-averea-mi se fură
Silnic pe mama soție o cer pețitori o mulțime
Câți is feciorii cei mândrii ai crailor celor mai falnici.
Nu vor încalte să meargă la casa bătrânului Icar
Care ar putea s'o inzestrece din nou pe fiică-sa bine
Și să o dea după cine va vrea și-i va face plăcere.
Nu, ci neîncetat dijmuesc avuțiile mele...
N'am un voinic lângă mine așa precum este Odysseus
Care să-i pună pe goană pe toți din casele mele...
Hai dar și voi, voi înșivă acum, mai lăsați nepăsarea !
Nu vă e frică de-atâția vecini din jurul Itacei ?
Nu aveți teamă de zeii ce faptele rele răsbună ?
Rogu-vă deci în numele olympianului Zeus
Și al Temidei ce-adună și 'mprăștie lumea din sfaturi :
Dați-mi, prieteni, tot sprijinul vostru și faceți încalte.
Toată durerea s'o sufer în taină și 'n singurătate !
Dar de cumva vreodată destoinicu-mi tată Odysseus
A supărat cu ceva pe Aheii cu mândre pulpare ;
Dacă Aheimea cu gând dușmănos se ridică 'mpotrivă-mi
Fie... luați-mi atunci chiar voi părinteasca avere,
Poate-mi sosește și mie cândva acel ceas al dreptății

Când, tot cerându-va averea 'napoi, îmi veți da-o de silă,
Dac'a veni și'ntră noi răfueala în astă cetate.

Grăind astfel, îl podidiră lacrămile și întreaga adunare e cuprinsă de milă. Toți rămân ca înlemniti. Numai Antinou, cel mai neobrăzat dintre pețitori, ia cuvântul și zice cu nerușinare:

O Telemach, agoretule mândru și plin de mânie!
Vorbe ni-arunci jicitoare vroind să ne faci de ocară.
Nu pețitorii ahei îs de vină și-ți stau împotriva,
Ci mai de grab'a ta mamă iubită și-a ei viclesuguri.
Iată, trei ani îs trecuți și-al patrulea nu e departe,
De când mereu ea batjocorește ale Aheilor inimi;
Lasă la toți o nădejde și fiește-cărui promite.
Știri de un fel le trimite și-altminteri în suflet gândește.
Iată și înșelăciunea ce iarăș acu născocit-a:
Stând în palat ea lucrează mereu la o pânză măeastră,
Țese mereu iară nouă ne spune o vorbă ca asta:
— Tinerii mei pretendenți, deoarece-i mort Odysseus
Nu grăbiți nunta pân'oiu sfârși tot tortul în pânză.
Vreau să-mi ajungă să fac lui Laertes un giulgiu dintr'ânsa,
Când și pe el l-o răpune destinele negre ale morții...
Astfel vorbia și indoia ale noastre nobile inimi,
Însă ea ziua ce lucra țesătura de pânză
Noaptea cu facle aprinse pe dată strica ce lucrase.
Trei ani cu vorba ținuse așa pe Ahei amăgindu-i,
Însă când vine al patrulea an și se 'ntoarce anotimpul
Numai atunci o femeie mi-a destăinuit viclenia!
Noi am pândit-o și-am prins-o stricând țesătura cea dalbă.
N'am mai lăsat-o s'o strice și fără de voe a sfârșit-o.
Asta-i răspunsul ce-ți dau pețitorii și 'nseamnăți-l bine
Și pentru tine și mai ales pentru Aheimea întreagă.
Penelopea să plece acasă la Icar bătrânul
El să o dea după cine va vrea și-i va face plăcere.

Atunci Telemach îi răspunde că el nu poate goni pe mama sa de acasă și se roagă de pețitori să-i cruțe averea, amenințându-i cu răsbunarea zeilor. Ei însă îl iau în bătae de joc și-l fac de râs înaintea adunării.

Atunci Telemach se hotărăște să plece cu o corabie la Pylos și apoi la Sparta ca să afle știri de la bătrânul Nestor și dela eroul Menelau despre tatăl său Ulysse. Iar, dacă timp de un an nu va afla nimic despre părintele său, atunci va sili pe mama sa să se mărite după pețitorul care îi va plăcea.

Adunarea Ithacenilor se desparte fără nici o hotărîre, iar pețitorii răsând de blândul Telemach, se duc din nou la palatul lui Ulysse, unde se pun pe mâncare și băutură.

Telemach pleacă amărît la țărmul mării, își spală mâinile și se roagă de zeița care îi se arătase în ajun. Atunci apare deodată Mentor, un vechiu prieten al tatălui său, care fusese și el în adunarea Ithacenilor și voise să ia cuvântul pentru tânăr, dar strigătele batjocoritoare ale pețitorilor l-au împiedicat să-și ridice glasul. Il sfătuește pe Telemach să aibă curaj și să plece cât mai în grabă în călătoria sa, oferindu-i ajutorul și având să-i îngrijească de o navă și de tovarăși. Subt chipul acestui Mentor se ascunde însăși zeița Minerva.

Telemach pleacă acasă, își descopere planul numai bătrânei sale doici Euryclea, și-i poruncește să-i aducă vin și făină și de cele ce ar mai avea lipsă pentru drum. Aceasta când aude de planul tânărului începe să plângă, și-l roagă cu lacrimi în ochi să nu plece, ci să aștepte întoarcerea acasă a tatălui său Ulysse. El însă este nestrămutat în hotărîrea sa și bătrâna trebuie să-i făgăduiască că va păstra taina plecării și că nu va spune nici o vorbă nimănui și nici chiar Penlopei.

În timpul acesta Minerva, subt chipul lui Mentor, pregătește corabia care până seara era și gata de plecare. Iar când, la sosirea nopții, pețitorii porniră pe la casele lor, Telemach într'ascuns pleacă cu Mentor, își îmbracă tovarășii și, la lumina strălucitoare a stelelor de pe bolta cerească, pornesc pe întinsul mării, mânați de un vânt prielnic.

2. TELEMACH LA PYLOS ȘI LA SPARTA.

Deodată cu zorii trandafirii ai dimineții, călătorii zăresc Pylos-ul, o mică cetate pe țărmul mării, pe coasta de apus a Peloponesului. Aci domnia, în mijlocul supușilor săi, întocmai ca un tată între copii, bătrânul rege Nestor, în vârstă de nouzeci de ani. Experiența și înțelepciunea sa i-au câștigat demult un mare renume. Era iubit de toți pentru sfatul, pentru bunătatea și pentru blândețea sa, iar istorisirile sale asupra întâmplărilor din îndelungata sa viață încântă urechile tinerilor cari îl ascultau.

Când Telemach se apropie de Pylos, Nestor se găsea pe țărmul mării, în mijlocul poporului său, și aducea o jertfă zeului Neptun. Mulțimea era împărțită în nouă cete, așezate în șir, fiecare de câte cinci sute de bărbați. Fiecare ceată adusesese câte un taur, care era jertfit în cinstea zeului. Coapsele cele grase le fri-

geau pe altarele lui Neptun, iar celelalte cărnuri le frigeau în foc și le mâncau.

Tânărul Telemach, însoțit de Minerva subț înfățișarea lui Mentor, părăsesc corabia pe țarm, în grija văslașilor, și pornesc pe jos spre adunare.

In adunare ședea la mijloc, cu feciorii săi, Nestor,
Iar împrejur pregăteau tovarășii de-ale mâncării,
Unii fripturile întorc, pe când alții le înfig în frigare.
Cum au văzut mosafirii, spre dâșii cu toții cătară,
Și le făcură cu mâinile semnul de bună venire.
Apoi pe scaune ei îi poftiră cu drag să mai șadă.

Mai ales Pisistrat, fiul lui Nestor, se deosebia printr'o curtenie și printr'o drăgălășenie neașteptată. Acesta ia de mâini pe străini, îi așează pe scaune acoperite cu blăni mițoase și umplând un pahar de vin îl oferă lui Mentor, spunându-i :

Oaspete ! închină în cinștea regelui Poseidaon ;
Căci e a lui sărbătoarea aceasta la care iei parte,
Varsă dintr'ânsul o leacă și roagă-l precum se cuvine ;
Apoi tovarășul tău să-ți primească paharul din mână
Iarăș să-l umple cu dulcele vin și să 'nchine și dânsul.
Doar socotesc că și el se închină la cei fără de moarte,
Căci pre pământ au toți muritorii nevoe de dâșii.
Prinde dar cupa, tu cel întâi, căci ești mai în vârstă.

Minerva s'a bucurat văzând că tânărul Pisistrat i-a dat ei mai întâi paharul, pe care, luându-l în mâini, varsă pe pământ câteva picături, ca sacrificiu, apoi zice :

Poseidon care sprijini pământul ! Ascultă-mi, o vorba !
Ție rugam-ne acum, să 'mplinești ale noastre dorințe :
Fie slăvit cu feciorii și Nestor și toți Pylienii
Cari ți-au fost juruit hecatomba sfințită de astăzi !
Fie ca drumul ce-aici ne-a adus pe corabia neagră
Să se sfârșească 'n izbânda deplină a copilului nostru !

Apoi dă paharul în mâna lui Telemach care, așîșderea, vărșând pe pământ câteva picături în cinștea zeului, închină în sănătatea Pylienilor.

După ce oaspeții s'au săturat, venerabilul Nestor găsește momentul potrivit ca să întrebe pe străini despre nume și ocupațiunea lor. Atunci Telemach povestește bătrânului scopul călătoriei sale și roagă stăruiitor pe rege să-i spună ce știe despre tatăl său și să nu-i ascunză nimic, chiar dacă îi se va fi întâmplat cea

mai mare nenorocire: moartea. Nestor, ca un bătrân sfătos, îi istorisește cum s'au despărțit Grecii după cucerirea Troiei în două partide, cum corabia unuia s'a sfărâmat de o stâncă, a altuia a fost mânăta în țări străine, și cum alții au ajuns acasă sănătoși. Cât privește pe Ulysse însă, nu poate să-i spună nimic. Ti dă sfatul să se ducă la Sparta, la Menelau, care între alți eroi a rătăcit mai mult pe mare și care s'a întors numai de curând acasă; acesta i-ar putea da cele mai sigure știri despre Ulysse.

Zeița îi încuviințează propunerea și hotărăsc plecarea la Sparta. După ce Telemach își povestește și el întâmplările de pe acasă și după ce fiii lui Nestor mai umplură încă odată paharele spre a sacrifica din nou lui Neptun și celorlalți zei, se scoală, fiindcă se apropia seara, să plece la corabie. Dar bătrânul Nestor îi oprește, zicându-le :

Să mă ferească și Zeus și toți cei fără de moarte.
Să vă îngădui acu să plecați spre luntrea fugară,
Cum ați pleca dela cel mai sărman, ce n'are nici haine,
Nici așternuturi de-odihnă plăcută — să deie la oaspeți !
Nu-s din aceia, ci am și veșminte și noi așternuturi.
Nu, nici odată feciorul iubit al lui Odyseus
Nu va petrece în luntre o noapte, cât eu în palate
Mai viețuesc și cât vor trăi după mine feciorii
Cari să 'ntâmpine în casă pe oaspeți cu prietenie.

În vorbele tale dovedești multă bunătate, zise Mentor. Acesta poate să primească invitația ce-i faci de a rămânea în palatul tău și de a dormi aci. Eu însă, care sunt și mai bătrân și care am lăsat pe țărmul mării corabia și pe tovarăși, trebuie să plec. Căci dimineață, în zorii zilei, sunt nevoit să plec la poporul viteaz al Cauconilor, de unde am să iau însemnate sume de bani. Tu trimite în timpul acesta pe Telemach, împreună cu fiii tăi la Sparta, și dă-i pentru drum un car și cai sprinteni.

Cu aceste vorbe Mentor se întoarce și dispăre în văzduh, ca un vultur, lăsând în urma sa pe toți în uimire. Nestor recunoaște numai decât pe zeița, căci știea că adeseori a ajutat pe iscusitul Ulysse. De aceea, apucând de mână pe Telemach, îi grăește :

Dragul meu, slab tu să nu fii și frică să n'ai nici odată.
Zei, cum văd, te-au călăuzit, măcar că ești tânăr.
Fără 'ndoială, aceasta trăește 'n castelul olympic,
E renumita copilă a lui Zeus, e Tritogeneia
Care 'ntre toți Argienii cinstise pe vrednicu-ți tată.
Ție, Regină cerească, rugămu-ne acu de-ocrotire,

Dă-ne tu fală neștiută și mie și odraslelor mele,
 Și veneratei soții, iar eu îți jertfesc o juncană
 Numai de-un an și nevătămată de juguri și bice!

După ce se împrăștiară cei adunați, Nestor, cu fiii săi și împreună cu Telemach, se duc la locuința lor. Sosiți aci fac încă un sacrificiu zeilor, apoi se culcă prin camerile lor.

Sculându-se a doua zi în zori, se strâng cu toții înaintea porții și după ce fac zeilor noi jertfe, regele Nestor dă fiilor săi ordin să pregătească carul pentru plecare.

Ei inhămară îndată pe doi din fugarii mai sprinteni.
 Iar chelărița le-aduse și pâne și vin și merinde,
 Toate pe-ales, ce mănâncă doar regii, crescuții lui Zeus.
 Sprinten urcă Telemach în căruța frumoasă, și-alături
 Se-așază Pisistrat Nestoride, frunțașul oștirii.
 Frânele ia Pisistrat și trosnește odată cu biciul
 Peste sirepi ce 'n goană o smuncesc înainte cu sgomot
 Sboară căruța pe câmp și 'n urmă le lasă departe
 Pylos cetatea stâncoasă... și ziua întreagă fugarii
 Au scuturat de pe dâșii chingiile strânse pe trupuri.
 Helios între acestea se coborise din ceruri
 Iară pe ulițe se răspândiseră umbrele nopții.

Noaptea au poposit la Phere, la casa lui Diocles, iar a doua zi seara ajung în Lacedaemon, la palatul regelui Menelau.

Cum sosesc aci, sar din car. De la poarta palatului cei doi străini aud strigăte de bucurie a unor oameni cari se ospătau și chefuiau și, în același timp, vocea unui cântăreț însoțită de melodia dulce a unei chitare. Prin poarta întredeschisă se zăresc o mulțime de oaspeți și în mijlocul lor doi dântuitori cari jucau după melodia cântecului.

În ziua acea era o mare sărbătoare în casa lui Menelau. Bătrânul erou își căsătoriește doi copii, o fiică pe care o mărita după viteazul fiu al lui Achille și un băiat pe care îl însura cu o fată din Sparta. Din cauza sgomotoasei veselii din palat, nu s'a auzit sosirea carului lui Telemach și Pisistrat. Un servitor însă, care i-a observat a întrebat pe stăpânul casei dacă vrea să primească pe străini sau să plece mai departe la altă gazdă.

Menelau înciudat îi zice: „Te credeam altă dată băiat deștept, acuma însă văz că vorbești prostii. N'am fost și noi găzduiți de alții mai înainte de a veni acasă? Nu ne-au cinstit și pe noi cu daruri străinii? Du-te repede, deshamă-le caii și chiamă-mi de grabă aici la masă.

Sluga făcând toate după cum i se poruncise, Telemach și Pi-

sistrat intră înlăuntru. Și se mirau ei de tot ce vedeau în palat, căci Menelau se întorsese acasă plin de bogății. Niște sclave îi conduc la bae, unde după ce se scaldară bine și se parfumară, se întorc în sala de oaspeți și se așază pe scaune lângă stăpânul casei. Apoi, slugi și slujnice le pun înaintea pe masă diferite fripturi, pâine și cupe cu vin. În urmă regele Menelau le grăește:

Haide luați de mâncăți, iar când sătura-vă-veți bine
 Cu deamănuntu ne-ți spune cam cine sunteți între oameni
 Nu s'or fi stins doar urmele viței strămoșilor voștri.
 Ci-mi apareți din regi coboriți și din neamuri alese.
 Chiar purtătoare de skiptru și mult ocrotite de Zeus.
 Ori cum, nu sunt de rând acei ce pe voi vă născură.
 Zice și 'nșfacă cu mâna o grasă spinare de vacă
 Jertfă cu care el însuși fusese cinstit de mulțime,
 Și aducând-o pe masă, li-o pune 'nainte la oaspeți.
 Oaspeții mâini întindeau și tăiau și mâncau din friptură.

Menelau bagă de seamă, cum tinerii se mirau de bogățiile din palatul său. Aceasta îl face să le povestească despre călătoriile sale, despre pătaniile sale în timpul celor opt ani după dărâ-marea Troiei, despre oamenii pe cari i-a cunoscut și cari i-au dăruit bogății așa de mândre pe care le avea acum. Le-a istorisit multe și despre războiul troian și despre întâmplările de după acest războiu; când însă, aminti despre moartea fratelui său Agamemnon, nu se putu opri să nu verse lacrimi.

Insă oricât de mâhnit, eu nu-i plâng pe toți deopotrivă
 Ci'n deosebi îl jelesc și ziua și noaptea pe unul:
 Nu știu ce-i somnul și nu știu ce-i foamea când gândul îmi sboară,
 La Odysseus, acel ce-a'ndurat de cât toți mai amarnic,
 Căruia și'n viitor ursita-i era să îndure.
 Astăzi el încă lipsește și nu știu de este'n vieată.
 Plânge bătrânul Laertes și Penelopeia'nțeleaptă,
 Plânge'n palat Telemach, un copil părăsit de părinte.

La auzul acestor vorbe, Telemach vârîndu-și capul în man-taua sa de purpură, varsă lacrimi amare. Menelau bagă aceasta de seamă și nu știe ce să facă, să-l întrebe sau să-l lase în du-rerea sa, când iată că apare în sală, venind din iatacul său, în-cărcată de miresme, regina Elena, însoțită de servitoarele ei, și pășind maiestos, întocmai ca zeița Diana. Se așează lângă străini, îi privește cu luare aminte și spune apoi bărbatului ei. „Ai în-trebat pe oaspeți cine sunt? Aș putea zice că niciodată n'au să-

mână mai mult doi oameni ca acest tânăr cu marinimosul Ulysse"
 Ei îi răspunde Menelau:

Și eu gândiam la cele ce spui tu acum, feme,
 Căci la picioare, la mâini și la vioiciunea privirii,
 Ba și la cap și la păr este-aidoma lui Odysseus.
 Tocmai de el mi-am adus eu aminte, vai, câte necazuri
 A înfruntat pentru mine, sărmanul, plin de răbdare!
 Însă acestui-ii curg de pe pleoape lacrimi amare.
 Uite cum ochii ș'acopere'n mantia sa purpurie.

Atunci Pisistrat, fiul lui Nestor, ia cuvântul și spune în auzul
 tuturor:

Tocmai feciorul acela este de care vorbiriți,
 El este însă 'nțelept și socoate că nu e cu cale
 Să se fălească, de cum a sosit, cu vorbe semețe.
 Față de tine al cărui cuvânt pentru noi e de zeu chiar.
 Iară pe mine Gherenios Nestor m'a dat lui tovarăș.

Menelau s'ar fi bucurat mult de primirea acestui oaspe iubit,
 dar sentimentele sale de milă și de durere, la amintirea scumpului
 său prieten, îl fac să se întristeze. Și începe să plângă. Plângea și
 Menelau, plângea și Elena, plângea și suspina mai ales Telemach,
 iar Pisistrat împărtășia cu ei durerea comună. După câțva timp,
 Menelau îi sfătuia să lase pentru a doua zi convorbirea lor, iar
 deocamdată să continue cu ospățul. Un servitor le aduce apă pen-
 tru mâini, apoi le pune dinainte hălei de carne friptă și cupe
 pline. Elena însă, pricepută în tot felul de arte și meșteșuguri,
 le pune în vin un balsam pe care i-l dăduse odinioară o regină
 din Egypt și care gonea orice durere, ori cât de mare ar fi fost.
 Apoi istorisi și ea câteva istorioare vesele despre Ulysse, de pe
 timpul când ea se găsea la Troia

Uite, odată-și făcuse el singur trupul cu rane,
 Zdrențe aruncase pe dânsul și fără rușine venise
 Ca și un sclav, să pătrundă în marea cetatea dușmană,
 Iar în oraș se făcu cerșitor! O, câtă distanță
 Între ce-a fost la corabie și ce s'arăta în cetate.
 Nimeni nu fuse în stare a-l cunoaște pe dânsul atunci
 Făr'numai eu, eu singură, numai decât bănuindu-l
 Chiar preschimbat, i-arunca de 'ncercare o mică întrebare.
 Cu viclenie-mi răspunse atunci Odysseus la rându-i.
 Însă când merse la bae de l-am parfumat cu esențe
 Când îi dădui și veșminte mai bune și însă-mi făcut-am
 Chiar jurământul cel mare că n'am să-l descoper în Troia

Mai înainte ca el să ajungă la cort și la plute,
 Numai atunci îmi destăinue ale Aheilor gânduri.
 El, după ce-a secerat la Troieni o mulțime, cu spada-i,
 Merse 'napoi la Argivi cu științi mai bogate de Troia.

Când a înserat Elena a făcut pentru oaspeți în sala cea mare a palatului paturi de perne și covoare, acoperite cu blăni de lână, iar Menelau cu soția sa se culcară în camera lor.

În ziua următoare: gazda întreabă pe străini pentru scopul venirii lor. Telemach le istorisi, ca și lui Nestor la Pylos, toate neajunsurile sale de acasă și îl rugă să-i dea vești despre tatăl său.

Ulysse va veni acasă, îi zice Menelau, și va pedepsi după cum se cuvine obrăznicia pețitorilor. Dar, fiindcă mă întrebi, îți voi povesti ce mi-a spus odată în Egypt bătrânul profet Proteu. Pe când mă întorceam acasă din Troia, m'am oprit timp de douăzeci de zile pe o insulă la gura fluviului Nil, de unde zeii nu mă lăsau să plec, fiindcă uitasem să le aduc o jertfă pe care li-o datoram. Neavând un vânt prielnic, așteptam acolo zi de zi și suspinam mereu. Isprăvisem merindea și era să ne prăpădim de foame, și eu și tovarășii mei, dacă nu i s'ar fi făcut milă de mine unei zeițe. Idothea, mândra fiica lui Proteu, mă vede amărît și într'una din zile, când bagă de seamă că tovarășii mei s'au dus să pescuiască pești cu cari să-și aline foamea, se apropie de mine și-mi adresează cuvinte blânde. Atunci îi spun năcazul meu și o rog să-mi arate calea pe care aș putea să aflu care zeu îmi zădărnicește drumul și cum aș putea să ajung acasă mai repede.

„Bucuros, străine, îmi zice ea. Am să-ți arăt calea cea mai sigură. Tatăl meu, bătrânul rege al mărilor Proteu, știe toate și dacă, prin viclenie, ai putea să pui mâna pe el, îți va desvăli toate câte dorești”. — „Bine, îi zisei eu; dar te rog; arată-mi vicleșugul prin care să-l pot prinde și stăpâni”. Atunci ea îmi răspunde.

Helios când se înalță pe cer și ajunge la mijloc,
 Tocmai atunci se arată moșneagul atotștiutorul.
 Vine purtat de Zephyros pe valuri, ascuns într'o ceață,
 Și se așează și adoarme 'ntr'o peșteră plină de scorburi.
 Vin împreună din marea spumoasă și alături se culcă
 Fiicele chipeșei Thetis, focete fără picioare.
 Multe-s și'n jur răspândesc niște nesuferite mirosuri,
 Cum e mirosu din fundul mărilor prăpăstioase.
 Eu te voi pune 'ntr'un loc potrivit, iar tu vei alege
 Trei dintre cei mai destoinici tovarăși de vâsle și luntre.

Iată acum a moșneagului mării înțelepciune :
 Numără 'ntâi toate focile sale pe rând și le așează
 Tot câte cinci la o ceată, pe urmă se culcă și dânsul,
 Cum între oile sale de multe ori doarme ciobanul.
 Tu însă, cum ațipește, mai adu-ți odată aminte
 Și de'ndrăzneala, și de puterea-ți de odinioară.
 Ține-l vârtos, căci dânsul va vrea în tot chipul să-ți scape.
 Câte sunt lucrurile de pre pământ, în feluri atâtea
 Se va preface : în șerpi și în apă și'n foc care arde.
 Tu însă mai cu putere l-apucă, mai tare mi-l strânge
 Apoi când iar se va face face precum era când ațipise
 El va vorbi de la sine, iar tu de îndată 'ncetează.
 Nu-l mai sili pe al mării moșneag, ci doar îl întreabă.
 Care din zei te oprește din drum ? Și el îți va spune
 Cum să străbați în corabie marea cu multe dihanii.

Spunându-mi aceste, nimfa Idothea se aruncă în valurile
 înfuriate ale mării, iar eu am plecat gânditor la corabiile mele;
 am veghiat toată noaptea și a doua zi de dimineață mi-am ales
 doi dintre cei mai curajoși tovarăși și am făcut așa precum
 m'a sfătuit nimfa.

În vremea aceasta zâna ieșise din sânul mării, aducând cu
 sine patru blăni de focă, apoi săpă în prund patru culcușuri,
 pentru fie care din noi și ne acopere pe fiecare cu câte o blană,
 astupându-ne nările cu ambrozie și parfumuri ca să dispară uritul
 miros de focă.

Intr'acestea încep să iasă focile de subt valuri și care cum
 ieșia se așeza dealungul malului mării. La prânz se arată în
 sfârșit și moșneagul zeu Proteu. După ce-și face socoteala fo-
 celor, numărându-ne între ele și pe noi, se culcă pe prundiș.

De odată cu țipăt atuncia

Ne aruncărăm pe el și cu brațe vâjnoase-l ținurăm.
 Nu și-a uitat însă moșul de înșelăciunile sale,
 Ci s'a schimbat deodată într'un leu cu o coamă stufoasă,
 Apoi un groaznic mistreț, în panteră și în balaur.
 Ba în copac, ba în apă, ba'n mare frunziș de pădure.
 Noi îl strângeam cu depline puteri și cu inimă tare,
 Până ce l-am dovedit de-a prins să ne 'ntrebe el singur.

M'a întrebat care zeu i-a trădat taina și ce doresc dela el.
 Eu îi spun păsul meu și-i cer sfatul. Atunci mă îndeamnă să
 plec înapoi în Egypt, să aduc jerfe de împăcare zeilor supărați
 și în urmă să mă întore acasă, căci călătoria îmi va fi fericită.
 I-am mai pus în urmă o întrebare. Să-mi arate care este soarta
 prietinelor mei ? Ce s'a făcut, cari au ajuns acasă și cari au căzut

jertfă furtunilor și monștrilor mării ? El mi-a spus o lungă poveste cari mi-a stors lacrimi. Mi-a istorisit și despre pieirea lui Ajax și despre omorul fratelui meu Agamemnon. În urmă l-am întreat și despre scumpul meu prieten Ulysse, dacă mai trăește s'au s'a prăpădit pe undeva. Bătrânul profet îmi răspunse:

Da, l-am văzut într'un ostrov, vărsând numai lacrimi amare,
 În locuințele nimfei Calipso, ținut cu de-asila,
 Nu poate, bietul, să vină în țarina sa strămoșească ;
 N'are nici plute'ntr'armate cu vâsle, nici soți nu mai are
 Care să-l ducă napoi peste largile spete-ale mării

Și spunând acestea, moșneagul Proteu se aruncă în spumele valurilor, iar eu plec tăcut spre corăbii. Urmându-i porunca, mă duc înapoi în Egypt, aduc hecatombe ca jertă zeilor supărați și în urmă mă întorc sănătos și teafăr în scumpa mea patrie. Acestea sunt tot ce pot să-ți spun despre tatăl tău, Telemach, și poftindu-mă să rămân mai mult timp la el, mă încarcă de daruri.

Tânărul Telemach refuză invitația lui Menelau, căci îl așteptau tovarășii și, împreună cu Pișistrat, se întorc la Pylos și de acolo acasă.

În timpul acesta, pețitorii aflând că Telemach a plecat cu corabia și temându-se ca nu cumva să vină cu ajutoarele dela Nestor și dela Menelau, se hotărâse ca să-l piarză. De aceea, trimit o bandă de tineri curajioși care să-i ațină calea și să-l omoare la întoarcerea sa acasă. Planul lor criminal fu desvăluit de crai-nicul Medon, iar regina Penelopa face rugăciuni zeiței Minerva care, pe de o parte, o mângăie în durerea ei, iar, pe de altă parte, ia măsuri ca Telemach să apuce pe alt drum la întoarcerea sa acasă.

3. PLECARA LUI ULYSSE DIN OGYGIA.

O dată cu plecarea Minervei la tânărul Telemach, se duse și Mercur, din porunca lui Jupiter, la nimfa Calipso, din insula Ogygia, ca să-i ducă ordinul marelui stăpân al Olympului ca să dea drumul lui Ulysse pe care ea îl ținea de opt ani de zile ca scump prizonier. Legându-și de picioare sandalele sale de aur cu cari sbura prin aer ca o pasăre și luându-și în mână toiagul, cu care putea să omoare și să învieze pe oameni, Mercur aleargă prin văzduh, pe deasupra feții mării și ajunge repede în insula

Ogygia la locuința nimfei cu pletele frumoase Calypso, În căminul ei ardea un foc lucitor, iar în insulă, peste tot locul, se răspândise un miros de cedru și de smirnă plăcută. Zâna țesea la războiu în spelunca ei cu o suveică de aur și cânta cântece melodioase. Imprejurul speluncei era o dumbravă stufoasă de ulmi, de ploi și de chiparoși mirositori, prin ale căror crengi puteai să vezi agățate bufnițe, ulii și ciori guralive. Tot în apropiere de peșteră era și o bogată vie cu struguri pânguiți. În insulă mai erau și niște izvoare, a căror ape curgeau în părae spre mare, iar printre ele o pajiste verde împestrită cu petroseline și flori violete. Chiar un zeu dacă ar fi trecut prin aceste meleaguri, încă ar fi stat cu uimire ca să admire aceste podoabe ale firii.

Zeița Calypso când zărește pe Mercur îl și recunoaște și după ce-l ospătează cu ambrozie și nectar, îl întreabă ce caută pe la ea. Zeul i-a răspuns că vine din porunca lui Jupiter, căci nu e plăcut ca cineva să străbată întinsul apelor sărate, pe unde nu se ridică nici fum dela jerfe, nici hecatombe de vite „Am venit, zice el, ca să-ți aduc ordinul lui Jupiter, a cărui voință nimenea nu poate să o zădărnicească, ca să dai drumul lui Ulysse, care se găsește singur departe de casă și care este ursit să ajungă să-și vază amicii și să calce pământul străbun și mândrele palate părintești din Ithaca.

Zâna Calypso se cutremură la această veste și plină de amărăciune și parapon, zice :

Zeilor, răi sunteți voi, mai geloși decât ori ce făptură !
 Neîndurați v'arătați c'o zeiță care pe față
 Indrăgosti un bărbat muritor, și-l ținu de tovarăș.
 Astfel fuserăți când blânda Auroră a iubit pe Orion ;
 Vajnică ciudă v'a prins și atunci, fericită zeime !
 Artemis însăși neprihănită din tronu-i de aur
 Raze a trimes în Ortighia vrând să ucidă pe-Orion.
 Astfel ați fost și când zâna cu plete frumoase Demeter
 Inimii sale ascultând a cuprins pe Iasion în brațe
 Și împreună gustară iubirea pe-o țarină arată.
 Zeus atuncia pe dată cu trăsnet de foc îl ucise.
 Astfel acum... mă urîți dacă țin muritor lângă mine.
 Doară eu însămi l-am mântuit de la moarte, din valuri,
 Când pe o luntre zdrobită de trăsnetul marelui Zeus
 Greu rătăcia pe roșcatul întins al apelor mării.
 Și, pe când toți ceilalți tovarăși voinici s'afundară,
 El numai fu mântuit și de vânt și de val pân'ăice.
 Eu l-am primit iubitoare și l-am ospătat bucuroasă,
 Ba i-aș fi dat tinerețe nestinsă ori chiar nemurirea.
 Vai însă, nimeni din ceilalți zei nu poate să 'nfrunte

Pe furtunatecul Zeus, ori voia să-i zădărnicească.
 Ducă-se dară pe unde va vrea și-l îndeamnă acela,
 Peste sălbatica mare! Eu nu-l voi trimite cu zorul.
 N'am nici o luntre gătită și n'am un vâslaş ca să-l ducă,
 Ori să mi-l călăuzească pe largile spete ale mării.
 Doară cu sfatul aş vrea să-l ajut și să nu-i fiu ascunsă
 Numai s'ajungă, biet, fără primejdii în țara străbună.

Indeplinindu-și însărcinarea ce avuse dela Jupiter, Mercur dispăre în văzduh, iar nimfa Calypso se îndreaptă spre Ulysse care tânjea de mâhnire la țărmul mării, vărsând lacrimi amare și fiind cu inima arsă de dorul de ducă.

Astfel curgea pentru dânsul... dulcea vieață, în chinuri,
 Că doar pe nimfă el nu o iubea, ci fără de voe
 Noaptea cu dansa dormia, în spelunca cea plină de scorburi
 Iar peste zi petrecea printre stânci pe colini nisipoase
 Inima greu chinându-și-o 'n plâns, în gemăt și vaet.

Apropiindu-se de el Calypso, îi spune să nu mai tânjească în plâns și să nu-și mai istovească vieața în dureri, căci acum este liber. Apoi îl îndemna să se ducă să-și taie bușteni din pădure, să-i lege cu aramă și să-și facă din ei o corabie, ea având să-i dea merinde, apă și vin. Ii făgăduiește și veștminte și un vânt prielnic ca să ajungă acasă.

Când auzi Ulysse aceste cuvinte ale nimfei, fu cuprins de spaimă, căci credea că ea, care îl ținuse până acuma cu deasila, vrea să-l piarză pe mare.

Nu, nici decum nu mă imbarc așa, cum îți este îndemnul,
 Dacă, zeito, nu-mi dai jurământul cel mare tu însăți,
 Cum că nu mi-ai urzit pieirea prin noui suferințe.

După ce zeița se jură pe Pământ, pe Ceriu și pe Styx că nu vrea să-l piarză și după ce-i dovedi prin aceasta că ea nu-i haină la suflet, că inima în ea nu e tare ca fierul, ci dimpotrivă, că e miloasă și bună, și după ce se ospătară din nou împreună, Calypso îi zice: „Dacă vrei să apuci drumul spre casă, spre scumpa ta patrie, și dacă vrei să mă părăsești chiar acum, fie-ți calea veselă, dar, dacă ai cunoaște câte îți sunt scrise să pățești, câte necazuri ai să înduri până să ajungi acasă, ai dori să rămâi aci lângă mine, în peștera aceasta. Eu te aş face nemuritor, cu toate că tu ești chinuit de dorul soției tale și vrei să trăești între oameni muritori. Dar, eu socot că nu sunt mai prejos decât soția

ta, căci nu este cu putință ca o femeie muritoare să întrecă la fire și făptură pe zeițele nemuritoare.

La aceste cuvinte Ulysse îi răspunde că, deși Penelopa nu este mai mândră ca ea nici la trup nici la făptură și nici la înălțime și, deși este muritoare, pe când zeii sunt vecinic tineri, totuși el o iubește așa cum este și dorul îl mână spre casă. Dacă însă, vr'un zeu îl va încurca, pe marea cea neagră, el va îndura și mai departe toate năcazurile, chiar dacă ar fi să pătimească mai multe de cât a pătit, căci inima lui este acum încercată pentru ori ce suferință:

Zise, iar Helios se coborise și noaptea venise.
Ambii plecară spre fundul peșterii plin de scorburi,
Și din iubire gustară și alături, ei doi, se culcară.

A doua zi Ulysse își pregătește corabia pe care Calypso, după ce o stropește cu plăcute parfumuri, o încarcă cu un burduf de vin negru, cu unul și mai mare cu apă și cu o tolă cu de ale mâncării. În urmă, Ulysse așezându-se la cârmă, zeița îi trimite un vânt prielnic și căldicel și el pornește, ducându-și cu dibăcie corabia printre valuri.

Indreptându-și corabia după Ursa mare pe care o ținea mereu la stânga, după povața nimfei Calypso, călătoria acum de șaptesprezece zile și se apropia de țara Phaeacilor, cea mai apropiată insulă de țara sa, când marele Neptun, întorcându-se din Aethiopia, zărește pe Ulysse, înaintând pe întinsele sale ape. Și atunci, amintindu-și deodată ocara ce i-a adus Ulysse, care a scos ochiul ciclopului Polyphem, fiul său, e cuprins de furie și de mânie și, ridicându-și tridentul, turbură marea până în adâncimile ei, stârnește furtunile și acopere de vânturi și de negură și apele și uscatul. O noapte cumplită cuprinde totul. Și, în același timp, răscolesc talazuri cât munții și Eurul și Austrul și Zephyrul și Crivățul.

Ulysse se cutremură. El se vede deodată singur pe întinsul Oceanului, iar țara din fața sa dispare cu totul. De jur împrejur, cât poate să privească în zare nu vede decât talazuri cari se ridică cu putere asupra sa, când repezindu-l până la înălțimea ceriului, când afundându-l în abisul plin de stânci al apelor. Desnădăjduit, fericia pe acei cari au pierit în lupte înaintea Troiei, bucurându-se cel puțin de o înmormântare după buna cuviință. Cum nu i-a fost și lui ursită o moarte alătura de Pelidul Achille! Ar fi fost și el înmormântat cu pompă și cu o faimă nestinsă, pe când acum Ursita îi împarte o moarte jalnică.

Dar, deodată, un val cât muntele îl isbește în față și-l rostogolește de pe navă; scapă din mâini cârma și este asvârlit de parte. Catargul este rupt și pânzele sunt târite în apele mării. Val după val îl afundă ori de câte ori vrea să se ridice deasupra, iar veșmintele îi atârână greu, fiind udate de apa sărată. Oricât de sdrobit este, el însă nu-și uită de navă și, cu puteri istovite, înoată după ea, până ce o prinde și intră înlăuntru, scăpând deocamdată astfel de la o moarte sigură. Furtuna însă, ridică talaz după talaz și nava-i spintecată c poartă când în sus când în jos, iar din marea primejdie nu vede Ulysse nici o scăpare.

Și totuși, avea să-i vină de undeva și scăparea. Leucothea, regina mării, altă dată alba Ino, fiica lui Cadmus, îl zărește prăpădit în mijlocul valurilor și îi se face milă de el. Prefăcându-se în lișiță, se așează pe corabia lui Ulysse și-i zice :

Nenorocite ! De ce-i mâniat într'atâta pe tine
 Marele sdruncinător al pământului Posseidon ?
 Oare de ce el îți pune la cale atâtea necazuri ?
 Însă... deși infuriat, eu nu socotesc să te piardă
 Dacă vei face ce-ți spun și nu vei fi fără minte.
 Leapădă straele ude și lasă tu pluta pe valuri.
 Du-te de aicea înot până colo, în țara Pheică ;
 Numai acolo ajuns ai scăpat de necaz și de moarte.
 Iată îți dau o fâșie ; tu pune-o îndată la pieptu-ți
 Căci este nemuritoare și n'ai să te temi de pieire.
 Cum vei ajunge la țarm și-i atinge cu mâna uscatul,
 Numaidecât o desleagă, și arunc-o în negrele valuri,
 Cât mai departe de mal, urmărind-o departe cu ochii.

Cu aceste vorbe zeița îi dă legătura și dispare în valuri. Ulysse însă, nu se încrede în cuvintele ei, căci se temea de vr'o viclenie a lui Neptun. Barca nu voește să o părăsească, cât timp nu era cu totul stricată, iar hainele primite dela Calypso îi erau prea dragi ca să le arunce în apă. Bărnelle se desfac și scândurile plutesc acum ca o jucărie a valurilor. E vorba de vieța sau de moarte. Ulysse înoată spre o grindă mare, o prinde cu mâinile, se sue călare pe ea, ca pe un cal, își desbracă hainele pe cari le aruncă în apă și-și încinge legătura Leucotheei împrejurul trupului, sărind în apă spre a scăpa în înot.

Neptun îl zărește și, clătănând din cap, își zice în sine : „Astfel să înoți mereu și să suferi necazuri, până ce vei ajunge la tine acasă. Nădărduește însă că n'ai să uiți așa de ușor spaîma ta de astăzi“.

Două zile și două nopți e bătut sârmanul Ulysse de furtună,

și în timpul acesta, nici n'a mâncat nici n'a băut nimic. Astfel înnota mereu pe întinsul apelor, ajutat de legătura ce-i dăduse buna zeiță Leucothea. Dar, nădejde și bucurie îi vine în suflet numai când vede fața mării liniștită și înaintea ochilor săi coastele stâncoase ale insulei Scheria. Dar, și, aci, valurile isbindu-se de stâncile cele înalte, îl amenințau să-l sdrobească și numai după multă muncă și caznă poate el să intre în gura unui râu ce se vărsa în mare și să se apropie de malurile joase și, fără stânci ale insulei scutite aci de vânturi. Ulysse prinde atunci curaj, și adresându-se zeului aceluia râu, zice:

Oricine ești, o stăpâne, ascultă-mi și mie o rugă!

Una — din suflet te rog, acu când scăpai cu vieață.

Chiar de năprasnica ură a regelui Poseidon

Vrednic de cinste e rătăcitorul bărbat care cere

Nemuritorilor zei ocrotire cum cer eu acuma.

Lângă genunchii și apele tale... eu mult încercatul!

Induișează-te, Doamne, de cel ce se îndreaptă la tine.

Zeul acestui râu îi ascultă rugăciunea, și liniștește apa, așa că poate să se aproprie de mal, pe iarba verde. Apoi cade în genunchi și sărută cu gura pământul. Se scutură de sărătura ce-i umpluse și gura și nările și urechile și începe să răsufle. Apoi își desleagă legătura de pe piept și, mulțumind zeiței Leucothea pentru ajutorul ce-i dăduse, o aruncă în mijlocul vălurilor. În urmă, neobservând pe nimenea prin apropiere și neștiind unde să-și pună capul, căci se temea la țarm de promoroaca cea rece, iar mai la deal de vre-o fiară să nu-i servească tocmai acum de hrană și de pradă, o apucă pe o cărare ce ducea în codru. Acolo erau doi măslini, ieșiți din aceeași tulpină; iar tufișul nu era umed de apă. Aci își pregătește Ulysse un culcuș de frunze și-și face un pătucean în care să se culce:

Zâna Athena îi toarnă somn dulce ca mierea pe gene

Și osteneala i-alungă și pleapele dragi i le'nchide.

3. NAUSICAA.

Insula Scheria, astăzi Corfu, era locuită pe vremea aceea de un popor pacinic, de poporul Phaeacilor, cari se ocupau mai mult cu negoțul și cu corăbieritul decât cu agricultura și vânătoarea. Phaeacienii erau oameni de ordine, primitivi, cu bune mo-

ravuri și ascultau cu supunere de regele lor Alcinou. Acesta avea în cetate un palat mândru în care se aduna zilnic poporul ca să jertfească și să se ospăteze împreună cu regele lor.

Pe când Ulysse, obosit de griji și de uriașe eforturi, dormia adânc în culcușul său de frunze de măslin, zeița Minerva, protectoarea sa, vine la palatul regelui Alcinou, la fiica acestuia, Nausiccaa, o fecioară de o frumusețe divină, care era cufundată într'un somn dulce în iatacul ei domnesc. Cu ea dormiau la ușe, de o parte și de cealaltă, două servitoare. Deși ușile erau închise, zeița resbate totuși ușor până la patul fetii și, stându-i la creștet, sub chipul unei prietene a ei, îi zise: „De ce ești așa de leneșă Nausiccaa? Veșmintele tale stau murdare și nu te gândești de loc să le speli. Ca mâine ai să fii mireasă și nu se cade ca hainele să-ți fie urâte. O haină frumoasă este podoabă pentru om. Scoală-te, îndată ce se face ziua, și cere tatălui tău să înhame catării la car, ia cu tine tot ce-ți trebuie pentru spălat și am să viu și eu să te ajut. Vom lua și pe servitoare. Hainele le vom spăla și le vom usca la spălătorie, care este destul de departe.

Astfel vorbind Minerva, pleacă spre înaltul Olymp, unde zeii petrec deapururi. Nausiccaa, trezindu-se din somn dimineța, s'a mirat de visul ce a avut și s'a hotărît ca să asculte de povața prietenei sale. Se roagă deci de tatăl ei ca să dea ordin să se înhame doi catări, la un car, în care să-și pună toate veșmintele de spălat, spunându-i :

Tăicuță dragă, n'ai putea tu oare
Să-mi dai căruța naltă, și 'nrotată
Ca eu să duc cu ea la râu podoaba
De haine să le spăl, că sunt purtate?
Că doar și tu se cade s'ai pe tine
Veșmintele curate, când la sfaturi
Stai cu frunțașii țării. După-aceea
Mai ai cinci fii acasă. Doi dintrânșii
Sunt cu femei dar trei sunt încă tineri
Holtei; și ei cum știi, vor tot cu haine
Abia spălate să se prindă'n horă.
Și vezi de toate astea eu am grijă¹⁾.

Fata însă, de rușine, nu-i pomeni nimica de nuntă, dar tatăl pricepând aceasta, îi încuviințează dorința. Atunci Nausiccaa duce hainele în car și se suie și ea sus pe ele, iar mama sa aduce un

1) G. Murnu, *Odysseia lui Homer*, traducere, pag. 99. Viitoarele citațiuni în versuri le-am făcut tot după traducerea d-lui G. Murnu.

paner cu merinde și vin într'un burduf de capră. Fiind însoțită de servitoare cari mergeau pe jos, fecioara însăși prinde hățurile în mână și conduce catării.

Ajungând la spălătorie, fetele deshamă animalele, trântesc hainele în apă și le spală în albi pe întrecute, apoi le întind pe prundul uscat al mării. În urmă, se scaldă și ele la râu, se ung cu mirodenii și după ce stau la masă, încep jocul cu mingea. Iar, după ce își isprăvesc treaba și jocul, își înhamă catării și se gătesc de plecare. Atunci Minerva găsește momentul potrivit ca să deștepte din somn pe Ulysse, pentru ca să facă cunoștință cu galeșa copilă a lui Alcinou și pentru ca ea însăși să-l îndrume spre orașul Phaeacilor. Nausicaa, aruncând după o fată mingea, aceasta nu o nimereste, ci cade în apă. Fetele de spaimă țipă așa de tare că trezesc pe Ulysse din somn. Iar acesta îngândurat, zice :

Ah, unde sunt, ce țară-i iar, ce oameni
 Mai sunt pe-aci ? Obraznici, răi, sălbatici,
 Ori primitori de oaspeți și cu teamă
 De zei ? Un glas am auzit, un țipăt
 Ca de femei, de zâne cu sălașul
 Pe plaiuri nalte, pe'nverzite pajiști
 Și la izvoarele de râu. Sau poate
 Sunt oameni grăitori cumva pe-aproape ?
 Dar hai să'ncerc, să văd cu ochii singur.

Și, vorbind astfel, Ulysse iese de subt tufiș, își scutură frunzele de pe cap și de pe trup și-și frânge cu mâna-i vânjoasă o ramură verde și frumoasă cu care își acopere goliciunea. Când îl văzură fetele, se speriară și fugiră care încotro pe țărnul pietros. Fiica lui Alcinou însă, îndemnată de Minerva, rămâne pe loc. Atunci Ulysse stă o clipă la chibzuială, să cază după obiceiul străinilor cari cer ajutor, la picioarele fetii să-i dea niște vesminte și să-i arate orașul, sau să se roage de departe ? Și socoti, în cele din urmă, că este totuși mai bine și mai cuviincios să o roage de departe, de teamă să nu o supere, dacă i-ar cuprinde genunchii. De aceea, îi rostește cuvântul dulce :

Te rog, domniță, în genunchi. Ești zână
 Ori muritoare ? Dacă tu ești una
 Din cele cari locuiesc Olympul,
 Te-asemăn foarte cu-a lui Joe fiică,
 Diana. Iar de ești o muritoare

De pe pământ ferice sunt de trei ori
 Părintele-ți și mama ta și frații !
 Ce veseli vor fi ei, de bună seamă,
 De dragul tău, oricând te văd pe tine,
 Așa frumos vlăstar, pășind la horă !
 Dar cel mai fericit din toată lumea
 E celce, biruind cu daruri multe
 De nuntă, te-ar lua la el acasă.
 Căci nu-mi văzură ochii o femeie
 Și nici un om ca tine deopotrivă ;
 Privindu-te, uimirea mă cuprinde...
 Așa uimit și înmărmurit, femeie,
 Privesc în fața ta și mă cutremur
 De tine să m'ating cu rugăminte.
 Dar mare, ba cumplită mi-e durerea...
 Pe valul mării douăzeci de zile
 M'am sbuciumat și eri abia putut-am
 Să scap. De la ostrovul Ogygia
 M'a tot purtat talazul și furtuna
 Și-acum încoace m'a svârlit ursita...
 Crăiasă, 'ndură-te; tu ești întâia
 De care-am dat în cale după atâtea
 Nenorociri și nu cunosc pe altul
 Din țara și cetatea asta. Arată-mi
 Orașul, dă-mi un țol să pui pe mine,
 De-i fi adus cu tine o 'nvelitoare,
 Și 'n schimb cu asta Cei-de-Sus să-ți dee
 Tot ce dorești, și soț și casă bună
 Și plină de 'nțelegere...

Cuvintele frumoase ale străinului i-au plăcut fecioarei și înmuindu-i-se inima, începe să-i compătimizească soarta. Li spune apoi numele, îi vorbește despre tatăl ei, și despre poporul Phacacilor și-i făgăduiește o bună primire. Apoi cheamă la ea fetele cari fugiseră și cari steteau departe, le ceartă pentru sfieala lor și le poruncește să conducă pe străin la baie și să-i dea de mâncare și băutură.

Bărbatul însă era îngrozitor la înfățișare. De aceea, fetele se îndemnau mereu una pe alta să se apropie de el. În sfârșit, își iau inima în dinți, și ducându-se la el, îl conduc la râu să se îmbăieze. Nausicaa îi trimite unt de lemn și o pereche de haine de curând spălate. Fetele le pun pe mal și apoi se îndepărtează, iar Ulysse, își spală apa sărată de pe corp, se scaldă bine și în urmă se unge cu untul de lemn parfumat. Zeița Minerva, protectoarea eroului, îl face într'ascuns mai mare de statură și mai frumos și-l lasă să-i cază de pe umerii săi cei lați un păr stufoș

și creș ca floarea de zambilă. După aceasta Ulysse se suie și stă înfipt pe malul ridicat al mării, strălucind de haruri și frumusețe.

Nausicaa, privindu-l cu admirație, zice :

Luați-aminte, am să vă spui o vorbă.

Cu voia vr'unui zeu ceresc bărbatul

Acesta vine aici între ai noștri.

Intâi el îmi păru că nu-i de seamă,

Și acum arată ca un zeu din slavă.

Dă Doamne, să am eu soț ca el, să stee

La noi, să-i plac'acea să s'așeze !

Dați, fetelor, străinului mâncare

Și băutura...

Apoi fetele îi dau mâncare și vinul ce le mai rămăsese, iar Ulysse mânca și bea cu multă lăcomie, căci sârmanul de el de mult nu mâncase nimica.

După ce s'a săturat Ulysse, Nausicaa și tovarășele sale se pregătesc de plecare acasă. Domnița se ureă în car, iar fetele o urmează pe jos. Ulysse trebui să meargă și el cu ele pe jos, cât timp drumul era printre livezi și pe câmpie, când însă se apropiară de oraș, Nausicaa sfătuește pe tânăr să rămână îndărăt, până ce ele vor fi ajuns acasă, căci cartierul corăbierilor, pe unde aveau să treacă, e plin de oameni răi de gură și vor cleveti-o, dacă ar vedea-o alături, de un străin. Când va fi crezut că ele au ajuns acasă, să pornească spre oraș și să întrebe de Alcinou. Și îi mai dă Nausicaa încă o povață. După ce el va fi intrat în sala regească, să îmbrățișeze întâi genunchii reginei și să-i ceară scăpare, căci dacă ea va fi câștigată și convinsă, își va vedea mai repede țara ; și numai după aceea să se apropie de rege.

Povățuindu-l astfel, Nausicaa își mâna catării cu biciu, iar când soarele se apropia de sfîntit șosesc cu toții în așa numita Dumbrava Minervei. Aci rămâne Ulysse în urmă și, ridicându-și mâinile spre ceriu, se roagă de zei să se îndure de el și să fie bine primit de Phaeaci.

4. ULYSSE LA PHAEACI.

Apusese soarele când Ulysse, socotind că Nausicaa a ajuns acasă, se scoală și pornește spre oraș. Așteptase el anume seara, pentru ca să nu fie văzut de locuitori și să nu fie supărat cu în-

trebările lor sau chiar de batjocurile lor. Și de abia se apropiase el de cele dintâi case, când îi iese în cale zeița Minerva subț infățișarea unei fete care se întorcea cu ulciorul cu apă de izvor.

„Dragă fetișo, îi se adresează Ulysse, n'ai vrea să-mi arăți drumul care duce la casa lui Alcinou, regele vostru? Eu sunt străin și vin de departe și nu cunosc pe nimeni în orașul acesta?”

„Taică, îi răspunde prietenește fata, am să ți-o arăt bucuros, căci regele locuiește aproape de tatăl meu. Vino cu mine ca să te conduc ca să nu mai întrebi și pe alții. Căci pe aici oamenii nu sunt prea prietenoși față de străini“.

Ulysse mulțumește fetii și se ia pe urmele ei, fără să fie văzut de cineva. Pe drum se uită cu admirație și la port și la corăbii și la piață și la celelalte clădiri și, în sfârșit, ajunge la palatul regelui.

Poftim, străine taică, aici e casa
Ce m'ai rugat să-ți spun. De intri-acuma,
Găsești la masă pe frunțașii țării.
Tu du-te drept 'năuntru, n'avea teamă
Că 'n toate-cele isbândește omul
Cutezător, de ori-unde ar fi să vie.
Cum intri 'n sală, 'ntâi să cați pe Doamna.
Areta se numește ea și este
De același neam cu Alcinou...

Spunând aceste vorbe, zeița se îndepărtează, iar Ulysse rămâne în admirația minunatului palat care strălucia ca lumina soarelui și a lunii. Pereții deoparte și de alta erau de bronz lucitor, ușile de aur, osciorii de argint, iar pragul de aramă.

În cele două laturi, la intrare, erau făcuți din aur și argint, de mâna măiastră a zeului Vulcan, doi câini spre paza casei. În lăuntru, în sală, din prag și până în fund, dealungul păreților erau orânduite frumoase jețuri acoperite cu covoare; pe ele se așezau la ospete, în zile de sărbătoare, frunțașii Phaeacilor. Pe pedestale superbe steteau făcuți din aur statuete de tineri cari țineau în mâini facle aprinse spre a lumina noaptea ospățul mesenilor. În palatul regelui serviau cincizeci de servitoare: unele măcinau grâul, altele țeseau la stative, iar altele torceau și mâinile lor se mișcau cu hărnicie, întocmai ca frunzișul unui plop înalt.

Lângă poartă, afară din ogradă, era o grădină, mare de formă pătrată și împrejmuțată cu ziduri înalte. În ea înfloriau tot felul de pomi frumoși și mari, ba peri, ba rodii, ba smochini

dulci, ba meri cu mere mândre, ba măslini verzi. Toți acești pomi rodiau tot anul, și vara și iarna, căci, la suflarea zefirului aici îmboboceau, dincolo se coceau, pară după pară, măr după măr, smochină după smochină. Era și un câmp cu viță de vie în care, într'o parte strugurii erau copti, în alta călcați în hramă, într'alta în floare și într'alta boabele erau în pârg. În fundul grădinii creșteau și înfloriau tot felul de legume și verdețuri. Tot acolo erau și două izvoare, dintre cari din unul curgea un pârău ce uda toată grădina, iar din altul un pârău ce se vărsa sub pragul curții, până la palat, de unde orășenii luau apă.

Numai după ce Ulyse a privit și a admirat câtă timp toate aceste frumuseți, a pâșit pragul casei. Era seara, târziu. Mai mării și fruntașii țării, fiind la sfârșitul ospățului, închinău lui Mercur, căci în cinstea acestui zeu închinău de câte ori după masă aveau să meargă la culcare. Eroul, învălit de Minerva în umbra unei cețe, merge până la Alcinou și Areta, fără să fi fost văzut de cineva. Aci, risipindu-se ceața divină, se aruncă cu brațele întinse la genunchii reginei Areta. Toți Phaeacenii rămân încremeniți, văzându-l în mijlocul lor. Atunci viteazul zice :

Areto, fiic'a prea măritului Rexenor,
Eu mult-pățitul vin și cad la tine
Smerit, la soțul tău, la toți mesenii,
Pe care rog să-i dăruiască zeii
Cu vieață norocită și să-și lase
Copiilor 'n casă-i fiecare
Averea lor, moșia hărăzită
De obștea țării. Iar pe mine-acasă,
Curând să mă trimiteți, că departe
De-ai mei de mult nenorociri tot sufăr.

Astfel zice el și se așează pe vatră lângă cenușa din foc. Phaeacenii se uitau la el cu mirare și nu spuneau nici o vorbă, până ce în sfârșit moș-Echeneu, cel mai bătrân și întâiul la vorbă, zice către Alcinou :

Craiu-Alcinou, nu-i bine, nici se cade
Să șadă lângă vatră pe cenușă
Străinul. Toți nerăbdători adastă
Răspunsul tău. Ci fă să se ridice
Străinul și poștește-l pe un scaun
Cu ținte de argint și zi la crainici
Să toarne vin să închinăm lui Joe
Fulgerătorul care ocrotește

Pe rugătorii vrednici de cinstire,
Iar oaspei să-i dea chelărița
De cină din merindele din casă.

Atunci Alcinou ia de mână pe Ulysse, pe care încă nu-l cunoștea și-l conduce lângă sine și-l așează pe scaunul pe care ședea Laodamas, cel mai drag dintre fiii săi. Apoi, după ce eroul s'a ospătat și întreaga adunare a închinat în cinstea lui Jupiter, ocrotitorul străinilor și al oaspeților, Alcinou pofti pe sfetnicii săi să vie a doua zi la un praznic care îl va da în onoarea străinului, căruia îi făgăduiește că-l va trimite curând acasă.

Phaeaceni pleacă fiecare pe la sălașurile lor, iar în sală nu rămâne decât Alcinou, Areta și oaspele străin. În timpul acesta regina, uitându-se mai deaproape, recunoaște îmbrăcămintea de pe Ulysse, mantaua și haina pe care ea însăși le lucrase împreună cu slujnicele sale și-l întrebă cu mirare :

De una 'ntâi te întreb pe tine oaspe
De unde, cine ești ? Și cine îți dete
Veșmintele ce porți ? N'ai spus tu oare
Că ai venit, pierdut fiind pe mare ?

Ulysse fără să-și spună numele, îi povestește despre naufragiul său, despre șederea sa la Calypso, despre ultima sa călătorie nenorocită și cum Nausicaa i-a dat veșmintele și l-a ospătat cu mâncare și cu vin. — „Bine a făcut fiica mea, zise regele, că te-a omenit și ți-a dat haine, însă ar fi trebuit ca să te aducă de-a dreptul la mine acasă. Căci ea a venit cu mult înainte de a fi sosit tu“.

— „O rege, răspuse eroul, nu învinui de geaba pe fiica ta, căci ea este prea cum se cade. M'a poftit doar ca să vin împreună cu servitoarele, dar n'am voit eu și de teamă și de rușine, ca nu cumva să te superi, căci omul din fire este pismaș și prepuelnic.

— „Străine, grăi atunci regele, te văz că ești un om cu minte. Dare-ar zeii să am și eu parte de un ginere ca tine, și dac'ai vrea să rămâi aici la mine, ți-aș da pe fiica mea, ți-aș da case, ți-aș da averi. Dar ferească-mă zeii ca eu să te silesc să stai fără voia ta. Nu, dacă tu nu vrei, te voi trimite chiar mâine la tine acasă, oricât de departe ai fi.

La aceste vorbe viteazul se bucură din suflet și se roagă de zei : Dă, Doamne, ca Alcinou să facă tot ce spune și eu să ajung la mine acasă. Apoi Areta poruncește servitorilor să-i facă în pridvor un pat moale, pe care pofti pe străin să se culce.

5. ULYSSE IN ADUNAREA PHAEACILOR

În dimineața zilei, următoare, regele Alcinou, împreună cu oaspele străin, sie-și încă necunoscut, se duc în Piața publică în vreme ce Minerva, sub chipul unui craiunic, chiamă în adunare, umblând din casă în casă, poporul Phaeacilor. Aceștia aleargă în mare număr și în curând se umple toate locurile. Toți priviau cu admirație pe frumosul străin, căruia zeița Minerva îi dăduse o măiestrate divină și-i insuflase o tinerețe care îl făcea mai mândru și mai vrednic de cinste pentru toți câți îl vedeau.

Acum se scoală regele Alcinou și prezintă poporului adunat pe oaspele său, cerând să se pregătească o corabie, cu care să-l trimeată acasă, căci nimenea nu s'a plâns vr'odată că venind pe la ei nu l-a trimis cu cinste în patria sa. Cincizeci și doi de tineri vâslași poruncește el să stea gata spre a se urca într'o corabie cu care să ducă pe străin acasă. Apoi, dă ordin să se pregătească în cinstea străinului un ospăț, la care pofteste pe căpeteniile popoarelor și la care să vie, în același timp, și cântărețul Demodoc, care prin cântecul său divin să înveselească pe cei de față.

După ce s'a imprăștiat adunarea și cei cincizeci și doi de tineri aleși s'au dus în port ca să pregătească corabia de plecare, regele, Ulysse și frunțașii Phaeacilor s'au întors la palat. Aci găsesc ei sălile, pridvoarele și ograda huind de oameni strănși, bătrâni și tineri. Regele pusese să se înjunghie douăsprezece oi, opt vieri colțari și grași și o pereche de tauri.

Sosește în urmă și crainicul care aduce pe orbul cântăreț Demodoc, un prieten al muzelor, pe care îl așează între oaspeți pe un scăunel cu ținte de argint, lângă o coloană de care îi atârână deasupra capului, de un cuier, lira lui cea răsunătoare. Și, alături de el, îi pune pe o masă un paner cu mâncări și o cupă din care să bea vin, de câte ori ar fi avut plăcere.

După se mesenii gustară mâncările și se săturară, cântărețul povățuit de muză, luându-și lira din cuier, se pune să cânte cântece de vitejie. El cântă vestitul cântec de care mersese vestea în lumea întregă, despre sfada, la un ospăț, între Ulysse și Achille.

Ulysse la auzul acestui cântec își trage haina de purpură pe cap, își acoperă fața și începe să plângă pe înfundate, căci se rușina de oameni să-l vază cu lacrimile în ochi. Iar când cântărețul își curmă cântarea, el se șterge de plâns, își ridică pa-

harul și începe să închine în cinstea zeilor nemuritori. Când apoi, iarăși, la îndemnul sftnicilor, cântărețul începe din nou cântecul, Ulysse își acopere iarăși fața și îndulșat se tângue cu jale. Și nimenea nu bănuia că plânge, doar regele numai băgă de seamă și înțelese, căci fiind alătura de el, îl auzia cum ofta. De aceea, ca și când n'ar fi observat nimic, la pauza următoare a cântărețului, zice către meseni : „Ascultați-mă, prieteni, cu socotesc că ne-am săturat îndeajuns de mâncare și de cântec. Haideți acum afară, să ne încercăm puterea cu tot felul de jocuri, ca străinul, la întoarcerea sa acasă, să poată spune amicilor săi, cât de mult întrecem noi pe alții, când e vorba de trei jocuri : de trântă, de sărit și de alergare.

Grăind astfel pleacă înainte regele și după el ceilalți. Incep luptele, întâi cu întrecerea la fugă. În aceasta a ieșit biruitor Clytoneu, fiul regelui. Apoi se iau la trântă și pe toți îi întrece viteazul Euryal. Urmează apoi lupta de întrecere în săritură, în urmă lupta cu aruncarea discului, și, în sfârșit, lupta de întrecere cu pumnul. În aceasta biruința o are Loadamas, cel mai slăvit dintre Phaeaci.

După ce petrecură și se veseliră cu toții, tânărul Laodamas zice tovarășilor săi : „Haideți prieteni să întrebăm pe străin, dacă știe și dânsul vr'un joc, căci din făptură e bine legat și are piept voinic. Ce șolduri, ce pulpi, ce mâini și brațe are ! Nu-i lipsește nici tinerețea, decât doar că e slăbit de suferințele ce a îndurat pe mare”. — „Foarte bine, zice Euryal, e un bun prilej. Du-te și-l pofteste să ia parte la lupte“.

Laodamas se duce la Ulysse și-i spune : „Străine taică, vino și tu cu noi să te lupți, dacă te pricepi. Cinstea cea mai mare a omului este cât poate cu mâna și cu piciorul. Lasă la o parte grijile, căci corabia e trasă pe apă și tovarășii te așteaptă gata de plecare.

Ulysse refuzând invitația și răspunzându-i că nu-i arde de joc, câtă vreme îl apasă atâtea griji și după atâta trudă ce a îndurat pe mare, Euryal strigă în bătae de joc : Se vede bine că tu nu te pricepi la așa ceva. Tu n'ai nutra de luptător ; tu semeni cu un om de afaceri care ia seama la corăbii, supraveghind încărcatul mărfurilor și făcând socoteala câștigului“.

La aceste vorbe de ocară, nobilul Ulysse, cu mânia în suflet și cu privirea încruntată, zice :

Străine, nu-i frumos ce-ai spus. Se chiamă,
Că ești nechibzuit. Dar vezi că zeii

Nu dărue la toți aceleași daruri
 La vorbă, la făptură și la minte.
 La înfățișare, unu-i mai becisnic,
 Dar e împodobit cu darul vorbeii
 Și toți privesc la dânsul cu plăcere,
 Când el nestingherit le cuvântează
 Frumos și c'o smerenie plăcută.
 În adunări se bucură de vază
 Și ca un zeu e 'ntâmpinat pe uliți.
 Iar altul, chiar dacă-i chipos ca zeii,
 Dar n'are haz și nadă la vorbire.
 Așa și tu ești falnic la privire
 Și nici un zeu n'ar fi putut trupește
 Mai mândru să te 'nchipue pe tine,
 Dar ce folos că n'ai temei la minte.
 M'ai supărat vorbind cum nu se cade,
 Eu nu-s de fel nepriceput la jocuri
 Cum mă defaimi, ci printre cei de frunte
 Socot c'am stat deapururi, câtă vreme
 Mă bizuiam în vloga tinereții
 Și'n vârtoșia celor două brațe.
 Dar apoi m'au ros nevoile și amarul,
 Am pătimit doar mult, am dus războaie
 Și-am răsbătut amarnicele valuri.
 Dar și așa cum sunt, bătut de soartă,
 Mă pun cu voi, căci m'ai rănit la suflet
 Și m'ai urnit cu vorba ta deșartă.

Spunând acestea, a luat un disc de metal greu și sdravăn și rotindu-l îl asvârle. Vâjeind în aer, discul, spre uimirea tuturor, ajunge departe dincolo de țintă. Atunci unul dintre spectatori, aleargă la locul unde căzuse arma și, după ce a pus un semn, zice la întoarcerea sa îndărăt. „La lupta aceasta, străine, nimeni nu se poate asemăna cu tine.

Atunci Ulysse strigă : Tineri Phaeaceni, aruncă careva mai departe ca mine ? Și, fiindcă m'ați îndârjit până într'atâta, poftească ori cine vrea și-i gata, fie la trântă, fie la luptă cu pumnul, fie la fugă. Dintre toți Phaeacii nu resping pe nimeni, decât doar pe Laodamas, care îmi este gazdă ; căci nu se cade să lupți cu acela care te primește ca oaspe. Dar, de ceilalți nu mă dau în lături. Vreau să-i încerc în luptă dreaptă și să dovedesc că am învățat și eu ceva. Mă pricep în orice luptă. Sunt meșter să întind arcul și să ochesc pe ori cine din gloata vrășmașilor. Doar Philoctet mă întrecea cu arcul, când luptam la Troia ; pe toți ceilalți cari mai trăesc îi lăsam cu mult în urma mea. Cu lancea bat așa departe cât altul nu poate cu săgeata. Numai în fugă

ar putea cineva să mă întreacă, căci furtunoasa mare și lipsa de merinde mi-au mai slăbit genunchii.

Phaeacii amuțiră cu toți. Nimenea nu mai îndrăznea să se ia la luptă cu Ulysse. Atunci ia cuvântul regele și zice : „Dragă străine, noi avem încredere în vorbele tale, căci nu te fălești din fanfaronadă, ci, fiindcă te-a jignit acest tânăr. Dar, pentru ca tu la tine acasă să poți povesti numai bine despre noi, să știi că mândria noastră, din moși strămoși, nu stă în lupte, ci zeii au voit ca noi să fim în fruntea tuturor popoarelor ca marinari. Ne plac banchetele, cântecul și hora, ne plac hainele frumoase și băile calde. Deci, haideți, voi maestri ai jocului, jucați pentru ca acest străin să poată să laude arta noastră. Să aducă cineva lira lui Demodoc“.

Un crainic aleargă numai decât să-i aducă lira. Jucăușii se așează în rând și cu pasul măsurat încep să tropăiască și să frământa pământul după tactul muzicii. Ulysse se minuna cum saltă și scapără picioarele subț dâșii.

Apoi Demodoc pornește să cânte faimosul cântec al dragostei lui Marte pentru Venus, cântec care înveseli mulțimea. În urmă fiii regelui, Laodamas și Haliu jucară un joc cu mingea pe care o prindeau în salt neatingând pământul cu picioarele, joc care uimi pe Ulysse și-l făcu să spună lui Alcinou : „Prea prețuitule rege, sunt plin de admirație, voi aveți în adevăr cei mai pricepuți jucători din lume“. — Alcinou s'a bucurat de această laudă și la rândul său spuse Phaeacilor. „Ascultați-mă frunțași și sfetnici :

Străinul mie prea cuminte 'mi pare.
Deci hai să-i facem dar de ospetie
Cum ni se cade. Voi sunteți cu toții
Douăsprezece obștii căpetenii,
Cu mine treisprezece. Fiecare
Aduceți-i câte-o manta curată
Și-o îmbrăcăminte și-un talant de aur...
Iar Evryal c'un dar și-o vorbă bună
Să vie și cu dânsul să se 'mpace,
Că nu-i vorbi așa cum se cuvine.

Toți încuviințară propunerea regelui și trimiseră crainici ca să aducă daruri de pe acasă ; iar Euryal, ca să îmbuneze pe străin, îi oferi o splendidă sabie cu limba întreagă de aramă, cu preselele de argint și cu teaca de fildeș, spunându-i :

„Noroc, străine taică !

De s'a rostit vreun cuvânt mai aspru,
Indată să-l ia vântul și să-l ducă !
Și facă zeii ca să-ți vezi nevasta
Și 'n țara ta s'ajungi, fiindcă suferi
Nenorociri departe de prieteni.

Sosise seara. Darurile Phaeacilor fuseseră aduse și date în mâna reginei Areta. De la aceasta le primește Ulysse care le încuie într'o ladă și, după ce face o baie, se duce în sala cea mare unde regele Alcinou dă un nou ospăț frunțașilor țării. La ușa sălii, îl întâlnește frumoasa Nausicaa, care nu se arătase de la venirea lui Ulysse în oraș, dar care acum voia să-și ia rămas bun dela nobilul oaspe al casei. Ea privește cu admirație pe divinul erou și-i grăește cu blândețe : „Fii sănătos străine ! Când te vei întoarce la tine acasă, să nu uiți că întâi și întâi mie îmi datorești scăparea ta. Iar Ulysse, mișcat până în suflet, îi răspunde : „Nausicaa, odraslă a măritului rege Alcinou, să dea Dumnezeu să ajung odată acasă și să văz ziua aceea mult dorită. Căci atunci, în fiecare zi, în tocmai ca unei zeițe, îți voi aduce mulțumiri, fiindcă tu, copilo, mi-ai scăpat vieața“.

În sală se împărția carne și vin. Ulysse tăie o bună bucată din halca unui porc gras ce stătea dinainte și, chemând pe crai-nic, îi spune să o dea lui Demodoc, zicându-i : „Toți oamenii iubesc și cinstesc pe cântăreți, căci muza îndrăgindu-i i-a învățat să cânte cântecele sale“. Cântărețul s'a bucurat mult de cinstea ce i-a arătat străinul și, după ce s'au săturat cu toții, îi grăi Ulysse.

O Demodoc pe tine eu te laud,
Mai mult decât pe-oricare om din lume.
Sau Muza te-a învățat sau chiar Apollon.
Căci prea zici bine tot ce făptuiră
Și pătimiră și trudiră-Aheii,
De parc'ave-ai fost și tu de față
Ori altul ți le-a spus din auzite.
Dar treci acum la alta și ne cântă
Ce-a fost cu calul cel de lemn, pe care
Epeos îl clădi cu ajutorul
Minervei și Ulysse-apoi îl duse
Drept cursă în cetate, îmbăcsindu-l
Cu oameni care pustiiră Troia.
De-i povesti așa frumos și asta,
Mărturisi-voi tuturor în lume,
Că'n adevăr dumnezeesc ți-i darul.

Cântărețul, inspirat de muză, începe atunci să cânte un cân-

tec divin pe care îl ascultă toți oaspeții cu uimire și admirație. Ulysse însă, s'a pus pe plâns și-i picura lacrimile pe obraji. Nimenia dintre Phaeaci nu bagă de seamă aceasta, afară de rege care, stând lângă el, îi vedea lacrimile și-i auzia suspinele. De aceea, spuse cântărețului să înceteze și grăi mesenilor: „E mai bine ca lira să înceteze, căci nu toți ascultă cântecul cu plăcere. Căci, de când ne găsim la masă și Demodoc cântă, oaspele nostru n'a mai încetat cu jalea și suspinul său; pe semne l-a copleșit mahninea. De aceea, gazdă și oaspete, să căutăm veselia pe altă cale, iar nu prin cântec. Căci doar de dragul lui am pregătit banchetul, i-am adus darurile și i-am gătit corabia. Rugămu-te deci, străine, ca nici tu să nu ne ascunzi nimic la întrebarea noastră. Spune-ne verde, care-ți este numele, cum se numește țara ta, care îți este neamul și cum se cheamă orașul din care ești? Acestea trebuie să le știm, pentru ca nava noastră să te ducă acolo de-a dreptul. Numai de nume avem nevoie, căci corăbiile noastre ajung la țanta lor, fără cârmă și fără cârmaciu, conduse numai de gândul și voința oamenilor. Ele sunt învelite în negură și noapte și nici o furtună, ori cât de mare ar fi, nu poate să le înghiță. Și mai povestește-ne apoi, prin ce țări ai rătăcit, pe la cari cetăți și popoare ai ajuns și de ce plângi și suspini, de câte ori ți se amintește de soarta ce avură Danaii la Troia? Doar zeii au voit astfel și le-au ursit moartea celor viteji, pentru ca să fie cântați în urmă în cântecele de laudă. Ori ți-a pierit pe acolo vr'o rudă, vr'un ginere sau vr'un frate, vr'un socru sau vr'un prieten, căci un prieten, când e un om, e mai mult decât un frate?

6. ULYSSE LA LOTOPHAGI.

Toți mesenii se așezară în scaunele lor și într'o așteptare tăcută se uitau țintă la străin, când acesta își începe astfel cuvântarea: „Craiu Alcinou, de bună seamă este frumos să ascuți versul divin al unui cântăreț inspirat. Dar, socotesc că nu e nimic mai frumos și mai plăcut decât ziua, când tot poporul este vesel și când, ca acum în țara Phaeacilor, oaspeții chefuind la mese pline și bogate, ascultă cântece dumnezești despre faptele eroice ale oamenilor viteji. Mie-mi pare că asta-i tot ce poate fi mai dulce pe lume“.

„Dar, mă întrebați acum de soarta și necazurile mele? Vai, de unde să încep și unde să isprăvesc? Căci zeii din ceriu, m'au

făcut să pătimesc multe. Vă voi spune înainte de toate numele meu, ca să mă ascuțați și să vă aduceți aminte de mine, ca de un prieten al vostru, dacă cumva am să scap de moarte.

„Eu sunt Ulysse, fiul lui Laerte, de ale cărui fapte vorbește lumea întregă și a cărui slavă a ajuns până la ceriu“. — La auzul acestor vorbe Phaeaceni rămân ca încremeniți, iar cântărețul Demodoc începe să plângă că e orb și că nu poate să vadă cu ochii pe bărbatul, ale cărui isprăvi de atâtea ori le-a cântat și care acum se găsește înaintea sa. El, cel mai vestit dintre toți vitejii, câți au luptat la Troia, a mâncat cu ei, a băut cu ei, și acum e gata să-și povestească isprăvile-i minunate pe cari le-a săvârșit și pățaniile pe cari le-a suferit.

„Da, eu sunt Ulysse. Ithaca îmi este patria, un ostrov plin de lumină și de soare. E pietroasă și aspră Ithaca, dar ca bună mamă crește feciori voinici. Și apoi, nimic mai dulce ca țara mea nu pot vedea pe lume.

Despre nenorocitul războiu, nu voi vorbi nimic. Când el s'a isprăvit, m'am îndreptat cu tovarășii mei spre Ismarus, cetatea Ciconilor, pe care am dărâmat-o, pe bărbați i-am trecut prin vârful săbiilor, iar pe femei și averea lor cea mare am împărțit-o între noi. După aceasta, îmi sfătuiesc tovarășii să părăsim repede ținutul; ei însă, în nebunia lor, nu vor să mă asculte, ei stau pe țarm, ospătându-se cu oile și boii ce-i găsiră acolo și beau vin cu lăcomie.

În vremea aceasta unii dintre Ciconi, cari scăpaseră de moarte, chiamă într'ajutorul lor pe Ciconii din lăuntru țării și cari erau mulți și războinici, și tăbărăsc asupra noastră a doua zi dimineată, ca frunza și ca iarba, călări și pe jos. O soartă grozavă ne așteaptă. Toată ziua ne-am luptat la corăbii, de dimineată și până seara, și ne-am împotrivit cu bărbăție, măcar că dușmanii erau cu mult mai numeroși decât noi. Odată cu căderea nopții, fiind înfrânți și pierzând câte șase inși de fiecare corabie, puturăm să scăpăm dela moarte cu fuga pe carăbiile noastre.

Pornim deci de aci, mulțumiți că am scăpat teferi, dar cu jalea în suflet pentru moartea tovarășilor pierduți. Plutim spre apus, pe lângă țărutul grecesc, când o furtună groznică se ridică deodată și niște nori groși acopere în același timp și pământul și marea. Strângem repede pânzele și mănăm vasele spre uscat. Două zile și două nopți stăturăm acolo; dar, în a treia înaintăm spre țara noastră. Aveam mare nădejde că vom ajunge acasă cu bine. Pe când însă coteam promontoriul Malea, niște valuri pu-

ternice, răscolite de crivăţ, ne abat departe pe marea deschisă. Nouă zile plutirăm astfel pe întinsul mării, iar, în ziua a zecea, poposim în ţara Lotophagilor, mâncători de lotos, pe coasta de miază noapte a Africei

Ne suim pe ţârm, luăm apă şi ne punem să prânzim lângă corăbii. După ce-am isprăvit cu masa, aleg vr'o doi tovarăşi şi un crainic şi-i trimit să cerceteze ce fel de oameni locuiesc în această ţară. Când s'au apropiat de Lotophagi, aceştia, fără să le facă vr'un rău, îi îmbiară să guste din lotos, hrana lor de toate zilele, care era mai dulce decât mierea. Cine gusta însă din fructul de lotos, acela doria să rămână acolo pentru totdeauna şi nu mai vrea să ştie de întors acasă. Tovarăşii mei, trimişi înainte, nu mai voiau să se întoarcă la corăbii. A trebuit ca să-i leg şi să-i duc la vasele noastre cu puterea; şi dacă nu m'aş fi grăbit să plec repede de acolo, nici un tovarăş nu m'ar mai fi urmat în drumul nostru mai departe.

Cu inima îngrijorată, plutim înainte şi ajungem la un mic ostrov, plini de păduri stufoase, lângă ţârmlul Siciliei; ostrovul nu era locuit de nimeni. Pe câmp o puzderie de capre sburdau în sălbăticie, fără nici o teamă de vânători. După ce am mâncat şi ne-am odihnit, am găsit cu cale ca să trecem şi în insula vecină care ni s'a părut mare şi bogată.

7. ULYSSE ŞI CICLOPUL POLYPHEM.

În insulă am auzit glas de om şi behăit de oi şi de capre. Se vedeau cirezi de vite cari păşteau pe acolo. Locuitorii insulei erau vestitul popor al ciclopilor, un neam sălbatec de oameni, cari n'au legi şi cari nu se tem nici de zei şi nici de oameni. Ei nu arau şi nu semănau, căci pământul le da roade din belşug nearat şi nesemănat, ci numai udat de ploile cari cad din belşug din norii ceriului. Astfel ei aveau bogătie mare de grâu şi de orz şi un vin din viile lor cele manoase. Ciclopii locuiesc în peşteri pe culmile şi la poalele munţilor şi fiecare îsi vede de casa sa, fără să-i pese unuia de celălalt.

A doua zi, îndată ce se iviră zorile, îmi strâng pe tovarăşi şi le spun să rămână pe loc, iar eu pregătindu-mi nava, mă duc cu mai mulţi inşi să văd ce fel de oameni sunt aceşti ciclopi.

După ce sosim acolo, vedem înălțându-se în fund, lângă mare, o peșteră umbrită de dafini și cu vite multe, oi și capre, cari dormiau, și o strungă mare cu o împrejmuire puternică de stane de piatră, de stejari și de brazi.

Un mal de om aici 'și avea sălaşul
 Păștea el singur turmele departe
 Și nu umbla cu alții. Singuratec
 Stătea cu gând pornit spre cumplitate
 Era o nemetenie Ciclopul
 De stai crucit privindul. N'avea seamăn
 C'un om de pâne mâncător, ci singur
 De s'arăta părea un vârful de munte
 Înalt și împădurit.

Ciclopul era un fiu al zeului Neptun și se numia Polyphem. Ca toți ciclopulii avea un singur ochiu în frunte, dar un ochiu îngrozitor. În mâini avea atâta putere, că era în stare să prăvălească stânci întregi și să arunce în aer stane mari de piatră.

Ajungând în insula ciclopilor, poruncesc soților mei să stea lângă corabie și să vegheze, iar eu îmi aleg vr'o doisprezece din ei și o pornesc, — luând cu mine un burduf de capră plin cu vin negru delicios ce mi dăduse la Ismar, preotul Maron, fiul lui Evantes, fiindcă îl ocrotisem și-i scapasem viața — și ajungem în peșteră. Ciclopul nu era acolo, căci se dusese cu turma la pășune. Intrăm înlăuntru, ne uităm la toate cu mirare. Erau acolo coșuri pline cu brânză și șiștare telite cu lapte, iar zerul se prelingea din vase și căzi de lemn cioplit. Oborul gema de iezi și de miei, despărțiți unii de alții prin garduri.

Tovarășii mei, săraci, se tot rugau să luăm cașul și branza, să luăm iezii și mieii și să ne întoarcem repede la nava noastră. Eu însă, nu i-am ascultat și rău am făcut. Voiam cu tot dinadinsul să văd ciclopul care de altfel avea să fie cumplit pentru însoțitorii mei.

Facem repede foc. Apoi luăm caș și mâncăm bine. În urmă, așteptăm în peșteră până să vie ciclopul. Sosește în curând, împreună cu turma, având în spate o trosnie de uscături cu cari să-și incropească cina. O trânteste jos cu atâta sgomot, că ne cutremurăm și de teamă ne retraserăm în fundul peșterii.

După aceea, își bagă mânăzările în peșteră, iar berbecii și țapii îi lăsă afară în țarc, în fața stânii. Apoi, luând un stan de piatră, cât o stâncă, pe care n'ar fi putut să o urnească din loc nici douăzeci și două de care, îl prăvălește la ușa peșterii și mai

în urmă, se pune să-și mulgă caprele și oile și să-și aplice feții. Jumătate din lapte îl închiagă și-l strânge în panere, iar jumătate îl pune în vase să-l bea de cină. Aprinzând focul, ne vede și ne întreabă:

Dar cine sunteți voi? De unde bateți
Al mării drum, străinilor? Cu treabă
Veniți la noi sau hoinăriți pe mare,
Ca niște hoți ce umblă în poghiazuri
Și-și pun vieața pustiind pe alții?

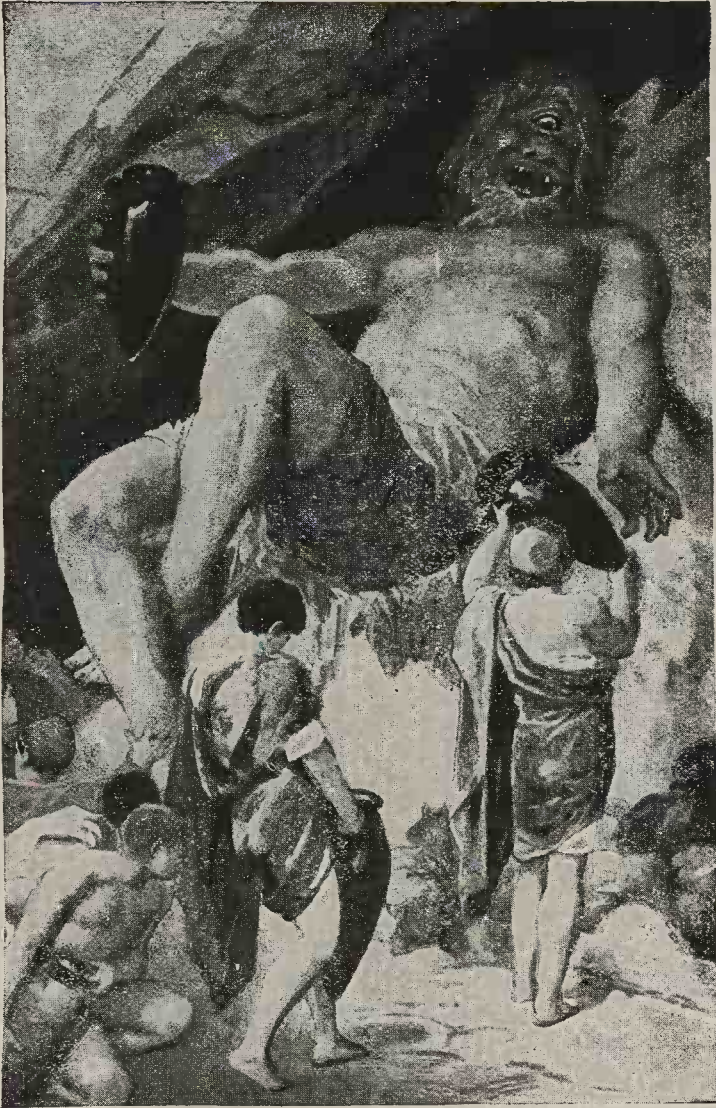
Noi înghețarăm de frică, când îi auzim glasul lui înfricosat, dar totuși îi răspundem: „Suntem Greci și venim dela Troia. La întoarcerea noastră, fiind bătuti de vânturi, am ră-tăcit calea. Facem parte din oastea vestitului Agamemnon care a dărâmat acea cetate, și a bătut oștiri nenumărate. Și am venit la tine să-ți cădem în genunchi, pentru ca să ne primești ca oaspeți și să ne dai adăpost. Jupiter e paznicul oamenilor de treabă și el pedepsește pe cei ce nu primesc pe oaspeți.

„Străinule, zice atunci Polyphem, ori ești nebun, ori nu mă cunoști. Noi ciclopii nu vrem să știm nici de Jupiter al tău, nici de zei, căci noi suntem mai tari decât dânșii. Dar, spune-mi, unde ți-ai lăsat nava, pe aci pe aproape sau mai departe, la capătul țării“? Eu i-o tieluii repede: „Cutremurătorul Neptun mi-a făcut corabia țândări, isbind-o de o stâncă din capul țării voastre și mi-a înecat-o și numai noi cei de aicea ne mântuirăm de amar-nica de moarte“.

La aceasta, el n'a răspuns nimic, ei punând laba pe doi dintre tovarășii mei, îi trânteste la pământ cu atâta putere că li se împărăstie creerul pe jos. Apoi, trupurile lor li le făcu bucățele și-și pregăti din ei un ospăț, înghiortăind flămând ca un leu deavalma și carnea și mațele și oasele și măduva. Noi, văzând această cruzime, începem să plângem și ne înălțăm rugători mâinile spre ceriu, căci vedeam că n'aveam nici o putere.

După ce ciclopul se ghiftui bine și-și potoli setea bându-și laptele, s'a tolănit în peșteră între oi. Imi veni în minte atunci să mă năpustesc cu sabia asupra lui, pe când dormia, și să i-o înfig în inimă; dar mă struni teama că am fi pierit și noi odată cu el, căci n'am fi putut prăvăli stâncă de la intrarea peșterii. Am așteptat deci în suspinuri să vie dimineata.

A doua zi, când mijiră zorile, el se scoală, aprinde focul, își mulge turma, își apleacă feții, apoi înhață încă doi dintre ai noș-

Ulyse și Polyphem

După Schwab, Sagen des klas. Altert

trii și se ospătează cu ei. În urmă ridică stana de piatră de la intrarea peșterii și scoțându-și turma, o prăvale din nou, închizându-ne înlăuntru.

Ce să ne facem? Cerui ajutorul Minervei, zeița înțelepciunii. În peșteră se găsea o prăjină de măsline, cât un catart de la o navă mare, tăiată anume ca să o poarte el în mână, ca măciucă. Am retezat o bucată din ea, am dat-o tovarășilor să o netezească și să o ascuță la un capăt, apoi am călit-o în foc și am ascuns-o în peșteră sub un morman de gunoi. Mi-am ales apoi patru prieteni și cu mine cinci, ca să împlântăm parul în ochiul uriașului, îndată ce el ar fi adormit.

Spre seară, ciclopul sosește cu turmele, își bagă oile și caprele în peșteră, prăvale stânca la intrare și după mulsoare mai înșfacă încă doi dintre ai noștri, ca să-și pregătească cina. Atunci mă apropiu de el cu o cupă de vin negru și-i zic :

Poftim și bea după 'nghițirea cărnii
De om, să vezi ce vin era la fundul
Corăbiei pierdute. Voiam ție
Să ți-l închin de te îndurai de mine
Și mă lăsa să plec 'napoi acasă,
Dar tu ești mâniaș nevoie mare.
Nemilostive, cum să vie oare
De-acum să caute adăpost la tine
Un om din lumea 'ntregă? Nu faci bine.

El ia cupa și după ce o deșartă, mulțumit de băutura dulce, îmi mai cere să-i dau încă una.

Fii bun, dă-mi și spune-mi cum te chiami,
Să-ți dau și eu un dar de ospetie
De care să te bucuri. Că și țara
Ciclopilor e darnică și scoate
Vin bun din struguri mari ce-i crește ploaia.
Dar ăsta-i din nectar și ambrozie.

Li mai adusei o cupă plină și-i mai dădui și a treia oară. Apoi, după ce i se sui vinul la cap, îi spun cu blândețe:

Mă întrebi de lăudatu-mi nume
Cicloape? Eu ți-l spun, dar tu drept oaspe
Cinstește-mă cu un dar cum ți-a fost vorba.
Mă chiamă *Nimemi*¹⁾. Astfel îmi zic soții,
Părinții mei și oamenii, cu toții.

1) *Oudeis* în grecește însemnează *nimenea*.

La acestea el îmi răspunde: „După soții lui, pe Nimenea îl voi mânca la urmă și aceasta îți va fi darul“. Grăind aceste vorbe, se răstoarnă și cade pe spate, varsă și în urmă adoarme, domolit de somn.

Atunci eu bag parul sub spuză și-l las până să se aprindă și când a fost bine înroșit de foc, mă apropii de Polyphem. Tovarășii mei îi înfig vârful parului în ochiu, iar eu mă salt în celălalt cap al parului și-l învârtesc ca sfredelul, părjolindu-i și pleoapele și sprâncenele. Ochiul ciclopului, când răsuciam parul în-

Ulysse fugind de Polyphem

După o sculptură antică, Vila Albani, Roma

roșit în foc, sfârâia cum sfârâie toporul pe care îl călește în apă rece ferarul. Sângele îi curge împrejurul tăciunelui și lumina ochiului îi se mistuie cu desăvârșire. Geme grozav ciclopul, peștera vuește înspăimântător, iar noi o tulim care încotro. Iși smulge din ochiu parul și nebun de durere, îl asvârle departe. Apoi strigă din răspuseri, chemând în ajutor pe Ciclopii cari locuiau prin peșterile din împrejurimi. La glasul lui vine care dincotro și-l întreabă: „Ce necaz te face, Polyphem, să țipi în mijlocul nopții și să ne sperii somnul? Îți fură cineva turma sau te omoară cineva hoțeste? — „Ninemi mă omoară hoțeste“. îi fu răspunsul. — Dacă nimeni nu-ți face rău, atunci nu-ți suntem de nici un folos. Impo-

triva suferințelor tale sufletești, cere ajutorul tatălui tău Neptun, ziseră Ciclopul și se îndreptară fiecare pe la peștera sa.

Râdea inima din mine că l-am putut amăgi cu numele meu. Dar, totuși, primejdia nu trecuse. Ciclopul, acum orb, fiind copleșit de chinuri și durere, se duce dibuind la intrarea peșterii, ridică stânca și-și întinde brațele, dela locul unde ședea de obicei, ca să ne prinză, dacă am fi ieșit odată cu turma. — Așa de proști însă, nu eram noi. Gândindu-ne cum să scăpăm, am găsit că cel mai bun mijloc era să ne agățăm de burta berbecilor. Am legat cu niște curmee câte trei berbeci la olaltă. Berbeculele din mijloc purta pe unul din noi, iar ceilalți doi mergeau alături, ferindu-ne de o parte și de cealaltă. De berbeculele mai mare și mai voinic. fruntașul turmii, m'am legat eu lungit sub burta lui mișoasă.

Când se făcu ziuă și berbecii zoriau spre păsune, iar oile nemulse și cu ugerile pline behăiau la ieșire, stăpânul lor pipăia pe spate pe toți berbecii cari îi treceau pe dinainte, fără să simtă că ei erau legați. La coada turmii, în urma tuturor, pornește spre ușa peșterii și berbeculele cel voinic, îngreuiat și de blana lui cea mare și de mine care îi steteam atârnat subt burtă. Pipăindu-l Polyphem îi zice :

De ce oare,

Drăguțul meu berbecule, pleci la urmă
Din peșteră ? tu care nici odată
Nu rămâneai de oi, ci tot înaintea
Cu pașii mari mergeai să paști din floarea
Cea moale-a ierbii ? Și-ajungeai întâiul
La râu și năzuiai 'napoi spre seară
La stână cel dintâi ? Acum tu însă
Rămâi de tot în urmă ! Ori plângi ochiul
Stăpânului ? Mi-l scoase un nemernic
Cu haita-i de mișei, după ce lotrul
Cu vinul m'amețise, acel Nimeni
Ce tot nu-l cred acum scutit de moarte.
Hei, dac'ar fi să ai un gând cu mine
Și s'ai tu darul vorbii să-mi spui unde
S'o fi ascuns de crunta mea mână,
Cum creerul din titva lui isbită
Pe jos îi improșcam în văgăună !
Mă ușuram atunci de tot amarul
Ce mi-l făcu netrebnicul de Nimeni.

Astfel zice și dă drumul berbecului. După ce m'am depărtat de strungă, mă desprind întâi de subt berbecule, pe urmă îmi desfac și tovarășii. Apoi mânăram turmele lui Polyphem până la vasul

nostru. Tovarășii când ne văzură se bucurară că am scăpat teferi și se puseră să jelească cu mare vaet pe cei cari pieriră. Vârărăm apoi cu zor în corabie cioporul de oi și vâslirăm cu putere pe apa liniștită a mării. Iar când am fost departe, cât ajunge un glas de om, strigai câtră ciclop în batjocură: „Hei, ciclopule, n'a fost un om slab și nevrednic acela, ai căruia tovarăși i-ai mâncat la tine, în peșteră. Pentru cruzimea ta însă, te-a bătut Jupiter și ceilalți zei.

Numai acuma a băgat de seamă Polyphem că i-au scăpat străinii și în supărarea-i grozavă, apucând o stâncă o aruncă în partea de unde auzise glasul. Aceasta căzu nu departe de corabia noastră și era cât pe aci să atingă cârma. S'a ridicat însă un val cât un munte care împinse nava spre târm. Eu însă, proptind-o cu o prăjină, o împing cu putere și scap de năpastă; apoi, îndemn pe tovarăși să vâslească voinicește înainte. Iar când făcurăm un drum de două ori mai lung ca mai înainte, cu toate că prietini căutau să mă oprească, am mai dat un chiot spre uriașul antropofag:

Cicloape, dacă cineva te întreabă
De-a ochiului tău groaznică slujire,
Să zici că te orbi cuceritorul
Ulysse al lui Laerte din Ithaca.

Iar Polyphem îmi răspuse: „Valei, valei, mi se împlinește o veche proorocie. Trăia odată pe aici un ghicitor mare și neîntrecut, Telemos, care îmi spuse că am să-mi pierd ochiul de mâna lui Ulysse. Și am așteptat mereu un om voinic și mare, dar, iată, acum o stârpitură ca tine, și slab și de nimica, îmi scoase ochiul, după ce mi-a luat mintea cu băutura. Dar, mai vino odată îndărăt, Ulysse; am să-ți dau un dar de oaspe și să rog pe tatăl meu Neptun să-ți dea o întoarcere fericită spre casă, căci eu sunt fiul lui și de ochi are să mă vindece el din nou. — Se înțelege nu m'am lăsat amăgit de viclenia ciclopului. De aceea, Polyphem își ridică mâinile spre ceriu și se roagă astfel de Neptun:

Cutremur-de-pământ, Neptun, tu zeul
Cu plete negre, dacă eu ți-s fiul
Cu-adevărat și tu zici că mi-ești tată,
Ascultă-mă și fă să nu ajungă
La casa lui, Ulysse din Ithaca!
Iar dacă-i scris cumva pe-ai lui să vadă
Și vatra lui și țara el s'ajungă

Pe vas străin, târziu de tot, și'n stare
De plâns, să-și piardă soții, să-l aștepte
Nenorocire acasă.

Astfel se roagă Polyphem, iar zeul i--a dat ascultare. Apoi, luând un stan de piatră, îl repezi cu toată puterea lui uriașă în dosul corăbiei și cât pe aci era să cază deasupra ei. Marea isbită de pietroiu clocoti până în adâncurile ei, și valul ridicat împinse nava înainte. Iar când am ajuns la locul unde și celelalte vase steteau de popas, tovarășii ne așteptau plini de îngrijorare, crezând că ne-am prăpădit. Aci, după ce am împărțit berbecii, ne-am ospătat și am făcut jertfe de închinăciune pentru zei. În urmă, întinzându-ne pe mal, am dormit până a doua zi.

8. ULYSSE LA AEOL ȘI LA LAESTRYGONI.

În zorii zilei următoare, ridicând ancorele, batem marea cu vâslele și ajungem după câțeva vreme în insula unde locuia Aeol, un prieten al zeilor din Olymp. Acestuia marele Jupiter îi dăduse puterea peste vânturi, să le facă să sufle sau să le liniștească după voia sa. Insula era plutitoare și era împrejmuită din toate părțile de ziduri înalte de aramă. Aeol avea doisprezece copii, șase băieți și șase fete, pe cari tatăl lor i-a căsătorit împreună. Toată ziua ei sedeau și benchetuiau, veseli în casa tatălui lor, la mesă încărcate cu tot felul de bucate, iar muzica răsuna în tot cuprinsul. Sosind la palatul lor, am fost găzduiți o lună întreagă. Aeol mă întreabă cu deamănuntul despre întâmplările dela Troia, despre flota Danailor și de întorsul lor acasă, iar eu îi povestesc de toate. După o lună, mă rugai să mă lase să plec. Nu s'a împotrivit și mi-a pregătit drumul. La plecare mi-a dat un burduf de bou de nouă ani, în care închisese el toate vânturile. Burduful l-a legat strâns cu un lanț de argint și l-a băgat în fundul uneia din corăbiile noastre. Și n'a lăsat liber decât zefirul care să ne împingă ușor vasele noastre dela spate.

Nouă zile și nouă nopți plutirăm astfel pe spatele mării, iar în ziua a zecea, am zărit din depărtare țara noastră Ithaca. Atunci, m'a furat somnul din cauza oboselei, fiindcă stătusem într'una la cârma vasului. Tovarășii mei, netoții, închipuindu-și că duc dela Aeol, ea daruri, mult aur și argint în burduful din fundul corăbiei, își ziseră cu pismă, uitându-se unul la altul :

Vezi, Doamne, cum Ulysse se tot face
 Tubit și prețuit de toată lumea,
 In orișicare țară și cetate;
 Și dela Troia duce el grămadă
 De mândre odoare, partea lui de pradă,
 Iar noi cari am făcut aceeași cale,
 Ne'ntoarcem toți la vetre cu mâini goale,
 Și-acum, de dragul lui, Aeol îi dete
 Și-aceste daruri. Să vedem mai iute
 Ce bogăție de argint și aur
 O fi 'n burduf.

Astfel vorbesc și în taină desfac burduful, iar vânturile toate se năpustesc dintrânsul. Se naște o furtună grozavă care ne abate cu totul dela țara noastră, împingându-ne în mijlocul mării. Când m'am trezit din somn și am văzut ce s'a întâmplat, mă iau cu mâinile de cap și-mi venia să mă arunc în mare și să isprăvesc odată cu atâtea necazuri. M'am răsgândit însă și, de supărare, mă culcai din nou. Viforul înfricoșatul ne duce înapoi la insula Aeolia. Ne coborâm din corabie și luăm apă. După ce mâncărăm și băurăm, mă duc din nou, însoțit de un crainic la curtea lui Aeol. Găsim pe rege la masă, împreună cu soția sa și cu feciorii săi.

Uimiți mă întrebă : „De ce te-ai întors Ulysse ? Ce năpaste a dat peste tine ? Căci noi avurăm grijă de drumul tău, să ajungi acasă în țara ta și ori unde vei fi voit“ ? — „Niște tovarăși nescotiți și un somn adânc ne perdură. Dar, vă rog, ajutați-ne din nou, căci voi aveți puterea“ Aeol însă răstit îmi răspunse. „Om netrebnic și blestemat ! Cară-te mai repede din fața mea ! Eu nu pot să îngrijesc de drumul unui om pe care îl urmărește urgia zeilor“. Și mă goni din casă cu tot oftatul meu.

Nemângăiat mă întorc la tovarăși și măhniți călătorirăm mai departe. După un drum de șase zile și șase nopți, sosim în ziua a șaptea la uscat, la o cetate înconjurată de turnuri înalte. Portul era bun și înconjurat din toate părțile de stânci înalte, așa că apa era aci liniștită. Ne urcăm pe țărmul stâncos și privim în toate părțile. N'am văzut nici oameni, muncind la câmp, nici boi la arat, ci numai fum dela un coș mare. Atunci trimit doi tovarăși și un crainic ca să știricească ce fel de oameni vor fi locuind pe acolo. Ei dau de o potecă care duce printre niște culmi înalte pline de păduri până la cetate. Înaintea cetății întâlnesc o fată care venise să ia apă și care era de o mărime de urias. Ea le dete știri despre țară, despre cetate și despre domnitor. Tovarășii noștri se găseau înaintea orașului Telepylos, din țara Laestrygo-

nilor, și ea era chiar fiica regelui Antiphate. Când intrară în cetate și ajunseră înaintea palatului, o sfecliră de groază. Înaintea lor se arată soția regelui Laestrygonilor, o uriașă cât un munte.

Aeol potolind vânturile

După H. Aubert, *Lég. myth.*

Regina chiamă numai decât pe soțul ei, și acesta, îndată ce sosește, înhață pe un tovarăș și-l mănâncă, căci Laestrygonii erau uriași și antropofagi. Ceilalți doi tovarăși cuprinși de groaza morții, o iau la fugă spre corăbii. Regele atunci chiamă subt

arme întreaga cetate și deodată ies din toate părțile o pusderie de Laestrygoni cari încep să arunce bolovani și stânci asupra vaselor noastre. Și, acum, se produce o învălmășeală și un huet groaznic de oameni cari mor și de vase cari se sparg. O parte din soții mei sunt prinși și duși să fie făcuți ospăț. Eu însă, în vreme ce dăinuia măcelul, retez cu sabia frânghiile corabiei mele care era aseunsă după o stâncă și încerc pe ea pe toți câți pot să scape și fugim în grabă. Toate celelalte nave au pierit în acest războiu groaznic.

9. ULYSSE LA VRAJITOAREA CIRCE.

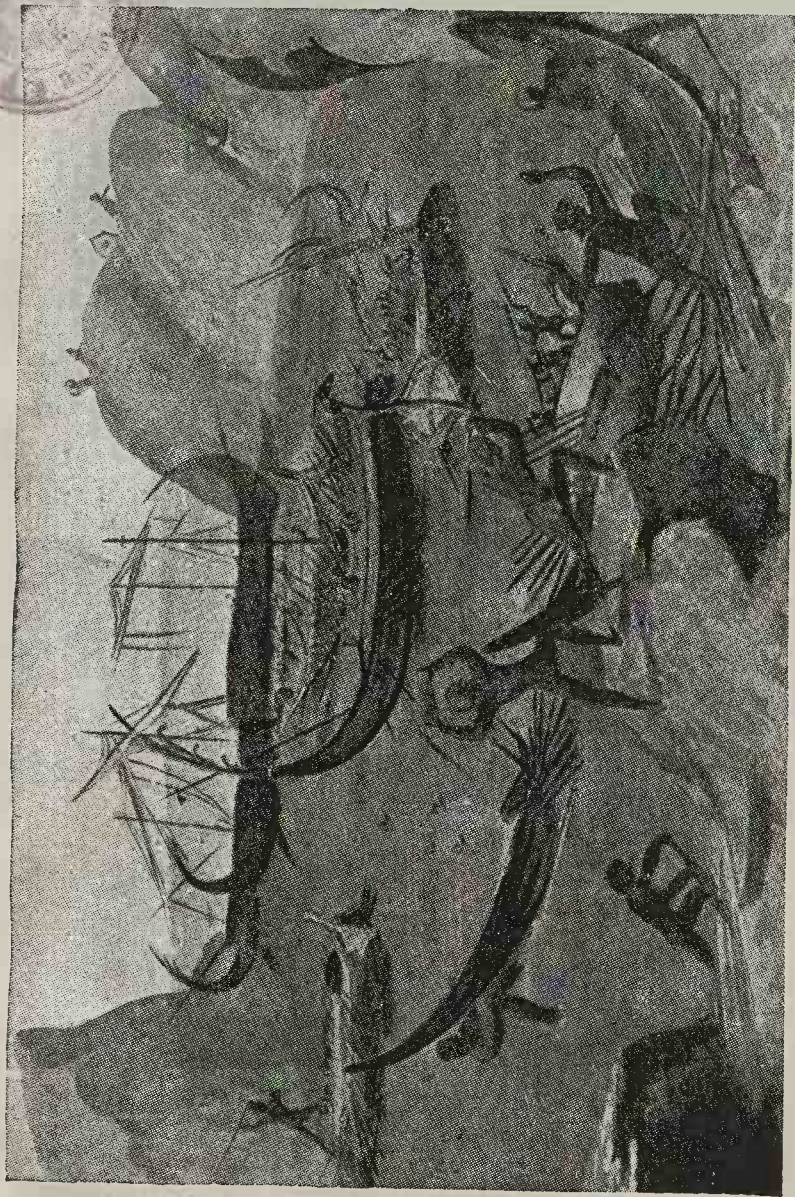
Măhniți de pierderea tovarășilor noștri, dar în același timp, mulțumiți că noi am scăpat teferi, pornim pe largul mării și, după o lungă plutire, ajungem în ostrovul Aeaia, unde ședea într'un măreț palat frumoasa vrăjitoare Circe, sora sălbatecului Aetes, o fiică a Soarelui și a Persei, fata Oceanului.

Poposim aci cu vasul nostru și intrăm pe tăcute în insulă unde, fiind sleiți de trudă și neazuri, stăm pe țarm două zile. În ziua a treia, când se ivește Aurora cu pletele ei azurii, prind în mâini o lancie și o sabie ascuțită și mă suiu pe o culme de deal să văz, dacă nu cumva întâlnește oameni. Atunci zăresc în depărtare, îndărătul unei păduri dese, ridicându-se fum.

Mă gândii să mă iau după fum ca să cercetez localitatea, dar, în urmă, mă hotărăsc să mă duc la corabie și, după ce mă voi fi ospătat cu tovarășii, să trimit pe câțiva din ei să stiricească în partea locului. La întoarcerea mea, un zeu binevoitor îmi trimete înainte un cerb mare care se ducea la un izvor să bea apă. Eu pun mâna pe lancie și o reped cu atâta putere că cerbul cade la pământ, dându-și suflarea. Mă duc la el, îl iau după gât și mă întorc cu prada mea la tovarăși. Aceștia mă primesc cu bucurie, ne ospătam cât e ziua de mare, de dimineață și până seara, cu carne proaspătă, bem vinul cel dulce ce aveam cu noi, ne tolănim pe țarm și dormim liniștiți până a doua zi.

Când se iviră zorile trandafirii ale dimineții următoare, îmi strâng tovarășii și împărțindu-i în două cete, pun peste unii pe prietenul meu Euryloch, iar peste ceilalți rămân eu însumi. Apoi tragem la sorți care ceată să stea de pază la corabie și care să cerceteze insula.

Sortul cade pe Euryloch.

Laestrygonii

Pictură murală, Biblioteca Vaticanului, Roma

Plângând și bocindu-se, fiindcă să temeau să nu o pătească ca cei ce au pierit de mâna lui Polyphem, sau de acea a Laestrygonilor, pornesc înainte. Intr'o vale păduroasă, între niște culmi de dealuri, dau de mândrul palat al Circei, clădit din piatră cioplită. În preajma palatului se găseau lei și lupi, îmblânziți, ca mieii, de farmecele zânei. Ei nu se repezără la oamenii noștri, ci s'apropiară de ei dând din coadă. Dar, cu toate că ei se gudurau, întocmai cum se gudură dulăii când vine stăpânul dela masă, totuși soții noștrii înghețară de frică, când văzură aceste grozave dihanii.

Fiindcă animalele erau îmblânzite, tovarășii încep să prindă

Ulysses amenință pe Circe

Figură pe un vas antic

curaj și intră pe poarta palatului, care răsuna de un cântec dumnezeesc. Era Circe însă care țesea o pânză la stative și umpluse toată casa de melodia cântecelor ei. Ieșind zeița, îi pofteste înlăuntru. Ei intrară cu toții prosteste, nerămânând afară decât Euryloch care se temu de vr'o capcană.

Introduși în palat, Circe îi pofteste să șază pe niște scaune cu jețuri și le dă să guste o torocală, făcută din brânză, făină și miere, în care amestecase un vin tare de Pramna și mai multe farmece care îi făcea să-și uite cu totul de țara lor. Indată ce puseră gura pe această mâncare, se prefăcură în porci, începând să gronțae. Apoi Circe ia o vargă și-i mână într'o cocină, unde îi închide. Erau porci adevărați, și la față și la glas, și cu părul

și cu trupul, doar că mintea le era de om, ea și mai înainte. De mâncare le dădea acuma ghindă, jir și coarnă, mâncare obicinuită pentru porci, și se culcau pe jos.

Euryloch vede toate acestea și dă fuga la corabie să ne spună trista soartă a tovarășilor săi. Cum aud aceasta, pun mâna pe sabia mea cea mare, împodobită cu țante de argint, iau și arcul și dau fuga și eu pe același drum. Euryloch mă apucă de genunchi și se roagă să nu plec, ci mai bine să fugim din aceste locuri primejdioase. Eu însă nu-l ascult și pornesc spre deal. Dar iată, că, trecând prin valea sfântă a Circei, când era să ajung, îmi iese înainte Mercur cu varga lui de aur, sub înfățișarea unui tânăr cu barba și cu mustața abia mijită, în cea mai mândră floare a tinereții și, luându-mă de mână, îmi grăește:

„Nenorocitul e încotro alergi așa de grăbit prin pădure? Vrei să-ți deslegi prietenii de vrăjile fermecătoarei Circe? Eu sunt Mercur, binevoitorul tău și am venit să-ți dau mijlocul să te aperi”. Și scoate din pământ o rădăcină neagră, cu floarea albă ca laptele, pe care o numea el *moly* și, dându-mi-o, îmi spune: „Cu această rădăcină poți să te împotrivești vrăjilor. Circe are să-ți pregătească și ție o băutură de vin, în care să amestece sucuri fermecate, și are să te poftască să beai. Tu poți să o beai, căci leacul de pază ce-ți dau nu te va lăsa să fi vrăjit. Apoi, când zeița va năpădi la tine ca să te atingă cu varga, tu scoate-ți sabia din teacă și năpustește-te supra ei, ca și când ai vrea să o omori. Ea speriată are să te îmbie în pat. Tu nu o refuza, dacă vrei să-ți scapi oamenii. Apoi pune-o să-ți facă jurământul cel mare al zeilor, că nu o să încerce să-ți facă nici un rău. Numai după ce vei fi făcut tot ceea ce ce-ți spun eu, vei putea să locuiești la ea fără primejdie, să-ți câștigi încrederea ei și să-ți mântuești și tovarășii”.

Eu urmez povața lui Mercur întocmai și, după ce Circe îmi dădu băutura, iar eu rămăsei nevrăjit, și după ce mă lovi cu varga, spunându-mi: „du-te acum și culcă-te în cocină cu ceilalți prieteni ai tăi”, eu trag sabia din teacă și tabăr asupra ei, ca și când aș fi voit să o omor. Ea țipă, aleargă la mine, îmi cuprinde genunchii și-mi strigă:

Ce om ești tu? Și unde ți-s părinți
 Și țara ta? Uimită sunt că n'ai fost
 Vărit de leacul cel băut de tine,
 Doar birue puterea lui pe oricine,
 De cum îl ia și peste dinți îi trece.
 Tu singur ești nedomolit de farmec;

Pe semne ești Ulysse iscusitul,
 De care 'mi spuse Hermes cel cu varga
 De aur, că la 'ntorsul lui pe mare
 Veni-va dela Troia. Dar hai pune-ți
 În teacă spada și-amândoi alături
 Apoi să ne suim pe patul nostru,
 Ca după ce ne vom iubi 'mpreună
 S'avem credință unul cătră altul.

Atunci eu o pun să-mi jure jurământul cel mare al zeilor că nu-mi va mai face nici un rău. După aceea, intru în iatacul zânei, unde mă serviră patru nimfe, copile de pădure și de izvoare. Una așternea pe jețuri covoare mândre de porfir, a doua întindea în fața acestor jețuri mese frumoase de argint pe cari punea panere de aur, a treia turna într'un ulcior de argint vin dulce și împărția pahare de aur, iar a patra se zoria să aducă apă dintr'un cazan pentru bae. După ce m'am scaldat și m'am parfumat, nimfa mă conduce în casă, mă pofteste pe un scaun cu ținte de argint și-mi întinde un scăunaș pentru picioare.

Apoi, o fată îmi aduce într'un ibric de aur apă de spălat pe mâini și întinde înaintea mea o masă pe care 'chelărița' pune pâine și mâncări. Zeița mă pofteste să mă ospătez. Eu însă, temându-mă de o nouă capcană, nu mă ating de bucate, ci stam la masă mâhnit și neîncrezător. — „De ce, Ulysse, îmi zice ea, stai așa ca mutul și mâhnit nu te atingi de mâncare și băutură? Ți-i teamă de vr'o nouă cursă? N'ai nici o grijă căci ți-am făcut jurământul cel mare — jurase pe zeii din Infern. — „Ce om ar putea să stea la mâncare și băutură, răspunsei eu câtă vreme nu-și știe pe oamenii săi slobozi? Dacă, totuși vrăai să stau la masă, liberează-mi mai întâiu pe soții-mi dragi, ca să-i văz cu ochii.

Atunci Circe, cu varga în mână, deschide ușa cotețului și-mi scoate pe prieteni, pe cari îi unge cu niște alifie. Ei se prefac iarăș în oameni, mai mari și cu mult mai mândri ca mai înainte. Tovarășii îmi mulțumesc că i-am scăpat și, plângând de bucurie, pleacă cu toții la corabie. Zeița însă, mă pofteste să rămân la ea, împreună cu tovarășii mei, și să trag vasul pe uscat. Eu dau ascultare invitației zeiței, ne întoarcem cu toții la palat, unde fiind primiți prietenește, ne punem pe oaspețe și pe chefuri.

Un an de zile am rămas în palatul Circei. Iar după ce s'au împlinit cele douăsprezece luni, soții mei mă sfătuiesc să mă gândesc la casă, la părinți și la moșie. Vorbele lor îmi înmuiară inima și chiar în acea zi, seara, îmbrățișând genunchii Circei, o rog

să ne dea drumul în patrie. Ea, spunându-mi că nu mă poate ține cu deasila, îmi încuviințează plecarea, dar îmi dă sfatul ca mai înainte să mă duc în împărăția lui Pluton și să rog sufletul profetului Tiresias să-mi descopere viitorul.

Când am aflat despre această nouă însărcinare, am început să plâng; mă cuprinse sila de viață și de sbucium. — „Dar cine are să mă călăuzească pe drum, o Circe, căci o călătorie în Infern până acum n'a făcut nici un muritor“? — „De asta să nu-ți pese, răspunde zeița. Înaltă-ți catartul și întinde-ți pânzele și vântul de miază noapte te va duce singur într'acolo. Când însă vei fi

Ulysse și Circe

Relief din epoca postclasică

străbătut Oceanul și Dumbrava Proserpinei, cea cu plopi înalți și cu sălcii sterpe, apreste-ți vasul și dute singur în locașul trist și umed al zeului Pluton. Ajungând acolo, să sapi o groapă și să aduci ca jertfă sufletelor celor morți două oi negre, una bărbătească și alta femeiască. După aceasta, ți se vor arăta sufletele morților, căci umbrelé vor voi să guste din sângele jertfei. Tu însă, să le dai la o parte cu sabia, ca să nu se apropie, până ce nu vei fi întrebat mai întâi sufletul profetului Tiresias. Căci va veni și acesta și-ți va spune ce cale ai de bătut, cât de lung îți va fi drumul și cum îți va fi întorsul acasă.

Aceste vorbe ale zeiței mi-au mângâiat mult sufletul.

În zorii zilei următoare, îmi strâng prietinii și-i îmbărbătez pentru plecare. Cel mai tânăr dintre noi însă, Elpenor, nici prea războinic nici prea cu minte, fiindcă seara se cam afumase de prea mult vin, s'a despărțit de tovarăși și s'a culcat la o parte ca să-i fie mai răcoare. Dimineața însă, fiind trezit de vuetul celor cari s'au sculat, buimăcit cum era, în loc să apuce pe scară în jos, a apucat pe scară în sus, și s'a suit pe acoperișul casei. Nenorocitul în zăpăceală căzu jos și-și frânse gâtul, tocmai în momentul plecării noastre. Cu durerea în suflet pentru pierderea unui bun tovarăș, plecăm la corabie, unde găsim legate oile negre pentru jertfă și pe deasupra miere, vin și făină, de cari îngrijise Circe. Tragem corabia pe apă, ridicăm catartul și pornim la drum. Un vânt prielnic, pe care ni l'a trimis zeița, ne duce drept spre marginea pământului și ajungem în Ocean și în Dumbrava Proserpinei, pe țărmul mării Cimmerienilor, după cum ne spusese Circe.

10. ULYSSE IN INFERN

Sosind la capătul de dincolo al apelor, la poporul cimmerian, pururi învălit de ceață și întuneric, și pe care în veci nu-l vede soarele, facem un popas. Apoi luăm din corabia noastră darurile de jertfă primite dela Circe și ne suim pe locul, unde ne spusese ea. Mă apuc să sap o groapă, cam de un cot de largă, și torn în ea, ca sacrificiu pentru sufletele celor morți, mai întâi miere și lapte, apoi vin și în urmă apă, iar deasupra presar făină albă. Aduc apoi și cele două oi și le taiu gâtul, așa ca sângele lor să curgă în groapă. Pregătind astfel jertfa, mă pomenesc că se strâng din infern cetele de suflete cari se îngrămădiau spre groapă. Eu însă, după povața ce căpătasem, le gonesc cu sabia în mână și nu le las să se atingă de jertfă, înainte de a fi întrebat pe profetul Tiresias

Cea dintâi umbră ce s'a apropiat de mine a fost cea a lui Elpenor, care s'a mirat, când ne-a văzut în Infern pe noi cei vii. „Uite, Elpenor, strigai eu, tu ai ajuns mai iute aci cu piciorul; decât eu cu corabia! — „Ah, măritule Ulysse, am venit însă prea de vreme”, suspină el, și se roagă de mine ca, întorcându-mă iarăș la Circe, să-i îngrop cadavrul, pentru ca sufletul său să poată găsi liniște în besna lui Hadēs și să-i înalț și un mormânt la marginea mării. Ii făgăduesc, iar el se îndepărtează mângâiat.

Sufletele, toate, îmi păreau că nu au limbă, afară de Tiresias care, oprindu-se în fața mea se proptește, ca un cioban, în toiagul său, și-mi grăiește, fără să-i fac eu mai întâi vr'o întrebare. Imi spune însă, dintru început să-mi bag sabia în teacă, pentru ca să bea din sângele jertfei și să-mi profetească viitorul :

Mărite al lui Laerte fiu, Ulysse
 Prea iscusite ce-ai lăsat, sărmane,
 A soarelui lumină și venit-ai
 Să vezi pe morți și jalnica lor țară ?
 Dar ferii înlături dela groapă, trageți
 Cuțitul ca să pot să beau din sânge
 Și adevăr să-ți spun.

După ce-mi băgai sabia în teacă, el bău din sângele cel negru și apoi îmi proorocește:

Tu cauți, prea slăvite,
 Intorsul dulce'n țara ta și acasă.
 Dar zeul ți-l va face greu să fie
 Că nu scapi de Neptun care te paște
 În ciuda lui că i-ai orbit feciorul.
 Dar cât de mult ați pătimi, voi totuși
 Puteți ajunge, dacă vrei să birui
 Dorința ta și-a soților în ziua
 Când isbăvit de 'ntunecata mare,
 Veți poposi cu vasul în ostrovul
 Trinacria. Găsi-veți voi acolo
 O turmă de oi grase și-o cireadă
 De boi, avutul Soarelui ce vede
 Și-aude tot. Dacă le cruți și cauți
 De drumul tău, puteți, cu tot amarul
 Ce-ați suferi, s'ajungi în Ithaca.
 De nu le cruți, eu îți menesc peirea
 Corăbiei și-a celorlalți tovarăși
 Și singur dacă scapi, te vei întoarce
 Târziu și prost pe vas străin în urma
 Prăpăstuirii soților în mare.
 Și'n casă vei găsi nenorocire :
 Bărbați obraznici care-ți storc averea
 Pețind și inzestrând pe-a ta soție
 De viță înaltă. Dar sosind acolo
 Le vei plăti deajuns nelegiuirea...

Iar moartea-ți în afară
 De mare o să-ți fie prea ușoară :
 Muri-vei doar împovărat de-o lungă
 Și verde bătrânețe și împrejuru-ți
 De tot indestulat va fi poporul.
 Acestea ți le spun pe nemințite.

Infernul

Pictură murală, Biblioteca Vaticanului, Roma

După ce a isprăvit profetul, îl întreb cum să fac să fiu recunoscut de mama mea. „Foarte lesne”, îmi răspunde. Dacă lași pe mort să se apropie de sânge, el îți va vorbi; dacă însă nu-l lași, pleacă înapoi tăcut. Spunând acestea Tiresias se retrage în besna lui Pluton, iar eu aștept până ce sosște mama să bea sânge. Atunci numai mă recunosc, și-mi zice cu jale „Copilul meu, cum ai venit aci, fiind încă în vieață? Cum ai venit, în acest locaș întunecos? Ori de abia acum vii din Troia, pribegind ani întregi dearândul, și nu ți-ai văzut țara și soția? — Iar eu îi răspund: „Mă aduce nevoia, dragă mamă, în acest locaș a lui Pluton, pentru ca să întreb sufletul proorocitor al lui Tiresias. Eu încă n'am ajuns în patrie, ci, bătut de soarte, rătăcesc în lume, de când am plecat dela Troia împreună cu Agamemnon. Dar spune-mi, scumpă mamă, pe tine ce fel de moarte te răpuse? A fost vr'o boală lungă sau ai murit subit de arcul zeiței Diana? Vorbește-mi și de tată și de fiul meu pe care l-am lăsat acasă. Mai au ei domnia, sau un alt rege este în locul meu, crezând că nu mă mai întorc? Ce face și ce cuget are soția mea? Locuște ea cu copilul nostru și mai păstrează averea, ori s'a măritat cu vr'un altul dintre Achei?

Ba stă și rabdă 'n casa ta și adastă,
 Dar plânge și se mistue de jale
 Și nopțile și zilele-i sunt negre...
 Iar Telemach își cată de moșie
 Nesupărat și șade la ospețe...
 Căci toți îl chiamă. Taică-tău petrece
 La țară. El nu calcă prin cetate.
 Și n'are pat să doarmă el ca lumea
 Cu înelitori și așternuturi mândre.
 Cu slugile se culcă iarna 'n casă
 La vatră 'n colbărie și se 'mbracă
 Cu prostiruri. Apoi când vine vara
 Și-i toilul înfloririi, el își face
 Culcușul lui din frunze grămădite
 Pe jos, pe câmpul cel mănos al viei,
 Și-acolo zace necăjit și-i crește
 Obida de nespus și-și plânge soarta
 Și bătrânețea greu îl mai apasă.
 De aceea m'am sfârșit și eu în casă...
 De dorul tău și grija ta, slăvite
 Și bunătatea-ți m'au topit pe mine.

Așa-mi grăi, iar eu vrui să îmbrățișez sufletul mamei mele;
 de trei ori mă aruncaii să o cuprinz în brațe și de trei ori ea-mi

sbură ca umbra și ca visul. De ce nu stai, mamă, strigai eu cu durere, de ce nu stai să te cuprind în brațe, pentru ca și în lumea morții îmbrățișați să ne potolim năcazul cu plâns amar? Ori Proserpina mi-a trimis numai o umbră deșartă, pentru ca și mai mult să suspin și să jelese pe scumpa mea mamă”? — Atunci mama mea Anticlea îmi răspunde: „Vai, dragul meu copil, tu cel mai fericit dintre toți oamenii, Proserpina nu te înșală, căci îndată ce focul mistuie trupul, sufletul sboară ca un vis. Dar, caută să ieși cât mai iute în lumea de sus și ține minte tot ce vezi, pentru ca în urmă să le spui și soției tale”.

Pe când stăteam de vorbă cu mama, sosesc trimise de Proserpina, mai multe femei, odinioară soții, și fiice de eroi distinși năzuindu-se să bea din sângele din groapă. Eu însă, cu sabia în mână, nu le las să se perindeze decât una câte una, pentru ca să le pot face întrebări și să-mi dea răspunsuri. Și veni și Tyro și Antiopa și Alcmena și Epicaste și Chloris și Leda și Iphimedia și Phedra și Procris și Ariadna și Chimera și Mero și Eryphila și alte multe femei celebre.

După ele sosește și sufletul Atridului Agamemnon care, îndată ce a gustat din sânge, m'a recunoscut și a început să plângă cu hohote. Iși întinde mâinile către mine ca să mă îmbrățișeze, dar îi lipsește și vîlaga și tăria ce avusese altădată în trupul său puternic. Cum îl văzui mă podidiră lacrimile și, cuprins de milă adâncă îi grăii: „Slăvitule Atride, rege al regilor, ce moarte te-a ajuns? Te-ă ucis oare Neptun, stărnind vr'o furtună pe mare sau te-au lovit vrășmașii când ai căutat să le robești cu arma femeile și cetatea? Așa-l întreb, iar el îmi răspunde:

Tu fiu de viță 'naltă al lui Laerte
 Prea iscusite meștere Ulysse,
 Nici zeul mării nu mă stinse în vase,
 Stărnind furtună grea și 'nfricoșată,
 Nici pe uscat vrășmașii mă loviră.
 Ci moartea mi-o urzi cu viclenie
 Aegysth cu blestemata mea soție
 Și'n casa lui, pof tindu-mă la masă,
 Ca pe un bou în staul mă ucise.
 Așa murii de moarte ticăloasă
 Și soți-mi fură înjunghiați în juru-mi
 Ne încetat cum sunt tăiați grăsunii
 De refenea, de nuntă ori de praznic
 La casa unui om cuprins și mare.
 Am auzit sfășietorul țipăt
 Al fetei lui Priam, Cassandra, care
 Muria măcelărită lângă mine

De mâna trădătoarei Clytemnestra,
 Iar eu răsbit de sabie dușmană
 Din brațe dam pe jos, trăgeam de moarte.
 Dar ea din fața mea fugi sfruntata
 Și nici nu se 'ndura în clipa morții
 Măcar să'nchidă ochii mei și gura,
 Că nu-i nici o ființă mai haină
 Și mai neobrăzată ca femeea
 Ce-și pune'n minte așa nelegiuire...

Și eu bietul

Credeam că la întorsul meu acasă
 Voiu fi primit cu drag de-ai mei, de fiii
 Și serbii mei. Dar dânsa, suflet negru
 Mai mult ca alta, nu numai pe sine
 S'acoperi de veșnică rușine,
 Ci terfeli de-acum cu ea 'mpreună
 Pe orișice femei cât de bună.

— „Vai, zisei eu, câtă jale n'a adus în casa Atrizilor uneltirile femeilor. Cât de mulți Achei n'au pierit din pricina Elenei, iar Clytemnestra, pe când te găsieai departe îți săpa mormântul! — „De aceea, reia din nou vorba Agamemnon, nici odată să nu fii prea moale cu femeea, nici odată să nu-i descoperi toate gândurile, ci spune-i numai o parte și-o parte ascunde-i. Dar moartea ta Ulysse n'are să-ți vie dela femeie, căci Penelopa, fiica lui Icaru, este o soție prea de treabă și prea cuminte. Am cunoscut-o ca nevastă tânără, când am plecat la războiu. Ținea în brațe pe fiul tău, care acum este în rândul bărbaților. Ferice de el, căci ca mâine are să-și vază pe scumpul său tată. Nevastă-mea însă, nici măcar privirea nu mi-o lăsă să mi-o satur la întâlnirea cu fiul meu, căci m'a răpus înainte. Dar, îți dau și ție un sfat. Când vei ajunge în țara ta iubită, să te apropii de casă pe ascuns, iar nu pe față, căci nu e bine să te încrezi în femeie. Totuși, spune-mi nu cumva ai auzit de fiul meu Oreste? Mai trăește el, ori va fi murit“? La asta n'am putut să-i dau nici un răspuns.

Pe când stăteam de vorbă cu Agamemnon, sosește și sufletul lui Achille, fiul lui Peleu, însoțit de Patroclu, de Antiloch și de Ajax, fiul lui Telamon. Atunci Achille cel iute de picior, falnicul nepot al lui Aeac, cum mă vede, mă și recunoaște și plângând și suspinând îmi zice: „Iscusitule Laerțiene, cum ai avut curaj să vii în lăcașul morților“? — „Am venit, măritule Pelid, îi răspund eu, ca să întreb pe Tiresias, cum să pot ajunge acasă, căci de când am plecat din Troia, încă n'am ajuns în patrie, ci rătăcesc, ca un nenorocit, dintr'un loc într'altul. Dar, tu, Achille, tu ești

cel mai fericit dinrte toți oamenii; pe pământ te cinstiau ca pe un zeu, iar acum în Infern ești în fruntea tuturor. Deci, Achille, nu te plânge că ai murit“. Atunci îmi răspunde eroul :

De moarte

Tu nu-mi vorbi mângâietor ,slăvite.
 Mai bine aş vrea să fiu argat la țară
 La un sărac cu prea puțină avere,
 De cât aci în iad să fiu mai mare.

Dar, spune-mi despre fiul meu Neoptolem, luat-a parte la războiu și fost-a luptător de frunte ? iar tatăl meu, Peleu, mai este rege la Myrmidoni, ori a fost înlăturat din domnie din cauza bătrâneții, de când fiul și sprijinitorul său a căzut la Troia“?

— „Despre Peleu nu pot să-i dau nici un răspuns“, despre Neoptolem însă i-am istorisit cum la Troia a întrecut în înțelepciune și în vitejie pe toți eroii. S'a bucurat de aceasta umbra lui Achille și a plecat cu pașii mari în câmpia de asfodele, mulțumit că fiul său a ieșit un luptător de frunte.

Am văzut apoi pe Ajax, fiul lui Telamon, care era încă tot supărat pe mine, de când cu cearta noastră pentru armele lui Achille; am văzut și pe Minos, falnicul fiu al lui Jupiter, am văzut și pe uriașul Orion și pe vlăjganul Tityos, fiul pământului, am văzut și pe Tantal în chinuri, am văzut și pe Sisyph, trudindu-se să-și ridice piatra în vârful muntelui, și am văzut și umbra puternicului Hercule. Și aş fi văzut și pe mulți alți eroi vestiți, dacă nu s'ar fi înghesuit asupra mea roiuri întregi de morți, vuind asurzitor, că am îngâlbenit de frică și am fugit la corabia mea și am dat ordin tovarășilor să deslege vasul. Și plecarăm grăbiți pe largul Ocean spre ostrovul Circei.

11. SIRENELE, SCYLLA ȘI CHARYBDA.

După ce am ajuns în insula Circei, trimit pe câțiva prieteni la palatul zeiței ca să ia cadavrul tovarășului nostru Elpenor și să-l aducă la fârm. Cei rămași la corabie ne apucarăm să tăiem lopaci și să ridicăm un rug. Sosind cadavrul, îl așezăm frumos pe rug și-i dăm foc, împreună cu arme cu tot. În urmă îngropăm cenușa și pe mormânt ridicăm un monument și după dorința celui mort, îi împlântăm pe mormânt și vâsla lui.

Când Circe a prins de veste despre sosirea noastră, vine în grabă la noi, împreună cu slugile sale, și ne aduce pâine, carne și vin. „Astăzi, ne zice ea, mâncați și beți, toată ziua, iar mâine în revărsatul zorilor puteți să porniți la drum. Și, ca nu cumva să dați peste un neajuns, am să vă arăt chiar eu drumul pe care să apucați“. După ce ne-am ospătat, ziua întregă, și după ce Circe mi-a arătat toate primejdiile drumului, pornim a doua zi dis de dimineață.

Zeița ne-a trimis în pânze un vânt prielnic și vasul nostru a plutit pe mare mânat numai de vânt și de cârmaci.

În curând aveam să ajungem pe la *Sirene*, niște nimfe cu glas ademenitor, cari prin cântecele lor vrăjite fermecau până într-atâta pe corăbierii cari treceau pe lângă ele, că aceștia își uitau și de patrie și de copii și de soție și se abăteau spre țărnul lor. Acolo însă, îi aștepta o moarte sigură. Și se puteau vedea chiar mormane întregi de oase și trupuri de oameni omorâți. De acest cântec fermecat și ademenitor trebuia să ne ferim cu tot dinadinsul și numai mie singur îmi era îngăduit să-l ascult. De aceea, când am ajuns în apropierea Sirenelor, am astupat cu ceară, după sfatul Circei, urechile tovarășilor mei, iar pe mine le poruncisem să mă lege strâns la catart, ca să nu sar în apă, fermecat de cântecul Sirenelor, și să înot spre țărnul morții.

Și iată, că deodată conteni suflarea vântului și o liniște adâncă se întinse pe întreaga mare. Prietini mei se scoală de la locurile lor și pun mâna pe lopeți. Când ajungem la o depărtare de un strigăt de om, Sirenele îmi zăresc corabia și-și încep cântecul lor dulce:

Ulysse lăudate, vino 'ncoace,
 Tu slava înalt 'a neamului ahaic,
 Oprește-ți vasul să ne-auzi cântarea,
 Căci nu trecu vr'un om pe-aici cu vasul
 Vr'odată fără să ne-audă glasul
 Ca mierea de plăcut din gura noastră.
 Și cum ne-aude, ori cine se desfată
 Și 'nvață mult, că noi cunoaștem toate
 Isprăvile ce-au săvârșit, cu voia
 Cereștilor, Acheii și Troenii
 Pe șesul larg din Troia. Ba cunoaștem
 Și toate câte se petrec pe lume.

Așa cântau Sirenele cu versul lor fermecător, iar eu aș fi voit să le ascult mereu și legat cum eram, făceam neconținut semne

din cap ca să fiu slobozit. Tovarășii însă, după porunca ce le dădusem, mă legară tot mai strâns de catart și vâsluiau cu putere. Astfel am trecut fericiți pe lângă Sirene, iar când ne-am depărtat de cântecul lor, am fost deslegat de tovarăși și eu le-am destupat urechile de ceară ¹⁾.

Dar, deabia trecem de ostrovul Sirenelor, când vedem în fața noastră un abur gros ca un fum și auzim un clocot de talazuri de apă. Tovarășii mei, de frică, lasă din mâini lopețile. Eu însă, îi sfătuesc să stea pe băncile lor și să vâsluiască cu putere înainte. Ne apropiam de monstrul Scylla, de care îmi vorbise Circe și mă

Ulysse și Sirenele

Figură pe un vas antic, Londra

pregăteam să-mi iau armele în mâini. Dar, nu văz monstrul nicăiri. De partea cealaltă a noastră însă, clocotia în adâncimi un al doilea monstru, de asemenea nevăzut, și tot așa de grozav. Era teribila Charybda, care înghiția apa sărată a mării. Aveam să trecem printre acești doi monștri, cruzi și nemiloși. Scylla ne-a răpit din vasul nostru pe șase din cei mai voinici tovarăși. Li zăresc în apă, ei mă strigă și-mi cer ajutor. Dar, ce puteam să le fac? În sfârșit, după multă trudă, scăpăm, cu această pierdere de oameni, și de grozavă Scylla și de cumplita Charybda și ne pomenim, după sfortări uriașe, în fața insulei Trinacria. Aci mergeau

1) Vezi și pag. 97.

la pășune turmele lui Helios, zeul strălucitor al soarelui, șapte ci-rezi de vite și șapte turme de oi, date în paza a două nimfe. Nu-mărul vitelor era același, căci ele nici nu se sporiau nici nu se îm-putinau, și trăiau într'o vecinică tinerețe, fără să îmbătrânească. Le auzim chiar, pe când ne găsim în corabie, la o mare depăr-tare, mugind și behăind. Atunci îmi adusei aminte de povața profetului Tiresias și a zânei Circe, ca nu cumva să ne atingem de boii Soarelui, și dau tovarășilor mei sfatul, ca să îneconjurăm această insulă, căci ne așteaptă în ea grozave nenorociri.

Scylla

Pictură pe un vas antic

Vorbelor mele nu li se dă nici o ascultare, iar prietinel Eury-loch îmi face chiar dojeni. — „Ești îngrozitor Ulysse, îmi zise. Tu nu mai cazi de oboseală, parcă ai fi de fier, câtă vreme noi cei-lalți nu mai putem de somn și de trudă. Tu te împotrivești să coborâm o leacă pe pământ, să cinăm și noi în tihnă; și vrei să orbecăim pe mare departe de uscat. Nu-ți dai seama că noaptea vânturile sunt înfricoșate, ele sunt urgia corăbiilor? Nu, lasă-ne să acostăm la țarm, să ne pregătim cina și dimineață vom trage

din nou vasul în largul mării și vom porni înainte“. Vorbele lui Euryloch găseseră aprobarea tuturor tovarășilor, iar eu, rămânând de unul singur, i-am pus să jure că cel puțin nu se vor atinge de turmele și cirezile lui Helios, dacă cumva le-ar întâlni în cale.

După ce-mi făcuseră jurământul ce li-am cerut, tragem corabia la uscat și după ce mâncăm și bem bine, ne-am culcat și am dormit. O lună întreagă ne-a bătut aci Austrul și n'am putut să ne urnim din loc. În vremea aceasta, merindea ce aveam la noi s'a isprăvit și tovarășii mei, ca să-și astâmpere foamea, se puseră să prinză pești și păsări. Și se hrăneau cu-ce le pica în mâini și în undițe, căci altfel ar fi murit de foame.

Intr'una din zile pătrund mai adânc în ostrov, ca să mă închin zeilor și să-i rog să-mi arate drumul întoarcerii noastre acasă. Și cutreerând cam mult cel ostrovul și depărtându-mă de prieteni, dau peste un loc retras și adăpostit de ori ce vânt. Întru acolo, aduc o jertfă pentru toți zeii Olympului, și, cum eram obosit, îmi pun capul jos și ațipesc.

În vremea aceasta Euryloch dedea tovarășilor noștri sfatul nenorocit să prinză boii lui Helios și să-i taie ca să-și astâmpere foamea, îndemnându-i ea, după ce vor ajunge în Ithaca, să înalțe zeului temple bogate, ca despăgubire pentru dauna de acum. Euryloch este ascultat și jurământul ce mi se dăduse înainte mie este călcat în picioare.

Când somnul blajin îmi sbură de pe gene și când mă întorsei la tovarăși, simt de departe mirosul de friptură și, cuprins de groază, strig către zei: „Părinte Jupiter și voi toți ceilalți fericiți nemuritori, somnul ce mi-ați trimis la fost de bună seamă o mare nenorocire, iar fapta săvârșită de tovarășii mei o mare grozăvie“.

Ajung la țărnișă, îmi cert tovarășii, dar îi cert de geaba; totul era prea târziu.

Nimfele numai decât dau de știre lui Helios despre răpirea boilor, iar zeul soarelui amenință că nu va mai lumina nici pe zei nici pe oameni, dacă nu va primi satisfacție și că se va coborî în Infern. Jupiter îi făgăduie atunci cu jurământ că-mi va sfărâma corabia cu totul, îndată ce mă va vedea pe mare.

Șapte zile se ospătară prietenii mei cu carnea boilor lui Helios fără să-și dea seama că lăcomia lor aveau să o plătească scump; iar când, în ziua a șaptea, se potoli furia furtunii, ne urcăm în corabie și pornim spre țărnișă patriei noastre. Dar, n'am călătorit mult și s'a ridicat deodată un vânt puternic din-

spre apus și o vijelie grozavă se deslănțui deasupra capetelor noastre. Intre tunete și fulgere, corabia noastră se sbate, când în dreapta când în stânga, și se umple de apă. Apoi, deodată, catartul se rupe și, în căderea lui, isbește pe cârmaciu care se prăbușește în mare. În același timp, un fulger trăsnește în corabia care se umple de fum și pucioasă. Tovarășii se răstoarnă din vas și sunt purtați pe câte o scândură, până ce dispar unul câte unul în clocotul valurilor.

Eu orbecăiam singur pe talpa năvii lipsite de păreți și eram purtat pe apă, când încoace când încolo. Dar, vântul se 'ntoarce de odată și sunt dus înapoi spre afurisita de Scylla. O noapte întreagă sunt astfel purtat pe valurile pline de spume ale apelor.

În faptul zilei următoare, mă pomenesc din nou lângă groaznica Charybda, care în gâtlejul său enorm înghite talarurile pline de spumă sărată. Când să mă înghiță și pe mine cu talpa năvii, mă salt în sus și mă agăț de un smochin înalt, care atârna de stânca acoperită de mușchiu și de pământ și mă încheștez de el acolo, întocmai ca un liliac. Și stătui agățat până ce vârtoarea scupă din nou afară mizerabila mea de navă și atunci, dându-mi drumul, într'un salt din mâini și din picioare, sar curajos pe ea, singura mea scăpare.

Furtuna în urmă se potolește, iar eu vâslesc acum numai cu mâinile, nouă zile și nouă nopți, și, în ziua a zecea, mort de foame ajung fericit la uscat. Era insula Ogygia unde locuște Calypso cea cu plete de aur și care m'a ținut la sine nouă ani, după cum v'am povestit ieri. Nu vă mai repet povestea, căci este mijlocul nopții și stelele ce cad de pe ceriu ne îndeamnă să ne ducem la culcare“

12. ULYSSE IN ITHACA

Toți ascultară într'o adâncă tăcere fermecătoarea povestire a lui Ulysse și rămaseră încântați de minunatele întâmplări ale eroului. De aceea, Alcinou, plin de admirație pentru Ulysse, se ridică de pe scaunul său și zice respicat: „Odată ce ai sosit la mine s'a isprăvit cu rătăcirile tale și, de bună seamă, ai să te întorci acasă, la vatra ta părintească“; iar, adresându-se sfetnicilor săi phaeaceni, le poruncește ca, pe lângă darurile aduse,

să mai adauge fiecare câte un tripod și câte o cupă. În urmă, plecară cu toții pela locuințele lor ca să se culce.

A doua zi, când se ivi Aurora cu degetele ei trandafirii, sosește și Phaeaceni cu darurile lor. Regele Alcinoiu îngrijește singur de corabie ca să aibă toate cele de lipsă. Apoi, după ce se strâng cu toții în adunare, se aduc noi jertfe pentru Jupiter și face un nou ospăț, iar Demodoc își înstrunește încă odată lira, în cinstea eroului care era gata de plecare. În urmă, luând cuvântul Ulysse, glăsuște :

Craiu Alcinoiu, mărite între oameni,
Vă rog după închinare de pahare
Trimiteți-mă sănătos acasă,
Și voi cu bine rămâneți. Că iată
E gata tot ce-mi fuse mie voia,
Și darurile dragi și pregătirea
Călătoriei mele. Să dea zeii
Să-mi fie spre noroc și la întorsu-mi
La mine acasă să-mi găsească tot bună
Nevasta și pe-ai mei, voinici și teferi !
Și voi, pe-aici rămași, s'aveți parte
De fii și de soții ! Să vă dea zeii
Tot binele, să fie tot norodul
Fărit de rău !

Închină, după aceea Alcinoiu, pentru Ulysse și acesta, în urmă, pentru regina Areta. Apoi, după ce corabia a fost încărcată cu darurile primite, eroul sare în ea și se trânteste pe un pat moale ; în urmă, nava plutește ușor și lin pe spatele întins al mării. Iar, când se ivi luceafărul, solul obicinuit al dimineții, vasul plutitor al eroului se apropie de mica insulă Ithaca. Ulysse dormia încă adânc și nu s'a deșteptat nici atunci când tinerii phaeaceni isbiră corabia de prundișul țărmlui. De aceea, luară pe Ulysse cu așternut cu tot și-l așezară pe prund, așa adormit, și alături de el puseră, sub rădăcina unui pom, toate averile cu cari îl dăruiseră Phaeaceni ; în urmă, fără să-l trezească din somn, plecară înapoi. — La întoarcere, Neptun ca să-i pedepsească, fiindcă a adus pe Ulysse în patrie, împotriva dorinței sale, le prefăc corabia într'o stâncă în mijlocul mării.

Intr'acestea se deșteaptă și Ulysse și, uitându-se împrejurul său, nu putu recunoaște nimic, pentru că prea de mult lipsise din țară. În afară de aceasta, zeița Minerva, pentru ca să nu-l cunoască nimenea, înainte de a fi pedepsit pe pețitori, l-a ținut mereu învălit în ceață.

În nedumerirea sa, se lovește cu palmele peste coapse și zice : „Vai de mine, unde sunt, în ce țară, la ce popor sălbatic ? Șireții de Phaeaci m'or fi amăgit ! Vor fi oare pe aici oameni primitivi și cu teamă de zei ? Și, unde să-mi duc acum toată această avere ? Dar, ia să-mi văz odoarele și să le număr, căci s'ar putea ca ei, să-mi fi furat o parte din ele“.

După ce și-a numărat mândrețea de odoare și, după ce a văzut că nu-i lipsește nimic, s'a pus pe plâns, tânguindu-se de dorul țării sale, de care se credea încă așa departe. Dar, iată, că se apropie de el Minerva, subț înfățișarea unui mândru ciobănaș, având în mâini o măciucă și în picioare sandale. Cum se opri în fața lui Ulysse, acesta îi zice : „Prieten, fiindcă tu ești întâiul om, pe care îl întâlnesc în această țară, te rog ca pe un zeu, spune-mi, ce fel de oameni locuiesc pe aici ? Este acesta vr'un ostrov sau malul ridicat al vre-unei țări mănoase ? Iar zâna cu ochii albaștri îi răspunde :

Străine, ești copil sau vii tu oare
De prea departe, de mă întrebi pe mine
De-acest pământ ? El nu e doar cu totul
Lipsit de faimă, că-l cunoaște o lume
Din răsărit și din apus de soare.
E aspru și de neumblat cu caii
Și nu-i de tot sărac, măcar că nu e
Așa de 'ntins. El din belșug rodește
Și grâu și vin. E umed totdeauna
De ploii, de rouă spornică 'n rodire.
Și-i bun de pășunat de boi și capre
Și are 'n codri arbori de tot felul
Și nesecate adăpători. De aceea
Și numele-i Ithaca, o străine,
Ajunse pân' la Troia ce se zice
Că-i țară depărtată de Achaia.

Ithaca ! Era deci în adevăr în Ithaca, dulcea lui patrie dorită de atâta vreme ! Ce bucurie ! Dar șiretul și-o ascunde, căci nu vrea să se trădeze — „Da, zice el, am auzit adesea în patria mea Creta, vorbindu-se despre Ithaca. Eu vin acum de acolo ca fugar. Niște corăbieri din Fenicia m'au adus aci cu averile mele, căci am omorât la mine acasă pe un fiu de rege, care voia să-mi ia prăzile ce adunasem din Troia, unde am pătimit așa de mult. De aceea, a trebuit să-mi părăsesc nevasta, copil și..

„Taci, îl întrerupse zîmbind Minerva, prefăcută acum din nou într'o fecioară frumoasă și chipeșe :

Ar fi grozav în renghiuri și 'n tertipuri
 Ori cine te-ar întrece în șiretenii;
 Nu poate chiar un zeu de hac să-ți vie
 Abrașule, snovosule, 'nsetate
 De viclenii, nici chiar la tine 'n țară
 Tu nu te lași de 'nșelăciuni, de snoave
 Și scornituri așa de scumpe ție
 De mic copil? Să nu vorbim de astea,
 Că ne pricepem noi la măestrie,
 Că tu ești între oameni fără seamăn
 De bun la sfat și la croit de vorbe,
 Eu între zei pe lume sunt vestită
 De știutoare și de iscusită.
 Tu însă n'ai știut că eu sunt Pallas
 Minerva ce-ăm pe Jupiter de tată
 Și care 'n toate treburile tale
 Te sprijin totdeauna și te apăr
 Și te făcui iubit de toți Phaeacii.

„Iar acum, am venit la tine să-ți dau sfatul, spune mai departe Minerva, cum să pedepsești pe obrasnicii de pețitori cari, de trei ani, îți papă averile și umblă să-ți ia pe credincioasa ta soție, născocind tot felul de tertipuri. Ea însă se împotrivește și te așteaptă pe tine“.

— „E greu să te cunoască pe tine cineva, răspunde Ulysse, ori cât de priceput ar fi, căci tu te schimbi mereu la față și la făptură. De multe ori mi te-ai arătat și în luptele mele și în necazurile mele mai mari; în timpul din urmă însă, mi s'a părut că m'ai părăsit și că nu te voi mai vedea niciodată. Dar, totuși, spune-mi, ce poate să fie aceasta Ithaca? Eu nu mai cunosc de loc minunata mea țară“.

— „Nu te-am părăsit de loc, zice zeița, dar n'am voit să lucrez împotriva puternicului meu unchiul Neptun, care te urmăria cu răsbunarea sa, fiindcă ai orbit pe fiul său Polyphem. Și apoi noi, zeii, știam că-ți este hărăzit de soartă, să nu te prăpădești cu totul. Vino dar, să-ți arăt Ithaca, ca să te încredințezi că ai ajuns în scumpa ta patrie. Uite, aici portul Phorchys, iată măslinul înverzit de pe țarm, în care te-ai agățat de atâtea ori, iată peștera umbroasă în care aduceai adeseori jertfe nimfelor. Uite și Neritul cel păduros“. Astfel zicea zeița și, în același timp, împrăștia negura care învălia pe Ulysse, înfățișându-i țara în toată frumusețea și bogăția ei.

— „Da, da, strigă Ulysse vesel, este chiar țara mea“ și se aruncă la pământ, sărutând țarina strămoșească și, cu mâinile

spre ceriu, rugându-se de nimfe, protectoarele locului în care se afla. „Da, aci este grota nimfelor. Zâne Naiade, n'am mai nădăjduit să vă văz vreodată. Bucurați-vă acum de rugăciunile mele cucernice, iar dacă slăvita fiică a lui Jupiter, Minerva, îmi îngăduie să mai trăesc, și mi-a păstrat pe scumpul meu fiu, vă voi aduce prinoase de recunoștință, ca și în vremea de demult“.

În urmă, la poava Miner vei, Ulyse își ascunde bogățiile aduse cu sine, pentru ca nimenea să nu le găsească. Zeița se urcă apoi în fundul grotei, iar eroul îi le dă în mână, bucată cu bucată, și hăinetul și vasele și odoarele. Ea le așează cu îngrijire într'un colț din fundul peșterii și apoi prăvale o stană de piatră la intrarea ei.

După aceasta, se așează amândoi sub umbra măslinului, pentruca zeița să-i dea sfat, cum să purceadă ca să pedepsească pe peșitori. Dar, despre sosirea eroului nimenea nu trebuia să afle nimic, înainte de a fi cunoscut el toate împrejurările și de a-și fi câștigat, în taină, câțiva oameni pentru sine. De aceea, zeița îl travesti la înfățișare să nu-l cunoască nimenea și ca să nu o pățească ca bietul Agamemnon, omorât de Aegysth și de soția sa. Și atunci zeița, atingându-l cu varga ei divină,

Sbârci pe dânsul netezimea pielii
Și capul îi goli de părul galben.

Athena Lemnia de Phidias
Statuă, muzeul din Dresda

Făcu ca trupul lui întreg să fie
 Sbârcit ca de bătrân moșneag și ochii,
 Frumoși odată, 'i înroși cu totul;
 L'acoperi c'o sdreanță și c'o haină
 Slinoasă, jerpelită și 'negrită
 De fum grețos. Pe urm' asupra-i pune
 O blană rară 'n păr, de cerb fugarnic,
 Și-i dete un toiag și-o prăpădită
 Ruptură de desagă ce-a fost prinsă
 cu baiere.

În urma acestora, zeița se duce la Sparta ca să îndemne pe Telemach, fiul lui Ulysse, să se întoarcă și el acasă.

13 ULYSSE LA PORCARUL EUMAEU

Prefăcut în cerșetor, Ulysse pleacă prin pădure, pe o potecă pietroasă, spre locuința unde zeița îi spusese că se găsește păstorul de porci, Eumaeu, un om credincios al familiei. El era îngrijitorul turmelor de porci ai regelui și avea, pe lângă sine și sub supravegherea sa, patru slugi cari aveau să păzească porcii prin pădurile de fag și de stejar ce se găseau prin împrejurimi și scara să-i mâne acasă. — Pe vremea aceea, păstoria de porci nu era o slujbă disprețuită și Ulysse care aflase dela Minerva despre omenia și credința bătrânului păstor, se duce deadreptul la casa cinstitului porcar, fără însă a-i se descoperi dintru început.

După plecarea stăpânului său la războiu, Eumaeu, fără ajutorul lui moș Laerte și al stăpânei sale, Penelopa, făcu un staul înprejmuit cu bolovani și cu pari groși de stejar și lăuntru staulului douăsprezece cotețe în cari se adăpostiau câte cinci zeci de scroafe cu purceii lor. Vierii steteau afară și numărul lor scădea mereu, fiindcă mereu erau mâncați, de trei ani încoace, de pețitorii Penelopei. Patru zăvozi, ca patru fiare cumplite, păziau vierii ca nimenea să nu se atingă de ei.

Când sosește Ulysse, Eumaeu stetea în pridvorul casei și-și croia dintr'o piele de bou o pereche de opinci. Ceilalți oameni ai lui erau plecați, trei cu porcii la păscut, iar al patrulea în oraș cu un vier pentru pețitori. Căinii cum zăriră pe cerșetor, se năpus-tiră lătrând asupra lui. El, priceput cum era, se pune repede jos și-și lapadă bățul. Totuși căinii l-ar fi înhățat, dacă n'ar fi alergat porcarul, aruncând din mână pielea de bou, și nu s'ar fi răstit

la câini, gonindu-i cu pietre pe care încotro. Apoi, adresându-se cerșetorului, îi zice: „Era cât pe aci să te rupă javrele și să mă faci de rușine și de ocară. Am eu destul necaz și supărare pe capul meu, căci toată ziua mă tânguesc după bunul meu stăpân și stau aci să-i îngraș porcii pe cari să-i mănânce alții, câtă vreme el, poate, o fi lipsit de o bucățică de pâine și o fi rătăcind ca un cerșetor prin străini, dacă o mai fi trăind și-o mai fi văzând lumina soarelui. Dar, vino în coliba mea, bătrâne, ca să-ți dau puțină pâine și vin și apoi să-mi spui cine ești, de unde vii și ce fel de năcazuri ai pățimit“.

Vorbind astfel, porcarul pornește înainte și în sălașul său, așterne peste niște frunze o blană de capră neagră și pofteste pe străin să șează lângă el. Ulysse se bucură de primirea prietenească ce i se făcea și mulțumindu-i pentru aceasta, Eumaeu îi zice:

De-ar fi să-mi vie musafir, străine,
Chiar altul mai nenorocit ca tine,
Tot nu mi-e dat să-l nesocot ca oaspe,
Căci dela Joe sunt trimiși străinii
Și cerșetorii toți, iar darul nostru,
Oricât de mic, plăcut li-i lor, c'atâta
Pot slugile ce tremură de-apururi,
Când poruncesc stăpânii noi. Că zeii
Impiedică 'nturnarea celui care
M'ar fi iubit din inimă pe mine...

Dar el se duse,
Pieri — mai bine ar fi pierit sămânța
Elenii de istov, că multă lume
Mai potopi. Căci el plecă la Troia
Să lupte cu Troienii întru cinstea
Lui Agamemnon...

Și spunând acestea, își suflecă haina subt brâu, se duce printre cocini, unde o droaie de porci erau închiși și prinzând de acolo doi purcei, îi taie și-i pârlește și apoi îi pune în frigare. Iar, când friptura s'a rumenit, o întinde înaintea lui Ulysse și aducându-i și vin desfătător, îl așează într'o cupă în fața lui, spunându-i: „Poftește și te ospătează străine, din carnea ce poate să-ți dea o slugă, căci porcii cei grași îi papă pețitorii, cari n'au nici milă și nici teamă de zei.

Dar zeii nu iubesc ticăloșia,
Ci țin la tot ce-i drept și cum se cade.

Căci, chiar dușmanii, când tabără într'o țară străină, dacă le

este dat de zeii de sus să-o prădeze, după ce-și umple corăbiile, se întorc repede acasă, căci li este teamă de răsbunarea cerească. Peștorii însă, pradă mereu averea stăpânului meu și n'au nici o teamă de nimenea. Pe semne, or fi având vr'o știre despre moartea stăpânului meu de-i mânancă avutul fără cumpăt și fără cruțare. În fiecare zi și în fiecare noapte, se țin numai de petreceri și nu-i taie numai o vită sau două, ci mai multe deodată și-i golesc vinul, butoiu după butoiu, căci prin împrejurimi n'a fost rege mai bogat decât Ulysse. Avea douăsprezece turme de boi, și tot atâtea de capre și oi. Astăzi, fiecare păstor le duce câte una din vitele cele mai grase, și eu le trimit pe fiecare zi pe cel mai frumos vier. În curând toate au să fie pe isprăvite“.

Pe când istorisia astfel Eumaeu, Ulysse mânca și bea pe tăcute. Un singur gând îl muncia pe el, cum să piarză pe peștori. După ce s'a săturat de mâncare și porcarul i-a mai oferit încă o cupă de vin, l-a întrebat străinul: „Da bine, prietene, cine este bărbatul bogat și puternic de care îmi vorbești tu? Zici că s'a prăpădit din pricina lui Agamemnon? Spune-mi și mie că poate îl cunosc, căci mult am mai umblat și eu în toată lumea asta“. — „Hei, moșule, zice Eumaeu, oricât ai fi colindat tu lumea și ori câte vești ai aduce tu acum, nu mai afli crezare la nevatsa și feciorul lui Ulysse, căci mulți au mai venit la noi în țară și i-au îmbătat cu vorbe și palavre. Lui Ulysse i-au jupuit de mult pielea de pe oase câinii și păsările, ori i-au mâncat leșul peștii din mare și acum oasele îi vor fi stând acoperite de nisip pe vr'un țărm de mare. El a pierit, lăsând în urma lui numai jale, la toți ai lui și mai ales mie. Căci așa stăpân bun și blând n'am să mai găsesse, pe ori unde aș merge și chiar dacă m'aș duce la părinții mei de acasă“.

-- Atunci Ulysse îi răspunde; „Prietine, fiindcă ești așa de neîncrezător și te indoiești de întoarcerea stăpânului tău, să știi de la mine cu jurământ că Ulysse vine. Îți jur pe Jupiter, pe masa ta ospitalieră, pe căminul lui Ulysse, că chiar în acest an el se va întoarce, că chiar în luna asta sau în luna viitoare el va pedepsi pe cei ce și-au bătut joc de casa lui. Pentru această veste ai putea să-mi dai și răsplată“ — „O bătrâne, zice păstorul, nici eu n'am să-ți dau răsplată, nici Ulysse n'are să se mai întoarcă. Bea-ți paharul în pace și să vorbim de altele, că decâteori îmi aduc aminte de stăpânul meu, mi se umple sufletul de amărăciune și de întristare. Iar acum mă arde focul mai ales pentru fiul său Telemach pe care zeii l-au făcut drept ca bradul, frumos și mândru

și care acum este plecat la Pylos, ca să întrebe despre tatăl său, iar pețitorii îi pândesc calea, ca să-l omoare la întorsul lui acasă. Dar, pe el să-l lăsăm în seama zeilor cari au grije de toți cei buni și spune-mi acum cine ești și cum ai ajuns în Ithaca?

Ulysse, priceput în născociri, îi istorisi păstorului o lungă poveste despre fel de fel de pățanii închipuite pe cari le-ar fi pățimit prin mai multe țări, plecând din patria sa Creta. A luat parte și în războiul dela Troia, împreună cu Idomeneu și acolo a făcut cunoștință cu Ulysse. În Thesprotia, unde l-a aruncat o furtună, în urma unui naufragiu, a auzit din nou vorbindu-se despre Ulysse. Acolo eroul a petrecut mai mult timp la regele Pheidon, care încercându-l cu daruri era gata să-l trimeată în patrie. În timpul când el — cerșetorul — se găsea acolo, Ulysse plecase la Dodona, să întrebe oracolul cu privire la întoarcerea sa și că de aceea nu l-a văzut. În Thesprotia îi s'a arătat chiar averile pe cari Ulysse le adusese cu sine, fie luate ca pradă, fie dăruite de prietini și pe cari le lăsase în păstrare, până la întoarcerea sa dela Dodona. Ba încă mai mult, a văzut chiar corabia cu care Thesprotienii voiau să-l trimeată acasă. „Pe mine, zice mai departe cerșetorul, m'a trimis regele mai degrabă, fiindcă eu doriaș să mă duc la Dulichium și tocmai se găseau atunci acolo niște negustori cu o corabie. Dar chiar aceasta a și fost nenorocirea mea. Ticăloșii de marinari s'au gândit să mă vândă pe drum undeva ca sclav. M'au desbrăcat de hainele mele cele bune și m'au îmbrăcat în bulendrele astea rupte, în cari mă vezi cu ochii. Iar, când spre seară am ajuns aci, în Ithaca, m'au legat cobză cu o frânghie răsucită și m'au lăsat pe corabie, iar ei au ieșit la țarm și s'au așezat la masă. Pe mine numai zeii pot zice că m'au deslegat și după ce-mi acoperii capul cu o sdreanță, mă cobor din corabie, în mare, și vâslesc cu amândouă brațele și despărțindu-mă de dâșii, ies la mal. O apuc la deal printr'un desiș de pădure și mă ascund. Ei când văzură că lipsesc din corabie, m'au căutat în toate părțile, dar negăsindu-mă au plecat în drumul lor. Zeii, în urmă, îmi îndreptară pașii aci, la casa unui om de treabă.

La acestea Eumaeu zice: „Sărmanul de tine, tare m'ai înduișat, străinule, povestindu-mi cât ai pribegit și cât ai pățimit. Dar, spune-mi de ce tot cauți să-mi spui minciuni despre Ulysse care știi că n'are să se mai întoarcă? Crede-mă, am auzit de multe ori această poveste, de care mi-e silă să-o mai ascult din nou. Dar, nu pentru asta te omenesc și te țin în gazdă, ci pentru Cel de sus care ocrotește pe oaspeți și pentru că mi-e milă de tine“.

Schimbând astfel de vorbe, sosește și seara și porcii se întorc,

împreună cu păstorii la cocinele lor. Eumaeu dă ordin slugilor să-i prinză vierul cel mai gras, pentru ca să-l taie în cinstea oaspeilor lor. După ce jertfește partea cuvenită pentru nimfe și pentru zeul Mercur și după ce aduce prinos zeilor, rugându-se pentru întoarcerea stăpânului său, pregătește masa de seară și pune dinaintea cerșetorului, spre marea lui bucurie, bucata cea mai bună, spatele porcului.

Iar, după ce s'au săturat cu toții, cu mâncare și băutură, se gândesc la culcare. Afară ploua și bătea un vânt rece. Eroul în hainele sale de cerșetor începe să tremure și pentru ca să încerce pe Eumaeu să vadă, dacă îi dă sumanul, ori silește pe vreunul din servitorii săi să-i dea pe al lui, zice: „Ascultă-mă, Eumaeu, și voi ceilalți tovarăși, am să povestesc ceva, căci vinul și pe cei mai înțelepți îi face să cânte și să râză și să îndruge la vorbe cari n'ar trebui spuse, el mă face și pe mine să glumesc. Ah, cum aș vrea să mai fiu încă odată tânăr și în puterea de altă dată când, înaintea Troiei, ne-am dus la pândă. În fruntea noastră era Ulysse și Menelau și eu eram al treilea. Dar, când sosirăm la zidul cel înalt al cetății, ne-am ascuns sub scuturile noastre și ne culcaram în sthuri, într'un loc mocirlos. Bătea crivațul cumplit și era noaptea geroasă și zăpada cea rece se îngroașase pe scuturile noastre. Ceilalți aveau sumane și haine și dormiau liniștiți sub pavăza lor; numai eu, negândindu-mă la frig, îmi lăsasem prostește sumanul la tovarăși și plecasem numai așa cu scutul. Dar, când fu cam pela a treia straje și stelele începeau să asfințească, eu înghețat de tot, trezese cu cotul pe Ulysse care dormia lângă mine și-i zic: „Tu, fiu de viță înaltă a lui Laerte, iscusitul Ulysse, m'am dus pe copcă, mă omoară frigul, căci am venit fără suman. M'a împins naiba să viu așa, îmbrăcat numai cu o haină subțirică și n'am să mai scap cu zile“.

Așa-i zisei, iar Ulysse, iscusit la sfat și luptă, iscodi numai decât ceva, și-mi șopti încet: „Taci să nu te auză cineva dintre ai noștri“, apoi, proptindu-și capul pe cot grăi cu glas tare: „Prietini, mi-a venit în somn un vis dela zeii de sus, că prea ne-am îndepărtat de tabără. Să meargă deci cineva la Agamemnon să-i spună să ne trimeată aci mai mulți oameni“. De abia spuse aceste vorbe, când se scoală Thoas și-și scoate în grabă sumanul de purpură și aleargă la corăbii; eu îl iau în spate, mă cule și adorm tihnit până la ziuă. Hei, cum nu's tânăr și sdravăn ca atunci! Mi-ar da un țol vr'un porcar din cei din staul din dragoste și cinste pentru un astfel de voinic. În zdrențele astea ale mele de acum, nimănuia nu-i pasă de mine“.

— „Moșule, îmi zice atunci răzând Eumaeu. Ai vorbit ca un om cu minte și n'ai spus nimic de prisos. Vei avea deci, peste noapte, haina ce dorești și tot ce se cuvine unui străin în mizerie. Măine dimineată însă, negreșit vei rămânea în zdrențele tale de pe tine; căci noi aci n'avem multe haine și mantale de primenit; tot insul are numai una. Dar, când va veni fiul lui Ulysse, are să-ți dăruiască și ție o manta și o haină și o să te ducă, unde îți pofteste inima.

Cu aceste vorbe, se scoală și-i așază lângă foc un pat, peste care aruncă blăni de capră și de oaie. Ulysse se trânteste pe ele, iar Eumaeu asvârle de asupra-i o sarică pe care o purta numai pe verme rea. Ceilalți păstori se culcară lângă străin, iar Eumaeu, cu grija de porci, după ce și atârnă o sabie pe umăr, se învălește într'o manta, peste care aruncă un cojoc de capră și se duce astfel, cu o lanie ascuțită în mână, să se culce în locul unde porcii dormiau sub stânci, într'un culcuș ferit de crivăț. Ulysse se uita cu bucurie, cum sluga credincioasă păzia averea stăpânului, în lipsa lui de acasă.

14. TELEMACH LA CURTEA LUI EUMAEU

În timpul acesta zeița Minerva îi se arată lui Telemach și-l îndeamnă să se întoarcă acasă în Ilhaca și-l apără pe drum de capcana ce i-o întinseseră pețitorii. Astfel el ajunge fericit în insulă, a treia zi după sosirea lui Ulysse. La sfatul zeiței, el nu se duce dea dreptul în cetate, ci se abate mai întâiu pe la curtea lui Eumaeu.

Ulysse era încă aci. Cu o seară mai înainte, pe când el se găsea cu păstorul în coliba acestuia, l-a întrebat, dacă are să-i mai dea găzduire. „Măine dimineată, zice cerșetorul, am să mă duc în oraș la cerșit, ca să nu vă fiu povară pe capul vostru și ar fi bine, dacă mi-ai da pe cineva să-mi arate drumul; în oraș am să colind în dreapta și în stânga, ca să capăt o bucătică de pâine și o leacă de vin. Și m'aș duce bucuros și la palatul lui Ulysse, ca să-i spun Penlopei vești despre bărbatul ei și să mă vâr și printre pețitori, să văd, dacă nu-mi vor da și ei vr'o bucătură. Aș putea chiar să intru în slujba lor, căci mă pricep și eu la câte ceva“. — „Ce gând ți-a dat prin minte, străinule? Pe semne, vrei să-ți lași pielea pe acolo. Vrei să te vâri în roiul de pețitori, a căror neobrăzare și semeție este fără margini? Aia au cu totul altfel de servitori: ti-

neři, îmbrăcați în haine frumoase, cu părul dres și cu fața sclivisită. Rămâi mai bine aici, la mine. Tu nu ne ești povară pe cap și dacă se întoarce fiul lui Ulysse din călătoria sa, are să-ți dăruiască veșminte și are să te ducă unde vrei“.

Atunci cerșitorul îi mulțumește pentru bunăvoință și-l roagă să-i povestească ce știe despre părinții mult încercatului Ulysse, dacă mai trăesc, ori s'au scoborît în împărăția umbrelor? — „Laerte, tatăl, zice Eumaeu, mai trăește încă și se roagă mereu de zei, da să moară în casa sa. Nu face decât să se bocească după fiu-i dus și după buna sa nevastă a căreia sfârșit i-a pricinuit atâta supărare și o bătrânețe fără vreme. Căci ea, tânjind după slăvitu-i fiu, s'a topit de plâns și jale. Și grozav îmi pare de rău după moartea stăpânei mele, căci ținea la mine, ca la un copil al ei. Am trăit la curtea ei, până m'am făcut mare, mi-a dat haine și încălțăminte și la urmă, m'a trimis aci la țară. De atunci încoace ea nu mi-a făcut decât bine. Acum însă, sunt lipsit de toate bunătățile ei“.

— „Ai plecat deci și tu, zice Ulysse, de mic de acasă, dela părinții tăi? Spune-mi, prin ce întâmplare? A fost pustiit de vr'o oaste orașul părinților tăi, ori te-au răpit niscaiva pirăți, găsindu-te cu turmele la pășune și te-au vândut în urmă aci“? — „Fiindcă mă iscodești, străine, zice porcarul, șezi colea și bea și ascultă-mi povestea. Noaptea acuma-i lungă și ai destulă vreme și să ascuți și să dormi. Nu-i bine să se culce cineva prea din vreme; strică și prea mult somn.

„Dincolo de Ortygia, se găsește Syria o insulă bogată, poate că auziși și tu de ea. Cu toate că nu e prea locuită, este însă roditoare și are pășuni mănoase. Sunt acolo două cetăți peste cari domnia tatăl meu, Ctesius, fiul lui Ormenus. Pe când eram copil, au venit pe acolo niște corabieri din Fenicia, niște hoți mehenghi, cu o navă plină de jucării și mărunțișuri de vânzare. In casa tatălui meu se găsia o femeie, de fel tot din Fenicia, harnică și frumoasă, pe care o răpiseră din țara ei niște pirăți din Taphos și ni-o vânduseră nouă. Aceasta a prins dragoste de unul din corabierii care îi făgădui că o va duce acasă la părinții ei. Ca preț al drumului, ea le promise că le va da tot aurul care îl va putea lua din casa noastră și pe mine, un copilaș, ce eram dat în seama ei. — Un an întreg au stat la noi, în țară, corăbierii cu negoțul lor și când nava le a fost bine încărcată cu mărfuri și se pregăteau de plecare, au trimis la tatăl meu pe un mișel să dea de veste femeii. El a adus la noi de vânzare, o salbă de aur cu boabe de chichlimbar și pe când mama mea și femeile din casă se uitau la salbă, o admirau și o târguiau, hațomanul face un semn femeii. Ea mă

ia da mână și mă duce afară din casă. În sala cea mare, unde steteau mesenii, a găsit trei cupe de aur, pune mâna pe ele, le dosește, în pripă, în sân și în grabă pornim împreună la nava ce stetea gata de plecare.

Sosise amurgul. Soarele apuse și drumurile încep să se umbrească. Intrăm în navă și pornim. Un vânt prielnic ne mână într'una șase zile și șase nopți. În ziua a șaptea, femeia moare subit și corpul ei este aruncat în mare, ca hrană pentru foc și pești. Astfel, eu rămân singur printre străini. În sfârșit ajungem în Ithaca, unde regele Laerte m'a cumpănat și astfel m'am pomenit în casa aceasta". — „M'a înduioșat mult, Eumaeu, povestea pătaniei tale, zice Ulysse. Dar Dumnezeu ți-a dat pe lângă atâtea nenorociri și un mare bine, că te-a adus în casa unui om de treabă care ți-a dat mâncare, băutură și un traiu de suferit. Eu, dimpotrivă, rătăcesc mereu printre străini“.

Astfel tot povestind, până noaptea târziu, adormiră. Somnul le-a fost scurt, căci în curând se revărsară zorile.

Intr'asta tovarășii lui Telemach sosesc la țarm, trag vasul la uscat și-l leagă cu otgoane. Apoi, ieșind pe malul mării, gătesc masa și după ce se satură bine, Telemach pleacă deadreptul la pastorul său de la țară. Când se apropie de casa lui Eumaeu, dulăii nu-l latră, ci se gudură pe lângă el. Ulysse bagă de seamă aceasta și spune porcarului: „De bunăseamă e vr'un cunoscut sau vr'un tovarăș, că nu-l latră câinii, ci dau numai din coadă și acum îi laud și tropăitul“. Încă nu sfârșise vorba, când pe prag se oprește un tânăr voinic.

Porcarul sare de grabă și e așa de uimit că vasul în care amesteca vinul, îi pică din mâini; se repede la stăpânul său și-l sărută duios și pe cap și pe ochi și pe mâini, întocmai ca un părinte, căruia îi se întoarce acasă singurul copil ce are, după zece ani de sbucium.

Venit-ai Telemach, lumină dulce?

Eu nu credeam să te mai văd vr'odată.

De când la Pylos ai plecat pe mare.

Copile, vino 'n casă cât mai tute,

Privindu-te de drag să-mi satur ochii,

C'abia întors ai și venit la mine.

Lui îi răspunde Telemach: „Venit-am aci, taică, numai pentru tine, ca să te văz și să aud, dacă mama este încă acasă sau s'a măritat cu careva dintre pețitori“. „Da, zice Eumaeu, ea este acasă la tine și se mistuie în plâns, ziua și noaptea“. Cu aceste

vorbe îi ia din mână lancea și Telemach intră în colibă. — Când a voit să șază, Ulysse îi întinde scaunul, dar tânărul îl oprește și-i spune cu prietinie: „Șezi, străine, în tot sălașul acesta găsesse eu un loc ca să șez. Omul ăsta de aici are să-mi găsească un scaun“. Ulysse rămâne pe locul său, iar porcarul îi face tânărului un scaun de șezut din frunze verzi, peste cari așterne blănuri. Apoi, aduce mâncare și băutură și tustrei se ospătează.

După ce au mâncat și au băut îndeajuns, Telemach întreabă pe păstor, cine este străinul și Eumaeu îi spune, în două vorbe, ce i-a povestit Ulysse mai înainte. „Eu ți-l predau ție, zice porcarul, să faci ce vrei cu dânsul“. — Dar, chibzuitul Telemach îi răspunde: „Eumaeu, tu nu faci decât să-mi dai o grijă mai mult. Cum să primesc eu pe străin, în casa mea, în care n'ăș putea să-l ferese de obrăznicia pețitorilor? Ține-l tu la tine, în casa ta, și eu am să-ți trimit pentru el o haină și un suman și o sabie și apoi îl voi lăsa se plece, unde îl duce inima. Imbrăcămintea am să o trimit aci, la tine, împreună cu mâncarea, ca să nu-ți fie ție și tovarășilor tăi de povară. Acolo, între pețitori, n'ăș voi să-l las, că au să-și bată joc de el și m'ar durea amar: că, unul singur, ori cât ai fi de tare, nu poți să birui pe mai mulți; și te bat cu numărul.

Atunci, își îngădui o vorbă și cerșetorul Ulysse: „Prietine, să mă ierți că iau și eu cuvântul, dar grozav mi se sfâșie inima din mine, când aud vorbindu-se că pețitorii blestemați uneltesc la curte în ciuda ta, deși tu ești în vârstă așa de mare. Spune-mi mie, rabzi tu de bună voie sau nu te vrea poporul, ori ești în ceartă cu frații tăi? Hei, de aș fi fost așa de voinic, ca tine, sau de aș fi fost fiul lui Ulysse, sau chiar Ulysse venit din pribegie — că mai este nădejde de-a veni — să mi fi tăiat ori și cine capul, de nu intram în casa lui Ulysse și de nu svântam pe toți acei mișei. Iar, dacă m'ar fi biruit cu mulțimea lor, mai bine aș fi voit să mor în casa mea răpus de dânșii, decât să le văz mereu ticăloșia“.

— „Am să spun adevărul adevărat, răspunde Telemach. Poporul nu mă dușmănește și nici nu sunt în ceartă cu frații, căci Dumnezeu a dat în neamul nostru câte un singur fiu. Străbunul meu Arcesiu avu numai pe Laerte, iar acesta pe Ulysse și Ulysse pe mine. De aceea, îmi și mișună nenumărați vrășmași prin casă, toți tineri fruntași de prin ostroave. Ei îmi pețesc pe mama și-mi mănâncă averea, iar ea nu știe ce să facă. În curând m'or pierde și pe mine, deși aceasta stă în puterea zeilor. Tu, Eumaeu, du-te, deocamdată, pela mama mea Penepola și vestește-o că m'am în-

tors sănătos din Pylos. Eu rămân aici. Dar spune-i aceasta numai ei, ca să nu afle pețitorii, căci ăia îmi pasc nenorocirea“.

— „Am înțeles, zice Eumaeu. N'ar trebui oare ca să mă abat, cu un drum, și pe la bietul Laerte, care de când l-a aflat că ai plecat, nici nu mai mănâncă, nici nu mai bea și nici nu mai merge la câmp, ci se topește acasă între slugi cu plânsetul și cu suspinul“?

— „E dureros, zice Telemach, dar pe el să-l lăsăm deocamdată cu toată jalea lui. Du-te, cât mai în grabă, la Penelopa și în urmă întoarce-te înapoi; iar maicii mele spune-i să trimeată în taină pe chelărița la bunicul Laerte ca să-i ducă știrea“. — Astfel zice și păstorul luându-și opincile se încalță și apoi zorește la drum.

15. ULYSSE ȘI FIUL SĂU TELEMACH

După plecarea lui Eumaeu se ivi numai decât zeița Minerva, subt înfățișarea unei tinere și frumoase femei. Se oprește în dreptul ușii și se arată numai lui Ulysse și căinilor; Telemach nu o vede de loc. Dulăii încep să mârâie și se trag la o parte; de lătrat nu o lătrară. Zeița face un semn lui Ulysse care iese numai decât din casă și se așează subt zidul cel înalt al curții, apoi îi zice: „Acum, iscusitele Ulysse, vorbește fiului tău pe față și nu te mai ascunde de el, pentruca în urmă să mergeți împreună în cetate și să pregătiți moartea pețitorilor. Eu voi fi alături de voi,“ — Grăind aceste cuvinte, atinge pe viteaz cu varga sa de aur. Ca prin minune, o haină frumoasă și o manta curată îi acopere trupul care se preface de o statură și de o înfățișare mai mare și mai mândră. Obrajii lui cei sbârciți se împliniră, iar părul din bărbie îi se înegri. — În urmă zeița dispăre. Ulysse intră în casă. Telemach, când îl vede, rămâne buimăcit și-și întoarce față, căci credea că este un zeu

Cu totul altu-mi pari acum, străine,
Ai altă haină și altă înfățișare.
De bună seamă ești un zeu din slavă:
Indură-te ca să-ți închin prinoase
Plăcute, daruri scumpe, odoare de aur;
Doar crufă-mă.

La ceea ce Ulysse răspunde:

Eu nu-s de loc un zeu. De ce m'asemeni
Cu zeii? Eu sunt bietul tău părinte,

Acela după care oftezi și suferi
 Atâtea patimi, siluit de oameni
 Necruțători;

Așa grăi Ulysse și-și îmbrățișă copilul, acoperindu-l cu sărutări. Telemach însă, stătea uimit și nu putea să creadă vorbelor tatălui său. — „Nu, tu nu ești tatăl meu Ulysse. Tu ești un zeu care mă înșeală, pentru ca să sufer și mai mult. Căci cum ar putea un om muritor să se schimbe după voie, dacă nu este un zeu care să-l facă ba moșneag, ba tânăr. Adinioară erai un moș bătrân, îmbrăcat în zdrențe, iar acum ești ca un zeu, locuitor al ceriului nemărginit“. — „Nu te mai mira, fiul meu, grăi Ulysse. Eu sunt tatăl tău, care, după atâția ani de pribegie și după atâtea patimi, mă întorc în al douăzecilea an în țara părinților mei. Iar schimbarea ce ai văzut-o, o datorese Minervei, căci numai zeii pot să înalțe și să afunde pe muritori“.

Vorbind astfel Ulysse, se așează jos. Telemach însă, cu lacrimi în ochi de bucurie, îmbrățișează pe părintele său și amândoi încep să plângă cu hohot. Și plângeau mai duios și mai jalnic decât păsările cărora țărani nemiloși le fură din cuiburi puii golași. Așa de trist plângeau; iar de subt gene le curgeau șiroare de lacrimi! Și i-ar fi găsit plângând amurgul serii, dacă Telemach n'ar fi întrebat pe tatăl său, cum a sosit în patrie și dacă Ulysse nu i-ar fi istorisit pe scurt întoarcerea sa. — „Iar acum sunt aici, pentru ca din porunca Minervei, să chibzuim împreună omorul pețitorilor. De aceea, înșiră-mi-i ca să știu ce fel de oameni sunt și câți la număr; să văd, dacă putem noi singuri, neajutați de nimeni, să-i biruim sau poate va trebui să cerem ajutor și de la alții“.

Atunci Telemach îi răspunde: „Dragă tată, am tot auzit de gloria ta cea mare, că ești războinic și înțelept; dar tu mi-ai spus o vorbă mare: nu pot doi inși să lupte cu oameni așa de mulți și de puternici. Vezi, nu sunt zece, nu sunt douăzeci, ci cu mult mai mulți. Numai din Dulichion sunt cincizeci și doi de tineri cu șase servitori; din Same douăzeci și patru; din Zacynthos douăzeci; de aci, din Ithaca, doisprezece, pe lângă crainicul Medon, și divinul cântăreț Phemiu și doi servitori. De ar fi să-i lovim pe toți deodată, în casă, mă tem să nu plătim prea scump și să nu o pățim. De aceea, e bine să ne gândim la vr'un ajutor.“

La acestea zice Ulysse: „Ascultă-mă și judecă tu însuși, dacă Jupiter și Minerva nu ne sunt ei ajutoare în deajuns și dacă mai trebuie să ne gândim și la alții“. — „De sigur, sunt puternice ajutoare, răspunde Telemach, amândoi tronând în nori și având puterea și peste oameni și peste zeii nemuritori“ — „Ei vor fi deci

aproape de noi, în lupta noastră îngrozitoare. Dar, tu, mâine, cum o crăpa de ziuă, să te duci în oraș și să te vâri în mijlocul mulțimii de pețitori. Pe mine mă va duce mai târziu porcarul, subț infățșarea unui nenorocit de cerșitor, vrednic de plâns. Dacă, în urmă, mă vor lua în batjocură în casă, tu să rabzi molcom în tine, ori ce ar fi să sufăr, chiar dacă m'ar țipa afară de un picior și m'ar lua la ochi cu arcul. Cel mult, tu să-i înfrânezi și cu vorbe blajine, să-i rogi să se potolească. Și, nici un om să nu afle că Ulyse s'a întors acasă, nici chiar Laerte și nici porcarul și nici altcineva de la curte, și nici Penepola. În vremea aceasta, noi amândoi vom cerceta cari dintre slugi și cari dintre servitoare ne cinstesc și au teamă de noi și cari nu vor să te știe și te înfruntă" — La acestea Telemach îi răspune: „Tată, ai să mă vezi că nu sunt un copil; cercetarea slugilor deocamdată nu ne e de nici un folos, dimpotrivă, dă numai răgaz pețitorilor să ne mănânce averile. Să iscodim acum numai pe servitoare, iar pe slugile dela țară să le lăsăm pentru mai târziu“. — Ulyse găsește bună chibzuiala fiului său și-o încuviințează.

16. ULYSSE ȘI TELEMACH ÎN ORAȘ.

A doua zi, când zorii trandafirii ai dimineții se respirau pe ceriu, Telemach, încălțând în picioare frumoasele sale sandale și luând în mână-i lancea ascuțită, pornește spre oraș, spunând porcarului Eumaeu: „Mă duc, taică, în oraș la mama mea Penelopa, căci mă tem că nu o să-și contenească plânsetul și vaetul, până ce nu mă va vedea cu ochii. Pe acest necăjit de străin însă, țî-l las ție să-l aduci mai târziu în cetate, ca să cerșească pe acolo; eu nu pot să duc în spate toată lumea, că am destule pe capul meu. Dacă s'o supăra cu atât mai rău pentru dânsul; mi-e mi place s'o spun verde“.

Ulyse, căruia Minerva îi dăduse din nou infățșarea de cerșitor, spune că el vrea să meargă în oraș, dar că mai întâi ar dori să se încălzească puțin la foc și să se mai ridice soarele că prea e răcoare așa de dimineață.

Când sosi Telemach la palat, pețitorii încă nu se strânseseră. El își razimă lancea pe o coloană de piatră și întră în sală. Aci, vede mai întâi pe Euryclea, așternând pentru pețitori blăni pe jețuri. Aceasta cum zărește pe stăpân, aleargă la el și împreună cu ea, toate servitoarele: plâng de bucurie și-l sărută pe cap și pe

umeri. În urmă sosește și Penelopa, mândră ca Diana și încântătoare ca Venus. Cu lacrămile în ochi, îl prinde în brațe și-l sărută și pe ochi și pe cap și apoi, cu glasul său duios, începe: „Bine ai venit, dragă Telemach, lumina dulce a vieții mele. Eu nu credeam să te mai văz, de când, pe ascuns și fără voia mea, ai plecat la Pylos să întrebi de iubitul tău tată”. Și se bucura din tot sufletul de întoarcerea fiului ei.

După ce a trecut cam o jumătate de zi, a pornit la drum spre oraș și Eumaeu, împreună cu Ulysse. Acesta, îmbrăcat în zdrențe de cerșetor jerpelit, purta pe umăr o desagă și în mână, de sprijinit, o măciucă pe care i-o dăduse porcarul. Pornind pe o cale gloduroasă, ajung în apropierea orașului și se opresc lângă izvorul de unde locuitorii își luau apă de băut, izvor încercuit de o dumbravă de plop și a căruia apă țâșnia dintr'o stâncă. Aci se afla și un altar al nimfelor. Dar, iată că deodată sosește și Melanthiu, păzitorul turmelor de capre, ducând, însoțit de doi servitori, capre alese pentru masa pețitorilor. Căprarul, cum vede pe călători, se năpustește cu gura mare asupra lor și începe să-i certe, batjocorind cu vorbe de ocară pe Ulysse.

„Ce potriveală ! Un netrebnic duce
Pe alt netrebnic. Cum îi tot adună
Un zeu pe cei de-o teapă împreună !
Porcare, prăpăditule, pe unde
Mai duci cu tine spurcăciunea asta
Și boala asta de calic, blestemul
Ospetelor, ce umărul și-l freacă
De multe uși cerșind o bucătură.

Ci mai bine, dă-mi-l mie ca paznic și măturător de grajd, să care frunze pentru iezi, să bea zăr și apoi să vezi cum se îngrășe. Dar, de bună seamă, cum el e năvălit la trândăvie, n'are să-i placă treaba. Lui îi place să cerșească printre oameni și să-și îndoape nesăturata-i burtă. Dar, ți-o spun, și așa are să fie: De merge la conacul lui Ulysse are să fie vai de el, că pețitorii cu scaunele ce-i vor arunca în cap, îi vor frânge coastele“. — Așa grăi căprarul și în treacăt îi și trage una cu piciorul lui Ulysse în șale. Acesta, țăpăn cum era, nu se clintește din loc, ci stetea la gânduri să sară cu ciomagul la el și să-i curme zilele, sau să-l umfle de picioare și să-l dea cu capul de pământ? Dar, se răzgândi și se înfrână. Porcarul însă, trăgându-i o înjurătură, își ridică mâinile spre ceriu și zice:

Zâne de izvoare,
Voi fiicele lui Joe, dacă vouă

V'a ars pe altar Ulysse odată buturi
 De zei și miei învâluite 'n prapuri,
 Urarea-mi ascultați: să vie dânsul,
 Stăpânul nostru, să-l aducă zeii,
 Că-ți scoate el din țeastă atunci tot fumul
 Și țăla asta care o porți și-obraznic
 Te arăți mereu, când umbli prin cetate,
 Pe când pastori răi fac jaf în turme.

Iar Melanthiu căprarul răspunde: „Vai, cât mai latră vicleanul de câine. Așteaptă numai, am să te duc într'o zi într'o insulă departe de Ithaca și am să te vânz pe o bucată de aur. Iar pe Telemach al tău, trăsni-l-ar chiar astăzi cu arcul său Apollo, sau repue-l vr'un pețitor, cum a fost răpus și tatăl său“.

Cu aceste vorbe, o pornește înainte și ajung curând la conacul regelui, unde s'a așezat între pețitori, în fața lui Eury-mach. Acesta ținea mult la căprar; îi se aduse friptură și chelărița îi pune înainte pâine.

În urmă, venind încet, se apropie și Eumaeu, împreună cu Ulysse, de palat, de unde se auzia răsunetul unei melodii a cântărețului Phemiu, care începuse să cânte din liră.

Atunci Ulysse, luând de mână pe Eumaeu, îi zise: „De bună seamă, Eumaeu, mândrețea asta de casă va fi palatul lui Ulysse. Ea se deosebește de toate celelalte: are rânduri după rânduri și ograda e frumos împrejmuțată cu ziduri și cu strașini; și are două porți cu canaturi, minunat de bine închise. O adevărată fortăreață. Fără îndoială, oamenii din lăuntru chefuesc, căci văz, înălțându-se fum de fripturi și aud glas de liră, tovarășa nedespărțită a ospetelor“.

— „Ai dreptate, îi răspunde Eumaeu. Dar să vedem ce faecm noi acum? Ori intri tu întâi și te vâri printre pețitori, iar eu stau afară, ori dacă vrei, mai bine așteaptă tu aici și eu mă

Căinele Argos recunoaște pe Ulysse
 Reproducere după o piatră antică

duc înainte. Dar nu întârzia prea mult să nu te văză cineva pe afară, să te bată sau să te gonească". — „Mergi tu înainte, grai Ulysse și eu rămân aici, căci sunt învățat la brânci și pot să rabd; am pățimit eu destule în războiu și pe mare. Asta-are să fie pe deasupra“.

Pe când vorbeau astfel, își ridică capul și urechile un câine, tolănit pe gunoiu, la poarta ogrăzii. Era bietul Argos, ogarul pe care altă dată îl creșeuse Ulysse, dar de care nu avusese parte, căci a plecat la Troia. Multă vreme el a fost cel mai bun câine de vânătoare, dar acum, îmbătrânit, stetea oropsit deoparte, pe bălegarul aruncat înaintea porții. Acolo stetea el mâncat de jeg, de viermi și de gănganii. Cum simți câinele că este alături de Ulysse, clăti din coadă, își bleji urechile, dar nu putu să vie aproape de stăpânul său. Ulysse îl vede, îl recunoaște și-și șterge o lacrimă într'ascuns, apoi zice tovarășului său: „Uite, Eumaeu, cum stă câinele pe gunoiu. E frumos la chip, dar nu știu dacă a fost și iute la picior. Ori a fost un câine ca oricare altul ce stă pe lângă masa stăpânului său?“ — „A fost, răspunse Eumaeu, cel mai bun câine pe care l-a avut Ulysse. Acum l-a copleșit nevoia, căci stăpânul său a pierit prin străini, iar slugile n'au grije de el.

Că șerbii, când stăpânii
Nu poruncesc, s'abat din calea bună,
Căci Dumnezeu pe oamenii îi despoaie
De vrednicia lor pe jumătate,
Când ei ajung în stare de robie“.

Cu aceste vorbe intră în curte și merg drept la pețitorii din sală, iar câinele Argos, după ce-și văzu stăpânul întors acasă, după două zeci de ani, își lăsă capul în jos și-și dă cea din urmă suflare.

17. ULYSSE CA CERȘETOR PRINTRE PEȚITORI

Indată ce Eumaeu intră în sală, e zărit de Telemach care, cu un semn, îl pofteste să se așeze la masă lângă el. Un crainic îi aduce friptură și dintr'un coș îi se dă pâine. În curând, se strecoară în sală și Ulysse, ca un bătrân cerșitor, proptit pe un băț și îmbrăcat în niște zdrențe jerpelitate. Și, se așeză jos, pe prag, înlăuntru ușei, rezimându-se cu spatele de usciorul de chi-

paros șlefuit. Telemach, îndată ce-l observă, ia un codru de pâine și o bucată de carne și o dă porcarului, spunându-i să le ducă străinului și să-l povățuiască să cerșească de pela fiecare din pețitori; căci pentru omul sărăntoc rușinea nu-i de nici un folos.

Ulysse primește pomană cu amândouă mâinile, o așează pe traista sa și începe să mănânce, în vreme ce cântărețul își cânta cântecul său. După ce a mâncat și cântărețul și-a sfârșit cântarea și după ce pețitorii din sală, în plină veselie, încep să facă gălăgie, zeița Minerva se apropie de Ulysse, fără să fie de cineva văzută, și-l îndeamnă să adune pomană dela pețitori, pentruca să vadă cari sunt buni și drepecți și cari sunt ticăloși și nemernici. Ulysse, ascultând-o, se duce pela fiecare pețitor și întinde mâna pela tot insul cu atâta îndemânare, că parcă ar fi fost milog de meserie. Pețitorii îl miluiau și-i dădea fiecare câte ceva, dar îl întrebau mirați, cine e și de unde a venit. Melanthiu se ridică și zice: „Pețitori ai prea cinstitei crăese Penelopa, porcarul ni l-a colăcit și pe acesta, dar din ce neam s'o fi trăgând, nu știu“. — „Blăstămatele de porcar, îl dojeni Antinou, de ce ne-ai mai adus și pe acest om în cetate? N'avem noi pe aici destui calici și scârbe de cerșitori? Atâția inși mănâncă averea stăpânului tău și acum ai mai poftit încoace și pe acesta!“ — Lui Antinou îi plăti astfel Eumaeu: „Antinou, oricât de mare domn ești, n'ai vorbit cu minte. Cine se duce de capul lui să cheme pe un străin, afară numai dacă nu e vr'un doctor sau vr'un cântăreț? Nimenea nu chiamă un cerșitor să-i stea pe cap. Tu însă, ai fost totdeauna foarte aspru cu slugile lui Ulysse și mai ales cu mine. Cu toate astea, mie nu-mi pasă. câtă vreme sunt în vieață Penelopa și Telemach“.

Atunci Telemach silește pe Eumaeu să tacă din gură și, adresându-se lui Antinou, îi spune: „Vrei tu, Antinou, ca să gonesc cu vorbe aspre pe un străin, care a venit în casa mea? Asta nu se poate. Dă-i și tu din toate și pentru asta n'am să te mustru. Dar, tu la alta te gândești. Decât să dai și altora mai bine vrei să te îmbuibi tu singur“. — „Uite numai, strigă Antinou ironic, ce ifose, ce obraznicie! Dacă i-ar da fiecare atâta, cât îi dai tu, în trei luni, de aci înainte, nimenea nu ți-ar mai păși pragul casei“. Și, în același timp, și pune mâna pe scăunelul de subt picioare să-l arunce în capul cerșitorului.

Ulysse care primise pe rând pâine și carne dela toți ceilalți, sosește acum și la Antinou. „Dă-mi și mie, prietene, zice el, căci, după înfățișare, tu îmi pari cel mai de seamă dintre toți Acheii; de aceea, ți se cade să-mi dai o halcă mai mare decât ceilalți și

am să te slăvesc pretutindenea. Și eu am fost odată bogat și aveam belșug în casă și mai dedeam și câte unui pribeag de se întâmpla să-l aducă nevoia pe la mine. Și aveam și slugi, și multe alte bunătăți, dar Jupiter mi le-a luat pe toate, că astfel i-a fost voia. Mă împinse zeul să mă duc în Egypt, unde am fost prins, de acolo am ajuns în Cypru și dela Cypru aci“. — Atunci Antinou plin de mânie, zice : „Ce demon mi-a trimes pe această scârbă de om ? Stai departe de masa mea, că ai să te pomenesti în Egypt și în Cypru, cerșitor nerușinat!“.

Ulysse dându-se la o parte, îi răspunde : „Pe cât de frumos ești, pe atât de puțină minte ai. Din casa ta n'ai da unui sărac nici măcar un fir de sare, dacă din a altuia nu te înduri să-mi dai o bucătică de pâine, deși tu înnoți în belșug“. — Așa-l picni Ulysse, iar Antinou se îndârji și mai mult. „După această obrăznicie a ta, n'ai să ieși teafăr din sală“, strigă încruntat și asvârle după el un scăunel, care îl atinge în spate, la umăr. Ulysse rămâne pe loc, neclintit, ca o stâncă, căci lovitura nu-l putu mișca. Dar clăti din cap și se așază din nou pe prag ; apoi, punându-și înaintea desaga plină, zice către peșitori : „Voi, peșitori ai prea măritei Doamne, ascultați-mi și mie cuvântul : Când cineva, în luptă dreaptă pentru libertate sau avere, este lovit sau primește o rană, aceasta nu-l doare atât de mult, cât mă doare pe mine care am fost lovit de Antinou, pentru o mizerabilă bucată de pâine. Dar, dacă mai există zei și zeițe, cari să răsbune pe cei săraci, atunci ajungă-l moartea pe Antinou, înainte de a-și vedea ziua nunții“. — „Nu taci din gură ?“ răcnește Antinou. Te sfătuesc să taci și să mănânci, altfel te iau de o mână sau de un crac și te sfâșiu, țipându-te în curte“.

Ceilalți peșitori nu încuviințară ținuta sălbatică a lui Antinou față de milog și unul dintre ei zise : „Prietene Antinou, e rușine să dai așa într'un biet sărac ! Dar, dacă o fi un zeu ? De multe ori, sub înfățișarea unor oameni venetici, zeii nemuritori străbat orașele și satele, ca să cerceteze ticăloșia și netrebnicia muritorilor din lumea noastră“.

Telemach vede cu amărăciune cum este lovit părintele său. Nu scoate însă nici o lacrimă din ochi, ci clătește numai din cap, în tăcere. — Penelopa care auzi în camera ei că străinul a fost lovit, zise supărată : „Așa să te lovească, Antinou, și pe tine Apollo“. Apoi, cheamă pe porcar să spuie străinului să vină până la ea, ca să-l întrebe, dacă nu cumva în pribegia lui a aflat ceva despre bărbatul ei. Ulysse, temându-se de peșitori, a cerut să amâne convorbirea până pe seară ; căci atunci îi va povesti el bueros tot ceeace știe despre soțul ei.

Se făcuse seară, când sosește din oraș, la masa veselă de cântece și jocuri, un alt cerșitor, care avea obiceiul să ceară de pomană dela pețitori. Era un mâncău vestit, înalt de statură, dar fricos și slab. Se numia Arnaeus ; dar, fiindcă pețitorii îl trimiteau de multe ori să le aducă știri, l-au poreclit Iros-trăpădușul, adică oarecum domnul Iris, căci Iris, curcubeul, era mesagera zeilor. Și, cum sosise, vrea să și alunge din casă pe Ulysse, temându-se să nu-i ia locul. „Ia-ți tălpășița, moșule, îi toca el mereu, și te cară în tindă, că altfel te asvârliu de un picior afară. Nu vezi tu cum îmi fac ei semn să te înhăț. Haide, scoală-te înainte de ceartă și păruială“.

— Ulysse, încruntându-se la el, îi zice : „Sărmane, tu pari un biet milog, ca și mine. Nu te pizmuiesc pentru ce capeți, ori cât de mult ar fi. Acest prag însă ne începe pe amândoi. Nu mă înțeți la încercare și nu mă îndârji că, deși-s moșneag, precum mă vezi, dar te pot umplea de sânge, și pe buze și pe piept. Iar, după asta, voi avea liniște aci, la curtea lui Ulysse.

— Atunci Iros — trăpădușul răspunde : „Mult mai trâncăne acest folte, parc'ar fi o cloanță. Imi vine să-l zdrobesc, să-i dau la pumni să-i sară colții din gură. Hai, sumete-ți haina ca să vază toată lumea, cum te pricepi la luptă cu un tânăr“.

Așa se sfădiau cei doi cerșitori în pragul ușii. Antinou îi aude și râde cu poftă și spune tovarășilor săi : „Așa ceva n'am mai pomenit. Acest străin și Iros se ceartă și sunt gata să se înhațe. Haideți repede să-i încăerăm.

După ce toți săriră în jurul lor, zice Antinou : „Iată aci pe foc sunt puse burți de capră umplute cu sânge și grăsime, păstrate pentru cină. Cel care din voi va birui și se va dovedi mai tare, să vie să-și aleagă din bucate partea ce va vrea și numai dânsul singur va rămânea în urmă cu noi la masă“.

Toți primesc propunerea. Totuși Ulysse, prefăcându-se că, bătrân cum este și neputincios din cauza suferințelor, nu o să poată ținea piept cu un tânăr, dar că numai haina foame îl împinge la luptă, pune pe pețitori să-i jure că nimenea nu se va amesteca în luptă și nu va părtini pe Iros.

După ce jurară cu toții, cum ceruse Ulysse, Telemach, adause, încurajându-l : „Străine, nu te teme. Cine te va atinge, va avea de furcă cu mine. Și alături de mine sunt fruntașii Antinou și Eurymach, doi oameni cum se cade“. Atunci Ulysse își suflecă zdrențele și lasă să-i se vază, spre uimirea tuturor, coapsele, pieptul, umerii cei lați și brațele-i vânjoase. Iar unul din cei din sală zise vecinului său : „Bietul Iros și-a făcut singur de cap.

Nu vezi ce pulpi și-a seos de subt bulendre acest moșneag“ ? — Iros începu atunci să tremure și să se turbure cu totul, dar servitorii îl încurajară și cu sila îl împinseră la luptă. Antinou însă, când îl vede tremurând îi zice : „Ești pierdut, Iros, dacă fugi și din fața acestui moșneag topit de atâtea suferințe. Dacă însă, te va bate și va fi mai tare decât tine, am să te asvârlu într'o navă și am să te trimit în Epir la regele Echetus, spaima oamenilor, care are să-ți taie nasul, urechile și goliciunea și să ți le arunce câinilor“. Astfel zice și o tremurătură și mai strașnică cuprinde pe cerșetor“.

Pe acesta îl împing la mijloc și, acum, amândoi își ridică brațele. Ulysse se gândi atunci în sine, să-l culce la pământ dintr'o singură lovitură, sau să-l isbească mai ușor, pentru ca să nu deștepte bănuiala în Achei ; se hotărăște deci, pentru o lovitură mai blândă. Când începe lupta, Iros lovi pe Ulysse în umărul drept ; acesta însă îl isbi în ceafă subt ureche de-i sdrumică osul și-l năpădi pe gură sângele. Cade lungit pe jos, de-i clănțaniră dinții și lovi pământul cu picioarele. În râsul pețitorilor, Ulysse îl apucă de un picior și-l târăște prin tindă în curte, unde îl razimă de zid și-i pune în mână un băț, spunându-i „Aici să stai ; să păzești ograda de câini și de porci și să nu mai fii altă dată semeț cu săracii și cu străinii, că o să pățești și mai rău“. Apoi, puindu-și desaga pe umeri, se așează din nou pe prag.

Pețitorii se duc în sală pe la locurile lor și rād cu poftă, iar lui Ulysse îi spun :

Să-ți dea, străine, Joe și toți zeii
Tot ce dorești mai mult și-ți place ție,
Că-l întărcași de la cerșit în lume
Pe acest nesățios. Noi peste mare
Curând l-om mătrăși pe la Echetos,
Cumplitul craiu schiloditor de oameni.

Iar Antinou îi aduce dela foc, ca preț al biruinței, burtă de capră împănată cu sânge și grăsime și i-o pune dinainte, iar Amphinom două pâini. Acesta, închinându-i un pahar de vin, îi zice : „Noroc, străine, taică ! Să dea zeii ca în viitor să fii mai fericit decât astăzi, căci acum văz că te apasă multe nevoi“. La astea Ulysse îi răspunde :

O Amphinom, tu prea îmi pari cuminte.
De aceea îți spun, ia seama și ascultă :
Din tot ce în lume mișcă și răsufală
Nimic mai șubred pe pământ ca omul.

Nu crede el c'are să dea vr'odată
 De rău până ce zeii-i dau norocul
 Să-i meargă toate 'n plin și-i pot genunchii.
 Iar când trimiți răstřiști asupra-i zeii,
 El vrând-nevrând le duce cu răbdare,
 Căci mintea-i tot se schimbă după ziua
 Ce-o luminează Cel de sus. Pe vremuri,
 Și eu aveam noroc de toate 'n lume,
 Dar prea mult am năpăstulț pe alții,
 Căci ascultam orbește de putere
 Și'n taică-meu și'n frați mă bizuisem.
 Să nu fie dar omul niciodată
 Nedrept și rău c'în sine să se 'npace
 Cu darurile ce-i făcură zeii.

„Văd câte năpăstuirî fac pețitorii în casa asta și câtă necinste aduc soției unui om care nu e departe de țara sa, ci dimpotrivă e pe aci pe aproape. Dar'ar zeii ca pașii tăi să te ducă pe ascuns în altă parte ca să nu fii când se va întoarce el acasă, căci sfada dintre pețitori și dânsul nu se poate încheia fără sânge“.

Cu aceste vorbe Ulysse goleşte cupa și i-o dă înapoi tânărului care, clătînând din cap și simțind că nu-i a bine, se duce trist la locul său din sală. Ulysse ar fi dorit ca pe Amphinom să-l cruțe dela moarte, dar se vede că soarta lui era de mai înainte pecetluită, căci a fost răpus și el de brațul lui Telemach.

Acum Minerva, zeița cu ochii albaștri, vâri în mintea Penelopei să se scoboare printre pețitori. Și era acum regina mai mândră și mai frumoasă decât până atunci, căci îi dăduse zeița o înfățișare divină și o făptură mai mare, mai plină și mai albă ca fildeșul. Astfel intră ea în sală, unde se găseau bărbatul și fiul ei, însoțită de două servitoare și se oprește lângă coloanele cele mari. Pețitorii cuprinși de farmecul iubirii, toți ar fi dorit să o aibă de soție. Ea însă, se întoarce spre Telemach și rosti: „N'ai destulă minte și pricepere, Telemach. Altă dată erai copil și erai mai chibzuit. Ce-i asta ce s'a petrecut în casa noastră? Să lași un străin să fie astfel batjocorit! E rușine ca un om sosit la noi în curte să pățească așa înfruntare“.

— „Mamă, răspunde Telemach, nu mă supăr de mânia ta. Eu pricep și văd toate, dar mă isbesc în fiecă clipă de mișelia acestor pețitori Ei mi-au pus gând rău și eu n'am pe nimeni într'ajutor. De altfel, lupta dintre Iros și străin n'a ieșit pe placul pețitorilor; străinul a fost mai tare. Dare-ar zeii ca și ei, bătuți în casa noastră, să-și plece capul, așa precum îl are acum

Iros : elătește din cap, ca omul în beție, de nu mai poate nici sta în picioare, nici să plece înapoi acasă.

Astfel vorbiau împreună, mama și fiul, fără să-i auză pețitorii. Eurymach însă, cel mai bogat dintre pețitorii din Ithaca, fermecat de frumusețea Penelopei grăiește : „Mândra fiică a lui Icariu, dacă te-ar vedea acum toții Acheii din Grecia, mâine s'ar mări droaia de pețitori, căci tu întreci pe toate femeile și în mândrețe și în frumusețe și în cumintenie“. — „Mândrețea și frumusețea mea, răspunde Penelopa, mi-au topit-o zeii, de când Acheii și Ulysse, bărbatul meu, au plecat la războiu, la Troia. Dacă s'ar întoarce înapoi, aș fi mai slăvită și mai frumoasă ; dar, astăzi, sufăr greu, fiindcă ursita mi-a trimis asupra mea atâtea nevoi. Când scumpul meu soț a plecat de acasă m'a luat de mână și mi-a zis : „Draga mea, eu nu cred că se vor întoarce acasă toți Acheii și nu știu dacă zeii vor voi să mă mai întore sau să pier la Troia. În lipsa mea, îngrijește tu de toate, și gândește-te la tata și la mama, ca și până acum, ba încă mai mult. Când însă copilul nostru se va fi făcut mare, mărită-te cu cine vrei și părăsește casa“.

„Asta mi-a vorbit și spusa lui s'a împlinit în toate. Ziua îngrozitoare a căsătoriei mele, văz cu durere că se apropie. De una însă mă doare : voi nu mergeți la pețit, cum era obiceiul mai de mult. Pețitorii, când pețiau o fată sau o femeie mai de neam, se întreceau altă dată să aducă rudelor miresei daruri : oi și boi și alte odoare ; voi însă mâncați cu de-a sila avutul altora“.

Lui Ulysse îi plăcu vorba cuminte a Penelopei, iar pețitorii, la îndemnul lui Antinou, trimit pe la casele lor pe crainici ca să aducă miresei : rochii, salbe, cercei și alte daruri scumpe.

Când sosi seara și urma să se aprinză faclele, Ulysse sfătuiește pe fete să se ducă la stăpâna lor Penelopa, să toarcă și să scarmene lâna și să lase în seama lui grija luminilor din sală. Ele, luând pe cerșetor peste picior, bufniră de răs, iar Melantho frumoasă ca un bujor, pe care o crescuse Penelopa de mică și care își dedea coatele cu pețitorii, neascultând de loc de stăpâna ei, zice : „Sărmane cerșetor, ești smintit, dacă nu te duci să te culci la vr'un han sau la vr'un faur, ci-mi dondăi mereu pe aici. Pe semne, ți s'a suit vinul la cap, ori ți-ai ieșit din pepeni, de când ai biruit pe cerșetorul Iros. Vezi să nu se scoale unul mai sdravăn și să-ți dea la cap, umplându-te tot de sânge“. — Ulysse, încruntându-se la ea, o face nerușinată și o amenință că o va spune lui Telemach care o să o tae în bucăți.

Speriată de această amenințare, fug sus cu toatele, lăsând pe Ulysse cu grija făcliilor.

Găsindu-se acum în sală numai Ulysse cu pețitorii, aceștia încep din nou să facă haz pe socoteala lui : „Ascultați, pețitori, zice Eurymach, eu crez că un zeu ni-a trimis aci pe acest cerșitor. Uitați-vă, pare că lumina vine din capul lui, că n'are nici un fir de păr în cap“. Apoi, după ce râseră cu toții de glumă, adresându-se lui Ulysse, îi spune : „Moșnege, nu vrei să te faci argat la mine, să-mi faci garduri la moșie și să sădești copaci ? Ca simbrie, ți-aș da de mâncare, haine și opinci. Dar cred că tu, cum ești nărăvit în rele, n'ai să te pui pe lucru, că-ți place să hoinărești în lume ca cerșetor și să-ți ghiftui burta“. — „Eurymach, îi întoarce cuvântul Ulysse, aș vrea, dacă ar fi vară, să te iai la întrecere cu mine la coasă, pe nemâncate, de dimineața și până în noapte; aș vrea să fi mers chiar acum, dacă ar fi război, și dacă aș avea un scut, două sulii și un coif de aramă, să mă vezi, dacă aș fi printre cei din urmă. Dacă m'ai vedea nu m'ai mai înfrunta pentru lăcomie. Acuma însă, ești mândru și semeț și te ții mare și grozav, fiindcă te asemeni cu pușinii de aci și nu cu cei mai buni. Hei, dacă ar fi să vie Ulysse, oricât de largă este această ușe, ai socoti-o prea strâmtă, ca să o sbughești și să o iai la sănătoasa“.

De această vorbă, s'a supărat grozav Eurymach și cu privirea încruntată, îi zice: „Nemernice, am să-ți taiu îndată nasul pentru obrăznicia ta. Ți s'a suit pe semne vinul la cap, ori ești un smintit. Cu aceste vorbe, pune mâna pe un scăunaș și-l repede în Ulysse. Acesta însă, se ferește, aplecându-se jos la picioarele lui Amphinom, așa că scăunașul lovi pe paharnic în mână de-i scăpă ulciorul jos, iar el căzu pe spate.

Și o zarvă mare se iscă atunci printre pețitori. Iar unul dintre ei spune vecinului său: „Mai bine nu venia pe aci acest vântură-țară, căci n'am fi avut atâta năcaz și turburare. Acum ne certăm pentru un cerșetor și tot cheful nostru se duce naibii“. Zarva nu conteni, până ce nu se ridică Telemach și zise pețitorilor să se ducă fiecare pe acasă, la culcare. După ce mai băură încă un pahar și după ce închinară și pentru zeii nemuritori, plecară cu toți. Ulysse rămase la Telemach, în a căruia casă venise.

18. CONVORBIREA LUI ULYSSE CU PENELOPA.

Rămânând acum în sală numai Telemach cu Ulysse, acesta cere fiului său să ducă în altă parte toate armele ce se găseau în sală și să spună pețitorilor, dacă l-ar întreba, că s'au ruginit de prea mult fum și că, dealtfel, a trebuit să le pună la o parte să nu se primejduiască între ei pețitorii, dacă, din pricina vinului, s'ar mai produce vr'o ceartă. Sub protecția zeiței Minerva care le lumina în timpul nopții sălile, Telemach și Ulysse strâng toate armele: săbii, lănci, săgeți, scuturi, coifuri și le vâără într'o cameră ascunsă. În urmă, în sală nu rămâne decât Ulysse, ca să pună la încercare purtarea servitoarelor și să vorbească cu Penelopa.

Aceasta sosește din camera ei, sveltă ca Diana și încântătoare ca Venus, și însoțită de întreaga ceată a servitoarelor sale. Melantho începe din nou să împungă cu vorba pe Ulysse. „Și acum, în timpul nopții, ai să forfotești prin casă, iscodind mereu pe femei? Afară, pârlitule, că te pocnesc îndată cu un tăciune și atunci știu că o să te cari de aci“. — Ulysse, încruntându-se, îi zice: „Indrăcito, ce mă bruftui cu atâta nerușinare? Ori fiindcă port aceste bulendre, că sunt soios și cerșese pe la oameni? Așa sunt toți pribegii și cerșetorii. Am fost și eu odată fericit în lume, și cu belșug în casa mea, și mai dedeam și de pomană. Aveam slugi, aveam turme de vite și alte bunătăți. Dar, Jupiter mă pierdu, căci așa i-a fost voia. De aceea, și tu, îngâmfato, teme-te să nu-ți piarză și ție într'o zi Jupiter mărirea, fie că stăpâna ta va fi cuprinsă de mânie, ori că sosește soțul ei, căci mai este nădejde să sosească. Și chiar dacă el va fi pierit și nu se va mai întoarce, Telemach, fiul său, slavă domnului, s'a făcut mare și vede purtarea voastră, că nu e copil“.

Înteapta Penelopa auzi, cum cerșitorul a certat pe obraznica servitoare și o dojeni și ea, răstindu-i-se: „Nerușinato și sfruntato, cunosc eu purtările tale cele urâte și ai să o pățești într'o zi cu capul. Știi bine, ai auzit-o chiar din gura mea, că vream să întreb pe acest străin de bărbatul meu și totuși tu cauți să-l gonești!“.

În urmă, Penelopa poruncește chelăriței Eurynoma să aducă un scaun și după ce străinul s'a așezat pe el, îl întreabă: „Străine, întâi de toate îți fac o întrebare, cine ești și de unde vii? Unde-ți e orașul și cari îți sunt părinții? — Ulysse îi răspunde: „Mândra și bogata Creta este patria mea, o insulă în mijlocul mării, cu nouă zeci de orașe și fel de fel de nații. Acolo, în Cnosos, puternica cetate a lui Minos, m'a născut, pe mine și pe Idomeneu, re-

gele Deucalion, nepotul lui Minos. Fratele meu Idomeneu a plecat la războiu, la Troia, iar eu, mai tânăr și mai slab. — Aethon mă cheamă — am rămas acasă. Acolo am văzut odată pe Ulysse și l-am avut în gazdă, căci o furtună îl apucase în drumul său spre Troia, și-l aruncase pe coastele Cretei. A venit la Cnosos și a întrebat de Idomeneu, care îi era prietin. Acesta plecase la Troia cu v'ro zece-unsprezece zile mai înainte. În lipsa fratelui meu, l-am ținut la mine și l-am ospătat cu tot ce-am avut mai bun în casa mea, douăsprezece zile. Il împedica să plece cumplitul vânt de miază-noapte“.

Ascultând această poveste născocită, Penelopa plângea cu lacrămile în ochi și, cum se topește zăpada în munți când bate zefirul, așa se topiau obrazii ei de dorul lui Ulysse care, deși înduișat de milă, își ascundea lacrămile sub pleoape, ca și când ar fi fost acestea de corn sau de fier. — După ce s'a săturat de plâns, regina începe din nou; „Acum, străine, vreau să te încerc, dacă într'adevăr ai primit în casa ta pe soțul meu și pe voinicii ce-l însoțiau. Să-mi spui cum era îmbrăcat Ulysse și cum era el și tovarășii săi? — La aceasta Ulysse zise: „E greu, regină, să-ți răspund la această întrebare, căci sunt douăzeci de ani de atunci. Totuși pe cât mi-aduc aminte, Ulysse avea o manta de purpură cusută în două cu fir des. Avea pe ea copci de aur și în față o broderie: un ied bălțat de ciută ce se sbătia în ghiarele unui câine. Pe dedesupt purta o cămașe moale, lucie, subțire, ca foaia de ceapă uscată, de lucia ca soarele; femeile se uitau la el cu admirație. Nu știu dacă le avea de acasă sau poate le va fi primit ca dar de la vr'un prietin, căci Ulysse avea mulți prieteni. Și eu i-am dat o sabie și o manta făcută în două din purpură și o haină lungă până la pământ. Și avea și un crâinic mai în vârstă ca el, se chema Eurybates, rotund la umeri, cu părul creț și cu fața smeadă. Ulysse ținea mult la el“.

Când a auzit aceste dovezi, Penelopa plânge și mai amarnic și după ce se mai ușurează de tânguit, zice străinului: „până acum mi-a fost milă de tine; deacum înainte vei fi cinstit ca oaspe în casa mea. Veșmintele de cari mi-ai pomenit, eu i le-am dat și de mine au fost făcute. Totuși eu n'am să-l mai văz întors acasă. A plecat într'un ceas rău, când a pornit spre urgisita de Troia“. — Ulysse caută să o mângâie și-i povestește ceea ce spusese lui Eumaeu, cum a ajuns în Thesprotia și ce a aflat despre petrecerea acolo a bărbatului ei și că în curând se va întoarce acasă. „Îți jur, sfârșește el, pe Jupiter, și pe căminul sfânt al lui Ulysse, unde mă adăpostesc astăzi, că vine chiar în acest an, în luna aceasta

sau la începutul lunii viitoare". — „Dar-ar Dumnezeu, zice Penelopa, să fie așa precum spui. Ai vedea atunci ce daruri ai să primești din parte-mi. Dar, mă tem că altminteri o să se întâmple și că nici el n'o să mai vie acasă, nici tu n'o să primești darurile mele“.

După aceea regina voi să dea ordin servitoarelor să-i spele străinului picioarele și să-i pregătească un pat moale și cald. El însă nu primește nici patul moale, fiind desobicinuit de mult cu patul moale și nici să fie spălat pe picioare de slujnicele rău crescute, afară numai dacă nu va fi având vr'o femeie bătrână și de treabă“. — „Din câți oaspeți au venit pe aci, străine, zice Penelopa, nici unul nu mi-a vorbit așa de cuminte și de frumos ca tine. Da, am o servitoare bătrână, pricepută și deșteaptă, e doica ce a crescut pe vremuri pe Ulysse, pe când era copil. Hai, Euryclea, scoală și spală pe acest om de o vârstă cu stăpânul tău de odinioară. Că așa va fi fiind și el la mâini și la picioare, căci nevoia îmbătrânește pe om“.

— Bătrâna își ascunde fața în palme și începe să se bocească, după scumpul ei copil care va fi rătăcind prin străini. „Poate tot așa îl vor fi batjocorind și pe el, pe la curțile străine, cum te batjocoresc și te înfruntă și pe tine, acum, sărmane. Te spal pe picioare de dragul tău și al Penelopei. Căci la noi, aici, au venit mulți străini bătuți de soartă, dar n'am văzut ca tine pe nici unul care să semene așa de mult cu Ulysse și la vorbă și la statură“. — „Da, răspunde Ulysse, câți cu ochii ne văzură, măicuță, pe amândoi, toți au spus că semănăm și suntem aidoma“.

În urmă, Euryclea ia un lighean în care amestecă apă caldă și rece. Ulysse însă, cum ședea lângă vatră se întoarce spre întunec, ca să nu-i vadă bătrâna cicatricea răni ce i-o făcuse în tinerețe la o vânătoare, la bunicul său Autolycus, un mistreț care, pe muntele Parnas, îi rupsese carnea dela pulpa piciorului. Dar, când bătrâna îi șterse picioarele și a dat cu mâna peste cicatrice, îngrozită, își recunoaște stăpânul. Ii lasă deodată piciorul în lighean, că-l răstoarnă și varsă apa pe jos. E cuprinsă deodată de o bucurie și de o durere nespusă. Lacrimile o podidese și vocea-i amuțeste. Ii prinde în brațe genunchii și cu glasul tremurător, îi spune: „Tu, fătul meu, tu ești Ulysse. N'am putut să te cunosc, înainte de a-mi pipăi cu mâna stăpânul“.

Voind să se îndrepte spre Penelopa și să-i spună că soțul ei este în sală, Ulysse o prinde cu dreapta de grumaz, și-i zice, trăgând-o cu cealaltă mână spre sine: „Vreai, doică, să mă pierzi? Da, m'ai recunoscut, dar să taci, ca nimenea să nu afle că sunt aci,

în casă. Căci, dacă mă trădezi, când eu, cu ajutorul zeilor, voi uide pe pețitori, cu toate că-mi ești doică, nici pe tine nu te voi cruța, ci te voi pierde ca și pe celelalte femei cari slujesc la mine în casă“. — „Eu, zice Euryclea, știu să tac, ca piatra și ca fierul. Ba, am să-ți arăt, când vei răpune pe pețitori, pe toate femeile, câte ți-au făcut rușine și câte n’au fost de treabă“. — „Nu-i nevoie de asta, grăi Ulyse, iau eu de seamă de fiecare, cum se poartă. Păzește-ți numai gura și ai încredere în zei“. După aceasta doica

Ulyse și Penelopa

După o pictură antică, Muzeul din Neapole

o sbughi din sală afară să aducă apă de spălat, căci apa dintâi se vărsase toată. Iar după ce l-a spălat pe Ulyse pe picioare și l-a uns cu untdelemn îmbălsămat, acesta se apropie de vatră să se încălzească și-și acopere șganca cu zdrențele sale.

Penelopa începe în urmă convorbirea din nou: „Străine, zice ea, aș vrea să te mai întreb ceva, fiindcă este vremea de culcare. Sunt nehotărîtă și nu știu ce să fac, să rămân acasă la fiul meu și să îngrijesc de toate, de avere, de servitorime și casă, sau să-mi aleg pe unul dintre pețitori? Căci, câtă vreme Telemach a fost

încă copil, nu puteam să părăsesc casa, dar acum că s'a făcut mare, chiar el vrea ca eu să plec din casă, căci altfel pețitorii îi mănâncă toată averea. Și apoi tâlcuește-mi, dacă poți, visul pe care am să ți-l povestesc. Am aci, acasă, douăzeci de găște și văz cu bucurie cum ele se îngrășe cu grăunțele din albia lor. Un vultur însă, cu ciocul coroiat, venind din munte, visai că le-a sugrumat în curtea mea, omorându-le pe toate. Apoi vulturul se ridică în slavă, iar eu stau și plâng. Dar, deodată, vulturul venind din nou, se așează pe acoperișul casei și grăiește, mângâindu-mă cu glas de om: „Fii pe pace, fiică a lui Icariu; aceasta este o vedenie, nu un vis. Gâscanii tăi din curte sunt pețitorii, iar eu, mai înainte un vultur, sunt bărbatul tău, care pregătesc un sfârșit îngrozitor pețitorilor. Astfel grăi, iar eu mă deșteptai. Mă uit după găștele mele și le văz că-și mănâncă grăunțele ca și mai înainte“.

La aceasta străinul răspunde Penelopei: „Nu trebuie altfel tâlcuit visul, decum a făcut-o Ulysse. Pețitorii vor pieri, cu toții, și nici unul din ei nu va mai scăpa“. — „Străine, zice regina, nu toate visurile se împlinesc. Visurile deșarte trec prin două porți, una este de fildeș, cealaltă de corn. Cele care trec prin poarta de fildeș ne înșală, căci nu se împlinesc, cele ce însă ne vin pe poarta de corn, acestea se întâmplă aievea aceluia care în somn le visează. Dar visul meu înspăimântător nu cred să fi trecut pe aci! Și tutuși, cum aș dori-o și pentru mine și pentru fiul meu! Ah! mâine sosește ziua îngrozitoare, în care va trebui să plec din casa lui Ulysse. Dar, iată, cum am să purced și cum am să-i pun la întrecere:

Bărbatul meu avea obiceiul, câte odată, să așeze în rând una după alta, în sală, douăsprezece securi și, stând departe de ele, arunca săgeata dela distanță ca să treacă prin toate găurile dela securi. Am să pun pe pețitori la lupta asta de întrecere. Cine va întinde mai ușor arcul și va răsbate cu săgeata toate securile, să fie bărbatul meu. Ah, despărțirea de această frumoasă casă, plină de amintirile tinereții mele, are să-mi cază cumplit de greu și nici odată n'am s'o uit, nici chiar în vis“.

Ulysse încuviințează planul reginei: „Mâine la lupta de întrecere, zice el, dar, mai curând îți va sosi bărbatul decât ca ei să întindă arcul și să treacă săgeata prin securi“. Fiind timpul de culcare, Penelopa se duce în iatacul ei, iar lui Ulysse îi întinde Euryclea ca așternut, în tindă, o blană de bou neargăsită, peste care aruncă un cojoc de lână și în urmă îl învește cu un țol.

19. LUPTA DE INTRECERE INTRE PEȚITORI

Ulysse se culcă pe patul său din tindă, însă grijile nu-l lasă să-și închidă ochii. Se gândia necontent cum să scape de blestemății de pețitori, el fiind unul singur și ei atâția și cum să piardă pe desfrânatele de servitoare cari, trecând pe dinaintea lui, în râsete și glume, se duceau la întâlnirile lor cu pețitorii. Se revolta inima în el de necaz și le-ar fi pedepsit pe loc cu moartea, pe aceste nerușinate, dar se înfrânează și se perpelește toată noaptea în așternutul său. În cele din urmă, sosește la creștetul său zeița Minerva și-i zice: „De ce te chinuești atâta? Eu sunt zeița care în veci te apăr. Chiar de s'ar strânge încă zeci de cete de oameni, doritori să te omoare, totuși tu ai să-i birui și ai să-ți capeți înapoi turmele de oi și de boi“. Și, picurându-i pe gene un somn dulce, se întoarce în Olymp.

— În timpul acesta, se trezește din așternutul ei cel moale și Penelopa și se pune pe plâns, dorindu-și moartea. „Mai bine m'ar trăzni Diana, decât să ajung nevasta unui om ce nu-i de seama lui Ulysse“. De vaetele ei, cari pătrund până în tindă, se deșteaptă și Ulysse care e cuprins de teamă că a fost recunoscut înainte de vreme. Iși strânge îndată țolul și blănille, pe cari le duce în sală, iar pielea de bou o scoate afară în curte. Aci se roagă de Atotputernicul Jupiter cu mâinile ridicate spre ceriu, ca să-i dea un semn că-l va ajuta în necazurile sale. Jupiter îi trimite atunci din Olympul senin un tunet, care liniștește inima îngrijorată a eroului.

Sosește dimineața. Servitoarele vin să aprindă focul pe vatră. Se scoală în același timp și Telemach și, încingând sabia și având lancea în mână, se oprește pe pragul sălii și zice bătrânei doici Euryclea; „Măicuță, cinstita-ți pe străin cu un pat și hrană bună, ori n'ați îngrijit de el?“ — Euryclea îi răspunde: „A stat și a băut cât a vrut; zicea însă că nu-i flămând, când îl întreba Penelopa. Când însă, a fost să se culce, omul necăjit n'a voit să se culce în pat, pe haine moi, ci a dormit în tindă pe o blană de bou și s'a acoperit cu un țol.

Acum, Telemach, însoțit de ogarii săi, se duce în pieță. În același timp, Euryclea, mai mare peste femei, dă ordin să se pregătească în grabă ospățul, căci astăzi zicea ea, fiind sârbătoare Lunei pline, trebuie să fie gata totul mai din vreme, decât de obicei. Servitoarele, unele se trudeau să stropească și să măture sala, altele așterneau pe scaune covoare, iar altele ștergeau mesele și curățau paharele. Vreo douăzeci se duc la

izvor să aducă apă. — Sosec în urmă rânđașii pețitorilor cari despică lemnele, iar Eumaeu aduce trei porci grași, cei mai frumoși din toată turma. Lăsând porcii în curte să pască, se duce să dea bună ziua bătrânului cersitor. Sosește apoi și Melanthiu căprarul, aducând capre frumoase. El era urmat de doi păstori și cum vede pe Ulysse, îi spune: „Tot aici, vântură-țară, și n'ai de gând să te mai cari odată? Se vede că n'ai să pleci înainte de a face saftea din pumnii mei?” — Ulysse nu răspunde nici o vorbă, ci dă numai din cap, tânuindu-și gândul.

În urmă sosește și al treilea, Philoetiu, vătaful păstorilor de vite. El aducea o vacă și mai multe capre. După ce le priponește sub pridvor, întrebă pe porcar, trăgându-l la o parte: „Cine e străinul care a venit în casa noastră? După făptură, pare a fi un rege. Zeii n'au milă de oamenii pribegi; îi fac să sufere mult“. Și, întinzând mâna lui Ulysse, îi zice: „Noroc străine! Dare-ar zeii ca cel puțin în viitor să-ți meargă mai bine, căci, deocamdată, te văz în mizerie! Părinte Jupiter, nici unul din zei nu-i mai crud ca tine. Tu nu te înduri de oameni și totuși doar ești al lor, al tuturor și-i lași deapururi pradă nevoilor și durerilor chinuitoare! Cum te-am văzut, străine, m'am gândit la bietul Ulysse, care îmi închipui că tot astfel va fi umblând zdrențos și lipsit, dacă o mai fi trăind și o mai fi văzând lumina soarelui. Eram un copilandru, când m'a pus mai mare pese văcarii lui din Cephellenia. Boii lui au sporit mult de tot și nu este om care să aibă așa de frumoasă prăsilă. Dar, alții dau porunci acum în casa lui și-mi cer să le aduc boii pentru ospetele lor. De fiul lui din casă, ei nu țin seamă și n'au teamă de mânia zeilor. Sunt gata chiar să împartă averea stăpânului lor de odinioară! M'aș fi dus de mult cu boii în altă țară, dar m'am gândit la fiul său și am tot nădărduit că bietul om doar se va mai întoarce odată acasă să spulbere pe acești nimer-nici“.

Ulysse iscusitul îi răspunde: „Văcarule, tu pari un om de treabă și ești și chibzuit: de aceea, te vestesc cu jurământ și iau de martor pe Jupiter și masa ospitalieră a lui Ulysse, unde mă a dăpostesc astăzi, că stăpânul tău se va întoarce, chiar în timpul cât vei fi aci în casă și ai să vezi cu ochii tăi, cum are să omoare pe pețitori“. — „Dar'ar Domnul, străine, să ți se împlinească cuvântul!“ — Așisderea și Eumaeu care era alături se roagă de zei pentru întoarcerea stăpânului lor.

20. ZIUA RĂZBUNĂRII

În timpul acesta pețitorii se strâng în taină în adunare și se sfătuiesc să omoare pe Telemach. Uneltirea lor însă a fost zădărnicită de o prevestire rea. Căci, deodată din partea stângă a lor, un vultur zboară, având în ghieră un porumbel sfios. „Prietine, zice Amphinom, gândul de a ucide pe Telemach azi, după arătarea de acum, nu isbutește. Haideți dar, cu toții la palat la masă“. Și pleacă cu toții la casa lui Ulysse. Aci, după ce-și lasă hainele pe jețuri, încep să taie porcii și caprele și vaca și să frigă cărnurile în frigări ascuțite. Apoi, amestecară vinul în ulcioare și porcarii le împarte cupele. Philoetiu le aduce pâine, iar Melanthiu le toarnă vinul.

În timpul acesta, Telemach pofteste într'adins pe Ulysse să se așeze la pragul ușii pe un scaun prost și-i întinde înainte o măsuță. Apoi, după ce-i toarnă vin într'un pahar de aur, îi zice: „Așa, să șezi aici, străine, la masă și să bei între bărbați și lasă pe mine că te păzesc eu de ocările lor; doar aceasta este casa lui Ulysse, tatăl meu. Aci la mine nu e han, ci casă părintească moștenită. Iar voi, pețitorilor, păziți-vă gura să nu se iște între noi sfadă și încăerare“. Pețitorii își mușcau buzele de mânie, auzind pe Telemach vorbind așa de cutezător, iar Antinou zice: „Deși, Achei, ne amenință Telemach, să-i îngăduim totuși cuvântul. Căci dacă nu s'ar fi împotrivit Jupiter, i-am fi astupat de mult gura acestui limbuz de cerșetor“.

După ce s'au fript cărnurile, a început praznicul, la care, din porunca lui Telemach, a luat parte și Ulysse. Dar Ctesippus din Same, îndemnat de Minerva ca să-și bată joc de cerșetor, zice: „Străinul, pețitori, și-a primit porția de mult, la fel ca și noi. Se cade acum să-i dau și eu un dar de ospete musafirului lui Telemach, pentru ca să-l dea și el, la rândul său, vre-unei slugi sau vre-unui băiat din casa lui Ulysse“. Și spunând aceste vorbe, ia un ciolan de bou și-l asvârle asupra lui Ulysse; acesta aplecându-și capul, zâmbi amar, iar ciolanul se isbi de zid. — Atunci se ridică Telemach, și strigă amenințând: „Ai avut noroc că n'ai lovit pe oaspe, căci altfel te străpungeam cu lancea și tatăl tău, în loc de nuntă, ți-ar fi gătit aci mormântul. Să ia seama fieștecine, să nu-și mai îngădue o necuviință, căci n'am să o mai sufăr. De vreți, răpuneți-mi capul, căci mai bine să mor decât să văz atâtea mârșevii“. — Toți rămaseră umiți de îndrăzneala lui Telemach, iar Agelau luând cuvântul grăi: „Prieteni,

el are dreptate, nu mai brufțuiți pe acest străin și pe nimenea din casa lui Ulysse. Totuși, dacă îmi dați voie, aș spune o vorbă lui Telemach și maicii sale Penelopa. Câtă vreme mai era nădejde că Ulysse se va întoarce acasă, nimeni n'avea de ce cârți, dacă ea ne mai amână cu vorba; dar astăzi, când este limpede că acela nu se va mai întoarce niciodată, Telemach să se ducă la măma-sa și să-i ceară să-și aleagă un alt bărbat, pentru ca el în urmă să se poată bucura de moștenirea părintească“.

Acestuia Telemach îi răspunde: „Îți jur, Agelau, pe Jupiter și pe suferințele tatălui meu, că eu nu opresc pe mama mea dela alegere. Ba zic să se mărite cu cine o vrea; dar, peste voia dâșșii, mi rușine să o dau afară“. — Atunci pețitorii zăpăciți în mintea lor de Minerva, isbucnesc într'un hohot de râs și nu se mai puteau potoli. Râdeau și mâncau și ochii le erau plini de lacrimi, iar inima lor li se înmoaie deodată ca de o jale adâncă. Era presimțământul morții. Dar, neținând seamă de acest presimțământ, își bat joc și mai departe de Telemach. Acesta tăcea și se uita mereu la tatăl său, așteptând numai un semn.

Penelopa stetea în odaia ei cu ușile deschise și auzia fiecare cuvânt al pețitorilor. La îndemnul Minervei însă, se scoboară, însoțită de două servitoare, între pețitori și le aduce arcul pe care îl avea odată Eurytus, cel mai vestit arcaș din vechime; fiul acestuia, Iphitus, îl dăduse odinioară ca dar lui Ulysse. În același timp, servitoarele aduc tolba cu săgeți otrăvite și securile, prin găurile cărora aveau să treacă săgețile în lupta lor de întrecere. Oprindu-se pe pragul sălii, Penelopa zice pețitorilor :

Voi, mândri pețitori, ați dat năvală
 La casa mea, ca necummat și pururi
 Să beți și să mâncați, că mi-e bărbatul
 Plecat de mult. Și pentru ast'avurâți
 Și aveți doar un cuvânt: dorința
 De a vă însura și a mă lua pe mine.
 Dar iatăcum vă dau prilej de luptă
 Și întrecere: vă pun nainte arcul
 Cel mare al lui Ulysse. Și oricine
 Va 'ntinde mai cu îndemânare arcul
 Și va răsbate cu săgeata toate
 Securile, bărbat al meu să fie.
 Il voi urma și părăsi-voi casa
 Cea plină de amintiri din tinerețe
 De bogăție și de frumusețe,
 De care cred că chiar în vis odată
 Imi voi aduce aminte.

Spunând acestea, poruncește porcarului Eumaeu să puie înaintea pețitorilor topoarele și arcul. Acesta primește, cu lacrămile în ochi, odoarele stăpânului său și le pune în fața pețitorilor. Și plângea și el și plângea și văcarul Philoetiu, când văzură arcul lui Ulysse. Atunci Antinou începe să-i ocărăscă: „Țărani zănateci cari vă gândiți numai la ziua de astăzi, ființe ticăloase, de ce vă miorcăiți și faceți să-i se frângă inima femeii? Destul este ea de rănită că și-a pierdut soțul. Ci stați mai bine tăcuți la masa

Penelopa cu arcul și săgeata
Pictură murală din Stabiae

voastră, ori ieșiți afară de plângeți. Lăsați mai iute arcul din mâini, ca să înceapă jocul, că-mi pare că nu e prea lesne de întins. Din cei de față, nimeni nu este ca Ulysse; eu l-am văzut, când eram copil“. Astfel grăi Antinou și avea nădejde că va putea întinde el arcul și va străbate săgeata prin găurile securilor.

Acum se scoală Telemach și zice: „Haideți la luptă pețitori; răsplata este o femeie, cum nu este alta în Grecia. O știți prea bine voi înșivă și nu mai e nevoie să laud pe mama. Deci, haideți odată, nu mai pregetați, ca să vedem pe cel care va învinge“.

După aceste vorbe, își aruncă de pe umeri mantaua sa de purpură, își descinge sabia și așează pe rând securile. Apoi se duce la prag și încearcă țăria arcului. De trei ori trage cu putere, dar de trei ori trage în zadar. Când era să se opintească cu mai multă putere, pentru a patra oară, Ulysse îl oprește cu un semn din ochi. El razimă atunci arcul de ușe, zicând: „Sunt prea tânăr și nu mă bizui în brațul meu, dar haideți voi toți, câți sunteți mai tari de cât mine“.

După ce s'a așezat pe scaunul său, se scoală Antinou și le face propunerea să înceapă rândul dela dreapta, de unde începe

și paharnicul să toarne vin în cupe. Astfel se scoală cel dintâiu Leiodes, preotul ospățului, care stetea în fundul sălii lângă ulciorul cu vin și care singur dintre toți ura ticăloșia pețitorilor. Ia în mână arcul și săgeata, se așează pe prag și încercă să tragă; dar nu isbutește. După sforțări zădarnice, își lasă brațele în jos și spune tovarășilor: „Nu-l pot întinde, prieteni, să-l ia altul; dar prevăd că nimeni din rândul nostru nu-l va putea întinde“. Apoi razimă arcul și săgeata de ușe și pleacă la scaunul său. — Atunci Antinou supărat începe să-l certe: „Ce spui Leiodes? Mi scârbă să te aud. Tu nu ești născut, pentru ca să tragi din arc și să arunci săgeata; sunt însă alții aci, cari vor putea-o face“. În același timp, poruncește căprarului Melanthiu să aprinză focul de pe vatră și să ia din cămară o roată de seu, pentru ca să ungă deasupra focului arcul și astfel să-l înmoae. Asta însă n'a ajutat nimic, căci unul câte unul și-a încercat puterea, fără ca să fi putut careva să întindă arcul. Mai rămaseră numai Antinou și Eurymach, cei mai tari dintre toți.

În vremea aceasta, ies afară din sală porcarul Eumaeu și văcarul Philoetiu. În urma lor, se furișează și Ulysse care, dând poste ei în curte, le zice: „Prietini, aș vrea să vă spun o vorbă. Dacă ar veni Ulysse din străini, așa deodată, l'ați ajuta împotriva pețitorilor? Spuneți-mi-o deschis, cum vă învață gândul și inima?“ — „O, că nu dă bunul Jupiter să se întoarcă Ulysse! Ai vedea atunci ce poate mâna mea“ zice văcarul. De așisderea se roagă și Eumaeu de toți zeii să vie acasă stăpânul său. — Văzându-i pe amândoi statornici în credință, le grăi Ulysse: „Eu sunt Ulysse, eu, care după atâtea neazuri, am venit la mine acasă, după douăzeci de ani. Voi singuri dintre toți servitorii mei mi-ați dorit întoarcerea. De aceea, dacă îmi ajută Dumnezeu să răpun pe îngâmfații de pețitori, vă voi da la fiecare câte o femeie, vă voi zidi case aci lângă mine și aveți să-mi fiți tovarăși și frați ai lui Telemach. Și, ca să vă încredințați că eu sunt Ulysse, vedeți cicatricea răni pe care mi-a făcut-o odinioară mistrețul din Parnas“.

Cu aceste vorbe, le arată cicatricea de subt zdrențe. Amândoi servitorii încep să plângă și se aruncă cu brațele deschise asupra stăpânului lor, sărutându-l și pe cap și pe umeri. Așisderea îi sărută și Ulysse pe cap și pe mâini, apoi le zice: „Destul acum cu bocetul și cu plânsetul, să nu ne vază cineva din casă și să ne spună celor din lăuntru. Să intrăm în sală pe rând; mai întâiu voi merge eu și apoi voi după mine. Acolo pețitorii nu

vor voi să-mi dea și mie arcul, ca să-l întind, tu însă, Eumaeu, adu-mi-l și pune-mi-l în mână. Apoi, spune femeilor să închiză bine ușile și, dacă vr'una va auzi în sală gemete și vaete, să nu iasă pe uliță, ci să stea tăcută la lucrul ei. Iar tu, Philoetiu, închide poarta curții cu cheia și leagă-o strâns cu funia.

Intrând în sală unul câte unul, găsesc pe Eurymach cu arcul în mână, întorcându-l când pe o parte când pe alta, și încălzindu-l la focul de pe vatră; dar tot nu putea să-l întindă. Și ofta din greu și spunea cu ciudă „Mă doare mult și de mine și de ceilalți tovarăși. Și, nu mă doare atât de mult pentru mâna Penelopei, deși îmi pare rău și după ea, că doar mai sunt destule femei, și pe aici și în altă parte, și mă doare că în putere suntem așa de departe de Ulysse, al cărui arc nu putem să-l întindem. Aceasta are să fie o rușine chiar și la urmașii noștri“.

— „Și, totuși, n'are să fie așa, zice Antinou. Astăzi este ziua, când poporul sărbătorește pe marele arcaș Apollo. Cine îndrăzni-va să întindă arcul? Lăsați-l pe loc și să închinăm acum în cinstea zeului. Securile nu le va lua nimenea până mâine din casa lui Ulysse. Iar mâine, căprarul Melanthiu va aduce tot ce are mai bun în turmele de capre, apoi vom arde buturi de carne pentru slăvitul arcaș Apollo și, în urmă, vom încheia lupta de întrecere“.

Toți încuviințară propunerea lui Antinou. Crainicii toarnă numai decât vin din ulcioare și, după ce închinară, stropind pentru zei, golesc cupele. Atunci iscusitul Ulysse ia cuvântul și zice: „Pețitori ai prea măritei Doamne, bine faceți că amânați pentru mâine lupta voastră de întrecere. Dar, dați-mi și mie arcul să încerc înaintea voastră, dacă mi-a mai rămas ceva din puterea mea de odinioară, ori nevoile și drumul mi-o topiră cu totul“. Pețitorii auzind această vorbă se sburlesc cu toții, căci se temeau, ca nu cumva în adevăr bătrânul cerșitor să întindă arcul și să-i dea de rușine. Și Antinou sare la el cu gura :

„Nemernic venetic, n'ai pic de minte,
Tu nu te mulțumești caici te lăfăi
Cu noi la masă și te'ndopi din toate
Și ne ascuți vorbările și sfatul,
Ca năci un alt străin milog ca tine.
Te strică băutura care scoate
Din minți pe ori-cine, dacă soarbe lacom
Și nu bea cu măsură.
De aceea stăi și bea-ți paharu 'n pace
Și nu te pune cu bărbați mai tineri.

Atunci se ridică Penelopa și zice: „Nu-i frumos, Antinou, să superi pe oaspeții lui Telemach. Te temi tu că are să mă ia de soție, dacă ar izbuti să întindă arcul lui Ulysse? Nici el însuși nu se gândește la una ca asta și nici nu s'ar cădea“. — „Nu ne temem de aceasta, regină, răspunde Eurymach, dar ne temem de gura lumii, să nu se zică într'o zi că a venit o liftă de cerșitor pribeag și ne-a biruit pe noi toți“. — La aceasta Penelopa grăi: „Doar n'au să fie lăudați, Eurymach, oamenii cari fac necinste și jaf în casa altuia! De ce dar găsiți că e o rușine să vie între voi și un altul? Acest străin e voinic și puternic și se fălește că-i născut din părinți de neam mare. De aceea, dați-i arma, ca să-l vedem și pe el. Căci îmi dau cuvântul că, dacă va trage în țintă și-l va ajuta Apollo să învingă, am să-i dăruiesc îmbrăcăminte, sandale, o suliță și o sabie, și-l voi trimite, unde va voi să se ducă“.

După aceasta se scoală Telemach și cuvântează: „Dragă mamă, nimeni, afară de mine, nu are dreptul asupra acestui arc. Eu îl dau cui vreau și pot chiar să-l dăruiesc pentru totdeauna. Dar tu, du-te în odaia ta și vezi-ți de treburi cu servi-toarele tale. De arc vor îngriji bărbatii și mai ales stăpânul casei“.

Penelopa rămase uimită de vorbele cutezătoare ale fiului ei și, fără să-și dea seama de rostul lor, se duce în camera ei, din catul de sus, unde Minerva îi picură pe pleoape un somn lin. În vremea aceasta, luând porcarul arcul, pornește să-l ducă cerșitorului. Peșitorii însă, amenințându-l, sbieră la el: „Nemernice unde duci arcul? Smintitule, o să te trimitem îndată la turma ta de porci, departe de oameni, unde să te mănânce câinii, dacă ne ajută Apollo și ceilalți zei“.

Porcarul, îngrozit de răcnetecele celor din sală, pune arcul la loc, dar Telemach îi strigă: „Bătrânule, du arcul. Tu n'ai să ascuți decât de mine singur. Altfel, deși sunt mai tânăr, cu pietrile am să te gonesc. Dacă aș putea să am putere asupra peșitorilor, ca asupra ta, le-aș face vânt din casă, căci numai rău îmi pricinuiră“. Așa țipă Telemach, iar peșitori isbucnesc în hohote de râs și fac haz de el, mai potolindu-li-se supărarea.

În timpul acesta, porcarul ia arcul și-l dă în mână lui Ulysse, apoi aleargă la Euryclea să-i dea poruncă să încuie ușile sălii, iar Philoetiu pune pe ascuns lacăt la poarta ogrăzii și apoi se așază la locul său, în ochii lui Ulysse. Acesta, luând arcul în mâini, îl întoarce, când pe o parte când pe o alta, și-l cercetează să vadă, nu cumva în lipsa lui îndelungată îi vor fi ros viermii

coarnele. Peștorii se uitau la el, și unul dintre ei zise vecinului său : „Omul pare că se pricepe la arcuri. Va fi având poate și el deacestea pe acasă, ori va fi vrând să-și facă unul la fel ? Uite cum îl întoarce în mâini milogul“.

Dupăce Ulysse își examinează arcul, îl întinde fără greutate, cum întinde un cântăreț coardele lirii, și cu dreapta încearcă coarda. Aceasta răsună frumos, ca ciripitul de rândunică. Peștorii sunt cuprinși de frică și toți schimbă la fețe. Atunci deodată Jupiter tună din înălțimi, ca o piază bună pentru Ulysse. Apoi, acesta pune o săgeată ce o avea înaintea sa pe masă și trage. Săgeata trecu prin cele douăsprezece securi și răzbi dincolo. — „Vezi Telemach, zise atunci arcașul, nu te-a făcut de rușine mosafirul. Ținta a fost atinsă și nu m'am trudit prea mult să întind arcul. Nu mi-a slăbit de tot puterea, deși mă batjocoriră peștorii. Acum a sosit ceasul, ca să pregătim Acheilor, până ce este încă lumină, ospățul de seară“. Acesta încinge sabia, apucă în mână o lanie și înarmat se așează lângă tatăl său.

Atunci Ulysse își aruncă zdrențele, sare pe pragul sălii cu arcul și cu tolba și strigă peștorilor cu vocea-i tunătoare :

Acest necrâncen joc al nostru-i gata.

Acum câta-voiu eu o altă țintă,
La care nimeni n'a bătut, că poate
Voiu isbuti, dacă mi-ajut' Apollon.

Așa grăi și săgeata ținti pe Antinou care tocmai, fără să-și bănuiască apropiata-i moarte, ducea paharul la gură. Săgeata îl lovește în grumaz și-i trece prin ceafă. Un șiroiu de sânge îl podidește pe nări și pe gură și, căzând la pământ, împinge cu picioarele masa și răstoarnă bucatele pe jos. Peștorii sar îngroziți depe scaune și caută arme pe pereți, dar nicăiri nici un scut, nici o lanie. Făcând zarvă mare, amenință cu moartea pe străin, că a omorât pe cel mai de seamă tânăr din Ithaca. Își închipuiau că străinul a făptuit omorul pe nevrute și nu se domiriau că le-au sosit acum ceasul tuturor. Dar Ulysse îi trezește repede din nenumerirea lor, când le strigă :

Voi, căinilor! Credeați că niciodată
Eu n'aveam să mai viu de pe pământul
Troienilor, de-mi spulberați avutul
Și vă culcați cu șerbele-mi deasila
Și-umblați după nevastă-mea, în vreme
Ce eu trăiam, și n'aveați nici o teamă
De zei și de ocara lumii. Iată,
Sosit vi-i ceasul, lângă voi e moartea.

La vorba asta, îngălbenesc cu toți și fiecare caută cu ochii încotr'o să fugă de pacoste, de groaznica năpastă. Numai Eury-mach se încumetă să spună: „Dacă tu în adevăr ești Ulysse, atunci ai dreptul să ne cerți, căci multe necuviințe ți-am făcut și în palat și la țară. Dar Antinou, care e pricina tuturor acestor lueruri, e mort acum. El ne împinsese până aci, nu de dragul Penelopei, ci pentrucă clocia gândul să se facă domn peste Ithaca și să omoare hoștește și pe fiul tău. Indură-te de noi și iartă-ți supușii. Te vom răsplăti pentru ce ți-am mâncat și băut în

Omorul peșitorilor

Figură pe un vas antic, Berlin

casa ta ; fie care îți vom da prețul de douăzeci de boi, în aur și în aramă, ca să te mulțumim“. — „Nu, Euryloch, răspunde crunt Ulysse, să-mi dați și toată averea voastră și tot nu mă voi opri, până ce nu veți plăti cu vârf și îndesat nelegiuirea voastră. Și nimenea cred că nu o să scape de grozava moarte“. Dar Eury-mach strigă încă odată : „Acest om, odată ce are cumplita armă în mână, n'are să ne lase până nu ne culcă pe toți la pământ. De aceea, trageți cuțitele și apărați-vă sub mese, ca sub scuturi, dați navală cu toții asupra lui, ca să-l împingem dela prag și, strigând, să alergăm în cetate și atunci va fi pentru cea din urmă dată că mai trage cu săgeata“. — Cu aceste cuvinte, scoțând din teacă un junghier cu două tășuri, se repede răcnind a-

supra lui Ulysse. Acesta îi străpunge cu o săgeată pieptul, că-i cade din mâini cuțitul și se răstoarnă la pământ, unde se sbate până ce noaptea morții îi păianjeni vederea.

Sare acum asupra lui Ulysse și Amphinom, dar sulița lui Telemach îl ajunge pe la spate și-i străpunge pieptul între umeri. Dându-și sufletul, bufni la pământ cu fața în jos. Lăsându-și lancea în trupul celui căzut, Telemach se întoarce repede la tatăl său, de teamă ca nu cumva, în timp ce el și-ar trage lancea, să nu lovească cineva pe la spate pe Ulysse. Apoi, Telemach se duce să aducă pentru tatăl său și pentru cei doi păstori scuturi și lănci și cu toții înarmați se plantară lângă Ulysse, la ușa sălii. După ce Ulysse isprăvește săgețile, omorând mai mulți pețitori, se înarmează cu coiful, scutul și cu două lănci.

Lângă pragul sălii era o portiță ce ducea la o scară cu mai multe trepte. Eumaeu primi porunca să stea de pază lângă această portiță, care rămăsese singura ieșire. Pe când însă, își încingea armele, a rămas portița un moment nepăzită. Agelau bagă aceasta de seamă și strigă la tovarăși să se urce careva sus și să dea veste poporului. Melantiu căprarul însă, îi răspunde că ieșirea este grea, dar că aduce el arme din armărie, unde de sigur le-a dosit Telemach. Și, numai decât, aduce vre-o douăsprezece lănci, coifuri și scuturi. Ulysse când vede pe pețitori înarmându-se, o bagă pe mâncă, căci lupta i se pare acum cu mult mai anevoioasă. De sigur, fiul meu, strigă el, suntem trădați de vr'o servitoare ori de Melanthiu". — „Ah, tată, răspunde Telemach, eu sunt vinovat, fiindcă am lăsat camera cu armele neîncuiată. Du-te de grabă, Eumaeu, și încuie ușa și vezi cine a făcut aceasta, vre'o femeie nemernică sau Melanthiu pe care îi bănuiesc".

Când caprarul s'a furișat din nou în cameră, Eumaeu și Philoetiu, la porunca lui Ulysse, se duc după el și-l prind, pe când se întorcea încărcat cu armele. Il trântesc la pământ, îl leagă de mâini și de picioare, îl prind de o frânghie și-l trag pe un stâlp înalt până la tavan: „De acum, Melanthiu, veghiază aci toată noaptea, culcat pe patul tău cel moale, iar mâine dimineață, poți să aduci pețitorilor capre și să le gătești ospățul". Apoi, după ce încuiară bine ușa, se așează lângă stăpânii lor de la pragul sălii, de unde înfrunță toți patru pe pețitorii din lăuntru.

Atunci, se apropie deodată de ei Minerva, cu graiul și subt făptura lui Mentor. Ulysse cum o vede se învinoară și bănuind că este zeița, îi glăsuește: „Ajută-mă, Mentor, tovarăș din tine-rețele mele, și nu uita pe un prieten care ți-a făcut numai bine".

— Pețitorii însă, în frunte cu Agelau, strigă amenințându-l: „Ia seama, Mentor, să nu te înșele Ulysse, ca să te lupți împotriva noastră. Căci prostia ai să o plătești cu capul, îndată ce-l vom fi răpus pe el și pe fiul său, iar casa și averea avem să ți-o prădăm“. — La auzul acestor vorbe Minerva se îndârjește și mai mult și spune lui Ulysse: „Fiu al lui Laerte, ți-ai pierdut tu curajul și puterea cu care te-ai războit altă dată nouă ani de zile la Troia și prin sfatul tău ai cucerit fortăreața lui Priam? Acum doar te găsești la tine acasă! Vino aci, dragul meu, alături de mine, să vezi cum îți răsplătește Mentor facerile tale de bine“. Astfel glăsuia Minerva, subț înfățișarea lui Mentor, și insufla curaj lui Ulysse și lui Telemach; apoi sboară deodată și se așează, sub chipul unei rândunici, pe grinda tavanului.

Pețitorii dau cu toții năvală asupra lui Ulysse, dar cade unul câte unul de armele nebiruite ale acestuia și ale celor trei tovarăși ai săi. Loviturile pețitorilor isbiau alături, în ușe ori în pereți, și numai Telemach a fost atins puțin la mână de Amphimedon și Eumaeu la unăr de-asupra scutului, de lancea lui Ctesipp. Răsbunarea însă a urmat curând, căci și unul și celălalt cad repede de armele lui Telemach și ale lui Eumaeu. Iar, după ce căzură cei mai de frunte dintre luptători, ceilalți, cuprinși de spaimă, fug în toate părțile, întocmai ca o cireadă de boi, când dă strechia în ei, în zilele lungi de vară. Nici o mântuire de nicăirea, iar sala e plină de morți și pardoseala scăldată de sânge.

Leiodes, preotul care făcea jertfa, repezindu-se acum din ceata de pețitori, se aruncă la picioarele lui Ulysse și se roagă: „Ingenunchez înaintea ta, viteazule, și te rog ai milă și îndurare. Mă jur că n'am atins niciodată, nici eu vorba nici eu fapta, pe vreuna din slugile tale, ba, dimpotrivă, am căutat în totdeauna să opresc și pe ceilalți; dar n'am putut să-i abat de la rele. De aceea, și periră ei din vina lor. Eu însă, preot al lor, să mor nevinovat? — Ulysse, uitându-se scurt la el, îi zice: „Dacă ai fost preotul jertfelor lor, te-ai rugat și tu, de bună seamă, ca eu să nu mă mai întorc și soția mea să te ia pe tine de bărbat. De aceea, nu scapi nici tu de moarte“ și, luând sabia pe care Agelau, în căderea sa o aruncase la pământ, îl isbește cu ea în ceafă și-i retează capul care-i cade în țărână borborosind.

Iar cântărețul Phemiu stetea îngrozit cu lira în mână și nu stie ce să facă, să caute adăpost lângă altarul lui Jupiter din ogradă, ori să-i cază lui Ulysse în genunchi și să-l roage de iertare? Și găsi mai nimerit să-i ceară mila. Iși pune lira jos lângă un scaun și, repezindu-se la genunchii viteazului, îi zice: „Te

rog, Ulysse, ai milă și cruțare. Tu însuși te-ai căi, dacă ai ucide un cântăreț care cântă pentru zei și pentru oameni. Un zeu mi-a pus în suflet puterea de a cânta, ca să vă înveselesc. De aceea, nu mă omorî. Să-ți spună și fiul tău Telemach, dacă, cu drag sau de bunăvoie, am venit să cânt la masa pețitorilor“. Telemach îl aude și alergând la tatăl său, îi spune : „Oprește-te, tată, și nu-l omorî că el este nevinovat. Să cruțăm așisderea și pe bunul crainic Medon, dacă cumva n'a fost ucis în învălmășeală, căci, în copilăria mea, a îngrijit de mine la curtea noastră“. Medon stetea acuns sub un jeț, acoperit cu o blană de bou, fugind astfel de neagra zână a morții. Când însă aude vorbele lui Telemach, sare repede și îmbrățișându-i genunchii, zice : „Prietene, sunt aci, cruță-mă, și spune tatălui tău să nu măucidă“. Ulysse zâmbind i-a răspuns :

Să fii pe pace,

Că te-a scăpat și te-a luat în pază
Feciorul meu ca să cunoști un lucru
Și altora să spui că-i mult mai bine
Să nu fii rău, ci bun față de oameni.
Dar voi ieșiți în curte, tu și Phemius,
Vestitul cântăreț, să stați deoparte
De acest măcel până ce aici în sală
Eu pun la cale tot ce se cuvine.

Amândoi ies din sală și se așează tremurând de groază lângă altarul lui Jupiter din ogradă.

Ulysse, într'acestea, cercetează în toate părțile prin sală să vază de nu e încă cineva sub mese, sau sub jețuri. Erau însă toți căzuți grămadă, în sânge, întocmai ca peștii ce-i scot pescarii din năvod și-i lasă trântiți pe prundul mării.

Apoi spune lui Telemach să cheme pe Euryclea. Când sosește aceasta și vede pe Ulysse între cadavre, pătat de tot de sânge, întocmai ca leul ce sfâșie un bou la pășune, începe să strige de bucurie. Ulysse însă oprind-o, îi grăește: „Taci, doică, și bucură-te în tine, în tăcere. Căci, nu e bine să te bucuri pe față de moartea unor oameni. Pe aceștia i-a ucis ursita și nelegiuirea. Ei n'au murit decât din pricina mișeliei lor.

„Arată-mi acum femeile din casă, cari mi-au făcut rușine și cari au fost de treabă“. — „Sunt în casă, maică, cincizeci de femei. Din toate acestea numai douăsprezece au fost fără rușine și n'au voit să știe nici de mine, nici chiar de Penelopa. Dar, lasă-mă acum să duc în grabă vestea Penelopei, pe care, fără în-

— Pețitorii însă, în frunte cu Agelau, strigă amenințându-l : „Ia seama, Mentor, să nu te înșele Ulysse, ca să te lupți împotriva noastră. Căci prostia ai să o plătești cu capul, îndată ce-l vom fi răpus pe el și pe fiul său, iar casa și averea avem să ți-o prădăm“. — La auzul acestor vorbe Minerva se îndârjește și mai mult și spune lui Ulysse: „Fiu al lui Laerte, ți-ai pierdut tu curajul și puterea cu care te-ai războit altă dată nouă ani de zile la Troia și prin sfatul tău ai cucerit fortăreața lui Priam ? Acum doar te găsești la tine acasă ! Vino aci, dragul meu, alături de mine, să vezi cum îți răsplătește Mentor facerile tale de bine“. Astfel glăsuia Minerva, subț înfățișarea lui Mentor, și insufla curaj lui Ulysse și lui Telemach ; apoi sboară deodată și se așază, sub chipul unei rândunici, pe grinda tavanului.

Pețitorii dau cu toții năvală asupra lui Ulysse, dar cade unul câte unul de armele nebiruite ale acestuia și ale celor trei tovarăși ai săi. Loviturile pețitorilor isbiau alături, în ușe ori în părete, și numai Telemach a fost atins puțin la mână de Amphimedon și Eumaeu la unăr de-asupra scutului, de lancea lui Ctesipp. Răsbunarea însă a urmat curând, căci și unul și celălalt cad repede de armele lui Telemach și ale lui Eumaeu. Iar, după ce căzură cei mai de frunte dintre luptători, ceilalți, cuprinși de spaimă, fug în toate părțile, întocmai ca o cireadă de boi, când dă strechia în ei, în zilele lungi de vară. Nici o mântuire de niciăirea, iar sala e plină de morți și pardoseala scăldată de sânge.

Leiodes, preotul care făcea jertfa, repezindu-se acum din ceata de pețitori, se aruncă la picioarele lui Ulysse și se roagă : „Ingenunchez înaintea ta, viteazule, și te rog ai milă și îndurare. Mă jur că n'am atins niciodată, nici cu vorba nici cu fapta, pe vreuna din slugile tale, ba, dimpotrivă, am căutat în totdeauna să opresc și pe ceilalți ; dar n'am putut să-i abat de la rele. De aceea, și periră ei din vina lor. Eu însă, preot al lor, să mor nevinovat“ ? — Ulysse, uitându-se scurt la el, îi zice : „Dacă ai fost preotul jertfelor lor, te-ai rugat și tu, de bună seamă, ca eu să nu mă mai întorc și soția mea să te ia pe tine de bărbat. De aceea, nu scapi nici tu de moarte“ și, luând sabia pe care Agelau, în căderea sa o aruncase la pământ, îl isbește cu ea în ceafă și-i retează capul care-i cade în țărână borborosind.

Iar cântărețul Phemiu stetea îngrozit cu lira în mână și nu știea ce să facă, să caute adăpost lângă altarul lui Jupiter din ogradă, ori să-i cază lui Ulysse în genunchi și să-l roage de iertare ? Și găsi mai nimerit să-i ceară mila. Iși pune lira jos lângă un scaun și, repezindu-se la genunchii viteazului, îi zice : „Te

rog, Ulysse, ai milă și cruțare. Tu însuți te-ai căi, dacă ai ucide un cântăreț care cântă pentru zei și pentru oameni. Un zeu mi-a pus în suflet puterea de a cânta, ca să vă înveselesc. De aceea, nu mă omorî. Să-ți spună și fiul tău Telemach, dacă, cu drag sau de bunăvoie, am venit să cânt la masa peșitorilor“. Telemach îl aude și alergând la tatăl său, îi spune : „Oprește-te, tată, și nu-l omorî că el este nevinovat. Să cruțăm așisderea și pe bunul crainic Medon, dacă cumva n'a fost ucis în învălmășeală, căci, în copilăria mea, a îngrijit de mine la curtea noastră“. Medon stetea acuns sub un jeț, acoperit cu o blană de bou, fugind astfel de neagra zână a morții. Când însă aude vorbele lui Telemach, sare repede și îmbrățișându-i genunchii, zice : „Prietene, sunt aci, cruță-mă, și spune tatălui tău să nu măucidă“. Ulysse zâmbind i-a răspuns :

Să fii pe pace,

Că te-a scăpat și te-a luat în pază
Feciorul meu ca să cunoști un lucru
Și altora să spui că-i mult mai bine
Să nu fii rău, ci bun față de oameni.
Dar voi ieșiți în curte, tu și Phemiu,
Vestitul cântăreț, să stați deoparte
De acest măcel până ce aici în sală
Eu pun la cale tot ce se cuvine.

Amândoi ies din sală și se așează tremurând de groază lângă altarul lui Jupiter din ogradă.

Ulysse, într'acestea, cercetează în toate părțile prin sală să vază de nu e încă cineva sub mese, sau sub jețuri. Erau însă toți căzuți grămadă, în sânge, întocmai ca peștii ce-i scot pescarii din năvod și-i lasă trântiți pe prundul mării.

Apoi spune lui Telemach să cheme pe Euryclea. Când sosește aceasta și vede pe Ulysse între cadavre, pătat de tot de sânge, întocmai ca leul ce sfâșie un bou la pășune, începe să strige de bucurie. Ulysse însă oprind-o, îi grăește : „Taci, doică, și bucură-te în tine, în tăcere. Căci, nu e bine să te bucuri pe față de moartea unor oameni. Pe aceștia i-a ucis ursita și nelegiuirea. Ei n'au murit decât din pricina mișeliei lor.

„Arată-mi acum femeile din casă, cari mi-au făcut rușine și cari au fost de treabă“. — „Sunt în casă, maică, cincizeci de femei. Din toate acestea numai douăsprezece au fost fără rușine și n'au voit să știe nici de mine, nici chiar de Penelopa. Dar, lasă-mă acum să duc în grabă vestea Penelopei, pe care, fără în-

doială, vr'un zeu a cufundat-o într'un somn adânc, în patul ei".
— „Nu o trezi încă, se împotrivi Ulysse, ei cheamă întâi aci pe femeile nerușinate“.

După ce doica pleacă să strige pe servitoare, spune Ulysse lui Telemach, porcarului și văcarului: „Acum, începeți să cărați afară pe acești morți și dați zor femeilor să curețe și să frece cu bureți mesele și scândurile. Și, după ce veți fi făcut rânduială, duceți pe femeile ticăloase între chioșc și zidul curții și ucideți-le cu săbiile, pentru ca să-și uite de dragostea lor cu pețitorii“.

Sosesc servitoarele, văicărindu-se și vărsând șiroaie de lacrimi. După ce au fost scoși morții și după ce ele au curățat mesele și scaunele și după ce au răzuit gunoiul și sângele de pe podele, au fost închise între chioșc și zidul ogrăzii, într'un loc strâmt, de n'aveau cum să scape. Apoi Telemach, pentru ca să nu le facă moartea ușoară acestor făpturi mizerabile, le-a legat cu o funie de gât și le-a spânzurat de o grindă pe toate, una lângă alta. A scos apoi și pe Melanthiu în curte și l-a tăiat în bucăți.

După ce se spală pe mâini și pe picioare, se întorc la Ulysse. Acesta poruncește Euryclei să aducă foc și pucioasă, pentru ca să curățe sala, și apoi să cheme pe Penelopa și pe celelalte femei.

Sosesc apoi servitoarele cu faele în mâini și înconjoară pe Ulysse din toate părțile. Binecuvântându-l, îl sărută pe umeri, pe față și pe mâini. Ulysse le recunoaște pe toate și e cuprins de un dulce dor, de plâns și de suspinuri

21. ULISSE ȘI PENELOPA

Numai după ce a fost curățită casa cu fum și cu pucioasă și numai după ce și-a văzut din nou slugile credincioase, a lăsat Ulysse pe Euryclea să deștepte din somn pe dulcea lui soție Penelopa și să-i ducă vestea cea mare de bucurie. Cu genunchii întineriți, bătrâna doică aleargă sprintenă la patul reginei și, aplecată spre capul ei, îi zice: „Scoală, Penelopo, scumpa mea copilă, să vezi aieva ce ai dorit de atâta vreme. Ulysse a venit acasă și la omorât pe pețitori“.

Penelopa se deșteaptă și o dojenește: „Ai înebunit, măicuță? De ce râzi de durerea mea, cu știri neadevărate, și-mi alungi odihna ce-mi închisese așa de dulce pleoapele? Nici odată n'am dormit un somn atât de plăcut, de când a plecat Ulysse la bleste-

mata aia de cetate. Du-te jos. De mi-ar fi adus alta o așa veste, făceam să plece urît de aici, tu însă ai noroc cu bătrânețea". — Euryclea îi răspunde: „Eu nu glumesc, fata mea; Ulysse este în adevăr aci. Este chiar străinul pe care l-au batjocorit cu toții în sală. Telemach știea aceasta de mult, dar a tăinuit într'adins secretul tatălui său, până ce să se răsbune pe tirani". Am știut-o chiar eu, de ieri, căci i-am văzut cicatricea dela rana dela picior, dar n'am putut să ți-o spun, pentru că m'a oprit el cu amenințări".

Regina sare atunci din pat și, cu un șiroi de lacrimi ce-i curgeau din ochi, îmbrățișează pe bătrâna, zicându-i: „Măicuță, spune-mi adevărul. Dacă s'a întors Ulysse, a putut el să răpue pe atâția pețitori? — „N'am văzut, răspunde Euryclea, dar am auzit vaetele lor, când îi omoara. Căci noi femeile, înainte de a ne chema Telemach, steteam îngrozite și cu ușile închise într'un colț al camerii noastre. Apoi am văzut pe Ulysse în mijlocul cadavrelor. Acum el curăță casa cu fum de pucioasă și m'a trimis aci după tine".

— „Măicuță, repetă din nou Penelopa, nu te bucura, prea mult, căci pe pețitori îi va fi omorît poate vr'un zeu pentru neglegiurile lor. Ei nu cinstesc pe nimeni în lume, nici bun, nici rău, ori cine ar fi venit la dânsii; de aceea, o și pățiră. Iar Ulysse bietul și-a fi pierdut nădejdea întoarcerii în țară și se va, fi prăpădit și el pe undeva". — „Neîncrezătoareo, vino cu mine și să mă omori, dacă umblu să te păcălese". — „Măicuță, zice atunci Penelopa, ori cât de pricepută ai fi tu, gândul celor de sus tot nu poți să-l pătrunzi. Dar, hai totuși, să mergem la fiul meu, să văz pe pețitorii morți și pe bărbatul care i-a răpus.

Penelopa se coboară astfel în sală, însoțită de bătrâna Euryclea, și cuprinsă și de teamă și de nădejde, se așează aproape de cămin, lângă perete, în fața lui Ulysse, fără să-i spună nici un cuvânt. El, într'astea, stetea lângă o coloană înaltă, cu ochii în pământ și aștepta să vază ce are să-i spună soția sa. Penelopa rămâne ca înmărmurită și aci se uita la el, privindu-l în față, aci se îndoia de el, văzându-l îmbrăcat în zdrențe. Telemach însă începe să o dojenească, zicându-i :

Tu, maică rea și maică fără suflet,
De ce te depărtezi așa de tata
Și nu te-ai apropii să-i grăești o vorbă ?
Nici o femeie alt'ășa ca tine
Ținându-și firea, n'ar fi stat departe
De soțu-i, care suferind atâtea

Nevoi și patimi îi sosește 'n țară
La douăzeci de ani. La tine pururi
E sufletul mai tare decât piatra.

La acestea, Penelopa îi răspunde: „Copilul meu, sunt cu totul zăpăcită, nu pot nici să întreb nici să spun nimica. De o fi chiar Ulysse, sosit aci în casă, ne vom cunoaște negreșit în urmă, căci avem semne pe cari numai noi le cunoaștem și nimeni altul.

Ulysse începe să zâmbească și zice lui Telemach: „Lasă pe mama ta să mă pună la încercare, căci în curând am să-i dau dovada și să mă recunoască. Acum însă, fiindcă sunt îmbrăcat în zdrențe, mă disprețuește și nu crede că sunt eu. Dar, deocamdată, să vedem ce e de făcut. Căci, când cineva face un omor, el fuge de răsbunarea rudelor; noi însă am omorât pe cei mai de seamă tineri din Ithaca. De aceea, să facem mai întâi câte o baie, să ne gătim cu haine frumoase, să se gătească și femeile și să cânte cântărețul un cântec de joc. Oamenii cari trec pe afară și vecinii, vor socoti că aci este nuntă și nu vor afla vestea despre omorul peșitorilor, până ce noi vom fi ajuns la țară. Acolo vom vedea ce povață ne dă ceriul“.

În curând casa răsună de cântece și jocuri. Iar unii, de pe afară, spuneau: „De bună seamă astăzi se mărită regina după vr'unul din peșitori. N'a putut să aștepte, ticăloasa, și să-și păzească casa până la întoarcerea bărbatului fetiei ei“.

Lui Ulysse, după ce s'a îmbăiat și s'a parfumat, i-a adus chelărița un rând de veșminte noi și o manta frumoasă, iar Minerva a revărsat asupra lui mândrețe și tărie și i-a pus niște bucle blonde ce-i curgeau pe umeri, stufoase ca floarea de zambilă. Apoi, se așează din nou pe același scaun, de unde se sculase, în fața Penelopei. Aceasta ca să-l pună la încercare, zice Euryclœei: „Hai, doică, pregătește-i patul, scoțându-l afară, și așterne pe el velințe, cergi și blănuri“. — Ulysse atunci, înciudat răspunde Penelopei. „Mă doare în suflet ceea ce-mi spui, femeie. Cine poate să-mi miște patul? Căci patul meu mi-l făcusem eu însumi dintr'un măslin gros, în jurul căruia mi-am zidit iatacul. Din trunchiul de măslin mi-am cioplit un pat cu încrustări de flori de argint, de aur și de fildeș. Acum nu mai știu, dacă patul stă la locul lui, sau dacă cineva, tăind măslinul, l-a mutat în altă parte.

În fața acestor dovezi ale lui Ulysse, Penelopa isbucnește deodată în plânsete și cade de gâtul bărbatului ei, îmbrățișându-l și încărcându-l de sărutări. „Nu te supăra pe mine, Ulysse, tu

ai fost întotdeauna așa de bun și așa de cuminte. Zeii ne-au dat atâtea nenorociri, și mie și ție, fiindcă ne-au pizmuit pentru fericirea noastră și nu ne-au lăsat să ne bucurăm de tinerețe și să ajungem împreună pe pragul bătrânelor. Nu te înciuda și nu mă muștra că nu te-am primit cu drag, îndată ce te-am văzut. M'am temut să nu mă înșele cineva cu vorba, căci mulți mai umblă în lume cu viclenii. Acum însă, mi-ai dat dovezi sigure despre taina patului nostru, despre care în afară de noi doi, nu știea decât o singură servitoare. De aceea, acum te cred.

Ulysse se înduioșază din ce în ce mai mult și începe să plângă, și plânge mereu, ținând în brațe pe scumpa sa soție. Iar Penelopa cată cu drag și veselă la soțul ei iubit și-l ținea de gât cu brațele ei cele albe ca zăpada.

Și-și povestiră, până noaptea târziu, amândoi soții cele ce au pățimit în lungul timp al despărțirii lor. În urmă, oboșiți de sbuciumul zilei se duc la culcare.

22. ULISSE ȘI LAERTE

A doua zi, Ulysse se scoală de cu noapte și spune soției sale: „Scumpa mea, am suferit până astăzi multe neazuri, tu aicea acasă, eu în străini. Dar acum, când amândoi ne găsim în palatul nostru jinduit, ai grije de avutul nostru. Turmele ce ni le-au mâncat pețitorii le vom înlocui cu altele, ce le voi lua ca pradă. Și, apoi, supușii mei îmi vor mai da și ei dintr'ale lor, până ce îmi voi umplea și stânele și staulele.

Acum, eu plec la țară, la moșia mea și la pădure, ca să văz și pe bunul meu tată, care, bietul, va fi plângând și va fi suspinând după mine. Ție însă, îți dau un sfat: odată cu răsăritul soarelui, se va răspândi vestea în oraș despre pețitorii pe cari i-am ucis la mine acasă. Tu stai aci, împreună cu servitoarele tale și nu căta și nu întreba nimica pe nimeni“. — Apoi își începe armele, scoală pe Telemach și pe păstori, le dă ordin să se înarmeze și ei și părăsesc cu toții casa, plecând la țară. Minerva îi învește, în timpul acesta într'o ceață deasă, pentru că nimenea să nu-i cunoască, în trecerea lor prin cetate.

Ajung în curând la moșia lui Laerte. În jurul conacului, erau bordeele robilor, cari îi lucrau pământul. Mai locuia pe acolo și o bătrână din Sicilia, care avea grija moșneagului. — Înainte de a intra în curte, Ulysse spune fiului său și celor doi păstori:

„Duceți-vă înlăuntru și pregătiți o masă. Eu mă duc, în timpul acesta, să cat pe tatăl meu pe câmp și să-l încerc, dacă mă mai cunoaște, după atât amar de vreme, de când nu m'a mai văzut“. Lăsându-le armele, se duce în grădină, unde însă, nu găsește nici pe grădinarul Doliu nici pe fii acestuia, sau pe vr'o slugă. Găsește însă pe tatăl său singur, scormonind pământul cu sapa împrejurul unui pomișor. Purta pe el o haină soioasă și peticită, în picioare avea carâmbi de piele de bou cârpiți și în mâini niște mănuși ca să nu-l înghimpe spinii. Pe cap purta o căciulă de capră.

Când Ulysse văzu pe bătrân îngheboșat de greul bătrâneții și cufundat în jale, se oprește pe loc, subt un păr înalt, și începe să plângă. Și stătu pe gânduri, să se ducă la el și să-i cadă de gât, spunându-i cu deamănuntul cum a venit și cum s'a întors în țară, ori să-l pună mai întâiu la încercare. Și găsește mai cu cale să-l încerce întâi, să vadă dacă îl recunoaște.

Pe când bătrânul scurma țărâna, Ulysse se apropie de el și-i zice: „Bunicule, pare că te pricepi la grădinărit, căci nici un pom pe aci, smochin sau viță, măslin sau păr, n'a rămas neîngrijit de tine și, deașișderea, și zarzavaturile. Dar nu te supăra, de-ți spun o vorbă: Tu nu-mi pari a fi destul de bine îngrijit; la vârsta ta, umbli murdar și în haine rupte și, de bună seamă, nu pentru că ai fi leneș și stăpânul nu ți-ar purta de grije; căci după făptura ta nici nu arăți a fi un rob, ci un stăpân. Un om ea tine și la vârsta ta, s'ar cuveni să facă baie, să mănânce bine și să se odihnească. Dar spune-mi la cine slujești și a cui este această grădină? Sunt aici în adevăr în Ithaca, după cum mi-a spus un om pe care l-am întâlnit? Era un om nu prea politicoș, căci n'a voit să-mi dea lămuriri și nici să-mi răspundă de mai trăește ori de a murit un vechiu prietin al meu de aci. Câțiva ani mai înainte, am primit în casa mea, pe un bărbat mai drag decât toți străinii, cari s'au perindat pe la mine ca oaspeți, — zicea că se trage din Ithaca și că tatăl său este Laerte, fiul lui Arcesiu. L-am ținut la mine în gazdă, l-am omenit cu toată dragostea și, când a plecat, i-am dat, ca unui oaspe, daruri frumoase: șapte talanți de aur, un ulcior de argint înflorat, douăsprezece mantale și tot atâtea cămăși, covoare și pe lângă aceasta patru femei deprinse să lucreze artistic, pe care el însuși și le-a ales“.

— Cu lacrimi în ochi, Laerte răspunde: „Da, străine, aici este țara de care întrebi; dar e locuită de oameni ticăloși și fără de lege. Iar darurile mărețe, pe cari le-ai dat oaspetelui tău, au fost degeaba. Dacă l-ai fi găsit în Ithaca, te-ar fi răsplătit fru-

mos la plecarea ta de aici. Dar spune-mi, te rog, sunt mulți ani de când l-ai găzduit ca oaspe pe acel nenorocit; căci el este fiul meu. Departe de ai lui și de țara-i dragă, l-or fi înghițit în mare peștii ori l-or fi mâncat fiarele și vulturii. Dar, cine ești tu și de unde ești? Unde îți este corabia și unde îți sunt tovarășii, ori ai venit singur pe vr'o corabie străină și ai rămas aici“?

— Ulysse îi răspunde: „Eu sunt din Alybas, fiul lui Apheidas și mă chiamă Eperitus. O furtună m'a aruncat, fără să vreau, din Sicilia aici. Corabia mi-e trasă pe țarm, departe de cetate. Sunt cinci ani de când nenorocitul tău fiu a plecat din țara mea. Și a plecat cu presemne bune, cu păsări cari sburau din dreapta, și eram veseli, având nădejde că ne vom întâlni iarăși și ne-om face din nou daruri.

Așa-i vorbi. Și-un negru nor de jale
L-acoperă și-i cotropi ființa
Moșneagului, de ridică cenușă
Și-o împrăstie cu mâinile-amândouă
Pe capu-i și tot ofta din suflet.
Privind la el se înduioșă viteazul
Și-un fum parcă-i trecu prin nări. Deodată
Se repezi la el și îmbrățișându-l
Cu drag îl sărută și zise: Eu sunt
Acela, tată, eu pe care-l cauți
Intors la douăzeci de ani în țară
Dar nu mai plânge, nu boci cu lacrimi,
Ți-aduc o știre și e grabă mare
Că am ucis acasă pe mișei
De pețitori plătindu-le tot răul
Și-ocara sângeroasă ce-mi făcură.

La asta, cuvântă Laerte: „Dacă în adevăr ești fiul meu, arată-mi un semn vădit, ca să te pot crede. — „Intâi, cercetează-mi cu ochii, zice Ulysse, rana ce mi-a făcut-o odinioară mistrețul, când mă dusei, pe muntele Parnas, la bunicul meu Autolic. Pe lângă asta, pot să-ți număr pomii din livada pe cari, în copilăria mea, ți i-am cerut și tu mi-ai dat. Am umblat împreună prin pomet și tu mi-ai numărat v'ro patru zeci de rânduri de smochini și mi-ai dăruit și cinci zeci de rânduri de butuci de vie cu tot felul de struguri“.

Bătrânul, când vede că dovezile aduse sunt bune, simte cum îi se înmoaie genunchii și cade în brațele fiului său. Acesta îl sprijinește, căci bătrânul leșinase, atât de mișcat a fost. După ce se trezește și prinde să răsuflă, bătrânul începe din nou: „O, Doamne, mai sunt încă zei în ceriuri, dacă pețitorii și-au primit

plata pentru obrăznicia și ticăloșia lor. Dar mă tem ca nu cumva Ithaceni să vie peste noi și să răsbune pe cei cari au căzut”. — „N’avea nici o grije, tată, zice Ulysse; dar, hai să mergem în casă unde Telemach, Eumaeu și Philoetiu ne-au pregătit masa”.

Sosind la locuința lor, întâlnesc pe Telemach și pe cei doi tovarăși, tăind carnea pentru ospăț și amestecând vinul. Bătrâna Siciliancă aleargă să îngrijească de Laerte, îl îmbăiază, îl unge cu miresme și-l îmbracă cu vesminte frumoase. Toți se mirau acum de înfățișarea mândră a bătrânului, căci Minerva îi dăduse o statură mai înaltă și-l făcuse mai arătător. — Iar Ulysse îi spune: „De bună seamă, tată, un zeu te face să arăți ca nimeni altul, la stat și la făptură”. — Laerte însă îi răspunde: „O zei, de ar fi să fiu precum am fost odată, când am domnit peste Cephallenii și am cucerit cetatea Nericos și de aș fi putut să mă înarmez ca în acea vreme, în casa noastră, alături de tine, pe mulți pețitori aș fi culcat la pământ”.

Se așează apoi la masă. În timpul acesta, sosește și grădinarul Doliu cu feciorii săi, obosiți de munca câmpului. Când dau față cu Ulysse, pe care îl recunosc, rămaseseră ca buimăciți. Ulysse însă le grăește prietinește: „Sezi la masă, moș Doliu, și nu vă aimiți, că vă așteptăm de multă vreme și suntem flămânzi și însetați”. — Moș Doliu sare la el, îl apucă cu amândouă mâinile și-l sărută, spunându-i: „Dragul meu, ce dor mi-a fost de tine. Credeam că nu ne mai vedem. Noroc, fii sănătos, Ulysse, și în plin să-ți meargă toate. Dar, spune-mi Penelopa știe de întoarcerea ta sau să pornim pe cineva să-i ducă vestea”. Ulysse îi răspunde că ea știe și să stea liniștit. Ii urară, de așisderea, și fiii lui Doliu bun venit și în urmă se așează la masă lângă tatăl lor, ospătându-se cu toții cu mâncare și băutură.

13. IMPĂCAREA ȘI SERBĂRILE PENTRU INTOARCEREA LUI ULYSSE

Chiar în dimineța acelei zile, s’a răspândit, ca vântul, în tot orașul, vestea despre omorul pețitorilor. Rudele celor uciși aleargă din toate părțile, cu plânsete și vaete, și umple palatul lui Ulysse. Ei își iau morții să-i îngroape și trimit pe corăbii pe cei din insule, ca să fie înmormântați în țara lor. Apoi, se strâng cu toții în piața publică, unde Eueithes, tatăl lui Antinou, plin de durere și de mânie, grăește poporului, cu ochii scăldați în lacrimi:

ceilalți să uite peirea fiilor și nepoților lor, și să trăiască de acum încolo în pace și belșug“. — Când zeița a aflat, care este dorința părintelui ei, se repezi din piscul Olympului și se duce dea dreptul în Ithaca.

Ulysse se ospăta în vremea aceasta, cu ceilalți tovarăși, la curtea lui Laerte. După ce s'au săturat cu toții, eroul spune să iasă cineva afară, să vadă nu cumva se apropie dușmanii. Un fiu al lui Doliu se ridică în grabă și, de abia a eșit pe poartă, când și zărește ceata vrăjmașe apropiindu-se. „Sunt aci, strigă tânărul, să încingem armele iute“ și toți se reped să pună mâna pe arme: Ulysse, Telemach, cei doi pastori, moș Doliu cu cei șase fii ai săi și însuși bătrânul Laerte. Conduși de Ulysse se grăbesc la luptă. Atunci Minerva, subț înfățișarea lui Mentor se apropie de ei, iar, când o vede Ulysse, se bucură și zice fiului său Telemach: „Acum băete, ia seama unde sunt cei mai viteji și nu ne face de rușine neamul, care s'a distins pe întreg pământul prin vitejie și curaj“. — Ai să mă vezi, tată, că n'am să-ți fac de rușine neamul“. — Iar Laerte, care aude vorba nepotului său strigă: „Doamne, ce zi de fericire trăesc eu: fiul și nepotul mi-se întrec în vitejie“. — Apoi Minerva se apropie de Laerte și-i spune: „Tu, fiu al lui Arcesiu, tu cel mai scump prieten al meu, roagă-te de Jupiter și de Minerva și, apoi, dă drumul lancei tale“. Bătrânul întărit în puteri, face rugăciuni lui Jupiter și Minervei, își rotește în mână lancia și, ca un voinic, o repede asupra dușmanilor. El nimeri cu ajutorul Minervei, pe Eupeites, conducătorul cetei dușmane, care se rostogolește jos la pământ, zăngănindu-i armele de pe dânsul.

Atunci se năpusti asupra vrășmașilor și Ulysse, împreună cu Telemach, și i-ar fi secerat pe toți până la unul, dacă Minerva n'ar fi strigat Ithacenilor să părăsească războiul și să împiedice vărsarea de sânge omenesc. Aceștia, când auziră glasul zeiței, îngălbeniră cu toții și fugiră înapoi în cetate. Ulysse însă, cu un strigăt îngrozitor, dă năvală asupra lor, dar, deodată, un fulger din văzduh lovește pământul la picioarele zeiței. Minerva recunoaște voința lui Jupiter și spune eroului:

Tu fiu de viță înaltă a lui Laerte
Și vrednice Ulysse, stai, oprește
Năvala și 'ndoielnica bătaie,
Ca nu cumva să mânii tu ou asta
Pe-Acela care bubue 'n văzduhuri.

„Prietini, multe am pătitit noi, Acheii, din partea lui Ulysse. Ne-a luat mai întâi, în corăbiile sale, pe cei mai viteji fii ai noștri și a prăpădit și oastea și corăbiile. Iar acum, la întoarcerea sa acasă, ne-a ucis pe cei mai buni fii. Să mergem împotriva lui mai înainte ca el să se strecoare în Peloponez sau în Elida. Altfel vom fi pe veci de ocară, căci e o rușine să afle urmașii, că noi n'am fost în stare să răsbunăm moartea fiilor noștri. Nu, mai bine să mor, decât să mă duc în Infern pe urma celor căzuți. Să pornim deci, ca nu cumva să apuce înainte pe mare și să scape de răsbunarea noastră”.

Intreaga adunare e cuprinsă de indignare, când iată că sosește dela palatul lui Ulysse cântărețul Phemiu și crainicul Medon, cari se treziseră tocmai acum din somn și cari erau socotiți de mulțime între cei uciși. Ei sosesc în mijlocul poporului și Medon ia cuvântul și zice: „Ascultați-mă și pe mine, Ithaceni. Tot ce a săvârșit Ulysse, n'a săvârșit peste voința zeilor. Eu însumi am văzut pe zeu, sub figura lui Mentor, stând alătura de Ulysse și îmbărbătându-l sau vârindu-se printre pețitori cari cădeau grămadă unul după altul.

— Spunând acestea crainicul Medon, Ithaceni sunt cuprinși de groază și Halitherses, un moșneag înțelept, îi sfătuiește astfel: „Ascultați-mi și mie cuvântul, Ithaceni. Nenorocirea noastră se trage din slăbiciunea noastră, căci nu m'ați ascultat nici pe mine nici pe Mentor, când v'am sfătuit să opriți pe fiii voștri dela ticăloșiile lor. In oarba lor trufie, ei au mâncat, în lipsă, averea unui om, și i-au neomenit femeea, închipuindu-și că el nu se va mai întoarce nici odată acasă. De aceea, eu vă sfătuesc să stați pe loc, ca să nu dea peste noi altă pacoste mai mare”.

Mulțimea se împarte atunci în două. Unii urmează îndemnul lui Halitherses și rămân liniștiți pe loc, iar ceilalți, și aceștia erau cei mai mulți, ridică armele și se iau după Euepites, pornind împotriva lui Ulysse. — Zeița Minerva vede din înălțimea Olympului ceata învrăjbită și se duce în grabă la tatăl ei Jupiter, și-i spune: „Părinte al nostru, al tuturor, prea puternice fiu al lui Saturn, răspunde-mi ce gând ascuns ai în mintea ta? Vrei tu să prăpădești prin războiu și dușmănie pe poporul din Ithaca, ori vrei pace și frăție”? — La acestea viforosul Jupiter îi răspunde: „Tu, fiica mea iubită, de ce mă întrebi și cauți să mă descoși. N'ai pus tu la cale singură, întoarcerea și răsbunarea lui Ulysse? Fă deci cum îți place. Eu însă cred că acum e bine ca Ulysse, după ce a pedepsit pe cei vinovați să dea cu toții mâna și el să domnească și mai departe peste ei. Iar noi să facem ca

Ulysse se supune la acest îndemn al zeiței și o pace se încheie între el și poporul din Ithaca. Apoi se întoarseră cu toții în cetate, unde s'au făcut sacrificii zeilor, timp de mai multe zile. Și, a domnit în urmă Ulysse până la adânci bătrânețe, pe tronul strămoșilor săi, bucurându-se de dragostea și credința neclintită a supușilor săi.

Indicele numelor proprii

A

- Abdera 260.
Abderos 260.
Absyrtus 319, 325, 326, 328.
Alcamas 339.
Acastus 328.
Achaia 99, 137, 368, 395, 400, 529.
Acheii, vezi Grecii.
Achelous 97, 270, 271.
Acheron 85, 97, 264.
Achille, de mai multe ori.
Acis 72, 73, 74, 75.
Acoetes 217, 219, 220.
Acrisius 219, 286, 291.
Acropole 168, 170, 171, 202.
Acteon 147, 148, 150.
Admet 144, 270, 350.
Admeta 261.
Adonis 182, 193, 304.
Adoniile 194.
Adriatica, marea 337.
Adrast 282, 349, 351, 353.
Adrastea 28.
Aea 319, 323.
Aeac 88, 359, 360, 521.
Aeacid 414.
Aeaea 512.
Acetes 293, 295.
Aetes 316, 317, 318, 319, 320, 325, 326, 512.
Aegeu 275, 276, 277, 279.
Aegina 327, 360.
Aegis 158.
Aegyptus 89, 90, 472.
Aegysth 450, 451, 453, 455, 456, 458, 459, 460, 466, 467, 520, 531.
Aello 261.
Aeol 509, 510, 511.
Aeneas 86, 87, 364, 369, 404, 417, 440, 441, 443, 444, 446, 447.
Aeneis 91.
Aepytus 332, 333.
Aëropa 449.
Aesacus 194.
Aeschyl 455.
Aeson 318, 327, 494.
Aesculapius 142, 404.
Aethon 141, 555.
Aethra 275, 276, 284, 305.
Aetion 420.
Aethiopia 262, 396, 423, 470, 485.
Aetna 34, 158.
Aetolia 349.
Agamemnon, de mai multe ori.
Aganippe 137.
Agelau 360, 371, 372, 561, 562, 570
Agenor 60, 61, 64, 202, 207.
Aglae 54.
Aglaura 169.
Africa 141, 262, 289, 502.
Ajax, de mai multe ori.
Alba-Leuce 426.
Alcesta 270, 327.
Alcid 253, 303, 334.
Alcinous 326, 488, 489, 492, 493, 494, 495, 498, 499, 500, 528.
Alcmena 172, 247, 247, 249, 455, 520.
Alexandru-Paris 360.
Aloizii 35.

- Aloeus 35, 173.
 Alpheus 99, 100, 258, 332, 333.
 Alybas 577.
 Amalthea 28, 29, 219.
 Amazoanele 260, 261, 280, 315, 316,
 423, 424, 428, 429, 430.
 America 281.
 Amiclaeus 123.
 Ampelus 215.
 Ammon 137, 290.
 Amor-Cupidon 64, 167, 181, 183, 185,
 190, 191, 192, 200, 319, 368, 369, 372.
 Amphiarauș 349, 350, 351.
 Amphidamas 316.
 Amphimedon 570.
 Amphinom 550, 551, 553, 561, 569.
 Amphion 130, 131, 132, 133.
 Amphithryon 172, 247, 248, 249, 250,
 253.
 Amphitrite 67, 68, 69, 110, 427.
 Amyclas 117, 118.
 Amycus 309, 310, 311, 312.
 Anacreon 191.
 Anadyomena 180, 214.
 Anapis 94.
 Ancaeu 297.
 Anchia 471.
 Anchise 364, 369, 389, 404, 417, 440,
 443, 447.
 Androgeu 278, 441.
 Andromacha 391, 406, 407, 409, 410,
 419, 423, 445, 446.
 Andromeda 290, 291.
 Antaeu 265.
 Antenor 387, 407, 447.
 Anteros 189, 190.
 Anticlea 520.
 Antigona 172, 339, 340, 349, 352, 353,
 354, 355, 356, 357, 360.
 Antiloch 415, 423, 425, 521.
 Antiopa 172, 261, 280, 520.
 Antimachus 388.
 Antinou 547, 548, 549, 550, 552, 561,
 563, 564, 565, 566, 567, 568, 572,
 573, 578.
 Antiphate 511.
 Aphareus 307.
 Aphisidas 577.
 Aphrodita 16, 83, 180, 419.
 Apollo, de mai multe ori.
 Apuleius 186.
 Arabi 14.
 Arachne 130, 171, 172.
 Arcadia 23, 38, 54, 56, 59, 92, 149,
 196, 200, 255, 256, 257, 260, 349.
 Arcadienii 332, 333.
 Arcesiu 540, 576, 580.
 Archipelag 303.
 Arcas 56.
 Ares 173, 174, 404, 405.
 Arestor 57.
 Arganthus 301.
 Arges 29.
 Argo 296, 297, 298, 300, 304, 309,
 311, 317, 325, 328, 331.
 Argus 57, 58, 60.
 Argus architect 296.
 Argus, Câinele 545, 546.
 Argos, Argolida, de mai multe ori.
 Argonauți, de mai multe ori.
 Arges 29.
 Argivi, vezi Greci, 353, 376, 380,
 387, 424.
 Aretia 316.
 Areta 492, 493, 494, 499, 528.
 Ariadna 157, 221, 279, 322, 520.
 Arethusa 95, 96, 99, 100.
 Aribea 174.
 Arima 398.
 Arion 67, 70, 71, 72.
 Arion, calul 92.
 Arisbe 194.
 Aristeu 147.
 Arnaeus 147.
 Arrianus Flavius 425.
 Artemis, Diana 116, 146, 408.
 Ascalaphus 97.
 Ascaniu 447.
 Asclepios 142.
 Asia, de mai mult ori.
 Asov 427.
 Assaracus 369.
 Asteria 172.
 Astrea 21, 52.
 Astyanax 407, 409, 420, 423, 446.
 Atalanta 23, 24, 25, 26, 27, 296.
 Ate 248.
 Athamas 209, 211, 212, 213, 292, 294,
 316.
 Atlas 67, 68, 131, 159, 196, 262, 289,
 290.

Atreu 372, 383, 398i 448, 449, 450, 453, 463.
 Atrizii 372, 386, 391, 3955 397, 411, 431, 436, 448, 450, 453, 454, 520, 521.
 Athena-Minerva și Athena oraș, de mai multe ori.
 Athos 297, 451.
 Atropos 53.
 Attica 41, 101, 103, 222, 259, 277, 278, 281, 305, 460, 466.
 Atys 21, 22, 23.
 Augias 258, 296, 318.
 Aulis 376, 377, 378, 379, 381, 383, 385, 389, 451, 455, 461, 463, 464, 465.
 Aura 154.
 Aurora 124, 140, 148, 150, 151, 152, 153, 219, 288, 423, 512, 528.
 Austral 14, 15, 40.
 Autolycus 250, 556, 577.
 Automedon 414, 417.
 Autonoe 147.
 Aventin 266, 267.
 Avern 85, 96.

B

Babylon 80
 Bacchus, de mai multe ori.
 Baebis 301.
 Balcani, Balcanic 33, 313.
 Battus 197.
 Baucis 37, 38, 39, 40.
 Bebryci 309, 311, 312, 314.
 Belus 89, 129, 212.
 Beroe 206.
 Bistonieni 259.
 Bithynia 300, 301, 302, 304.
 Boeotia, de mai multe ori.
 Bootes 223.
 Boreas, Boreazii 14, 169, 170, 202, 312, 313, 314.
 Borysthene 427.
 Bosfor 315, 326.
 Briareus 30.
 Briseis 393, 394, 395, 411.
 Brontes 29, 158.
 Busiris 262.
 Butes 174.

C

Cabiri 22.
 Cacus 266, 267, 268.
 Cadmus 32, 33, 131, 132, 147, 148, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 209, 210, 212, 214, 218, 292, 324, 335, 339, 340, 350, 486.
 Calea Laptelui 248.
 Caenus 283.
 Calabria 303.
 Calais 313, 314.
 Calchas 375, 377, 378, 379, 384, 391, 392, 393, 433, 436, 437.
 Calliope 135, 188.
 Callisto 54, 55, 56.
 Callichoros 315.
 Calipso 470, 482, 483, 484, 485, 486, 494, 525.
 Calydon 23, 270, 280, 306.
 Kampe 29.
 Capaneus 349.
 Capitol 122.
 Capys 434.
 Caria 83, 84, 111.
 Cassandra 371, 438, 442, 443, 445, 446, 452, 453, 454, 456, 458, 460, 467, 520.
 Cassiopea 290, 291.
 Castalia 115.
 Castor 250, 284, 296, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 311.
 Caucas 31, 107, 162, 317, 322, 362.
 Cauconi 476.
 Cecropia 170.
 Cecrops 169, 170, 172.
 Cefis 437.
 Celene 127.
 Celeus 101, 104, 105.
 Centauri 256, 281, 282, 283, 294.
 Cephallenia 520, 578.
 Cephalos 153, 154.
 Cepheus 290, 291.
 Cephisus 43, 76, 202, 277.
 Cerberus 86, 87, 91, 186, 211, 213, 262, 264.
 Cercopi 270.
 Ceres, de mai multe ori.
 Ceus 131.
 Chalciopa 316, 317, 318, 320, 321, 322.
 Chalibi 316.

- Chariclo 143, 352.
 Charitele 53.
 Charon 86, 186.
 Chaos 11, 13.
 Charybda 522, 524, 527.
 Chelome 45, 46.
 Chilla 382.
 Chimera 111, 117, 520.
 Cherson 385.
 Chersones 461.
 Chios 219.
 Chiparissus 123.
 Chiron 142, 147, 150, 250, 256, 294
 295, 297, 359, 360, 373, 375.
 Chios 219, 304.
 Chloris 520.
 Chromis 216.
 Chronos 16, 21, 248, 377.
 Chrysaor 261, 288, 335.
 Chryses 385, 391.
 Chryseis 391, 392, 393, 394, 452.
 Chrysip 449.
 Chyllaros 282, 283.
 Ciconi 501.
 Ciclade 287.
 Cilicia 32, 408.
 Cimmerieni 517.
 Ciocărdia 305.
 Cipru 26, 180, 187, 189.
 Circe 98, 326, 512, 513, 514, 515, 516,
 517, 522, 523, 525.
 Cissa 407.
 Citheron 147, 220, 335, 342, 352.
 Cleopatra 312.
 Clio 135.
 Clitia 124, 125.
 Cloto 52, 89.
 Clymena 23.
 Clytemnestra, de mai multe ori.
 Clytios 316.
 Clytoneu 496.
 Cnidos 181.
 Cnosos 554, 555.
 Cochix 45.
 Cocytus 85, 86.
 Codreanu 359.
 Coelus 15.
 Coeus 110.
 Colchis, de mai multe ori.
 Colona, Coloniți 346, 347.
 Colophon 171.
 Constanța 326.
 Cora 92.
 Corfu 487.
 Corinth 70, 71, 89, 277, 323, 331, 335,
 336, 337, 344, 345, 348.
 Coroebus 441, 442, 443.
 Coronis 142.
 Corybantii 22.
 Cos 123.
 Coșbuc 88, 91, 159, 268, 434.
 Cottus 30.
 Creon 253, 269, 328, 338, 339, 340,
 342, 343, 346, 349, 352, 353, 355,
 356, 357.
 Creta 28, 149, 153, 221, 258, 278, 279,
 281, 326, 372, 401, 529, 535, 554,
 555.
 Creteus 316.
 Crimea 385, 460.
 Creusa 447.
 Crocale 147.
 Ctesippus 561, 570.
 Ctesius 538.
 Cupidon-Amor, de mai multe ori.
 Cureti 22, 28.
 Cyana 94, 95.
 Cyaneae 309.
 Cybeia 15, 21, 22, 23, 27, 163, 211,
 215.
 Cycnus 142, 387.
 Cyclopi 29, 30, 40, 65, 189, 146, 156,
 158, 207, 253.
 Cyllene 100, 196, 197, 198, 200.
 Cynira 172, 192.
 Cynthus 115, 132.
 Cypru 548.
 Cyrene 308.
 Cythera 180, 181, 193.
 Cytorus 83.
 Kyzicos 299, 300.

D

- Daedal 379.
 Danae 128, 172, 286, 287, 291.
 Danai 376, 392, 393, 397, 401, 413,
 414, 436, 441, 444, 500, 509.
 Danaidele 89, 90, 212.
 Danaus 89, 90.
 Dardanelele 293, 299.
 Dardani 403, 441, 436.

- Dardanus 428.
 Daphne 119, 120, 122.
 Daphnis 122, 201.
 Daulis 337, 338, 341, 343, 459.
 Deianira 269, 270, 271, 272, 273.
 Deidamia 282.
 Deiphob 445.
 Delos 110, 115, 116, 121, 131, 146,
 219, 279, 334.
 Delphi, de mai multe ori.
 Delfinii 70.
 Delphusa 116.
 Demeter 16, 29, 54, 92, 483.
 Demodoc 495, 498, 499, 500, 501, 528.
 Demophon 104, 105.
 Derna 90.
 Destinul-Fatum 11, 12.
 Deucalion 40, 42, 43, 44, 116, 555.
 Diana, de mai multe ori.
 Dicte 28.
 Dictys 287, 291.
 Dindyma 22, 304.
 Dimasichton 133.
 Diomedea 259, 349, 374, 404, 405, 406,
 407, 408, 412, 433, 434, 437, 455.
 Diona 110.
 Dionysos 206, 208, 209, 222, 347.
 Dioces 414.
 Dioscurii 162, 250, 284, 296, 305, 306,
 308, 309, 310, 312, 426.
 Dis 86.
 Discordia 360.
 Dodona 214, 215, 296, 535.
 Dolioni 299, 300.
 Doliu 576, 578, 580.
 Dolopi 434.
 Domitian 164.
 Doris 72.
 Dos 104.
 Dryade 59, 80, 106, 301
 Dryas 222.
 Drymas 441.
 Dryope 301.
 Dryops 200
 Dulichium 542.
 Dunărea 425, 426.
- E**
- Echeneu 493
 Echo 75, 76, 79, 80.
 Echetus 550.
 Echidna 213, 254, 288, 338.
 Egea, marea 66.
 Egina 172.
 Egle 216.
 Egypt 31, 60, 89, 137, 262, 427, 548,
 467, 479, 480, 481, 482.
 Ellada 323, 385.
 Elatus 333.
 Electra 456, 457, 458, 459, 463, 469,
 466.
 Elena, de mai multe ori.
 Eleuthera 135.
 Eleusis 101, 103, 105, 263.
 Elida 95, 99, 100, 256, 579.
 Elini 376.
 Elis 258.
 Elpenor 517, 522.
 Elisee, câmpii 88.
 Emathia 137.
 Encelados 167.
 Endymion 147.
 Enna 72.
 Eoliene, insule 158
 Eolus 40.
 Eos 30, 150.
 Eous 141.
 Epaphus 60, 138.
 Epeius 433, 434, 439.
 Eperitus 577.
 Ephes 146, 269.
 Ephialtes 34, 35, 174, 179.
 Epicaste 269, 520.
 Epidaur 144, 145, 206, 276.
 Epigoni 358.
 Epimetheus 159, 161.
 Epir 446, 550.
 Epytus 441.
 Erato 135.
 Ereb 97.
 Ercchtheus 153, 170, 174, 222.
 Erichthonius 168, 170, 174.
 Erdanul 142.
 Erigoni 222, 223.
 Erymanth 100.
 Erinyi 213, 346, 460.
 Eriphyle 349, 350.
 Eris 360.
 Eros 189, 190, 221.
 Erymanth 256.
 Eryphile 520.

- Erysichton 105, 106, 107, 108, 109.
 Erythea 261.
 Esculap 144, 145, 281.
 Eteocle 339, 346, 349, 351, 352, 353.
 Ethiopia 290.
 Etna 72, 74, 75, 93, 94, 167.
 Etoli 405.
 Euboea 116, 269, 273, 290, 297, 455, 467.
 Euphrosina 54.
 Eumaeu 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 543, 544, 545, 546, 547, 555, 560, 563, 565, 569, 570, 578.
 Eumenidele 174, 179, 211, 347, 460.
 Eumolpus 127, 263.
 Eupeithes 578, 579, 580.
 Europa 60, 61, 62, 63, 64, 102, 126, 172, 202, 281, 360, 437.
 Euphorb 413.
 Eurperpe 135.
 Euripide 379, 381.
 Eurotas 117, 304, 332, 333.
 Eurus 13, 14.
 Euryale 287, 496, 498.
 Eurybates 395, 555.
 Euryclea 543, 556, 557, 558, 559, 566, 571, 572, 573, 574.
 Eurydice 357.
 Eurymach 545, 549, 552, 553, 564, 565, 566, 568.
 Eurymide 72.
 Eurynme 53, 124, 156, 554.
 Eurysaces 431.
 Eurystheu 248, 253, 254, 255, 256, 258, 259, 262, 263, 264, 269, 449.
 Eurythion 241.
 Eurytus 250, 272, 282, 562, 569.
 Evadne 332, 333.
 Evantes 583.
 Evenos 271.
 Evippe 137.
- F**
- Fatum 11, 12.
 Faunus 72, 200, 216.
 Fenicia, Phoenicia 62, 335, 529.
 Florus 164, 165.
 Fortuna 54.
- Frigia, Phrighia 22, 37, 126, 127, 130, 215.
 Furiile 16, 60, 211, 212, 213, 461.
- G**
- Galatea 72, 73, 74.
 Galatia 126.
 Gali 22, 126.
 Gangele 178.
 Ganymede 47, 48, 50, 199, 319, 362, 364, 369, 370.
 Garganus 50, 362, 363.
 Gargaphia 147, 148.
 Gelanor 89.
 Gerenios 479.
 Gea 15, 16, 21, 29, 30, 31, 51, 113, 114, 135, 168, 189, 215, 265, 317.
 Geryon 261, 266, 267, 288.
 Giganti 30, 31, 32, 33, 85, 173, 272, 319.
 Gigantomachia 35, 167.
 Gibraltar 261.
 Glaucia 328, 330.
 Gorgo 159.
 Gorgona 287.
 Gordius 127.
 Grecia și Grecii, de mai multe ori.
 Grațiile 53, 61, 135, 174.
 Gyges 30.
- H**
- Hades 16, 29, 85, 263, 284, 517.
 Hadrian 425.
 Haemon 356, 357.
 Haemonia 137.
 Heliherse 579.
 Haemus 33, 172.
 Haliu 498.
 Hamadriade 221, 303.
 Harmonia 32, 204, 205, 350.
 Harpyi 313, 314, 315.
 Hector, de mai multe ori.
 Hebe 47, 274, 249.
 Hecate 31, 88, 320, 322, 323.
 Hecuba 371, 372, 406, 418, 444, 445, 446, 453, 454, 460.
 Hecatonchirii 29, 30.

- Helenus 388, 406, 446, 453.
 Helicon 136, 137, 138.
 Helios 30, 138, 139, 147, 150, 258.
 261, 293, 319, 329, 477, 480, 485,
 525, 526.
 Hellen 44.
 Helle 292, 293.
 Helespont 293, 299, 369, 387, 414,
 425.
 Heneti 447.
 Hera 16, 28, 29, 45, 253.
 Hephastos 156.
 Heracle 30, 247, 248.
 Hermaphroditus 83, 84.
 Hermes 83, 174, 196, 515.
 Herse 169.
 Hercule 30, 31, 47, 67, de mai mul-
 teori
 Hesiod 34, 134.
 Hesiona 272, 369, 370, 371, 372, 373.
 Hesperia 124, 194.
 Hesperidele 128, 262, 289.
 Hestia 16, 29, 163.
 Hilaira 306, 307.
 Hippocrene 137, 138.
 Hippodomia 282, 283, 448, 449
 Hippolyt 144, 280, 281.
 Hippolyta 260, 261, 280.
 Hippomedon 349.
 Hippomenes 23, 24, 25, 26, 27.
 Hippothoos 413, 414.
 Homer 47, 66, 174, 377, 378, 414,
 427.
 Horele 51, 52, 140, 208.
 Hyale 148.
 Hyacinthus 117, 118, 119.
 Hydra 254, 255.
 Hygia 145.
 Hylas 296, 300, 301, 302, 303, 304.
 Hyllos 272, 273, 274.
 Hylonome 282, 283.
 Hymenaeus 174.
 Hypaepis 129.
 Hypan's 441.
 Hyperia 408.
 Hypermnestra 90.
 Hypsipyla 297, 298, 299, 351.
 Hyperboreeni 255.
 Hypnos 51.
 Hyrieus 151, 152.
- I, J
- Iambe 104.
 Iamus, Iamizi 332, 333, 334.
 Ianus 17, 19.
 Iapet 15, 159.
 Iason de mai multe ori.
 Iasos 23.
 Icarus 222, 223, 362, 521, 558.
 Ida 22, 28, 47, 49, 83, 304, 360, 362,
 363, 364, 371, 401, 432, 447, 451.
 Idas 306, 307.
 Idothea 480, 481.
 Idmon 171.
 Idomeneu 374, 401, 408, 535, 554, 555.
 Ilistu 87.
 Ilion 369, 384, 413, 423, 430, 441, 454,
 456.
 Ilioneus 133.
 Ilithya 17, 110, 111,
 Illyria 204.
 Ilus 369.
 Ino 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214,
 292, 294, 486.
 Inachus 57, 58, 59.
 India 262.
 Infernul 136, 138, 211, 261, 263, 284,
 295, 340, 354, 386, 515.
 Io 57, 58, 60.
 Iocasta 335, 338, 339, 341, 343, 344,
 345, 346, 350, 353, 358.
 Joe 489, 493, 533, 544, 550, vezi și
 Jupiter.
 Jola 272, 274.
 Jolcos 255, 269, 294, 295, 296, 297,
 324, 327, 328.
 Ionică, marea 213, 214.
 Iorgulescu 347.
 Iphicles 248, 249, 253.
 Iphigenia 376, 378, 381, 382, 383, 384,
 385, 451, 455, 460, 461, 462, 464,
 465, 466.
 Iphimedia 520.
 Iphitus 267, 269, 413.
 Iris 66, 67, 110, 111, 112, 314, 398,
 399, 400, 404.
 Iros 549, 550, 551, 552.
 Isis 60.
 Ismarus 216, 501.
 Ismena 339, 346, 354, 355, 356
 Ismenos 132.

Istru 256, 326, 425, 427.
 Italia 17, 71, 85, 97, 194, 266, 447.
 Ithaca, de mai multe ori.
 Itys 174, 178, 179.
 Iupiter, de nenumărate ori.
 Juno, Junona, de mai multe ori.
 Ixion 88, 212, 281.

L

Labdacus, Labdacizii 174, 335, 336.
 Labirint 221, 279.
 Lacedaemon 368, 477.
 Lachesis 52.
 Laconia 150.
 Ladone 59, 201.
 Laelaps 153.
 Laerte 296, 478, 501, 508, 518, 520,
 521, 532, 536, 538, 539, 540, 541,
 543, 570, 575, 576, 577, 578, 580.
 Laestrygoni 509, 510, 511, 512, 513.
 Laius 335, 336, 338, 340, 341, 342,
 343, 344, 345, 346.
 Lamos 209.
 Lampsac 164.
 Laocoon 434, 435, 438.
 Laodamas 494, 496, 497.
 Laodamia 380, 387, 498.
 Laomedon 66, 150, 272, 369, 370, 372.
 Lapithi 281, 282, 283.
 Larissa 291, 413.
 Latium 17.
 Latmus 147.
 Latona 54, 110, 111, 112, 115, 117,
 130, 131, 132, 133, 146, 198.
 Learch 213, 294.
 Leda 172, 284, 304, 305, 520.
 Leiodes 564, 570.
 Leithos 413.
 Lemnos, Lemnieni 156, 158, 173, 297,
 298, 299, 351, 385, 386, 451.
 Lerna 254.
 Lethe 85.
 Leto 110.
 Leuce 425, 427, 428.
 Leucippus 306.
 Leucothea 124, 125, 214, 486, 487.
 Liber 206.
 Libia 89, 137.
 Lice, Licia 83, 122.
 Lidia 89, 130.

Lilliputani 264.
 Linus 250.
 Lipare 158.
 Liriope 76.
 Locri 376, 454.
 Lotophagi 500, 502.
 Lucania 98.
 Lucian 87, 166, 208.
 Lybia 262, 265.
 Lycabethus 169.
 Lycaon 36, 54, 403, 417.
 Lyceu 200.
 Lycia 260, 403, 412.
 Lychas 272, 273.
 Lycomede 284, 375.
 Lycormas 301.
 Lycurg 221, 222, 350, 351.
 Lydia 127, 171, 217, 269, 367, 448.
 Lynceus 90, 297, 306, 307.
 Lyncus 102, 103.

M

Macedonia, Macedoneni 116, 297, 305.
 Machaon 404, 439.
 Maeonia 130, 219.
 Maeotida 427.
 Maia 196, 197, 198.
 Maiea 256, 501.
 Malieni 383.
 Malta 470.
 Manoeceus 353.
 Manto 130.
 Marathon 205, 259, 278, 281.
 Marian 172.
 Marmara, marea 299.
 Maron 503.
 Marsyas 126, 127.
 Marte, de mai multe ori.
 Matapan 85, 263.
 Maurul 303.
 Medea 277, 317, 319, 320, 321, 322,
 323, 325, 326, 327, 328, 330.
 Mediterană, marea 326.
 Medon 482, 542, 571, 579.
 Meduza 159, 168, 261, 263, 287, 288,
 289, 291.
 Megara 253, 269, 277.
 Megareus 28.
 Melampozi 89.
 Melanippa 261.

Melanthus 544, 545, 547, 552, 561,
564, 565, 569, 572.
Meleagru 263, 296.
Melibertes 209, 210, 213, 214.
Melisse 28.
Melpomene 135.
Memnon 151, 423.
Menade 177, 220.
Menal 100.
Menestheu 284.
Meneleu, de mai multe ori.
Mentes 470, 471.
Mentor 474, 475, 476, 569, 570, 579,
580.
Mercur, de mai multe ori.
Mero 520.
Meropa 152, 336, 337, 344, 345.
Meseis 408.
Messenia 306.
Metaneira 104.
Metis 17, 29, 51, 92, 166
Metra 108.
Minerva, de mai multe ori
Midas 127, 128, 129, 130.
Mimas 173.
Mimos 64, 67, 88, 153, 154, 173, 221,
258, 278, 279, 322, 326, 522, 554, 555.
Minotaurul 109, 278, 279.
Minucia 164, 165.
Minyas, Minyenii 223, 253, 292, 294.
Mircha 192.
Mnasyllus 216.
Mnemosyna 15, 134, 135
Moera 222, 223.
Molossi 36.
Momus 362.
Mopsus 316, 321.
Moire 52.
Morios Zevs 348.
Morpheu 157.
Murnu 50, 488.
Muzele 98, 126, 134, 136.
Mycena 253, 254, 258, 264, 291, 372,
378, 441, 446, 449, 450, 457, 462,
463, 464, 466.
Myrmidoni 360, 376, 394, 415, 421.
422, 435, 444, 522.
Myrtil 448, 449.
Mystis 210, 211.

N

Naiade 41, 68, 80, 83, 216, 301, 302,
531.
Narcis 75, 76, 77, 78.
Naum 310.
Nauplius 391.
Nansicaa 487, 488, 489, 490, 491, 494,
499.
Nasos 217, 219, 221, 279.
Neagră, marea 257, 260, 293, 299,
309, 325, 423.
Neleus 197.
Nemea 254, 265.
Neoptolem 432, 433, 434, 444, 445,
446, 522.
Nephele 148, 292.
Nemea 351, 352, 358.
Neptun, de mai multe ori.
Nereide 66, 68, 72, 127, 156, 348, 359,
375, 415, 424, 427.
Nereu 262, 359.
Nericos 578.
Nessus 271, 272.
Neritul 530.
Nestor 282, 296, 374, 398, 415, 423,
430, 434, 455, 469, 471, 473, 474,
475, 476, 477, 479, 480.
Nicippe 248.
Ninus 81.
Niculescu 354.
Nioba 130, 133, 134.
Nil 60, 137, 141, 264, 480.
Notus 15.
Nysa 33, 208, 209.

O

Oceanos 15, 53, 67, 270, 375, 396, 415,
423, 512.
Oceanidele 146.
Ocyrhoe 143, 144.
Odysseu 471, 472, 473, 474, 476, 478,
479.
Oechalia 272, 269.
Oedip 335, 338, 339, 340, 337, 336, 342,
343, 344, 345, 346, 347, 348, 349,
352, 358.
Oeneu 270.
Oenomau 448.
Oenone 362, 363, 371.

- Oenopion 152.
 Oeta 272, 274, 385.
 Ogygia 470, 482, 483, 490, 527.
 Ohes 405.
 Oilleu 316, 434, 454, 467.
 Olymp, de mai multe ori.
 Olympia 332, 333, 334.
 Olympus 127.
 Omphale 269.
 Opheltes 351.
 Ops 15, 21.
 Orchamus 124, 125.
 Orchomenos 100, 221, 253, 292, 316, 456.
 Oreade 107.
 Oreste 381, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 521.
 Orientul 215, 301.
 Orion 151, 152, 483, 522.
 Ormenus 538.
 Orithya 161, 170.
 Orpheus 91, 98, 127, 216, 296, 297, 306, 310, 312, 326, 383.
 Orphne 97.
 Orthygia 101, 483, 538.
 Orthrus 261.
 Ossa 35, 173.
 Othrias 440.
 Othrys 29.
 Ottos 34, 35, 173, 174.
 Ovidius 13, 15, 19, 27, 36, 54, 72, 84, 118, 124, 128, 154.
- P**
- Pactolus 127, 128, 171, 216.
 Paeonia 137.
 Palamede 374, 389, 390, 436.
 Palemon 414.
 Pallas-Athena 166, 405, 433, 437.
 Paillantizi 277.
 Pallene 305.
 Pan 48, 59, 92, 129, 185, 200, 201, 202.
 Pandarus 403, 404.
 Pandion 174, 175, 176, 178, 179, 222.
 Pandora 156, 157, 160, 161, 162.
 Pandrosa 169, 170.
 Pangeu 222.
 Panope 202.
 Panopeus 413.
 Panthus 440, 441.
 Papacostea 470.
 Paphlagonia 447.
 Paphos 181, 189.
 Parcele 33, 52, 92, 96, 144, 298, 333, 417.
 Paris, de mai multe ori.
 Parnas 42, 113, 116, 117, 119, 129, 135, 136, 216, 556, 564, 577.
 Paros 77, 114.
 Parthenon 23.
 Parthenopeus 349, 351.
 Pasiphae 153.
 Pasithea 174.
 Patara 121.
 Patavium 447.
 Patroclu 376, 395, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 420, 422, 423, 425, 426, 427.
 Pegas 136, 137, 288.
 Pegae 302, 304.
 Pelasgi 300.
 Peleu 260, 282, 296, 359, 360, 374, 376, 414, 416, 422, 521.
 Pelias 23, 294, 295, 308, 324, 327, 328.
 Pelidul 387, 415, 417, 418, 521, 424, 430.
 Pelion 35, 173, 294, 297.
 Pella 137.
 Peloponez 36, 71, 99, 180, 449, 259, 474.
 Pelopizii 368.
 Pelops 89, 275, 335, 348, 383, 448, 449, 465.
 Pelorus 17, 374.
 Penelopa, de mai multe ori.
 Peneu 119, 120, 122, 258.
 Pentheu 218, 219, 220.
 Periphias 405.
 Periphetes 276.
 Periandru 70, 71.
 Persea 512.
 Persephona 54, 93.
 Perseu 247, 262, 286, 287, 288, 289, 290, 291.
 Perseizii 247, 248.
 Persi 14, 124, 202.
 Phaeaci 485, 486, 487, 489, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 528, 529.
 Phaedimus 132.
 Phaedra 280, 281, 520.

- Phaere 477.
 Phaethon 138, 140, 141, 142, 258.
 Phaethusa 141.
 Phasis 301, 306, 317, 428.
 Phaidon 535.
 Phemiu 570, 571, 545, 599.
 Phenops 413.
 Phesana 332, 333.
 Phiales 148.
 Philemon 37, 38, 39, 40.
 Philoctet 274, 374, 385, 386, 432, 433, 434, 437.
 Philoetiu 560, 561, 563, 564, 565, 566, 569, 578.
 Philomela 174, 175, 176, 177, 178, 179, 456.
 Philostrat 427, 428.
 Phineus 291, 313, 314, 315, 321.
 Phlegon 141.
 Phlegethon 85, 97.
 Phocida 41, 115, 337, 343, 456, 459, 464, 466.
 Phoeci 413.
 Phoebe 147, 306, 307.
 Phobus 410, 418, 129, 132, 137, 140, 141, 142, 146, 216, 221, 333, 340, 341, 343, 392, 436.
 Phoenix 376, 411.
 Phocus 360.
 Phoenicia-Fenicia 202, 203, 407.
 Pholos 256.
 Phorcys 287, 713, 414, 530.
 Phormion 308.
 Phrygia 360, 362, 367, 382, 431.
 Phryxus 292, 293, 295, 316, 317, 318, 320, 325.
 Phthia 394, 411.
 Pieria 116, 135, 197.
 Pieridelc 136, 137, 138, 216.
 Pierus 136, 137.
 Pind 136.
 Pindar 307, 333, 334.
 Piracmon 158.
 Pireu 174.
 Pirithou 263, 281, 282, 284.
 Pisa 95, 258, 334, 335, 448.
 Pisisrat 497, 477, 479, 482.
 Pitane 332, 333.
 Pitheus 275.
 Pitys 201, 202.
 Platea 47.
 Pleiada 59, 131.
 Pluton, de mai multe ori.
 Podarces 371.
 Pollites 398, 444.
 Pollux 284, 296, 309, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312.
 Polybus 335, 336, 339, 345.
 Polydectes 287, 291.
 Polydor 413, 447.
 Polyhymnia 135, 136.
 Polymnestor 447.
 Polynice 339, 346, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356.
 Polyphem 72, 75, 159, 300, 304, 470, 485, 502, 503, 506, 507, 508, 513, 530.
 Polyxena 371, 425, 446, 447.
 Polyxo 298.
 Pontus (Euxinus) 257, 299, 309, 314, 325, 430.
 Poseidon 16, 29, 65, 294, 475, 486, 487.
 Pramna 513.
 Priam, de mai multe ori.
 Priap 164.
 Procris 152, 154, 155, 520.
 Proene 174, 175, 176, 177, 178, 179.
 Procuste 277.
 Prodicus 250.
 Promachus 327.
 Prometheus 15, 42, 156, 159, 160, 161, 162, 317, 322.
 Propontida 299, 312, 326.
 Proserpina 54, 85, 88, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 101, 103, 137, 186, 263, 284, 516, 517, 520.
 Protesilau 374, 386, 387.
 Pioteu 359, 480, 481, 482.
 Prothoe 261.
 Psecas 148.
 Pylon 425.
 Psophis 100.
 Psyche 181, 182, 183, 184, 185, 186.
 Pygmalion 187, 188, 189.
 Pygmeii 264, 265.
 Pylade 456, 457, 458, 459, 461, 462, 464, 465, 466.
 Pylos 197, 282, 469, 471, 474, 475, 477, 480, 482, 535, 539, 541, 544.
 Pyramus 80, 81, 82.
 Pyrois 141.
 Pyrrha 40, 42, 43, 44.

Pyrrhus 439, 445.
 Pythia 114, 115, 253, 269, 275, 337,
 340, 457.
 Pythion 114.
 Python 111, 116, 119.

R

Regil 309.
 Reitros 471.
 Remus 360.
 Rexenor 493.
 Rhadamante 64, 88.
 Rhamis 148.
 Rhea 15, 16, 17, 21, 28, 65, 85, 92,
 110, 163, 167.
 Rhipheus 441.
 Rhodope 172, 216.
 Roma 145, 164, 206, 267, 447.
 Romani 145, 189, 201, 309.
 Romulus 360.

S

Salamina 370, 371, 372.
 Salmacis 83, 84.
 Same 542, 561.
 Samos 45.
 Sangaris 21.
 Sardes 128, 129.
 Sarpedon 64, 412.
 Satiri 59, 126.
 Saturn 15, 16, 17, 18, 19, 20, 28, 29,
 57, 60, 65, 85, 137, 92, 172, 180, 206,
 248, 333, 334, 335, 412, 414.
 Saturnalele 17.
 Sauromații 318.
 Scamandru 430.
 Schedia 413.
 Scheria 487.
 Sciron 277.
 Scylla 326, 522, 524, 525, 527.
 Scyros 284, 375.
 Scythia 103, 107, 162, 313, 385, 427,
 429, 461.
 Selene 30.
 Semele 137, 147, 204, 206, 207, 208,
 209, 215.
 Semiramide 80.
 Șerbănescu 305.
 Seriphos 287, 291.

Șerpilor, insula 425, 428.
 Servius 165.
 Sicilia 33, 71, 72, 92, 94, 96, 99, 103,
 122, 502, 575, 577.
 Sicyona 127.
 Sigeion 425.
 Silen 127.
 Sinis 276, 277.
 Sinon 435, 437, 436, 439, 441.
 Sirenele 97, 98, 283, 326, 522, 524.
 Sirenuse 98.
 Sisyphus 89, 512.
 Sminteus 392.
 Sophocle 347, 354.
 Sicilia 158, 159, 167.
 Sicyona 160.
 Sicyonia 149.
 Silen 163, 164, 215, 216.
 Sipylyus 132.
 Spania 266.
 Sparta, de mai multe ori.
 Sphinx 338, 339, 340, 342.
 Staphylos 222.
 Stelio 94, 95.
 Steropos 29, 158.
 Sthenelos 248, 315, 316, 439.
 Stheno 287.
 Strajan 216.
 Strophade 314.
 Strophiu 456, 457.
 Stymphal 257.
 Stymphalia 99.
 Stymphalide 36.
 Styxul 20, 60, 80, 85, 86, 87, 96, 105,
 138, 140, 182, 186, 206, 207, 211,
 375, 484.
 Symaetis 72.
 Symplegade 309, 314, 315.
 Syria 538.
 Syrius 59, 200.
 Sysiph 212.

T

Talos 326.
 Talhybios 378, 395, 452.
 Tantalus 89, 131, 132, 212, 448, 522.
 Taphil 470, 471.
 Taphos 538.
 Tarquiniu 164.
 Tartar 16, 20, 29, 30, 50, 65, 86, 88.

- 89, 94, 168, 179, 198, 288.
 Taurida 385, 451, 460, 462.
 Tauri 460.
 Tayget 117, 219, 307.
 Tecmessa 431.
 Telamon 118, 260, 296, 318, 370, 372.
 401, 410, 413, 424, 451, 452, 430, 431
 Telemach, de mai multe ori.
 Telemus 72, 508.
 Telepylos 510.
 Tellus 15.
 Tenar 263.
 Tenedos 121, 392, 434, 438, 439.
 Tereus 174, 175, 176, 177, 178, 179
 Terpischora 135,
 Tersit 397, 398.
 Tethys 15, 56.
 Teucer, Teneri 371, 431, 441.
 Thalia 54, 135.
 Thaumias 212.
 Theano 407.
 Theba, Thebani, de mai multe ori.
 Themis 15, 28, 43, 52, 110, 111, 115.
 163, 189.
 Themischira 260.
 Theocrit 309, 311.
 Thermodon 260, 316, 423, 428, 429.
 Theseu, de mai multe ori.
 Thesmophorii 103.
 Thesprotia 535, 555.
 Thessandru 439
 Thessalia 29, 35, 105, 106, 107, 116,
 119, 142, 144, 281, 282, 294, 318, 350,
 359, 360.
 Thestor 392.
 Thetis, de mai multe ori.
 Thiasos 211.
 Thisbe 80, 81, 82.
 Thoas 297, 439, 461, 465, 466, 536.
 Thracia 33, 127, 172, 174, 175, 176,
 177, 179, 221, 259, 297, 298, 312, 313,
 447.
 Thyeste 449, 450, 453.
 Thymoetes 434.
 Thymbrae 425.
 Thyniade 302.
 Typhaon 338, vezi Typhaon
 Tibnu 145, 266.
 Tiresias 76, 130, 249, 341, 342, 343,
 357, 358, 516, 517, 518, 519, 521, 525.
 Tiphys 297, 299, 300.
 Tirynth 254, 303.
 Tisiphone 212, 213.
 Titani 15, 16, 29, 30, 31, 85, 131.
 Titanide 15.
 Titea 15.
 Tithon 150, 151.
 Tition 211.
 Tityos 311, 522.
 Tmolus 127, 129, 171.
 Tomi 316.
 Trachina 360.
 Trachis 272.
 Traian 248.
 Trezene 275, 276.
 Trinacria 518, 524.
 Triopas 105, 106.
 Triptolem 101, 102, 103.
 Triton 66, 72.
 Tritogenia 476.
 Troia, Troada, Troieni de mai multe
 ori.
 Troilos 388, 389.
 Tros 47, 369.
 Tyche 54.
 Tydid 404, 405, 407, 408, 434.
 Tydeu 296, 349, 351.
 Tyeste 448.
 Tyndar 304, 305, 307, 308, 311, 372,
 380, 450, 468.
 Tyndarizii 305, 307, 308.
 Tiphon, Tiphoeus 31.
 Typhaon 32, 33, 34, 93, 117, 137, 207,
 254, 261, 398.
 Tyr 60, 71, 118, 129, 202, 218.
 Tyrinth 247.
 Tyro 520.

U

- Ulyse, de mai multe ori.
 Urania 135, 136.
 Uranus 15, 16, 17, 51, 135, 136, 159,
 180, 189.
 Urek-Iaki 309.
 Uroni 152.
 Ursa 56, 219.
 Ursitoarele 11, 52.

V

Veneția 447.
 Venus 180 și de mai multe ori
 Venus Pandemia 180.
 Venus Urania 180.
 Venus Paphia 189.
 Vergilius 80, 91, 158, 159, 216, 267,
 268, 434.
 Vestia 15, 16, 21, 28, 29, 163, 164.
 Vestalia, Vestalele 163, 164.
 Virbius 281.
 Vulcan, de mai multe ori.
 Vulcania 158.

X

Xanthus 113.
 Xerxes 348.

Z

Zacynthos 542.
 Zephyros 14, 182, 480.
 Zeus vezi Jupiter și Joe
 Zethes 313, 314.
 Zeuxippe 174.

TABLA DE MATERIE

PARTEA I-a

LEGENDELE ZEILOR

	<u>Pagina</u>		<u>Pagina</u>
1. Destinul	11	7. Salmacis și Hermaphro-	
<i>Prefața</i>	7	ditus	83
I. CREAȚIUNEA	7	V. HADES-PLUTON	85
2. Facerea lumii	11	1. Infernul	85
3. Nașterea zeilor	13	2. Tartarul	88
4. Saturn pe pământ	15	VI. DEMETER-CERES	92
5. Vârstele omenirii	19	1. Nașterea zeiței Ceres	92
6. Rhea-Cybela	21	2. Răpirea Proserpinei-Per-	
7. Hippomenes și Atlanta	23	sephonei	93
II. ZEVS-JUPITER	28	3. Ceres în căutarea Pro-	
1. Nașterea și copilăria lui		serpinei	94
Jupiter	28	4. Sirenele	97
2. Titanomachia	29	5. Arethusa	99
3. Gigantomachia	30	6. Triptolem	101
4. Atotputernicia lui Jupiter	35	7. Ceres la Eleusis	103
5. Pedeapsa lui Lycaon	36	8. Erysichthon	105
6. Philemon și Baucis	37	VII. PHOEBUS-APOLLO	110
7. Potopul; Decaulion și		1. Leto-Latona	110
Pyrrha	40	2. Delphi	113
III. HERA-JUNONA	45	3. Nașterea lui Apollo	115
1. Căsătoria și căsnicia lui		4. Hyacinthus	117
Jupiter cu Junona	45	5. Daphne	119
2. Soțiile lui Jupiter	51	6. Chiparosul	123
3. Callisto	54	7. Leucothea și Clitia	124
4. Io	57	8. Marsyas	126
5. Europa	60	9. Midas	127
IV. POSEIDON-NEPTUN	65	10. Nioba	130
1. Nașterea și caracterul		11. Muzele	134
zeului	65	12. Pieridele	136
2. Amphitrita, Delphinul	67	13. Phaëthon	138
3. Arion	70	14. Asclepius-Aesculapius	142
4. Galatea și Poliphem	72	VIII. ARTEMIS-DIANA	146
5. Echo și Narcis	75	1. Nașterea și caracterul	
6. Pyramus și Thisbe	80	zeiței	146

	Pagina		Pagina
2. Acteon	147	XIII. APRHODITA-VENUS	180
3. Eos-Aurora	150	1. Nașterea zeiței	180
4. Orion	151	2. Amor și Psyche	181
5. Cephalos și Procris	153	3. Pygmalion și statua sa	187
IX. HEPHAESTOS -VULCAN	156	4. Eros-Amor (Cupidon)	189
1. Nașterea și caracterul zeului	156	5. Adonis	192
2. Prometheus	159	6. Aesacus	194
X. HESTIA-VESTA	163	XIV. HERMES-MERCURIUS	916
1. Caracterul zeiței; Vesta- lele	163	1. Nașterea zeului	196
XI. PALAS ATHENA - MI- NERVA	166	2. Pan-Faunus	200
1. Nașterea zeiței	166	3. Cadmus	202
2. Erichtonius	168	XV. DIONISOS-BACCHUS	206
3. Numirea orașului Athena	170	1. Nașterea zeului	206
4. Arachne	171	2. Ino și Melicertes	209
XII. ARES-MARS	173	3. Copilăria lui Bacchus	214
1. Nașterea și caracterul zeului	173	4. Silenus	215
2. Procné și Philomea	174	5. Marinarii lui Acoetes	217
		6. Pentheus	218
		7. Bacchus și Ariadna	221
		8. Bacchus în Thracia și în Athena	221
		9. Fetele lui Minyas	223

PARTEA II-a

LEGENDELE EROILOR

I. HERACLES-HERCULES	227	11. Merele de aur din gră- dina Hesperidelor	242
1. Nașterea și tinerețea e- roului	227	12. Prinderea lui Cerberus	243
2. Hercule la răspântia vieții	230	CELELALTE LUCRĂRI ALE LUI HERCULE	244
3. Hercule și Eurystheu	233	1. Lupta cu Pygmeii	244
CELE DOUĂSPREZECE LU- CRĂRI ALE LUI HER- CULE	234	2. Lupta cu Antaeu	245
1. Leul din Nemea	234	3. Lupta cu monstrul Cacus	246
2. Hyydra de la Lerna	234	4. Soțiile lui Hercule	249
3. Cerboanca cu coarnele de aur	235	II. THESEU	255
4. Mistrețul din Erymanth	236	1. Nașterea și faptele e- roului	255
5. Pășările din Stymphal	237	2. Theseu și Minotaurul	258
6. Grajdurile lui Augias	238	3. Hippolyt și Phaedra	260
7. Taurul din Creta	238	4. Nunta lui Pirithou	261
8. Caii lui Diomede	239	III. PERSEU	266
9. Cingătoarea Hippolytei	240	IV. EXPEDIȚIA ARGONAU- ȚIOLR	272
10. Vacile lui Geryon	241	1. Phrixus și Helle	272

	Pagina		Pagina
2. Iason și Pelias	272	18. Moartea lui Hector	397
3. Pregătirea expediției Ar- gonauților	276	19. Desperarea Andromachei	399
4. Argonauții la Lemnos	277	20. Răscumpărarea cadavru- lui lui Hector	400
5. Hylas	280	21. Moartea lui Achille	403
6. Dioscurii: Castor și Pol- lux	284	22. Templul lui Achille din Insula Șerpilor	405
7. Lupta lui Pollux cu Amycus	289	23. Sinuciderea lui Ajax	410
8. Phineus	292	VIII. CUCERIREA TROIEI	412
9. Iason și Medea	300	1. Calul de lemn	412
10. Lucrările lui Iason	304	2. Dărâmarea Troiei	419
11. Moartea lui Pelias	307	IX. FAMILIA ATRIZILOR	428
12. Răsbunarea Medeei	308	1. Pelops, Atreu și Tyeste	423
V. IAMUS	312	2. Moartea lui Agamemnon	431
VI. OEDIP	315	3. Cassandra	433
1. Tinerețea lui Oedip	315	4. Oreste și moartea Cly- temnestrei	436
2. Descoperirea nelegiurii lui Oedip	319	5. Iphigenia în Taurida	440
3. Moartea lui Oedip	326	X. PĂȚANILE LUI ULYSSE	447
4. Războiul celor șapte îm- potriva Thebei	329	1. Penelopa și Telemach	447
5. Antigona	333	2. Telemach la Pylos și la Sparta	454
VII. LEGENDELE CICLULUI TROIAN	339	3. Plecarea lui Ulysse din Ogygia	462
1. Războiul Troiei	339	3. Nausicaa	467
2. Dialogul zeilor	342	4. Ulysse la Phaeaci	471
3. Fundarea Troiei	349	5. Ulysse în adunarea Pha- eacilor	477
4. Declaraarea războiului tro- ian	352	6. Ulysse la Lotophagi	480
6. Iphigenia	356	7. Ulysse și ciclopul Poly- phem	482
7. Rugăciunea Iphigeniei	363	8. Ulysse la Aeol și Laestry- goni	489
8. Luptele homerice de la Troia	365	9. Ulysse la vrăjitoarea Circe	492
5. Achille	354	10. Ulysse în Infern	497
9. Palamede	369	11. Sirenele, Scylla și Cha- rybda	502
10. Cearta dintre Achille și Agamemnon	371	12. Ulysse în Ithaca	507
11. Duelul dintre Paris și Menelau	376	13. Ulysse la porcarul Eu- maneu	512
12. Lupta zeilor	384	14. Telemach la curtea lui Eumaneu	517
13. Andromacha	386	15. Ulysse și fiul său Tele- mach	521
14. Duelul dintre Hector și Ajax	390	16. Ulysse și Telemach în oraș	523
15. Patrociu	391		
16. Caii lui Achille	394		
17. Achille din nou la luptă	395		

Pagina	Pagina
17. Ulyse ca cerșitor printre peșitori 526	21. Ulyse și Penelopa 552
18. Convorbirea lui Ulyse cu Penelopa 534	22. Ulyse și Laerte 555
19. Lupta de întrecere între peșitori 539	23. Impăcarea și serbările pentru întoarcerea lui Ulyse 558
20. Ziua răsbunării 541	INDICELE NUMELOR PRO- PRII 562

